

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

της Όλγας Παναγιώτου Παπαζαφειροπούλου

A.M.: 96013

**«Το θέατρο των Ελλήνων μεταναστών
στην Αυστραλία: Οι απαρχές
(1900 – 1940)»**

- 1) Επιβλέπουσα:
Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου
Ομότιμη Καθηγήτρια
- 2) Μέλη Τριμελούς επιτροπής:
Βάλτερ Πούχερ - Επίτιμος Καθηγητής
Κωνσταντζα Γεωργακάκη - Καθηγήτρια
- 3) Μέλη Επταμελούς επιτροπής:
Ευανθία Στιβανάκη - Καθηγήτρια
Αικατερίνη Διακουμοπούλου – Επίκουρη Καθηγήτρια
Αλεξία Αλτουβά – Επίκουρη Καθηγήτρια
Παναγιώτης Μιχαλόπουλος – Επίκουρος Καθηγητής

Αθήνα, Φεβρουάριος 2023

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ ΟΛΓΑ

**«Το θέατρο των Ελλήνων μεταναστών
στην Αυστραλία: Οι απαρχές
(1900 – 1940)»**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Αθήνα, 2022

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Καταδικασμένος να ερμηνεύσει
το μυστήριο της ζωής,
ο άνθρωπος εφεύρε το θέατρο**
Louis Jouvet

Η έγκριση της παρούσης διδακτορικής διατριβής από το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέως (Ν. 5343/1932, άρθ. 202, παρ. 2)».

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

1) Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου	Ομότιμη Καθηγήτρια
2) Βάλτερ Πούχερ	Επίτιμος Καθηγητής
3) Κωνσταντζα Γεωργακάκη	Καθηγήτρια

Αθήνα, 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	7
Εισαγωγή.....	8 – 10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΑΛΟΙ (15-32)

1) Η Αυστραλία.....	11
2) Ιστορικό της αυστραλιανής εγκατάστασης.....	12 – 13
• Το θέατρο στην Αυστραλία.....	14
3) Ιστορικό της ελληνικής εγκατάστασης.....	15 - 18
4) Κοινωνική ζωή και συσσωματώσεις Ελλήνων ομογενών.....	19 - 22
5) Εκπαίδευση των ομογενών.....	22 - 23
6) Ο ρόλος της Εκκλησίας.....	23 - 24
7) Αυστραλιανό έθνος και πόλεμος.....	24 – 26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΑΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (27 - 106)

I) Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες στην Αυστραλία.....	27 - 28
II) Θέατρο στη Μελβούρνη.....	29 - 36
Α) Άφιξη Ελλήνων στη Μελβούρνη.....	29 - 30
Β) Σύνδεσμοι Ελλήνων και Θέατρο.....	31 - 33
1) Σύνδεσμος Γυναικών Μελβούρνης.....	34 - 36
2) Σύλλογος Ιθακησίων «Οδυσσεύς».....	37 – 38
3) Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς».....	38 - 42
4) Σώμα Ελλήνων Προσκόπων.....	42
5) Καστελλοριζιακή Αδελφότητα.....	43
6) Μακεδονική Αδελφότητα «Μέγας Αλέξανδρος».....	43 - 44
7) Κυπριακή Αδελφότητα «Ζήνων».....	45
8) Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας».....	45 - 46
III) Θέατρο στο Σύδνεϋ.....	47 – 62
1) Έλληνες στο Σύδνεϋ και Ν.Ν.Ο.....	47 - 51
2) Σύνδεσμοι Σύδνεϋ και καλλιτεχνία.....	51 - 52
3) Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Σύδνεϋ.....	53
4) Φιλανθρωπικό Ταμείο Ελληνικής Κοινότητας Ν.Ν.Ο.....	54 - 55
5) Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία.....	55 - 56
6) Πανελλήνιος Ένωσις εν Αυστραλία.....	56 - 57
7) Καστελλοριζιακή Αδελφότητα.....	57 - 58
8) Καλλιτεχνικός Σύνδεσμος Σύδνεϋ.....	59 - 61
9) Πανελλήνιος Ομοσπονδία Νέων Αυστραλίας.....	60 - 61
10) Μητροπολιτικός Ερασιτεχνικός Όμιλος Αγ. Σοφίας.....	61 - 62
IV) Θέατρο στη Βρισβάνη και Queensland	63 - 82
Α) Έλληνες στη Βρισβάνη και Queensland	63 - 64
1) Ελληνικός Σύνδεσμος.....	64

2) Η υπό σύσταση Ελληνική Κοινότητα Βρισβάνης.....	65
• Ελληνική Δραματική Εταιρεία.....	65 - 67
(Hellenic Amateur Dramatic Society)	
3) Ελληνική Κοινότητα Βρισβάνης.....	67 - 72
4) Ερασιτεχνικός Σύλλογος «Αρίων».....	73 - 75
5) Δραματική Κοινωνία «Απόλλων».....	75 - 76
6) Κυπριακή Αδελφότητα «αγ. Κυπριανός».....	77
B) Έλληνες στο Ιννισφαίηλ και Βόρειο Queensland.....	77
1) Ελληνική Κοινότητα Ιννισφαίηλ.....	77-80
2) Καστελλοριζιακή Αδελφότητα.....	80 - 81
Γ) Έλληνες στο Μακαΐη.....	81
1) Ελληνικός Προοδευτικός Σύνδεσμος.....	81 - 82
2) Ελληνική Κοινότητα Μακαΐη.....	82
V) Θέατρο στην Αδελαΐδα και Νότια Αυστραλία.....	83 - 95
A) Έλληνες στην Αδελαΐδα και Νότια Αυστραλία.....	83 - 84
1) Πανελλήνια Ένωση.....	84 - 86
2) Κοινότητα Αδελαΐδας.....	86 - 88
3) Σύλλογος «Απόλλων».....	88 - 89
4) Καστελλοριζιακή Αδελφότητα «ο Μεγιστεύς».....	90 - 91
5) Αθλητικός Σύλλογος Νέων.....	91 - 93
6) Σύλλογος Γυναικών Αδελαΐδας.....	93
B) Έλληνες – Κοινότητα στο Port Pirie.....	94 - 95
VI) Έλληνες στο Περθ και τη Δυτική Αυστραλία.....	96 - 97
1) Ελληνική Κοινότητα Περθ.....	97-103
2) Δραματικό Τμήμα Μουσικού «Ορφέας».....	103 - 104
3) Σύλλογος Ελληνίδων Δυτικής Αυστραλία.....	104 - 105
4) Καστελλοριζιακή Ένωση.....	105
5) Ελληνομακεδονικός Σύλλογος «Μ. Αλέξανδρος».....	105 – 106

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ (107 -173)

1) Η παρουσία δύο ελληνικών θιάσων.....	107 - 116
• Ελληνικός Δραματικός Θιάσος Αθηνών.....	107 - 112
• Θιάσος Βρυσούλας Παντοπούλου.....	112 – 116
2) Εργοβιογραφία ηθοποιών περιοδευόντων θιάσων.....	117 - 137
A) Μέλη του Αθηναϊκού Θιάσου.....	117 - 129
➤ Άννα Νέζερ.....	117- 118
➤ Θεμιστοκλής Νέζερ.....	118 - 119
➤ Λίζα Κουρούκλη.....	120
➤ Γ. Κουρούκλης.....	121 - 122
➤ Μαρία Ποφάντη.....	123
➤ Θεόδωρος Ποφάντης.....	123 - 125
➤ Ι. Ιωαννίδης.....	126

➤ Α. Πάρλας.....	127
B) Μέλη του Θιάσου Βρυσούλας Παντοπούλου.....	128 - 137
➤ Βρυσούλα Παντοπούλου.....	128 - 130
➤ Δημοσθένης Ζάττας.....	131 - 132
➤ Λεωνίδα Δέρβης.....	133 - 134
➤ Ιωάννης Μιχαηλίδης.....	134 - 135
➤ Μάκι Καρνέρη.....	136
➤ Χριστόφορος Ταβουλαρίδης (θιασάρχης).....	137
3) Οργανωμένο κοινοτικό θέατρο.....	138 - 150
A) Θέατρο στο Σύδνεϋ.....	138 - 147
• Θεατρικοί οργανισμοί.....	138 - 139
I. Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία.....	139 - 141
II. Ελληνικός Θιάσος Αυστραλίας.....	141 - 146
B) Μουσικό θέατρο στο Περθ.....	147
• Καλλιτεχνικοί οργανισμοί και συνεργασίες.....	147 - 151
I. Αθηναϊκές νύκτες - <i>Athenian nights</i>	148 - 149
II. Κάπου στο Περθ - <i>Somewhere in Perth</i>	150
4) Εργοβιογραφία καλλιτεχνών ομογενειακού θεάτρου.....	151 - 173
A. Σύδνεϋ.....	151 - 160
➤ Γεώργιος Παϊζης.....	151 - 158
➤ Αλ. Γρίβας.....	158 - 159
➤ Όμηρος Ρήγας.....	160
B. Περθ.....	161 - 173
➤ Δημήτριος Ιωαννίδης.....	161 - 170
➤ Στέλιος Σαλίγκαρος.....	171 - 173

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΟ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΝΟ ΘΕΑΤΡΟ (174 – 221)

1) Έλληνες ομογενείς και αυστραλιανό θέατρο.....	174 - 198
A) Έλληνες ηθοποιοί.....	174 - 186
• Κλασικό θέατρο.....	174 - 178
• Μουσικό θέατρο.....	179 - 186
B) Έλληνες στη θεατρική παραγωγή.....	187 - 198
• J. Lemmone Company.....	187
• G. Paizie / Γ. Παϊζης (producer).....	188 - 191
➤ Art Workers Club.....	188 - 189
➤ Austral Players.....	189 - 190
➤ Jewish Youth Theatre.....	190 - 191
• Ραούλ Καρδαμάτης/ Raul Cardamatis (producer).....	192 - 198
2) Εργοβιογραφία Ελλήνων ομογενών.....	199 - 221
• Κλασικό θέατρο.....	199 - 206
➤ Ο Γ. Παϊζης μαθητής των Leston, MacMahon.....	199 - 203
➤ Σοφία Περγάμαλη.....	203 - 205

- Μουσικό θέατρο.....206 - 212
 - John Lemmone.....206 - 208
 - Αγγέλα Παρσέλλη.....209 - 213
 - Ελάσσονες καλλιτέχνες.....214 - 216
- Rudy Rico (Δημήτριος Κολύβας).....214 - 215
- Άρτεμις Λινού.....216
- Θεατρική παραγωγή / Σκηνοθεσία.....217 - 221
 - Ραούλ Καρδαμάτης.....217 - 220
 - Γ. Παϊζης (G. Paizie).....221

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ (222 – 262)

- A) Αρχαιοελληνικό θέατρο στην Αυστραλία.....222 - 248
- Πρώτες προσεγγίσεις αρχαίου δράματος.....224 - 226
 - 1) Παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας στο πρωτότυπο.....227 - 228
 - 2) Παραστάσεις αρχαίας κωμωδίας.....229 - 230
 - 3) Πανεπιστημιακές παραστάσεις – Δρώμενα.....231 - 233
 - 4) Παραστάσεις περιοδεούντων και εγχώριων θιάσων.....234 - 228
 - 5) Η ελληνική παρουσία στο αρχαίο δράμα.....229 - 238
 - Έργα αρχαιοελληνικής τραγωδίας.....239 - 240
 - Ελληνικές συμμετοχές σε αρχαιοκλασικά δρώμενα.....241 - 248
- B) Πρόσληψη – απήχηση αρχαίας τραγωδίας.....249 - 262
- 1) Η συμβολή του G. Murray.....249 - 251
 - 2) Μετάφραση και πρόσληψη αρχαίας τραγωδίας.....252 - 253
 - 3) Επιστροφή στην αρχαιότητα.....254 - 257
 - 4) Το ζήτημα της γλώσσας του δράματος.....258 – 259
 - 5) Διαλέξεις για το αρχαιοελληνικό θέατρο.....259 - 262

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΥΘΕΑΜΑΤΟΣ – ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ (263 – 316)

- Εισαγωγικά.....263
- 1) Πολυθέαμα.....263 - 270
 - A) John Hatzopoulos (Greek George).....263 - 264
 - B) Alexander Canaris.....264 - 265
 - Γ) Λεωνίδας Φωτεινός.....266 - 269
 - Δ) Αντώνιος Κανάρης.....269
- 2) Επιχειρήσεις θεαμάτων - κινούμενων εικόνων.....270 - 280
 - Marino Lucas – “Luca’s Gaiety Entertainers”.....270 - 271
 - George Conson (Riverina).....272
 - Βρετός Μαργέτης (Fairfield).....272 - 273
 - Κρις Σουρρής (Inglewood – Goodiwindi).....273 - 274
 - Peter Sourry - Alec Coroneo (Armidale).....274 - 275
 - J. Kouvelis, (J. K. Capitol Theatres Pty Ltd.).....276

• Nicolas – George Laurantus (Narrandera).....	276 - 277
• Theo Polites (Μελβούρνη).....	278- 279
• Peter Stathis (Tumut).....	279 - 280
• Οικογένεια Χατσατούρη (Port Macquarie, κ.λ.π.).....	280
2) Ηθοποιοί – Παραγωγοί στον Κινηματογράφο.....	281 - 286
A) Βωβός Κινηματογράφος.....	281 - 285
• <i>The Triumph of Love</i> (Γ. Παΐζης / Η. Haggard).....	281
• <i>Should a Doctor Tell</i> (Γ. Παΐζης / Η. Haggard).....	281 - 283
• <i>The Boy of Dardanelles</i> (Αδάμ Ταβλαρίδης).....	283 - 285
B) Μικρού μήκους ταινία.....	286
• <i>Cinesound Varieties</i> (Αγγέλα Παρσέλλη).....	286
Γ) Έλληνες ομογενείς στην ανοικοδόμηση θεάτρων.....	287 - 316
• “Princess Theatre”, Launceston (Marino Lucas).....	287 - 288
• “Majestic Theatre”, Launceston (Marino Lucas).....	288 - 289
• “Victory Theatre”, Victoria (Marino Lucas).....	290 - 291
• “Capitol Theatre”, Victoria (Antony J. Lucas).....	291 - 295
• “Joy – Ark”, Victoria (Δ. Μυλωνάς – Γ. Πανάμ).....	296 - 297
• “Athenium Theatre”, Junee NNO (G. Laurantus).....	298 - 299
• “Capitol Theatre”, Tamworth NNO (J. Kouvelis).....	300 - 301
• “East Moree Theatre”, Moree NNO (Andr. Build.).....	302
• “Luxury Theatre”, Walgett (Αφοί Κονόμος).....	302 - 304
• “Regent Theatre”, Tamworth NNO (J. Kouvelis).....	305
• “Rio Theatre”, Lockhart NNO (N. Laurantus).....	305 – 306
• “Ritz Cinema”, Port Macquarie NNO (Γ. Χατσατ.).....	307
• “Roxy Theatre”, Leeton NNO (G. Conson – Georg.).....	308 - 309
• “Roxy Theatre”, Bigara NNO (Feros, Psalti, Aroney).....	309 - 311
• “Roxy Theatre”, Cootamundra NNO (J. Simos).....	312 - 313
• “Saraton”, Grafton NNO (John – Antony Notaras).....	313 - 314
• “Star de Lux”, Tamworth NNO (Σπύρος Κορωναίος).....	315
• “Strand Theatre”, Young NNO (J. Kouvelis).....	316
• “Strand Theatre”, Temora NNO (Peter Calligeros).....	316

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ (317 – 336)

(Παραστάσεις και κείμενα)

A) Ελληνικό θέατρο.....	317 - 324
• Έλληνες μετανάστες και Επανάσταση.....	317 - 318
• Παραστάσεις εθνικών έργων.....	319 - 323
B) Θεατρικές μεταναστευτικές συνθέσεις.....	323 - 325
1) Προθεατρική περίοδος.....	323 - 324
• Ριμαδόροι.....	324 - 325
Γ) Ομογενειακός τύπος στους Αντίποδες.....	326 - 327

Δ) Μεταναστευτική θεατρική λογοτεχνία.....	328 - 336
• Ιδιώματα μεταναστευτικού θεάτρου.....	328
• Τα πρώτα δείγματα ποιητικής γραφής.....	328 - 330
• Σατιρικοί θεατρικοί διάλογοι και τραγούδια.....	330 - 332
• Συνέλευσις Συνελεύσεων (μονόπρακτο).....	333
• Γράμμα στη μάνα (θεατρικός μονόλογος).....	334
• Ο αδιάκριτος μουσαφίρης (κωμειδύλλιο).....	335 - 336

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΣΥΝΟΨΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ (337 – 363)

1) Θέατρο Ελλήνων ομογενών.....	337 - 338
2) Ερασιτεχνικό (κοινοτικό) θέατρο.....	339 - 351
A) Ερασιτεχνικό θέατρο στη Μελβούρνη.....	339 - 340
B) Ερασιτεχνικό θέατρο στο Σύδνεϋ.....	340 - 342
Γ) Θεατρικές παραστάσεις στη Βρισβάνη	342 - 343
Δ) Παραστάσεις στο Ιννισφαίηλ.....	343
E) Παραστάσεις στο Μακαΐη.....	343
Z) Ερασιτεχνικό θέατρο στην Αδελαΐδα.....	343 – 344
H) Ερασιτεχνικό θέατρο στο Port Pirie.....	344
Θ) Ερασιτεχνικό θέατρο στο Περθ.....	345 - 346
3) Συμπεράσματα παραστάσεων.....	347 - 350
4) Επαγγελματικό (κοινοτικό) θέατρο.....	351
A) Περιοδεύοντες θίασοι.....	351 - 353
• Ελληνικός Δραματικός θίασος Αθηνών.....	351
• Συμπεράσματα.....	351
• Θίασος Βρυσούλας Παντοπούλου.....	352
• Συμπεράσματα.....	352
B) Θεατρικοί οργανισμοί στο Σύδνεϋ.....	353
• Συμπεράσματα.....	353
Γ) Καλλιτεχνικοί οργανισμοί και συνεργασίες στο Περθ.....	354
• Συμπεράσματα.....	354
5) Έλληνες στο αυστραλιανό θέατρο.....	355 – 358
(Ηθοποιοί, επιχειρηματίες κλασικού – μουσικού θεάτρου)	
6) Αρχαιοελληνικό θέατρο.....	359 – 362
7) Παραστάσεις πολυθέαματος – Κινηματογράφος....	363
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	364 - 365
Κατάλογος θεατρικών έργων.....	366 - 389
Βιβλιογραφία.....	390 - 422
Ευρετήρια.....	423 - 473
(Περίληψη)	

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διατριβή δεν θα είχε πραγματοποιηθεί, χωρίς την επιτόπια μελέτη μου στην Αυστραλία, στις βιβλιοθήκες (State Library) της Μελβούρνης και του Σύδνεϋ και ιδίως στα Αρχεία Δαρδάλη, στο E.K.E.M.E. του Πανεπιστημίου La Trobe, στη Μελβούρνη. Η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου έχει αρχειοθετήσει το περιεχόμενο των αρχείων τα οποία περιλαμβάνουν μία πλούσια συλλογή βιβλίων, εφημερίδων, περιοδικών, έργων τέχνης, φωτογραφιών, οπτικοακουστικών μέσων, ενώ πρόσφατα ένα μέρος των τεκμηρίων εκτέθηκε στο κατάστημα της Delphi Bank στο Oakleigh.

Η παραστασιολογία του ελληνικού θεάτρου μεταξύ των ετών 1917 έως 1940, αποδεικνύει την αδιάρρηκτη σχέση της παροικίας με το νεοελληνικό θέατρο, αλλά και των Αυστραλών με τα κείμενα του αρχαιοελληνικού θεάτρου. Η πρώτη παρουσία των Ελλήνων ομογενών στο αυστραλιανό θέατρο αναδεικνύει τη συμβολή του Ελληνισμού στην εγχώρια καλλιτεχνική θεατρική δημιουργία. Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες υπηρέτησαν με κάθε τρόπο τη διαδικασία του θεάματος. Έθεσαν τις βάσεις του μεταναστευτικού θεατρικού λόγου και παρουσίασαν έργα εθνικού περιεχομένου. Οι ομογενείς της Αυστραλίας το έτος 1923 παρακολούθησαν τις παραστάσεις του Αθηναϊκού Θιάσου και του Θιάσου της Βρυσούλας Παντοπούλου από την Αθήνα, που τόνωσαν και εξύψωσαν το φρόνημα της ελληνικής παροικίας και σχολιάστηκαν ευμενώς από τον εγχώριο τύπο. Το 1915 και το 1931 έγιναν απόπειρες δημιουργίας θεατρικών οργανισμών με τη δημιουργία της Ελληνικής Φιλοδραματικής Εταιρείας και του Ελληνικού Θιάσου Αυστραλίας στο Σύδνεϋ. Το 1936 ιδρύθηκε ο Ερασιτεχνικός Μητροπολιτικός Όμιλος Αγίας Σοφίας, που ήταν μία ακόμα σοβαρή προσπάθεια δημιουργίας ενός θεατρικού πυρήνα Ελλήνων ομογενών. Σημαντική ήταν επίσης η παρουσία των πρωτοπόρων Ελλήνων στα καλλιτεχνικά δρώμενα της Αυστραλίας και ιδίως στη θεατρική αρχιτεκτονική. Προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι συνεισέφεραν στην εγκαθίδρυση του θεατρικού φαινομένου στην Αυστραλία.

Οφείλω να ευχαριστήσω θερμά, όλους όσους με βοήθησαν στην πραγματοποίηση της αμφίβολης στο ξεκίνημά της σε έκβαση διατριβής. Τον Επίτιμο Καθηγητή Βάλτερ Πούχνερ που ένθερμα υποστήριξε την πρότασή μου στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών και την Καθηγήτρια Κωνσταντζα Γεωργακάκη που ανέλαβε αρχικά ως επιβλέπουσα. Στην Αυστραλία, την Eva Fisch, (τότε) Διευθύντρια του ερευνητικού προγράμματος της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου La Trobe, την υπεύθυνη της έρευνάς μου ελληνικής καταγωγής Maria Amazzalorso, τους βιβλιοθηκονόμους των State Library της Victoria και NNO, που ανέδειξαν την αναζήτηση τεκμηρίων στο Πανεπιστήμιο La Trobe και αλλού, σε μία ευχάριστη και εποικοδομητική εμπειρία. Επίσης τις Άννα Λεβέντη, Helen Vassos, Diana Pappas. Στην Ελλάδα οι Κατερίνα Περιμένη, Καλομοίρα Πάλλη και η διδάκτωρ Ελένη Τσεφαλά μου προσέφεραν σημαντικές πληροφορίες, ενώ η οικογένεια μου ηθική υποστήριξη και παρότρυνση. Η φιλόλογος Αναστασία Σαντοριναίου ανέλαβε φιλικά την επιμέλεια. Ιδιαίτερος όμως θερμές ευχαριστίες ανήκουν στην επιβλέπουσα μου Ομότιμη Καθηγήτρια Χρυσοθέμιδα Σταματοπούλου - Βασιλάκου, η οποία σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της διατριβής με βοήθησε συστηματικά και ουσιαστικά με τις πολύτιμες υποδείξεις της στην ολοκλήρωση πονήματος τούτου, που αποτελούσε για μένα όνειρο ζωής.

Εισαγωγή

Το ελληνικό προπολεμικό θέατρο στην Αυστραλία αποτελεί ένα πολύπλευρο φαινόμενο. Περιλαμβάνει τη σύνθεση του παραστατικού βίου Ελλήνων και Αυστραλών, αφορώντας τις παραστάσεις κοινοτικού θεάτρου (ερασιτεχνικού επιπέδου και επαγγελματικού) από τοπικά σχήματα ομογενών, ή περιοδεύοντες θιάσους από την Αθήνα, τις παραστάσεις αρχαιοελληνικών έργων από Έλληνες και Αυστραλούς και την παρουσία των Ελλήνων ομογενών στο αυστραλιανό θέατρο, καθώς και σε κάθε είδους θεάματα και τον κινηματογράφο.

Η θεατρική ζωή των πρώτων Ελλήνων μεταναστών στην Αυστραλία ξεκίνησε το 1916, με τη δημιουργία των πρώτων οργανωμένων κοινοτήτων. Οι πληροφορίες για παραστάσεις της περιόδου αυτής θεατρικών έργων είναι αποσπασματικές και προέρχονται από τον εγχώριο τύπο. Από το 1926 με 1927 που κυκλοφόρησαν συστηματικά οι ομογενειακές εφημερίδες *Πανελλήνιος Κήρυξ* και *Εθνικόν Βήμα* στο Σύδνεϋ, γίνονταν συχνές αναφορές για παραστάσεις θεατρικών έργων που δίνονταν με την αφορμή εορταστικών εκδηλώσεων. Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες παρά τις αντιξοότητες και τις σκληρές εργασιακές συνθήκες, επεδίωξαν με κάθε τρόπο να μεταφέρουν το κλίμα της πατρίδας τους στη νέα ήπειρο της Αυστραλίας. Έργα των συγγραφέων Σ. Περεσιάδη, Αλ. Πίστη, Λ. Μελά, Χ. Άννινου, Νικ. Λάσκαρη, παρουσιάζονταν συχνά στις ερασιτεχνικές σκηνές της Μελβούρνης και της Βρισβάνης. Στο Σύδνεϋ ο Γ. Παϊζης αποπειράθηκε να προσφέρει αντίστοιχα θεάματα με της Αθήνας με παραστάσεις έργων των D. Niccodemi και Γ. Ξενόπουλου. Παράλληλα, παρουσίασε και αγγλόγλωσσα έργα για τις συζύγους των πρωτοπόρων ομογενών, που στην πλειονότητά τους ήταν Αυστραλές. Στην Αδελαΐδα, Ιννισφαιήλ, Μακαΐη και Port Pirie, παίχτηκαν έργα εγχώριας παραγωγής, των οποίων οι συγγραφείς δεν μνημονεύονται. Στο Περθ, ο πολυτάλαντος Σμυρνιός Δ. Ιωαννίδης συνέγραψε και παρουσίασε πλειάδα έργων άρτιου καλλιτεχνικού επιπέδου, που ανήκαν σε όλα τα θεατρικά είδη. Το 1924 εκδόθηκε το μοναδικό προπολεμικά τυπωμένο έργο Έλληνα μετανάστη, *Ο Αδιάκριτος μουσαφίρης*, του Κων/νου Κυριαζόπουλου που είχε ανεβαστεί στη Μελβούρνη το 1917. Θεατρόμορφα ποιήματα (σε μορφή διαλόγου), καθώς και μία μονόπρακτη κωμωδία αγνώστου, η *Συνέλευσις Συνελεύσεων*, είδαν το φως της δημοσιότητας, από τις στήλες της ομογενειακής εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ*, την περίοδο 1926 – 1930. Σκοπό τους είχαν, όχι να παρουσιαστούν από σκηνής αλλά να σχολιάσουν και καταγγείλουν τα κακώς κείμενα της παροικιακής ζωής.

Το κοινοτικό θέατρο των πρώτων Ελλήνων ομογενών ήταν κυρίως ερασιτεχνικό, με παραστάσεις υψηλού επιπέδου, όπως προκύπτει από τις κριτικές του ομογενειακού τύπου. Επαγγελματικού χαρακτήρα παραστάσεις με έργα σοβαρού ρεπερτορίου, παρουσίασε ο Ελληνικός Θιάσος Αυστραλίας το 1931. Οι μακροβιότερες θεατρικές ενώσεις αναδείχτηκαν στη Μελβούρνη και το Περθ και ήταν η Ερασιτεχνική Ομάδα του Πανελληνίου Συλλόγου «Ορφεύς» στη Μελβούρνη και ο Ερασιτεχνικός Όμιλος της Κοινότητας Περθ, που παρουσίασαν σταθερά έργα σε όλη τη διάρκεια της προπολεμικής περιόδου. Οι ελληνικές κοινότητες των μεγάλων πόλεων: Μελβούρνης, Σύδνεϋ, Βρισβάνης και Περθ, είχαν επίσης τη δυνατότητα να εμφανίζονται σε διάφορες

δημόσιες εκδηλώσεις και διεθνείς διοργανώσεις, παρουσιάζοντας tableaux vivant και θεατρικά δρώμενα, τα οποία κέρδισαν διακρίσεις και βραβεία σε διαγωνισμούς.

Οι Αυστραλοί ενδιαφέρθηκαν ιδιαίτερα για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό, έχοντας αποκτήσει προσωπική αντίληψη για την Ελλάδα από τη συμμετοχή τους στην εκστρατεία στην Καλλίπολη το 1912. Η παρουσίαση έργων αρχαίας τραγωδίας και κωμωδίας στην αυστραλιανή σκηνή, ήταν αξιόλογη. Οι πλέον πρωτοποριακές παραστάσεις ήταν οι πανεπιστημιακές, όμως ταυτόχρονα υπήρχαν και περιοδεύοντες τραγωδοί από την Ευρώπη, όπως και ντόπιοι θίασοι Αυστραλών που παρουσίασαν σχεδόν όλα τα έργα της αρχαιοελληνικής γραμματείας. Ενδιαφέρουσες διαλέξεις με αναλύσεις έργων αρχαιοελληνικής τραγωδίας έδωσαν και οι πανεπιστημιακοί καθηγητές. Όπως αποδεικνύεται, από τις κριτικές παραστάσεων και τους σχολιασμούς των έργων που δημοσιεύθηκαν στον Τύπο, οι Αυστραλοί ενστερνίστηκαν και προσέγγισαν με αλάνθαστα κριτήρια τα έργα των αρχαίων τραγικών, μέσα από τη δίοδο του αγγλοσαξονικού δράματος και τα αρχετυπικά πρότυπα του Shakespeare.

Παράλληλα, σημαντική ήταν και η παρουσία των πρωτοπόρων Ελλήνων ομογενών στο αυστραλιανό θέατρο. Την περίοδο 1922 – 1939, ο μεγάλος θεατράνθρωπος της παροικίας του Σύδνεϋ Γεώργιος Παϊζης, συμμετείχε στα πρώτα μεταναστευτικά του χρόνια στην παραγωγή θεατρικών και κινηματογραφικών έργων ως ηθοποιός, ή σκηνοθέτης αγγλόγλωσσων έργων, γνωρίζοντας την καταξίωση και επιτυχία. Αργότερα, από το 1934 η νεαρή σοπράνο Αγγέλα Παρσέλλη, η οποία ανατράφηκε μέσα στους κόλπους της ελληνικής παροικίας του Σύδνεϋ, αφού κατέκτησε πρώτα το αυστραλιανό κοινό συμμετέχοντας σε έργα επιθεώρησης, έκανε το ντεμπούτο της στη “Royal Opera” στο Covent Garden του Λονδίνου, κάνοντας περήφανους τους Αυστραλούς και τους ομογενείς της ελληνικής παροικίας. Ο Ραούλ Καρδαμάτης αποτέλεσε μία μοναδική περίπτωση Έλληνα σκηνογράφου – παραγωγού, που γνώρισε στους Αυστραλούς την κουλτούρα και ατμόσφαιρα του γερμανόφωνου θεάτρου και ιδίως του δασκάλου του Max Reinhardt. Ο βιρτουόζος φλαουτίστας John Lemmone χαρακτηρίστηκε ως ο Έλληνας Απόλλωνας, που όχι μόνο χάρισε ανεπανάληπτες στιγμές στο κοινό του με την ιδιαίτερη τεχνική του στο φλάουτο, αλλά γνώρισε στην Αυστραλία τους σημαντικότερους μουσικούς της Ευρώπης, τις περιοδείες των οποίων επιμελήθηκε. Ο καλλιτέχνης Δημήτριος Κολύβας (Rudy Rico) διακρίθηκε στον χορό και επέστρεψε καταξιωμένος από το Χόλυγουντ για να αναλάβει τα στρατιωτικά του καθήκοντα, στη χώρα που ανατράφηκε, την Αυστραλία, ενώ η Άρτεμις Λινού στη δύσκολη περίοδο του πολέμου του 1940 τραγούδησε όπερα στην Ιταλία σε ένα φιλικό περιβάλλον, παρά τις αντίθετες επιταγές των πολιτικών συγκυριών.

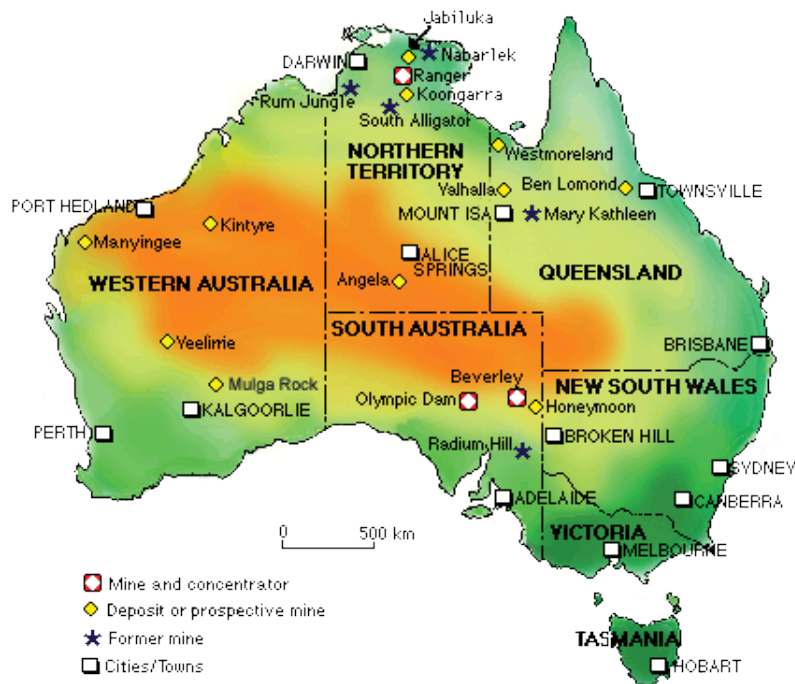
Οι Έλληνες συνεισέφεραν πρώιμα από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα στη διάδοση των αυστραλιανών θεαμάτων με την εμπλοκή τους στην ανοικοδόμηση, διαχείριση, διεύθυνση θεάτρων και κινηματοθεάτρων στην Τασμανία, Μελβούρνη και αρκετές περιοχές της ΝΝΟ. Αρκετά από τα θεατρικά οικοδομήματα που έχουν διασωθεί έως και σήμερα και λειτουργούν, ανήκουν στα μνημεία της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς της Αυστραλίας, ιστορικό αποτύπωμα της συμβολής των Ελλήνων στον τομέα του αυστραλιανού θεάματος. Η συμμετοχή των πρώτων Ελλήνων μεταναστών ήταν αξιόλογη στην παρουσίαση κάθε είδους θεάματος: ποικιλιών, ανδρείκελων,

καραγκιόζη, κινηματοθέατρο, κινηματογράφου. Διέπρεψαν ως παρουσιαστές ταινιών, επιχειρηματίες, διευθυντές και ιδιοκτήτες θεάτρων. Οι ομογενείς υπηρέτησαν τη θεατρική διαδικασία, με πάθος για δημιουργία και αγάπη για καλλιτεχνική ανάταση. Από το 1867 ο δυνατός άνδρας John Hatzopoulos (Greek George) και ο illusionist Alexander Canaris περιόδευσαν στην Αυστραλία ερχόμενοι από την Αμερική, το 1939 ο Λεωνίδας Φωτεινός προσέφερε σε όλες τις πόλεις της Αυστραλίας ένα σπάνιο θέαμα με τα ανδρείκελα και τις κούκλες του ερχόμενος από την Αίγυπτο και το 1940 ο Αντώνιος Κανάρης παρουσίασε Καραγκιόζη στο Σύδνεϋ και την Αδελαΐδα. Επίσης από τη δεκαετία του 1910 οι ομογενείς ενεπλάκησαν σε επιχειρήσεις θεαμάτων. Ο Marino Lucas στην Τασμανία με το “Luca’s Gaiety Entertainers”, ο George Conson στη Riverina, ο Βρετός Μαργέτης στο Fairfield, ο Κρις Σουρρής στο Inglewood – Goodiwindi, ο Peter Sourry και Alec Coroneo στο Armidale, ο J. Kouvelis στην εταιρεία J. K. Capitol Theatres Pty Ltd., είναι μερικοί εκ των ομογενών που ασχολήθηκαν με επιχειρήσεις κινηματοθεάτρων, αμέσως μόλις το νέο είδος διασκέδασης έκανε την εμφάνισή του. Ο Γ. Παΐζης (H. Haggard) και η Αγγέλα Παρσέλλη συμμετείχαν ως ηθοποιοί σε έργα βωβού και ομιλούντος κινηματογράφου, ενώ ο Αδάμ Ταυλαρίδης έγραψε το σενάριο και χρηματοδότησε την ταινία *Το Αγόρι από τα Δαρδανέλια*, στην οποία έλαβε μέρος ως ηθοποιός. Οι πρωτοπόροι ομογενείς ανήγειραν δικά τους θέατρα, μοναδικής αρχιτεκτονικής και σχεδιασμού, όπως τα αδέρφια Αντώνιος και Μαρίνος Λούκας ή Λεκατσάς (Lucas), ο G. Laurantus, ο J. Kouvelis, η εταιρεία του Andronicos, οι αδελφοί Κονόμος, η οικογένεια Χατσατούρη, κ.α.

Η πολυπόικλη δράση των πρώτων Ελλήνων μεταναστών στη θεατρική διαδικασία και το ενδιαφέρον των Αυστραλών για το αρχαιοελληνικό θέατρο, αποδεικνύει τη συμπίεση του ελληνοαυστραλιανού πολιτισμού. Ο εγχώριος τύπος μνημονεύει φοιτητικές, ερασιτεχνικές και επαγγελματικές παραστάσεις αρχαιοελληνικού δράματος αυστραλιανών και περιοδεούντων θιάσων, οι οποίες δημιούργησαν ένα γενικότερο ενδιαφέρον για την αρχαιοελληνική γραμματεία. Οι πανεπιστημιακές παραστάσεις ήταν ιδιαίτερα πρωτοποριακές και ευφάνταστες. Αξιοσημείωτη ήταν και η ελληνική συμμετοχή σε αυστραλιανές και διεθνείς διοργανώσεις, στις οποίες οι πρωτοπόροι ομογενείς προέβαλαν επάξια τον κλασικό πολιτισμό. Η γενικότερη στροφή προς το αρχαίο δράμα ήταν αποτέλεσμα της διάδοσης του από τον ακαδημαϊκό κόσμο, αλλά και από το ζεύγος Σικελιανού και Duncan που με διαλέξεις και παραστάσεις ενεθάρρυναν την επιστροφή στον κλασικισμό. Η ελληνική ομογένεια ανέπτυξε μία αξιόλογη δράση παρουσιάζοντας αρχαιοελληνικά δράματα σε διεθνείς διοργανώσεις και αποδεικνύοντας την έμφυτη σχέση της με το αρχαιοελληνικό πνεύμα και πολιτισμό.

Το προπολεμικό μεταναστευτικό θέατρο των Ελλήνων ομογενών ήταν απόρροια της μεγάλης τους νοσταλγίας για την πατρίδα, αλλά και των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούσαν στο περιβάλλον της κοινότητας. Οι πρώτοι ομογενείς παρουσίασαν σημαντικά δείγματα μεταναστευτικής θεατρικής γραφής, ενώ ανέβασαν και πλειάδα από εθνικά πατριωτικά έργα, φανερώνοντας την αγάπη τους για την Ελλάδα, όπως και το ζήλο τους να μεταφυτεύσουν τις παραδόσεις της πατρίδας τους, στη χώρα υποδοχής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΑΛΟΙ

Η ήπειρος της Αυστραλίας¹

1) Η Αυστραλία

Η Αυστραλία, έκτη γεωγραφικά μεγαλύτερη χώρα στον κόσμο, ανήκει στο νότιο ημισφαίριο και συνορεύει νοτιοανατολικά με τη Νέα Ζηλανδία και βόρεια με την Ινδονησία, την Παπούα - Νέα Γουινέα και το Ανατολικό Τιμόρ. Αποτελείται από την αυστραλιανή ήπειρο, την Τασμανία και πολυάριθμα νησιά.² Η έκτασή της είναι 7.692.024 τ.χλμ. (πέντε φορές μεγαλύτερη από της Ευρώπης) και ο πληθυσμός της απαριθμεί 24.051.400 κατοίκους. Πρωτεύουσα της έχει την Καμπέρα, με 380.000 κατοίκους. Η Κοινοπολιτεία της Αυστραλίας εγκαθιδρύθηκε ως κτήση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας την 1^η Ιανουαρίου 1901. Η Ομοσπονδιακή Επικράτεια Πρωτεύουσας (αργότερα ονομάστηκε Επικράτεια Αυστραλιανής Πρωτεύουσας) δημιουργήθηκε το 1911 στη θέση της μελλοντικής πρωτεύουσας Καμπέρα. Η Μελβούρνη ήταν η προσωρινή έδρα της κυβέρνησης από το 1901 μέχρι το 1927, ενόσω η Καμπέρα κατασκευαζόταν.³ Από το 1825 το νησί Van Diemens Land (Τασμανία) είχε καταστεί ξεχωριστή αποικία, ενώ την ίδια περίοδο είχαν εποικιστεί οι περιοχές που σήμερα είναι γνωστές ως Queensland (Κουηνσλάνδη), Βικτώρια, Νότια και Δυτική Αυστραλία.

¹ https://www.world-nuclear.org/uploadedImages/org/info/Mines_appendices/Austmap, (ημ. προσβ. 12-2-2022).

² Gordon Briscoe, Len Smith, *The Aboriginal Population Revisited: 70.000 years to the present*, Aboriginal History, Canberra 2002, σ. 12.

³ Kristin Otto, *Capital: Melbourne when it was the capital city of Australia 1901 – 1927*, University of Melbourne, Victoria 2007, σσ. 257 – 265.

2) Ιστορικό της αυστραλιανής εγκατάστασης

Η ήπειρος της Αυστραλίας φιλοξένησε τους αρχαιότερους πολιτισμούς του κόσμου. Πάνω από 40.000 χρόνια ζούσαν νομαδικά γύρω από τον βράχο Άιερς Αβορίγινες ιθαγενείς, οι οποίοι είχαν καταπλεύσει από τη νοτιοανατολική Ασία με κανό και σχεδίες από μπαμπού.⁴ Εκατοντάδες ή και χιλιάδες χρόνια πριν από την άφιξη των Βρετανών, οι Αβορίγινες συναλλάσσονταν εμπορικά μέσω θαλάσσης με την Ασία και την Ευρώπη.⁵

Η “Terra Australis Incognit”, όπως αποκαλείτο η Αυστραλία, έγινε γνωστή το 1770, όταν ο Άγγλος James Cook χαρτογράφησε από το πλοίο του την ανατολική ακτή της και την διεκδίκησε για το Βρετανικό Στέμμα.⁶ Η Βρετανία αποφάσισε στη συνέχεια να τη χρησιμοποιήσει ως αποικία. Η ευρωπαϊκή αποίκηση ξεκίνησε με την άφιξη ενός στόλου 11 πλοίων στο λιμάνι Port Jackson στο Σύδνεϋ στις 26 Ιανουαρίου 1788 που αγκυροβόλησε υπό τις οδηγίες του καπετάνιου και διοικητή του βασιλικού ναυτικού Arthur Phillip. Το πλήρωμα των πλοίων απαριθμούσε 1.500 ψυχές, από τους οποίους 750 ήταν κατάδικοι. Μέσα από απίστευτες δυσκολίες κατά τα πρώτα χρόνια της εποίκησης καθώς σπάνιζαν τα πλοία ανεφοδιασμού, διαμορφώθηκε το περίγραμμα της πόλης του Σύδνεϋ που σύντομα μετατράπηκε σε μία πόλη με ένα πολυσύχναστο λιμάνι με πλοία που το επισκέπτονταν από χώρες μακρινές όπως η Ρωσία, η Αμερική και η Γαλλία. Ο πληθυσμός αυξήθηκε σε 5.000 ανθρώπους μέχρι το 1800, καθώς η εποίκηση εξαπλώθηκε στην ενδοχώρα.

Σταδιακά, η Αυστραλία μετατράπηκε από αποικία καταδίκων σε αποικία βασισμένη στην ιδιωτική πρωτοβουλία, υποστηριζόμενη από την εργασία των καταδίκων, στην οποία προσέρχονταν ελεύθεροι πολίτες. Ανάμεσά τους και αρκετοί εξερευνητές που τα βήματά τους ακολούθησαν ελεύθεροι άποικοι, οι οποίοι εξαπλώθηκαν στις μεγάλες εκτάσεις των κατοικήσιμων τμημάτων της ηπείρου.⁷

Από το 1788 έως το 1868 περισσότεροι από 180.000 Βρετανοί και Ιρλανδοί κατάδικοι εκτοπίστηκαν στην Αυστραλία, ενώ από το 1840 ελεύθεροι άποικοι άρχισαν να καταφθάνουν, ανάμεσά τους και πρωτοπόροι Έλληνες που αναζητούσαν μία καλύτερη τύχη στη μακρινή χώρα. Το τέλος της δουλείας και η δημόσια κατακραυγή για την εργασιακή καταδυνάστευση των καταδίκων, οδήγησαν στην οργανωμένη μετανάστευση ελεύθερων εποίκων από όλη την Ευρώπη. Σύμφωνα με τις αρχές των Ευρωπαίων, οι εξόριστοι κατάδικοι δεν είχαν θέση στη νεοδημιουργούμενη αποικία.⁸

⁴ Richard Gillespie, “Dating the First Australians”, *Radiocarbon*, vol. 44, no. 2, 2004, σσ. 455 – 472.

⁵ <https://australian.museum/learn/science/human-evolution/the-spread-of-people-to-australia>, (ημ. προσβ. 3-4-2021).

⁶ Peter Aughton, *Endeavour: The Story of Captain Cook's First Great Epic Voyage*, Cassell & Co., London 2002, σσ. 231-252.

⁷ Roberts G. Richard, Jones Rhys, Spooner A. Nigel, M. Head, J. Murray, Andrew S. Smith, “The human colonisation of Australia: optical dates of 53.000 and 60.000 years bracket human arrival at Deaf Adder Gorge, Northern Territory”, M.A., *Quaternary Science Reviews*, vol. 13, no. 5–7, Australia 2004, σσ. 575 – 583.

⁸ Το 1851 οι εκλογές για τα αντιπροσωπευτικά νομοθετικά συμβούλια ανέδειξαν μεγαλύτερο αριθμό φιλελεύθερων μελών, τα οποία ζήτησαν αυτοδιοίκηση για την αποικία από τη βρετανική κυβέρνηση. Σύμφωνα με το νέο σύστημα, η μεταφορά των καταδίκων ήταν σε αντίθεση με τη χώρα που ανθούσαν οι ανακαλύψεις χρυσού (Ann Curthoys, Jessie Mitchell, “The advent of self-government”, *The Cambridge History of Australia*, vol. 1, Australia 2013, σσ. 159 – 162).

Η ευημερία, επίσης, υποβαθμιζόταν από την έλλειψη ισορροπίας εξαιτίας της μονομερούς κατανομής του ανδρικού πληθυσμού, που επέβαλαν οι συνθήκες εγκατάστασης στους πρώτους κατοίκους. Οι κοινωνικές εντάσεις, οι οποίες δημιουργούνταν από τα υψηλά ποσοστά «ανηθικότητας», καθιστούσαν το γάμο επείγουσα κοινωνική και οικονομική ανάγκη. Οι ελάχιστες γυναίκες ανέλαβαν ένα σημαντικό ρόλο και ευθύνη στην αναπτυσσόμενη νέα αποικία.⁹

Η άφιξη ελεύθερων μεταναστών ενθαρρύνθηκε σε όλη τη διάρκεια της περιόδου εγκατάστασης (η οποία διήρκεσε δύο αιώνες), με εξαίρεση τις χρονικές περιόδους 1890-1905 και 1924-1934, που η Αυστραλία μαστιζόταν από μεγάλη οικονομική δυσπραγία. Προκειμένου να αποτραπεί η εργασιακή απασχόληση μη Βρετανών εποίκων, επιβλήθηκε μία σειρά μέτρων που είχε ως αποτέλεσμα τον σοβαρό περιορισμό της μετανάστευσης. Στο Queensland οι περισσότεροι οικιστές έγιναν αποδεκτοί μετά το 1880. Η Δυτική Αυστραλία δεν προσέλκυσε μεγάλο αριθμό εποίκων πριν από το 1892, παρόλο που η σποραδική εγκατάσταση σε αυτήν είχε αρχίσει το 1829. Η εγκατάσταση των πρωτοπόρων κατέστησε αναγκαία τη δημιουργία υποδομών που θα βελτίωνε την ισχνή αποικιακή οικονομία, η οποία στηριζόταν στην καλλιέργεια της γης και στην κτηνοτροφία.

Η χάραξη μιας κυβερνητικής πολιτικής στήριξης δημόσιων έργων, εγκαταστάσεων και κοινωνικών δομών αποτέλεσε το κύριο μέλημα της νέας κοινωνίας. Η ανακάλυψη χρυσού τον Οκτώβριο του 1851 στις περιοχές του Ballarat, Sunhurst και Mount Alexander, στην αποικία της Βικτώριας (Victoria) και Νέας Νοτίου Ουαλίας, δημιούργησε ένα αισιόδοξο συναίσθημα, καθώς και μια τάση για περιπέτεια και καιροσκοπισμό.¹⁰

Οι περισσότεροι από τους πρωτοπόρους έποικους ήταν νεαρά άτομα που πλήρωναν περίπου 25 λίρες για να έρθουν στην Αυστραλία, ποσό ισοδύναμο με το μισό ετήσιο εισόδημα ενός Άγγλου εργάτη. Ταχύπλοα πλοία μείωναν το ταξίδι στις 70 μέρες, η συνήθης όμως διάρκεια του ήταν περίπου τέσσερις μήνες.¹¹ Έντονη δυσαρέσκεια και προκατάληψη επικρατούσε απέναντι στους νεοφερμένους μετανάστες που υποκινείτο από αδαείς Αγγλοαυστραλούς αποίκους. Η πολιτική της λευκής Αυστραλίας είχε ρατσιστικές προεκτάσεις, επέφερε κοινωνική δυσαρμονία και έβλαψε τη συνοχή της αυστραλιανής κοινότητας.

Παρά τις δυσμενείς και αντίξοες πολιτιστικές συνθήκες, το θέατρο είχε μία ξεχωριστή θέση στην Αυστραλία από τις μέρες άφιξης των πρώτων αποίκων στους Αντίποδες.

⁹ Από τα πρώτα χρόνια δημιουργίας της αποικίας οι γυναίκες δραστηριοποιήθηκαν στον τομέα των επιχειρήσεων και τη γεωργία. Ανάμεσά τους ήταν η πρώην κατάδικος, επιχειρηματίας Mary Reibey και η γεωπόνος Elizabeth Macarthur. Το ένα τρίτο των μετοχών της πρώτης αποικιακής τράπεζας που ιδρύθηκε το 1817, ανήκε σε γυναίκες. Επίσης, η φιλόanthρωπος Caroline Chisholm ίδρυσε μία εργασιακή βάση για μετανάστριες στη Νέα Νότια Ουαλία τη δεκαετία του 1840 και προώθησε την εγκατάσταση γυναικών σε αγροτικές περιοχές (Grace Karskens, “The early colonial presence, 1788–1822” και Lionel Frost, “The economy”, *The Cambridge History of Australia*, vol. 1, Australia 2013, σσ. 92, 108, 112, 323).

¹⁰ David Goodman, “The gold rushes of the 1850s”, *The Cambridge History of Australia*, vol. 1, Melbourne – NY 2003, σσ. 180 – 181.

¹¹ Leonard Janiszewski, *Reap the golden Harvest, Bathurst, 1850–1862: together with a brief survey of developments to 1849*, MA Thesis, University of Sydney, 2 vols, Bathurst 1986, σσ. 13 – 45.

• Το θέατρο στην Αυστραλία

Το 1789 παίχτηκε η πρώτη θεατρική παράσταση από Άγγλους καταδίκους που την επόμενη μέρα βάνουσα εκτελέστηκαν.¹² Παρά τη σκληρότητα των ηθών, το θέατρο ευνοείτο ως μέσο ψυχαγωγίας, αλλά και ως τρόπος αποφυγής της παραβατικότητας. Το 1850 κατέφθασαν μαζί με τους χρυσοθήρες και καλλιτεχνικές εταιρίες περιοδευόντων θεάτρων που αναβάθμισαν το επίπεδο των θεαμάτων, με παραστάσεις βαριετέ και θέατρο ποικιλιών.¹³ Η άφιξη νέων αποίκων σηματοδότησε την έναρξη παραστάσεων όπερας, δραματικών έργων και Shakespeare, που παρακολουθούσε ένα ομοιογενές κοινό, στις ίδιες θεατρικές σκηνές των πόλεων.¹⁴ Το 1861 η Lyster Opera Company περιόδευσε στην Αυστραλία, όπως και ο Barry Sullivan, Charles και Ellen Kean και Walter Mondcomery. Επίσης, η κωμωδία του W. Cooper, *Experience Colonial* (Εμπειρία ενός αποίκου), έκανε πρεμιέρα στο “Royal Theatre” του Σύδνεϋ, τον Ιούλιο του 1868. Στη δεκαετία του 1870, επισκέφθηκαν την Αυστραλία πολλοί διεθνείς αστέρες, συμπεριλαμβανομένων των Harry Rickards, J. C. Williamson, Maggie Moore και στην Αδελαΐδα της Ristori. Το 1874 ο J. C. Williamson και η σύζυγός του, Maggie Moore, έκαναν την πρώτη τους εμφάνιση στην Αυστραλία. Τη δεκαετία του 1880 το *Κουκλόσπιτο* του Ibsen, παρουσιάστηκε στο “Princess Theatre” στη Μελβούρνη. Το 1891 περιόδευσε στην Αυστραλία και η μεγάλη ηθοποιός Sarah Bernandt.¹⁵ Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου τα συγκροτήματα ήταν αδύνατον να ταξιδεύουν και το κοινό άρχισε να ενθουσιάζεται με τοπικούς καλλιτέχνες όπως τους Stiffy και Mo (Nat Phillips και Roy Rene). Αυτό το δίδυμο πρωταγωνίστησε στην πολύ επιτυχημένη παντομίμα, *Bunyip* (1916).¹⁶ Από το 1900 παρουσιάστηκαν και παραστάσεις σοβαρού θεάτρου καθώς η περιοδεύουσα Αμερικανίδα Nance O'Neill πρωταγωνίστησε σε τοπική παραγωγή στο έργο *Hedda Gabler* του Ibsen, που παρουσιάστηκε στην Αδελαΐδα, Μελβούρνη και Σύδνεϋ.¹⁷ Το 1901 μια νέα αίσθηση εθνικισμού, εξέφρασε την αυστραλιανή ταυτότητα με θεατρικά έργα των Bert Bailey και Edmund Duggan. Από το 1910 το θέατρο στην Αυστραλία προσανατολίστηκε σε θέματα της Κοινοπολιτείας. Το έργο του Steel Rudd, *On our selection*, όπως και του Louis Esson *The time is not yet ripe*, βρίσκονταν στο αποκορύφωμα τους το 1912. Έως και σήμερα τα έργα αυτά εξακολουθούν να παρουσιάζονται από θεατρικές εταιρείες της Αυστραλίας.¹⁸

¹² Παρουσίασαν το έργο *The Recruiting Officer* του George Farquhar's στις 4 Ιουνίου 1789 [Joanne Tompkins, *Unsettling Space, Contestations in Contemporary Australian Theatre*, Palgrave, London 2006, σ. 22 και “Highlights in Australian theatre history” στο <http://australia.gov.au/about-australia/australian-story/highlights-in-austn-theatre-history>, (ημ. προσβ. 12-4-2009)].

¹³ Australian Variety Theatre Archive, Popular culture entertainment (1850-1930), στο <http://ozvta.com/entrepreneurs-contents>, (ημ. προσβ. 3-6-2010).

¹⁴ Το 1855 το “Olympic Theatre” παρουσίαζε στη Μελβούρνη θέατρο Ποικιλιών ενώ επακολουθούσε παράσταση δράματος. Παραστάσεις με έργα Shakespeare και όπερας παρουσιάζονταν από περιοδεύουσες θεατρικές εταιρείες, όπως οι Κανταδόροι της Ν. Υόρκης (1851) και οι τροβαδούροι Backus (1855) από την Καλιφόρνια [“A short history of the Australian theatre” to 1910 στο <http://hat-archive.com/shorthistory.htm>, (ημ. προσβ. 12-8-2011)].

¹⁵ “Highlights in Australian theatre history”, *ό.π.*

¹⁶ Η Μουσική κωμωδία που ήταν ήδη δημοφιλής στην Αμερική, θεωρήθηκε υπόδειγμα διασκέδασης με αποτέλεσμα η Αυστραλία να ακολουθήσει το παράδειγμά της, *ό.π.*

¹⁷ *Evening Journal*, 25 Σεπτεμβρίου 1900, *Sydney Morning Herald*, 6 Μαρτίου 1900.

¹⁸ *Ο.π.*

Ανθρακωρύχοι στο Hill End – Tambaroora, NSW, 1870 ¹⁹
(Ανάμεσα τους ο Γεράσιμος Βασιλάκης ή Jeremiah Williams)

3) Ιστορικό της ελληνικής εγκατάστασης ²⁰

Οι πρωτοπόροι Έλληνες έφθασαν στη «μεγάλη χώρα του νότου», την *Terra Australis* (Αυστραλία), στις αρχές του 19ου αιώνα ως πατριώτες κατάδικοι ναυτικοί των βρετανικών στρατοδικείων (1829), ή εκτοπισμένοι κρατούμενοι από τα νησιά του Ιονίου που τελούσαν υπό βρετανική κατοχή.²¹ Από το 1840 έκαναν την παρουσία τους ολιγάριθμοι φιλοπερίεργοι τυχοδιώκτες, μεταλλωρύχοι, χρυσοθήρες, έμποροι και άνεργοι χειροτέχνες από την Κρήτη, την ηπειρωτική Ελλάδα και τα μεγάλα εμπορικά κέντρα της Κωνσταντινούπολης, της Σμύρνης και της Αιγύπτου. Εγκαταστάθηκαν αρχικά στο Σύδνεϋ, Τασμανία και Περθ και με την ανακάλυψη χρυσού το 1851, στην αχανή ύπαιθρο της Νέας Νοτίου Ουαλίας (NNO) και Βικτώριας (Victoria). Μέχρι το 1880 πολλοί πρωτοπόροι Έλληνες ήταν ναυτικοί που πληροφορήθηκαν την ύπαρξη χρυσού και αποβιβάστηκαν λαθραία στα λιμάνια της Αυστραλίας.²² Οι μεταλλωρύχοι και χρυσοθήρες συνήθως δρούσαν ανεξάρτητα ο ένας απ' τον άλλο. Εξαίρεση αποτέλεσαν οι χρυσοθήρες της Tambaroora στη NNO, οι οποίοι το 1860 είχαν ιδρύσει οικισμό στην έξοδο της κομόπολης, που ονομάστηκε “Greek Town” (Ελληνοχώρι).²³ Εκεί συνήψαν γάμους με Ιρλανδές και Ουαλές συζύγους, έδωσαν στα παιδιά τους ελληνικά ονόματα, όταν όμως εξαντλήθηκαν οι φλέβες χρυσού διασκορπίστηκαν στην αχανή ήπειρο και χάθηκαν τα ίχνη τους. Τα ονόματα των οικογενειών Μανωλάτου,

¹⁹ <https://greekherald.com.au/culture/history/on-this-day-in-1829-first-greeks-arrived-australia>, (ημ. προσβ. 8-8-2021).

²⁰ Anastasios M. Tamis, “Greek Migration and Settlement in Oceania”, in K. Loukeris, & K. Petrakis (eds), *The roads of the Greeks*, Polaris Publishing, Athens 2009, σσ. 414 – 473.

²¹ *The Bulletin.*, vol. 98, no. 5024, 18 Σεπτεμβρίου 1976, σ. 9.

²² Leonard Janiszewski, “Sidelights on history: Greeks on the goldfields”, *Journal of the Royal Australian Historical Society*, no. 13, Sydney 1986, σσ. 49 – 55.

²³ <https://www.heatgg.org.au/resources/databases/multiculturalism/greeks>, (ημ. προσβ. 18-8-2021).

Μακρυγιάννη και της Ελληνίδας Ann Bluett, στο Καθολικό Κοιμητήριο της Tambaroora, NSW, μαρτυρούν το πέρασμά τους από την περιοχή.²⁴

Οι πρωτοπόροι Έλληνες επιδόθηκαν σε εποχιακά επαγγέλματα ως κηπουροί, υλοτόμοι και εργάτες. Περιφερόμενοι στην αφιλόξενη ύπαιθρο της Αυστραλίας, αναμείχθηκαν με τον ντόπιο πληθυσμό και αφελληνίσθηκαν. Οι περισσότεροι περιπλανώμενοι ήταν ανειδίκευτοι που αποπύλωναν τεράστιες δασώδεις περιοχές, ή επιμελούνταν τις αχανείς φάρμες των Βρετανών γαιοκτημόνων. Άλλαξαν τα ονόματά τους, τα συντόμευσαν, ή τα αγγλοποίησαν για να γίνουν περισσότερο αποδεκτοί.²⁵ Κάποιοι από αυτούς ήταν εργένηδες και άλλοι οικογενειάρχες που άφησαν πίσω συζύγους και παιδιά, αλλά στο σύνολό τους συντηρούσαν συγγενείς στην Ελλάδα. Στην απέραντη ήπειρο όπου εξαπλώθηκαν, αντιμετώπισαν την εκμετάλλευση και τη φυλετική προκατάληψη. Έζησαν μέσα στην καταφρόνια και εξουθένωση, σε πλήρη απομόνωση από το κοινωνικό σύνολο και το αυστραλιανό κατεστημένο, στεγαζόμενοι σε παράγκες, αχυρώνες, βαγόνια τρένων και άλλα παραπήγματα.²⁶ Το εποχιακό της ενασχόλησης των πρώτων Ελλήνων μεταναστών απαιτούσε εξαντλητικές συνθήκες πείνας, λοιμών και στερήσεων.²⁷ Οι Έλληνες έποικοι δραστηριοποιήθηκαν σε εποχικά και επικίνδυνα επαγγέλματα, επειδή δεν καταδέχονταν να απασχοληθούν με αυτά Αγγλοκέλτες Αυστραλοί. Οι πόλεις με τις ελάχιστες βιοτεχνίες και εργοστάσια αποτελούσαν αποκλειστικό προνόμιο όσων είχαν βρετανική καταγωγή.²⁸

Καστελλορίζιο σε αυτοσχέδιο κατάλυμα, Δυτική Αυστραλία, 1898²⁹

²⁴ L. Janiszewski, & E. Alexakis, “The Golden Greeks from Diggers to Settlers: Greek Migration and Settlement during the Australian Gold Rush Era, 1850s– 1890s”, *Journal of Modern Greek Studies*, Special Issue, Modern Greek Studies Association of Australia and New Zealand, Australia 2017, σσ. 159–182.

²⁵ Leonard Janiszewski & Effy Alexakis, “In Their Own Image: Greek-Australians”, *Emgaging and linking communities, Proceedings of Gold Rush Files - National Project*, Umac 2003, pdf στο <https://edoc.hu-berlin.de/bitstream/handle/18452/9227/janiszewski.pdf?sequence=1&isAllowed>, (ημ. προσβ. 12-2-2021).

²⁶ L. Janiszewski, & E. Alexakis, *ό.π.*

²⁷ Anastasios M. Tamis, *ό.π.*

²⁸ *Ο.π.*

²⁹ https://opal.latrobe.edu.au/articles/physical_object/Workers_in_front_of_their_home_in_WA_1898/16441989?backTo=/collections/Greek-Australian_Migration_Story, (ημ. προσβ. 3-4-2020).

Στην αυστραλιανή επαρχία τα επαγγέλματα ποίκιλαν ανάλογα με την προέλευση του πρωτοπόρου μετανάστη. Οι νησιώτες επιδόθηκαν στην αλιεία, ή απασχολήθηκαν στα ορυχεία και στις απέραντες φυτείες ζαχαροκάλαμου στο βόρειο Queensland. Οι Μακεδόνες αποδείχθηκαν πρωτοπόροι στην υλοτομία, επιδιδόμενοι στην αποψίλωση τεράστιων εκτάσεων, αλλά και στην καλλιέργεια και φροντίδα της γης, αναλαμβάνοντας την ευθύνη αγροκτημάτων, αμπελώνων, λαχανόκηπων, ή αγρών με οπωροφόρα δένδρα και φυτείες καπνού. Πολλοί ακόμα μετανάστες εργάστηκαν στα μεταλλωρυχεία, χυτήρια και ασβεστοποιεία των επαρχιών της ΝΝΟ και Βικτώριας, με πενιχρά ημερομίσθια κάτω από δυσμενείς συνθήκες. Οι πρόσοδοι των πρώτων Ελλήνων εποίκων αποτελούσαν συνάρτηση του είδους του επαγγέλματος και της προσφοράς εργασίας.

Μετά το 1870 εμφανίσθηκαν στα μεγάλα αστικά κέντρα του Σύδνεϋ, Περθ και αργότερα (1880) της Μελβούρνης λιγστοί Έλληνες μετανάστες, που εγκαταστάθηκαν και εργάσθηκαν εκεί ως πλανόδιοι πωλητές τροφίμων.³⁰ Η έλλειψη Ελληνίδων γυναικών ιδιαίτερα στις πόλεις, προκαλούσε σοβαρά κοινωνικά προβλήματα στους Αυστραλιώτες Έλληνες. Οι πρωτοπόροι ωστόσο δεν είχαν στόχο τους την εποίκιση και θεωρούσαν την Αυστραλία ως έναν εφήμερο τόπο διαμονής και μέσο γρήγορου πλουτισμού.³¹ Από το 1908 εγκαταστάθηκαν στην ενδοχώρα της ΝΝΟ, της Δυτικής Αυστραλίας και της Βικτώριας, Πελοποννήσιοι (Αρκάδες και Μεσσήνιοι) και Μακεδόνες της Φλώρινας. Απομονωμένοι κοινωνικά, αφιερώνονταν στην πολύωρη απασχόληση, μέσα από κακουχίες, απάνθρωπες συνθήκες εργασίας, εκμετάλλευση, που κάποτε τους οδηγούσαν στον πρόωρο θάνατο. Ο μέσος όρος ζωής των πρώτων εποίκων ήταν το 36^ο έτος της ηλικίας τους.³²

Συνολικά, την περίοδο από το 1896 έως το 1931, πάνω από 15.000 Έλληνες μετανάστες κατέφυγαν στην Αυστραλία. Η ελληνική εποίκιση διαμορφώθηκε από την πολιτική της αυστραλιανής Κυβέρνησης, που επεδίωκε να μεθοδεύσει ένα οργανωμένο σύστημα εργασιακής αποκέντρωσης. Η εργοδότηση στις πόλεις παρέμεινε προνόμιο των Αγγλοκελών εποίκων έως το 1936. Συχνά Βρετανοί Αυστραλοί κατέρχονταν σε απεργία διαρκείας, εάν προσλαμβάνονταν στο εργοστάσιο κάποιος Νοτιοευρωπαίος, ενώ την περίοδο 1926-1935 η Κυβέρνηση απαγόρευσε στην Αγροτική Τράπεζα να δανειοδοτεί και να επιχορηγεί αγροκτηματίες και επιχειρηματίες εάν απασχολούσαν εργασιακά Νοτιοευρωπαίους μετανάστες.

Από την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα μέχρι τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο αριθμός των Ελλήνων που μετανάστευσαν στην Αυστραλία αυξήθηκε σταθερά. Το 1913 στη Μελβούρνη και το Σύδνεϋ είχαν εγκαθιδρυθεί οι πρώτες ελληνικές κοινότητες και είχε εκδοθεί η πρώτη ελληνόγλωσση εφημερίδα.

³⁰ M. Tsounis, "Greek Communities in Australia", *Greeks in Australia*, C. Price (Hl.), Australian National University Press, Canberra 1975, σ. 22.

³¹ N. Doumanis, "The Greeks in Australia", in Richard Clogg (ed.), *The Greek Diaspora in the Twentieth Century*, London 1999, σσ. 58–86.

³² P. A. Alexiou, "Diaspora and Colonization in Australia in the 1920's: The case of Alekos Doukas's Migrant Voyage South", *Journal for Greek letters*, vol. 13, Modern Greek Studies, Australia & New Zealand 2005, σσ. 206 – 220.

Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Ελλάδα παρέμεινε αρχικά ουδέτερη και τελικά προσεχώρησε στην πλευρά των Συμμάχων. Για την αρχικά ουδέτερη στάση της Ελλάδας που θεωρήθηκε ως φιλογερμανική, υπήρξαν αρκετές ανθελληνικές εκρήξεις, συχνά υπό την αιγίδα αυστραλιανών στρατιωτών σε άδεια.³³ Κατά τη διάρκεια αυτών των εκρήξεων τα ελληνικά καταστήματα ή καφετέριες υπέστησαν σοβαρές ζημιές, ή καταστράφηκαν.³⁴ Οι χειρότερες ταραχές συνέβησαν στο Kalgoorlie και Boulder.³⁵ Το 1916 η αυστραλιανή κυβέρνηση έθεσε μια ειδική απαγόρευση για την είσοδο Ελλήνων και Μαλτέζων στην Αυστραλία, της οποίας έγινε άρση το 1920.³⁶

Μέχρι το 1924, η συντριπτική πλειοψηφία των πρωτοπόρων μεταναστών προερχόταν από τα νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου. Τη χρονιά εκείνη ξεκίνησε η μαζική μετανάστευση των Ελλήνων και από τα υπόλοιπα μέρη της ηπειρωτικής Ελλάδας, κυρίως από τη Μακεδονία, αλλά και από άλλα κέντρα του Ελληνισμού μετά τη μικρασιατική καταστροφή και τη μαζική γενοκτονία των Τούρκων το 1922. Οι περιοριστικές ποσοστώσεις της μετανάστευσης από τις ΗΠΑ στις αρχές της δεκαετίας του 1920, είχαν ως αποτέλεσμα ένα ρεύμα μεταναστών να κατευθυνθεί στην Αυστραλία.³⁷ Ωστόσο, από το 1924 έως το 1936 μια σειρά κανονισμών περιόρισαν σημαντικά τον αριθμό των Ελλήνων που επιτρεπόταν να μεταναστεύσουν και να εγκατασταθούν στην Αυστραλία.³⁸

Έλληνες στη Mildura Βικτώριας, 1920³⁹

³³ *Bendigo Independent*, 13 Δεκεμβρίου 1915 και *Telegraph*, 13 Δεκεμβρίου 1915.

³⁴ *The Sydney Morning Herald*, 15 Φεβρουαρίου 1916 και *Journal*, 7 Δεκεμβρίου 1916.

³⁵ Αναστάσιος Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τόμος πρώτος, 1830 – 1958, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 112.

³⁶ Anastasios Tamis, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, Melbourne 2005, σ. 59.

³⁷ Charles Price, “Southern Europeans in Australia: Problems of Assimilation”, *International Migration Review*, vol. 2, no. 3, Sage Publishing, New York 1968, σ. 90.

³⁸ Maria Hrodotou, “Greeks in Australia”, *Etudes Helliniques/Hellenic Studies*, vol. 7, no. 2, Autumn / Automne 1999, σ. 2.

³⁹ https://opal.latrobe.edu.au/articles/physical_object/Greeks_in_Mildura_1920/16834666?backTo=/collections/Greek-Australian_Migration_Story_photography, (ημ. προσβ. 23-6-2019).

4) Κοινωνική ζωή και συσωματώσεις Ελλήνων μεταναστών

Από το 1890 οι πρώτοι Έλληνες που συγκεντρώθηκαν στις μεγάλες πόλεις της Μελβούρνης, του Σύδνεϋ, της Βρισβάνης και του Περθ δημιούργησαν τις πρώτες ενώσεις οι οποίες προσέφεραν πολύτιμες υπηρεσίες στη διατήρηση της ταυτότητας του Ελληνισμού.⁴⁰ Παρείχαν ηθική, υλική και κοινωνική υποστήριξη στα μέλη τους με τη διοργάνωση ποικίλων εκδηλώσεων κοινωνικού και φιλανθρωπικού χαρακτήρα.⁴¹ Οι περισσότεροι σύλλογοι διέθεταν δικούς τους χώρους, αίθουσες που ήταν διαθέσιμες για τις συναντήσεις και κοινωνικές συγκεντρώσεις των ομογενών. Αρκετοί σύλλογοι ήταν τοπικιστικοί, ενώ είχαν σχηματισθεί και ενώσεις για τη νεολαία, τον αθλητισμό, σύλλογοι γυναικών, πολιτιστικοί και εκπαιδευτικοί.

Στο Σύδνεϋ και την Αδελαΐδα πρώιμα λειτούργησε η Πανελλήνια Ένωση, στη Μελβούρνη η Λέσχη Συλλόγου «Ορφεύς», στο Περθ και τη Βρισβάνη η Ελληνική Ένωση. Στις οργανώσεις οι πολιτιστικές δραστηριότητες ήταν συχνές και οικογενειακού χαρακτήρα.⁴² Κοινωνικές συγκεντρώσεις, χοροί, πικνίκ, χορηγίες αθλητικών ομάδων, διαχείριση καφενείων, χρηματοδότηση έργων για την εξωράϊση των τόπων καταγωγής των μεταναστών, ήταν ανάμεσα στα έργα που ανέλαβαν να επιτελέσουν.⁴³

Έλληνες στο Red Cliff διασκεδάζουν και παίζουν μουσική, 1927⁴⁴

⁴⁰ Στην πόλη της Αδελαΐδας η κοινωνική ζωή ξεκίνησε πρώιμα το 1860, με την άφιξη της Ελληνίδας Διαμαντίνας Ρώμα, συζύγου του Κυβερνήτη Bowen, που διοργάνωνε συχνά χοροεσπερίδες στο Κυβερνείο και υποδεχόταν τους προσκεκλημένους με θερμό και φιλόξενο πνεύμα (*Queensland Times*, 9 Απριλίου 1910).

⁴¹ Anastasios Tamis, *ό.π.*, σ. 44.

⁴² Σύμφωνα με την Gilian Bottomley, πρέπει να αποφεύγει κάποιος να κρίνει μια κοινωνία από τα στατιστικά της στοιχεία, αλλά να επικεντρώνεται στους ήχους, στις τέχνες και στις εορταστικές της εκδηλώσεις (G. Bottomley, *From Another Place: Migration and the Politics of Culture*, Cambridge University Press, Cambridge 1992, σ.71).

⁴³ M. Tsounis, *ό.π.*, σ. 33.

⁴⁴ Οι Έλληνες διασκεδάζουν, πίνουν, παίζουν μαντολίνο και βιολί. Η επωνυμία του αυτοκινήτου “Golden Key Café”, ήταν του ελληνικού καφενείου που ανήκε στους D. Vlassopoulos και Spiros Raftopoulos και λειτουργούσε από το 1923

Εκτός από ένα αίσθημα καθήκοντος απέναντι στους στόχους και τα ιδανικά των αδελφοτήτων, οι συσσωματώσεις παρείχαν ευκαιρίες προώθησης του τοπικού πολιτισμού. Συντηρούσαν τα έθιμα και τις διαλέκτους της πατρίδας, με χορούς και τραγούδια του τόπου καταγωγής των μεταναστών.⁴⁵

Η πληθώρα των Συλλόγων, συνετέλεσε στη διατήρηση της ιδιοπροσωπίας του κάθε μετανάστη. Οι εορτασμοί των ομογενών ήταν αφορμή παρουσίας καλλιτεχνικών δρώμενων και θεατρικών έργων.⁴⁶ Η Μακεδονική και Κυπριακή αδελφότητα στη Μελβούρνη, οι Καστελλορίζιοι στο Σύδνεϋ και το Περθ, τα μέλη του Συλλόγου «Απόλλων» στη Βρισβάνη, παρουσίασαν πατριωτικά δράματα και άλλα ηθογραφικά έργα, σε ένα κλίμα ευφορίας και χαράς, που αποτελούσε μέσον διαφυγής από τη σκληρή πραγματικότητα του Έλληνα μετανάστη.⁴⁷ Οι αδελφότητες ήταν πιο κοντά στη ζωή των μεταναστών, σε σχέση με τις Κοινότητες που στις μεγάλες πόλεις έτειναν να γίνονται απρόσωπες. Συνδέονταν και επικαλύπτονταν από τις Κοινότητες, που είχαν κεντρικές αρμοδιότητες.⁴⁸

Οι Ελληνικές Ορθόδοξες Κοινότητες της Αυστραλίας αποτελούσαν ένα μικρόκοσμο του ελληνικού έθνους - κράτους, ενώ τελούσαν σε συνάφεια με τις αντίστοιχες κοινότητες του Ελληνισμού της διασποράς. Ποικίλοι παράγοντες διαμόρφωσαν και ενίσχυσαν τον ρόλο τους, όπως η ανάγκη διατήρησης της ελληνικής γλώσσας, πολιτισμού και της έκφρασης του κοινωνικού και θρησκευτικού συναισθήματος. Ευρύτεροι λόγοι εθνοτικής επιβίωσης, προσέδωσαν στις κοινότητες ένα ρόλο ελληνοκεντρικό, τις ανέδειξαν σε κύριους θεσμούς, καθώς είχαν παραχωρηθεί σε αυτές εξουσίες θρησκευτικού και νομιμοκανονικού περιεχομένου. Οι Κοινότητες λειτουργούσαν με δημοκρατικές διαδικασίες, περιοδικές εκλογές συμβουλίων και κοινή συμμετοχή των μελών - ομογενών.⁴⁹ Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες παντρεύτηκαν, βαπτίστηκαν, κηδεύτηκαν, έζησαν ολόκληρη τη ζωή τους μέσα στο προστατευτικό περίβλημα των ελληνικών κοινοτήτων.

Στο περιβάλλον αυτό οι πρώτοι ομογενείς τελούσαν τα θρησκευτικά και φιλανθρωπικά τους καθήκοντα, ψυχαγωγούνταν, έκαναν φίλους, εχθρούς, τιμούσαν

https://opal.latrobe.edu.au/articles/physical_object/Picnic_in_Red_Cliffs_Victoria_1927/16600328?bac/collections/Greek-Australian_Migration_Story, (ημ. προσβ. 12-5-2020).

⁴⁵ Οι αδελφότητες ενίσχυσαν τη συνοχή των ομάδων των μεταναστών, προκειμένου να ενταχθούν στην εθνική κοινότητα, διατηρώντας τα ιδιώματα της κοινής τους καταγωγής (Anastasios Tamis, *ό.π.*).

⁴⁶ Το θρησκευτικό και φολκλορικό στοιχείο ήταν άφθονο στις εκδηλώσεις των ομογενών, όπως στις 12 Νοεμβρίου 1933 που η Ελληνική Κοινότητα του Περθ πανηγύρισε την εορτή των Ταξιαρχών με αντίγραφο εικόνας του Πανορμίτη της Σύμης, που δώρησε ο Πρόεδρος της, Π. Μιχαλίδης. Την ίδια ημέρα ανάμεσα σε πλούσιο θεατρικό πρόγραμμα παρουσιάστηκε στην ελληνική αίθουσα ("Greek Hall"), *Ο γάμος της μογυατισμένης νύφης από τους νεαρούς βλαστούς της παροικίας (Εθνικόν Βήμα, 6 Δεκεμβρίου 1933)*.

⁴⁷ Η κοινωνική και πολιτιστική κινητικότητα της ελληνικής παροικίας αναπτύχθηκε προκειμένου να καλυφτεί το συναισθηματικό κενό που δημιουργήθηκε από την απόσταση μεταξύ της νέας πατρίδας και της παλαιάς (Α. Χουρδάκης, «Η διδασκαλία της ελληνικής ιστορίας στην ελληνική διασπορά στην εποχή της παγκοσμιοποίησης», στο Μ. Δαμανάκης (επιμ.), *Διεθνές Συνέδριο Παγκοσμιοποίηση και ελληνική διασπορά*, 29 Ιουνίου - 1 Ιουλίου 2007, Ε.ΔΙ.ΑΜ.ΜΕ, Ρέθυμνο 2008, σσ. 159 - 170).

⁴⁸ Μ. Ρ. Tsounis, *ό.π.*

⁴⁹ Η διαχείριση των εκκλησιαστικών πραγμάτων της ομογένειας της Αυστραλίας, ξεκίνησε σαν αποκλειστική υπόθεση των κοινοτήτων του Ελληνισμού. Η ίδρυση Ελληνικών Ορθόδοξων Κοινοτήτων στη Μελβούρνη και στο Σύδνεϋ, αφορούσε και την οικονομική διαχείριση των Εκκλησιών (*ό.π.*, σ. 53).

τον Ελληνισμό και την εθνική τους ταυτότητα, απολάμβαναν καταξίωση και αναγνωρισιμότητα.⁵⁰

Οι Αυστραλοί ενεθάρρυναν και παρακολουθούσαν στενά την ανάπτυξη και τον τρόπο λειτουργίας των ελληνικών κοινοτήτων, καθώς θεωρούσαν ότι αποτελούσαν έναν μηχανισμό ειρηνικής συνύπαρξης των δύο λαών.

Η διατήρηση της εθνότητας είχε εκχωρηθεί και υιοθετηθεί ως στάση του αυστραλιανού κατεστημένου προς στους Έλληνες μετανάστες, για την αποφυγή περαιτέρω προβλημάτων.⁵¹ Επικρατούσε η άποψη ότι «ένας Έλληνας πρέπει να παραμείνει πάντα καλός Έλληνας και ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει ένας καλός Αυστραλός από ένα κακό Έλληνα. Η Αυστραλία δεν έχει ανάγκη να αμφισβητήσει ή να φοβάται τον άνθρωπο που αγαπά δύο χώρες, ενώ ο πραγματικός κίνδυνος βρίσκεται στον άνθρωπο που δεν αγαπά καμία πατρίδα».⁵²

Αυτό ως γεγονός αποκαλύπτει την ευρύτερη κοινωνική ιστορική σημασία του γεγονότος ότι ο Έλληνας μετανάστης ήταν πρώτα απ' όλα ένας διαρκής ξένος. Βεβαίως, η κοινή αναπόφευκτη ξένη ταυτότητα των μεταναστών μετέτρεπε τη διατήρηση της εθνοφυλετικής διαφοράς σε ένα συλλογικό σχέδιο. Οι ηγέτες της κοινότητας ανταποκρίθηκαν άμεσα στην αυστραλιανή θέση.

Η συμπόρευση των Ελλήνων ομογενών με τα θεσμικά κοινοτικά όργανα τους, σήμαινε ότι θα υπάκουαν και θα σέβονταν και τη νέα τους θετή πατρίδα, την Αυστραλία. Επιπλέον, η εθνοθησκευτική εκπαίδευση των νεαρών ομογενών αποτέλεσε ζωτικής σημασίας προϋπόθεση για τη διατήρηση του ελληνικού έθνους στην ξένη γη.⁵³ Οι Έλληνες ομογενείς ζούσαν σε δύο παράλληλους κόσμους.

Όπως είχαν παρατηρήσει οι Αυστραλοί, ο τρόπος διασκέδασης των Ελλήνων ήταν διαφορετικός.⁵⁴ Παρόλα αυτά, οι ετήσιες χοροεσπερίδες της Κοινότητας είχαν κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, καθώς λάμβαναν μέρος σε αυτές όλοι οι εξέχοντες Έλληνες, αλλά και επίσημοι Αυστραλοί προσκεκλημένοι. Αντίστοιχα, η ελληνική ομογένεια συμμετείχε σε διεθνείς διοργανώσεις της αυστραλιανής Κοινοπολιτείας. Μία από τις πρώτες δημόσιες εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκε στη Μελβούρνη το 1908, όταν η Ελληνική Κοινότητα διοργάνωσε εκδρομή στο Beaumaris, με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων για φιλανθρωπικό σκοπό.

⁵⁰ Η εθνοτική ταυτοποίηση σχετίζεται με την κατανόηση του καθεστώτος της μειοψηφίας, που σημαίνει την κατανόηση των συμπτωμάτων ανισότητας και διακρίσεων. Από αυτή την άποψη, δημιουργείται μία αίσθηση ότι (η μειοψηφία) ανήκει σε μία «κοινότητα» και ότι δεν ανήκει στο mainstream - στο καθεστώς ως "Other" (Anthias Floya και Nira Yuval-Davis, "Contextualizing feminism gender, ethnic and class divisions", *Feminist Review*, no. 15, Australia 1983, σσ. 62 - 75).

⁵¹ Βασικό μέλημά τους δεν ήταν να γίνουν Αυστραλοί, αλλά να εξασφαλίσουν την οικονομική τους ευημερία. Ασχολήθηκαν με τη δημιουργία του δικού τους κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, δημιουργώντας μια κοινότητα εκπατρισμένων Ελλήνων. Η έννοια της «κοινότητας», εξασφάλιζε ότι οι Έλληνες θα διατηρούσαν τη διαφορετικότητά τους και θα επιζητούσαν τη συμμετοχή τους σε όσα είχε να τους προσφέρει η νέα πατρίδα (Ν. Ντουμάνης, «Οι Έλληνες της Αυστραλίας» στο R. Clogg (επιμ.), *Η Ελληνική Διασπορά στον Εικοστό Αιώνα*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2004, σσ. 120 - 121).

⁵² Η θέση αυτή υπογραμμίζονταν στην εφημερίδα *Εθνικόν Βήμα*, το 1927 στην αγγλική γλώσσα.

⁵³ Όπως αναφερόταν χαρακτηριστικά θα ήταν προτιμότερο οι ομογενείς να μην είχαν πατήσει το πόδι τους στην Αυστραλία, εάν επρόκειτο να «φυλορροήσει» η επόμενη γενεά (*Εθνικόν Βήμα*, 14 Μαρτίου 1934).

⁵⁴ *Ο.π.*

Πικ – νικ ομογενών Μελβούρνης, 1908
[*Punch*, 3 Δεκεμβρίου 1908]

Η «Επιτροπή Κυριών» είχε αναλάβει τη διοργάνωση του πικ – νικ, η οποία παρουσίασε και μία αυτοσχέδια συναυλία για να διασκεδάσει τους παρευρισκόμενους.⁵⁵ Αντίστοιχα, η Κοινότητα Περθ είχε διοργανώσει εκδρομή στο Bicton από το 1906.⁵⁶

5) Εκπαίδευση των ομογενών

Πρωταρχικό μέλημα των ομογενών, ήταν να διατηρήσουν τα παιδιά τους την ελληνική γλώσσα και παιδεία. Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες εμπνεόμενοι από τη διαχρονική συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού και θεωρώντας ότι η διατήρηση της ταυτότητας τους μέσα στο πνεύμα του δυτικού πολιτισμού, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση της δικής τους ανέλιξης, δημιούργησαν τα απογευματινά κοινοτικά σχολεία, σχεδόν ταυτόχρονα με τη δημιουργία των ελληνικών κοινοτήτων.⁵⁷ Από τους πρώτους δασκάλους στο Σύδνεϋ ήταν η Αλεξάνδρα Βραχνά (1924), ο Αρχιμανδρίτης Μητροφάνης (1931) και αργότερα η Ευανθία Βέργου, στη Μελβούρνη δίδαξαν η Ασπασία Μάϊνα (1922), Δημήτριος Μαυροειδής (1924) και η Αλεξάνδρα Βραχνά (1931), στο Περθ ο Αρχιμανδρίτης Γερμανός Ηλιού (1916) και η Άννα Περιβολάρη (1931).⁵⁸ Στη Βρισιβάνη η δασκάλα Γραμματική Τροβά ήλθε από την Αθήνα (1935), ενώ στην Αδελαΐδα μνημονεύετο ως δασκάλα η Ευφροσύνη Κολόμβου (1934).⁵⁹ Από

⁵⁵ Η Επιτροπή Κυριών ήταν πρόδρομος του Ελληνικού Συνδέσμου Γυναικών Μελβούρνης, που ανέλαβαν την πρωτοβουλία για την παρουσίαση του πρώτου θεατρικού έργου που παρουσιάστηκε στη Μελβούρνη, του *Αδιάκριτου Μουσαφίρη*. Σύμφωνα με το δημοσίευμα, δεν άφηναν καμία ευκαιρία που να μην αναλάβουν τη διασκέδαση και απόλαυση (*Punch*, 3 Δεκεμβρίου 1908).

⁵⁶ *West Australian*, 19 Φεβρουαρίου 1906.

⁵⁷ Μ. Tsounis, *ό.π.*, σσ. 59 – 60.

⁵⁸ Α. Tamis, *ό.π.* σ. 44.

⁵⁹ *Εθνικόν Βήμα*, 28 Νοεμβρίου 1934.

τις αναφορές του ομογενειακού τύπου, γίνεται αντιληπτό ότι ο ρόλος της εκπαίδευσης ήταν ελληνοκεντρικός και η λειτουργία των κοινοτικών σχολείων ήταν επιφορτισμένη με τον «ιερό» σκοπό της διατήρησης της ελληνικής γλώσσας και των ιδεωδών του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, στο περιβάλλον της αγγλοσαξονικής αποικίας της Αυστραλίας.⁶⁰ Ο ρόλος των ελληνικών σχολείων αναγνωρίστηκε και έγινε σεβαστός από την αυστραλιανή κοινωνία και ο εγχώριος τύπος με επαινετικά σχόλια κατέγραφε την παρουσία τους.⁶¹

SOME OF THE PUPILS in the Greek school conducted daily in the

Μαθήτριες Ελληνικού Κοινοτικού Σχολείου Αδελαΐδας, 1940

[*Courier Mail*, 28 Σεπτεμβρίου 1940]

6) Ο ρόλος της Εκκλησίας

Η ελληνική διασπορά επεδίωξε να συνδυάσει τις δύο συνιστώσες της νεοελληνικής ιδεολογίας, την ελληνορθόδοξη παράδοση, με την ανάγκη για κοινωνικό εκσυγχρονισμό. Η Ελληνική Εκκλησία αναδείχτηκε σε ισχυρή πολιτιστική δύναμη για τις ορθόδοξες εθνότητες του απόδημου Ελληνισμού.⁶² Το 1900 περίπου, έφθασαν στην Αυστραλία οι πρώτοι Ορθόδοξοι ιερείς για να ποιμάνουν τους πρωτοπόρους Έλληνες μετανάστες. Οι λατρευτικές συνάξεις των μεταναστών σηματοδότησαν τη γέννηση των Ελληνικών Κοινοτήτων.⁶³ Ο ρόλος του θρησκευτικού συναισθήματος ήταν υποστηρικτικός και ευεργετικός στη διαμόρφωση της κουλτούρας του εθνοτικού μετανάστη.⁶⁴ Τα πρώτα χρόνια της εκκλησιαστικής διαποίμανσης κύλησαν αρμονικά,

⁶⁰ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 29 Δεκεμβρίου 1927.

⁶¹ Ο τίτλος του άρθρου ήταν: «Μικροί Έλληνες, Μάθετε για τις Θερμοπύλες στη Σχολή της Αδελαΐδας» και περιέγραφε πώς οι μαθητές διδάσκονταν για τη δόξα της αρχαίας Ελλάδας (*Courier Mail*, 28 Σεπτεμβρίου 1940).

⁶² <https://enromiosini.gr/category/apodhmos-ellhnismos>, (ημ. προσβ. 6-7-2021).

⁶³ Οι εμβρυϊκές ελληνικές κοινότητες καθιερώθηκαν με την εμφάνιση ενός ναΐδριου με την ελληνική σημαία και ενός χώρου όπου τα παιδιά εξασκούσαν στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας (Μ. Tsonis, *ό.π.*, σ. 65).

⁶⁴ Η θρησκεία έχει περιγραφεί ως μέσο προσαρμογής, πηγή υγείας, ευημερίας και ευεξίας, για τους Έλληνες μετανάστες της Αυστραλίας (ιδίως τους πρεσβύτερους), οι οποίοι θεωρούσαν τα άλλα μέλη της εκκλησίας ως τους πλησιέστερους φίλους, υποδηλώνοντας τη σημασία της (H. G. Koenig, D. O.

με την ενότητα των Ελλήνων, Σύριων και Ρώσων Ορθοδόξων Χριστιανών. Η ηρεμία διαταράχτηκε στις αρχές του 1924, όταν καταργήθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο το δικαίωμα των Ελληνικών Κοινοτήτων να διαχειρίζονται οι ίδιες τα εκκλησιαστικά τους πράγματα.⁶⁵ Η απόφαση αυτή κάθε άλλο παρά έγινε αποδεκτή από τους ομογενείς, οι οποίοι διχάστηκαν γύρω από το επίμαχο θέμα.⁶⁶ Από το 1928 μέχρι το 1932, χρέη προκαθήμενου της Ελληνικής Εκκλησίας ασκούσε ο Αρχ. Θεοφύλακτος Παπαθανασόπουλος, που κατείχε τον τίτλο του Πατριαρχικού Επιτρόπου. Το 1932 έφτασε στην Αυστραλία ο νέος Μητροπολίτης Τιμόθεος, η συμβολή του οποίου υπήρξε καθοριστική στην πραγματοποίηση του ιστορικού συμβιβασμού.⁶⁷

7) Αυστραλιανό έθνος και πόλεμος

Η Αυστραλία συμμετείχε στον Α΄ και Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, όπου κατά τις διεθνείς συγκυρίες οι μάχες έλαβαν χώρα στην Καλλίπολη και στην Κρήτη. Ήδη, από το 1901 οι βρετανικές αποικίες της Αυστραλίας είχαν ενωθεί και είχαν δημιουργήσει το ομόσπονδο αυστραλιανό κράτος, που όμως δεν είχε ακόμα συνοχή. Παρά το γεγονός ότι ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος δεν απειλούσε άμεσα την εδαφική ακεραιότητα της Αυστραλίας, η τότε κυβέρνηση της χώρας αποφάσισε ως μέλος της Βρετανικής Κοινοπολιτείας, να λάβει μέρος στον πόλεμο.⁶⁸ Στην Καλλίπολη για πρώτη φορά η νεοσύστατη αυστραλιανή αυτοκρατορική δύναμη, έλαβε μέρος σε πολεμική αναμέτρηση.⁶⁹ Τον Νοεμβρίου του 1914 απέπλευσαν από τη Δυτική Αυστραλία η 1^η Μεραρχία Πεζικού και η 1^η, 2^η και 3^η Ελαφρά Ταξιαρχία Ιππικού.⁷⁰ Στις 4 Μαρτίου 1915 Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί στρατιώτες ANZAC (Australian and New Zealand Army Corps) προσάραξαν στην ακτογραμμή της Λήμνου.⁷¹ Στις 20 Απριλίου 1915

Moberg, & J. N. Kvale, "Religious activities and attitudes of older adults in a geriatric assessment clinic", *Journal of the American Geriatrics Society*, vol. 36, no. 4, Wiley USA 1988, σσ. 362 – 374).

⁶⁵ <https://neoskosmos.com/el/2016/12/08/features/pos-proklithike-to-ekklisiastiko>, (ημ. προσβ. 5-5-2020).

⁶⁶ Ο διχασμός πήρε σημαντικές διαστάσεις, με αποτέλεσμα τους χωριστούς εκκλησιασμούς, την ακύρωση μυστηρίων, δίκες σε αυστραλιανά δικαστήρια για τον καθορισμό της ιδιοκτησιακής κατάστασης, με αποκορύφωμα την αποχώρηση του Μητροπολίτη Κνίτη το 1928 (Μ. Ρ. Tsounis, *ό.π.*).

⁶⁷ Ο συμβιβασμός συνίστατο στην αναγνώριση από τις Ελληνικές Ορθόδοξες Κοινότητες της πνευματικής καθοδήγησης του Μητροπολίτη και συνάμα στην αναγνώριση από πλευράς του Μητροπολίτη της οργάνωσης και διαχείρισης όλων των ελληνικών εκκλησιών (Α. Τάμης, «Αυστραλία», *Οι Έλληνες στην Διασπορά 15^{ος} -21^{ος} αιώνας*, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2006, σ. 260).

⁶⁸ Στόχος τους να καταλάβουν τα Στενά και να επιτρέψουν στους Ρώσους συμμάχους, στην «Αντάντ», να περάσουν με τα πλοία τους τον Ελλήσποντο και να ανοιχτούν στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο [<https://greekworldmedia.com/history-of-greekaustralians>, (ημ. προσβ. 12-5-2020)].

⁶⁹ *Ο.π.*

⁷⁰ Οι Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί στρατιώτες θα εκπαιδεύονταν στην Αγγλία, αλλά λόγω ελλείψεως υποδομών μεταφέρθηκαν την Αίγυπτο έως τον Μάρτιο του 2015, όπου δόθηκε διαταγή να συμμετέχουν στην εκστρατεία κατάληψης των Στενών των Δαρδανελίων. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος ελπίζοντας ότι η κατάληψη των Δαρδανελίων θα είχε ως αποτέλεσμα τη διεκδίκηση της Κωνσταντινούπολης, έδωσε την άδεια στη Μεγάλη Βρετανία να χρησιμοποιήσει τη Λήμνο ως ναυτική βάση (Κωνσταντίνος Θ. Παπαδημητρίου, «Καλλίπολη 1915», τεύχ. 73, *Στρατιωτική Ιστορία (Μεγάλες Μάχες)*, Ιανουάριος 2016, σσ. 57 - 81).

⁷¹ Το ηφαιστειογενές τοπίο της Λήμνου ήταν ασυγκρίτως καλύτερο από την έρημο και τη ζέστη της Αιγύπτου. Ο στρατιώτης Τ. Α. Μάιλς ανέφερε τις εντυπώσεις του από τη συναναστροφή με τους Έλληνες και τις δύσκολες συνθήκες της ζωής τους [<https://www.sansimera.gr/articles>, (ημ. προσβ. 3-4-2020)].

το απάνεμο λιμανάκι του Μούδρου είχαν κατακλίσει τα πολεμικά πλοία των συμμαχικών δυνάμεων, που νικήθηκαν από τους Τούρκους.⁷² Στη θυσία της Καλλίπολης από τους 416.000 στρατιώτες, περίπου 60.000 σκοτώθηκαν και 152.000 τραυματίστηκαν. Μετά τη μάχη στα Δαρδανέλια οι Αυστραλοί είπαν: «Χρειάστηκαν 10 χρόνια για να παρθεί η αρχαία Τροία που είχε το βασίλειο της στα ίδια στενά. Τώρα κατανοούμε πόσο δύσκολο ήταν να κατακτήσουμε τα στενά αυτά». Στην απόβαση της Καλλίπολης πήραν μέρος και 12 Ελληνοαυστραλοί.⁷³ Ιστορικά, η σφαγή των στρατιωτών και η ήττα των αυστραλιανών και νεοζηλανδικών στρατευμάτων (ANZAC) στάθηκε αφορμή για να δημιουργηθεί κλίμα εθνικής ομοψυχίας και να εδραιωθεί η αυστραλιανή συνείδηση. Η οδυνηρή αυτή στιγμή των παιδιών της Αυστραλίας σήμανε τη γέννηση του αυστραλιανού έθνους που επέδειξε την πρώτη του μεγάλη στρατιωτική δράση.⁷⁴ Δεκάδες χιλιάδες Αυστραλοί από τότε λάμβαναν μέρος στις επετειακές παρελάσεις και εκδηλώσεις της αιματηρής απόβασης Αυστραλών και Νεοζηλανδών στρατιωτών στην Καλλίπολη, που έγινε γνωστή ως Anzac Day. Οι Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί στρατιώτες στη Λήμνο και αλλού, ήλθαν σε επαφή με τους ντόπιους Έλληνες και τα έθιμά τους, γεγονός που αξιοποίησαν όταν επέστρεψαν στην πατρίδα τους στην κατανόηση του ελληνικού πολιτισμού.⁷⁵

Στην επανάληψη της ιστορίας, ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος είχε ευεργετική επίδραση στη δημιουργία της ταυτότητας της αυστραλιανής κοινωνίας και την εθνική συνοχή, καθώς περίπου 10.000 Αυστραλοί και άλλοι συμμαχικοί στρατιώτες έφτασαν στο Darwin για να υπερασπιστούν τη βόρεια ακτογραμμή της Αυστραλίας. Η Ελλάδα εισήλθε στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με τους Συμμάχους, όταν εισέβαλαν οι γερμανικές και ιταλικές δυνάμεις που παρέμειναν στην Ελλάδα μέχρι το 1944. Στη μάχη της Κρήτης, οι μονάδες που υπεράσπιζαν το νησί ήταν η 2^η Νεοζηλανδική Μεραρχία (εκτός από την 6^η Ταξιαρχία και τη διοίκηση του τμήματος, που είχε σταλεί στην Αίγυπτο), η αυστραλιανή 19^η Ταξιαρχία και η βρετανική 14^η Ταξιαρχία Πεζικού. Ο ενωμένος ηρωϊκός αγώνας των Ελλήνων και Αυστραλών στρατιωτών ενάντια στον κοινό εχθρό, ενίσχυσαν τα πατριωτικά αισθήματα και την αλληλοεκτίμηση των δύο λαών. Η μάχη της Κρήτης ήταν το κύριο θέμα του θεατρικού έργου αυστραλιανής δημιουργίας, *The Sons of Morning / Οι Υιοί της Πρωΐας* που παρουσιάστηκε για την Ελληνική Κοινότητα το 1945, με σκοπό την περισυλλογή χρημάτων για την ενίσχυση του έργου του Ερυθρού Σταυρού.⁷⁶

⁷² Ο Τ. Α. Μάιλς γράφει: «Κανένα άλλο λιμάνι του κόσμου εκείνες τις μέρες δεν είχε περισσότερα πλοία απ' αυτό το λιμανάκι της Λήμνου». Οι επιχειρήσεις των Αυστραλονεοζηλανδών που ξεκίνησαν από την ελληνική γη, στέφθηκαν από παταγώδη αποτυχία. Κάπου 2.000 Αυστραλοί βρήκαν τραγικό θάνατο στις 25 Απριλίου 1915 και άλλοι 11.000 Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί στρατιώτες συνολικά όλο το διάστημα των επιχειρήσεων (ό.π.).

⁷³ Ήταν ο δεκανέας Τζακ Μαρκ, ο υποδεκανέας Τζον Ζαβιτσάνος και οι στρατιώτες Πέρσυ Κουκουσάκης, Κώστας Αρώνης, Γεώργιος Κρίτον, Ρόμπερτ Κρόκος, Άθα Χάλκας, Λεωνίδα Μανούσος, Γεώργιος Πάπας, Πίτερ Ράντος, Ρόι Ραλφ και Αναστάσιος Ρεμπέα [<https://neoskosmos.com/el/2018/04/29/news/community/ellada-kai-afstralia-symmachoi-stin-kallipoli>, (ημ. προσβ. 7-7-2010)].

⁷⁴ Ο.π.

⁷⁵ Τις ημέρες του Πάσχα οι καμπάνες των εκκλησιών χτυπούσαν αδιάκοπα, ενώ ήλθαν στο στρατόπεδο των Αυστραλών οι Έλληνες, που τους πρόσφεραν κόκκινα αυγά και άλλα δώρα (ό.π.).

⁷⁶ *Εθνικόν Βήμα*, 1 Αυγούστου 1945.

Ο ηρωικός αγώνας του ελληνικού στρατού εναντίον των δυνάμεων του Άξονα, τόνωσε το φρόνημα των Ελλήνων ομογενών. Κοινοτικοί οργανισμοί και άλλοι Έλληνες άρχισαν να δραστηριοποιούνται στην πολεμική προσπάθεια, ενώ η 28^η Οκτωβρίου, καθιερώθηκε στην Αυστραλία ως μια ακόμα σημαντική ελληνική επέτειος για εορτασμό, με δρώμενα, παρελάσεις, εθνικούς πανηγυρισμούς.

Ο πόλεμος του 1940 είχε ευεργετικά αποτελέσματα για τον ελληνικό πληθυσμό της Αυστραλίας και τις οργανωμένες Κοινότητες. Δημιούργησε ευκαιρίες εορταστικών εκδηλώσεων που ένωσαν και συγκέντρωσαν σε ομάδες τον Ελληνισμό, επέφερε ευημερία στα μεγάλα αστικά κέντρα, επέτρεψε στους εποίκους να ανεύρουν εργασία με υψηλό ημερομίσθιο, στις Κοινότητες να αποπληρώσουν τα χρέη τους. Ιδίως, ενέπνευσε τις εθνοθηρησκευτικές αρχές να ιδρύσουν μαζί με τις Κοινότητες την Πανελλήνια Ερανική Επιτροπή, που επέφερε το ποσό του 1.000.000 λιρών υπέρ του αγωνιζόμενου ελληνικού λαού. Έως και σήμερα, οι Έλληνες της Μελβούρνης και άλλων πόλεων, ζουν στιγμές εθνικής υπερηφάνειας στην παρέλαση της 25ης Μαρτίου μπροστά στο μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη “Shrine of Remembrance”.⁷⁷

Ελληνικοί εορτασμοί στο Σύδνεϋ, 1941⁷⁸

⁷⁷ A. M. Tamis, «Τυπολογία ιστοριογραφίας της ελληνικής εποίκησης (Ωκεανία και Νότιο Αμερική)», in E. Close, M. Tsianikas and G. Franzis (eds), *Greek Research in Australia, Proceedings of the Biennial International Conference of the Greek Studies*, Flinders University Department of Languages, Modern Greek, Adelaide 2005, σσ. 434 - 435.

⁷⁸ *Εθνικόν Βήμα*, 5 Αυγούστου 1941.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

1) Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες στην Αυστραλία και το θέατρο

Κυθήριοι και Ιθακήσιοι ήταν οι πρώτοι μετανάστες που έφθασαν στην Αυστραλία, καθώς τα νησιά αυτά από το 1815 έως το 1864 αποτελούσαν βρετανικές κτήσεις.⁷⁹ Ακολούθησαν μετανάστες από Σάμο, Μακεδονία, Πελοπόννησο, αλλά και ξενιτεμένοι από τα κέντρα του Ελληνισμού της Σμύρνης και της Κωνσταντινούπολης.⁸⁰ Τα αστικά κέντρα του Σύδνεϋ και Περθ εποίκισθηκαν από το 1870. Η Μελβούρνη δέχθηκε μετανάστες από το 1880, μετά την πτώση της τιμής του χρυσού.⁸¹

Οι μετανάστες αναχωρούσαν από τα λιμάνια της Καλαμάτας, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης, με ιταλικά, γαλλικά και βρετανικά πλοία, αναζητώντας νέες ευκαιρίες. Μεταξύ του 1896 και 1931, περισσότεροι από 15.000 Έλληνες μετανάστες κατέφυγαν στην Αυστραλία. Ήταν νεαρά, παραγωγικά άτομα μέλη του πληθυσμού, που μετανάστευαν εξαιτίας της εγκατάλειψης στήριξης του αγροτικού πληθυσμού, υπό το φάσμα της ανεργίας.⁸² Το τέλος της δουλείας και η αλλαγή πολιτικής της Αυστραλίας αποτέλεσε το προσκλητήριο για τη μαζική μετανάστευση ελευθέρων εποίκων. Σε γενικές γραμμές, η άφιξη νέων μεταναστών ενθαρρύνετο από την πολιτική της νέας χώρας.⁸³ «Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες αναφέρουν συχνά την Αυστραλία ως τυχερή χώρα. Έφθασαν στις ακτές της με μεγάλες ελπίδες και φιλοδοξίες για ένα καλύτερο μέλλον, με μια μικρή βαλίτσα με ελάχιστα υλικά αγαθά, κουβαλώντας τις παραδόσεις και τον πολιτισμό τους, ως εφόδια από την πατρίδα. Οι παρακαταθήκες αυτές διατηρήθηκαν από γενιά σε γενιά. Η ελληνική κουλτούρα και ιστορία κάνουν περήφανους τους ομογενείς».⁸⁴ Η μεταφορά της νοοτροπίας και των συνθησιών της Ελλάδας στην Αυστραλία προέκυψε ως μηχανισμός άμυνας και αντίδρασης στη νέα πραγματικότητα.⁸⁵

⁷⁹ Ο Άγγλος Κόμης Grey είχε προτείνει το 1849 τη μετανάστευση Ελλήνων στη Δυτική Αυστραλία προκειμένου να ασχοληθούν με την καλλιέργεια της αμπελοργίας (Γιώργος Σταυράκης, *Στα βήματα του Οδυσσέα*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1999, σ. 132).

⁸⁰ Craig Turnbull and Chris Valiotis, "Beyond the rolling wave: A thematic history of Greek settlement in New South Wales", New South Wales Heritage Office, Centre for Community History, University of New South Wales, Sydney 2001, σ. 5.

⁸¹ Immigration History from Greece, Origins, Museums Victoria, [website] στο <http://www.origins.museumsvictoria.com.au/immigrationmuseum>, (ημ. προσβ. 22-5-2019).

⁸² Α. Τάμης, Οι Έλληνες της Αυστραλίας - ResearchOnline@ND, (doc.), στο <http://researchonline.nd.edu.au/nativviewcontent>, (ημ. προσβ. 1-2-2014).

⁸³ Σε προφορικές μαρτυρίες ηχογραφημένες στη Βιβλιοθήκη της Αυστραλίας, αναφέρονται οι δυσκολίες προσαρμογής των Ελλήνων [Oral history interviews with members of the New South Wales Greek Community for the Greek Australian Archive, 12 Μαΐου 2018 - 5 Δεκεμβρίου 2019, <https://trove.nla.gov.au/work/246435625?keyword=Oral%20history%20of%20greeks>, (ημερ. προσβ. 2-3-2021)].

⁸⁴ Maria-Irini Avgoulas and Rebecca Fanany, "Maintenance of Cultural Identity", *Atiner's Conference Paper Series*, no. PSY2013-0504, Athens Institute for Education and Research Atiner, Athens 2013, σ. 5.

⁸⁵ Η διαδικασία αυτή αναφέρεται και σαν φαντασία της παράδοσης από τους Eric Hobsbawn και Terrence Ranger (Eric Hobsbawn and Terrence Ranger, *The invension of tradition*, Cambridge University Press, Cambridge 2012, σ. 245).

Η συσπείρωση των Ελλήνων μεταναστών οφείλεται και στη θέση της αυστραλιανής Κοινοπολιτείας που ενθάρρυνε τη δημιουργία θεσμικών τους οργάνων προκειμένου να διατηρήσουν την εθνότητά τους. Η ευρύτερη ιστορική και κοινωνική σημασία του γεγονότος αυτού ήταν ότι ο Έλληνας μετανάστης ήταν πρώτα και κύρια ένας «διαρκής ξένος». Η διατήρηση της φυλετικής εθνότητας του Έλληνα μέσω της συσπείρωσης του σε συλλογικά όργανα εξασφάλιζε ταυτόχρονα και τη διαχρονική ξένη ταυτότητά του.⁸⁶

Η συλλογική μνήμη της πατρίδας συντήρησε την «εθνοτική επιβίωση». Οι πάροικοι στράφηκαν στον εαυτό τους, προκειμένου να αναδημιουργήσουν τη δική τους ελληνική κουλτούρα στο νέο πολιτιστικό και κοινωνικό πλαίσιο.⁸⁷

Ανάμεσα στις άλλες δράσεις τους, παρουσίασαν μία αξιόλογη θεατρική δράση σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Αυστραλίας, ως εθνοτική ομάδα μέσα από οργανωμένους Συλλόγους και Κοινότητες.⁸⁸ Το θέατρο των πρώτων Ελλήνων μεταναστών ήταν ένα φαινόμενο απόλυτα ενταγμένο στους σκοπούς της Κοινότητας. Ο ρόλος του ήταν ψυχαγωγικός ή ηθικοδιδασκτικός και χρησιμοποιήθηκε ως φορέας μνήμης και διατήρησης της ελληνικής γλώσσας, ταυτότητας και πολιτισμού.⁸⁹ Το ενδιαφέρον των πρώτων μεταναστών για το θέατρο ήταν δεδομένο, αλλά δεν υλοποιήθηκε η αυτονόμησή του από το περιβάλλον της παροικίας από παραμέτρους ανεξάρτητες της θελήσεως των ομογενών.

Παρουσιάστηκε σαν ένα είδος παιδικού παιχνιδιού, καθώς κατά την πρώτη μεταναστευτική περίοδο ελάχιστοι ήταν απόφοιτοι δραματικών σχολών, ενώ οι ερασιτέχνες αρχικά και το κοινό διακρίνονταν από έλλειψη θεατρικής παιδείας. Επιπλέον, δεν υπήρχαν κατάλληλοι θεατρικοί χώροι, οι πρόβες και οι παραστάσεις λάμβαναν χώρα στα καφενεία και τις λέσχες των ομογενών. Η καλλιτεχνική θεατρική δημιουργία την προπολεμική περίοδο ξεκίνησε ως ένα ενδημικό φαινόμενο περιορισμένου βεληνεκούς που διακρινόταν από γραφικότητα και αρχέγονο αυθορμητισμό.⁹⁰ Παρόλες όμως τις αντιξοότητες, το κοινοτικό θέατρο άνθισε σε όλες τις πόλεις της Αυστραλίας από την πρώτη περίοδο εγκατάστασης των Ελλήνων μεταναστών στην αυστραλιανή γη. Σταδιακά, στη Μελβούρνη, Βρισβάνη, Αδελαΐδα, δημιουργήθηκαν πυρήνες ομάδων ερασιτεχνών ηθοποιών, ενώ στο Σύδνεϋ και Περθ δόθηκαν παραστάσεις επαγγελματικού κοινοτικού θεάτρου.

Ο εγχώριος τύπος κατέγραψε κάποιες από τις πρώιμες παραστάσεις της ελληνικής ομογένειας, υποδηλώνοντας το γενικότερο ενδιαφέρον της αυστραλιανής Κοινοπολιτείας για τον θεατρικό πολιτιστικό πλούτο μιας μερίδας μεταναστών.⁹¹

⁸⁶ Toulia Nicolacopoulos and George Vassilacopoulos, "The making Greek – Australian citizenship: From eteronomous to autonomous political communities», *Journal for Greek Letters, Pages on C. P. Cavafy*, vol. II, Modern Greek Studies, Australia & New Zealand 2004, σ. 170.

⁸⁷ Nathan Glazer and Daniel Moynihan, *Ethnicity: Theory and Experience*, Harvard University Press, Cambridge 1975, σ. 96.

⁸⁸ Μία εθνοτική ομάδα μπορεί να συνιστά μια πολιτισμική ομάδα, όταν επικεντρώνεται στις συνειδησιακές δομές και φαντάζεται την ομοιότητά της με άλλες ομάδες (A. Cohen, "Introduction a lesson for ethnicitism", in A. Cohen (ed), *Urban Ethnicity*, Tavistoc London 1974, σσ. 4-8).

⁸⁹ Αικ. Θεοδωράτου, *Το θέατρο της ελληνικής διασποράς στην Αυστραλία*, Πτυχιακή Εργασία, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Αθήνα 2004, σ. 10.

⁹⁰ *Ο.π.*, σσ. 11 - 12.

⁹¹ *Punch*, 1 Νοεμβρίου 1917 και *The Age*, 22 Αυγούστου 1933.

Bill Florence, (Βασίλης Φλωρίας), 1922.⁹²

II) Θέατρο στη Μελβούρνη

A) Άφιξη Ελλήνων στη Μελβούρνη

Οι πρώτοι Έλληνες που έφθασαν στη Μελβούρνη στις 27 Αυγούστου 1829 ήταν επτά ναυτικοί οι: Γεώργιος Βασιλάκης, Γκίκας Βούλγαρης, Γεώργιος Λάριστος, Αντώνης Μανώλης, Δαμιανός Νίνης, Νικόλαος Παπανδρέας και Κωνσταντίνος Στρομπόλης. Είχαν καταδικασθεί για πειρατεία από τη Βρετανική Αυτοκρατορία και εξορίστηκαν στην Αυστραλία, σε μια τιμωρία καλύτερη από τον θάνατο.⁹³ Από τους επτά οι πέντε επέλεξαν να επιστρέψουν. Ο πρώην πλοίαρχος του πληρώματος, Αντώνης Μανώλης, που αποφάσισε να διαμείνει στο Σύδνεϋ το 1854, πολιτογραφήθηκε ως ο πρώτος Αυστραλός υπήκοος ελληνικής καταγωγής. Εργάστηκε ως κηπουρός και πέθανε σε ηλικία 76 ετών, στις 22 Σεπτεμβρίου του 1880, στο Picton. Την επιλογή του Αντώνη Μανώλη ακολούθησε ο Γκίκας Βούλγαρης, αλλά είχε καλύτερη τύχη. Απέκτησε περιουσία, έγινε Αυστραλός υπήκοος το 1861 και άλλαξε το όνομά του σε Τζίγκερ.⁹⁴ Επίσης ο Ιθακήσιος Γεώργιος Μορφέσης έφθασε στη Μελβούρνη το 1849, θέτοντας τις βάσεις για τη μετανάστευση εκατοντάδων συντοπιτών του στα χρόνια που ακολούθησαν.⁹⁵ Οι μετανάστες εκείνη την περίοδο στασίασαν εξαιτίας των ανυπόφορων όρων εργασίας και των φόρων που επέβαλαν οι Άγγλοι αποικιστές.⁹⁶ Ανάμεσά τους ήταν και ο Ιθακήσιος Ανδρέας Λεκατσάς, ο οποίος

⁹² Ιστορική και συμβολική φωτογραφία, του νεοεισερχόμενου Ιθακήσιου Έλληνα μετανάστη Βασίλη Φλωρία κατά την άφιξή του στη Βικτώρια το 1922, ο οποίος αγγλοποίησε το όνομά του σε Bill Florence [<https://greekcitytimes.com/2021/12/30/greek-australians-in-their-own-image-tribute-to-hugh-gilchrist/> (ημ. προσβ. 2-10-2018)].

⁹³ A. Tamis, “The Pre World War II Greek Community of Australia”, *Journal of Hellenic Diaspora*, vol. 30, no. 2, Sydney 2004, σ. 56.

⁹⁴ Παντρεύτηκε μια νεαρή Ιρλανδή και απέκτησε 10 παιδιά και 52 εγγόνια. Οι απόγονοι του φτάνουν μέχρι τις μέρες μας, έχουν όμως πλέον ενταχθεί στην ιρλανδική Καθολική Κοινότητα. Την πρώτη ομάδα των Ελλήνων μεταναστών (καταδίκων), ακολούθησαν σκασιάρχες ναυτικοί που εγκατέλειψαν τα πλοία τους για καλύτερη τύχη (A. M. Tamis, “Greek Migration and Settlement in Oceania”, *ό.π.*, σ. 414).

⁹⁵ Γιώργος Κ. Σταυράκης, *Στα βήματα του Οδυσσέα: Κοινωνιολογική και ιστορική αναδρομή για την ελληνική μετανάστευση Αμερική – Αυστραλία*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1999, σ. 132.

⁹⁶ Χρυσοθήρες νησιώτες βρέθηκαν στις πόλεις Ballarat και Bendigo της Βικτώριας και ορισμένοι συμμετείχαν στην ένοπλη εργατική στάση του Eureka Stockate (1854), που καθιέρωσε το οκτάωρο ημερήσιας εργασίας και αποτέλεσε σταθμό για την ιστορία του διεθνούς συνδικαλισμού (M. P. Tsounis,

είχε αφιχθεί στην Αυστραλία από το 1851 και στάθηκε αφορμή για τη μετανάστευση εκατοντάδων νησιωτών από την Ιθάκη στη Μελβούρνη, όπως του ανηψιού του, Αντώνιου Λεκατσά, που μετανάστευσε στην Αυστραλία στην ηλικία των 17 ετών.⁹⁷ Όταν ο Αντώνιος Λεκατσάς έφθασε στη Μελβούρνη, τέσσερεις Έλληνες αποτελούσαν την ελληνική παροικία οι: Γρηγόριος Ματορίκος, Ανδρέας Λεκατσάς, Γεράσιμος Κεφαλλονίτης και Βλασσόπουλος. Ο Αντώνιος Λεκατσάς διέπρεψε ως επιχειρηματίας και διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στις οργανωμένες ομάδες των Ελλήνων. Διετέλεσε πρόεδρος των Ιθακησίων, της Κοινότητας, Πρόξενος της Ελλάδας και αποτέλεσε μία πατρική φυσιογνωμία που εξύψωσε το όνομα της ομογένειας και ανέδειξε τις αρετές του Έλληνα.⁹⁸ Η Κοινότητα Μελβούρνης ιδρύθηκε με την εγκατάσταση των πρώτων Ελλήνων. Ιστορικά έγγραφα αναφέρουν ότι μια επιτροπή της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας λειτουργούσε ήδη από το 1894 στη Μελβούρνη, με κύριους πρωταγωνιστές της συγκρότησής της τους: Αλέξανδρο Β. Μανιάκη, Αντώνιο Λεκατσά και Γρηγόριο Π. Ματορίκο.⁹⁹

Ωστόσο, οι συνθήκες διαβίωσης των πρώτων ομογενών ήταν εξαιρετικά δυσχερείς. Από τον τύπο αντλούνται πληροφορίες πολλές φορές απαξιωτικές για τον τρόπο που ζούσαν οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες.¹⁰⁰ Στο ανωτέρω λιβελογραφικό δημοσίευμα υπήρξε άμεσα αντίλογος από τον αδελφό του Αντώνιου Λεκατσά, Μαρίνο (Marino Lucas).¹⁰¹ Ανέφερε ότι υπάρχουν πολλοί καλοί Έλληνες στην πόλη με νόμιμα καταστήματα, καθώς δεν φοβούνται τη σκληρή δουλειά και το συνεχές ωράριο.¹⁰² Ο πληθυσμός της Μελβούρνης οφείλει ευγνωμοσύνη για τα απολαυστικά πιάτα με φρούτα, ή τα στρείδια που προσφέρουν σε λογικό κόστος. Το άρθρο συνέχιζε με ιστορίες συμπαθών Ελλήνων, ευρείας αποδοχής από τον εμπορικό κόσμο.¹⁰³ Εκτός από τη σταδιακή αναγνωρισιμότητα της οποίας έτυχαν οι πρώτοι Έλληνες έποικοι, παράλληλα οι ίδιοι αναγνώριζαν τα ευεργετήματα και πλεονεκτήματα της νέας τους πατρίδας.

Greek communities in Australia, PhD Thesis, University of Adelaide, Adelaide 1971, σ. 55 και Charles Price, *ό.π.*, σσ. 3-27).

⁹⁷ Ο Ανδρέας Λεκατσάς επέστρεψε στην Ιθάκη το 1870 όπου με γλαφυρό τρόπο αφηγήθηκε τη ζωή στους Αντίποδες, με αποτέλεσμα τη μαζική μετανάστευσή πολλών συμπατριωτών του (Χρήστος Φίφης, *Η πρώτη Ελληνική Κοινότητα της Αυστραλίας*, εκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 2018, σ. 463).

⁹⁸ Ο Αντώνιος Λεκατσάς γεννήθηκε στην Εξωγή της Ιθάκης και έφθασε στη Μελβούρνη το 1886. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα ενώ διατηρούσε καταστήματα αναψυκτικών, με επιτυχία επιδόθηκε στην αγορά και ανοικοδόμηση ξενοδοχειακών συγκροτημάτων και θεάτρου στην πόλη της Μελβούρνης (*ό.π.*).

⁹⁹ Σωκράτης Τσουρδαλάκης, *Οι Κρήτες της Ωκεανίας από τον 19^ο αιώνα/The Cretans of Okeania from the 19th Century*, Παγκρήτιος Ένωσις Μελβούρνης/Pancretan Association of Melbourne, Αυστράλια/Australia 2008, σ. 40.

¹⁰⁰ «Σαν να ήταν στο χωριό τους, μιλούσαν δυνατά, γελούσαν, διασκέδαζαν, έπαιζαν βιολί και κιθάρα» (*Herald*, 19 Ιανουαρίου 1892).

¹⁰¹ *Ο.π.*, 21 Ιανουαρίου 1892.

¹⁰² Αναγνωρίζετο η δυσχέρεια των Ελλήνων να ομιλούν την αγγλική γλώσσα, αλλά και η έλλειψη εξοικείωσης των Αυστραλών με τα έθιμα και την ιδιοσυγκρασία των Ελλήνων. Το γεγονός ότι ένας Έλληνας έχει γενειάδα ως ένδειξη πένθους δεν σημαίνει ότι είναι ανυπόλητος και ανάξιος εμπιστοσύνης, ψεύτης, ή κλέφτης. Διαχειρίζεται σωστά τα ελάχιστα χρήματα που κερδίζει και υπάρχουν αρκετοί Έλληνες που παντρεύτηκαν Αγγλίδες και εγκαταστάθηκαν στην πόλη (*ό.π.*).

¹⁰³ Είναι δύσκολο κανείς να κατανοήσει την ιδιοσυγκρασία του Έλληνα, αλλά μόλις τον αγγίξει στις ευαίσθητες χορδές του, αμέσως θα του τείνει χείρα βοήθειας. Υπάρχουν ομάδες στη Μελβούρνη που αλληλοϋποστηρίζονται. Είναι καλοί καταστηματάρχες και συνεπείς στις υποχρεώσεις τους, ενώ η πλειονότητά τους εργάζεται για να επιστρέψει στην πατρίδα (*ό.π.*).

B) Σύνδεσμοι Ελλήνων και Θέατρο

Από το 1912 εντοπίζεται η λειτουργία μίας ελληνικής συσσωμάτωσης, η Ελληνική Εταιρεία, (“Greek Society”), που εμφανίστηκε πριν από την «Ένωση Γυναικών» το 1916 και τον Σύλλογο «Ορφεύς». Είχε την ονομασία «Πανελλήνιος Ένωση» ή «Ελληνικός Σύλλογος» και λειτουργούσε ως ένα είδος λέσχης με σκοπό την αποστολή οικονομικής ενίσχυσης κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων.¹⁰⁴ Η εταιρεία αυτή είχε έδρα στην Ελλάδα και εκτεινέτο σε όλες τις πόλεις του Ελληνισμού της διασποράς. Ονομαζόταν και Ελληνική Εθνική Κοινωνία «Ελληνισμός». Ο εκπρόσωπός της, Ιωάννης Ζαβιτσιάνος, περιόδευε ανά τον κόσμο, για να συσπειρώσει τον Ελληνισμό. Το 1912 ήλθε στη Μελβούρνη αλλά και σε άλλες πόλεις της Αυστραλίας.¹⁰⁵ Η «Πανελλήνιος Ένωση» διοργάνωνε κοινωνικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και συνέδραμε το έργο της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας, προσέφερε δε τον χώρο της που διαχειρίζονταν οι ιδιοκτήτες καφενείων για τη διοργάνωση εκδηλώσεων.¹⁰⁶

Η «Ελληνική Εθνική Ημέρα» είχε ξεκινήσει να εορτάζεται στη Μελβούρνη από το 1916.¹⁰⁷ Από το 1923 η θέση των Ελληνικών Κοινοτήτων είχε πλέον αρκετά εδραιωθεί. Η σημαντική θέση του ομογενειακού Ελληνισμού ήταν και η αφορμή που προσεκλήθηκαν εκείνη τη χρονιά (1923), δύο αθηναϊκοί θίασοι να περιοδεύσουν στις τέσσερις μεγάλες πόλεις της Αυστραλίας. Οι θίασοι περιόδευσαν παρουσιάζοντας θεατρικά έργα και κοντσέρτα, με οικονομικό απολογισμό μόνο για τη Μελβούρνη το ποσό των δύο χιλιάδων δολαρίων.¹⁰⁸ Η Κοινότητα δεν είχε ακόμα συσταθεί, ωστόσο το 1921 έγινε μια αποτυχημένη προσπάθεια από τον Δημ. Μαυροειδή να συσπειρωθούν οι Ενώσεις «Οδυσσεύς» και «Ορφεύς» σε μία ισχυρή Ελληνική Κοινότητα.¹⁰⁹ Η αιτία που δεν τελεσφόρησε η προσπάθεια, ήταν η αύξηση του αριθμού των παροίκων και οι εκκλησιαστικές διαφωνίες, που οδήγησαν στον κατακερματισμό του Ελληνισμού σε τοπικιστικές ενώσεις.

Στη Μελβούρνη από το 1924 είχε δημιουργηθεί η «Καστελλοριζιακή Αδελφότητα», ενώ οι Έλληνες της Μακεδονίας δημιούργησαν την Αδελφότητα «Αλέξανδρος ο Μέγας» το 1931. Τον επόμενο χρόνο 1932, οι Έλληνες της Κύπρου συνέστησαν τον Σύλλογο «Ζήνων» και οι Έλληνες από τη Μικρά Ασία τον «Φάρο της Ερυθραίας». Μία ξεχωριστή Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα σχηματίστηκε το 1924 – 1925 με τη συνδρομή του Αρχιμανδρίτη Ειρηναίου Κασιμάτη, που διέμενε τότε στην Αυστραλία.¹¹⁰ Γύρω στο 1930, επιτεύχθηκε η συνεργασία της Κοινότητας Μελβούρνης με τις επιμέρους συσσωματώσεις, καθώς υπήρχε πρόθεση να παραμερίσουν τις διαφορές τους.¹¹¹ Το 1932, η συνεργασία μεταξύ των ομάδων βασίζετο σε ενέργειες στήριξης της Ορθόδοξης Κοινότητας Μελβούρνης που λειτουργούσε ως συνδετικός μηχανισμός και δεν δυσαρεστούσε τα Μητροπολιτικά

¹⁰⁴ M. P. Tsounis, *ό.π.*, σ. 65.

¹⁰⁵ *Register*, 23 Οκτωβρίου 1912, *The Age*, 4 Νοεμβρίου 1912 και *Telegraph*, 4 Νοεμβρίου 1912.

¹⁰⁶ M. P. Tsounis, *ό.π.*

¹⁰⁷ A. Tamis, “The Pre World War II Greek Community of Australia”, *ό.π.*, σ. 69.

¹⁰⁸ M. P. Tsounis, *ό.π.*, σ. 113.

¹⁰⁹ A. Tamis, *ό.π.*, σ. 69.

¹¹⁰ M. P. Tsounis, *ό.π.*, σ. 131.

¹¹¹ *Ο.π.*, σ. 251.

Συμβούλια. Το 1938, η Ελληνική Εκκλησία της Μελβούρνης μετονομάστηκε σε Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Μελβούρνης και Βικτώριας.¹¹² Γενικά, στη Μελβούρνη παρατηρήθηκε αγαστή συνεργασία μεταξύ όλων των φορέων και ενώσεων με την Κοινότητα και η αιτία ήταν ότι οι ιερείς δεν πληρώνονταν από το Ταμείο των Κοινοτήτων. Αργότερα, όταν ο Ιωάννης Παναγιωτόπουλος ίδρυσε το 1936 την εφημερίδα *Φως* στη Μελβούρνη είχε συνεργασία με την Κοινότητα, ενώ παράλληλα διετελούσε και πρόεδρος της Ένωσης Απόστρατων Αξιωματικών, οργάνωσης με ενεργό ρόλο ιδίως το 1940. Οι πρώτες προπολεμικές ενώσεις που ιδρύθηκαν στη Μελβούρνη ήταν ο Σύλλογος Λημνίων το 1923 και η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα το 1924, στην οποία συμμετείχαν νέοι και γυναίκες. Ακολούθησαν η Μακεδονική Αδελφότητα το 1931, ο Φάρος της Ερυθραίας το 1932, η Ένωση Σαμίων «Πυθαγόρας», οι Παρρόδιοι και η Κυπριακή Αδελφότητα ο «Ζήνων» το 1934, η Ροδιακή Αδελφότητα «Κλεόβουλος» το 1935.¹¹³

Η Ελληνική Κοινότητα Μελβούρνης παρουσίασε σημαντική δράση από το 1930, με τη διοργάνωση ετήσιων ελληνικών χορών (Annual Grecian Ball), των οποίων τα έσοδα διατίθεντο για διάφορες φιλανθρωπικές ανάγκες εκτός της Κοινότητας, όπως σε νοσοκομεία της πόλης από τον Λόρδο Δήμαρχο, στο Βασιλικό Ναυτικό της Αυστραλίας, ή και σε ανάγκες της Ελλάδας. Η διοργάνωση καλλιτεχνικών γεγονότων της παροικίας της Μελβούρνης οφείλεται στην παρουσία μορφωμένων Ελληνίδων που δημιούργησαν γρήγορα δικό τους καλλιτεχνικό κύκλο. Οι Ελληνίδες ομογενείς προσέφεραν υποστηρικτικό ρόλο στα πολιτιστικά αυτά γεγονότα. Ήταν πάντοτε παρούσες, από την άφιξή τους στην πόλη της Μελβούρνης.¹¹⁴

Η Αντιγόνη Κυριαζοπούλου και η Ελένη Νικολαΐδου ¹¹⁵
[*Herald*, 24 Ιουλίου 1933]

¹¹² *Ο.π.*, σ. 259.

¹¹³ *Ο.π.*, σσ. 527, 553.

¹¹⁴ A. Tamis, *ό.π.*, σ. 78.

¹¹⁵ Η Αντιγόνη Κυριαζοπούλου και η Ελένη Νικολαΐδου εικονίζονται με λαϊκές ενδυμασίες σε παροικιακή εκδήλωση, καθώς έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην καλλιτεχνική ζωή της πόλης της Μελβούρνης (*Herald*, 24 Ιουλίου 1933).

Οι Έλληνες της Μελβούρνης δεν είχαν την τύχη να έλθουν σε επαφή με το επαγγελματικό θέατρο, όπως συνέβη στο Σύδνεϋ χάρις στον καλλιτεχνικό κύκλο του Γ. Παΐζη. Ωστόσο από το έτος 1923 τουλάχιστον, είχαν μία σταθερή θεατρική ζωή με τις ερασιτεχνικές ομάδες του Συλλόγου «Ορφεύς». Η επέτειος της ιδρύσεως του Συλλόγου εορτάζετο κάθε χρόνο με μεγαλοπρέπεια, καθώς συνέπιπτε με τους εορτασμούς της Εθνικής Παλιγγενεσίας.¹¹⁶ Η θεατρική ενασχόληση προέκυψε ως αντίδραση στις εκκλησιαστικές έριδες και ζητήματα που απασχολούσαν την ομογένεια, όπως τον κλειδωμένο ναό του Ευαγγελισμού το έτος 1924 στη Μελβούρνη.¹¹⁷ Στις 12 Απριλίου 1925, τα 205 παρευρισκόμενα μέλη της Γενικής Συνέλευσης του Συλλόγου «Ορφεύς» άσκησαν έντονη κριτική στους Ιθακησίους Αντώνιο Λούκα (Λεκατσά) και Ιωάννη Μανιάκη για τοπικισμό.¹¹⁸ Κατέκριναν τις θεατρικές ενασχολήσεις του Συλλόγου Ιθακησίων και ανέφεραν μεταφορικά ότι προτιμούν «τον ναό της Πηνελόπης» (“Temple of Penelope”) αντί την εκκλησία του Ευαγγελισμού.¹¹⁹

Σε κάθε περίπτωση, η ιδιοπροσωπία του Ελληνισμού διασώθηκε ουσιαστικά μέσα από τη διαδικασία διαμόρφωσης συλλογικής ταυτότητας. Οι τοπικιστικοί, φιλανθρωπικοί, καλλιτεχνικοί σύλλογοι και σωματεία, αλλά και η ελληνορθόδοξη κοινοτική οργάνωση (Ελληνική Κοινότητα) ήταν εκείνοι που παρουσίασαν και ανέπτυξαν μία ποικίλη θεατρική δράση. Μέσα στα πλαίσια των αναμνήσεών τους από την Ελλάδα, αλλά και παρακολουθώντας την πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση της Αθήνας και του απανταχού Ελληνισμού οι πρωτοπόροι ομογενείς παρουσίασαν θεατρικά έργα των Σπ. Περεσιάδη, Νικ. Λάσκαρη, Χ. Χρηστοβασίλη, Παύλου Νιρβάνου, Ιουλίας Περιστιάνη, Πανάγου Μελισσιώτη, Λέοντος Μελά, Χ. Άννινου, Αλ. Πίστη, Δημ. Κορομηλά και Γρηγόριου Ξενόπουλου.¹²⁰ Στη Μελβούρνη παρουσιάστηκαν και δύο πρωτότυπα έργα μεταναστευτικής γραφής, το κωμειδύλλιο ο *Αδιάκριτος Μουσαφίρης* του Κων/νου Κυριαζόπουλου 1917 και η κωμωδία *Η τύχη του κουραμπιέ* του Αδάμ Ταυλαρίδη το 1935, που άντλησαν τα θέματά τους από τις συνθήκες ζωής των πρώτων μεταναστών.¹²¹

¹¹⁶ *Εθνικόν Βήμα*, 3 Απριλίου 1935.

¹¹⁷ Τα προβλήματα που είχαν ενσκήψει στην Κοινότητα Μελβούρνης αφορούσαν τον τρόπο λειτουργίας της, καθώς οι Αλέξανδρος Μανιάκης και άλλοι ομογενείς θεωρούσαν ότι θα έπρεπε να ήταν η Κοινότητα ιδιοκτήτρια της Εκκλησίας, σύμφωνα με την πολιτική της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας, αλλά και της μακραιώνης παράδοσης της Ελληνικής Κοινότητας της Τεργέστης (Χρήστος Φίφης, *ό.π.*, σ. 34).

¹¹⁸ Οι Ιθακήσιοι και ο Αντ. Λεκατσάς δεν συμφωνούσαν με την αυταρχική συμπεριφορά του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως που τους επέβαλε τον Μητροπολίτη Κνίτη, η άφιξη του οποίου επέφερε διχασμό στην ομογένεια, αλλά και δυσβάσταχτα χρέη και έξοδα στις Κοινότητες, που τους επιβλήθηκαν για τη συντήρησή του (*ό.π.*, σ. 93).

¹¹⁹ Μ. Ρ. Tsounis, *ό.π.*, σ. 148.

¹²⁰ Σε άρθρα του ομογενειακού τύπου υπήρχαν συχνές αναφορές για τη θεατρική ζωή και κίνηση της Αθήνας και Θεσσαλονίκης, ή αφιερώματα στις Μαρίκα Κοτοπούλη και Κατίνα Παζινού. Ακόμα, εκφραζόταν συχνά το παράπονο ότι δεν είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθούν συχνά αξιολογικές παραστάσεις, καθώς δεν υπήρχε ένας διαρκής και μόνιμος θεατρικός οργανισμός (*Εθνικόν Βήμα*, 1 Φεβρουαρίου 1933, 17 Φεβρουαρίου 1937, 1 Φεβρουαρίου 1939, 19 Νοεμβρίου 1941).

¹²¹ Ο *Αδιάκριτος Μουσαφίρης* του Κων/νου Κυριαζόπουλου παρουσιάστηκε εκ νέου το 1943 στην Αδελφίδα, σε εσπερίδα που διοργάνωσε ο Σύλλογος Κυριών, υπέρ του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Στο πρόγραμμα της εκδήλωσης παρουσιάστηκαν και άλλα δύο θεατρικά έργα, το *Πάθημα του Δικηγόρου* και το *Αχ! Δολλάρια*, μονόπρακτες κωμωδίες του Ελληνοαμερικάνου Μίμη Δημητρίου, που εκδόθηκαν το 1935 στην Αμερική (*Εθνικόν Βήμα*, 29 Δεκεμβρίου 1943, βλ. και Χρυσόθεμις Σταματοπούλου –

Το Δ.Σ. του Συνδέσμου Ελληνίδων Γυναικών Μελβούρνης
[Αρχείο Εφημερίδων, La Trove]

1) Σύνδεσμος Γυναικών Μελβούρνης

Ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Γυναικών Μελβούρνης, ιδρύθηκε το 1916. Σε καλλιτεχνική εκδήλωση για φιλανθρωπικό σκοπό παρουσίασε ένα πρωτότυπο θεατρικό έργο, που συνέγραψε ο σύζυγος της Προέδρου Αντιγόνης Κυριαζοπούλου. Τα υπόλοιπα μέλη του Συνδέσμου ήταν οι: Κ. Μαυροκεφάλου - Αντιπρόεδρος, Ε. Νομικού - Γενική Γραμματέας, Λιλή Σιγάλα - Ειδική Γραμματέας και Ε. Πέππα, Ν. Μαρή, Β. Ζωγράφου και Α. Ραυτοπούλου - Σύμβουλοι. Ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Γυναικών είχε βοηθητικό ρόλο, σε πολλές εκδηλώσεις στη Μελβούρνη επί σειρά ετών.

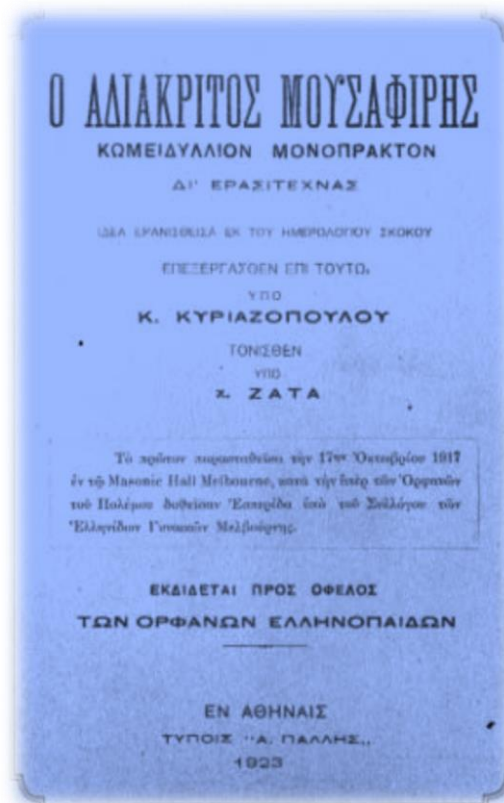
Οι γυναίκες της Μελβούρνης, άτυπα, συνεργάζονταν στις διάφορες εκδηλώσεις της Κοινότητας. Το 1908, ανέλαβαν τη διασκέδαση των ομογενών σε πικ - νικ της Κοινότητας, διοργανώνοντας υπαίθρια συναυλία.¹²² Είχαν επίσης συμμετάσχει σε αυστραλιανές εκδηλώσεις στη Μελβούρνη με τη δημιουργία ελληνικού περιπτέρου το έτος 1918, ενδεδυμένες με αρχαϊκές ενδυμασίες για τη συγκέντρωση χρημάτων για τις πολεμικές ανάγκες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.¹²³ Το έτος 1933, η Αντιγόνη Κυριαζοπούλου με τη σύζυγο του Έλληνα Πρόξενου Ελένη Νικολαΐδου ήταν υπεύθυνες για τις εκδηλώσεις της Ελληνικής Εβδομάδας Μελβούρνης, κατά τη διάρκεια της οποίας παρουσιάστηκε και ένα μονόπρακτο δραματικό έργο (*το Πατρικό μας Σπίτι* του Στέφανου Δάφνη).¹²⁴

Βασιλάκου, *Ελληνική βιβλιογραφία θεατρικών έργων, διαλόγων και μονολόγων 1900-1940*, Β' τόμος, Θεατρική βιβλιοθήκη - Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 2020, σ. 184).

¹²² *The Age*, 15 Μαρτίου 1918.

¹²³ *Punch*, 3 Δεκεμβρίου 1918.

¹²⁴ *The Age*, 22 Αυγούστου 1933.

Ο Αδιάκριτος Μουσαφίρης
[Ευγενική παραχώρηση, Γ. Καναράκης]

Στις 17 Οκτωβρίου 1917 παρουσιάστηκε το θεατρικό έργο του γιατρού Κ. Κυριαζόπουλου, το πρώτο έργο Έλληνα μετανάστη. Επρόκειτο για το κωμειδύλλιο *ο Αδιάκριτος μουσαφίρης*, που παίχτηκε στο “Mason Hall”, (Μασονική αίθουσα), Collins str., υπό την αιγίδα της Lady Mayores, με σκοπό φιλανθρωπικό, την ενίσχυση των ορφανών του πολέμου. Την πρωτοβουλία της παράστασης είχε ο Σύλλογος Γυναικών Μελβούρνης.¹²⁵ Ο εγχώριος τύπος σχολίασε ευνοϊκά την όλη εκδήλωση με τη θεατρική παράσταση και την οργανωτική ικανότητα του Συλλόγου των Ελληνίδων.¹²⁶ Έλαβαν μέρος οι ηθοποιοί: Ιωάννης Ραφτόπουλος ως *ο σύζυγος*, η Ρίτα Σιγάλα ως *η σύζυγος*, ο Ιωάννης Βατίστας ως *Μπερεκέτης Μουσαφίρης*, η Αικατερίνη Παξινού ως *Χρυσούλα Υπηρέτρια* και ο Νικόλαος Παΐζης ως *Μήτρος Εύζων, Εραστής της Χρυσούλας*.¹²⁷

Την εκδήλωση πλαισίωσαν επίσης οι Αυστραλοί καλλιτέχνες: Alex Lamande, Petty και η Esther Paterson, Maud Grantham, ενώ δόθηκαν και δύο ελληνικοί χοροί με χορεύτριες τις Σιγάλα, Δημητρίου, Νομικού, Έντουαρντς, Λούκας, Πάξιους και Ματορίκος.

Το 1933 στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις της Ελληνικής Κοινότητας για την

¹²⁵ Το έργο αυτό, παρουσιάστηκε σύμφωνα με τον Τάμη αρχικά στην αγγλική γλώσσα, με τον τίτλο *Indiscreet Visitor*, (From Migrants to Visitors).

¹²⁶ *Punch*, 1 Νοεμβρίου 1917.

¹²⁷ Κων/νος Κυριαζόπουλος, *Ο αδιάκριτος μουσαφίρης*, εκδ. Πάλλης, Αθήνα 1923.

«Ελληνική Εβδομάδα», οι κυρίες της Μελβούρνης παρουσίασαν διάφορα δρώμενα, όπως και ένα θεατρικό έργο. Τα καλλιτεχνικά γεγονότα παρουσιάστηκαν στα πλαίσια μιας εκθέσεως ελληνικών κειμηλίων στη Μελβούρνη, για την οποία υπεύθυνος ήταν ο αναπληρωτής Πρόξενος Γ. Νικολαΐδης.

Στις 21 Ιουλίου 1933, στη θεατρική εκδήλωση παρουσιάστηκε μεταξύ άλλων το δραματικό έργο το *Πατρικό Σπίτι* του Στέφανου Δάφνη, δράμα που απεικόνιζε την αγροτική ζωή της σύγχρονης Ελλάδας.¹²⁸ Τους ρόλους εκτέλεσαν με εθνικές χωρικές ενδυμασίες οι: Ι. Καντόπουλος, Λιλή Σιγάλα, Λόλα Χρηστίδου, Εμ. Κοντογιάννης και ο μικρός γιος του Ι. Βαρβαρίγου.¹²⁹

Από την παράσταση το *Πατρικό Σπίτι*
[*The Age*, 21 Ιουλίου 1933]

¹²⁸ *The Age*, 21 Ιουλίου 1933.

¹²⁹ *Εθνικόν Βήμα*, 16 Αυγούστου 1933.

2) Σύλλογος Ιθακησίων «Οδυσσεύς»

Ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του έτους 1916 στη Μελβούρνη, από 153 Ιθακησίους ομογενείς και είχε ανέκαθεν πλούσια καλλιτεχνική και φιλανθρωπική δράση.¹³⁰ Συνέδραμε τους Ιθακησίους αλλά και τους βετεράνους Αυστραλούς στρατιώτες (Anzacs). Πρώτος Πρόεδρος εξελέγη ο Αντώνιος Λεκατσάς ή Λούκας (Lucas). Τα εγκαίνια του εντευκτηρίου του Συνδέσμου στη γωνία των οδών Elisabeth και Lonsdale έγιναν στις 23 Σεπτεμβρίου 1917. Αργότερα ενοικιάστηκε και ο δεύτερος όροφος του κτηρίου, που διαμορφώθηκε σε θεατρική αίθουσα με ευρύχωρη σκηνή και 250 καθίσματα. Ένα μέρος της αίθουσας χρησιμοποιείτο και ως γυμναστήριο νεολαίας. Στον χώρο αυτό φιλοξενήθηκε γύρω στο 1923 και η λειτουργία ελληνικού Σχολείου με διδασκάλισσα την Ασπασία Μαΐνα από τη Μ. Ασία, κάτοχο πτυχίου του Λυκείου Σμύρνης.¹³¹ Αναμφίβολα, στα πρώτα στάδια του ο Φιλανθρωπικός Σύλλογος Ιθακησίων «Οδυσσεύς» με τον πρόεδρό του Αντώνιο Λεκατσά ήταν ο πυρήνας του μικρόκοσμου της ελληνικής παροικίας στη Μελβούρνη και γύρω από αυτόν περιστρέφετο όλη η καλλιτεχνική κίνηση της ομογένειας.¹³² Το 1924 όταν έγιναν προσπάθειες συγχώνευσης του Συλλόγου Ιθακησίων «Οδυσσεύς» και του Πανελληνίου Συλλόγου «Ορφεύς» με την Κοινότητα, ο Παναγιώτης Λεκατσάς διαφώνησε για λογαριασμό του Συλλόγου Ιθακησίων από το να παραιτηθούν από τη χρήση της αίθουσάς τους.¹³³

Διάφορα θεατρικά έργα ανεβάστηκαν στη σκηνή του Συλλόγου, κυρίως του Δημ. Κόκκου.¹³⁴ Το έτος 1923 δόθηκαν οι παραστάσεις του περιοδεύοντος Αθηναϊκού Θιάσου. Την ίδια χρονιά, σε διοργανωθείσα εσπερίδα υπέρ των προσφύγων στην οποία πρωτοστάτησε ο γνωστός στα παροικιακά δρώμενα της Μελβούρνης, Ι. Διαμαντής, δόθηκε θεατρική παράσταση (με άγνωστες λοιπές λεπτομέρειες) μέσα σε πνεύμα γενικής συγκίνησης, για το πρόσφατο δράμα του Μικρασιατικού λαού.¹³⁵ Ο Ν. Στράτος που συμμετείχε στην παράσταση, παρουσίασε και τον οικονομικό απολογισμό του ποσού που περισυνέλεξαν οι ομογενείς των 79 λιρών.¹³⁶

Στην ίδια αίθουσα παρουσιάστηκαν έργα του Αδάμ Ταυλαρίδη, βωβές ταινίες του Παπαδόπουλου και επιμορφωτικές διαλέξεις του Henry Leningham, που δίδασκε την ελληνική γλώσσα από το 1918, όπως της εναρκτήριας με θέμα «Η ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος».

Ο Σύλλογος Ιθακησίων διοργάνωνε ανά δεκαπενθήμερο οικογενειακές εσπερίδες, με ποικίλο πρόγραμμα αποτελούμενο από χορούς και αυτοσχέδιες αφηγήσεις. Ο τρόπος αυτός της διασκέδασης προσidiaζε στην ιδιοσυγκρασία των

¹³⁰ Ο Σύλλογος Ιθακησίων «Οδυσσεύς» αποτελεί έως και σήμερα έναν ισχυρό Σύλλογο με συνεχή ενεργό δράση.

¹³¹ Ραδιοφωνική ομιλία του Στάθη Ραυτόπουλου (τότε Προέδρου Συνδέσμου Ιθακησίων) στον ραδιοφωνικό σταθμό Μελβούρνης 3AR το 1982 και δημοσίευσή της στην εφημερίδα *Οδυσσεύς*, Μελβούρνης, αρ. Μαρτίου – Απριλίου 1980 [<http://www.ithacanews.gr/oi-ithakisioi-tis-melvoynis-1850-1890>, (ημ. προσβ. 7-10-2020)], (Χρήστος Φίφης, *ό.π.*, σ. 70).

¹³² George Paxinos, *The Ithacans: Ithacan Philanthropic Society Melbourne 1916 – 2016*, Ithacan Historical Society, Melbourne [Victoria] 2016, σ. 276 και *Εθνικόν Βήμα*, 14 Οκτωβρίου 1931.

¹³³ Χρήστος Φίφης, *ό.π.*, σ. 74.

¹³⁴ *Εθνική Σάλπιξ*, 13 Σεπτεμβρίου 1923.

¹³⁵ *Ο.π.*

¹³⁶ *Ο.π.*, 6 Ιουνίου 1923.

νησιωτών ομογενών, οι οποίοι συνέχιζαν να εξασκούν τη λαϊκή προφορική ποίηση στην Αυστραλία. Οι Ιθακήσιοι Νίκος Φιαμπόλης και Στάθης Ραυτόπουλος διακρίνονταν για το χιούμορ τους και την ικανότητά τους να συνθέτουν αυτοσχέδια σατιρική ποίηση στις συναθροίσεις των Ιθακησίων, ενώ συνέγραψαν και έπαιξαν μεταπολεμικά πρωτότυπα θεατρικά σκετς και κωμωδίες.¹³⁷ Ήδη, στις 12 Σεπτεμβρίου 1928, ένας από τους πρώτους επαγγελματίες ηθοποιός, ο κωμικός Χαράλαμπος Φλωριάς (Bob Florias) διασκεδάσε τους θαμώνες του Συνδέσμου Ιθακησίων με τις αφηγήσεις του. Παράλληλα, ο ποιητής - ριμαδόρος Νικ. Παϊζης παρουσίασε δικά του ποιήματα και απαγγελίες.¹³⁸

3) Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς»

Ο Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς» ιδρύθηκε το 1916 και λειτούργησε έως τη δεκαετία του 60. Μέλη του μπορούσαν να γίνουν όλοι οι Έλληνες της Μελβούρνης. Αποτελούσε το μοναδικό Σύλλογο που δεν είχε τοπικιστικό πνεύμα και σκοπό και απολάμβανε της γενικής συμπάθειας.¹³⁹ Ο Σύλλογος «Ορφεύς» ενοικίαζε αίθουσα συναντήσεων, όπου διοργάνωνε συχνά ομιλίες, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις και άλλες εκδηλώσεις. Στους χώρους του λειτούργησε το Ελληνικό Σχολείο της Μελβούρνης (όπου δίδασκαν ο Πρόξενος Γ. Νικολαΐδης τα Σαββατοκύριακα και τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια ο Στάθης Ραυτόπουλος). Ο Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς» έδιδε κάθε μήνα χοροεσπερίδες, συμμετείχε σε κοινοτικούς εράνους, διοργάνωνε ετήσιες εκδρομές και ήταν πάντοτε παρών στη φιλανθρωπική και καλλιτεχνική κίνηση της παροικίας.¹⁴⁰

Ο Σύλλογος είχε δική του ερασιτεχνική ομάδα, η οποία άρχισε να παρουσιάζει θεατρικά έργα τουλάχιστον από το 1923. Στην αίθουσα του Συλλόγου είχε διαμορφωθεί μικρή σκηνή, όπου φιλοξενήθηκαν οι περισσότερες παραστάσεις της προπολεμικής Μελβούρνης. Της ερασιτεχνικής ομάδας των ηθοποιών προϊστάτο έως τον θάνατό του το 1934 από αυτοκινητικό δυστύχημα, ο δάσκαλος της παροικίας Δημήτριος Μαυροειδής. Ο ίδιος συμμετείχε σε πρωταγωνιστικούς ρόλους. Η ομάδα ομίλου του Συλλόγου «Ορφεύς», συνεργαζόταν και με άλλους ερασιτέχνες της παροικίας. Για παράδειγμα, ο όμιλος ερασιτεχνών απαντάται να ευχαριστεί τις Ειρήνη Διβόλη και Μαργαρίτα Μαργέτη, για την ευγενική τους συμμετοχή.¹⁴¹ Οι πρόβες των έργων διεξάγονταν σε καταστήματα ομογενών, όπως του Θεόδωρου Πολίτη, τον οποίο εμφανίζεται να ευχαριστεί η ομάδα για την παραχώρηση του χώρου του.¹⁴² Ο Σύλλογος «Ορφεύς» συνεργάστηκε και με άλλα σωματεία και θεατρικές οντότητες και κυρίως με την ομάδα των Νοτιομακεδόνων στο ανέβασμα παραστάσεων. Ακόμα, στην αίθουσα του Συλλόγου παρουσιάστηκαν έργα που είχαν παιχτεί στην ομογένεια του Σύνδνεϋ, προκειμένου να τα απολαύσει και το θεατρικό κοινό της Μελβούρνης.

¹³⁷ <https://www.ithacanews.gr/o-syggrafeas-ithopoiios-nikos-fiampolis-1899-1963/>, (ημ. προσβ. 20-1-2020).

¹³⁸ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 27 Σεπτεμβρίου 1928.

¹³⁹ *Εθνικόν Βήμα*, 11 Ιανουαρίου 1933.

¹⁴⁰ *Ο.π.*, 25 Ιανουαρίου 1933, 7 Φεβρουαρίου 1934, 17 Μαρτίου 1937, 22 Φεβρουαρίου 1939.

¹⁴¹ *Εθνική Σάλπιξ*, 26 Μαΐου 1923.

¹⁴² *Ο.π.*

Ηθοποιοί του έργου, *Οι δύο λοχία*
[Εθνική Σάλπιξ, 2 Μαΐου 1923]

Τον Ιούλιο του 1923, διοργανώθηκε παράσταση θεατρικού έργου από την Ερασιτεχνική Επιτροπή του Συλλόγου «Ορφεύς», με το τρίπρακτο δράμα, *Οι δύο λοχία* του Baudoin d' Aubigny. Ο δάσκαλος Δημ. Μαυροειδής που είχε διδάξει το έργο, υποδύθηκε τον ρόλο του λοχία *Γουλιέλμου*. Παρατίθεται και η ανωτέρω φωτογραφία με τους ερασιτέχνες ηθοποιούς της παράστασης.¹⁴³

Το 1924, στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς» παρουσιάστηκε από την ερασιτεχνική του ομάδα το δραματικό ειδύλλιο, *Θυμιούλα η Γαλαξειδιώτισσα* του Πανάγου Μελισσιώτη. Το έργο συγκίνησε το κοινό της Μελβούρνης και ο ομογενειακός τύπος εκτεταμένα σχολίασε την υπόθεση, αλλά και την απόδοση των ηθοποιών.¹⁴⁴

¹⁴³ Έλαβαν μέρος οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Α. Χελιώτης *ταγματάρχης*, Μ. Μάγκος *Δεσμοφύλαξ*, Ν. Σπάρταλος *λοχίας Ροβέρτος*, Δ. Μαυροειδής *λοχίας Γουλιέλμος*, Ν. Λυκούδης *αρχιστράτηγος*, Β. Κουνής *υπασπιστής*, Κ. Αναστασίου *αξιωματικός*, Μαργ. Μαργέτη *Λαυρέτα*, Ειρ. Διβόλη *σύζυγος*, Ε. Μάγκος *ανθυπολοχαγός*, Δ. και Α. Βαρβαρίγου *τέκνα Γουλιέλμου*, Τ. Αναστασίου *δόκιμος ναυτικός*, Ι. Γιαλεσάκης *δ/ντης σκηνής* (ό.π., 2 Μαΐου 1923).

¹⁴⁴ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Μαργαρίτα Μαργέτη *Θυμιούλα*, Μαργαρίτα Διβόλη *Παναγιώ* (μητέρα *Θυμιούλας*), Ι. Μάγκος *Νικολός* (αρραβωνιαστικός *Θυμιούλας*), Δ. Μαυροειδής *γέρο Κωνσταντής* (πατέρας Νικολού), Μαρία Μαργέτη *κυρά Γιώργαινα*, Ειρήνη Διβόλη *Ελένη*, Αικατερίνη Σιγάλα *Μαρία*, Μιχαήλ Μάγκος και Κώστας Αναστασίου *ναύτες* (ό.π., 25 Ιουλίου 1923).

Στον εορτασμό της Εθνικής Παλιγγενεσίας που πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 27 Μαρτίου 1927 στην αίθουσα της Lonsdale street, η ερασιτεχνική ομάδα του Συλλόγου «Ορφεύς» παρουσίασε λαμπρά ζώσα εικόνα (tableau vivant) της Ελληνικής Επανάστασης.¹⁴⁵

Την Τρίτη 10 Αυγούστου 1927, στην αίθουσα “Temperance Hall”, Russel str., στη Μελβούρνη, δόθηκε παράσταση του ελληνικού δράματος, *Εσμέ* του Σπ. Περεσιάδη, υπό την αιγίδα του Συλλόγου «Ορφεύς», προς όφελος του θεραπευτηρίου Μελβούρνης. Πρωταγωνίστησαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: κα Χατζησάββα ως *Εσμέ* και Γ. Χατζησάββας, ως *Δρόσος*. Ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσε η υπόδυση της Μαργαρίτας Μαργέτη, ενώ συμμετείχε και ο ορχήστρα του Νικόλαου Ζαβιτσιάνου. Στην εσπερίδα συμμετείχαν με δικές τους επιδείξεις οι παλαιστές Κ. Κιλώνης και Λ. Περγαντάς.¹⁴⁶

Στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς» στις 27 Σεπτεμβρίου 1927 δόθηκε ευεργετική εσπερίδα υπέρ του Έλληνα πυγμάχου Ιωάννου Ανδρόνικου (John Brown) που δυσκολεύετο στην όρασή του ύστερα από αγώνα. Συμμετείχαν τα ελληνικά σωματεία: «Ορφεύς», «Οδυσσεύς» (Ιθακήσιοι), Ελληνική Κοινότητα, Καστελλοριζιακή Αδελφότητα και η Ένωση Ελλήνων Βικτώριας. Μεταξύ άλλου προγράμματος, παρουσιάστηκε η μονόπρακτη κωμωδία, *Ο βασιλεύς της ρέγγας* του Αλεξ. Πίστη, από την ερασιτεχνική ομάδα του Συλλόγου «Ορφεύς». Το πρόγραμμα διανθίστηκε από παλαιστική επίδειξη των Κ. Κυλώνη και Λ. Περγαντά.¹⁴⁷

Στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», στις 24 Μαρτίου 1929 διοργανώθηκε φιλανθρωπική εσπερίδα, υπέρ του αναξιοπαθούντος συμπαροίκου Συμεωνίδη. Η ερασιτεχνική επιτροπή του Συλλόγου παρουσίασε δύο μονόπρακτες κωμωδίες του Νικόλαου Λάσκαρη, *Το κοκκαλάκι της νυχτερίδας* και το *Ενοικιάζεται*.¹⁴⁸

Την Κυριακή 9 Μαρτίου 1930, στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», στην εσπερίδα υπέρ του εορτασμού της Εθνικής Εκατονταετηρίδας (100 έτη από την ανακήρυξη του ελληνικού κράτους), που διοργανώθηκε υπό την αιγίδα της Ελληνικής Κοινότητας Μελβούρνης και των Σωματείων «Ορφεύς», «Οδυσσεύς» και Καστελλοριζιακή Αδελφότητα, παρουσιάστηκε μέσα σε πανηγυρικό πνεύμα το θεατρικό έργο: *η Σκλάβια*, δραματικό ειδύλλιο του Σπ. Περεσιάδη, από Δυτικομακεδονική ερασιτεχνική ομάδα που έδωσε την εντύπωση επαγγελματιών ηθοποιών.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Συμμετείχαν: Παρ. Χριστοφή, Γ. Παζίκας, Σταμάτης Καββομένος, Ιωάννης Μάγκος, Ανδρέας Κουρούπης, Κων/νος Δρούγκας, Όμηρος Γιαμέλης, Ηλίας Ζαβόκας (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 5 Απριλίου 1927).

¹⁴⁶ Στους υπόλοιπους ρόλους συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί, Μαρία Μαργέτη, Μαργαρίτα Μαργέτη, Μ. Διβόλη, Δ. Μαυροειδής, Ι. Καντόπουλος, Κ. Αμώνης, Ι. Μάγκος, Π. Δημόπουλος (ό.π., 23 Αυγούστου 1927).

¹⁴⁷ Ο.π., 20 Σεπτεμβρίου 1927.

¹⁴⁸ Τα έργα παρουσιάστηκαν με τη συμμετοχή των ερασιτεχνών ηθοποιών: Μαργαρίτας Διβόλη, Μαρίας Μαργέτη, Γεώργιου Χατζησάββα, Ιωάννη Καντόπουλου, Ν. Γεωργόπουλου, Βασ. Κολλίγα και σε χρέη υποβολέως του Ι. Γιαλεσάκη (ό.π., 20 και 27 Φεβρουαρίου, 13 και 20 Μαρτίου 1930).

¹⁴⁹ Έλαβαν μέρος ηθοποιοί, μέλη της ερασιτεχνικής ομάδας Δυτικομακεδόνων: Δ. Καρανάσος *Θάναος*, Βοζούκης *καπετάν Καλογριάς*, Κ. Γκίνης *Βλάσης*, Αλ. Στάμος *αγροφύλαξ Θύμιος*, Κ. Βασιλακάκης *Μαλάμω* και οι Ι. Καραντώνης, Δ. Παπαδάκης, Ι. Ζαχαρόπουλος, Αφοί Καβακλή, ενώ οι Αντ. Αντωνόπουλος και Νικ. Τουλόπουλος ως θυγατέρες *Ξάνθω* και *Χρύσω* (ό.π., 27 Φεβρουαρίου 1930).

Στη Μεμβούρνη, στην αίθουσα του Κοινοτικού Σχολείου, πραγματοποιήθηκαν θεατρικές εσπερίδες υπέρ του Ελληνικού Κοινοτικού Σχολείου, όπως:

Την Κυριακή 29 Μαρτίου 1930, για τον εορτασμό της Εθνικής Παλιγγενεσίας που συνέπιπτε με την επέτειο της ιδρύσεως του Πανελληνίου Συλλόγου «Ορφεύς», στο πρόγραμμα που παρουσιάστηκε στην αίθουσα του Συλλόγου, ο Γ. Καλδής απήγγειλε τον δραματικό μονόλογο, *Η καταστροφή της Μικράς Ασίας* και ο ποιητής (ριμαδός) Νίκος Παΐζης παρουσίασε τις δραματοποιημένες απαγγελίες δικής του εμπνεύσεως, *Πύρινο Ποταμό, οι Πυροσβέσται και η Σημαία*.¹⁵⁰

Την Κυριακή 20 Ιουλίου 1930, δόθηκε θεατρική παράσταση από ερασιτέχνες με την κωμωδία σε τρεις πράξεις, η *Αντιπεθερινή* του Ν. Λάσκαρη.¹⁵¹

Στις 25 Αυγούστου 1930, παρουσιάστηκε το δραματικό ειδύλλιο η *Γκόλφω* του Σπυρ. Περεσιάδη, από ομάδα ερασιτεχνών.¹⁵²

Στη σχολική αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», την Κυριακή 19η Ιουλίου 1931 διοργανώθηκε θεατρική εσπερίδα υπέρ του αεροπόρου Κουκούλη με τα έργα: *Γκόλφω*, δραματικό έργο του Σπυριδώνα Περεσιάδη και *Ο πνευματισμός*, μονόπρακτη κωμωδία του Νικ. Λάσκαρη.¹⁵³

Στις 25 Οκτωβρίου 1931, δόθηκε θεατρική παράσταση υπέρ του Ελληνικού Σχολείου, με την τρίπρακτη τραγωδία, *Για την τιμήν* του Χ. Χρηστοβασίλη, με θέμα το Σούλι κατά την Ελληνική Επανάσταση και τους αγώνες για την ελευθερία. Το έργο παρουσιάστηκε εν μέσω μεγάλης κοσμοσυρροής ομογενών και σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Για την παράσταση υπεύθυνος ήταν ο Δημ. Μαυροειδής, ο οποίος δίδαξε τον Όμιλο Ερασιτεχνών.¹⁵⁴

Στην αίθουσα του Συλλόγου, την Τρίτη 7 Φεβρουαρίου 1933, σε θεατρική εσπερίδα που διοργανώθηκε από τον Σύλλογο «Ορφεύς», παρουσιάστηκε το θεατρικό έργο: *Η καραντίνα*, κωμωδία σε τρεις πράξεις του Νικ. Λάσκαρη. Τα έσοδα της εκδήλωσης διατέθηκαν υπέρ του Ταμείου της Κοινότητας.¹⁵⁵

Στις 9 Ιουλίου 1933 ημέρα Κυριακή, στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», παρουσιάστηκε η τρίπρακτη κωμωδία, *Το Φιόρο του Λεβάντε*, του Γρηγόριου Ξενοπούλου.¹⁵⁶

¹⁵⁰ *Ο.π.*, 2 Απριλίου 1931.

¹⁵¹ Συμμετείχαν οι: Μαρία Μαργέτη *Νόρα Μπομπαδρά*, Μαργαρίτα Διβόλη *Μάσιγκα*, Β. Κολλίγας *Γ. Τεράντης*, Τ. Καλοποτός *Γιάννης*, Εμ. Κοντογιάννης *Μίλτος Μπαουδάνης*, Παρ. Χατζηαργυρός *Σ. Γιαβρής*, Δ. Μαυροειδής *Παύλος Θεανής*, Γ. Μαρτάκης *Σπίνιος*, Ελ. Σαλίκης *δικ. Κλητήρας*, Κ. Αναστασίου *Στρομπής (ό.π., 10 Ιουλίου 1930)*.

¹⁵² Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Κ. Βασιλάκης *Αστέρω*, Ν. Γουλόπουλος *Σταυρούλα*, Αλέξανδρος Στάμος *Γιάννης*. Ερμήνευσαν τους υπόλοιπους ρόλους οι: Πασχάλης Τότης, Ν. Μπουζούκης, Ν. Πούλης, Κ. Γκίνης, Δ. Καρανάσος, Ξεν. Καραμπελιάς, Ι. Καραντώνης, Δ. Παπαδάκης, Ιωάννης Καμπακλής, Ε. Λόλας (ό.π., 8 και 29 Αυγούστου 1929).

¹⁵³ *Ο.π.*, 23 Ιουλίου 1931.

¹⁵⁴ *Ο.π.*, 9 Ιουλίου 1931 και *Εθνικόν Βήμα*, 28 Οκτωβρίου 1931.

¹⁵⁵ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Λόλα Χρηστίδου, Κλ. Κομνηνού, Μάρω Θεοδοσίου, Μαργαρίτα Διβόλη, Γ. Ρήγας, Π. Μιχαηλίδης, Ι. Καντόπουλος, Φλώρος Δημητριάδης, Εμ. Κοντογιάννης, Κ. Σάλακας, Δημ. Διβόλης, Γ. Καραθανασόπουλος, Ν. Μιχαηλίδης (*Εθνικόν Βήμα*, 25 Ιανουαρίου 1933).

¹⁵⁶ Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί ήταν οι Γ. Ρήγας, Γ. Καραθανασόπουλος, Γ. Κολλίγας και Εμ.. Κοντογιάννης, από την πλευρά των ανδρών. Στους γυναικείους ρόλους συμμετείχαν οι διδες Λ. Χρηστίδου, Κλ. Κομνηνού, Δ. Χρηστίδου και οι κυρίες Μαρ. Περώνη, Ανδρ. Ματθαίου, Σταυρ. Κολλίγα. Σκοπός της παράστασης ήταν η συγκέντρωση χρημάτων για τη βελτίωση των συνθηκών που

Την Κυριακή 25 Φεβρουαρίου 1934 στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», δόθηκε παράσταση με το έργο: *Μαρία η Πενταγιώτισσα*, τρίπρακτο δράμα του Παύλου Νιρβάνα, υπέρ του εκλιπόντος Δημ. Μαυροειδή, δασκάλου του Ελληνικού Σχολείου Μεμβούρνης. Ιδιαίτερη εντύπωση προξένησαν η Ανδρ. Ματθαίου, ως *Μαρία η Πενταγιώτισσα*, η Μαρία Μαριέττη ως *θεία* και ο Γ. Ρήγας ως *Ποθητός* (αγαπητικός της *Πενταγιώτισσας*).¹⁵⁷

Στη Μεμβούρνη, στο θέατρο “Garrick” του Θεόδωρου Πολίτη στις 7 Μαρτίου 1935, παρουσιάστηκε το έργο *Η τύχη του κουραμπιέ*, μονόπρακτη κωμωδία, πρωτότυπο έργο του ομογενούς Αδάμ Ταυλαρίδη, τον οποίο τα μέλη της Κοινότητας παρουσίασαν στο κοινό. Επίσης, παρουσιάστηκε η κινηματογραφική ταινία της παγκοινοτικής εκδρομής που γύρισε ο φιλότεχνος Γ. Καρπούζης.¹⁵⁸

Την 25^η Μαρτίου 1935 η ερασιτεχνική ομάδα του Συλλόγου «Ορφεύς» ανέλαβε τους εορτασμούς της Εθνικής Ημέρας από κοινού με τον εορτασμό της επετείου της ιδρύσεως του Συλλόγου, που πραγματοποιήθηκαν στην αίθουσα του Συλλόγου. Παρουσιάστηκαν απαγγελίες, πατριωτικά άσματα από μαθητές και μαθήτριες που έπαιζαν και ωραίο *εθνικό έργο*.¹⁵⁹

Στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς» την 7^η Ιουνίου 1936 παρουσιάστηκε το θεατρικό έργο: *Ζητείται υπηρέτης*, του Χ. Αννίνου. Η δασκάλα Αλεξάνδρα Βραχνά δίδαξε το έργο και τα σκηνικά ανέλαβε ο Π. Σταυράκης.¹⁶⁰

Την Τρίτη 13 Δεκεμβρίου 1938, παίχτηκε στο θέατρο “Imperial” της πόλεως, από τον Πανελλήνιο Σύλλογο «Ορφεύς», το πεντάπρακτο δραματικό ειδύλλιο, *Ο Αγαπητικός της Βοσκοπούλας* του Δημ. Κορομηλά, που δίδαξε ο Αλ. Στάμος (γραμματέας του Συλλόγου). Στον ρόλο του *Μπάρμπα Χρόνη* ο Κων/νος Κουρούπης καταχειροκροτήθηκε επανειλημμένα από το πυκνό ακροατήριο.¹⁶¹

4) Σώμα Ελλήνων Προσκόπων

Ιδρύθηκε το έτος 1929, σε μία προσπάθεια οι νέοι Έλληνες ομογενείς να γίνουν αποδεκτοί στην αυστραλιανή κοινωνία.

Στην αίθουσα “Kings Hall”, Hunter str., στις 25 Μαρτίου 1929, την Τρίτη ώρα 8 μ.μ., παρουσιάστηκε η πατριωτικού περιεχομένου θεατρική παράσταση, *Αθανάσιος Διάκος*, του Λέοντος Μελά, για τον εορτασμό της εθνικής επετείου, από το Σώμα Ελλήνων Προσκόπων Αυστραλίας.¹⁶²

επικρατούσαν στο Ελληνικό Σχολείο Μεμβούρνης. Το δημοσίευμα προέτρεπε τους ηθοποιούς να επαναλάβουν το έργο, διότι πολλοί άλλοι ομογενείς επιθυμούσαν να το παρακολουθήσουν, αλλά και για να συνεχίσουν να συμβάλλουν στους ευαγείς σκοπούς των παραστάσεων (ό.π., 28 Ιουνίου και 12 Ιουλίου 1933).

¹⁵⁷ Πανελλήνιος Κήρυξ, 17 Ιανουαρίου 1934.

¹⁵⁸ Ο.π., 7 Μαρτίου 1935 και Εθνικόν Βήμα, 27 Φεβρουαρίου 1935.

¹⁵⁹ Πανελλήνιος Κήρυξ, 11 Απριλίου 1935.

¹⁶⁰ Το έργο παρουσιάστηκε από τους ερασιτέχνες ηθοποιούς: Μαργαρίτα Διβόλη, Ευανθία Γλυκάδη, Ανδρονίκη Ματθαίου, Μαριγώ υπηρέτρια, Ξενοφώντας Καραμπελιά, δικηγόρος Θεαγένη, Αντ. Αντωνόπουλος Σμειών Κουρούνης - πρώην δημοδιδάσκαλο (ό.π., 18 Ιουνίου 1936).

¹⁶¹ Συμμετείχαν οι: Ανδρονίκη Ματθαίου, Κατίνα Γκόγκου, Λόλα Χρηστίδου, καθώς και οι γνωστοί ερασιτέχνες Αλ. Στάμος, Λάμπας και Κων/νος Κουρούπης ως *Μπάρμπα Χρόνης* (ό.π., 28 Δεκεμβρίου 1939 και Εθνικόν Βήμα, 30 Νοεμβρίου 1938).

¹⁶² Πανελλήνιος Κήρυξ, 20 Μαρτίου 1929.

5) Καστελλοριζιακή Αδελφότητα «το Καστελλόριζον»

Η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα ιδρύθηκε το έτος 1925 και σε αυτή μπορούσαν να συμμετέχουν νέοι και γυναίκες. Η επέτειος της Αδελφότητας εορτάζετο κάθε χρόνο στις 21 Μαΐου, που ήταν οι εορτασμοί της τοπικής εκκλησίας του Καστελλόριζου, των Αγ. Κων/νου και Ελένης. Στην εκκλησία του Ευαγγελισμού στη Μεμβούρνη οι Καστελλοριζιοί μετέφεραν το λάβαρο του Συλλόγου τους, κατάλληλα διακοσμημένο και πανηγύριζαν με αρτοκλασίες και ένθερμους εορταστικούς λόγους.¹⁶³

Στην αίθουσα Συλλόγου «Ορφεύς» από την Καστελλοριζιακή Αδελφότητα διοργανώθηκε εσπερίδα στις 16 Μαρτίου 1927, με σκοπό τη διανομή βραβείων σε νικητές αγωνισμάτων της εκδρομής της 28^{ης} Νοεμβρίου. Την εσπερίδα παρακολούθησε όλη η παροικία της Μεμβούρνης. Ο εφημέριος της ενορίας Κ. Δημόπουλος απένειμε τα βραβεία στους νικητές. Το πρόγραμμα αποτελείτο από δύο μονόπρακες κωμωδίες: Τον *Πολιτικό ανεμόμυλο* του Edmond Gondinet σε διασκευή Νικ. Λάσκαρη και το *Υποβρύχιο* του Κ. Ρωμανού. Στον ομογενειακό τύπο έγινε εκτενής αναφορά για την εκδήλωση, στην οποία παρευρέθηκαν όλοι οι επίσημοι, ο Πρόξενος Ελλάδος κ. Αλέξανδρος Μανιάκης, τα συμβούλια των Ιθακησίων, του Συλλόγου «Ορφεύς», οι Αντώνιος και Μαρίνος Λούκας (ή Λεκατσάς) και άλλοι. Η διοργανώτρια της εκδήλωσης Καστελλοριζιακή Αδελφότητα ευχαρίστησε τον Σύλλογο που της παραχώρησε την αίθουσα.¹⁶⁴

Στις 24 Ιουλίου 1932, παρουσιάστηκε το εθνικό δράμα σε τρεις πράξεις *Μόρφω* του Σπυρίδωνα Περεσιάδη στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», από τον όμιλο της Καστελλοριζιακής Αδελφότητας, ενώ ανέλαβαν τη διοργάνωση οι Δημ. Μαυροειδής και Κ. Αμώνης. Πρωταγωνίστρια του έργου, που υποδύθηκε τη *Μόρφω* ήταν η Ασημίνα Κανή, που ενθουσίασε το πολυπληθές ακροατήριο με την ερμηνεία της.¹⁶⁵

Στην ίδια αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», την Κυριακή στις 29 Νοεμβρίου 1936, διοργανώθηκε μία έξοχη εσπερίδα, στην οποία έλαβαν μέρος μαθητές και μαθήτριες του Ελληνικού Σχολείου με χορούς, άσματα, γυμναστικές επιδείξεις και μουσικά τεμάχια με συνοδεία πιάνου. Επίσης παρουσιάστηκε το έργο, *η Ανάστασις του Λαζάρου*, (έργο ανωνύμου από χειρόγραφο).¹⁶⁶

6) Μακεδονική Αδελφότητα «Μέγας Αλέξανδρος»

Ιδρύθηκε το έτος 1931 και ήταν μία ενεργή Αδελφότητα έως το 1968. Η προγενέστερη παρουσία των Μακεδόνων ως θεατρικής ομάδας από το 1929, σημαίνει ότι πριν από την επίσημη ίδρυση της Αδελφότητας υπήρχε ήδη συνδεδεμένη ομάδα. Η Μακεδονική Αδελφότητα έδιδε και χοροεσπερίδες και συνεργαζόταν με την Ελληνική

¹⁶³ *Εθνικόν Βήμα*, 25 Μαΐου 1938.

¹⁶⁴ Οι κωμωδίες σημείωσαν εξαιρετική επιτυχία, με τους ερασιτέχνες ηθοποιούς: Γλυκ. Ελ. Μάγκου, Παρ. Σ. Χριστοφή, Γεωργ. Κυριακάκης, Μιχ. Μάγκος, Ιωάνν. Μάγκου, Κων. Αμώνης (ό.π., 22 Μαρτίου 1927).

¹⁶⁵ *Ό.π.*, 6 Ιουλίου 1932.

¹⁶⁶ Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί ήταν οι: Παν. Παπαλαζάρου ως *Λάζαρος*, Ιωάννης Μάγκος ως *Ασπασία*, Θ. Αλεξάνδρου ως *υπηρέτης*, Στ. Παντόγλου ως *Μαλτέζος* και Ε. Μάγκος ως *Αριστείδης* (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 10 Δεκεμβρίου 1936).

Κοινότητα Μελβούρνης, σε διάφορους φιλανθρωπικούς σκοπούς.¹⁶⁷ Η επί εικοσιπενταετία δράση της Αδελφότητας διασπάστηκε το 1954, όταν σταμάτησε να εγγράφει μέλη που προέρχονταν από τη Φλώρινα και Κοζάνη, με αποτέλεσμα να συγκροτηθεί από τα μέλη των περιοχών αυτών η Ένωση Βορείου Ελλάδας.¹⁶⁸

Στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», την Κυριακή 18 Αυγούστου 1929, από ομάδα Νοτιομακεδόνων ερασιτεχνών παρουσιάστηκαν δύο θεατρικά έργα: το πεντάπρακτο δραματικό ειδύλλιο, η *Γκόλφω* του Σπυρ. Περεσιάδη και η μονόπρακτη κωμωδία *ο Πνευματισμός* του Νικ. Λάσκαρη. Η ομάδα ερασιτεχνών πατριωτικότερα προσφέρθηκε να ενισχύσει το Ταμείο του Ελληνικού Σχολείου Μελβούρνης και η παράσταση τελούσε υπό την προστασία όλων των Ελληνικών Σωματείων Μελβούρνης. Η ομάδα των Νοτιομακεδόνων είχε συγκροτηθεί αποκλειστικά από άρρενες, οι οποίοι και υποδύονταν τους ρόλους της *Γκόλφως* και της *Αστέρας*.¹⁶⁹ Η παράσταση αυτή ήταν ευεργετική υπέρ του αεροπόρου Π. Κουκούλη. Θερμά συγχαρητήρια εκφράστηκαν στον Δ. Μαυροειδή, που δίδαξε τα έργα.¹⁷⁰

Τον Μάιο 1934, η Μακεδονική Αδελφότητα «Μέγας Αλέξανδρος» παρουσίασε στη σκηνή του Συλλόγου «Ορφεύς», την τραγωδία *Εσμέ η Τουρκοπούλα*, έργο του Σπυρ. Περεσιάδη. Το έργο δίδαξε ο Ν. Ηλιόπουλος, ενώ χρέη υποβολέα έκανε ο Ν. Αντωνόπουλος.¹⁷¹

Στις 30 Ιουνίου 1935, η Μακεδονική Αδελφότητα «Μέγας Αλέξανδρος» έδωσε μία θεατρική παράσταση στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», με την τρίπρακτη κωμωδία *ο Αγαθόπουλος ο Ξηροχωρίτης*, διασκευή του Παντελή Σούτσα.¹⁷² Την παρουσίασαν διακεκριμένοι ερασιτέχνες της παροικίας, που προπονούνται επί τρίμηνο. Το έργο σημείωσε μεγάλη επιτυχία και ο σκοπός της εκδήλωσης ήταν η ενίσχυση του ταμείου του σχολείου της Μελβούρνης.¹⁷³

Στις 5 Απριλίου 1936, στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», παρουσιάστηκε από την ερασιτεχνική ομάδα της Μακεδονικής Αδελφότητας θεατρική παράσταση, με το θεατρικό έργο, η *Γκόλφω* του Σπ. Περεσιάδη. Τα έσοδα μοιράστηκαν κατά το ήμισυ

¹⁶⁷ Όπως για παράδειγμα συμμετείχε στον έρανο της Ελληνικής Εκκλησίας Μελβούρνης υπέρ των νοσοκομείων της πόλεως το 1935 (*Εθνικόν Βήμα*, 30 Οκτωβρίου 1935).

¹⁶⁸ *Ο.π.*, 31 Μαρτίου 1954.

¹⁶⁹ *Ο.π.*, 1 Αυγούστου 1929.

¹⁷⁰ Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί που υποδύθηκαν τους ρόλους, στην *Γκόλφω* ήταν οι: Δ. Αχαιόπουλος *Τάσος* (πρωταγωνιστής), Αντ. Αντωνόπουλος *Γκόλφω*, Κ. Βασιλάκης *Αστέρας*, Ν. Γουλόπουλος *Σταυρούλα*, Αλεξ. Στάμος *Γιάννης*. Επίσης, σε άλλους ρόλους συμμετείχαν οι Πασχάλης Τότης, Ν. Μπουζούκης, Ν. Πούλης, Κ. Γκίνης, Δ. Καρανάσος, Ξεν. Καραμπελιάς, Ι. Καραντώνης, Δ. Παπαδάκης, Ι. Καμπακλής, Νικ. Καμπακλής, Ε. Λέλας. Στην κωμωδία *ο Πνευματισμός*, έλαβαν μέρος οι: Κ. Γκίνης, Αλεξ. Στάμος, Αντ. Αντωνόπουλος, Γ. Ρήγας και προκάλεσαν τους ακράτητους γέλωτας των παρισταμένων και απέσπασαν τα συγχαρητήρια τους (*ό.π.*, 22 Ιουλίου 1932).

¹⁷¹ Τους ρόλους υποδύθηκαν οι: Κ. Γκίνης *Στράτος*, Κατ. Μηλίδου *Δέσπω*, Δ. Καρανάσος *Δρόσος*, Ανδρ. Ματθαίου *Εσμέ*, Τίτα Διβόλη *Κάρμεν*, Μ. Μαργέτη *Χατιγιέ*, Αλ. Στάμος *Μπέρκος*, Γ. Κούσκουνας *Φλόγας*, Ευθ. Τραϊανός *Χονδρογιάννης*, Μ. Τίτος. Λ. Σαμουκάς και Ν. Στάμος *Ένοπλοι Άνδρες* (*ό.π.*, 2 Μαΐου και 25 Ιουλίου 1934).

¹⁷² Από το πρωτότυπο έργο του Molière, *Monsieur de Pourceaugnac* (Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, *ό.π.*, σσ. 236, 452).

¹⁷³ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Αλέξανδρος Στάμος *Αγαθόπουλος*, Κ. Γκίνης *Τερτίπης Φαρμακοποιός*, Γ. Φατούρος *Κοντονιδιάδης*, Γ. Κούσκουρας *Αστυφύλαξ*, Π. Τσέτης *χωρικός*, Ανδρονίκη Ματθαίου *Ιουλία*, Μαρία Γ. Περώνη *Κατερίνα μεσόκοπος*, Λ. Χρηστίδου *Πιθύρου*.

μεταξύ του ταμείου της Αδελφότητας και της Εκκλησίας. Διακρίθηκαν για τη συμμετοχή στους ρόλους τους, οι Ανδρονίκη Ματθαίου και Μαρία Περώνη.¹⁷⁴

7) Κυπριακή Αδελφότητα «Ζήνων»

Ιδρύθηκε επίσημα το έτος 1932 και ήταν ενεργή έως το έτος 1961. Τα μέλη της συγχωνεύθηκαν με την Αδελφότητα «Τρόωδος» η οποία ιδρύθηκε το 1950 και αποτέλεσαν την Κυπριακή Κοινότητα Μελβούρνης, που συνεχίζει να υφίσταται μέχρι σήμερα. Η Κυπριακή Αδελφότητα «Ζήνων» έδιδε ετήσιες χοροεσπερίδες στην αίθουσα του Συνδέσμου Ιθακησίων «Οδυσσεύς», ή του Πανελληνίου Συλλόγου «Ορφεύς», που σε αυτές παρουσιαζόταν και καλλιτεχνικό πρόγραμμα.¹⁷⁵

Στις 16 Ιουλίου 1933 κατά την επέτειο της Κυπριακής Αδελφότητος ο «Ζήνων» που πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς» παρουσιάστηκε ένα tableau vivant με τίτλο, το *Σπάσιμο των Δεσμών μας*, με θέμα την απελευθέρωση της Κύπρου.¹⁷⁶ Συμμετείχαν: Δις Ελευθερίου ως *μήτηρ Ελλάδα*, Miss Clark ως *θυγάτηρ Κύπρος*, Γ. Ρήγας ως *ελευθερωτής στρατιώτης*, καθώς και η μικρή Λίλιαν Δημητριάδου με δύο άσματα και συνοδεία πιάνου.¹⁷⁷ Η εκδήλωση ήταν φαντασμαγορική καθώς είχαν τοποθετηθεί ειδικοί προβολείς που χειρίζονταν οπερατέρ της εταιρείας κινηματογράφων Fullers Ltd και με χρώματα βαθύ μπλε και μωβ απεικόνιζαν τη σκλαβιά.¹⁷⁸

Την 1^η Οκτωβρίου του 1935 στο “Imperial Theatre”, Rusel str., η Κυπριακή Αδελφότητα παρουσίασε το τρίπρακτο δράμα *Η κόμισσα ζητιάνα* και τη δίπρακτη κωμωδία, *Οι επιστήμονες*, της Κυπρίας συγγραφέως Ιουλίας Περιστιάνη στο “Imperial Theatre”, Rusel str.¹⁷⁹ Την εκδήλωση πλαισίωσαν και μαθητές και μαθήτριες του Κοινοτικού Σχολείου που παρουσίασαν Ολλανδικούς χορούς.¹⁸⁰ Η παράσταση στέφθηκε με επιτυχία και το ½ των εσόδων της δόθηκαν υπέρ του Κοινοτικού Σχολείου Μελβούρνης.¹⁸¹

8) Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας»

Ιδρύθηκε το έτος 1932 από τους πρόσφυγες Μικρασιάτες που μετανάστευσαν στη Μελβούρνη. Η ονομασία «Φάρος της Ερυθραίας» ενείχε τον συμβολισμό ότι ως ακοίμητη λυχνία ο φάρος κρατούσε άσβεστο το φως του πατριωτισμού στους

¹⁷⁴ *Εθνικόν Βήμα*, 8 Απριλίου 1936 και *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 16 Απριλίου 1936.

¹⁷⁵ *Εθνικόν Βήμα*, 3 Ιουνίου 1936 και 8 Μαρτίου 1939.

¹⁷⁶ Την ίδια ημέρα τελέστηκε επιμνημόσυνη δέηση για την ψυχή του ήρωα και εξόριστου αγωνιστή Καταλάνου, με ομιλία του Φλώρου Δημητριάδη για τις διώξεις των Κυπρίων (ό.π., 19 Ιουλίου 1933).

¹⁷⁷ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 20 Ιουνίου 1933.

¹⁷⁸ *Εθνικόν Βήμα*, ό.π.

¹⁷⁹ *Ο.π.*, 12 Σεπτεμβρίου 1935 και 1 Οκτωβρίου 1935.

¹⁸⁰ Τη διδασκαλία των χορών είχε αναλάβει η δασκάλα Αλεξάνδρα Βραχνά. Επίσης, ο παροικιακός τύπος παρουσίασε εκτενώς την υπόθεση του έργου, προκειμένου να προσελκύσει να ενδιαφέρον των ομογενών για να παρακολουθήσουν την παράσταση (ό.π., 25 Σεπτεμβρίου 1935).

¹⁸¹ Στους ρόλους του έργου, *Η κόμισσα ζητιάνα*, έλαβαν μέρος: Δήμητρα Δρίτσα *Λουκία*, Γ. Ρήγας *Κόμης Αρμάνδος*, Χρυσ. Χριστοφόρου *Λουίζα*, Π. Μιχαηλίδης *Υποκόμης Ριχάρδος* (αδελφός κόμητος), Γ. Θεοδοσίου *Αλβέρτος Βαρόνος*, Σοφία Ιωάννου *Βιβιανή*, Π. Θ. Πολίτης, *Ραιμόνδος* (νέος 23 ετών), Δ. Χατζηκυριάκου, *Εισαγγελέας*, Δ. Κυριακίδης, *Ανακριτής* Μ. Ελευθερίου *Κακούργος Κάρολος*, Κ. Ιωάννου *Ιάκωβος*, Α. Κυριακίδης *Διοψαντής* και *Ιωάννης*, Τ. Χριστοφόρου *Υπηρέτης* (ό.π.).

ξεριζωμένους Έλληνες.¹⁸² Η Ένωση διοργάνωσε διάφορες χοροεσπερίδες, εκδρομές, όπως επίσης συγκέντρωσε χρήματα για την ανακαίνιση της εκκλησίας του Ευαγγελισμού.¹⁸³ Επίσης, διέθετε προς πώληση καλλιτεχνική φωτογραφία με τα Αλάτσατα προς υποστήριξη της αντίστοιχης Ένωσης στο Somerville, Αμερικής.¹⁸⁴ Μεταξύ άλλων, παρουσίασε θεατρικά έργα υπό την αιγίδα της, συνεργαζόμενη με μέλη του μικρασιατικού Ελληνισμού.

Η επιτυχία που συνάντησε η *Στέλλα Βιολάντη* του Γρ. Ξενοπούλου στο Σύδνεϋ, είχε σαν αποτέλεσμα να επαναληφθεί η παράσταση στη Μελβούρνη, την Πέμπτη 28 Απριλίου 1939, στην αίθουσα “Kevin Hall”, υπό την αιγίδα της Μικρασιατικής Ένωσης «Φάρος της Ερυθραίας» για την ενίσχυση του ελληνικού σχολείου. Πρωταγωνίστησαν η Τίτα Διβόλη και ο Κ. Λαζαρίδης.¹⁸⁵ Το θεατρικό πρόγραμμα περιλάμβανε και δεύτερο μέρος με τη μονόπρακτη κωμωδία *Ζητείται υπηρέτης* του Χ. Άννινου.

Το έργο *Πειρασμός* του Γρηγ. Ξενοπούλου, που παίχτηκε προηγουμένως στο Σύδνεϋ (24 Ιουνίου 1939), παρουσιάστηκε και για το παροικιακό κοινό της Μελβούρνης στο “Imperial Theatre”, (172 Russel str.), την Τρίτη 30 Αυγούστου 1939. Επαναλήφθηκε στις 8 και 15 του επομένου μηνός Σεπτεμβρίου 1939, από τη Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας» για ευαγείς σκοπούς, υπό τη δ/ση του Κ. Λαζαρίδη, με την ίδια ομάδα ηθοποιών.¹⁸⁶

Ο Λεωνίδας Φωτεινός σε συνεργασία με τη Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας», ανέλαβε να διδάξει στους ηθοποιούς της ερασιτεχνικής ομάδας της Μικρασιατικής Αδελφότητας δύο μονόπρακτες κωμωδίες: *Ο βασιλεύς της ρέγγας* και *θα Αυτοχειριασθώ* του Αλεξ. Πίστη, τα οποία παρουσιάστηκαν στις 13 Ιουνίου 1939, στο “Scotts Hall”.¹⁸⁷

Λεωνίδας Φωτεινός
[*Εθνικόν Βήμα*, 12 Ιουλίου 1939]

¹⁸² Χαρακτηριστικό ήταν ένα απόσπασμα από ομότιτλο ποίημα του Τριαντάφυλλου Δρούγκα για την ίδρυση του Συνδέσμου της Μελβούρνης «Φάρος της Ερυθραίας»: «Ο Φάρος μας ακοίμητη λυχνία, της Ερυθραίας μακρινή θυμίζει παραλία» (*ό.π.*, 13 Απριλίου 1932).

¹⁸³ *Ο.π.*, 1 Ιουνίου 1932, 7 Μαρτίου 1934, 29 Απριλίου 1936, 5 Μαρτίου 1941.

¹⁸⁴ *Ο.π.*, 22 Ιουνίου 1938.

¹⁸⁵ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 12 Μαΐου 1938.

¹⁸⁶ *Ο.π.*, 25 Αυγούστου 1938.

¹⁸⁷ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Κατίνα Γκόγκου, Ανδρονίκη Ματθαίου, Α. Χατζηγιαννάκη, Κων/νος Κουρούπης ως *Προκόπης*, Δημήτριος Διβόλης ως *Μάγκας* - *Τζων Πούλος Αμερικάνος* (*Εθνικόν Βήμα*, 31 Μαΐου 1939).

Σύδνεϋ, 1920
[*International Directory of 1927*¹⁸⁸]

III) Θέατρο στο Σύδνεϋ

1) Έλληνες στο Σύδνεϋ και Ν.Ν.Ο.

Μία από τις πρώτες αφίξεις στο Σύδνεϋ χρονολογείται το έτος 1814. Ο ναυτικός Γεώργιος Παππός εγκατέλειψε το πλοίο του στο λιμάνι του Σύδνεϋ.¹⁸⁹ Μετά το γάμο του με Αβορίγινη εγκαταστάθηκε στην πόλη.¹⁹⁰ Σε αναφορές του εγχώριου Τύπου το 1900, υπάρχουν αρκετά ελληνικά ονόματα που ανάγονται στα έτη 1803 έως 1820 στη Ν.Ν.Ο. Λιγστοί ήταν οι Έλληνες που έφθασαν στη Ν.Ν.Ο στα μέσα του 19ου αιώνα, διασκορπισμένοι σε μία αχανή περιφέρεια. Κάποιοι από αυτούς, μετακινούμενοι σε διάφορες πόλεις αναμείχθηκαν με το βρετανικό στοιχείο, όπως ο Μιχάλης Μανούσος γύρω στο 1850, που εμφανίζεται ως χρυσοθήρας. Αργότερα, δημιούργησε στην περιοχή της Eurodalla το ξενοδοχείο “Grecian”, καταλήγοντας στην πόλη Mendooran, με κληρονόμους εγκατεσπαρμένους στην περιφέρεια της Ν.Ν.Ο.¹⁹¹

¹⁸⁸ Α. Παπαδόπουλος, *International Directory of 1927*, International Publisher Limited, Bank Street Adelaide S.A., Australia 1927.

¹⁸⁹ Βασίλης Κουτούζης, «Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες», [web blog] στο <http://www.koutouzis.gr/metanastes.htm>, (ημ. πρόσβασης, 2-3-2019).

¹⁹⁰ Σύμφωνα με τον Αναστάσιο Τάμη, η αναφορά αυτή δεν είναι πλήρως τεκμηριωμένη (βλ. Αναστάσιος Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, ό.π., σ. 72).

¹⁹¹ Graig Tunbull and Chris Valiotis, ό.π., σ. 9.

Οι πρώτοι ομογενείς για να επιβιώσουν εξασκούσαν τα ίδια επαγγέλματα με αυτά που είχαν στην ιδιαίτερη πατρίδα τους: ζαχαροπλάστες, οπωροπώλες, ψαράδες, ράπτες, τσαγκάρηδες, χαμάληδες στα λιμάνια, καταστηματάρχες και εστιατορές.¹⁹² Το πρώτο ελληνικό κατάστημα άνοιξε το 1878 από τον Κυθήριο Αθανάσιο Κομνηνό και αρκετοί τον ακολούθησαν.¹⁹³ Ήδη, το 1916 οι Κ. Ανδρόνικος και Γ. Κένταυρος ήταν ιδιοκτήτες εξακοσίων ελληνικών καταστημάτων, εκ των οποίων δεκατέσσερα ήταν καφενεία. Ο Γεώργιος Λυμπερίδης θεωρείτο ο μεγαλύτερος σιτοπαραγωγός της Νέας Νοτίου Ουαλίας (NNO), ενώ ο Νικόλαος Λουράντος (Nicolas Laurantus) ένας από τους πλουσιότερους γαιοκτήμονες με χιλιάδες αιγοπρόβατα.¹⁹⁴ Σημαντικός αριθμός Κυθηρίων είχε εγκατασταθεί στο Σύδνεϋ από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, οι οποίοι εξαπλώθηκαν αργότερα στις πόλεις της Νέας Νότιας Ουαλίας.¹⁹⁵ Οι Κυθηριοί μετέφεραν τις παραδόσεις τους και διαδραμάτισαν ενεργό ρόλο στην ίδρυση των ελληνικών κοινοτήτων.¹⁹⁶

Ωστόσο, οι σχέσεις των Ελλήνων με το αυστραλιανό κατεστημένο, δεν ήταν πάντοτε αρμονικές. Η εχθρότητα ήταν εμφανής τόσο στις πόλεις, όσο και στην ύπαιθρο. Πληροφορίες σχετικά με τα ανθελληνικά αισθήματα έναντι των Ελλήνων στο Σύδνεϋ, αντλούνται από άρθρο διαμαρτυρίας του ομογενούς Γ. Μιχαλόπουλου στην εφημερίδα *The Daily Telegraph*, στις 15 Δεκεμβρίου 1915. Όπως ανέφερε, παρόλο που διαμένει στην Αυστραλία τα τελευταία 14 χρόνια, η Κοινοπολιτεία δεν ήταν δίκαιη όσον αφορά τη φήμη των Ελλήνων. Ακόμη και απέναντι στους πιο πικρούς εχθρούς της, τους Γερμανούς, ενήργησε διακριτικά.¹⁹⁷ Για λόγους πολιτικούς, οι Έλληνες ομογενείς την περίοδο εκείνη υπέστησαν καταστροφές στις περιουσίες τους. Το Σύδνεϋ ήταν τότε ακόμα μικρό, με έθιμα αγγλοσαξωνικά. Οι Αυστραλοί δεν είχαν αναπτύξει τρόπους αντιμετώπισης λαών μη-αγγλοσαξωνικών.¹⁹⁸ Υπήρχε ρατσισμός κατά των νότιων Ευρωπαίων, προερχόμενος από την επιθυμία διατήρησης της βρετανικής ταυτότητας.¹⁹⁹ Οι Έλληνες ομογενείς ακολουθώντας τους δικούς τους εθνικούς κόσμους, συσπειρώθηκαν σε ομάδες, όπως στην Ορθόδοξη Κοινότητα ή σε άλλους τοπικιστικούς συλλόγους.²⁰⁰ Οι πρώτοι Έλληνες στο Σύδνεϋ μετέφεραν τα ήθη των δικών τους παλαιών αντιλήψεων, στις νέες δομές οργάνωσης και συσπείρωσης. Έως το 1923, η ζωή των πρώτων Ελλήνων ομογενών στο Σύδνεϋ είχε εδραιωθεί αρκετά και είχαν κερδίσει το γόητρο της παροικίας.

¹⁹² A. M. Tamis, "Greek Migration and Settlement in Oceania", *ό.π.*, σ. 418.

¹⁹³ Ιωάννης Κομήνος, *Η ζωή εν Αυστραλία*, Australia Printing & Publishing, Σύδνεϋ 1916, σ. 88.

¹⁹⁴ Graig Tunbull and Chris Valiotis, *ό.π.*, σ. 13.

¹⁹⁵ H. Gilchrist, *Australian and Greeks, The Early Years*, Halstead Press, Rushcutters Bay 1992, σσ. 207 – 214. Ο Ν. Λουράντος που ασχολήθηκε και με επιχειρήσεις κινηματογράφων, έγινε μεγάλος ευεργέτης στα Κήθυρα και την Αυστραλία (Βλ. κεφ. 6^ο, σσ. 276, 290).

¹⁹⁶ A. Tamis, "Kytherian Migration to Australia", *Diaspora/Migration-Kithiria* στο <http://www.kythira-family.net/en/academic-recearch>, (ημ. προσβ. 2-8-2018).

¹⁹⁷ Το άρθρο αναφέρεται και στη στήριξη και βοήθεια που παρείχαν οι Έλληνες κατά τη διάρκεια όλων των διεθνών πολεμικών συγκυριών.

¹⁹⁸ Αναστάσιος Τάμης, «Αυστραλία», *Οι Έλληνες στην Διασπορά 15^{ος} -21^{ος} αιώνας*, *ό.π.*, σ. 261.

¹⁹⁹ Σύμφωνα με τον Price, η Αυστραλία εξέφραζε την ανάγκη των νεοεισερχόμενων να ενταχθούν στη «βρετανική κληρονομιά».

²⁰⁰ A. M. Tamis, «Τυπολογία ιστοριογραφίας της ελληνικής εποίκησης (Ωκεανία και Νότιο Αμερική)», *ό.π.*, σ. 434.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ
3000 GREEKS IN N.S.W.
HOW THE COMMUNITY THRIVES
Success in Business, Medicine, Law and Sport
20,000 MORE READY TO COME TO AUSTRALIA
<i>The Greek words at the top may be translated as Meeting Place of the Greek Coffee Club. They are a familiar sign in Castlereagh-street.</i>
<small>There is even a legend that the first white man to land on Australian soil</small>

[Sunday Times, 15 Ιουλίου 1923]

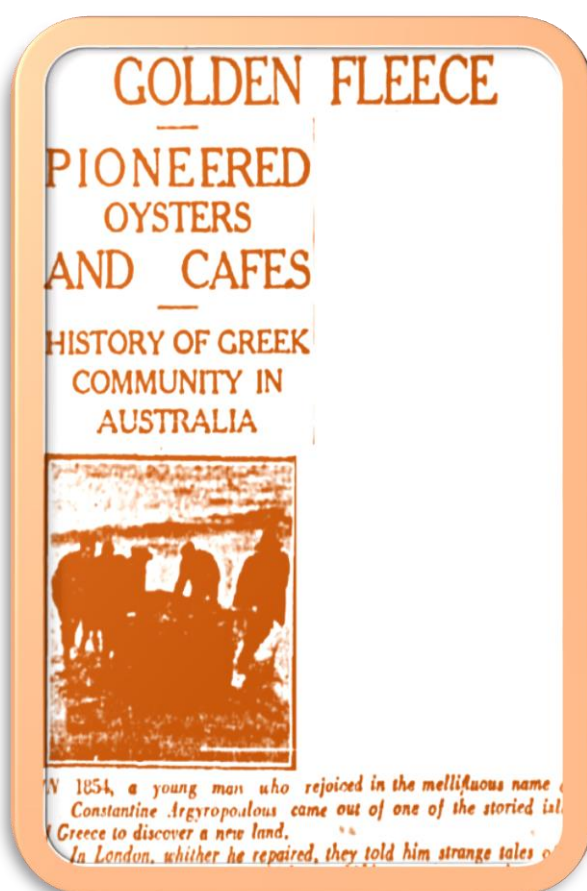
Με τον τίτλο «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ», το εκτενές άρθρο αναγνώριζε την πρόοδο της ομογένειας, στη Ν.Ν.Ο.²⁰¹ Ανέφερε ότι, 3.000 Έλληνες σημειώνουν επιτυχία στις επιχειρήσεις, την ιατρική, το δίκαιο και τον αθλητισμό. Ο τίτλος ΚΑΦΕΝΕΙΟ, αποδίδεται σαν τόπος συνάντησης του ελληνικού στοιχείου. «Τα café των Ελλήνων είναι παρόντα σε όλα τα σημεία των πόλεων, από τη γένεση του αυστραλιανού έθνους. Μάλιστα πλανάται ένας φόβος, ότι ο πρώτος Λευκός άνθρωπος που πάτησε το πόδι του στην Αυστραλία ήταν Έλληνας. Έρχονται στην Αυστραλία αυξάνοντας τους αριθμούς των κτηρίων των πόλεων.²⁰² Αποτελούν μία από τις μεγαλύτερες ξένες κοινότητες που προστατεύονται κάτω από τη σημαία της κοινής γνώμης. Σε πρόσφατη απογραφή απαριθμούνται 10.000 Έλληνες στην Αυστραλία και 3.000 από αυτούς κατοικούσαν στη Νέα Νότια Ουαλία. Οι συνθήκες που επικρατούν στην Αθήνα ευνοούν τη μετανάστευση, αν και η ελληνική κυβέρνηση εγκλωβίζει τον λαό της και δεν είναι τόσο εύκολο να φύγουν από τη χώρα.²⁰³ Οι αρχές

²⁰¹ Sunday Times, 15 Ιουλίου 1923.

²⁰² Προφανώς, εδώ αναφέρεται στις επιχειρηματικές δραστηριότητες των αδελφών Λούκα (Λεκατσά) που έκτισαν θέατρα και café και άλλων ομογενών στη ΝΝΟ.

²⁰³ Ακολούθως ανέφερε: Συνεχώς εισέρχονται Έλληνες στη χώρα μας, που πληροφορήθηκαν τις θαυμάσιες ευκαιρίες σε αυτή τη γη. Ξεκίνησαν από την πατρίδα τους με μια βαλίτσα, αδράζοντας την ευκαιρία, καθώς ανθούσαν ιστορίες για το πόσοι έχουν γίνει πλούσιοι στις αυστραλιανές πόλεις. Ο πόλεμος είναι σχεδόν καθημερινή υπόθεση στην Ελλάδα. Για το λόγο αυτό, οι Έλληνες χαίρονται να είναι σε μια χώρα γεμάτη ήλιο, υγεία και ευτυχία και δελεάζονται από τον αυστραλιανό ηλιόλουστο ουρανό (ό.π.).

του Σύδνεϋ αναμένουν εντός του έτους, μετά από την άρση των περιορισμών στην Ελλάδα, 20.000 μετανάστες να προσεγγίσουν στο αυστραλιανό ομόσπονδο κράτος». Οι ομογενείς βρίσκονται ψηλά σε κάθε τομέα, στην επιστημονική, εμπορική και επιχειρηματική ζωή, επειδή είναι αλληλέγγυοι με τους συμπατριώτες τους, ανέφερε και κατονόμαζε ως εξέχοντες επιχειρηματίες του Σύδνεϋ τους: Αντώνιο Λούκα (Λεκατσά), Δ. Σ. Βαρά, Αφούς Σάλος, Αφούς Στάμμελ, Ι. Κομήνο, Ε. Ανδρόνικο, Δ. Ζαλοκώστα, Θεόδωρο Κριθάρι, Γ. Δ. Μιχάλη, Μ. Παπατέα, Ν. Μαρινάκη, Β. Βραχνά, Αφούς Ψάλτη, Π. Παξινό και άλλους.²⁰⁴ Επίσης, γινόταν λόγος για την Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία και τον Αντώνιο Λούκα (Λεκατσά) που παρακολουθούσε τις υποθέσεις της Ελλάδας, ως Γενικός Πρόξενος με έδρα στο Σύδνεϋ.²⁰⁵

[Daily Worker, 10 Αυγούστου 1933]

²⁰⁴ «Υπάρχουν δύο ελληνικές εφημερίδες της ομογένειας, η μία στο Σύδνεϋ και η άλλη στη Μελβούρνη. Είναι στην ελληνική γλώσσα και περιέχουν τοπικές και παγκόσμιες ειδήσεις. Η κοινότητα είναι πάντα στην ευχάριστη θέση να βοηθήσει σε οποιοδήποτε φιλανθρωπικό έργο ή επιχειρηματικό, τοπικό ή εκτός της πόλης του Σύδνεϋ». Στο άρθρο γινόταν λόγος στις διακρίσεις Ελλήνων ομογενών στην ιατρική, τα νομικά και τον αθλητισμό. «Οι Έλληνες στο Σύδνεϋ έχουν επιτύχει πολλά. Ο Δρ George J. Tahmindjis είναι ο μόνος Έλληνας ιατρός στη Νέα Νότια Ουαλία. Στο Πανεπιστήμιο του Σύδνεϋ είχε μια λαμπρή καριέρα. Γνωρίζει έξι γλώσσες και είναι από τους πιο σεβαστούς ιατρούς στο Σύδνεϋ. Ο Κωνσταντίνος Σερβετόπουλος, είναι ένας πολύ γνωστός δικηγόρος του Σύδνεϋ. Είναι νομικός σύμβουλος για τους Έλληνες. Στον τομέα του αθλητισμού, ο κύριος Όσκαρ Ε. Γεωργούλας είναι εξέχουσα προσωπικότητα. Είναι πρωταθλητής στο πόλο» (ό.π.).

²⁰⁵ Ο Αντώνιος Λούκας ήταν Πρόξενος της Ελλάδος στο Σύδνεϋ, αλλά διέμενε στη Μελβούρνη.

Η αυστραλιανή κοινωνία της δεκαετίας του 1930 αποτελούσε ένα ομοιογενή πληθυσμό χωρίς έντονες οικονομικές, ή πολιτιστικές διακυμάνσεις, σε αντίθεση με τις εσωτερικές ιδεολογικές ζυμώσεις που είχαν ξεκινήσει στους κόλπους της ελληνικής ομογένειας από το 1924. Άρθρο της *Daily Worker*, 10 Αυγούστου 1933, ανέφερε κολακευτικά την ιστορία εγκαθίδρυσης του Ελληνισμού.²⁰⁶ «Δημιούργησαν ιδιόκτητες εκκλησίες και συντήρησαν παράξενα έθιμα της αρχαίας ιερατικής Ελλάδας, που έφεραν από τη γη τους. Σήμερα υπάρχουν 30.000 Έλληνες στην Αυστραλία. Περίπου 17.000 ζουν στη Νέα Νότια Ουαλία και 6.000 στο Σύδνεϋ. Αποτελούν μια καλά οργανωμένη, ειρηνική και νόμιμη Κοινότητα. Μάλλον είναι ντροπαλοί και δυσάρεστοι στις συναναστροφές τους με τους ξένους, γίνονται ωστόσο ευγενικοί με την πιο έντονη επαφή».²⁰⁷ Σύμφωνα και με το αφήγημα του τύπου, η εγκατάσταση των πρώτων ομάδων των Ελλήνων στηρίχθηκε στη διαδικασία της αλυσιδωτής μετανάστευσης, που ο Price αποκαλεί «τρίτη σκηνή».²⁰⁸

Εκτός από τις επαγγελματικές τους ενασχολήσεις οι πρώτοι ομογενείς ανέπτυξαν και καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα στα καφενεία που λειτούργησαν σαν εντευκτήρια, ή λέσχες.

2) Σύνδεσμοι Σύδνεϋ και καλλιτεχνία

Οι πρώτοι Έλληνες στο Σύδνεϋ μεταφύτευσαν τα παραδοσιακά τους ήθη, στις νέες δομές οργάνωσης και συσπείρωσης. Ο τρόπος λειτουργίας της Ελληνικής Κοινότητας προϋπήρχε της εγκατάστασης των Ελλήνων στην Αυστραλία και εγκαθιδρύθηκε σύμφωνα με τα πρότυπα που διέπουν τις Ελληνικές Κοινότητες του εξωτερικού.²⁰⁹ Ήδη από το έτος 1915 είχε ιδρυθεί μία μικρή εφημερη ένωση, η “Greek Music Lover Society”, η οποία αναφέρεται και στη *Ζωή εν Αυστραλία*. Οι «καλλικέλαδοι» αδελφοί Λεούση, Παναγιώτης και Θεοφάνης αναφέρονται ότι είχαν

²⁰⁶ Η εισαγωγή του άρθρου είχε ως εξής: «Το 1854 ένας νεαρός, ο Κωνσταντίνος Αργυρόπουλος, ήρθε από ένα από τα ιστορικά νησιά της Ελλάδας για να ανακαλύψει μια νέα γη. Αυτός ενημέρωσε τους άλλους για τον πλούτο του έθνους που ευρίσκετο κρυμμένος εδώ. Στη συνέχεια άρχισε η μεγάλη ελληνική εγκατάσταση. Το 1877 ο Αθανάσιος Κομήνος έφθασε από το μικρό λιμάνι του Καστελλόριζου - όπου υπήρχε ιερό της Αφροδίτης - για να αναζητήσει την τύχη του στην Αυστραλία. Αυτή ήταν όχι στον χρυσό, αλλά στα στρείδια. Εκτοξευόμενοι από την επιτυχία των αδελφών Κομήνο από αυτή τη σχεδόν θρυλική χώρα, συνέχισαν κι άλλοι. Ο Άρονι και ο Ανδρόνικος επίσης από το Καστελλόριζο. Ο Στάμελ και ο Κουβαράς ταξίδεψαν από την Ιθάκη, ενώ άλλοι ήλθαν από Κεφαλλονιά, Πελοπόννησο, Θεσσαλία, όπως ο Σερβετόπουλος. Πολλοί ακολούθησαν στη συνέχεια από τα νησιά της Σάμου, Λέσβου, Κρήτης, Κύπρου, Χίου. Ανοίξαν καφενεία, εστιατόρια και μπαράκια στρειδιών. Εισήγαγαν λάδι, ελιές, τυριά και γάλα».

²⁰⁷ Το ίδιο άρθρο συνέχιζε: Τα κοινωνικά τους κέντρα περιστρέφονται γύρω από τις διάφορες λέσχες τους, οι οποίες λειτουργούν από τους συμπατριώτες τους, όπου οι άνθρωποι συγκεντρώνονται για να παίξουν μπιλιάρδο, ή τάβλι και να συζητήσουν. Ο πρεσβύτερος Τιμόθεος Ευαγγελινίδης είναι Αρχιεπίσκοπος και Μητροπολίτης Αυστραλίας και Ωκεανίας, μίας από τις μεγαλύτερες μητροπόλεις στον κόσμο. Εκδίδουν στην Αυστραλία δύο ελληνικές εφημερίδες, (*Πανελλήνιος Κήρυξ* και *Εθνικόν Βήμα*) που κυκλοφορούν σε όλη την Αυστραλία και Ν. Ζηλανδία. Οι ενώσεις των Κυθηρίων, των Καστελλοριζίων και η Κυπριακή Αδελφότητα είναι υπό άνηση. Έχουν ιδρύσει την Ελληνική Κοινότητα, μία πανελλήνια κοινωνική οργάνωση που καλύπτει την εκπαίδευση, τον αθλητισμό, τη μουσική και άλλα θέματα. Επιπλέον, διατηρούν δικές τους φιλανθρωπικές οργανώσεις, ωστόσο δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι οι Έλληνες βρίσκονται σε εθνική απομόνωση. Έχουν εντοπισθεί αρκετές ελληνικές οικογένειες που έχουν αφομοιωθεί μετά την εγκατάστασή τους στην Αυστραλία (ό.π.).

²⁰⁸ M. P. Tsounis., *Greek Communities in Australia*, ό.π., σ. 36.

²⁰⁹ Ο.π., σ.32.

πρωτοστατήσει στη δημιουργία μουσικού ομίλου.²¹⁰ Ένα από τα μέλη της ένωσης ήταν ο Γεώργιος Παΐζης και σκοπός της ήταν η παραγωγή θεατρικών έργων και κοντσέρτων, αλλά η καλλιτεχνική αυτή ένωση δεν λειτούργησε ιδιαίτερα.²¹¹ Όπως εμφανίζεται, υπήρχε πρόθεση δημιουργίας καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων άσχετα από το γεγονός οργανωμένων ενώσεων, στην πρώιμη παροικιακή ζωή του Σύδνεϋ. Οι κοινωνικές συγκεντρώσεις απέφεραν έσοδα στην ομογένεια, που χρησιμοποιούνται για κοινωφελείς σκοπούς, συνδυάζοντας την καλλιτεχνία με τη φιλανθρωπία. Στο Σύδνεϋ, παράλληλα με την Ελληνική Κοινότητα που ιδρύθηκε το 1898 ανθούσαν πολλές τοπικιστικές οργανώσεις, ως αποτέλεσμα των εκκλησιαστικών διαιρέσεων. Υπήρχε αρχικά η Ένωση Κυθρηίων (1922), των Καστελλοριζίων (1924), και των Πελοποννησίων ο «Χελμός» (1925). Το 1933 ιδρύθηκαν η Κυπριακή Αδελφότητα, η αριστερίστικη οργάνωση «Πλάτων», η Αδελφότητα Ιθακησίων το 1935 και ο «Άτλας» το 1939. Η νεανική οργάνωση “ΡΟΤΝΑΣ” και το «Βυζάντιο» (αποτελούμενο από Μικρασιάτες), σχηματίστηκαν το 1932 – 1933, αλλά διαλύθηκαν το 1934. Τα μέλη του «Πλάτωνα» προσχώρησαν στον «Άτλαντα» αργότερα. Για τη διοργάνωση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων είχε σχηματισθεί και ένας Σύλλογος, ο «Βύρωνας», μετά το 1928, όπως και η Πανελλήνιος Ομοσπονδία Νέων Αυστραλίας το 1930, που είχαν σύντομη διάρκεια.²¹² Πολλές εκδηλώσεις και θεατρικές παραστάσεις διοργανώθηκαν από τους πρώτους συλλόγους. Διάφοροι φορείς ανέλαβαν την παρουσίασή τους και σχεδόν όλες οι προπολεμικές οργανώσεις, όπως και η Κοινότητα είχαν την ευθύνη διοργάνωσης ποικίλων συγκεντρώσεων. Η απόπειρα δημιουργίας επαγγελματικού θεάτρου (μόνιμου κοινοτικού θιάσου) απέτυχε προπολεμικά στην Αυστραλία, καθώς μόνο λίγα βασικά μέλη ήταν απόφοιτοι δραματικών σχολών της Αθήνας και οι υπόλοιποι ήταν ερασιτέχνες. Ο Παναγιώτης Μωραΐτης, αναφέρεται στη *Ζωή εν Αυστραλία*, ως φίλος της προόδου και λάτρης των μουσών, εικονιζόμενος μαζί με μουσικό όργανο.

Ο φιλόμουσος Παναγιώτης Μωραΐτης²¹³

²¹⁰ Ιωάννης Κομήνος, *ό.π.*, σ. 202.

²¹¹ Προσωπική συνέντευξη του Γεωργίου Παΐζη τον Νοέμβριο του 1967 στο Σύδνεϋ στον Μ. Π. Τσουνή (Μ. Ρ. Tsounis, *ό.π.*, σ. 65).

²¹² *Ο.π.*, σ. 131.

²¹³ Ιωάννης Κομήνος, *ό.π.*

3) Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Σύδνεϋ

Με τη σταδιακή αύξηση του αριθμού των οικογενειών των μεταναστών και το έντονο θρησκευτικό συναίσθημα που διακατείχε τον Έλληνα, ιδρύθηκε το έτος 1898 η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Σύδνεϋ Νέας Νοτίου Ουαλίας. Ο τρόπος λειτουργίας της Ελληνικής Κοινότητας, που εγκαθιδρύθηκε σύμφωνα με τα πρότυπα που διέπουν τις Ελληνικές Κοινότητες του εξωτερικού, προϋπήρχε της εγκατάστασης των Ελλήνων στην Αυστραλία.²¹⁴ Αρχικά, ήταν ένας οργανισμός με σκοπό την ανοικοδόμηση εκκλησίας. Η εκκλησία της Αγίας Τριάδος στην περιοχή Surry Hills ήταν η μοναδική ελληνική ορθόδοξη εκκλησία που ιδρύθηκε στο νότιο ημισφαίριο τον Μάιο του 1898 από Ορθόδοξους Χριστιανούς Έλληνες και Σύριους επιχειρηματίες.²¹⁵ Οι Έλληνες μετανάστες έχτισαν εκκλησία προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις θρησκευτικές, κοινωνικές και νομικές τους ανάγκες.²¹⁶

Αλλά το 1924, η ήρεμη ζωή της παροικίας διακόπηκε αναπάντεχα, όταν το Οικουμενικό Πατριαρχείο ανακάλεσε το δικαίωμα διαχείρισης των εκκλησιαστικών ζητημάτων από τις ελληνικές κοινότητες με την ίδρυση της Ιεράς Μητρόπολης Αυστραλίας και Ν. Ζηλανδίας, στο Σύδνεϋ. Η ταυτόχρονη άφιξη του Μητροπολίτη, Χριστόφορου Κνίτη, σηματοδότησε πολλές έριδες, εντάσεις και παλινωδίες στους παροίκους που διχάστηκαν κυριολεκτικά.²¹⁷ Ωστόσο, η Ελληνική Κοινότητα διοργάνωνε ετήσιες χοροεσπερίδες, προκειμένου να συγκεντρώσει χρήματα για κάποια σημαντική αποστολή, ενώνοντας τους ομογενείς.²¹⁸ Το έτος 1927 θεμελιώθηκε και ο Ιερός Ναός της Αγίας Σοφίας, στην περιοχή Paddington, με πολλές αντιρρήσεις για την αναγκαιότητά του από την πλευρά των «Κοινοτικών».²¹⁹

Από το έτος 1912 η Ελληνική Κοινότητα του Σύδνεϋ συντηρούσε ελληνικό σχολείο, όπου την ίδια χρονιά διοργανώθηκε σχολική γιορτή και παίχτηκε η *Λύρα του Γερονικόλα* του Δημ. Κόκκου, που θεωρείται και η πρώτη παράσταση των Ελλήνων ομογενών στην Αυστραλία.²²⁰

Στο Σύδνεϋ, στην αίθουσα “Emerson Hall” την Τετάρτη 16 Οκτωβρίου 1935, παρουσιάστηκε από την Κοινότητα επί σκηνής το βραβευθέν έργο Γ. Παΐζη *Carrion Crow* των Leonard Hines και Frank King, στον καλλιτεχνικό διαγωνισμό Sydney Eisteddfod της πόλης του Σύδνεϋ, σε συνδυασμό με το μονόπρακτο έργο *Wursel Flummary*.²²¹ Ο Γ. Παΐζης έλαβε 1ο βραβείο στον διαγωνισμό που ήταν αργυρό κύπελλο και χρηματικό έπαθλο.²²² Η επιτυχία του καταγράφεται σε ειδικό κεφάλαιο.

²¹⁴ Ο.π., σ. 32.

²¹⁵ *The Sydney Morning Herald*, 8 Απριλίου 1899.

²¹⁶ Από τους πρώτους ιερείς ήταν ο π. Σεραφείμ Φωκάς, που είχε διοριστεί από το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων λειτουργώντας στα ελληνικά και αραβικά, έως το 1921 (ό.π., 3 Φεβρουαρίου 1927).

²¹⁷ *Evening News*, 25 Σεπτεμβρίου 1924 και *Uralla Times*, 8 Ιουλίου 1926.

²¹⁸ *The Sydney Morning Herald*, 28 Ιουνίου 1928.

²¹⁹ Αρκετά σατιρικά ποιήματα δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ*, την περίοδο εκείνη που η Ελληνική Κοινότητα είχε διαχωρισθεί σε δύο ομάδες με κέντρο τις αντίστοιχες εκκλησίες, όπως για την τελετή του θεμέλιου λίθου της Αγ. Σοφίας (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 8 Φεβρουαρίου 1927).

²²⁰ Γ. Καναράκης, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία*, Ίδρυμα Νεοελληνικών Σπουδών, Αθήνα 1985, σ. 75.

²²¹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 1 Αυγούστου 1935.

²²² *The Sydney Morning Herald*, 12 Οκτωβρίου 1935.

Η ομογένεια Σύδνεϋ, στον Ι. Ν. Αγ. Τριάδος
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 16 Νοεμβρίου 1926]

4) Φιλανθρωπικό Ταμείο Ελληνικής Κοινότητας Ν. Ουαλίας

Οι δράσεις του Ταμείου της Ελληνικής Κοινότητας Ν. Ουαλίας, ξεκίνησαν το έτος 1927. Η Κοινότητα προχώρησε στην ίδρυση ανεξάρτητου φορέα προκειμένου να ανταποκριθεί επαρκέστερα στην περίθαλψη άπορων ομογενών, συστήνοντας ιδιαίτερο Ταμείο.²²³ Οι επιφανείς κυρίες του Σύδνεϋ είχαν αναλάβει την υποστήριξη του φιλανθρωπικού έργου του νέου Ταμείου, με τη διοργάνωση εσπερίδων και άλλων εκδηλώσεων. Αναφέρεται και ως Φιλόπτωχος Αδελφότητα Σύδνεϋ αλλά η λειτουργία του ήταν σύντομη.²²⁴

Στις αρχές του έτους 1927, διοργανώθηκε συναυλία στην αίθουσα “Kings Hall”, όπου δόθηκαν και δύο μικρές θεατρικές παραστάσεις προς ενίσχυση του Νοσοκομείου της πόλης του Σύδνεϋ.²²⁵

²²³ Πανελλήνιος Κήρυξ, 11 Ιανουαρίου 1927.

²²⁴ Μ. Ρ. Tsounis, *ό.π.*, σ. 234.

²²⁵ Η εκδήλωση αναφέρθηκε ως μεγάλη θεατρική φιλανθρωπική εσπερίδα και χαρακτηρίστηκε ως «επιτυχέστατη». Εστάλησαν συγχαρητήρια στην Ιωάννα Χρυσανθοπούλου, σύζυγο του Προξένου, που είχε την πρωτοβουλία της διοργάνωσης και στους ερασιτέχνες που συμμετείχαν και εκφράστηκε η ευχή να παρουσιάζονται συχνά τέτοιες συναυλίες που εκτός από σκοπό φιλανθρωπικό έχουν στόχο να φέρουν σε επαφή τα μέλη της κοινότητας και να μειωθεί το μεταξύ τους χάσμα. Σύμφωνα με το άρθρο, αν και σημειώθηκαν ανωμαλίες κατά τη διεξαγωγή της τελετής, αυτές οφείλονται σε δευτερεύοντες λόγους και θα εκλείψουν στο μέλλον, εφόσον οι διοργανωτές εμπνέονται από καθαρή ανιδιοτέλεια (Πανελλήνιος Κήρυξ, 1 Φεβρουαρίου 1927).

Στις 2 Ιουλίου 1928 σε μουσική εσπερίδα που πραγματοποιήθηκε από την Επιτροπή Κυριών του Κοινοτικού Ταμείου στην ίδια αίθουσα, στο δεύτερο μέρος παρουσιάστηκε το θεατρικό έργο, *Η Δημοπρασία* του Τεύκρου Ανθία.²²⁶ Το πρόγραμμα ήταν αξιόλογο με μουσική συμμετοχή των Ασπασίας Λιανός και Αγγέλας Παρσέλλη.²²⁷

5) Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία

Ιδρύθηκε το έτος 1915 και εκτός από τη διοργάνωση θεατρικών παροικιακών παραστάσεων και άλλων εκδηλώσεων, είχε σκοπούς φιλανθρωπικούς. Αποτελούσε τον πρώτο θεατρικό όμιλο του Σύδνεϋ και όλης της Αυστραλίας. Η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία σκόπευε να μετάφρασει έργα ξένων θεατρικών συγγραφέων και να τα παρουσιάσει για να ψυχαγωγήσει το ελληνικό κοινό της παροικίας και να το μυήσει στην τέχνη του θεάτρου.²²⁸ Στα μέλη της εταιρείας συμπεριλαμβάνονταν ο Δημήτριος Ζαλοκώστας, η Ντον Σερβετοπούλου, ο Θεόδωρος Μακρής, ενώ ιδρυτές της θεωρούνται οι Αλ. Γρίβας και Γ. Παΐζης. Άλλοι συμπάροικοι συνέδραμαν επίσης την εταιρεία μεταξύ των οποίων ο Ιωάννης Βελισσαρόπουλος, έγκριτος νομικός του Σύδνεϋ, που ανήκε στα ιδρυτικά μέλη, όπως αναφέρεται στη νεκρολογία του.²²⁹ Άλλα μέλη της εταιρείας ήταν οι: Π. Παξινός, Π. Λεούσης, Θ. Λεούσης, Α. Δημάτος, Α. Αντωνάτος, κ.α.²³⁰ Επρόκειτο για μία πρωτοποριακή προσπάθεια των 800 Ελλήνων ομογενών της παροικίας του Σύδνεϋ, την περίοδο εκείνη.²³¹

Υπό την αιγίδα της «Ελληνικής Φιλοδραματικής Εταιρείας» παρουσιάστηκε το δραματικό έργο η *Σκλάβο* του Σπυρίδωνα Περεσιάδη, το οποίο παρακολούθησε και αυστραλιανό ακροατήριο και κατέγραψε ο εγχώριος Τύπος. Η παράσταση έλαβε χώρα στο “Little Theatre”, στις 12 Ιουλίου 1916.²³² Στον τύπο δημοσιεύθηκε μία περιληπτική κατατοπιστική αναφορά στην υπόθεση του έργου και των συντελεστών του.²³³

Η προσπάθεια αυτή αποδείχθηκε βραχύβια, λόγω της διαφωνίας του θεατρικού ομίλου με την τότε τοπική εκκλησία, γεγονός που προκάλεσε τη διάλυσή του το έτος 1921.²³⁴ Από τον Τύπο πληροφορούμαστε για τη μετακίνηση του θεάτρου της Ελληνικής Φιλοδραματικής Εταιρείας από τον χώρο που διέθετε στο “Station House”,

²²⁶ Στην εκδήλωση δ/της σκηνης ήταν ο Ι. Βελισσαρόπουλος, σύζυγος της προέδρου του Συλλόγου κας Βελισσαροπούλου (ό.π., 5 Ιουλίου 1928).

²²⁷ Στη διανομή των ρόλων της κωμωδίας συμμετείχαν οι: Γ. Μαρσέλλος *θείος Αμβρόσιος*, Αιμιλία Τσιγκούνη *αφηγιά Ευανθία*, Κ. Λιανού *διδασκάλα Ελένη*, Αγγέλα Παρσέλλη *υπηρέτρια Μαρίας*, Αλ. Γρίβας *Πουνέντης* (ό.π.).

²²⁸ George Kanarakis, “The theatre as an aspect of artistic expression by the Greeks in Australia”, *Journal for Greek Letters, Pages on C.P. Cavafy*, vol. II, Modern Greek Studies, Australia & New Zealand 2003, σ. 201.

²²⁹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 3 Φεβρουαρίου 1938.

²³⁰ James Jupp, “*The Australian people: an encyclopedia of the nation, its people and their origins*”, Cambridge University Press, Cambridge - New York 2001, σ. 411.

²³¹ Μ. Tsounis, ό.π., σ. 50.

²³² *Evening News* και *The Sydney Morning Herald*, 13 Ιουλίου 1916.

²³³ Η διανομή των ρόλων είχε ως ακολούθως: *Καπετάν Καλογραιάς* Γ. Παΐζης, *Ξάνθος* Ανδρ. Ζαλοκώστας, *Χρυσώ* Νικόλσον, *Θάνος* Γ. Νικόλσον, *Βλάσης* Αλ. Γρίβας, *Θύμιος* Θ. Μακρής, *Μαλάμω* Ε. Ραφτοπούλου (ό.π.).

²³⁴ Προφανώς, οι εκκλησιαστικοί ταγοί της Αυστραλίας οι οποίοι υπάγονταν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο δεν επιθυμούσαν την άνθιση του θεάτρου, φοβούμενοι ότι θα υποβαθμισθεί το κύρος τους (βλ. και Βιβλιάκης Ιωσήφ, *Το κήρυγμα ως performance, Εκκλησιαστική ρητορική και θεατρική τέχνη μετά το Βυζάντιο*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2013, σσ. 189 – 288).

που έλαβε χώρα στις 3 Δεκεμβρίου 1917, με παράλληλη εκποίηση των αντικειμένων της. Προφανώς, η εταιρεία είχε πτωχεύσει μετά την παράσταση της *Σκλάβας* και δεν διέθετε πλέον θεατρική στέγη.²³⁵

Ωστόσο, ανάμεσα στις δράσεις της αναφέρονται η συγκέντρωση χρημάτων υπέρ των θυμάτων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, του Νοσοκομείου Σύδνεϋ και της ανεγέρσεως της Αγ. Σοφίας.²³⁶ Η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία συνετέλεσε στην άφιξη του περιοδεύοντος Θιάσου της Αθηναϊκής Εταιρείας (βλ. περισσότερα στο κεφάλαιο επαγγελματικές παραστάσεις).

6) Πανελλήνιος Ένωσις εν Αυστραλία

Η Πανελλήνιος Ένωσις ιδρύθηκε το 1892 στην Ελλάδα με μεγάλη εξάπλωση στην Αμερική, με σκοπό τη συμβολή της στην απελευθέρωση ολοκλήρου της Ελλάδας και τη στρατολόγηση των νέων της ομογένειας.²³⁷ Σύμφωνα με το καταστατικό, η Πανελλήνιος και Διεθνής Ένωσις, είχε διακλαδώσεις και τμήματα σε όλες τις πόλεις του Ελληνισμού και τις πρωτεύουσες των κρατών και εθνών. Σκοπός του Συλλόγου ήταν η μόρφωση όλων των Ελλήνων, η εθνική αποκατάσταση όλων των αδικημένων εθνών, η κατάργηση και κατάπαυση των πολέμων. Στόχευε επίσης στην εκπλήρωση όλων των ατομικών, εθνικών και διεθνών αναγκών, που τελικό τους σκοπό είχαν την τέλεια ειρήνη, ισοπολιτεία και ευδαιμονία των κρατών και εθνών, καθώς και τη δημιουργία πνευματικών και υλικών έργων ειρήνης και προόδου για αγαθούς σκοπούς. Και επειδή τα ζητήματα αυτά αφορούσαν όλους τους Έλληνες και τα έθνη, ο Σύλλογος ονομάστηκε Πανελλήνιος και Διεθνής Ένωσις.²³⁸ Η Ένωση διέθετε παραρτήματα σε όλες τις οργανωμένες παρειακές της Αυστραλίας από το έτος 1912. Η Πανελλήνια Ένωση είχε συγκεντρώσει μισό εκατομμύριο δραχμές, οι οποίες αντιστοιχούσαν σε 20.000 λίρες για τη μεταφορά 6.600 Ελλήνων εφέδρων από την Αμερική στην Ελλάδα, ενώ γύρω στις 2.000 ταξίδευαν με δικά τους έξοδα. Επίσης από το Κάιρο 10.000 Έλληνες έφεδροι και εθελοντές είχαν φθάσει στο λιμάνι του Πειραιά.²³⁹ Αν και ο εγχώριος Τύπος δεν αναφέρεται σε κάποια δράση ή συγκέντρωση της Πανελληνίου Ενώσεως «Ελληνισμός» (Panhellenic Society, “Hellenismos”) στο Σύδνεϋ, η εφήμερη ίδρυση του Greek Music Lover Society το 1912 είναι πιθανό να σχετίζεται με καλλιτεχνικές δραστηριότητες της Ενώσεως.²⁴⁰ Η Πανελλήνιος Ένωσις του Σύδνεϋ, διαλύθηκε το έτος 1933.²⁴¹

²³⁵ Βλ. αγγελία: Η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία, απομακρύνεται από το θέατρο της στο “Station House”. Τα αντικείμενα της Ελληνικής Φιλοδραματικής Εταιρείας εκποιούνται σήμερα το πρωί στις 11, στην οδό 280 Elisabeth (*The Sydney Morning Herald*, 3 Δεκεμβρίου 1917).

²³⁶ G. Kanarakis, “The theatre of Australian Hellenism in historical perspective”, *Etudes Hellenique/Hellenic Studies*, vol. 16, no. 2, Autumn/Automne 2008, σ. 179.

²³⁷ *The Kalgourli Miner, Daily News, Examiner*, 22 Οκτωβρίου 1912.

²³⁸ Σπ. Κατσιγιαννόπουλος, *Τα αποτελέσματα του ευρωπαϊκού πολέμου, τα αίτια των πολέμων και η κατάργησις αυτών και η Πανελλήνιος και Διεθνής Ένωσις και ευδαιμονία*, εκδ. Θερμοπύλαι, Λαμία 1917, σσ. 120 – 125.

²³⁹ *Kalgoorlie Miner*, 22 Οκτωβρίου 1912.

²⁴⁰ M. P. Tsounis, *ό.π.*, σ. 96. Βλ. επίσης *Telegraph*, 4 Νοεμβρίου 1912.

²⁴¹ Η τελευταία της ενέργεια ήταν να συγκεντρώσει 100 δολ. για το εκκλησιαστικό ταμείο της Αγ. Σοφίας στο Σύδνεϋ (M. P. Tsounis, *ό.π.*, σ. 234).

Αλέξανδρος Γρίβας²⁴²
(ιδρυτικό μέλος Πανελληνίου Ενώσεως)

Τα μέλη της Πανελληνίου Ενώσεως παρουσίασαν τα θεατρικά έργα *Dream faces* και *Anticipation* στις 15 Ιουλίου 1925 στο “st. James Hall”.²⁴³ Οι συμμετέχοντες μουσικοί ήταν ο Carlo Martini, η Hadley και το σύνολο Melita Mandolin Quarter.²⁴⁴ Στην εκδήλωση παίχτηκε στο α΄ μέρος το μονόπρακτο δράμα, *Dream Faces*, από τους: Thelma Newling ως *Lucy*, H. Haggard (Γ. Παΐζη) ως *Robert*, Rex Simpson ως *Philipe*, Grace Waugh ως *Margaret* και Gladys Mawson ως *Maid*. Στο β΄ μέρος μετά το μουσικό διάλειμμα, ακολούθησε μία απαγγελία στα ξένα της Ι. Περιβολάρη. Στη συνέχεια παρουσιάστηκε η μονόπρακτη κωμωδία του Νικ. Λάσκαρη, *Ακόμα δεν τον είδαμε (Anticipation)*.²⁴⁵

7) Καστελλοριζιακή Αδελφότητα

Η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα ιδρύθηκε το έτος 1924 στο Σύδνεϋ από τους Ευάγγελο Σταυριανό, Αγαπητό Οικονόμου, Ηλία Λεόντη, Βασίλειο Γεγένη, Αλέξανδρο Γρίβα και Αλεξάντερ Μαλαξό. Η πρώτη Γενική Συνέλευσή της πραγματοποιήθηκε στο “Lee House” στην οδό Castlereagh και Πρόεδρος εξελέγη ο Βασίλειος Φοινικιώτης. Σκοπός της Αδελφότητας ήταν η διατήρηση των παραδόσεων των Καστελλοριζίων και η παροχή βοήθειας στους κατοίκους του νησιού.²⁴⁶

²⁴² Ιωάννης Κομήνος, *ό.π.*

²⁴³ Πρόκειται για αγγλική απόδοση του έργου *Ακόμα δεν τον είδαμε (The Sydney Morning Herald, 16 Ιουλίου 1925 και Γ. Καναράκης, ό.π., σσ. 75 - 76).*

²⁴⁴ Παρουσίασαν επιλογές από το έργο του Donizetti, *L' elisir d' amour (The Sydney Morning Herald, ό.π.).*

²⁴⁵ Οι συμμετέχοντες ερασιτέχνες ηθοποιοί ήταν οι: Γ. Κούτας *Μίμης*, Αλ. Γρίβας *Κώστας*, Α. Δημάτος *Προκόπης*, Ι. Παναγιωτόπουλος *Μελχισεδέκ*, Τ. Νένα *Φώφη* και Ο. Στρομπούλης (Γ. Καναράκης, *ό.π.*, σ. 76).

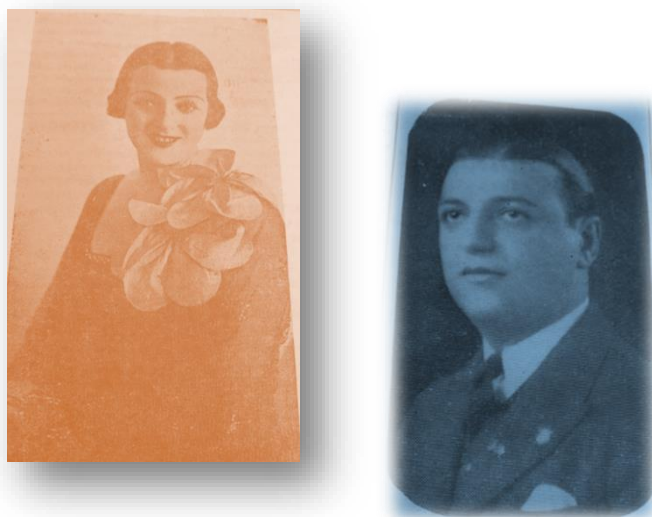
²⁴⁶ Castellorizian Association of NSW, [website] στο <http://www.casteloriziansnsw.com.au>, (ημ. προσβ. 20-3-2017).

Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων της η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα στην αίθουσα “Young Women’s Christian Association”, στις 15^η Ιουνίου 1930 παρουσίασε ποικίλο πρόγραμμα που διοργάνωσε ο ομογενής λόγιος καλλιτέχνης Ιωάννης Διαμαντής, μύστης της απαγγελίας και του δράματος. Περιελάμβανε φιλολογία, ποίηση, δραματικούς και κωμικούς μονολόγους, κείμενα σύγχρονων Ελλήνων συγγραφέων, αλλά και εκτέλεση μουσικών τεμαχίων.²⁴⁷

Το έτος 1939, στην αίθουσα του “Maccabean Hall”, Darlinghurst τη Δευτέρα 20 Φεβρουαρίου, (υπό την αιγίδα της Καστελλοριζιακής Αδελφότητας), παρουσιάστηκε το έργο: *Στέλλα Βιολάντη* του Γρ. Ξενόπουλου. Σύμφωνα με τον ομογενειακό τύπο, επρόκειτο για έργο παρμένο από τη ζωή της ελληνικής οικογένειας, που παρουσίαζε τα αυστηρά ελληνική ήθη και την αντίληψη των Ελλήνων γονέων να έχουν σε αυτούς τυφλή υπακοή τα παιδιά τους.²⁴⁸ Η παράσταση έδρευε δάφνους επιτυχίας. Πρωταγωνίστησαν στο έργο η Νίκη Βέλη στον ρόλο της *Στέλλας* και ο Κων/νος Λαζαρίδης, στον ρόλο του *Παναγιώτη Βιολάντη*. Ο νεαρός ομογενής από την Αίγυπτο Γρηγόριος Γρηγορίου απήγγειλε με περισσή τέχνη το ποίημα «Στέλλα Βιολάντη», τον πρόλογο του έργου του Γρηγορίου Ξενόπουλου.

Η ομάδα των ερασιτεχνών ηθοποιών που παρουσίασε το έργο, αμέσως μετά δημιούργησε ένα δικό της θεατρικό όμιλο, σύντομης διάρκειας.

Το ίδιο έργο (*Στέλλα Βιολάντη*) επαναλήφθηκε στην αίθουσα του “Maccabean Hall”, στις 26 Απριλίου (1939), ώρα 8 μ.μ., κατά γενική απαίτηση του κοινού, σε μία παράσταση υπέρ του Ελληνικού Κοινοτικού Σχολείου μαζί με μία επιπλέον μονόπρακτη κωμωδία, το έργο *Ζητείται υπηρέτης* του Χαρ. Άννινου.²⁴⁹ (Η παράσταση του έργου *Στέλλα Βιολάντη* επαναλήφθηκε στη Μελβούρνη).

Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί Νίκη Βέλη και Βάνιας Πίτσικας
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 25 Φεβρουαρίου 1939]

²⁴⁷ Πανελλήνιος Κήρυξ, 12 Ιουνίου 1930.

²⁴⁸ Ο.π., 22 Μαρτίου 1939.

²⁴⁹ Στην κωμωδία συμμετείχαν οι ηθοποιοί: Μπέττυ Κομνηνού *Ευανθία Γλυκάδη*, Ελευθερία Νένα *Μαριγώ υπηρέτρια*, Μάρκος Σαματαρτζής *Ανδρέας Θεαγένης*, Βάνιας Πίτσικας *Συμεών Κουρούπης* (*Εθνικόν Βήμα*, 3 Μαΐου 1939).

Ο ιδρυτής του Συνδέσμου, Κων/νος Λαζαρίδης
[*Εθνικόν Βήμα*, 6 Απριλίου 1938]

8) Καλλιτεχνικός Σύνδεσμος Σύδνεϋ

Ο Καλλιτεχνικός Σύνδεσμος Σύδνεϋ ιδρύθηκε το 1939 από τον Κων/νο Λαζαρίδη, που συσπείρωσε γύρω του μια ομάδα ερασιτεχνών ηθοποιών από την Αίγυπτο και άλλα κέντρα του Ελληνισμού.²⁵⁰ Ο ίδιος είχε σπουδάσει τη δραματική τέχνη στο Ωδείο Αθηνών και μόλις είχε έλθει από την Ελλάδα στο Σύδνεϋ.²⁵¹ Ο Σύνδεσμος σκόπευε να ανεβάσει μία σειρά θεατρικών έργων Ελλήνων και ξένων συγγραφέων που θα ψυχαγωγούσαν τους ομογενείς, αλλά και θα ενίσχυαν τους ευαγείς σκοπούς της κοινότητας. Η καλλιτεχνική κίνηση του Κων/νου Λαζαρίδη προτίθετο να δημιουργήσει μία νέα κατεύθυνση στη διοργάνωση θεατρικών εσπερίδων, μουσικών συναυλιών, διαλέξεων και άλλων ψυχαγωγικών συγκεντρώσεων.²⁵²

Παρόλο που η καλλιτεχνική ομάδα εμφάνιζε προηγούμενη δράση, μόνο ένα θεατρικό έργο παίχτηκε υπό την αιγίδα του Καλλιτεχνικού Συνδέσμου Σύδνεϋ, ο *Πειρασμός* του Γρ. Ξενόπουλου. Ωστόσο, την ίδια χρονιά 1939 η ομάδα του Κ. Λαζαρίδη συνέπραξε με τον περιοδεύοντα κωμικό καλλιτέχνη Λεωνίδα Φωτεινό από την Αίγυπτο και παρουσίασε σε μία μεικτού περιεχομένου παράσταση με τα ανδρείκελά του, εκδήλωση που διοργάνωσε η Μικρασιάτικη Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας».²⁵³

²⁵⁰ Ο Κων/νος Λαζαρίδης, ερχόμενος στην Αυστραλία το 1938, διέμεινε αρχικά στη Μελβούρνη, όπου σκόπευε να δημιουργήσει καλλιτεχνικό κύκλο (*ό.π.*, 16 Μαρτίου 1938).

²⁵¹ Αναφέρεται ως νέος μορφωμένος που διαπνέεται από θερμότατα πατριωτικά ιδεώδη, που είχε αρκετές φορές εμφανισθεί στη σκηνή του Βασιλικού Θεάτρου (*ό.π.*, 6 Μαρτίου 1940).

²⁵² *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 2 Φεβρουαρίου 1939.

²⁵³ *Εθνικόν Βήμα*, 16 Αυγούστου 1939.

Η κήρυξη του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, προφανώς ανέκοψε τη δραστηριότητα του Συνδέσμου και ο Κων/νος Λαζαρίδης εμφανίζεται να ηγείται της μεγάλης παρέλασης των Ελλήνων του Σύδνεϋ, δίνοντας το γενικό πρόσταγμα στη φάλαγγα ως έφεδρος Ανθυπολοχαγός κατά την Greek Day, το 1941.²⁵⁴ Παράλληλα την ίδια χρονιά κάποιοι ερασιτέχνες ηθοποιοί της θεατρικής αυτής ομάδας, ανέβασαν την *Γκόλφω* του Σπ. Περεσιάδη, υπέρ του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού.²⁵⁵ Ο Κων/νος Λαζαρίδης προς το τέλος του 1941 απαντάται στη Μελβούρνη, όπου συνεχίζει τις θεατρικές του δραστηριότητες.²⁵⁶

Στην αίθουσα του “Maccabean Hall”, (162 Darlinghurst Rd.), στις 24 Ιουνίου 1939 ο Καλλιτεχνικός Σύνδεσμος της πόλεως Σύδνεϋ, παρουσίασε τον *Πειρασμό* του Γρ. Ξενόπουλου, υπό την καλλιτεχνική δ/νση του Κ. Λαζαρίδη, με το ίδιο θεατρικό σχήμα που παρουσίασε τη *Στέλλα Βιολάντη*.²⁵⁷ Η παράσταση έτυχε μεγάλης αποδοχής και ο ομογενειακός τύπος αναφέρθηκε διεξοδικά σε αυτήν και στο διδακτικό πνεύμα του συγγραφέως που στηλίτευε την κοινωνική διαφθορά και την εκμετάλλευση των γυναικών.²⁵⁸

Την Τρίτη 29 Αυγούστου 1939 στην αίθουσα “Maccabean Hall”, δόθηκε ευεργετική παράσταση υπέρ της Νίκης Βέλη με τη σύμπραξη των Κ. Λαζαρίδη, Λ. Φωτεινού, Α. Λινού, Αντωνάτου και άλλων.²⁵⁹ (Η παράσταση επαναλήφθηκε και στη Μελβούρνη, στις 30 Αυγούστου, 8 και 16 Σεπτεμβρίου 1939).

9) Πανελλήνιος Ομοσπονδία Νέων Αυστραλίας

Ιδρύθηκε το έτος 1930 με μέλη της τους νέους της ελληνικής παροικίας οι οποίοι είχαν την ανάγκη για διαφορετική ψυχαγωγία και διασκέδαση, σε σχέση με τους πρεσβύτερους.

Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων της, στο Σύδνεϋ στο “Menzie café”, την Κυριακή 1 Ιανουαρίου 1933, η Πανελλήνιος Ομοσπονδία Νέων Αυστραλίας διοργάνωσε πρωτοχρονιάτικη εορτή με πλούσιο πρόγραμμα με χορούς, κάλαντα με μαντολινάτα, διαγωνισμό φοξ - τροξ, χορευτική επίδειξη Monte Carlo (dance and spot dances) και παρουσίαση κωμικών μονολόγων: τη *Θρηνοδία Καραμανλή*, την *Τρίχα*, του Ιωάννη Δεληκατερίνη και *Το γκαρσόνι*.²⁶⁰

Στις 12 Φεβρουαρίου 1933 στο “Menzie café” η Πανελλήνιος Ομοσπονδία Νέων Αυστραλίας διοργάνωσε χοροεσπερίδα στην οποία παρουσιάστηκε σκηνή από

²⁵⁴ Ο.π., 5 Μαρτίου 1941.

²⁵⁵ Ο.π., 8 Μαΐου 1941.

²⁵⁶ Παρουσίασε στις 30 Δεκεμβρίου 1941 τα *Αρραβωνιάσματα*, τρίπρακτο δράμα του Δημήτριου Μπόγγρη στο “Central Hall”, Little Collins str., για τον Ερυθρό Σταυρό και είχε ο ίδιος πρωταγωνιστικό ρόλο (*Argus*, 29 Δεκεμβρίου 1941).

²⁵⁷ Στη διανομή των ρόλων συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Νίκη Βέλλη *Καλλιόπη Μόσχο* (υπηρέτρια), Κ. Λαζαρίδης *Νίκος Παπαστάμος* (αξιωματικός Ναυτικού) και *Μήτσος* (Φαντάρος), Ισαβέλα Νένα *κα Γεωργιάδου* (οικοδέσποινα), Ελευθερία Νένα *Πολυξένη Δρόγκα* και *Κυρά Θεodώρα*, Μπέτυ Κομηνού *Αγγέλα Παπαστάμου*, Γ. Κατέρης *Κοσμάς* (Υπηρέτης), Μάρκος Σαματαρτζής *Μ. Γεωργιάδης* (Αρεοπαγίτης), Βάνιας Πίτσικας *Γεώργιος Δρόγκας* (Δικηγόρος), Χριστόδουλος Σιδηρουργός *Κρίτων Γεωργιάδης* (Φοιτητής), Ιωάννης Σιδηρουργός (Υποβολέας) (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 6 Ιουλίου 1939).

²⁵⁸ Ο.π

²⁵⁹ *Εθνικόν Βήμα*, 16 Αυγούστου 1939.

²⁶⁰ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 26 Ιανουαρίου 1933.

το κινηματογραφικό έργο *Φραγκενστάϊν*, τον ρόλο του οποίου υποδύθηκε ο Γ. Καπράλλος. Τελετάρχης της εκδήλωσης και σκηνοθέτης ήταν ο Γ. Παΐζης, ενώ παρουσιάστηκαν και χορευτικές επιδείξεις και έγινε διαγωνισμός χορού και μεταμφίεσης.²⁶¹ Στην εκδήλωση παρευρέθηκαν όλοι οι επίσημοι, ο Μητροπολίτης Τιμόθεος και ο Πρόξενος Λεων. Χρυσανθόπουλος προς τους οποίους η Πανελλήνιος Συνομοσπονδία Νέων απηύθυνε ευχαριστίες για την τιμητική τους συμμετοχή.²⁶²

10) Μητροπολιτικός Ερασιτεχνικός Όμιλος Αγίας Σοφίας

Λίγα χρόνια αργότερα από την προσπάθεια δημιουργίας επαγγελματικού θιάσου, ιδρύθηκε το 1935 ένας ερασιτεχνικός όμιλος από τον Γεώργιο Παΐζη με την επωνυμία «Μητροπολιτικός Ερασιτεχνικός Θεατρικός Όμιλος Αγ. Σοφίας», με δική του ορχήστρα που διεύθυνε ο Όμηρος Παλμίστρας, με στόχο τη διάδοση του θεάτρου και τη συγκέντρωση πόρων για κοινωφελείς σκοπούς.²⁶³

Η ίδρυση του Μητροπολιτικού Ερασιτεχνικού Θεατρικού Ομίλου συνέπεσε με την αποπεράτωση της σχολικής αίθουσας του ναού της Αγίας Σοφίας, όπου ο ανωτέρω όμιλος έδωσε τις εξής παραστάσεις:²⁶⁴

Στις 15 και 16 Σεπτεμβρίου 1936, στη σκηνή της σχολικής αίθουσας της Αγίας Σοφίας, παρουσιάστηκαν τα έργα: *Ζητείται υπηρέτης*, του Χ. Αννίνου, *Mr and Mrs Smith are dressing* και *Μις Έβανς* (κωμωδίες), καθώς και το δράμα *The brass door knob*.²⁶⁵ Οι παραστάσεις αναγγέλθηκαν και εκθειάστηκαν ιδιαίτερώς από την εφημερίδα *Εθνικόν Βήμα*.²⁶⁶

Η δεύτερη θεατρική παράσταση δόθηκε επίσης στη σχολική αίθουσα της Αγ. Σοφίας, την 1^η και 2^α Δεκεμβρίου 1936 όπου παρουσιάστηκαν τα έργα: *Αλλού κτυπά το νερό*, κωμωδία σε τρεις πράξεις των Νικ. Λάσκαρη και Βασιλ. Κολοκοτρώνη, *Ask no Question*, αγγλική κωμωδία της Gwen Meredith και *Στα στραβά*, μονόπρακτη

²⁶¹ Στο διαγωνισμό μεταμφίεσης βραβεύτηκαν ο Γ. Καπράλλος ως *Φραγκενστάϊν*, η Πόπη Καλλινίκου ως *αυλική κυρία Μεσαιώνος* και η Μαίρη Καπράλλου ως *προπολεμικό χανουμάκι* (*Εθνικόν Βήμα*, 15 Φεβρουαρίου 1933),

²⁶² *Ο.π.*, 26 Απριλίου 1933.

²⁶³ *Ο.π.*, 19 Αυγούστου 1936.

²⁶⁴ Στις 23 Ιουλίου 1936 πραγματοποιήθηκε η 1^η γενική μουσική δοκιμή της πρώτης παράστασης και έγιναν μεγάλες ετοιμασίες έως ότου αναγγελθεί η επίσημη ημερομηνία παρουσιάσεως των έργων (*ό.π.*, 22 Ιουλίου 1936).

²⁶⁵ Στην ελληνική κωμωδία *Ζητείται υπηρέτης* συμμετείχαν οι: Φωτεινή Κυπριώτου *Ευανθία Γλυκάδη*, Μαίρη Καπράλου *Μαριγώ* υπηρέτρια, Εμμ. Ν. Χατζηγεωργούρας *Ανδρέας Θεαγένης* δικηγόρος, Γεώργιος Καπράλος *Συμεών*, υπηρέτης και πρώην δημοδιδάσκαλος. Στην αγγλική κωμωδία *Mr and Mrs Smith are dressing* έλαβαν μέρος οι Δέσποινα Μακρή και Ιωάννης Β. Πίτσικας. Στο μονόπρακτο δράμα *The brass door knob* έλαβαν μέρος οι Χρηστίνα Δημητράκου ως *Mrs. Bradbury* και ο Παναγιώτης Κανάκης ως *The Hawker*. Στην κωμωδία *Μις Έβανς* συμμετείχαν οι: Π. Κανάκης *Ανδρέας Μίγκρας*, Π. Πρωτομαστόρου *Νότης Φαρλής*, Χρηστίνα Δημητράκου *Αμαλία Μέντη*, Μαίρη Κανάκη *Νίτσα Βάλερι*, Δέσποινα Μακρή *Μις Έβανς*, Ιωάννης Λινός *Κανέλλοι* και Μαρίνα Νικολαΐδου *Ανθή*. Λόγω της επιτυχίας οι παραστάσεις επαναλήφθηκαν την Κυριακή 20 Σεπτεμβρίου (*ό.π.*, 19 Αυγούστου και 16 Σεπτεμβρίου 1936).

²⁶⁶ Ο *Πανελλήνιος Κήρυξ* που εξέφραζε τη μερίδα των ομογενών που συνάζονταν στην εκκλησία της Αγ. Τριάδας, αγνόησε επιδεικτικά αυτή την προσπάθεια, που είχε σύντομη διάρκεια. Αντίθετα, το *Εθνικόν Βήμα* καλούσε τους ομογενείς να προαγοράσουν εισιτήρια και είχε διαθέσιμο και το σχεδιάγραμμα της αίθουσας για την επιλογή των καθισμάτων (*ό.π.*, 19 Αυγούστου 1936).

κωμωδία των Νικ. Λάσκαρη και Δημ. Αγέλαστου.²⁶⁷ Σκοπός των αγγλόγλωσσων παραστάσεων ήταν να ενταχθούν στην ελληνική κοινότητα οι σύζυγοι των ομογενών αυστραλιανής καταγωγής όπως και οι αυστραλογεννημένοι νέοι. Προηγουμένως, τα ίδια αγγλόγλωσσα έργα είχε σκηνοθετήσει ο Γ. Παΐζης με τους Austral Players, τα οποία είχε παρουσιάσει στο “Little Theatre” στις 16 Ιουνίου 1936.²⁶⁸

Η θεατρική εκδήλωση πλαισιώθηκε από μπαλέτο νεαρών κοριτσιών της δασκάλας κλασικών χορών Elsie Segus.

Τα μέλη του ανωτέρω Ερασιτεχνικού ομίλου μνημονεύονται σε δημοσίευμα (βλ. εφημ. *Εθνικόν Βήμα*, 2 Σεπτεμβρίου 1936), όπου δημοσιεύεται η κατωτέρω φωτογραφία τους.²⁶⁹

Ερασιτεχνικός Θεατρικός Όμιλος Αγ. Σοφίας
[*Εθνικόν Βήμα*, 2 Σεπτεμβρίου 1936]

²⁶⁷ Διανομή του έργου *Στα στραβά*: Μ. Σαματαρτζής *Κώστας*, Α. Δημάτος *Λουκάς*, Βάνιας Πίτσικας *Σκουντούφλης*, Ν. Β. Ζαναπάλης *Παστουρμάς*, Φωτεινή Κυπριώτου *Ασπασία*. Στην κωμωδία *Ask no Question* έλαβαν μέρος οι: Ιωάννης Βαρθολομαίος, Βάνιας Πίτσικας, Κωνσταντίνος Ρέπελλης και Έβα Μακρή. Στην κωμωδία *Αλλού κτυπά το νερό*, ερμήνευσαν τους ρόλους οι: Π. Κανάκης *Άγγελος Κεχριμπάρης*, Μαίρη Π. Κανάκη *Ελπίδα*, Ιωάννης Λινός *Γρηγόρης*. Π. Πρωτομαστόρου *Θοδωράκης*, Μαρίνα Νικολαΐδου *Μπεμπέκα*, Φωτεινή Κυπριώτου *Πηνελόπη* (ό.π., 18 Νοεμβρίου 1936).

²⁶⁸ *The Sydney Morning Herald*, 16 Μαΐου 1936.

²⁶⁹ Ο.π., 2 Σεπτεμβρίου 1936.

IV) Θέατρο στη Βρισβάνη και Queensland

A) Έλληνες στη Βρισβάνη και Queensland

Το πρώτο κύμα Ελλήνων μεταναστών κατέφθασε στο Queensland τη δεκαετία του 1850, με πρωτοπόρους τον Κερκυραίο Ευγένιο Γενατά, βαθμοφόρο υπολοχαγό, που εγκαταστάθηκε στην περιοχή Theresa's Creek το 1860, τον γιατρό Σπυρίδωνα Καντιώτη από τη Μελβούρνη, που διέμεινε στην πολιτεία Clermont από το 1862, αλλά και τον Χριστόφορο Αρσένιο από την Κέρκυρα, που έζησε επίσης στο Clermont και έλαβε τη Βρετανική υπηκοότητα το 1869, ο οποίος θεωρείται και ο πρώτος άποικος στην περιοχή. Αντίστοιχα, η πρώτη γυναίκα που έφθασε στο Queensland ήταν η Λαΐδη Διαμαντίνα Ρώμα (Lady Roma), σύζυγος του Sir George Bowen, πρώτου Κυβερνήτη της Πολιτείας, η οποία γεννήθηκε στο νησί της Ζακύνθου, αλλά έζησε για πολλά χρόνια στο νησί της Ιθάκης.²⁷⁰ Ονόματα άλλων Ελλήνων που μνημονεύονται είναι οι Γεώργιος Κουτούφας, Λεωνίδα Κολέδας, Γεώργιος Μόρφης, Λουκάς Βεντούρας, κ.α.²⁷¹ Ωστόσο, μικρός αριθμός πρωτοπόρων είχε αφιχθεί στην περιοχή έως το 1880. Η εγκατάσταση των πρώτων εποίκων προκάλεσε την ανάγκη οργάνωσης μιας σειράς υπηρεσιών που σχετιζόνταν με την υποανάπτυκτη αποικιακή οικονομία και βασιζέτο στην καλλιέργεια των τεράστιων εκτάσεων γης. Τα οφέλη της γεωργίας και κτηνοτροφίας επέφεραν μία κυβερνητική πολιτική υποδομής δημόσιων έργων.

Αν και η άφιξη του πρώτου Έλληνα εποίκου στη Βρισβάνη χρονολογείται στα 1860, λιγοστοί Έλληνες εγκαταστάθηκαν στην πόλη έως τις αρχές του εικοστού αιώνα. Αργότερα, Δωκεκανήσιοι και Τσιριγώτες κατέφθασαν σε μεγάλους αριθμούς, όπως και πρόσφυγες μετά τη μικρασιατική καταστροφή από διάφορες περιοχές της Μικράς Ασίας, αλλά στην πλειονότητά τους από τα Αλάτσατα. Ορισμένοι είχαν φθάσει πριν την καταστροφή του 1922 κατά τον «πρώτο διωγμό».²⁷² Δημιουργήθηκε μάλιστα μια γειτονιά που ονομάστηκε «Μικρά Αλάτσατα» στο West End, όπου διατηρείται μέχρι σήμερα το μικρασιατικό στοιχείο.²⁷³ Οι πρόσφυγες της Βρισβάνης δημιούργησαν «Μικρασιατικό Σύλλογο» και ελληνικό σχολείο για να διατηρήσουν τις παραδόσεις τους.²⁷⁴ Η αυστραλιανή Κοινοπολιτεία παρέκαμψε τους περιορισμούς της μεταναστευτικής πολιτικής προκειμένου να δεχθεί αυτή την ειδική κατηγορία Ελλήνων, κατόπιν προτροπής του Πρωθυπουργού Ελευθέριου Βενιζέλου. Αν και η Αυστραλία δέχθηκε τους Μικρασιάτες, οι όροι μετανάστευσης παρέμειναν ίδιοι. Η μετανάστευση των προσφύγων εξαρτάτο άμεσα από την υγεία, το ήθος και την

²⁷⁰ Kondos, "Greeks", *Making multicultural Australia*, 2001, pdf, σσ. 176 - 188 στο http://www.multiculturalaustralia.edu.au/doc/kondos_greek.pdf, (ημ. προσβ. 23-3-2021).

²⁷¹ Σωκράτης Τσουρδαλάκης, *Οι Κρήτες της Ωκεανίας, ό.π.*, σ. 56.

²⁷² Ήταν οι Λαθούρας, Γκιρδής, αδελφοί Τσολάκα και ο Κωνσταντίνος Βαρθολόμης από την Κάτω Παναγιά οι οποίοι κατέφυγαν στην Αυστραλία πριν φτάσουν σε στρατεύσιμη ηλικία και αναγκασθούν να υπηρετήσουν στον Οθωμανικό στρατό. Ύστερα από ταξίδι δύο μηνών κατέληξαν στη Βρισβάνη, όπου χάρη στις αποταμιεύσεις που είχαν φέρει μαζί τους μπόρεσαν να ξεκινήσουν επιχειρήσεις [Σωτήρη Χατζημανώλη, «Τα μικρά Αλάτσατα ζουν μέχρι σήμερα στην Αυστραλία», *Νέος Κόσμος* στο <http://neoskosmos.com/el/27987/ta-mikra-alatsata-zoun-mechri-simera>, (ημ. προσβ. 3-4-2019)].

²⁷³ Denis A. Conomos, *The Greeks in Queensland, A History from 1859-1945*, Copyright Publishing Co Pty Ltd Brisbane, Australia 2002, σσ. 263 – 289.

²⁷⁴ Οι πρόσφυγες ήταν από τα Αλάτσατα, τη Σμύρνη, το Τσεσμέ, την Κάτω Παναγιά, το Βαντζίκι, τα Βουρλά, το Μελί, το Ρέϊς Ντερέ και άλλες περιοχές (Σωτήρης Χατζημανώλης, *ό.π.*).

οικονομική τους κατάσταση.²⁷⁵ Η ελληνική παροικία στη Βρισβάνη είχε δημιουργήσει έναν δικό της μικρόκοσμο σε γειτονιές και τοπία που θύμιζαν κατά πολύ την Ελλάδα. Αν και η άφιξη των πρωτοπόρων χρονολογείται από το 19^ο αιώνα, ωστόσο οργανώθηκαν κοινοτικά γύρω στα 1920. Η καλλιτεχνική ζωή και άνθιση του θεάτρου ξεκίνησε εκείνη την εποχή. Ο Denis Conomos περιγράφει τη ζωή των Ελλήνων της Βρισβάνης τη δεκαετία του 1920, όταν ο ανδρικός πληθυσμός σύχναζε στο “Hellenic House” της οδού Charlotte, όπου διοργανώνονταν διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις, αλλά και εορτασμοί θρησκευτικοί και πατριωτικοί, χοροεσπερίδες και θεατρικές παραστάσεις.²⁷⁶

1) Ελληνικός Σύνδεσμος

Το 1913 ιδρύθηκε και λειτούργησε η πρώτη ελληνική συσσωμάτωση στο Queensland με την επωνυμία «Ελληνικός Σύνδεσμος» (“Queensland Hellenic Association”). Στον τύπο μνημονεύεται η εναρκτήρια συνάντηση της Ένωσης, όπου εκλέχθηκε πρόεδρος ο Χ. Φριλίγκος, ενώ η ένωση είχε στόχο να προσεγγίσει άλλες οργανώσεις με παρεμφερείς σκοπούς.²⁷⁷ Ο Χ. Φριλίγκος που διετέλεσε πρώτος επίτιμος πρόεδρος το 1918, συνετέλεσε στη διαμόρφωση της Κοινότητας, αλλά και στην καλλιτεχνική της ζωή.²⁷⁸ Ο Ελληνικός Σύνδεσμος λειτουργούσε στη θέση της Κοινότητας, καθώς Ελληνική Κοινότητα δεν είχε ακόμα ιδρυθεί. Προσέφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες και παρείχε τα μέσα για τη διεξαγωγή κοινωνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων.²⁷⁹ Η Ένωση ή το “Club”, όπως ήταν γνωστό, αποτέλεσε το κέντρο της ζωής της παροικίας, έως ότου λειτούργησε το “Hellenic House” της οδού Charlotte.

Αρκετά πατριωτικά κοντσέρτα δόθηκαν, επίσης παίχτηκαν δραματικά εθνικά έργα εκείνη την περίοδο. Σύμφωνα με μαρτυρίες της Στέλλας Μαρσέλου, τόσο η ίδια και ο αδελφός της συμμετείχαν σε θεατρικές εκδηλώσεις της παροικίας, όπως στα έργα: *Η Γκόλφω* του Σπ. Περεσιάδη, *Υψηλάντης* του Σπ. Βασιλειάδη, ή απήγγειλαν αποσπάσματα θεατρικών έργων, όπως από τον *Hamlet*.²⁸⁰

²⁷⁵ Maria Palaktoglou, «Η μεταναστευτική πολιτική της Αυστραλίας προς την Ελλάδα και οι Έλληνες έποικοι της Νοτίου Αυστραλίας 1917–1930», in E. Close, G. Gouvalis, G. Frazis, M. Palaktoglou, M. Tsianikas (eds), *Greek Research in Australia, Proceedings of the Biennial International Conference of Greek studies*, Flinders University Department of Languages, Modern Greek, Adelaide 2009, σ. 661.

²⁷⁶ Denis Conomos, *ό.π.*

²⁷⁷ *The Daily Mail*, 16 Μαρτίου 1923. Η προσπάθεια της ένωσης και του Χ. Φριλίγκου να εντάξει τους Έλληνες της Βρισβάνης στην αυστραλιανή κοινωνία, διαφαίνεται από την εκλογή δύο φιλελλήνων των J. Thompson και E. Edwards στην τιμητική θέση των αντιπροέδρων. Ο ίδιος ο Χ. Φριλίγκος μαζί με τον E. Γκιρδή εντάχθηκαν σε ένα μουσικό αυστραλιανό σύνολο δίνοντας παραστάσεις στην πόλη. Το 1927, ο Χ. Φριλίγκος είχε πρώτο ρόλο σε οπερέτα που είχε συνθέσει ο μουσικός του δάσκαλος Η. Taylor, *The Maid of the Hill*, που παρουσιάστηκε με τη Brisbane Choral Society, στο Γηροκομείο του Dunwich (Denis Conomos, *ό.π.*, σ. 163).

²⁷⁸ “Multicultural Queensland, Greeks, 2001” στο <http://www.multiculturalaustralia.edu.au/doc/greek>, (ημ. προσβ. 4-5-2021).

²⁷⁹ Ο Σύνδεσμος στεγαζόταν στο δεύτερο πάτωμα του κτηρίου “Moon’s”, στην οδό Adelaide. Στα μέσα Οκτωβρίου 1915, ο εγχώριος τύπος ανέφερε ότι οι Έλληνες συγκεντρώθηκαν στο Moon’s Building της ενόσσεως τους, για να συζητήσουν τις πολιτικές εξελίξεις στην πατρίδα τους και την πολιτική του Ελ. Βενιζέλου (*Telegraph*, 22 Οκτωβρίου 1915). Βλ. και Denis Conomos, *ό.π.*, σ. 159.

²⁸⁰ Έκαναν τις πρόβες στην οικία τους, όπως στο έργο *Γκόλφω* όπου τα δύο αδέρφια ερμήνευσαν τους ρόλους της *Γκόλφως* και του *Τάσσου*. Στο αυστραλιανό σχολείο τους παρουσίαζαν μονολόγους

2) Η υπό σύσταση Ελληνική Κοινότητα Βρισβάνης (1920 – 1923)

Το 1920 στη Βρισβάνη, η ελληνική ομογένεια αριθμούσε 100 με 150 οικογένειες. Η πλούσια σε καλλιτεχνική κίνηση ζωή της παρoικίας χρειαζόταν κάτι περισσότερο και η ανάγκη για την ίδρυση ενός σχολείου και εκκλησίας, για τη διατήρηση της γλώσσας και των θρησκευτικών παραδόσεων προέβαλε ως επιτακτική. Η λήξη της μίσθωσης του χώρου της Ελληνικής Ένωσης στην Adelaide str. (Moon's Building), ήταν το εφελτήριο δημιουργίας υποδομών για την Ελληνική Κοινότητα. Τα πρώην ηγετικά μέλη της Ένωσης, ανέλαβαν να ιδρύσουν την Ελληνική Κοινότητα Βρισβάνης το 1921, με πρόεδρο τον Ιωάννη Στρατηγάκη. Όλα λειτούργησαν με εντυπωσιακή ταχύτητα και η παρoικία απέκτησε ιδιόκτητο χώρο.²⁸¹ Η αίθουσα "Concordia" (πρώην "Union Club") στην οδό Charlotte, αγοράστηκε από την Ελληνική Κοινότητα Βρισβάνης, αντί £ 7.000.²⁸² Στο μέλλον θα αποκαλείτο "Greek House" ή "Hellenic Club". Η αγορά της αίθουσας έγινε προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως έδρα των συγκεντρώσεων των Ελλήνων, ανέφερε ο τύπος.²⁸³ Ιερέας με καταγωγή από τη Σμύρνη, ο Δανιήλ Μαραβέλης, που προηγουμένως ήταν στη Μελβούρνη, ανέλαβε να λειτουργεί στην αγγλικανική εκκλησία του αγίου Λουκά για τους ομογενείς και να διδάξει στο πρώτο ελληνικό σχολείο.²⁸⁴ Όμως, οι ομογενείς διαφωνούσαν σχετικά με την περιοχή στην οποία θα έπρεπε να κτισθεί η εκκλησία.²⁸⁵

• Ελληνική Δραματική Εταιρεία (Hellenic Amateur Dramatic Society)

Η Ελληνική Δραματική Εταιρεία έδρασε στα πλαίσια της υπό σύσταση Ελληνικής Κοινότητας Βρισβάνης. Δημιουργήθηκε το 1921, από τον Ιωάννη Στρατηγάκη. Ήταν ένας καθαρά θεατρικός όμιλος που παρουσίασε κυρίως πατριωτικά έργα. Η οικία του Ι. Στρατηγάκη ήταν ο τόπος όπου διεξάγονταν οι πρόβες και όπως παρατηρείται, έπαιζαν οικογενειακά. Η αρχική απροθυμία των γυναικών να συμμετάσχουν στις θεατρικές δραστηριότητες της ομογένειας είχε σαν αποτέλεσμα άνδρες να υποδύονται και τους γυναικείους ρόλους.²⁸⁶

Η πρώτη θεατρική παράσταση πραγματοποιήθηκε με το έργο *Εσμέ* του Σπυρ. Περεσιάδη τον Μάρτιο 1921, στα πλαίσια των εορτασμών της εκατονταετηρίδας του ελληνικού έθνους, σε συνδυασμό με τον εορτασμό της εθνικής επετείου. Σύμφωνα με τον εγχώριο τύπο, η Δραματική Εταιρεία σκηνοθέτησε και παρουσίασε σε συναυλιακή

δραματικών έργων όπως του Shakespeare, τους οποίους επαναλάμβαναν και στις εκδηλώσεις του Ελληνικού Συνδέσμου (ό.π., σ. 160).

²⁸¹ Ό.π., σ. 240 – 241.

²⁸² *Darling Downs Gazette and General Advertiser*, 2 Ιουνίου 1921.

²⁸³ *Telegraph*, 1 Απριλίου και *The Week*, 5 Απριλίου 1929.

²⁸⁴ Λίγο αργότερα έφερε και την «αδελφή» του Καλλιόπη, πρόσφυγα της Σμύρνης για να διδάξει στο σχολείο (Denis Conomos, ό.π., σ. 242).

²⁸⁵ Η εκκλησιαστική υποεπιτροπή της Ελληνικής Κοινότητας Βρισβάνης, υπό τη διεύθυνση των Ιωάννη Στρατηγάκη, Ευστράτιου Χριστοφίδη, Peter Aroney, Ιωάννη Μαυρομάτη και Μηνά Τσικλέα, που αγόρασε το ακίνητο στη Russell Street, στη Νότια Βρισβάνη ("Hellenic House" – Καφενείο) είχε το όραμα της οικοδόμησης μιας εκκλησίας σύμφωνα με τις επιθυμίες της πλειοψηφίας των Ελλήνων της Βρισβάνης, στην περιοχή του West End. Ωστόσο, υπήρχε άλλος φορέας με διαφορετική άποψη που επιθυμούσε η εκκλησία να χτιστεί μπροστά από την υπάρχουσα Λέσχη Ελλήνων στην οδό Charlotte (ό.π.).

²⁸⁶ Παρά το γεγονός ότι οι γυναίκες της Βρισβάνης είχαν ιδρύσει τον πρώτο γυναικείο Σύλλογο Ελληνίδων το 1913 (J. Jupp, ό.π., σ. 416).

αίθουσα το ανωτέρω ελληνικό εθνικό δράμα του 1821, με εμβληματικά κοστούμια που χρονολογούνταν πριν από εκατό χρόνια. Η αίθουσα της Ελληνικής Λέσχης (“Hellenic Club”) ήταν υπερπλήρης και ο πρωταγωνιστής Χ. Καράτζας, κέρδισε τις επευφημίες των παρευρισκομένων για την πνευματώδη ερμηνεία του. Ανάμεσα στους θεατές ήταν και μέλη της Κοινότητας Ipswich.²⁸⁷

Το θεατρικό έργο *Γκόλφω* του Σπυρ. Περεσιάδη, ανεβάστηκε την ίδια χρονιά 1921, στην αίθουσα του “Hellenic Club” στην Charlotte str., από τον Ιωάννη Στρατηγάκη, ο οποίος συμμετείχε στην παράσταση.²⁸⁸ Αρκετά από τα μέλη της παράστασης ανήκαν στην οικογένεια Ι. Στρατηγάκη, σε μία εποχή που η ελληνική παροικία της Βρισβάνης απαριθμούσε γύρω στις 100 – 150 οικογένειες.²⁸⁹

Η κατωτέρω εικονιζόμενη φωτογραφία της παράστασης, *Η Γκόλφω* (1921), διασώζεται στα αρχεία της Εθνικής Βιβλιοθήκης του Queensland.

Παράσταση *Γκόλφως* στο “Greek House”, 1921
[State Library of Queensland]

²⁸⁷ *The Queensland Times*, 12 Απριλίου 1921. Στην παράσταση συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί οι: Σ. Θεοδοροκάτος, Γ. Κομίνος, Χ. Άρονι, Τζ. Φραγκούλης, Α. Γκιρδής, Χ. Καρανδρέου, Ι. Φριλίγκος και Χ. Λαζαρέτος (Denis Conomos, *ό.π.*, σ. 279).

²⁸⁸ Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί ήσαν: Ξενοφών Καρανδρέου, Πιπίτσα Γκιρδή, Ιωάννης Στρατηγάκης, Αριάδνη Στρατηγάκη, Πέτρος Μανιάτης, Άγγελος Γκιρδής, Barney Katahanas, Μαρία Στρατηγάκη, Κατίνα Στρατηγάκη, Νίκος Τυράκης, Ιωάννης Μαυρομάτης (Σωκράτης Τσουρδαλάκης, *Οι Κρήτες της Ωκεανίας από τον 19^ο αιώνα, ό.π.*, σ. 288).

²⁸⁹ <https://collections.slg.qld.gov.au/viewer/IE314978>, (ημ. προσβ. 2-3-2021).

Το ίδιο έργο *Γκόλφω* επαναλήφθηκε το έτος 1923, στην ίδια αίθουσα, επίσης με πρωτοβουλία του Ι. Στρατηγάκη, αλλά με διαφορετική διανομή ρόλων.²⁹⁰

Την ίδια περίοδο παρουσιάστηκαν και άλλα θεατρικά έργα, στην αίθουσα του “Hellenic Club” στη Charlotte str., όπως *Ο Φιάκας* του Δ. Μισιτζή, με τη συμβολή του Ν. Λουτίδη.²⁹¹

3) Ελληνική Κοινότητα Βρισβάνης

Το 1923 πραγματοποιήθηκαν εκ νέου εκλογές για την ίδρυση Ελληνικής Κοινότητας, όπου εκλέχθηκε πρόεδρος ο Χ. Φριλίγκος (Freeleagus), με σκοπό και στόχο να προσεγγίσει τις άλλες υπάρχουσες οργανώσεις και να συνεργασθεί μαζί τους.²⁹² Οι διαφωνίες και η διάσπαση της Κοινότητας επιβεβαιώθηκαν στη συνάντηση των Ελλήνων στην αίθουσα του “Greek House”, Charlotte str., το έτος 1926. Η συνάντηση σκοπό της είχε την εκλογή επιτροπής που θα αντιπροσώπευε Έλληνες όλων των τάξεων από όλα τα μέρη, ενισχύοντας το αντικείμενο του συλλόγου από κοινωνική και εθνική άποψη και συνενώνοντας τα μέλη του και τους Έλληνες γενικά, σε ένα ισχυρό και ενωμένο σώμα. Στην επιτροπή εκλέχθηκαν πρόεδρος ο Τσάρλ Φριλίγκος και αντιπρόεδρος ο Ι. Μαυρομάτης, που δεν ήθελαν τον ιερέα Δ. Μαραβέλη.²⁹³ Η διαίρεση είχε τελικά επέλθει, καθώς δημιουργήθηκαν δύο σχολεία και δύο κοινότητες.²⁹⁴ Η κατάσταση χειροτέρευσε το 1927, όταν ένα σκάνδαλο ξέσπασε με τον ιερέα Δανιήλ Μαραβέλη, με αποτέλεσμα την εκδίωξή του από την Αυστραλία.²⁹⁵ Την ίδια χρονιά, με την καθοδήγηση του τότε Επίτιμου Γενικού Προξένου για την Ελλάδα, Χ. Φριλίγκου (Christy Freeleagus) και άλλων, πραγματοποιήθηκε Γενική Συνέλευση και συμφωνήθηκε η ανέγερση της Εκκλησίας στην οδό Charlotte.

Η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Βρισβάνης άρχισε να γράφει επισήμως μέλη από το Μάρτιο του 1928, όταν δημιουργήθηκε η Ορθόδοξη Κοινότητα του Αγίου Γεωργίου, που υποστηριζόταν από τον Χ. Φριλίγκο και τον Μητροπολίτη Κνίτη, με σκοπό την ανέγερση εκκλησίας μπροστά από το “Hellenic House”.²⁹⁶

²⁹⁰ Συμμετείχαν οι: Αφοί Φριλίγκου, Ευάγγελος Γκιρδής, Χ. Άρονι, Π. Μανιάτης, Στέλλα Κατσούλη, Μύριελ και Καλλιόπη Κομίνου, Ελένη Τσικλέα, Βασιλεία Καστρίσιου, Νικόλαος, Αριάδνη και Ιωάννης Στρατηγάκη (Denis Conomos, *ό.π.*, σ. 279).

²⁹¹ Ο Νικόλαος Λουτίδης μόλις είχε φθάσει στη Βρισβάνη το 1923, όταν ενεπλάκη στη θεατρική ζωή της παροικίας. Με έμφυτο ταλέντο στο χιούμορ και την Επιθεώρηση, ανέβασε κάποια θεατρικά έργα, όπως την κωμωδία, *Ο Φιάκας*, του Δημ. Μισιτζή, στο οποίο συμμετείχαν ο ίδιος, η κόρη του Σοφία Λουτίδου, η Ζωή Τονάκη και ο Τσάρλντ Σάμιος (*ό.π.*, σ. 280).

²⁹² Μαύρα σύννεφα όμως άρχισαν να απλώνονται καθώς η Ελληνική Κοινότητα διαιρέθηκε σε δύο στρατόπεδα, στους υποστηρικτές του Δ. Μαραβέλη με τον παλαιό πρόεδρο Ι. Στρατηγάκη και τη μερίδα του Χ. Φριλίγκου (*ό.π.*, σσ. 245 - 247).

²⁹³ *Telegraph*, 17 Ιουνίου 1926.

²⁹⁴ Ο διχασμός της Κοινότητας Βρισβάνης τροφοδοτήθηκε και από τον ομογενειακό τύπο, όπου δημοσιεύθηκαν επιστολές των εκατέρωθεν πλευρών. Ενδεικτικό της κατάστασης που επικρατούσε ήταν και το μονόπρακτο θεατρικό έργο που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ*, με τίτλο *Συνέλευσις Συνελεύσεων* (βλ. και σ. 334).

²⁹⁵ Αποκαλύφθηκε το μυστικό ότι η πρόσφυγας «αδελφή» του ήταν τελικά σύζυγος του, καθώς είχε τελέσει πολιτικό γάμο με την Καλλιόπη Αυγερινού, στη Βρισβάνη στις 24 Σεπτεμβρίου 1923 (Denis Conomos, *ό.π.*, σ. 247).

²⁹⁶ Το 1928, σε μια σύντομη επίσκεψη στη Βρισβάνη, ο Μητροπολίτης Χριστόφορος Κνίτης χειροτόνησε τον Ρόδιο Ηλία Κοτιιάδη νέο ιερέα της ενορίας ως διάδοχο του Αρχιμ. Δανιήλ

Δανιήλ και Καλλιόπη Μαραβέλη με μικρούς ερασιτέχνες καλλιτέχνες
(Εορτασμός Ελληνικής Κοινότητας, 1925)
[*The Brisbane Courier*, 1 Ιανουαρίου 1925]

Στην Ελληνική Κοινότητα Βρισβάνης εντοπίζονται οι εξής θεατρικές παραστάσεις:²⁹⁷ Την 25^η Μαρτίου 1930, στο “Hellenic House”, παρουσιάστηκε *Η θανάτωση του Αλή Πασά* του Δημητρίου Βουγά, στο πλαίσιο του επίσημου εορτασμού της ελληνικής εκατονταετηρίδας από το ελληνικό κράτος.²⁹⁸

Τον Μάρτιο του 1931 στο “Hellenic House” παρουσιάστηκε το θεατρικό έργο *Βαβυλωνία*, του Δημ. Βυζάντιου για τον εορτασμό της εθνικής επετείου με διοργανωτή και πρωταγωνιστή τον Βαρνάβα Καταχανά (Barney Katahanas).²⁹⁹

Μαραβέλη. Την ίδια χρονιά ξεκίνησαν και οι εργασίες για την ανέγερση της εκκλησίας. Στις 31 Μαρτίου 1929 τέθηκε ο θεμέλιος λίθος και ο ναός κτίστηκε προς τιμήν του Αγίου Γεωργίου. Αν και μικρή η εκκλησία εξυπηρέτησε τις ανάγκες της ενορίας της για 30 χρόνια [*The Brisbane Courier*, 5 Ιανουαρίου και 24 Δεκεμβρίου 1928 και “History of the Greek Orthodox Church in Brisbane”, *Brisbane Times* στο <https://www.brisbanetimes.com.au/national/queensland/history-of-the-greek-orthodox-church-in-brisbane-20130509-2j8w4.html>, (ημ. προσβ. 2-4-2020)].

²⁹⁷ Την ίδια περίοδο, λειτουργούσαν παράλληλα με την Κοινότητα ανεξάρτητες καλλιτεχνικές Ενώσεις στη Βρισβάνη. Η Ελληνική Κοινότητα επεδίωκε να έχει τον έλεγχο και επιζητούσε την ένωση όλων των ανεξάρτητων ομάδων στις οποίες ήταν κατακερματισμένη η παροικία, όπως των Εταιριών «Απόλλωνα» και «Αρίωνα», που έδιναν κι εκείνες θεατρικές παραστάσεις. Όπως ανέφεραν όμως στον ομογενειακό τύπο, πρόθεσή τους ήταν να συμβάλλουν στο κοινοτικό ταμείο. Η προσπάθεια αυτή επιτεύχθηκε στη συνέχεια με τη συσπείρωση των ομάδων (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 1927 – 1929).

²⁹⁸ *Ο.π.*, 3 Απριλίου 1930.

²⁹⁹ Denis Conomos, *ό.π.*, σ. 426. Βλ. επίσης Ελένη Τσεφαλά, *Εκατό χρόνια θέατρο των Ελλήνων στην Αυστραλία (1910 – 2010)*, εκδ. 24 Γράμματα, Αθήνα 2018, σ. 42.

Στις 27 Μαρτίου 1932 διοργανώθηκε εσπερίδα στην Ελληνική Λέσχη (“Hellenic House”). Στο πρόγραμμα περιλαμβάνονταν μουσικές εκτελέσεις και αφηγηματική απαγγελία δραματικών σκηνών της Μικρασιατικής καταστροφής, από την Σ. Μάϊνα. Ακολούθησε η κωμωδία, *Δεν έχει τα προσόντα* του Γ. Σουρή.³⁰⁰

Στις 22 Μαΐου 1932 σε εσπερίδα προς ενίσχυση του κοινοτικού σχολείου Βρισηάνης, παίχτηκε στην κοινοτική αίθουσα (“Hellenic House”) στο β΄ μέρος του προγράμματος το θεατρικό έργο *η Επιστράτευσις*.³⁰¹

Στις 28 Μαΐου 1933, στην ανακαινισμένη θεατρική σκηνή της Ελληνικής Λέσχης (“Hellenic House”), εορτάστηκαν τα εγκαίνια της σκηνής της με το εθνικό δράμα *Αθανάσιος Διάκος* του Λέοντος Μελά.³⁰² Τη διδαχή του έργου είχε αναλάβει η Σ. Μάϊνα.³⁰³ Από την εκδήλωση δημοσιεύθηκε στον ομογενειακό τύπο η ακόλουθη φωτογραφία.

Αθανάσιος Διάκος, “Greek House” 1933

[*Εθνικόν Βήμα*, 21 Ιουνίου 1933]

³⁰⁰ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Εμμανουήλ Σάμιος, Ανδρέας Ζαφειρόπουλος, Βικ. Πρινέας. Επίσης, παρουσιάστηκε παλαιστική επίδειξη (*Εθνικόν Βήμα*, 6 Απριλίου 1932).

³⁰¹ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Εμμ. Σάμιος, Βικ. Πρινέας και Αριστόδουλος Ζαφειρόπουλος, που ερμήνευσε γυναικείο ρόλο (*ό.π.*, 1 Ιουνίου 1932).

³⁰² Το *Εθνικόν Βήμα* προέτρεπε τους ομογενείς να παρακολουθήσουν την παράσταση, προκειμένου να ελαττωθεί το χρέος που συνήψε το Δ. Σ. της Κοινοτικής Λέσχης για τις διαρρυθμίσεις της νέας θεατρικής σκηνής (*ό.π.*, 10 Μαΐου 1933).

³⁰³ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Σ. Μάϊνα *Μητέρα του Αθανασίου Διακού*, Μ. Α. Φριλίγκου *αδελφή του Διακού*, Κ. Π. Φριλίγκος *Αθανάσιος Διακός*, Α. Ζαφειρόπουλος *Ομέρ Βρυώνης*, Ξ. Καστρίσιος *Χασάν Αγάς* και Α. Κούτσακος *Αναστάσιος*, επίσης και οι Α. Ελεφάντη, Σ. Πρωτοψάλτη, Γ. Μαρούδας, Ειρ. Φριλίγκου και Κ. Ανδρικοπούλου (*ό.π.*, 21 Ιουνίου 1933).

Τον Νοέμβριο του 1933 πραγματοποιήθηκε στο “Hellenic House” ένα κοντσέρτο για την ενίσχυση της εκκλησίας του Αγ. Γεωργίου στο οποίο συμμετείχε η Ανδρική Συμφωνική Χορωδία Βρισβάνης.³⁰⁴

Στις 4 Φεβρουαρίου 1934, στο “Hellenic House” πραγματοποιήθηκε χοροεσπερίδα προς υποστήριξη της Ελληνικής Κοινότητας Βρισβάνης, όπου παρουσιάστηκε κωμωδία και ακολούθησαν άσματα και ωραιότατος χορός.³⁰⁵

Στις 18 Φεβρουαρίου 1934 στο “Hellenic House” παρουσιάστηκε σε κοινοτική χοροεσπερίδα πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα προς ενίσχυση του κοινοτικού ναού του Αγ. Γεωργίου.³⁰⁶

Στις 25 Μαρτίου 1934 παρουσιάστηκε στο “Hellenic House” το έργο *Εσμέ η Τουρκοπούλα* του Σπ. Περεσιάδη, υπό τη διεύθυνση του ερασιτέχνη Ι. Στρατηγάκη, προς όφελος του κοινοτικού και εκκλησιαστικού ταμείου της Ελληνικής Κοινότητας.³⁰⁷

Στις 27 Μαΐου 1934, δόθηκε στην κοινοτική αίθουσα (“Hellenic House”), η παράσταση του *Αθανασίου Διάκου* του Λ. Μελά, μαζί με ποικίλο πρόγραμμα, από τα μέλη του Συλλόγου «Αρίων», που είχαν συγχωνευθεί με τη Ελληνική Κοινότητα Βρισβάνης.³⁰⁸ Σκοπός της εκδήλωσης ήταν να υπάρξει ομόνοια στην παροικία.³⁰⁹

Την Κυριακή 24 Ιουνίου 1934 πραγματοποιήθηκε στο “Hellenic House” χοροεσπερίδα με πλούσιο πρόγραμμα, όπως απαγγελίες, κωμικούς διαλόγους και άσματα με τη συνοδεία εκλεκτής ορχήστρας, στην οποία συμμετείχε σύσσωμη η ελληνική παροικία. Η τιμή της εισόδου για την εκδήλωση ήταν μόλις ένα σελίνι.³¹⁰

Στις 12 Αυγούστου 1934 στο “Hellenic House” επαναλήφθηκε η παράσταση *Αθανάσιος Διάκος*, από τα μέλη της Ελληνικής Κοινότητας που είχαν συστήσει την εκκλησιαστική χορωδία του Αγ. Γεωργίου.³¹¹ Το πρόγραμμα συνδυάστηκε με άσματα και χορούς υπό τους ήχους της εκλεκτής ορχήστρας του κ. Χάμιλτον.³¹²

³⁰⁴ Επίσημος προσκεκλημένος της εκδήλωσης ήταν ο Κυβερνήτης Leslie Wilson, τον οποίο υποδέχθηκε ο Πρόξενος Χρ. Φριλίγκος με τιμητική φρουρά Ελλήνων παροίκων με ενδυμασίες αρχαίων στρατιωτών. Στο πρόγραμμα της εκδήλωσης αγαπητά θέματα ήταν η χορωδιακή παρουσίαση του ελληνικού εθνικού ύμνου στα ελληνικά και αγγλικά σε πρώτη εκτέλεση, ουκρανικά τραγούδια και χοροί με τοπικές ενδυμασίες, ενώ τη χορωδία διέυθυνε ο Στέφανος Πολιτίνσκι (*Courier Mail*, 22 Νοεμβρίου 1933).

³⁰⁵ *Ο.π.*, 24 Ιανουαρίου 1934.

³⁰⁶ Επικροτώντας τις συχνές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούσε η Κοινότητα Βρισβάνης, μία μερίδα των παροίκων εξέφραζε την άποψη να συσταθεί ειδική Επιτροπή από το Διοικητικό Συμβούλιο της Κοινότητας, η οποία θα αναλάμβανε τη διεξαγωγή συναυλιών και θεατρικών εκδηλώσεων προς όφελος της Κοινότητας (*Εθνικόν Βήμα*, 14 Φεβρουαρίου 1934).

³⁰⁷ Παρόλο που το έργο *Εσμέ* παρουσιαζόταν συχνά σε Βρισβάνη και Μελβούρνη κατά την προπολεμική περίοδο, παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο Περθ από τον Ερασιτεχνικό Όμιλο του Ελληνομακεδονικού Συλλόγου «ο Μέγας Αλέξανδρος» στις 13 Ιανουαρίου 1957, στο νεόκτιστο «Εθνικόν Θέατρον» (*Ελευθέρα Φωνή*, 22 Δεκεμβρίου 1956 και 24 Ιανουαρίου 1957 και *ό.π.*).

³⁰⁸ Το πρόγραμμα διαντίσθη με ελληνικά και αγγλικά άσματα, εθνικούς και ευρωπαϊκούς χορούς από εκλεκτή ζωντανή ορχήστρα (*Εθνικόν Βήμα*, 9 Μαΐου 1934).

³⁰⁹ Όπως διαφαίνεται από το άρθρο, λειτουργούσαν παράλληλα η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα (ή Ελληνική Κοινότητα) με Πρόεδρο τον Εμμανουήλ Βλαντή και ο Κοινοτικός Σύλλογος με Πρόεδρο τον Π. Σπάθη (*ό.π.*).

³¹⁰ *Ο.π.*, 20 Ιουνίου 1934.

³¹¹ Ο εγχώριος τύπος προέτρεπε τους ομογενείς να παρακολουθήσουν την παράσταση κατά την οποία το τάλαντο των ερασιτεχνών ήταν δεδομένο, για δύο λόγους: να ενισχύσουν την Κοινότητα αλλά και επειδή θα παρευρίσκετο ο Μητροπολίτης Τιμόθεος (*ό.π.*, 25 Ιουλίου και 1 Αυγούστου 1934).

³¹² *Ο.π.*, 8 Αυγούστου 1934.

Μάρτυρες κι εκδικηταί, “Greek House” 1935
 [Telegraph, 10 Ιουλίου 1935]

Την Κυριακή 14 Ιουλίου 1935, στην κοινοτική αίθουσα (“Hellenic House”) της Βρισμπάνης, ανεβάστηκε από ομάδα ερασιτεχνών της Ελληνικής Κοινότητας το πατριωτικό δραματικό έργο *Μάρτυρες κι εκδικηταί* του Ηλία Τζανετή.³¹³ Η ερασιτεχνική ομάδα αποτελείτο από τα μέλη των συγχωνευθέντων συλλόγων «Απόλλων» και «Αρίων» και οι πρόσοδοι της παράστασης διατέθηκαν υπέρ του κοινοτικού ταμείου. Κύριους ρόλους στο δράμα είχαν οι ερασιτέχνες: Β. Καταχάνας και Ξ. Καρανδρέου, που υποδύθηκαν τους *Φιλικούς*.³¹⁴ Το έργο δίδαξε ο Ε. Βενλής, ρόλο υποβολέως είχε ο Ι. Φάρρος, όπως και την επιστασία των σκηνικών διαρρυθμίσεων. Στο πρόγραμμα παρουσιάστηκαν επίσης το έργο *Σαμψών και Δαλιδά* του Κ. Βερσή καθώς και ελληνικά και αγγλικά μουσικά τεμάχια.³¹⁵ Η παράσταση μνημονεύεται στον εγχώριο τύπο με το τίτλο *Martyrs and Avengers*, όπου εκτίθεται και η ανωτέρω φωτογραφία.³¹⁶

Στις 2 και 3 Μαΐου 1939 στην αίθουσα “School of Arts”, στο West End δόθηκε θεατρική παράσταση από την Κοινότητα Βρισμπάνης και περιχώρων με το έργο: *Εσμέ η Τουρκοπούλα* του Σπ. Περεσιάδη. Η παράσταση δόθηκε προς όφελος της ελληνικής εκκλησίας της Βρισμπάνης και του κοινοτικού σχολείου, από τους ερασιτέχνες

³¹³ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 4 Απριλίου 1935 και *Telegraph*, 10 Ιουλίου 1935.

³¹⁴ Επίσης συμμετείχαν οι: Ξ. Καστρίσιος *Φιλικός*, Α. Ζαφειρόπουλος *ιερέας* και *Ιμπραήμ* πασάς, Α. Κούτσακος *Φιλικός Κωστάκης*, Ι. Φριλίγκος *Χασάν Αγάς* εκτελεστής - αρχιδήμιος *Ιμπραήμ Πασά*, Σ. Μάινα *μητέρα Ουρανίας*, Κ. Π. Φριλίγκος *Ναζίμ Νιφέης*, Μαρία Α. Φριλίγκου *Ουρανία* ηρωίδα του έργου (*Εθνικόν Βήμα*, 17 Ιουλίου 1935).

³¹⁵ Το έργο παρουσιάστηκε καθ’ υπόδειξιν του Μητροπολίτη Τιμόθεου, σε μία προσπάθεια να ομοιοήσει η παροικία και το παρακολούθησε και ο ίδιος (ό.π.).

³¹⁶ *Telegraph*, ό.π.

ηθοποιούς της Ελληνικής Ερασιτεχνικής Θεατρικής Εταιρείας (Greek Amateur Theatre Society).³¹⁷ Την ευθύνη του έργου είχε αναλάβει ο Σ. Χριστοφορίδης που ήταν ο θιασάρχης και πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Βρισβάνης, ενώ έλαβαν μέρος οι Β. Καταχάνας και Ι. Ραφτοπούλου.³¹⁸ Την παράσταση η οποία διήρκεσε τρεις ώρες, παρακολούθησαν ομογενείς όχι μόνο από τη Βρισβάνη, αλλά και τα περίχωρα.³¹⁹ Η κάτωθι φωτογραφία του εγχώριου τύπου, αποδεικνύει την επιτυχία της παράστασης.

*Εσμέ η Τουρκοπούλα, “School of Arts”, 1939
[Telegraph, 3 Μαΐου 1939]*

³¹⁷ *Telegraph*, 3 Μαΐου 1939.

³¹⁸ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Β. Καταχάνας *Στράτος*, κα Κουκ *Δέσπω*, κα Ι. Ραφτοπούλου *Εσμέ*, Α. Κούτσακος *Δρόσος*, Σ. Χριστοφίδου *Κάρμεν*, Κα Καταχάνα *Χαττιγέ*, Ξ. Καρανδρέου *Μπύρκος*, Α. Λαθούρας *Φλόγας*, Δ. Χριστοδούλου *Χονδρογιάννης* (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 27 Απριλίου 1939).

³¹⁹ Σύμφωνα με τον ομογενειακό τύπο, με την ερμηνεία του ο Βαρνάβας Καταχάνας επέδειξε προσόντα επαγγελματία ηθοποιού, ενώ η σύζυγος του στον επεισοδιακό ρόλο της, ενσάρκωσε πλήρως τη γριά Οθωμανίδα *Χαττιγέ* (*Εθνικόν Βήμα*, 10 Μαΐου 1939).

4) Ερασιτεχνικός Σύλλογος «Αρίων»

Το 1933 ιδρύθηκε στη Βρισβάνη ο «Αρίων», ένας μουσικός σύλλογος, του οποίου η καλλιτεχνική ομάδα παρουσίαζε και θεατρικά μέρη στις εκδηλώσεις του Συλλόγου. Ιδρυτής του ήταν ο Φρ. Φριλίγκος και στα μέλη του ανήκαν οι Μ. Σάμιος, Α. Κούτσακος, Ε. Τροβάς και Ξ. Καρανδρέου. Αργότερα, τα μέλη του συνενώθηκαν με τα μέλη της Κοινότητας. Ωστόσο παρουσίασε και δικές του εκδηλώσεις, την περίοδο 1933 – 1934, ενώ διοργάνωσε και μία εκδήλωση από κοινού με την Ελληνική Κοινότητα.

Το *Εθνικόν Βήμα* ενημέρωσε την ομογένεια ότι άρχισε η εκγύμναση των μελών του νεοσύστατου Μουσικού Συνδέσμου Βρισβάνης ο «Αρίων», ενώ και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε συγκέντρωση των μελών του για κατάρτιση της μουσικής ορχήστρας. Τα μαθήματα ήταν τακτικά, όπως και τα μαθήματα εκκλησιαστικής χορωδίας. Τα μέλη του Συλλόγου εκγύμναζε ο γνωστός Ρώσος μουσικός Πολιτίνσκη.³²⁰

Στις 25 Ιουνίου 1933 στη μεγάλη αίθουσα της Ελληνικής Λέσχης, κατά την πρώτη χοροεσπερίδα του νεοσύστατου Ελληνικού Μουσικού Συλλόγου ο «Αρίων», παίχτηκε ξεκαρδιστική κωμωδία από τους Ανδρέα Σάμιο και Γ. Βεντήρη.³²¹

Εσπερίδα «Αρίωνος», 1933
[*Εθνικόν Βήμα*, 2 Αυγούστου 1933]

³²⁰ *Εθνικόν Βήμα*, 12 Ιουλίου 1933.

³²¹ *Ο.π.*, 28 Ιουνίου 1933.

Ο Μουσικός Σύλλογος «Αρίων» τον Ιούλιο 1933 πραγματοποίησε εκδήλωση στην οποία παρουσιάστηκε θεατρικό έργο, μαζί με άλλο μουσικό πρόγραμμα.³²²

Η ακόλουθη φωτογραφία διασώζεται στα αρχεία της βιβλιοθήκης Queensland, με τίτλο «Θεατρικό γκρουπ της Ελληνικής Κοινότητας».³²³

Θεατρική ομάδα Ελληνικής Κοινότητας

[State Library of Queensland]

³²² Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες καλλιτέχνες: Γ. Σουρής, Ειρήνη Γ. Φριλίγκου, Κοσμάς Ν. Φριλίγκος, Γ. Βενιέρης, παλαιστής Αίο Δήμητραλ, Ι. Ραυτόπουλος, Δημ. Βόντης, Μαρία Κ. Φριλίγκου, Αριστ. Κούτσακος, Σπυρ. Πρωτοψάλτης, Δημ. Πολίτης, Κοσμάς Π. Φριλίγκος, Παναγ. Μεγαλοοικονόμος, Μουσικοδιδάσκαλος κ. Πολιτίνσκη, Γ. Χριστοδούλου, Β. Νοταρά, Πόπη Βογιατζή, Μαρία Τυράκη, Αγγελίνα Ζέρβα, Άννα Βογιατζή, Πέγκη Νοταρά (*Εθνικόν Βήμα*, 2 Αυγούστου 1933).

³²³ Επεξηγηματικά, αναφέρεται ότι η φωτογραφία ανήκει στην οικογένεια Θεοδοσίου και το μικρό κορίτσι που κάθεται στο κέντρο μπροστά από το μεγαλύτερο ονομάζεται Άννα Βογιατζή. Εμφανέστατα, πρόκειται για την ίδια φωτογραφία και η ορθή χρονολογία είναι το 1933 (State Library of Queensland).

Την 25ην Μαρτίου 1934, παρουσιάστηκε το θεατρικό έργο *Επιδημία* του Γ. Σουρή, όπου διοργανωτής ήταν ο Σύλλογος «Αρίων» σε συνεργασία με το Δ. Σ. της Κοινότητας, στην αίθουσα του “Greek House”. Υπεύθυνος της παράστασης ήταν ο Ι. Στρατηγάκης. Επίσης παρουσιάστηκε και το έργο *Είμαι ένας τρελλός καβαλιέρους*, από τον Ευάγγελο Κορωναίο και τη σύζυγό του, καθώς και μονωδίες, απαγγελίες και άσματα. Τα έσοδα διατέθηκαν υπέρ του κοινοτικού και εκκλησιαστικού ταμείου.³²⁴

Στις 27 Μαΐου 1934, παρουσιάστηκε στο “Hellenic House” το εθνικό δράμα *Αθανάσιος Διάκος* του Λέοντος Μελά, κατόπιν κοινής συνεννόησης της ερασιτεχνικής επιτροπής με τον Σύλλογο «Αρίωνα» και την Ελληνική Κοινότητα. Μετά το θεατρικό πρόγραμμα, η εκδήλωση πλαισιώθηκε με άσματα και χορούς.³²⁵

5) Δραματική Κοινωνία «Απόλλων»

Το 1932, ιδρύθηκε από τον Ευστράτιο Βενλή, η Δραματική Κοινωνία «Απόλλων», που έδωσε παραστάσεις στη Βρισβάνη γύρω στο 1933.³²⁶ Η ανδροκρατούμενη ομάδα των ερασιτεχνών ηθοποιών του συνήθιζε να υποδύεται και τους γυναικείους ρόλους. Με επιστολές διαμαρτυρίας στην εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ*, ο «Απόλλων» συχνά διευκρίνιζε ότι δεν ανταγωνίζεται την Ελληνική Κοινότητα και ότι οι πρόσοδοι των παρουσιαζομένων έργων κατατίθενται στο ταμείο της.

Στις 19 Φεβρουαρίου 1933, η ερασιτεχνική ομάδα του Συλλόγου «Απόλλων» παρουσίασε στην κοινοτική λέσχη (“Hellenic House”) την κωμωδία *Καναρίνι* του Ανδρέα Νικολάρα.³²⁷ Ο Κ. Κούτσακος υποδύθηκε τον *Αγαμέμνονα*.³²⁸

Τον Ιούνιο 1933 στο “Hellenic House” σε θεατρική εσπερίδα του Συλλόγου «Απόλλων», παρουσιάστηκε το πατριωτικό δράμα *Αθανάσιος Διάκος* του Λέοντος Μελά.³²⁹ Τα μέλη της παράστασης ανήκαν στην οικογένεια Φριλίγκου, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην κοινοτική και καλλιτεχνική ζωή της παροικίας. Στην εσπερίδα συμμετείχαν με δικό τους πρόγραμμα μαθητές και μαθήτριες της δασκάλας Αναστασίας Μάϊνα.³³⁰

Την 1^η Οκτωβρίου 1933 παίχτηκε στην αίθουσα της Ελληνικής Λέσχης (“Hellenic House”) *Η Γκόλφω* του Σπ. Περεσιάδη, από τη θεατρική ομάδα «Απόλλων», υπέρ της Κοινότητας και του Συλλόγου.³³¹ Συντελεστές της παράστασης ήταν οι: Ιωάν. Στρατηγάκης, Σπάθης, Ε. Βλαντής, Ι. Μαυροκέφαλος, Ε. Βενλής.³³²

³²⁴ Συμμετείχαν στην εκδήλωση οι ερασιτέχνες καλλιτέχνες: Μπέμπα Ραυτοπούλου, Μαρία Φριλίγκου, Αριστοτέλης Ζαφειρόπουλος, Αριστοδ. Κούτσακος, Κοσμάς Φριλίγκος (ό.π., 14 Μαρτίου 1934).

³²⁵ *Εθνικόν Βήμα*, 9 Μαΐου 1934. (Βλ. και σ. 70 του παρόντος).

³²⁶ Denis Conomos, ό.π., σ. 430.

³²⁷ Η ίδια εκδήλωση μνημονεύεται επίσης και από τους Γ. Καναράκη, D. Conomos, Ε. Τσεφαλά.

³²⁸ Οι συμμετέχοντες ηθοποιοί ήταν ο Α. Ζαφειρόπουλος, Π. Νικολαΐδης, Κ. Κούτσακος, Ξ. Καστρίσιος, Ε. Φριλίγκος, Ε. Βενλής (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 23 Φεβρουαρίου 1933).

³²⁹ *Ό.π.*, 30 Απριλίου 1933. Οι συμμετέχοντες ερασιτέχνες ηθοποιοί ήταν οι Κ. Φριλίγκος, Σ. Μάϊνα, Μ. Φριλίγκος, Φ. Φριλίγκος, Χ. Καστρίσιος, Α. Κούτσακος, Α. Ελεφαντής (D. Conomos, ό.π., σ. 430).

³³⁰ *Ό.π.*

³³¹ *Εθνικόν Βήμα*, 20 Σεπτεμβρίου 1933, *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 30 Απριλίου και 6 Ιουνίου 1933.

³³² Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Ι. Ραυτοπούλου *Γκόλφω*, Ζ. Χατζαντωνάκη *μητέρα της Γκόλφως*, Μπόπι Μπονς *Τάσος*, Β. Καταχάνας *πατήρ του Τάσσου*, Ξ. Καρανδρέου *Γιάννος*, Νικολαΐδου *Σταυρούλα*, Νικολαΐδης *Κίτσος*. Οι Σ. Μανωληός, Ν. Κουφαλάκης, Σ. Δευτεραίος, Α.

The cast of the drama *Athanasios Diakos* and its producer E. Venlis (middle-centre), Brisbane, 1933

Αθανάσιος Διάκος, “Hellenic House” 1933

[Γ. Καναράκης, *ό.π.*]

Αθανάσιος Διάκος, 1933

[Denis Conomos, *ό.π.*, σ. 447]

Ελεφαντής ως χορός ποιμένων. Οι Ρ. Ζερβού, Σ. Μπλακ, Μ. Αγγέλου και Μ. Τυράκη, χορός ποιμενίδων (*ό.π.*, 11 Οκτωβρίου 1933).

6) Κυπριακή Αδελφότητα «αγ. Κυπριανός»

Οι Κύπριοι της Βρισβάνης είχαν ιδρύσει τη δική τους αδελφότητα «αγ. Κυπριανός» από το 1930 και διοργάνωναν εκδηλώσεις με κοντσέρτα και θεατρικές παραγωγές.

Την Κυριακή 13 Δεκεμβρίου 1936 στην αίθουσα του “st. Luke” στην οδό Charlotte (πλησίον της Ελληνικής Λέσχης) παρουσιάστηκε το θεατρικό έργο *Επιστροφή του Ασώτου*, τρίπρακτο δράμα, αγνώστου συγγραφέα, σε σκηνοθεσία Ευστράτιου Χριστοφίδη. Ο Β. Καταχάνας είχε τον πρωταγωνιστικό ρόλο.³³³ Οι πρόσοδοι της εκδήλωσης διανεμήθηκαν μεταξύ της Κυπριακής Αδελφότητας και του κοινοτικού σχολείου.³³⁴ Το ίδιο έργο επαναλήφθηκε τρεις φορές έως το 1945.³³⁵

Το 1940 ο εγχώριος τύπος αναφέρθηκε σε θεατρική παράσταση των Κυπρίων στην οποία παρέστησαν κατόπιν προσκλήσεως ο Δήμαρχος Adl. Chadler και ο Πρόξενος της Ελλάδος Χρ. Φριλίγκος. Τη διοργάνωση της παραγωγής είχαν αναλάβει ο Σ. Κούτης, Γραμματέας της Κυπριακής Αδελφότητας και ο Σ. Χριστοφής.³³⁶

B) Έλληνες στο Ιννισφαίηλ και Βόρειο Queensland

Η πλειονότητα που Ελλήνων που εποίκισαν την πόλη Ιννισφαίηλ στις αρχές του εικοστού αιώνα, κατάγονταν από τα Κύθηρα και το Καστελλόριζο. Από το 1910 είχαν εγκατασταθεί 200 περίπου νησιώτες, ενώ σημαντικό ρόλο έπαιζαν οι αδελφοί Ταϊφαλος, ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων γης στο Silkwood, που προμήθευαν ζαχαροκάλαμο την περιοχή.³³⁷

1) Ελληνική Κοινότητα Ιννισφαίηλ

Το 1925 ιδρύθηκε η Ελληνική Εταιρεία Βορείου Queensland που μετά μια δεκαετία μετατράπηκε σε Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Ιννισφαίηλ. Από το 1933 ο Μητροπολίτης Τιμόθεος είχε διορίσει τον πρώτο εφημέριο και δάσκαλο, όμως συχνά η ομογένεια παρέμενε αποίμαντη.³³⁸ Η Αγγλικανική εκκλησία με την οποία είχαν καλές σχέσεις, υποκαθιστούσε την Ορθόδοξη.³³⁹ Η κοινότητα κάλυπτε μία μεγάλη περιοχή στο βόρειο Queensland και οι Έλληνες ταξίδευαν από απομακρυσμένες τοποθεσίες για να παρακολουθήσουν τις παραδοσιακές τους εκδηλώσεις.³⁴⁰

³³³ *Ο.π.*, 31 Δεκεμβρίου 1936.

³³⁴ Έλαβαν μέρος οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Β. Καταχάνας, *Αλέξανδρος πλούσιος κτηματίας και πατήρ του ασώτου*, Μ. Στρατηγάκη *σύζυγος Αλέξανδρου*, Κ. Κούτσακος *υιός του Αλέξανδρου και Άσωτος*, Ε. Καρανδρέου *πλούσιος έμπορος Βάνης*, Ζ. Τονάκη *θυγάτηρ έμπορος*, Ι. Ραυτοπούλου *Ελένη ορφανή κόρη*, Ευστρ. Χριστοφίδου *τροφός ορφανής*, Λ. Κουρτελαρίδης *ιατρός*, Α. Αντωνιάδου *ράπτρια Καλή* και Κ. Τυράκη ως *υπηρέτρια Αννίκα* (*Εθνικόν Βήμα*, 21 Οκτωβρίου, 18 Νοεμβρίου και 2 Δεκεμβρίου 1936). Σε άλλο φύλλο του τύπου γίνεται ειδική μνεία για την Ε. Χριστοφίδου που έλαβε μέρος στο τρίπρακτο δράμα και είχε τον ρόλο της *Γρηάς Καλής* (*ό.π.*, 6 Ιανουαρίου 1937).

³³⁵ Μαρτυρία Ευαγγελίας Χριστοφί, που έλαβε μέρος στις παραστάσεις (Denis Conomos, *ό.π.*, σ. 430).

³³⁶ *Courier Mail*, 31 Αυγούστου 1940.

³³⁷ Greeks in Queensland-The Taifalos, [website] στο <http://www.taifalos.com/our/history/greeks-in-queensland>, (ημ. προσβ. 3-4-2020).

³³⁸ Το 1935 αποφάσισαν την ίδρυση ναού και τέθηκε ο θεμέλιος λίθος (*Εθνικόν Βήμα*, 24 Απριλίου 1935).

³³⁹ Την περίοδο 1938 – 1939, αναφέρεται ότι κοινοτικές θρησκευτικές εκδηλώσεις διεξάγονταν με τον Επίσκοπο του Βόρειου Queensland, Dr Featham (Denis Conomos, *ό.π.*, σ. 467).

³⁴⁰ Greeks in Queensland-The Taifalos, *ό.π.*

Οι ομογενείς του Ιννισφαίηλ συγκεντρώνονταν στο “Blue Bird Café”, που ανήκε στα ξαδέλφια Βαμβακάρη και Κυπριώτη από τα Κύθηρα. Το κεντρικό αυτό οίκημα της περιοχής ήταν σημείο αναφοράς όχι μόνο των Ελλήνων αλλά και των Αυστραλών, καθώς διέθετε τέσσερα επίπεδα, με αρτοποιείο, καφέ και αίθουσα χορού, όπου πραγματοποιούνταν οι συγκεντρώσεις των Ελλήνων ομογενών.³⁴¹ Το café που λειτουργούσε έως αργά τις νυκτερινές ώρες, υφίσταται έως και σήμερα, αποτελώντας με την Art Deco πρόσοψη του ένα μέρος της τοπικής κληρονομιάς της Κοινότητας Ιννισφαίηλ.³⁴²

Στην αίθουσα του café δόθηκαν οι ακόλουθες παραστάσεις:

Την Κυριακή 20 Αυγούστου 1939, στο Ιννισφαίηλ Queensland, στην αίθουσα του “Blue Bird Café”, πραγματοποιήθηκε κοινοτική χοροεσπερίδα.³⁴³ Στην εκδήλωση μεταξύ άλλων παρουσιάστηκαν δύο θεατρικά έργα: *Ο Μανάβης και η δούλα* και ο *Κος Κοντόφαρδος*, κωμωδίες. Ο Ισίδωρος Σιδέρης είχε τον ρόλο του *Κοντόφαρδου*, ενώ ο Ι. Λάζος με τη σύζυγό του Άννα, έπαιξαν τους ρόλους του *μανάβη* και της *δούλας*. Τη σκηνοθεσία και παραγωγή είχε αναλάβει ο Θ. Στρατηγός. Από την παράσταση δημοσιεύθηκε στον ομογενειακό τύπο η κάτωθι φωτογραφία.

Ερασιτέχνες ηθοποιοί κοινοτικής παράστασης, 1939
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 14 Σεπτεμβρίου 1939]

³⁴¹ Angela Anderson, “Blue Bird Café” - Innisfail-Βόρειο Κούνισλαντ-Αυστραλία, [website] στο <http://dev.kythera-family.net>, (ημ. προσβ. 4-5-2021).

³⁴² <https://www.slq.qld.gov.au/blog/blue-bird-cafe-innisfail>, (ημ. προσβ. 12-7-2022).

³⁴³ Στο έργο *Κος Κοντόφαρδος* συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Ισίδωρος Σιδέρης *Κοντόφαρδος*, Θεόδωρος Στρατηγός *Ζαννέτος*, Μιχαήλ Κυριαζής *Βασίλης*, Ι. Λάζος *Ταμίας*. Επίσης έλαβαν μέρος και οι: Ρόζη Κουσάδη, Μαρία Κωστόγλου, Μαργαρώ Βενίτη, Ευαγ. Κρεμαστού, Βαΐλα Κωστόγλου, Ειρήνη Πουλή, Ευαγ. Βιολάρη, Κων/να Πουλή, Μαρία Ζορμπά (Πανελλήνιος Κήρυξ, 14 Σεπτεμβρίου 1939).

Κοντσέρτο στο Ιννισφαίηλ, 1939
[Denis Conomos, *ό.π.*, σ. 468]

Στις 31 Δεκεμβρίου 1939 πραγματοποιήθηκε για την υποδοχή του νέου χρόνου στην αίθουσα του “Blue Bird Café” μία μικτού περιεχομένου εσπερίδα υπέρ του κοινοτικού ταμείου, με ομιλίες, χορούς, κόψιμο βασιλόπιτας και θεατρική παράσταση, όπου πρωταγωνίστησε ο Θεόδωρος Στρατηγός. Στην εκδήλωση παρευρέθηκαν αρκετοί ομογενείς από τις γύρω περιοχές, φίλοι Αυστραλοί και ο Αρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Βογιατζόγλου, που ομίλησε αγγλιστί προς τιμήν τους. Επακολούθησε χορός μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες.³⁴⁴

Στις 20 Αυγούστου 1940, στην αίθουσα του “Blue Bird Café”, διοργανώθηκε χοροεσπερίδα, για τον εορτασμό της εκκλησίας της Κοινότητας (Κοίμηση Θεοτόκου), στην οποία παίχτηκαν οι κωμωδίες: *Η περίφημη λαθρέμπορος*, *Η μαγική θύρα* και *Το*

³⁴⁴ *Εθνικόν Βήμα*, 17 Ιανουρίου 1940.

παράπονο του μεθυσμένου.³⁴⁵ Τα έσοδα της εκδήλωσης διατέθηκαν υπέρ του πατριωτικού εράνου.³⁴⁶

Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί που έλαβαν μέρος στις θεατρικές κωμωδίες εικονίζονται στην ακόλουθη φωτογραφία.

Όμιλος ερασιτεχνών Ιννισφαίηλ, 20 Αυγούστου 1940
[*Εθνικόν Βήμα*, 16 Οκτωβρίου 1940]

2) Καστελλοριζιακή Αδελφότητα

Η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα διοργάνωνε εκδηλώσεις παράλληλα με την Κοινότητα, όπως ετήσιες χοροεσπερίδες για θρησκευτικούς εορτασμούς. Στους εορτασμούς συμμετείχαν και Έλληνες ομογενείς από τη Babinda, το Tully και άλλες γύρω περιοχές. Ανάμεσα στο ποικίλο πρόγραμμα παρουσιάζονταν και μικρά θεατρικά έργα, όπως τα ακόλουθα:

³⁴⁵ Έλαβαν μέρος οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Θεόδωρος Στρατηγός, Αναστάσιος Μωραΐτης, Μιχάλης Κυριαζής, Δημήτριος Κουσαδίας, Βασιλική Γκιουζέλη, Τριανταφυλιά Κουσαδία, Ειρήνη Πουλή, Ευαγγελία Βιολάρη, Μαρία Συμεών, Μαρία Κωστόγλου (ό.π., 18 Σεπτεμβρίου 1940).

³⁴⁶ Ο.π., 16 Οκτωβρίου 1940.

Στις 21 Μαΐου 1939 στο Ιννισφαίηλ στην αίθουσα του καταστήματος αφών Κυπριώτη (“Blue Bird Café”), στη δεύτερη ετήσια χοροεσπερίδα της Καστελλοριζιακής Αδελφότητας Βορείου Queensland, παρουσιάστηκαν δύο θεατρικά έργα: *Η δίκη ενός ταραχοποιού*, κωμωδία και *Ο Μάγκας, ο ναύτης του Αιγαίου*, έργα του Δ. Πεγκλή.³⁴⁷ Στην εκδήλωση συμμετείχαν δέκα τρεις (13) ερασιτέχνες ηθοποιοί.³⁴⁸ Για την απολαυστική συναυλία έκανε λόγο και ο εγχώριος τύπος, που ανέφερε ότι οι Δημ. Πεγκλής (James Pengly) και Θεόδωρος Στρατηγός (Theo Stratigos) ήταν διοργανωτές της εκδήλωσης και υπεύθυνοι για τη σκηνοθεσία και τα σκηνικά εφέ της παρουσίασης των θεατρικών έργων. Η ορχήστρα που παρουσίασε τους εθνικούς ύμνους των δύο χωρών (Ελλάδας – Αυστραλίας) τελούσε υπό τη διεύθυνση του Α. Ovenden.³⁴⁹

Στις 21 Μαΐου 1940 στο Ιννισφαίηλ, στην αίθουσα του “Blue Bird café”, διοργανώθηκε χοροεσπερίδα, για την εορτή των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης.³⁵⁰ Τη διοργάνωση του προγράμματος είχαν ο πρόεδρος και ο γραμματέας της Καστελλοριζιακής Αδελφότητας. Παρουσιάστηκαν τα θεατρικά έργα: *Ο Ιατρός*, μονόπρακτη κωμωδία.³⁵¹ Επίσης ο *Φωτογράφος*, κωμωδία, όπου ο Θ. Στρατηγός υποδύθηκε τον *Φωτογράφο*.³⁵² Ακολούθησε *Το φάντασμα*, κωμωδία.³⁵³

Γ) Έλληνες στο Μακαίη

Από το 1930 στο Μακαίη είχαν εγκατασταθεί αρκετές οικογένειες Ελλήνων, που δραστηριοποιούνταν τον τομέα των επιχειρήσεων. Από το 1933 λειτουργούσε το οικογενειακό café του Π. Ζαγλανίκη (“Zagla’s café”), ενώ παράλληλα ο ίδιος απασχολείτο και με επιχειρήσεις καπνών. Η οικογένεια Κομήνου είχε στην ιδιοκτησία της το “Sunshine café” και η οικογένεια Άρωνη το “New City café”. Ο Κ. Κομήνος διατηρούσε οικογενειακό καταστήματα υφασμάτων.³⁵⁴ Για την άριστη εγκατάσταση των Ελλήνων αυτών έκανε ειδική μνεία το *Εθνικόν Βήμα*, κατόπιν ειδικής περιοδείας απεσταλμένου του, που είχε επισκεφθεί τους Έλληνες ομογενείς της πόλης Μακαίη.³⁵⁵

1) Ελληνικός Προοδευτικός Σύνδεσμος

Το 1936 οι Έλληνες του Μακαίη συνέστησαν τον Ελληνικό Προοδευτικό Σύνδεσμο, ο οποίος απαριθμούσε γύρω στα 42 μέλη και Πρόεδρος του ήταν ο Π. Ζαγλανίκης. Ο Σύνδεσμος λειτουργούσε σαν ένα τμήμα της Κοινότητας και τελούσε υπό την προστασία του προξένου Χρ. Φριλίγκου.

³⁴⁷ Συμμετείχαν οι ηθοποιοί: Μαργαρώ Βενίτη, Ελένη Αργυρού, Μαρία Ζορμπά, Ευαγγελία Βιολάρη, Φωτεινή Καΐση, Ειρήνη Πουλή, Ι. Λάζου, Άννα Λάζου, Θ. Στρατηγός, Δ. Πεγκλής, Δ. Κουσαδίας, Αγ. Αλλαγιώτης, Π. Οικονομίδης (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 4 Ιουνίου 1939).

³⁴⁸ *Johnstone River Advocate and Innisfail News*, 26 Μαΐου 1939.

³⁴⁹ *Ο.π.*

³⁵⁰ *Εθνικόν Βήμα*, 19 Ιουνίου 1940 και *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 6 Ιουνίου 1940.

³⁵¹ Συμμετείχαν οι: Αναστάσιος Μωραΐτης *Ιατρός*, Θ. Στρατηγός *εγχειριζόμενος (ό.π.)*.

³⁵² Οι Δημ. Περικλής, Ιωάννα Λάζου, Αναστ. Μωραΐτης, Παντ. Οικονομίδης, *Φωτογραφιζόμενοι (ό.π.)*.

³⁵³ Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί που έλαβαν μέρος ήταν οι Δημήτριος Πεγκλής, Αναστάσιος Μωραΐτης, Θεόδωρος Στρατηγός, Αγαπ. Πεγκλής, Παντελής Οικονομίδης, καθώς και οι Δεσποινίδες Ελένη Αργυρού, Βασιλική Γκιουζέλη, Κωνσταντία Πουλή, Ειρήνη Πουλή, Ευαγγελία Βιολάρη, Μαρία Ζορμπά (*ό.π.*).

³⁵⁴ *Εθνικόν Βήμα*, 7 Οκτωβρίου 1936.

³⁵⁵ *Ο.π.*, 11 Οκτωβρίου 1933.

Με την αφορμή της ιδρύσεως του Συνδέσμου, στις 29 Μαρτίου 1936, συγκεντρώθηκαν στο κατάστημα των αδελφών Ζαγλανίκη (“Zagla’s café”), όπου εόρτασαν σε χοροεσπερίδα την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον τουρκικό ζυγό. Ο Ερασιτεχνικός όμιλος του Συνδέσμου παρουσίασε με επιτυχία πλούσιο θεατρικό πρόγραμμα και τους ευχαρίστησε ο γραμματέας του Συνδέσμου, Γ. Πεγκλής.³⁵⁶

Με τη δέουσα λαμπρότητα εορτάστηκε και την επόμενη χρονιά η εθνική εορτή των Ελλήνων στις 27 Μαρτίου 1937, στο κατάστημα των αδελφών Ζαγλανίκη (“Zagla’s café”).³⁵⁷

Ο εορτασμός της 25^{ης} Μαρτίου 1938 στο Μακαΐη, έλαβε χώρα στο κατάστημα των αδελφών Ζαγλανίκη (“Zagla’s café”), στην αίθουσα του οποίου είχε ανεγερθεί θεατρική σκηνή με κυανόλευκα χρώματα, που ήταν δωρεά των ιδιοκτητών του “Vienna Bakery” προς τον Ελληνικό Προοδευτικό Σύλλογο. Στον εορτασμό παρουσιάστηκαν εμβλήματα, απαγγελίες και άσματα, όπως το “Ave Maria”, «Θέλω μαμά μου έναν αντρουλή», «το γαϊδουράκι», κ.α. Επίσης παίχτηκε με επιτυχία ο *Μάγκας* από τον Α. Άρωνη, Δ. Άρωνη και Π. Τριφύλη, με τη συνοδεία μανδολίνου από τον Θ. Στρατηγό.³⁵⁸

2) Ελληνική Κοινότητα Μακαΐη

Η Ελληνική Κοινότητα Μακαΐη συστήθηκε την 25^η Μαρτίου 1937 και το γεγονός εορτάστηκε πανηγυρικά στο κατάστημα των αδελφών Ζαγλανίκη (“Zagla’s café”), με λόγους και χορούς που κράτησαν έως τις πρώτες πρωϊνές ώρες.³⁵⁹

Στον ομογενειακό τύπο δημοσιεύθηκαν οι εξής εκδηλώσεις της κοινότητας:

Η 25^η Μαρτίου 1939 εορτάστηκε στο Μακαΐη, στην αίθουσα του café των αδελφών Ζαγλανίκη με απαγγελίες, άσματα, μουσικές εκτελέσεις από τους ερασιτέχνες της παροικίας.³⁶⁰ Παρουσιάστηκαν και τα θεατρικά έργα: *Καυγός πενθεράς και γαμβρού*, κωμωδία, με τη συμμετοχή των Κοσ. Δαγλανίκη, Δημ. Άνδρου και το έργο *Οι έρωτες ενός γέροντος* κωμωδία του Νικολάου Καρά.³⁶¹ Επίσης, έγινε ταχυδακτυλουργική επίδειξη από τους Παναγ. Τριφύλη και Δ. Νίτη.

Για τον εορτασμό του Πάσχα στις 29 Απριλίου 1940, δεν υπήρχε ιερέας για να λειτουργήσει στο Μακαΐη και η Ελληνική Κοινότητα αποφάσισε να συγκεντρωθεί στο café των αδελφών Ζαγλανίκη (Zagla’s café) για έναν κοινωνικό και με καλλιτεχνικό πρόγραμμα εορτασμό.³⁶² Περίπου 100 πάροικοι ήταν παρόντες.³⁶³

³⁵⁶ Οι συμμετέχοντες ήταν οι: Γ. Ταμπάκης, Ν. Γιαμογιάννης, Δ. Πεγκλής, Α. Άρωνης, Γ. Κυριακάκης, Π. Τριφύλη, Γ. Παυλίδου, Ν. Άρωνη, Θ. Κομήνου και οι νεαρές Ι. Νοταρά και Π. Ζαγλανίκη (ό.π., 15 Απριλίου 1936).

³⁵⁷ Ο.π., 14 Απριλίου 1937.

³⁵⁸ Ο.π., 20 Απριλίου 1938.

³⁵⁹ Denis Conomos, ό.π., σ. 461.

³⁶⁰ Πανελλήνιος Κήρυξ, 27 Απριλίου 1939.

³⁶¹ Συμμετείχαν οι: Δημ. Άνδρος *Αλβέρτος*, Δ. Ζαγλανίκη *Αμαλία*, Γεώργιος Ταμπάκης *Γαμβρόνης*, Ιωαν. Καπαγιάννης *Ερωτομανής γέρος* και *Φίλιππος*, Ευαγ. Ψαριανός *Υπηρέτης*, Ε. Ψαριανού *Δωροθέα*, Γ. Σκοπελίτης *Υποβολέας* (ό.π.).

³⁶² Η έλλειψη ιερέα στην απομακρυσμένη περιοχή οδήγησε αρκετούς ομογενείς στην Αγγλικανική εκκλησία, στην οποία τέλεσαν τους γάμους τους. Τα παιδιά τους παρακολουθούσαν το Sunday School στις αντίστοιχες εκκλησίες, καθώς δεν υπήρχε Ορθόδοξη διαποίμανση (Denis Conomos, ό.π., σ. 514).

³⁶³ *The Daily Mercury*, 29 Απριλίου 1940.

Υ) Θέατρο στην Αδελαΐδα και Νότια Αυστραλία

Α) Έλληνες στην Αδελαΐδα και Νότια Αυστραλία

Η Νότιος Αυστραλία εποίκισθηκε από μετανάστες που απασχολήθηκαν στους απέραντους αμπελώνες της. Ανάμεσά τους προσελκύσθηκε ένας νεαρός Έλληνας μετανάστης από την Αθήνα, ο Γεώργιος Τραμουντάνας ή Βόρδος, που έγινε ο πρώτος οικιστής ελληνικής καταγωγής στη Νότια Αυστραλία το 1842. Είχε εγκατασταθεί ως αγρότης στο Colton Elliston στη δυτική ακτή, μετά από την ενασχόλησή του με διάφορα επαγγέλματα για 30 χρόνια.³⁶⁴

Ακολούθησαν, ο Κων/νος Κεριότης το 1864, ο Ιωάννης Κοτζής το 1863, ο Δημήτριος Καραπάτης το 1877 και άλλοι. Ήταν νέοι άνδρες από την Εύβοια, την Κων/πολη, τα Ψαρά και άλλα ελληνικά νησιά που βρίσκονταν υπό τουρκική κατοχή.³⁶⁵ Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες αναζητούσαν κάθε είδους εργασία, ως εργάτες ή ναυτικοί στο Port Adelaide. Μόνο τέσσερις ή πέντε είχαν καταστήματα, κυρίως με ψάρια.³⁶⁶ Περίπου πενήντα Έλληνες είχαν εγκατασταθεί στη Ν.Α. στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.³⁶⁷ Από το 1909 ξεκίνησαν να εμφανίζονται και οι πρώτες ελληνικές παροικίες σε κωμοπόλεις και αγροτικά κέντρα.³⁶⁸ Αρχές του 1920, η Νότιος Αυστραλία παρουσίασε ζωνρή οικονομική άνθηση εξαιτίας της δημιουργίας τεχνικών υποδομών, όπως σιδηροδρομικών γραμμών.³⁶⁹ Η Νότιος Αυστραλία κατά την περίοδο 1917–1930 δέχθηκε αρκετούς Έλληνες.³⁷⁰

Μετά το διάστημα αυτό, οι συνθήκες άλλαξαν δραματικά καθώς η ελληνική εποίκιση της Νοτίου Αυστραλίας περιορίστηκε από τη μεταναστευτική πολιτική της Αυστραλίας, εξαιτίας της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης. Η πολιτεία διέθετε αρκετά κοιτάσματα χρυσού, τα οποία της απέφεραν κέρδη, αλλά στερείτο κοιτάσματα λιγνίτη, με τα οποία κινούνταν οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Την περίοδο εκείνη, οι αρχές της Ν. Αυστραλίας δεν επιθυμούσαν να εισέρχονται στην Πολιτεία Έλληνες έποικοι. Η ύφεση φτωχοποίησε τους ομογενείς που ζούσαν σε αγροτικές περιοχές κάτω από συνθήκες εξαθλίωσης, ενώ στην Αδελαΐδα οι συνθήκες διαβίωσης ήταν καλύτερες.

Η Αδελαΐδα, όπως περιγράφεται στον ομογενειακό τύπο, ήταν μία πόλη με ωραία τοπία, εύκρατο κλίμα και τέλειο σχεδιασμό.³⁷¹ Οι πρώτοι Έλληνες έποικοί της προέρχονταν κυρίως από τα νησιά της Ιθάκης και του Καστελλόριζου. Ζούσαν γύρω

³⁶⁴ G. Kanarakis, *Wake of Odysseus, Portraits of Greek Settlers in Australia*, RMIT University, Melbourne 1997, σ. 31.

³⁶⁵ Hugh Gilchrist, *Australian and Greeks*, ό.π. και Σωκράτης Τσουρδαλάκης, *Οι Κρήτες της Ωκεανίας από τον 19^ο αιώνα*, ό.π., σ. 57.

³⁶⁶ Πανελλήνιος Κήρυξ, 5 Μαρτίου 1938.

³⁶⁷ Greeks in South Australia, Adelaide, [website] στο <http://www.adelaidia.history.sa.gov.au/subjects/greeks-in-south-australia>, (ημ. προσβ. 2-3-2020).

³⁶⁸ A.M. Tamis, “Greek Migration and settlement in Oceania”, ό.π., σ. 442.

³⁶⁹ Adelaide/SAHistoryHub, [website] στο <http://www.sahistoryhub.history.sa.gov.au>, (ημ. προσβ. 4-10-2019).

³⁷⁰ Kondos, “Greeks”, *Making multicultural Australia*, ό.π.

³⁷¹ Πανελλήνιος Κήρυξ, 28 Απριλίου 1938.

στο 1924 σε μικρά σπίτια με δρομάκια και καλντερίμια στο δυτικό τμήμα της πόλης, μαζί με Σύριους, Μαλτέζους και Ιταλούς.³⁷²

Πολλοί εργένηδες, ή άνδρες χωρίς τις οικογένειές τους, την περίοδο πριν το 1940 έζησαν στα διώροφα κτήρια της Hindley Street. Τα φθηνά ενοίκια καθιστούσαν τα κτήρια ιδανικά για ένα κατάστημα ή “cafeneio” στο ισόγειο, ενώ διέθεταν κρυφές κατοικίες στη σοφίτα για να διαμένουν οι ιδιοκτήτες των μικρών επιχειρήσεων. Η τοποθεσία της Hindley Street ήταν συνώνυμο της συνοικίας των Ελλήνων (Greek Town) από τις αρχές του εικοστού αιώνα.³⁷³ Ο εγχώριος τύπος περιέγραφε τη φτωχική γειτονιά, όπου οι Έλληνες μιλούσαν αδιάκοπα για τη δόξα της πατρίδας τους και ζωγράφιζαν τοπία της στους τοίχους των σπιτιών τους.³⁷⁴

Στην Αδελαΐδα από το 1900 ο Ιθακήσιος βάρδος Νίκος Καλλίνικος και ο Ιάκωβος Σιγάλας διατηρούσαν καφενείο, ενώ ο Thomas Constantine κατάστημα στο κέντρο της πόλης, τη δεκαετία του 1920. Τα καφενεία ήταν σημεία αναφοράς για τους Έλληνες μετανάστες καθώς εκεί πληροφορούνταν για εργασιακές ευκαιρίες, μάθαιναν ειδήσεις από την πατρίδα, ή εύρισκαν προσωρινό καταφύγιο οι νεοφερμένοι. Η παρουσία τους ήταν έντονη και διαμόρφωσε το τοπίο της Αυστραλίας.³⁷⁵

Στις αίθουσες των ελληνικών καφενείων παρουσιάστηκαν και αρκετά θεατρικά έργα. Ελληνικές κοινωνικές λέσχες δημιουργήθηκαν σε διάφορες τοποθεσίες γύρω από το κέντρο της Αδελαΐδας. Δεδομένου ότι η ελληνική κοινότητα ήταν μικρή και διασκορπισμένη, υπήρχαν αρχικά πολύ λίγες επίσημες οργανώσεις.

Ο όρος «Ελληνική Λέσχη» χρησιμοποιήθηκε συχνά ευρέως για να περιγράψει χώρους όπου συγκεντρώνονταν τα μέλη της ελληνικής κοινότητας. Λειτουργήσαν ως χώροι κοινωνικοποίησης παρά ως μια επίσημη ομάδα ή οργάνωση, ενώ σύμφωνα με ένα δημοσίευμα εφημερίδας το 1935 η Αδελαΐδα είχε περίπου 15 τέτοιους χώρους. Αυτοί συχνά συνδέονταν με κοντινές επιχειρήσεις που ανήκαν και λειτουργούσαν από μέλη της ελληνικής κοινότητας, όπως το Star Grocery στην οδό Hindley, το οποίο ανήκε στον Σταύρο Κράτση και συνδεόταν με το Hellas Club.

Η ανάπτυξη της ελληνικής κοινότητας της Αδελαΐδας οδήγησε στη δημιουργία πιο επίσημων οργανώσεων. Η πρώτη επίσημη οργάνωση για τους Έλληνες ήταν η Εταιρεία «Ομόνοια» (Πανελλήνια Ένωση, ή Λέσχη), που ιδρύθηκε το 1922. Ο Ελληνικός Σύλλογος ιδρύθηκε το 1923. Η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα και η Εταιρεία «Απόλλων» ακολούθησαν το 1929. Μέχρι το 1930 ιδρύθηκε η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Νότιας Αυστραλίας.³⁷⁶

³⁷² Γιώργος Καναράκης, *Γιώργος Νικολαΐδης, Μία κυπριακή σελίδα στον Αυστραλιώτη Ελληνισμό*, Βιβλιοθήκη Κυπριακής Διασποράς, εκδόσεις Γραφείου Προεδρικού Επιτρόπου, Λευκωσία 2003, σσ. 114 – 116.

³⁷³ *Ο.π.*

³⁷⁴ *News*, 12 Δεκεμβρίου 1934.

³⁷⁵ Πρόκειται για ένα πολιτισμικό φαινόμενο, που συνέβαλε στην αυστραλιανή κουλτούρα. Βλ. και “Greek café and milk bar in Australia”, [website] στο <http://www.cafesandmilkbars.com.au>, (ημ. προσβ. 30-4-2020) και Γ. Καναράκης, *ό.π.*

³⁷⁶ <https://adelaide.history.sa.gov.au/places/hellenic-club>, (ημ. προσβ. 12-8-2022).

1) Πανελλήνια Ένωση

Το 1924 ο Γ. Νικολαΐδης ίδρυσε τη γνωστή ως Πανελλήνια Ένωση, ή Λέσχη, τον Ελληνικό Φιλανθρωπικό Σύλλογο Νοτίου Αυστραλίας «Ομόνοια», της οποίας ήταν πρόεδρος. Η λέσχη διοργάνωνε κοινωνικές και φιλανθρωπικές εκδηλώσεις στην οδό Hindley αρ. 122, όπου στεγαζόταν. Η σημασία της υπήρξε ζωτική για τη ζωή της ελληνικής παροικίας, πριν από την ίδρυση της Ελληνικής Κοινότητας για τους νεοφερμένους μετανάστες. Ο Γ. Νικολαΐδης, μέσω του Συλλόγου «Ομόνοια» συμπαραστεκόταν στους Έλληνες έως την επαγγελματική τους αποκατάσταση.³⁷⁷ Η Πανελλήνια Ένωση το 1924 απαριθμούσε πάνω από 150 μέλη, αλλά δύο χρόνια αργότερα μόνο 35. Αποφασίσθηκε η εκποίηση των επίπλων και άλλων αντικειμένων της Ένωσης, σε μία προσπάθεια να αγοραστεί οικόπεδο για πιθανή ανέγερση εκκλησίας.³⁷⁸ Εντέλει, την ηγεσία της Ένωσης ανέλαβαν οι Καστελλορίζιοι και ο Γ. Νικολαΐδης απομακρύνθηκε διά βίου από τα κοινά της Αδελαΐδας.

Τον Μάρτιο 1923 δόθηκε ένα κοντσέρτο στην αίθουσα της Πανελληνίας Ένωσης (“Hellenic Association”), με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων για το νοσοκομείο της Αδελαΐδας. Όπως αναφέρεται στον τύπο, το κοντσέρτο ήταν στα ελληνικά, από τοπικούς ερασιτέχνες καλλιτέχνες. Παρουσιάστηκε ένα μονόπρακτο δράμα, κωμωδία, τραγούδια και στο πιάνο διάφορες επιλογές μουσικών κομματιών.³⁷⁹

Ο εορτασμός της 25^{ης} Μαρτίου 1924 πραγματοποιήθηκε στο εθνικό πάρκο της πόλης, όπου συγκεντρώθηκαν τα μέλη της Πανελληνίου Ενώσεως. Ο πρόεδρος της ενώσεως Γ. Νικολαΐδης δημοσίευσε στον εγχώριο τύπο την ακόλουθη φωτογραφία.³⁸⁰

Μέλη Πανελληνίου Ενώσεως, 1924
[Chronicle, 17 Μαΐου 1924]

³⁷⁷ *News*, 29 Ιανουαρίου 1925.

³⁷⁸ *Ο.π.*, 15 Απριλίου 1926.

³⁷⁹ *Ο.π.*, 30 Μαρτίου 1925.

³⁸⁰ *Chronicle*, 17 Μαΐου 1924.

Στις 29 Μαρτίου 1925 στην αίθουσα της Πανελληνίου Ενώσεως (“Hellenic Association” ή “Panhellenion Club”), Hindley str., δόθηκε ένα κοντσέρτο για τη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ του νοσοκομείου της Αδελαΐδας. Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί της παρκοκίας παρουσίασαν ένα μονόπρακτο δράμα, μία κωμωδία, άσματα και μουσικά κομμάτια στο πιάνο. Λόγοι εκφωνήθηκαν από τους Γ. Νικολαΐδη, Γ. Ετρελέζη και Μ. Ζωΐτσα. Περισσότεροι από 100 Έλληνες ήταν παρόντες.³⁸¹

2) Κοινότητα Αδελαΐδας

Οι πρώτοι Έλληνες στην Αδελαΐδα διέμεναν στην πόλη ως περιπλανώμενοι εργάτες σε εποχικά επαγγέλματα και δεν ξεπέρασαν τους είκοσι μόνιμους εποίκους στις αρχές του αιώνα. Ο αριθμός τους αυξήθηκε σταδιακά σε 300 άτομα το 1930, αλλά δεν υπήρχαν οικονομικά εύρωστοι ομογενείς που να αναλάβουν υποστηρικτικό ρόλο σαν ευεργέτες, ή επικεφαλής του παρκοκιακού θεσμού.³⁸² Παρόλα αυτά, με μεγάλο ενθουσιασμό και ηθική υποστήριξη, διοργάνωσαν στις 5 Οκτωβρίου 1930 την πρώτη ιδρυτική συνάντηση στο “Panhellenion Club”, 122 Hindley Street. Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο εξελέγη υπό την ηγεσία του Προέδρου Κωνσταντίνου Κάβουρα. Αμέσως τα μέλη του ανέλαβαν δράση να δημιουργήσουν σχολείο και εκκλησία.³⁸³ Τον επόμενο χρόνο ιδρύθηκε επίσημα το ελληνικό σχολείο Αδελαΐδας. Στις αρχές της δεκαετίας του 1930 η κοινότητα είχε πάνω από 100 μέλη. Το 1934 ο Κων/νος Παναγιωτίδης προΐστατο σε Συνέλευση της Κοινότητας στο κατάστημα του Προδρόμου Κωνσταντίνου (Μαρμαρινού), “Melville café”, στην οποία παρίστατο και ο Ποιμενάρχης κ. Τιμόθεος, με σκοπό την ανέγερση εθνικοθρησκευτικού κτηρίου.³⁸⁴

Το 1937 οι ομογενείς της Αδελαΐδας ανήγειραν την Ορθόδοξη Εκκλησία των Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ.³⁸⁵ Η κατασκευή της πρώτης Ελληνικής Ορθόδοξης εκκλησίας στην Αδελαΐδα αποτέλεσε σημαντικό επίτευγμα για τους Έλληνες αυτής της πόλης.³⁸⁶ Η επίσκεψη του ανταποκριτή της εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ* Αλ. Γρίβα στην Αδελαΐδα, συνέπεσε με τους εορτασμούς των εγκαινίων του Ορθόδοξου κοινοτικού ναού.³⁸⁷ Στις εκδηλώσεις παρευρέθηκαν επιφανείς κοινοτικοί παράγοντες και φίλοι Αυστραλοί, καθώς η ελληνική παρκοκία διατηρούσε μία κοινωνική ζωή, με ψυχαγωγικές διασκέδασεις, όπως την παρακολούθηση κινηματογραφικών ταινιών από την Ελλάδα, ή την παραγωγή εγχώριων θεατρικών έργων. Ο Μηνάς Λαγωνικός ήταν έξοχος σκιτσογράφος και καλλιτέχνης, λάμβανε συχνά μέρος σε θεατρικές παραστάσεις, ενώ αρκετές προσωπογραφίες και σκίτσα του δημοσιεύθηκαν σε τοπικές

³⁸¹ *News*, 30 Μαρτίου 1925.

³⁸² Σύμφωνα με τον Αναστάσιο Τάμη, η Ελληνική Κοινότητα της Αδελαΐδας παρέμενε μικρή και ασήμαντη έως το 1947 (Anastasios Tamis, “Hellenique Education in Australia”, *Etudes Hellenique/Hellenic Studies*, vol. 19, no. 1, Spring/Printemps 2011, σ. 121).

³⁸³ Το 1940 η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα είχε πλέον καθιερωθεί. Την περίοδο του πολέμου, διάφορα σωματεία της Αδελαΐδας την υποστήριζαν, όπως ο Ερυθρός Σταυρός. Το 1948, αγοράστηκε και ένα οικόπεδο για το μελλοντικό της κέντρο, που αργότερα ονομάστηκε «Ολυμπιακή αίθουσα» (ό.π.).

³⁸⁴ *Εθνικόν Βήμα*, 28 Νοεμβρίου 1934.

³⁸⁵ Anastasios Tamis, *The Greeks in Australia*, ό.π., σ. 72.

³⁸⁶ Ένας Σύλλογος Γυναικών (Greek Women Society) δημιουργήθηκε το 1934 με σκοπό την περισυλλογή χρημάτων για την ανέγερση της εκκλησίας (βλ. κατωτέρω, σ. 93).

³⁸⁷ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, ό.π.

εφημερίδες και περιοδικά.³⁸⁸ Ο Καστελλορίζιος Κων/νος Παναγιωτίδης ήταν βασικός ερασιτέχνης ηθοποιός που παρουσίαζε κωμωδίες σε εκδηλώσεις της παροικίας μαζί με τον αδελφό του Γεώργιο Παναγιωτίδη και τους αδελφούς Σκοπελίτη.³⁸⁹ Τα μικρά θεατρικά κωμικά έργα που παίχτηκαν την περίοδο 1930 έως 1935, ήταν πρωτότυπα και συνδυάστηκαν με σχολικές εορτές της ομογένειας, ή άλλες εκδηλώσεις της κοινότητας. Ο τοπικός συγγραφέας των θεατρικών έργων δεν μνημονεύεται, όμως είναι πιθανόν να ήταν αποτέλεσμα συλλογικής προσπάθειας της ομάδας των ερασιτεχνών ηθοποιών.³⁹⁰

Την περίοδο του 1930, μνημονεύονται στην Αδελαΐδα οι ακόλουθες θεατρικές εκδηλώσεις:

Την Κυριακή 30 Μαρτίου 1930 εορτάσθηκε η 100ετηρίδα της εθνικής επετείου, στην αίθουσα του καταστήματος του Προδρόμου Κωνσταντίνου, (“Melville café”), Grote str., όπου παρουσιάστηκαν ποιήματα, εθνικά άσματα και διάφορες κωμωδίες, ενώ στη συνέχεια επακολούθησε χορός.³⁹¹

Στις 23 Αυγούστου 1931 παρουσιάστηκε κωμωδία από τον Ιωάννη Κοντούζογλου σε χοροεσπερίδα που πραγματοποιήθηκε προς τιμήν του Παν. Κουκούλη στην αίθουσα του καταστήματος του Προδρόμου Κωνσταντίνου, (“Melville café”), Grote str.³⁹²

Το 1932 παρουσιάστηκαν από την ερασιτεχνική ομάδα των καλλιτεχνών της Αδελαΐδας δύο μονόπρακτα εγχώριας παραγωγής, *Μία γυναίκα στους στρατώνες*, (κωμωδία) και *Ο τρελός χαρτοπαίκτης της ξενιτειάς* (δράμα) με πρωταγωνιστή τον Κων/νο Παναγιωτίδη.³⁹³

Στις 26 Μαρτίου 1933 στο “Osborne Hall” της πόλεως, πραγματοποιήθηκαν εορτασμοί για την Εθνική Παλιγγενεσία με πλούσιο μουσικό πρόγραμμα, απαγγελίες και πανηγυρικούς λόγους. Παρουσιάστηκε και η κωμωδία οι *Δεκανείς*, από τους Κων/νο και Αντ. Σκοπελίτη και ταχυδακτυλουργικά από τον Γ. Νικολαΐδη.³⁹⁴

³⁸⁸ *Ο.π.*, 5 Μαρτίου 1938.

³⁸⁹ G. Kanarakis, “The theatre as an aspect of artistic expression by the Greeks in Australia”, *ό.π.*, σ. 202.

³⁹⁰ Ο Κων/νος Παναγιωτίδης αναφερόταν ως μορφομένος νέος της Αδελαΐδας, που είχε πρωτεύοντα ρόλο σε όλα τα δρώμενα της πόλης. Συναντάται στη συνέχεια στο Περθ, να λαμβάνει μέρος και εκεί στην καλλιτεχνική και θεατρική ζωή της παροικίας, καθώς στις 8 Σεπτεμβρίου 1935 νυμφεύθηκε την Καλλιόπη Βεριοπούλου, ανηψιά του μεγαλοβιομήχανου Π. Μιχελίδη, κι εγκαταστάθηκε στην πόλη. Υποδύθηκε τον ρόλο του *Λαζάρου*, στο έργο *Ανάστασις του Λαζάρου* στο Περθ και εκείνη την περίοδο ήταν ανταποκριτής του *Εθνικού Βήματος* για τη ζωή της πόλης. Έως το 1940 λάμβανε μέρος σε εκδηλώσεις της παροικίας Περθ, ενώ στη συνέχεια υπηρέτησε στην αυστραλιανή αεροπορία (*Εθνικόν Βήμα*, 18 Σεπτεμβρίου 1935, 28 Ιουλίου 1937, 12 Ιουλίου 1944).

³⁹¹ *Ο.π.*, 20 Μαρτίου 1930. Ο Προδρόμου Κωνσταντίνου αναφέρεται από το 1924, να διατηρεί το “Melville café”, μία υποδειγματική επιχείρηση άψογης καθαριότητας, πώλησης ψαριών, εστιατορίου και café με εξαιρετική θέα, στο μπαλκόνι. Το 1930, επίσης εκθειάζεται ως ένας από τους καλύτερους καταστηματάρχες της πόλης (*The Advertiser*, 27 Ιουνίου 1924 και *News*, 20, 22 Σεπτεμβρίου 1930). Στον χώρο αυτό λάμβαναν μέρος και εκδηλώσεις της παροικίας και αναφέρεται και ως “Marmarinos Hall” (βλ. και σ. 95 του παρόντος).

³⁹² *Εθνικόν Βήμα*, 26 Αυγούστου 1931.

³⁹³ G. Kanarakis, “The theatre of Australian Hellenism in historical perspective”, *ό.π.*, σ. 183.

³⁹⁴ Επρόκειτο για σπάνια συμμετοχή του Γ. Νικολαΐδη, που απουσίασε διά βίου από τα κοινά της ελληνικής παροικίας από το 1925 και εξής (*ό.π.*, 26 Απριλίου 1933).

Την Κυριακή 2 Ιουλίου 1933 στο κατάστημα των αδελφών Καλλινίκου διοργανώθηκε η πρώτη χοροεσπερίδα υπέρ του ελληνικού σχολείου, όπου δόθηκε μια θεατρική παράσταση.³⁹⁵

Στις 26 Αυγούστου 1934 διοργανώθηκε φιλανθρωπική εσπερίδα στην αίθουσα του “Melville café” του Προδρόμου Κωνσταντίνου, με πρωτοβουλία του Αρχ. Γερμανού Ηλιού.³⁹⁶

Στον εορτασμό των Χριστουγέννων το 1934 που πραγματοποιήθηκε στο “Bafra Hall”, ο Α. Σκοπελίτης υποδύθηκε τον Father Christmans, που μοίρασε τα δώρα του δένδρου στα παιδιά. Στη συνέχεια οι ερασιτέχνες ηθοποιοί της παροικίας έπαιζαν την κωμωδία *Αχ! αυτές οι πενθερές!*³⁹⁷

Την 16 Αυγούστου 1936, η δασκάλα του κοινοτικού σχολείου Αδελαΐδας Μπέτυ Μανωλάκου διοργάνωσε εσπερίδα, όπου παίχτηκε η κωμωδία *Οι εθελοντές*, από τους Γεώργιο Παναγιωτίδη, Αντώνιο Σκοπελίτη και Κων/νο Φίνο.³⁹⁸

Τον Νοέμβριο 1937 στο κατάστημα του Κωνσταντίνου Προδρόμου (“Melville café”) το απόγευμα, μετά από το πρόγραμμα μαθητικού εορτασμού, παίχτηκε η κωμωδία *Ο γραμματικός*.³⁹⁹

Τον Οκτώβριο 1939 στο “King’s Ballroom”, Kings William str., η Ελληνική Κοινότητα διοργάνωσε χοροεσπερίδα στην οποία συμμετείχαν η Palais Royal Orchestra και η Public Service Orchestra, προς ενίσχυση του Ερυθρού Σταυρού.⁴⁰⁰

Στις 10 Νοεμβρίου 1940, εορτάσθηκε η πανηγυρικά η εορτή των Ταξιαρχών, στον εορτάζοντα ναό της Ελληνικής Κοινότητας Αδελαΐδας. Το απόγευμα της ίδιας μέρας δόθηκε θεατρική παράσταση με τη συμμετοχή ερασιτεχνών ηθοποιών, οι οποίοι παρουσίασαν οι κωμωδίες *Το σχολείον* και *ο Σταμάτης*.⁴⁰¹ Στο ποικίλο πρόγραμμα της παράστασης έπαιξε στο πιάνο η Λούλα Νικολαΐδου, ενώ ο Βλάσιος Ζαναΐλης που είχε μετακομίσει από το Περθ στην Αδελαΐδα, τραγούδησε το «Γέρο Δήμο».⁴⁰² Γελωτοποιός της παράστασης ήταν ο Αγαπητός Οικονόμου. Το θέατρο ήταν υπερπλήρες και μεταξύ των θεατών παρευρίσκονταν ο Μητροπολίτης Τιμόθεος και ο Πρόξενος για την Ελλάδα, Sheppert.⁴⁰³

³⁹⁵ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: κα Βιδάλη, Κων/νος και Γεώργιος Παναγιωτίδης, αδελφοί Σκοπελίτη (ό.π., 12 Ιουλίου 1933).

³⁹⁶ Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα ανέλαβαν οι Κων/νος Παναγιωτίδης, Θωμάς Τσαούσης, Γεώργιος Λουΐζος, Κυριάκος και Ευστάθιος Νικίας και ο μουσικός Δημ. Καλαμπουρνής (ό.π., 5 Σεπτεμβρίου 1934).

³⁹⁷ Έλαβαν μέρος οι ερασιτέχνες: αδελφοί Σκοπελίτη και Γ. Παναγιωτίδης, ενώ διοργάνωσαν την εορτή οι: Κων. Ε. Νικολάου, Γ. Παναγιωτίδη, Α. και Κ. Σκοπελίτη, Ε. Βιδάλη, Μ. και Ε. Μιχαηλίδη (ό.π., 3 Ιανουαρίου 1934).

³⁹⁸ Στο υπόλοιπο πρόγραμμα της εσπερίδας συμμετείχαν οι: Γεώργιος Παναγιωτίδης, Μιχ. Κ. Φίνο και Γεώργιος Φιλίππου και Αντ. Σκοπελίτης στον ρόλο του *Μίμου* (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 3 Σεπτεμβρίου 1936 και *Εθνικόν Βήμα*, 26 Σεπτεμβρίου 1936).

³⁹⁹ *Ο.π.*, 24 Νοεμβρίου 1937.

⁴⁰⁰ *The Mail*, 21 Οκτωβρίου 1939.

⁴⁰¹ *Εθνικόν Βήμα*, 20 Νοεμβρίου 1940.

⁴⁰² Ο ζωγράφος και αγιογράφος Βλάσιος Ζαναΐλης, κλήθηκε από το Περθ στην Αδελαΐδα, για να αγιογραφήσει τη νεοαναγειρόμενη εκκλησία των Ταξιαρχών της Κοινότητας (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 7 Μαρτίου 1940).

⁴⁰³ Το θέατρο στο οποίο έλαβε χώρα η εκδήλωση δεν μνημονεύεται (*Εθνικόν Βήμα*, ό.π.).

3) Σύλλογος «Απόλλων»

Ο Σύλλογος «Απόλλων» ήταν μία εφήμερη καλλιτεχνική ομάδα που έδρασε μεταξύ των ετών 1927 - 1931. Τα μέλη του συμμετείχαν σε εκδηλώσεις που συνδυάζονταν με κοινωνικά γεγονότα των συμπαροίκων.

Μέλη του Ερασιτεχνικού Συλλόγου «Απόλλων» ήταν και οι Έκτωρας Αναγνωστάτος και Αλέξανδρος Κολόμβος, ανταποκριτές της εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ* για την Αδελαΐδα.⁴⁰⁴ Αργότερα ο Έκτωρας Αναγνωστάτος μετακόμισε στη Μελβούρνη, ενώ ο Αλ. Κολόμβος μετακινείτο συχνά στο Σύννεϋ, όπου έδιδε τις ανταποκρίσεις του.

Στις 16 Σεπτεμβρίου 1931 πραγματοποιήθηκε Γενική Συνέλευση του Συλλόγου «Απόλλων» Αδελαΐδας για την εκλογή νέου Διοικητικού Συμβουλίου και για τον καθορισμό της περαιτέρω πορείας του.⁴⁰⁵ Επίσης, ο Ταμίας του Συλλόγου Σπ. Καρατζής αναχώρησε για τη γενέτειρα του Ιθάκη, εκείνη την περίοδο.⁴⁰⁶ Προφανώς, ο Σύλλογος απέτυχε να συγκροτήσει νέο Διοικητικό Συμβούλιο στη συνέχεια.

Στη μικρή κοινωνία της Αδελαΐδας οι πρώτοι ομογενείς αποτελούσαν ένα σώμα. Στις 18 Αυγούστου του έτους 1929, στους γάμους του Προδρόμου Κωνσταντίνου με την Τερψιχόρη Αυγουστίνου, στο γαμήλιο εορταστικό δείπνο που ακολούθησε στο κατάστημα του “Melville Café”, ο Σύμβουλος του Συλλόγου «Απόλλων», Δ. Καρατζής, εξήρε τη συμβολή του γαμπρού Κωνσταντίνου στην επιτυχία των σκοπών του σωματείου, καθώς διέθετε τον χώρο του καταστήματός του για εκδηλώσεις της παροικίας. Ακολούθως, οι ομογενείς Δ. Καλαμπουρνής και Π. Μωραΐτης, συνέβαλαν στην καλλιτεχνική διασκέδαση του κοινωνικού γεγονότος.⁴⁰⁷

Την Κυριακή 30 Μαρτίου 1930 στην αίθουσα του καταστήματος του Προδρόμου Κωνσταντίνου, (“Melville Café”) Grote str., η επιτροπή του Συλλόγου «Απόλλων» πραγματοποίησε εσπερίδα, όπου απαγγέλθηκαν ποιήματα, εθνικά άσματα και παίχθηκαν διάφορες κωμωδίες.⁴⁰⁸

Έκτωρ Αναγνωστάτος και Αλ. Κολόμβος
μέλη του Ερασιτεχνικού Συλλόγου «Απόλλων»
[*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 20 Μαρτίου 1930]

⁴⁰⁴ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 20 Μαρτίου 1930.

⁴⁰⁵ *Εθνικόν Βήμα*, 16 Σεπτεμβρίου 1931.

⁴⁰⁶ *Ο.π.*, 21 Οκτωβρίου 1931.

⁴⁰⁷ *Ο.π.*, 29 Οκτωβρίου 1929.

⁴⁰⁸ *Ο.π.*, 20 Μαρτίου 1930.

Κων/νος Παναγιωτίδης
[*Εθνικόν Βήμα*, 30 Οκτωβρίου 1935]

4) Καστελλοριζιακή Αδελφότητα

Η Καστελλοριζιακή πατριά διεκδικεί την πρωτιά ανάμεσα στους Έλληνες που μετανάστευσαν στην Αυστραλία στα τέλη του 19ου αιώνα και οργανώθηκαν σε Αδελφότητες σε όλες τις πόλεις.⁴⁰⁹ Η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα «ο Μεγιστεύς» ιδρύθηκε το 1927, αλλά σύντομα διαλύθηκε.⁴¹⁰ Ωστόσο, τα μέλη της αδελφότητας εξακολουθούσαν να συνέρχονται στους χώρους της για αρκετό διάστημα στη συνέχεια. Στην εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ* αναφέρεται ότι το 1930 η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα «ο Μεγιστεύς», έλαβε απόφαση διαμαρτυρίας προς τους αντιπροσώπους του Πατριαρχείου ζητώντας την απαλλαγή των ομογενών από τις υπηρεσίες του αρχιμανδρίτη Ηλ. Γερμανού, γεγονός που αποδεικνύει τη συσπείρωση του μελών του Συλλόγου.⁴¹¹ Το δημοσίευμα αυτό συνάντησε την αντίδραση του *Εθνικού Βήματος*, που το αντέκρουσε δεόντως.⁴¹² Το 1933 τα μέλη της Καστελλοριζιακής Αδελφότητας συνήλθαν στο “Panellinion Club”, όπου εξέλεξαν την 5μελή εξελεγκτική επιτροπή για

⁴⁰⁹ Το Καστελλόριζο όπως και τα υπόλοιπα Δωδεκάνησα ήταν υπό την κυριαρχία των Ιταλών από το 1921 μέχρι το 1945, γεγονός που ανάγκαζε τους κατοίκους να επιδιώκουν να ξεφύγουν από την κυριαρχία τους.

⁴¹⁰ Συγκροτήθηκε από τα μέλη της Πανελληνίου Ενώσεως που είχε διαλυθεί το 1925.

⁴¹¹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 1 Φεβρουαρίου 1930.

⁴¹² Μάλιστα αποκάλεσε τον *Πανελλήνιο Κήρυκα*, «Ανθελλήνιο Κόρακα» (*Εθνικόν Βήμα*, 11 Μαρτίου 1931).

τη διενέργεια εκλογών. Ακολούθησε η Γενική Συνέλευση στο “National café”, όπου ο Ε. Βιδάλης τόνισε την ανάγκη συμφιλίωσης και συνεργασίας όλων των μελών της παροικίας, προκειμένου να αναδιοργανωθεί η Κοινότητα Αδελαΐδας.⁴¹³ Ο Κωνσταντίνος Παναγιωτίδης αναφερόταν ως ένα λαμπρό μέλος της έως το 1935, ενώ στη συνέχεια κατέστη ενεργό μέλος της Καστελλοριζιακής Αδελφότητας στο Περθ.⁴¹⁴ Η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα έδιδε συχνά χοροεσπερίδες.⁴¹⁵

Στις 1 Φεβρουαρίου 1931, στο “Panellinion Club”, 122 Hindley str., η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα, ανέβασε μία θεατρική παράσταση υπέρ της Ελληνικής Κοινότητας, με τα έργα *Το κορίτσι της ταβέρνας* και το *Καναρίνι*, δίπρακτη κωμωδία του Ανδρέα Νικολάρα με πρωταγωνίστρια τη γνωστή στην παροικία ερασιτέχνιδα ηθοποιό Ζαμπέτα.⁴¹⁶

Στις 7 Μαΐου 1933 η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα «ο Μεγιστεύς» εόρτασε στο “Panellinion club” στην οδό Hindley την 4^η επέτειο της ιδρύσεως της με πανηγυρική εσπερίδα, όπου παρευρέθηκαν εκτός από τα μέλη της αδελφότητας και πολλοί ομογενείς. Στην εσπερίδα παίχτηκε η *Προσφυγοπούλα* από τους νέους Καστελλοριζίους καλλιτέχνες Κων/νο και Γεώργιο Παναγιωτίδη και τον Κυριάκο Νικία, με καταγωγή από την Κύπρο. Επίσης παίχτηκε και η κωμωδία ο *Υπηρέτης του Κόμητος*. Τους ρόλους υποδύθηκαν οι νέοι της παροικίας: Γεώργιος Παναγιωτίδης, Ιωάννης Κοντούζογλου, αδελφοί Α. Σκοπελίτου και Κυριάκος Νικίας. Στα διαλείμματα η ορχήστρα του Δημ. Καλαμπουρνή έπαιξε ζωντανή μουσική. Η εσπερίδα ενθουσίασε μία μεγάλη μερίδα των παροίκων της Αδελαΐδας, που την παρακολούθησαν με ενθουσιασμό.⁴¹⁷

5) Αθλητικός Σύλλογος Νέων

Η πρόθεση της συστάσεως του Αθλητικού Συλλόγου Νέων μνημονεύεται από το έτος 1933 στο *Εθνικόν Βήμα*.⁴¹⁸ Ήδη από την παιδική τους ηλικία, οι νέοι της Αδελαΐδας συνήθιζαν να παρουσιάζουν μικρά θεατρικά έργα σε οικογενειακές συγκεντρώσεις με την αφορμή εορτασμών και άλλων επετείων.

Στις 26 Ιουνίου 1932 είχε παρουσιασθεί μία παιδική θεατρική παράσταση στην οικία του επιχειρηματία Ελευθέριου Βιδάλη στον εορτασμό των γενεθλίων των τέκνων του, Στέφανου και Ανδρέα. Μια μικρή σκηνή είχε διαμορφωθεί ειδικά για την περίπτωση, όπου πρωταγωνίστριες της παράστασης ήταν οι αδελφές Λίνα, Ντίνα και Λούλα Νικολαΐδου, οι οποίες θαυμάστηκαν για την υποκριτική τους δεινότητα από τους εορτάζοντες. Ιδίως της τελευταίας η σκηνική ευχέρεια και ευγλωττία, ήταν γνωστή στην παροικία Αδελαΐδας, καθώς συμμετείχε συχνά σε παρόμοιες εκδηλώσεις.⁴¹⁹

⁴¹³ *Εθνικόν Βήμα*, 9 Αυγούστου 1933.

⁴¹⁴ *Ο.π.*, 11 Μαρτίου 1931, 24 Μαΐου 1933, 26 Οκτωβρίου 1938.

⁴¹⁵ *Ο.π.*, 1 και 12 Σεπτεμβρίου 1929.

⁴¹⁶ *Ο.π.*

⁴¹⁷ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 10 Μαΐου 33 και *Εθνικόν Βήμα*, 24 Μαΐου 1933.

⁴¹⁸ *Ο.π.*

⁴¹⁹ *Εθνικόν Βήμα*, 13 Ιουλίου 1932.

Η μικρή Λούλα Νικολαΐδου ⁴²⁰

Η Λούλα Νικολαΐδου οπωσδήποτε ήταν ένα προνομιούχο παιδί, ως κόρη του Γεώργιου Νικολαΐδη, του πρωτεργάτη του ομογενειακού τύπου στην Αυστραλία, που εξέδωσε στην Αδελαΐδα τον «Διεθνή Εμπορικό Οδηγό», του Α. Παπαδόπουλου το 1927.⁴²¹

Το 1933, σε φιλανθρωπική εσπερίδα που διοργανώθηκε την Κυριακή 5 Μαρτίου στο κατάστημα αδελφών Καλλινίκου “National café” υπέρ του Νοσοκομείου της πόλεως η Λούλα Νικολαΐδου παρουσίασε σε απαγγελία τον *Βράχο*, ενώ η Miss Rhodda συμμετείχε με αγγλικό άσμα και η Μαρία Ιακώβου με ιταλικό.⁴²²

Την Κυριακή 18 Ιουνίου 1939 στη θεατρική παράσταση του Αθλητικού Συλλόγου Νέων στην αίθουσα “Claridge Theatre”, Gauler Place, παρουσιάστηκαν τρεις κωμωδίες: *Ο Μπιμπίκος Κατσαρομάλλης*, *Ο βασιλεύς της ρέγγας* του Γ. Τσοκόπουλου και οι *Απαρηγόρητοι χήροι* του E. Cluck.⁴²³ Η Λούλα Νικολαΐδου είχε πρωταγωνιστικούς ρόλους. Στο τέλος της παράστασης ο μικρός Ιταλόπαις Αντζέντος

⁴²⁰ Α. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 352.

⁴²¹ Στον εγχώριο τύπο αναφέρεται η ίδρυση εταιρείας για την έκδοση αρχικά ενός τρίγλωσσου (Αγγλικά, Ελληνικά, Ιταλικά) μηνιαίου περιοδικού, με τη μορφή λεξικού που θα ονομαζόταν «Διεθνής Εμπορικός Οδηγός». Μέλη της εταιρείας ήταν ο Νικόλαος Καλλινίκος, Γεώργιος Νικολαΐδης και η κόρη του Λούλα Νικολαΐδου (*Register*, 18 Ιουνίου 1926).

⁴²² *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 6 Μαρτίου 1933.

⁴²³ Έλαβαν μέρος οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Στην κωμωδία *Ο Μπιμπίκος Κατσαρομάλλης*, Αναστάσιος Τυγγίρης *Δικηγόρος*, Αντ. Σκοπελίτης *Γραμματέας*, Λούλα Νικολαΐδου *Κυρία που έχασε σκύλο Μπιμπίκο*, Αντώνης Τοπολσάββας *Έμπορος*, Ι. Παπαϊωάννου *Κτηματίας*. Στην κωμωδία *Ο βασιλεύς της ρέγγας*, Κων/νος Σκοπελίτης *Σύζυγος*, Λούλα Νικολαΐδη *Σύζυγος*, Μαρία Πλατή *θυγάτηρ*, Αντ. Σκοπελίτης *Προξενητής γαμβρού*, Γεώργιος Βασιλάκης *Γαμβρός*, Μιχάλης Μπόλκας *Υπηρέτης*, Αμαλία Τυγγίρη *Υπηρέτρια*, ενώ στο έργο *Απαρηγόρητοι χήροι* συμμετείχαν οι: Κ. Σκοπελίτης *Μεθυσμένος*, Μιχ. Φίνος *Χωροφύλαξ*, Μιχ. Μπόλκας *Υπηρέτης* (*ό.π.*, 22 Ιουνίου 1939).

τραγουδίασε διάφορα άσματα, ενώ στα διαλείμματα η Θάλεια Κουτσούκου και Λιλή Βιδάλη έπαιζαν μουσικά τεμάχια στο πιάνο. Μία εξαιρετική ευθυμία συνεπήρε το ακροατήριο που εξέφρασε την ευχαρίστησή του με ζωνρά χειροκροτήματα.⁴²⁴

Το 1940 με πρωτοβουλία της Λούλας Νικολαΐδου (δασκάλας Αγγλικού Λυκείου) και σε συνεργασία με τον Αθλητικό Σύλλογο Νέων διοργανώθηκε μεγάλη φιλανθρωπική χοροεσπερίδα στο “Kings Theatre”, που στέφθηκε από επιτυχία. Σκοπός της εκδήλωσης ήταν συγκέντρωση χρημάτων για το νοσοκομείο της Αδελαΐδας και η ανταπόκριση των ομογενών ήταν αθρόα.⁴²⁵

6) Σύλλογος Γυναικών Αδελαΐδας

Ο Σύλλογος Γυναικών Αδελαΐδας ιδρύθηκε επίσημα το έτος 1937, όμως τα μέλη του είχαν δραστηριοποιηθεί από το έτος 1934, διοργανώνοντας εκδηλώσεις για την ανέγερση της εκκλησίας των Ταξιάρχων στην Αδελαΐδα.⁴²⁶ Ο Σύλλογος υφίσταται έως σήμερα και είναι καταχωρημένος στη στήλη των μεγάλων ευεργετών του ναού.⁴²⁷

Το 1938 στο “Marmarinos Hall”, Grote str., ο Σύλλογος Γυναικών Αδελαΐδας διοργάνωσε εκδήλωση ποικίλου περιεχομένου, όπου συμμετείχαν σε διαγωνισμό “Penny a Prick” (διαγωνισμός περισυλλογής πεννών) τα παιδιά της παροικίας.⁴²⁸ Από την εκδήλωση διασώζεται η κάτωθι φωτογραφία.

“Marmarinos Hall”, 1938 ⁴²⁹

⁴²⁴ Ο.π.

⁴²⁵ Ο.π., 4 Απριλίου 1940.

⁴²⁶ Αφορμή ήταν η ανάγκη της παροικίας να αποκτήσει Ορθόδοξη εκκλησία, καθώς τα μέλη της κάλυπταν τις θρησκευτικές τους ανάγκες στον προτεσταντικό ναό της Αγίας Τριάδας στο North Terrace. Η Καθολική Αναστασάς ανέλαβε την πρωτοβουλία και όλη η παροικία ανταποκρίθηκε, με τη διενέργεια λαχειοφόρων αγορών, bazaar, χοροεσπερίδων, κ. α. (Βλ. *Η ιστορία μας/Our Story*, Σύλλογος Κυριών και Δεσποινίδων Νότιας Αυστραλίας «ο Ταξιάρχης»/ Greek Women’s Society South Australia “Taxiarhis”, Adelaide 2012, σ. 11).

⁴²⁷ *Εθνικόν Βήμα*, 28 Σεπτεμβρίου 1938.

⁴²⁸ Το αγόρι και κορίτσι που συγκέντρωσε τις περισσότερες πέννες στέφθηκε βασιλιάς και βασίλισσα της βραδιάς (*Η ιστορία μας/Our Story*, ό.π., σ. 16).

⁴²⁹ Ο.π.

Έλληνες στο Port Pirie στην εκκλησία Αγ. Γεωργίου, 1935 ⁴³⁰

Vα) Έλληνες – Κοινότητα στο Port Pirie

Η πρώτη ελληνική άφιξη στο Port Pirie καταγράφεται στην περιοχή Warrick. Ήταν του Peter (όνομα αγγλοποιημένο), Έλληνα από την Καλαμάτα που έφτασε στο Warrick της Αυστραλίας το 1875, σε ηλικία 20 χρονών. Από το 1892 εργάζετο ως ξυλουργός στην πόλη. Μια άλλη πρόωρη άφιξη ήταν και του «θείου Γιώργου Karas», όπως τον αποκαλούσαν πολλοί Έλληνες νεοφερμένοι, τη δεκαετία του 1910. Ήταν ναυτικός με καταγωγή από το νησί του Πόρου, ο οποίος εγκαταστάθηκε στην Αυστραλία το 1880. Μερικοί Έλληνες διέμεναν για μικρά χρονικά διαστήματα στο Port Pirie από το 1875, αλλά δεν δημιούργησαν κοινοτική ζωή μέχρι το 1912.

Αρκετοί Έλληνες έφθασαν στο Port Pirie κατά τη διάρκεια και μετά το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και κατάγονταν από την Ιθάκη, το Καστελλόριζο και τα Δωδεκάνησα. Στη δεκαετία του 1920 πάνω από 8.000 Έλληνες έφθασαν στην περιοχή εξαιτίας του ξεριζωμού των Ελλήνων από τα μικρασιατικά παράλια, όταν υπήρξε ανταλλαγή εδαφών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. ⁴³¹ Αρχικά, οι πρώτοι Έλληνες εγκαταστάθηκαν στο Port Pirie και όχι στην Αδελαΐδα. Ένας Έλληνας μετανάστης ήταν και ο Γεώργιος Πολίτης που δούλευε στα μεταλλουργεία και καλλιεργούσε ντομάτες στην περιοχή του Napperby. Ο γιος του Con που γεννήθηκε το 1919 στο Napperby, συνέχισε την παράδοσή του και έγινε ένας σημαντικός γαιοκτήμονας και προγραμματιστής στη Νότια Αυστραλία. Καθώς το Port Pirie ήταν το κέντρο των Ελλήνων που ζούσαν στη Νότια Αυστραλία, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι η πρώτη Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία στη Ν.Α. ιδρύθηκε στο Port Pirie το 1925. Ο πρώτος Έλληνας ιερέας λειτουργούσε σε έναν ξύλινο ναό που προηγουμένως ήταν Αγγλικανική Εκκλησία. Αυτό το κτήριο χρησιμοποιήθηκε έως ότου κτίσθηκε Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία μεταξύ 1957 και 1960 στην οδό Florance. Μέχρι το 1925 υπήρχαν τουλάχιστον 362 Έλληνες άνδρες που

⁴³⁰ <https://www.kythera-family.net/en/history/general-history/the-only-place-xeni-could-find-work>, (ημ. προσβ. 13-7-2022).

⁴³¹ Περισσότερο από ένα εκατομμύριο Έλληνες είχαν εκτοπισθεί από τους Τούρκους εκείνη την περίοδο [βλ. και Anastasios M. Tamis, «Τυπολογία ιστοριογραφίας της ελληνικής εποίκησης (Ωκεανία και Νότια Αμερική)», *ό.π.*, σ. 429].

απασχολούνταν στα μεταλλουργεία του Port Pirie.⁴³² Αν και το Port Pirie αποδυναμώθηκε σταδιακά, η Ελληνική Κοινότητα εξεύρισκε τρόπους για να διατηρεί απογευματινό ελληνικό σχολείο και να συνδράμει τους απόρους. Πρώτος δάσκαλος της παροικίας αναφέρεται ο Κ. Αποστόλου, ενώ στη συνέχεια δίδαξε ο Όμηρος Πυκνής που διοργάνωσε αρκετά θεατρικά δρώμενα με τους μαθητές του.⁴³³ Έως το 1930, ο ελληνικός πληθυσμός στο Port Pirie σταθεροποιήθηκε περίπου στους 250 εποίκους. Οι περισσότεροι Έλληνες είχαν δικά τους καταστήματα και μικρές επιχειρήσεις. Λιγосτοί είχαν γίνει κηπουροί σε κοντινές περιοχές στο Nelshaby και Napperby, ή μακρύτερα στο Wirrabra. Ο ιερέας Γερμ. Ηλιού άρχισε να επισκέπτεται την πόλη συχνότερα μετά το 1928 και να λειτουργεί στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, τη μοναδική ελληνική εκκλησία στη Νότια Αυστραλία έως τα τέλη του 1930.⁴³⁴ Τα έθιμα και οι θρησκευτικές παραδόσεις των Ελλήνων του Port Pirie αναφέρονταν συχνά στον τοπικό εγχώριο τύπο.⁴³⁵ Οι σχέσεις της ελληνικής παροικίας με τις αυστραλιανές αρχές ήταν αρμονικές και οι ομογενείς ήταν παρόντες σε κάθε εκδήλωση της πόλης. Το 1934 συμμετείχαν στη μουσική εκδήλωση του Δημάρχου στο “Solomons Town”, ενώ το 1939 συγκρότησαν ειδική επιτροπή Ελληνίδων κυριών για τον πατριωτικό έρανο της πόλης υπέρ του Ερυθρού Σταυρού.⁴³⁶ Παράλληλα με την ίδρυση της Ελληνικής Κοινότητας και τη λειτουργία του σχολείου, εντοπίζονται οι ακόλουθες θεατρικές δραστηριότητες:

Στις 24 Μαρτίου 1935 στην αίθουσα του “Parish Hall”, συνδιοργανώθηκε εκδήλωση από την κοινοτική επιτροπή και τον δάσκαλο Όμηρο Πυκνή, για τον εορτασμό της Εθνικής Παλιγγενεσίας, με τη συμμετοχή ταλαντούχων ερασιτεχνών. Μεταξύ άλλων παίχτηκε η κωμωδία *Γάμος και Κηδεία*, στην οποία έλαβαν μέρος οι Ιωάννης Νικηφόρου και οι κες Φιλίππου, Αργυροπούλου και Τερεζάκη.⁴³⁷

Στις 10 Απριλίου 1939, η κοινοτική επιτροπή διοργάνωσε εσπερίδα στην αίθουσα του “Parish Hall” για την Ανάσταση του Σωτήρος Χριστού. Ο Αρχιμανδρίτης Γερμανός Ηλιού, αφού ενταφίασε τον Χριστό τη Μ. Παρασκευή δεν ήλθε ούτε για τη δεύτερη Ανάσταση και οι ομογενείς έκαναν το Πάσχα μόνοι τους, με τη διοργάνωση καλλιτεχνικού προγράμματος.⁴³⁸

Τον Μάιο 1939 στην αίθουσα του “Parish Hall” δόθηκε από ερασιτέχνες θεατρική παράσταση με μεγάλη επιτυχία. Παρουσιάστηκαν οι κωμωδίες: *Γαμβρός με δανεική νύφη* και *Το μονό κρεββάτι*, που από παρεξήγηση ενοικιάσθηκε σε τέσσερεις πελάτες. Ο Ι. Αθηναίος δίδαξε τη δίπρακτη κωμωδία *Γαμβρός με δανεική νύφη*.⁴³⁹

⁴³² <https://trove.nla.gov.au/work/231578459?keyword=Greeks%20in%20Port%20Pirie>, (ημ. προσβ. 20-2-2020).

⁴³³ *Εθνικόν Βήμα*, 15 Ιουνίου 1932 και 19 Δεκεμβρίου 1934.

⁴³⁴ *Ο.π.*

⁴³⁵ Στην εγχώρια εφημερίδα *Register*, 11 Απριλίου 1936, με τίτλο «Οι Έλληνες γιορτάζουν Πάσχα» γινόταν εκτενής αναφορά στα έθιμα του Πάσχα, που περιγράφονταν σαν ένα εξωτικό φαινόμενο.

⁴³⁶ *Εθνικόν Βήμα*, 25 Οκτωβρίου 1939.

⁴³⁷ Στο μουσικό πρόγραμμα με ορχήστρα, η Θ. Γεωργίου έπαιξε στο πιάνο, με συνοδεία βιολών από τους Δ. Καλαμπουρνή και Λουκά Σπαρτάλη το *Μαύρη είναι η νύχτα στα βουνά* (Πανελλήνιος Κήρυξ, 11 Απριλίου 1935).

⁴³⁸ *Ο.π.*, 1 Μαΐου 1939.

⁴³⁹ Έλαβαν μέρος στην πρώτη κωμωδία οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Α. Νικηφόρου (Αθηναίου) *μητέρα*, Α. Βαρσαμή, *κόρη*, Ι. Σημιακός *θείος*, Δ. Μίξης *φοιτητής*. Στο *μόνο κρεββάτι*, συμμετείχαν οι: Α.

VI) Έλληνες στο Περθ και τη Δυτική Αυστραλία

Η εποίκιση των Ελλήνων στη Δυτική Αυστραλία ξεκίνησε το 1829 από κατοίκους της Βικτώριας, που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή εξαιτίας της οικονομικής κρίσης.⁴⁴⁰ Έως το 1890, 17 Έλληνες κατοικούσαν στη Δυτική Αυστραλία.⁴⁴¹ Εκείνη τη χρονιά έφθασε στο Περθ ο Καστελλορίζιος Αθανάσιος Αυγουστής.⁴⁴² Μετά από την προσωπική του περιπετειώδη πορεία, αποτέλεσε τον συνδετικό κρίκο της αλυσιδωτής μετανάστευσης. Αρκετοί Έλληνες που εγκαταστάθηκαν αργότερα στην περιοχή, στη συντριπτική πλειοψηφία τους ήταν Καστελλορίζιοι. Οι συνθήκες διαβίωσης των πρώτων μεταναστών θα ήταν εξαιρετικά δυσχερείς, εάν δεν τύγχαναν της υποστήριξης και συνδρομής του πρωτοπόρου συμπατριώτη τους.⁴⁴³ Το 1913 ο Αθ. Αυγουστής σχημάτισε την Καστελλοριζιακή Ένωση, στην οποία επί σειρά ετών εξελέγετο Πρόεδρος. Συνέβαλε σημαντικά στην ανέγερση του “Greek Hall” στην οδό Φραγκίσκου και στην ίδρυση ελληνικού σχολείου στο ίδιο κτήριο.⁴⁴⁴

Τους ίδιους σκοπούς υπηρέτησε και η Ελληνική Ένωση Δυτικής Αυστραλίας που συνεργάστηκε με την Ένωση Καστελλοριζίων για τη δημιουργία αίθουσας συναθροίσεων και Εκκλησίας. Η Ελληνική Ένωση λειτούργησε από το 1918 ως οργανωμένος όμιλος νέων με στόχο την αγαθοεργία, την προσφορά στους αναξιοπαθούντες και τη συντήρηση της Εσπερινής Ελληνικής Σχολής ο «Πιττακός».⁴⁴⁵ Ήταν το 1922 όταν η Καστελλοριζιακή Ένωση ανέλαβε την πρωτοβουλία αγοράς γης για την ανέγερση Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Συναυλίες, απογευματινά τσάγια, μαζάρ πραγματοποιήθηκαν για τον σκοπό αυτό, τον οποίο υποστήριζαν όλες οι Ενώσεις, όπως η Πανελλήνια Ένωση Γυναικών. Οι λιγοστοί Έλληνες που υπήρχαν το 1923 αυξήθηκαν σταδιακά, δημιουργώντας μία φιλική καλλιτεχνική παροικία.⁴⁴⁶

Νικηφόρου, Α. Βαρσαμή, Ι. Σημιακός, Δ. Μίξης, Ιωάννης Κοκκώδης και Ο. Πυκνής (*Εθνικόν Βήμα*, 2 Ιουνίου 1937).

⁴⁴⁰ John N. Yiannakis, “The Greek presence in Western Australia: an outline history”, *Multicultural Communities Online*, Official Publication of the Online WA, *Multicultural Communities Gateway*, vol. 3, no. 4, October 2002, σ. 9 στο <http://www.multicultural.online.wa.gov.au/wppuser/owamc/sept02news/page9.html>, (ημ. προσβ. 4-4-2019).

⁴⁴¹ Christos Fifis, “The Pre – World War II Greek Community in Australia: Class Divisions and Trends”, *Journal of the Hellenic Diaspora*, General Issue, vol. 30, no. 2, Australia 2004, σ. 60.

⁴⁴² Ο Αθανάσιος Αυγουστής έφθασε στην Αυστραλία κυνηγημένος από τους Τούρκους, όταν έλαβε μέρος σε μία μικρή ναυμαχία μεταξύ του ιστοφόρου του και μιας τουρκικής περιπολίας, στα παράλια του Καστελλορίζου. Οι Τούρκοι τον ακολούθησαν στο νησί του και προσπάθησαν να τον συλλάβουν. Όμως εκείνος διέφυγε από τις στέγες των σπιτιών. Μαζί με τα ξαδέλφια του, τους αδελφούς Μανωλά, που ήταν επίσης μέλη του πληρώματος, κατέφυγαν στην Αίγυπτο και δούλεψαν στη δώρυγα του Σουέζ. Ο Αυγουστής βλέποντας τα πλοία που διέρχονταν από το κανάλι, αποφάσισε να μεταναστεύσει στην Αυστραλία. Μετά από μία στάση στη Σιγκαπούρη έφθασε στο Περθ. Ασχολήθηκε στην αρχή με τα μαργαριτάρια, ενώ στη συνέχεια προσκάλεσε τα ξαδέλφια του Μανωλά να συνεργασθούν σε δική τους επιχείρηση. Μετά από ένα διάστημα παραμονής τους στην Αδελαΐδα, έμειναν μόνιμα στο Περθ (*West Australian*, 28 Μαΐου 1932).

⁴⁴³ Τους προσέφερε τροφή και στέγη μέχρι να βρουν σταθερή εργασία.

⁴⁴⁴ Ο.π.

⁴⁴⁵ Προφανώς, η Πανελλήνια Ένωση με έδρα την Ελλάδα αποτέλεσε ένα προ-στάδιο της ίδρυσης των Ελληνικών Κοινοτήτων.

⁴⁴⁶ R. Appleyard και J. Yiannakis, “Hellenic Community in Western Australia” στο <https://www.hcwa.org/en/about/history>, (ημ. προσβ. 12-2-2020).

Έλληνες στο Περθ, 1920 ⁴⁴⁷

Στο Περθ αρχές του 1930, η ατμόσφαιρα που επικρατούσε γύρω από την οδό Parker ήταν ελληνική. Η κοινοτική εξέλιξη των παραιοκίων της Δυτικής Αυστραλίας ήταν διαφορετική από εκείνη σε Μελβούρνη και Σύδνεϋ. Απομονωμένος ο Ελληνισμός των Πολιτειών αυτών, έδωσε διαφορετικές προτεραιότητες. Ικανοποίησε πρώτα τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανάγκες της παραιοκίας και τελευταία στράφηκε στην ανέγερση εκκλησίας.

5) Ελληνική Κοινότητα Περθ

Η Ελληνική Κοινότητα Δυτικής Αυστραλίας απαρτιζόταν από τα ίδια στελέχη του πρώτου Συμβουλίου της Καστελλοριζιακής Ένωσης και ιδρύθηκε εννέα χρόνια αργότερα, το 1922.⁴⁴⁸ Η Ελληνική Κοινότητα είχε αποφασίσει να κατασκευάσει μια αίθουσα πριν από μια εκκλησία, έναν οικονομικά εφικτό στόχο εκείνη την εποχή. Η αίθουσα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και ως θρησκευτικός χώρος, ή τόπος κοινωνικών εκδηλώσεων και συναθροίσεων, έως ότου συγκεντρώνονταν τα απαραίτητα χρήματα για την ανοικοδόμηση εκκλησίας.⁴⁴⁹ Η Ελληνική Κοινότητα διοργάνωνε συναυλίες τη δεκαετία του 1920 και του 1930, για αυτόν τον σκοπό. Οι Καστελλοριζιοί αδελφοί Μιχάλης και Πέτρος Μιχελίδης που αναδείχθηκαν ως οι μεγαλύτεροι καπνέμποροι και καπνοβιομήχανοι της Δυτικής Αυστραλίας με έδρα το Περθ έπαιξαν σημαντικό υποστηρικτικό ρόλο στην εξέλιξη της Ελληνικής Κοινότητας, της οποίας ο δεύτερος ήταν Πρόεδρος.⁴⁵⁰

⁴⁴⁷ <https://www.slv.vic.gov.au/pictoria/gid/slv-pic-aab74008>, (ημ. προσβ. 8-8-2022).

⁴⁴⁸ Η Castellorizian Association είχε ήδη αγοράσει το 1922 γη κατά μήκος της Parker Street στο Northbridge ένα οικόπεδο προκειμένου να ανεγερθεί εκκλησία. Για να καταστεί δυνατή η αγορά κενής γης στην οδό Πάρκερ και στη συνέχεια να χρηματοδοτηθεί η κατασκευή μιας αίθουσας και μιας εκκλησίας, οργανώθηκαν πολλές δραστηριότητες συγκέντρωσης κεφαλαίων. Εκτός από τις γυναίκες της ελληνικής κοινότητας, ο Γιάννης Άρης διοργάνωνε συναυλίες κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1920 και του 1930 για τη συγκέντρωση κεφαλαίων για το σκοπό αυτό (R. Appleyard και J. Yiannakis, *ό.π.*).

⁴⁴⁹ *Ο.π.*

⁴⁵⁰ Οι Πέτρος και Μιχαήλ Μιχελίδης μετανάστευσαν στη Δυτική Αυστραλία στις αρχές του 1900. Από το Καστελλόριζο έφθασαν στο Πορτ - Σάϊντ και εντέλει εγκαταστάθηκαν στο Περθ. Πρωτοστάτησαν σε μια αυτοκρατορία παραγωγής καπνού με τη γεωργική βάση της στο Manjimup στο βαθύ νοτιοδυτικό κράτος. Μέχρι τη δεκαετία του 50, η Michelides Ltd, παρήγαγε ένα εκατομμύριο τσιγάρων την ημέρα,

Η καλλιτεχνική κίνηση στο Περθ ήταν αποτέλεσμα της συγκέντρωσης ταλαντούχων ομογενών. Η διαμονή του βαρύτενου Ιωάννη Μιχαηλίδη στην πόλη από το 1923 ήταν καταλυτική, καθώς ενίσχυσε τις γνώσεις και το ενδιαφέρον των ομογενών στη μουσική.⁴⁵¹ Ίδρυσε Ωδείο (μουσική σχολή) και συμμετείχε στις καλλιτεχνικές εσπερίδες της ομογένειας, συμβάλλοντας στους κοινοτικούς σκοπούς.⁴⁵² Ο Ιωάννης Αριστοτέλους συνδύασε το ταλέντο του για τη μουσική και το θέατρο διοργανώνοντας συναυλίες στο “Greek Hall”, για ευαγείς σκοπούς. Τα έσοδα των παραστάσεων τα εισέπραττε η Ελληνική Κοινότητα. Εθελοντές προσέρχονταν, απαγγέλοντας ποίηση, παίζοντας μουσικά έργα, συμμετέχοντας σε χοροεσπερίδες και θεατρικά έργα, ψυχαγωγώντας τον ελληνικό πληθυσμό του Περθ.⁴⁵³ Αρκετά αξιόλογα πρόσωπα πλαισίωσαν την καλλιτεχνική ομάδα του Περθ, όπως οι: Βλάσιος Ζαναΐλης, Βασίλης Κουτσούκος, (ή Basil Konstance), Άννα Περιβολάρη, κ.α., που στο διάστημα του μεσοπολέμου χάρισε σε ντόπιους και ομογενείς, χαρούμενες στιγμές διασκέδασης, καλλιτεχνικής ανάτασης και δημιουργικής ψυχαγωγίας.⁴⁵⁴ Ωστόσο πολλές σημαντικές μουσικοθεατρικές εκδηλώσεις στο Περθ δεν θα είχαν πραγματοποιηθεί χωρίς τη συμβολή των Δημήτριου Ιωαννίδη και Στέλιου Σαλίγκαρου, που προικισμένοι με συγγραφικά και μουσικά χαρίσματα, συνέβαλαν στην εγχώρια παραγωγή του ομογενειακού αλλά και του αυστραλιανού θεάτρου.⁴⁵⁵ Ο Πανελλήνιος Κήρυξ σχολίαζε τη σπάνια συνάθροιση των αξιόλογων καλλιτεχνών της ομογένειας και τη συνεργασία τους, μέσα σε ένα κλίμα ευφορίας και χαράς.⁴⁵⁶ Σύμφωνα με τον τύπο, επικρατούσε μεγάλη ευθυμία στις συγκεντρώσεις της ομογένειας του Περθ, όταν παρευρίσκονταν οι μουσικοσυνθέτες, οι καλλιτέχνες του άσματος και η ομάδα του Ερασιτεχνικού Ομίλου.⁴⁵⁷

στο εργοστάσιο ορόσημο στη γωνία των οδών Pool και Roe, στο Περθ. Από το 1960, το άνοιγμα της αγοράς στα διεθνή μονοπώλια καπνού είχε ως αποτέλεσμα την καταστροφή της τοπικής βιομηχανίας. Αυτοδίδακτοι, φιλόδοξοι, πολύγλωσσοι, με εκπληκτική ενέργεια, προσεκτικό σχεδιασμό και διπλωματία δεν έγιναν μόνο βαρόνοι του καπνού της Δυτικής Αυστραλίας αλλά μεγάλοι ευεργέτες και ηγέτες στην Ελληνική Κοινότητα [The Tobacco Pioneers, Michelides, A Family History — Museum of Perth στο <http://www.museumofperth.com.au/the-tobacco-pioneers-mic>, (ημ. προσβ. 3-2-2016)].

⁴⁵¹ Ο βαρύτενος Ιωάννης Μιχαηλίδης ήταν βασικός συντελεστής μουσικοθεατρικών εκδηλώσεων της ομογένειας. Μετά την περιοδεία του στην Αυστραλία με τον θίασο της Βρυσούλας Παντοπούλου, επέλεξε να εγκατασταθεί στην πόλη του Περθ μαζί τη σύζυγό του. Στους Appleyard – Yiannakis αναφέρεται ως De Michelis που το 1923 ήλθε να παίξει στο Περθ, στα πλαίσια περιοδείας θεατρικής ομάδας από την Αίγυπτο. Η χαρά και η έκπληξη των ομογενών ήταν μεγάλη όταν αποφάσισε να μείνει στην πόλη τους. Ο Ι. Μιχαηλίδης συμμετείχε σε πολλές κοινοτικές παραστάσεις, στο Δημαρχείο του Περθ, στο “His Majesty Theatre”, κ.α. Δίδασκε τραγούδι στο Nicholson Studio και συμμετείχε ζωντανά σε προγράμματα του κρατικού ραδιοφώνου ABC (βλ. και Ελένη Τσεφαλά, *ό.π.*, σ. 44).

⁴⁵² Πανελλήνιος Κήρυξ, 18 Οκτωβρίου 1928 και Reginald Apleyard and John Yiannakis, *Greek Pionners in Western Australia*, UWA Publishing, Australia 2002, σ. 171.

⁴⁵³ R. Appleyard και J. Yiannakis, *ό.π.*

⁴⁵⁴ Οι συναυλίες έγιναν οι πιο δημοφιλείς και τακτικές κοινωνικές εκδηλώσεις κατά τη διάρκεια των ετών της Ύφεσης, συνήθεια που προσιδιάζει για ανθρώπους που αναζητούν την ευκαιρία να ξεφύγουν από τις οικονομικές δυσκολίες και την ταλαιπωρία που αντιμετώπισαν (*ό.π.*).

⁴⁵⁵ *West Australian*, 5 Ιουνίου 1939.

⁴⁵⁶ «Ο Ελληνισμός στο Περθ είναι μία μεγάλη οικογένεια, που συνεχώς προσπαθεί να ευρίσκεται σε επικοινωνία. Οι σχέσεις μεταξύ των μελών της κοινότητας είναι φιλικές. Στις συγκεντρώσεις τους κανείς διακρίνει το πνεύμα της ευθυμίας, της οικογενειακής ατμόσφαιρας και της ανυπόκριτης χαράς» (Πανελλήνιος Κήρυξ, 11 Μαΐου 1939).

⁴⁵⁷ Η καλλιτεχνική ομάδα αποτελείτο από τους Δημ. Ιωαννίδη, Στέλιο Σαλίγκαρο, Ιωάννη Αριστοτέλους, Δημήτριο Καλαφατά, Βλάσιο Ζαναΐλη και άλλους. Κατά τη διαμονή του Αλ. Γρίβα στο

Ο Δημ. Ιωαννίδης με ομογενείς στο Περθ, 1930 ⁴⁵⁸

Το 1937 ολοκληρώθηκε και η ανέγερση της εκκλησίας. Από τις 30 Δεκεμβρίου 1935, η Ελληνική Κοινότητα είχε αναθέσει στο αρχιτεκτονικό γραφείο του Oldham, Boas και Ednie-Brown να καταρτίσουν σχέδια βυζαντινού ύφους, με πρότυπο το ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο νησί του Καστελλόριζου. Η Ελληνική Κοινότητα απευθύνθηκε στον τοπικό Έλληνα καλλιτέχνη, Βλάσιο Ζαναΐλη, για να την αγιογραφήσει και την Κυριακή 18 Απριλίου 1937 έγινε η εναρκτήρια τελετή εγκαθιδρύσεως του ναού.

Η πλούσια καλλιτεχνική δράση των ομογενών του Περθ περιγράφεται αναλυτικά στον εγχώριο και τον ομογενειακό τύπο. Στο Περθ έδρασαν μέσα στα πλαίσια της Κοινότητας ο Φιλοτεχνικός Όμιλος το 1931 και ο Ερασιτεχνικός Όμιλος της παροικίας.

Το 1922 μνημονεύεται από τον εγχώριο τύπο, ένα κοντσέρτο που δόθηκε από την Ελληνική Δραματική Κοινωνία στην αίθουσα του “Hibernian Hall”, (Murray str.), προς όφελος του νοσοκομείου της πόλεως του Περθ, που τελούσε υπό την αιγίδα της Ελληνικής Κοινότητας.⁴⁵⁹

Στο Περθ πραγματοποιήθηκε εσπερίδα την 14^η Σεπτεμβρίου 1928, που έλαβε χώρα στην κοινοτική αίθουσα. Η εσπερίδα ήταν αποτέλεσμα συνεργασίας μεταξύ ερασιτεχνών καλλιτεχνών και μαθητών. Παρουσιάστηκε το έργο *Ανεμοχάξιμο*, κωμωδία από τους Μ. Μιχαήλ και Βλάσιο Ζαναΐλη.⁴⁶⁰

Περθ του δόθηκε η ευκαιρία να θαυμάσει «την μουσική τέχνη και τις συνθέσεις του Στέλιου Σαλίγκαρου και να ακούσει τα τερπνά και μελωδικά άσματά του». Επίσης εκτίμησε και «την δεινότητα της τέχνης και το μουσικό τάλαντο του ζεύγους Ιωαννίδου». Αλλά και ο Ιωάννης Αριστοτέλους με την ωραιότατη σύζυγό του, αποτελούσαν «ένα καλό μουσικό σύμπλεγμα», ενώ ο καλλιτέχνης Βλάσιος Ζαναΐλης όσο καλά μεταχειριζόταν τον χρωστήρα στις προσωπογραφίες και εικόνες, τις οποίες θαυμάζον όλοι και τόσα πολλά γράφονται για την τέχνη του στον εγχώριο τύπο, ανάλογα θαυμάζονταν για τη μελωδική φωνή του και το ταλέντο του στην υποκριτική (ό.π.).

⁴⁵⁸ Το 1930, οι πρώτοι Έλληνες μουσικοί σχημάτισαν ορχήστρα με τα μουσικά όργανα: κιθάρα, βιολί, μανδολίνο και γιουκαλίλι. Δ. Ο Ιωαννίδης βρίσκεται δεύτερος από αριστερά, καθημένος [<https://www.slv.vic.gov.au/pictoria/gid/slv-pic-aab74009>, (ημ. προσβ. 8-8-2022)].

⁴⁵⁹ *Daily News*, 19 Μαΐου 1922.

⁴⁶⁰ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 1 Νοεμβρίου 1928.

Στο Περθ στην αίθουσα της Κοινότητας, στις αρχές Σεπτεμβρίου 1930, πραγματοποιήθηκε διάλεξη με χοροεσπερίδα. Επίσης παρουσιάστηκε κωμωδία Καραγκιόζη από τους Δ. Καλαφατά και Ιωάννη Παπαϊωάννου.⁴⁶¹

Στις 30 Αυγούστου 1931, ο ανασυσταθείς Φιλοτεχνικός Όμιλος της πόλης έδωσε χοροεσπερίδα, προς όφελος του Κοινοτικού Ταμείου. Ο Δημ. Καλαφατάς παρουσίασε το κωμικό τραγούδι “Vagabond lover”, σε διασκευή σε ελληνικούς στίχους του Δημ. Ιωαννίδη, το οποίο ερμήνευσε επανειλημμένως κατά προτροπή του κοινού. Εκτελέστηκε πλούσιο μουσικό πρόγραμμα στο οποίο συμμετείχαν όλοι οι καλλιτέχνες της παροικίας και προαναγγέλθηκε η παράσταση του *Χορχόρ Αγά* του Αρμένιου Ν. Τσοχατζιάν σε διασκευή Δημ. Ιωαννίδη, στην οποία θα λάμβαναν μέρος οι καλλιτέχνες της παροικίας, με ανατολίτικες αμφιέσεις. Επίσης ο Φιλοτεχνικός Όμιλος προανήγγειλε τις παραστάσεις: *Βιενέζικη οπερέτα* του Κάλμαν, *Τσιγγάνα πριγκήπισσα* (*Tzardas Fursing*) και τις *Βιενέζικες νύκτες* από το ομώνυμο κινηματογραφικό έργο, που θα παρουσίαζε σε διασκευή του Δημ. Ιωαννίδη.⁴⁶²

Στις 11 Οκτωβρίου 1931, στην αίθουσα του “Hibernian Hall” παρουσιάστηκε με λαμπρότητα από τον Φιλοτεχνικό Όμιλο η τρίπρακτη οπερέτα ο *Λεμπλεμιτζής Χορχόρ Αγάς*, σε διασκευή του Δημήτριου Ιωαννίδη. Η παράσταση επαναλήφθηκε με λαμπρότητα στις 25 Οκτωβρίου, στην ίδια αίθουσα. Ο Δ. Ιωαννίδης συνέθεσε από μνήμης μία παράσταση που είχε δει στη Σμύρνη πριν 15 χρόνια να παίζεται από τουρκικό θίασο. Στην παράσταση έλαβαν μέρος είκοσι τρία (23) πρόσωπα, από τα οποία οκτώ ήταν γυναίκες και δεκαπέντε άνδρες. Πρωταγωνιστικό ρόλο είχαν ο Ι. Αριστοτέλους ως *Χορχόρ Αγάς* και η Ελένη συζ. Δημητρίου Ιωαννίδου, ως *Λατφέ Χανούμ*, κόρη του *Χορχόρ Αγά*.⁴⁶³

Την Κυριακή 19 Νοεμβρίου 1933 πραγματοποιήθηκε στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” χοροεσπερίδα που διοργανώθηκε από τον Ερασιτεχνικό Σύλλογο της παροικίας, με την ευγενική σύμπραξη του καλλιτέχνη Ιωάννου Μιχαηλίδη με σκοπό την ενίσχυση του Κοινοτικού Ταμείου. Παίχτηκαν οι κωμωδίες: *Ο Βαρώνος Μαστερχάουζεν και ο υπηρέτης του*. Το ρόλο του *Βαρώνου* υποδύθηκε ο Γ. Ετρελέζης και του *Υπηρέτη* ο Ιωάννης Αριστοτέλους. Επίσης παρουσιάστηκε και η κωμωδία *ο Ναστραδίν Χότζας και ο Παπά Λαυρέντιος*. Τον ρόλο του *Ναστραδίν Χότζα* υποδύθηκε ο Δημήτριος Καλαφατάς και του *Λαυρέντιου*, ο Μιχαήλ Σπύρου.⁴⁶⁴

Το διάστημα μεταξύ 1934 – 1935 πραγματοποιήθηκαν μία σειρά από κοινοτικές εσπερίδες, με έργα που συνέγραφε και συνέθετε ο Δημ. Ιωαννίδης.

Την Κυριακή στις 26 Αυγούστου 1934, με πρωτοβουλία του Ιωάννου Αριστοτέλους πραγματοποιήθηκε εσπερίδα στην κοινοτική αίθουσα, όπου παίχτηκε

⁴⁶¹ Ο.π., 11 Σεπτεμβρίου 1930.

⁴⁶² *Εθνικόν Βήμα*, 16 Σεπτεμβρίου 1931.

⁴⁶³ Συμμετείχαν στους γυναικείους ρόλους οι: Χρυσούλα Ι. Αριστοτέλους Ζινέτ (Τσιγγάνα μοιρολόγος), Αθηνά Εμ. Καλαφατά *Αϊσέ* (φίλη της Λατφέ) και Φανή Δημ. Καλαφατά, Ιάσμη Π. Μιχαηλίδου, Χρυσάνθη Β. Καϊλή, Νίνα Σισελίδη, Κλειώ Φωτειάδου. Στους ανδρικούς ρόλους οι: Εμμανουήλ Ν. Καλαφατάς *Κιόρογλου*, Λάζ. Μανδάλης *Μπεχλιβάν*, Βλάσιος Ζαναίλης *Μπέης*, Δημήτριος Ν. Καλαφατάς *Χότζας*, Εμμανουήλ Ν. Δονιάς *Μεμέτ Τελάλης*, οι νέοι Παύλος Αναστασάκης, Αναστάσης Κελετζής, Σπυρίδωνας Καρασάβας, Γεώργιος Αντωνιάδης και Ανδρέας Ιερώνυμος *παλληκάρια του Κιόρογλου*. Επίσης οι: Σταύρος Κακούλας, Νικόλας Διαμαντάρας, Ιωάννης Κουταλιανός, Μιχαήλ Χατζημιχαήλ και Δημήτριος Ν. Καλαφατάς στον ρόλο του *Ινδού Φακίρη (ό.π.)*.

⁴⁶⁴ *Εθνικόν Βήμα*, 6 Δεκεμβρίου 1933.

με επιτυχία το έργο *Παριζιάνικο Καμπαρέ*, του Δημ. Ιωαννίδη.⁴⁶⁵ Η μουσική ορχήστρα αποτελείτο από τους: Χρυσούλα Ι. Αριστοτέλους (Πιάνο), Δάφνη Π. Μιχελίδου, Σπυρίδωνα Φερμάνη, Ελευθέριο Πίτσικα (Βιολιά), Σταύρο Κακούλα, Νικόλαο Πονηρό (Μανδολίνα και Πανζολίνα) και το Χαβάϊαν Τρίο, Αχιλλέα Ζορμπά και Αουλάϊφ (Κιθάρες) και Μ. Αουλάϊφ (ξυλόφωνο). Ο Ιωάννης Μιχελίδης ενθουσίασε την παροικία με τα εκλεκτά του άσματα. Επίσης παίχτηκε από τους ερασιτέχνες η κωμωδία του Γ. Σουρή *Δεν έχει τα προσόντα*, με μεγάλη επιτυχία.⁴⁶⁶

Στη δεύτερη κοινοτική εσπερίδα του Ερασιτεχνικού Ομίλου της Κοινότητας Περθ που πραγματοποιήθηκε στις 21 Οκτωβρίου 1934 στην κοινοτική αίθουσα, υπέρ του κοινοτικού ταμείου, παίχτηκε το έργο *Βενέτικη Νύχτα* του Δημ. Ιωαννίδη που κατενθουσίασε τους πάντες.⁴⁶⁷ Ακολούθησε, το μονόπρακτο κωμικό έργο *Ο Βασιλεύς της ρέγγας* του Γ. Τσοκόπουλου.⁴⁶⁸

Η τέταρτη κοινοτική εσπερίδα του Ερασιτεχνικού Ομίλου δόθηκε τον Ιούνιο 1935, στην κοινοτική αίθουσα για την ενίσχυση του κοινοτικού ταμείου, με την ευγενική σύμπραξη του Ιωάννου Μιχαηλίδη.⁴⁶⁹ Μετά τον εθνικό ύμνο ακολούθησε το θεατρικό έργο *Εις τον σταθμόν* (διασκευή Δ. Ιωαννίδη), το οποίο παρουσιάστηκε με εξαιρετική επιτυχία.⁴⁷⁰ Η μονόπρακτη κωμωδία *Ο Πνευματισμός* του Ν. Λάσκαρη ήταν ο επίλογος του ποικίλου προγράμματος.

Την 11^η Αυγούστου 1935 στην κοινοτική αίθουσα, δόθηκε η πέμπτη κοινοτική εσπερίδα από τον Ερασιτεχνικό Όμιλο της Κοινότητας, από τον πρόεδρο του Ερασιτεχνικού Ομίλου και διοργανωτή των εσπερίδων Ιωάννη Αριστοτέλους. Σύμφωνα με το πρόγραμμα παρουσιάστηκαν τα εξής έργα: Στο πρώτο μέρος παίχτηκε το *Ιαπωνικόν τειοπωλείον*, ένα θεαματικό μουσικό έργο παρμένο από την οπερέτα η *Γκέϊσα*, που διασκεύασε ο Δημ. Ιωαννίδης.⁴⁷¹

⁴⁶⁵ Έλαβαν μέρος οι ομογενείς: Ιωάννης Αριστοτέλους *Διευθυντής*, Βασίλειος Κουτσούκος *Γκαρσόν*, Ιωάννης Μιχαηλίδης *Πελάτης*, Βλάσιος Ζαναΐλης *Πρίγκηψ Ελβίνος*, Ιάσμη Πίτσικα *Πριγκήπισσα της Ζάρδας*, Αθηνά Β. Κουτσούκου *Ριρίκα* και Μιχαήλ Χατζησπύρου, Ηλίας Αναστασάς, Άννα Δ. Μανώλα, Αναστασία Παπαλαζάρου *Πελάτες*, που καταχειροκροτήθηκαν από το ακροατήριο (ό.π., 19 Σεπτεμβρίου 1934).

⁴⁶⁶ Η διανομή των ρόλων είχε ως εξής: Μιχαήλ Χατζησπύρου *Ψωρίλης Λιμοκοντόρος*, Ι. Αριστοτέλους *βουλευτής*, Αθηνά Β. Κουτσούκου (κόρη της διευθύντριας κοινοτικού Σχολείου Άννας Περιβολάρη) *Μαργιωρή μοδίστρα* (ό.π.).

⁴⁶⁷ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες: Ιωάννης Αριστοτέλους, Βασίλειος Κουτσούκος, Μιχαήλ Χατζησπύρου, Ηλίας Αναστασάς, Θρασύβουλος Κουτσουβέλης και οι ερασιτέχνιδες: Χρυσ. Αριστοτέλους, Αθηνά Κουτσούκου, Άννα Μανώλα, Αν. Παπαλαζάρου. Η κοινοτική ορχήστρα απαρτιζόταν από τις Χρυσ. Αριστοτέλους, Ιάσμη Πίτσικα (Πιάνο) και τους Σπυρ. Φερμάνη και Ελευθ. Πίτσικα (Βιολιά), Σταυρ. Κακούλα και Νικ. Πονηρό (Μανδολίνο και Μπαζολίνο) (ό.π., 31 Οκτωβρίου 1934).

⁴⁶⁸ Έλαβαν μέρος στους ακόλουθους ρόλους: Μιχ. Χατζησπύρου *Ανάχαρσις Περγλεπές*, Αθηνά Β. Κουτσούκου *Κλυταιμνήστρα (Σύζυγος)*, Χρυσ. Αριστοτέλους *Αιλή*, Ι. Αριστοτέλους *Προκόπιος Σοροκαλάς*, Ηλ. Αναστασάς *Τζών Πούλος*, Βασ. Κουτσούκος *Μιχαήλ (Υπηρέτης)*, ενώ υποβολέας ήταν ο Βασίλης Πρωτομαστόρου (ό.π.).

⁴⁶⁹ Ο.π., 26 Ιουνίου 1935.

⁴⁷⁰ Έλαβαν μέρος οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Ιωάννης Αριστοτέλους *Υπάλληλος Εταιρείας Κούκ*, Ηλίας Αναστασάς *Εφημεριδοπώλης*, Μιχαήλ Χατζημιχαήλ *Ανθοπώλης*, Βασίλειος Κουτσούκος *Μανάβης*. Επίσης οι: Αθηνά Κουτσούκου, Θρασύβουλος Κουτσουβέλης, Ιάσμη Π. Πίτσικα, Άννα Μανώλα, Νίτσα και Μίκης Κορωναίου, Μαρία Γεμενή ως *περιηγητές* (ό.π.).

⁴⁷¹ Έλαβαν μέρος στους ακόλουθους ρόλους οι: Δ. Καλαφατάς *Βονμ-Τσι Κινέζος Διευθυντής Τειοπωλείου*, Χρυσ. Ι. Αριστοτέλους *Μιμόζα Σαν Γκέϊσα*, Αθηνά Κουτσούκου *Κινκότο Σαν Γκέϊσα*, Άννα Μανώλα *Χάνα Σαν Γκέϊσα*, Νίτσα Κορωναίου *Χρυσάνθεμο Γκέϊσα*, Νίτσα Γεμενή *Βιολέττα Γκέϊσα*, Αλίκη Κορωναίου *Τρις Γκέϊσα*, Βασ. Κουτσούκος *Φάρμαξ αξιωματικός ερωτευμένος με Μιμόζα*

Στο δεύτερο μέρος παίχτηκε η τρίπρακτη κωμωδία *Αλλού χτυπάει το νερό*, του Νικ. Λάσκαρη.⁴⁷²

Την Κυριακή 30 Αυγούστου 1936, παρουσιάστηκε στην ίδια αίθουσα από τον Ερασιτεχνικό Όμιλο της Κοινότητας καλλιτεχνική εσπερίδα, όπου έκανε την πρώτη της εμφάνιση η Ελληνική Μανδολινάτα του Μουσικού Σωματείου «Ορφέας» του Δ. Ιωαννίδη, η οποία είχε συγκροτηθεί από νεαρούς της παροικίας.⁴⁷³ Μεταξύ άλλων παίχτηκε και η κωμωδία *Η Ελενίτσα της οδού Προδρόμου* (διασκευή Δ. Ιωαννίδη).⁴⁷⁴

Την Κυριακή 4 Ιουλίου 1937 σε εσπερίδα της κοινοτικής χορωδίας υπέρ του ταμείου της κοινότητας παρουσιάστηκε η κωμωδία η *Ανάστασις του Λαζάρου*, (έργο ανωνύμου συγγραφέα).⁴⁷⁵ Στην εκδήλωση υπήρχε και μουσικό πρόγραμμα υπό τη διεύθυνση του Δ. Ιωαννίδη.

Το βράδυ της Κυριακής 21 Μαΐου 1939, δόθηκε στο “Greek Hall” κοινοτική χοροεσπερίδα κατά την οποία προβλήθηκαν διάφορες ταινίες που γυρίστηκαν από τον Π. Μιχελίδη. Συμμετείχαν η μανδολινάτα του «Ορφέα» με τον δάσκαλό τους Δ. Ιωαννίδη, ο μουσικοδιδάσκαλος και μελοδραματικός βαρύτονος Ι. Μιχαηλίδης, ο μουσικός συγγραφέας Στ. Σαλίγκαρος, αλλά και ο διοργανωτής των κοινοτικών εσπερίδων Ι. Αριστοτέλους. Στην εκδήλωση παίχτηκε και πάλι η κωμωδία, η *Ανάστασις του Λαζάρου*. Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί κράτησαν αμείωτο το ενδιαφέρον του κοινού με τις ερμηνείες τους, σκορπίζοντας την ευθυμία στους θεατές.⁴⁷⁶

Την Κυριακή 10 Σεπτεμβρίου 1938 στο “Greek Hall” πραγματοποιήθηκε εσπερίδα υπέρ του νοσοκομείου παιδών. Στο πλούσιο μουσικό πρόγραμμα, ο δωδεκάχρονος Σταμάτιος Σ. Χατζημιχαλάκης έπαιξε στο πιάνο αποσπάσματα από την οπερέτα *Χορχόρ Αγάς* του Ν. Τσοχατζιάν και προκάλεσε τις δίκαιες επευφημίες των θεατών. Στη συνέχεια, παρουσιάστηκε η μονόπρακτη κωμωδία *Στα Στραβά*, του Νικ. Λάσκαρη.⁴⁷⁷

Στις 13 Νοεμβρίου 1938 στην κοινοτική αίθουσα, “Greek Hall”, δόθηκε μεγάλη θεατρική παράσταση υπέρ της Ελληνικής Βασιλικής Αεροπορίας, με το έργο *Αυστραλομάνια*, επιθεώρηση, που οφείλετο στον κάλαμο και τη μουσική σύνθεση των

Σαν, Ι. Κοντούζογλου, Ηλ. Αναστασάς *αξιωματικοί Αγγλικού Ναυτικού*, Μιχ. Χατζημιχαήλ, *Κατάνα Ιάπων Αστυνομικός*. Στο πιάνο ήταν η Ιάσμη Πίτσικα (ό.π.).

⁴⁷² Έλαβαν μέρος: Ιωάννης Αριστοτέλους *Άγγελος Κεχλιμπάρης*, Αθηνά Κουτσούκου *Ελπίς* (σύζυγος), Μιχ. Χατζημιχαήλ *Γρηγόριος* (υπηρέτης) και *Θεόδωρος Σφυρίδας* (αδελφός *Ελπίδας*), Ηλ. Αναστασάς *Πάολ Μαρινάς*, Αλίκη Κορωνάου *Μπεμπέκα* (σύζυγος του εξαδέλφου της *Ελπίδας*), Μιχ. Κουτσούκος *Αννίβας Στραβοκούμπης* (βρεγμένος), Ιάσμη Πίτσικα *Πηνελόπη* (σύζυγος του βρεγμένου). Υποβολέας ήταν ο Σταύρος Κακούλας (ό.π., 21 Αυγούστου 1935).

⁴⁷³ Πρόκειται για κωμωδίες τις οποίες συνέγραφε ο Δημ. Ιωαννίδης (ό.π., 30 Σεπτεμβρίου 1936).

⁴⁷⁴ Έλαβαν μέρος οι: Χρυσούλα Ιωάν. Αριστοτέλους, Κ. Παναγιωτίδης, Ιωάννης Κοντούζογλου, Ι. Αριστοτέλους, Ηλίας Αναστασάς (ό.π.).

⁴⁷⁵ Τους διάφορους ρόλους υποδύθηκαν οι: Χρ. Ι. Αριστοτέλους *Ασπασία* (σύζυγος *Λαζάρου*), Κ. Παναγιωτίδης *Λάζαρος*, Ι. Αριστοτέλους *Αριστέιδης εραστής της Ασπασίας*, Μιχ. Χατζηγιαννάκης *Γκιουζέπο νεκροπομπός* (ό.π., 28 Ιουλίου 1937).

⁴⁷⁶ Έλαβαν μέρος οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Α. Κουτσούκος, Ι. Αριστοτέλους, Στ. Σαλίγκαρος και Α. Αναστασίου (ό.π., 8 Ιουνίου 1938).

⁴⁷⁷ Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Χρυσούλα Ι. Αριστοτέλους, Κωνστ. Παναγιωτίδης, Ι. Αριστοτέλους, Ι. Ευαγγελινίδης, Λάμπρος Παπαϊωάννου και Ηλ. Αναστασάς. Υποβολέας ήταν ο Γ. Τόλης και τα σκηνικά φρόντισε ο Μ. Κουτσούκος (ό.π., 14 Σεπτεμβρίου 1938).

Δημ. Ιωαννίδη και Στέλιου Σαλίγκαρου.⁴⁷⁸ Υπήρχαν πολλές σκηνές στο έργο, με διαλόγους, τραγούδι και χορό, όπως *Μεσ' την πλανεύτρα Ανατολή*.⁴⁷⁹ Το έργο αναφέρονταν στη σύγχρονη Ελλάδα, αλλά και στην ιστορία της. Κατά τη διάρκεια της αναπαράστασης των ιστορικών εικόνων, ο Ι. Αριστοτέλους απήγγειλε έμμετρους στίχους του Δημ. Ιωαννίδη.⁴⁸⁰

2) Δραματικό Τμήμα Μουσικού Συλλόγου «Ορφέας»

Ο Μουσικός Σύλλογος «Ορφέας», που ίδρυσε ο Δημ. Ιωαννίδης το 1936 στα πρότυπα της συμυρνέικης παράδοσης, αποτελείτο από τους νέους της παροικίας, στους οποίους ο Δημ. Ιωαννίδης δίδασκε μουσική. Εκτός από την ορχήστρα, δημιουργήθηκε και ένα παράρτημα από ερασιτέχνες ηθοποιούς της παροικίας, οι οποίοι λάμβαναν μέρος στα έργα που συνέγραφε ο Δημ. Ιωαννίδης.

Δημήτριος Ιωαννίδης και Στέλιος Σαλίγκαρος

[Πανελλήνιος Κήρυξ, 11 Μαΐου 1939]

⁴⁷⁸ Έλαβαν πρωταγωνιστικό μέρος οι: Ι. Αριστοτέλους *Κ. Ψαλίσας* (οδηγός ταξιδιωτικών γραφείων Κουκ), Μ. Χατζημιχαήλ *π. Λαυρέντιος*, Δημ. Καλαφατάς *Ναρσεντίν Χότζας*, Ηλίας Αναστασάς *Ριζοσπάστης Κομμουνιστής*. Η χορωδία στο έργο απαρτιζόταν από τις: Ελένη Δ. Ιωαννίδου, Φαντία Μ. Κουτσούκου, Κ. Γουρδή, Ν. Γεμενή, Π. Γεμενή και Αθ. Ηλιοπούλου και τους: Ι. Αριστοτέλους, Ηλ. Αναστασά, Λ. Παπαϊωάννου, Χρ. Αναστασίου, Ιωαν. Ευαγγελινίδη και Τ. Σαρόπουλο (ό.π., 1 Δεκεμβρίου 1938).

⁴⁷⁹ Έλαβαν μέρος οι: Ι. Γουρδή, Κ. Σιπκάρη, Ιάσμη και Χρυσή Β. Παλάση. Στη σκηνή διακρίθηκε ως τραγουδιστής ο Μιχαήλ Χατζημιχαήλ. Οι Λ. Παπαϊωάννου και Χρ. Αναστασίου εκτέλεσαν επίδειξη ελληνικών χορών. Ο Κ. Καλαφατάς τραγούδησε το *Ρωμανσιέρο*. Η Ζωή Μάλλη παρουσιάστηκε ως *Γεροντοκόρη* και η Ν. Γεμενή ως *Αλητάκι*. Ο Ι. Ευαγγελινίδης αναπαρέστησε τον *θάνατον του Παλαιοκομματισμού* και την επικράτηση του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου (ό.π.).

⁴⁸⁰ Έλαβαν μέρος οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: 1) Αναστασία Γουρδή, Μ. Ζυμπούλη και Αρτεμής Ιωαννίδου στη σκηνή *Αρχαία Ελλάδα*, 2) Ν. Γεμενή, Χρ. Παλάση και Παρ. Γεμενή, στη σκηνή *Ελληνική Βυζαντινή Αυτοκρατορία*, 3) Λάμπρος Παπαϊωάννου, Χρ. Παπαναστασίου, Τ. Σαρόπουλος, στη σκηνή *Αρματολοί και κλέφτες*, 4) Ι. Γουρδή, Κ. Σαπκάρη, Ι. Παλάση, ως *Σουλιώτισσες*, 5) *Υψηλάντης*, 6) Φ. Μ. Κουτσούκου, *Ψαρρά* (Στων Ψαρρών την ολόμαυρη ράχη, περπατώντας η δόξα μονάχη), 7) Αθ. Ηλιοπούλου *Μεσολόγγι*, 8) Ελένη Δ. Ιωαννίδου, *Ελευθερία*. Κατά τη διάρκεια της αναπαράστασης, ο Ι. Αριστοτέλους απήγγειλε με έμμετρη αφήγηση κείμενο του Δημ. Ιωαννίδη για τις ιστορικές εικόνες, ενώ χρέη υποβολέως είχε αναλάβει ο Στ. Ε. Κακούλας και ταξιθέτες ήταν οι: Ν. Παπαστάθης, Π. Γουρδής, Αθ. Β. Κακούλας και Μ. Μαγριπλής (ό.π.).

Ένα από τα έργα που παρουσίασε το Δραματικό Τμήμα του «Ορφέα», ήταν ο *Νεοφερμένος στην Αυστραλία*, πρωτότυπη αγγλοελληνική οπερέτα, που οφείλετο στη συνεργασία των Δημ. Ιωαννίδη και Στέλιου Σαλίγκαρου (ο πρώτος έγραψε το κείμενο και ο δεύτερος τη μουσική). Το έργο παίχτηκε τον Ιούνιο του 1939 από ερασιτέχνες ηθοποιούς προς όφελος του Ελληνικού Σχολείου του Περθ, στο οποίο δίδασκε η Άννα Περιβολάρη.⁴⁸¹

Στις 3 Αυγούστου 1940, η Ελληνική Δραματική Εταιρεία του «Ορφέα» παρουσίασε στην ελληνική αίθουσα του Περθ το τρίπρακτο δράμα *Η Φώτω η Σουλιωτοπούλα* και τη μονόπρακτη επιθεώρηση *Ο θεός από την Αυστραλία*, έργα του Δημ. Ιωαννίδη για την ενίσχυση του Ελληνικού Πατριωτικού Ταμείου. Τα έργα διδάχθηκαν από τους Χρ. Αναστασίου και Ι. Ευαγγελινίδη, ενώ τη γενική διοργάνωση είχε αναλάβει ο Εμ. Καλαφατάς. Τα έσοδα διατέθηκαν υπέρ του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού.⁴⁸²

7) Σύλλογος Ελληνίδων Δυτικής Αυστραλίας

Η θεαματική αύξηση του αριθμού των γυναικών το 1921 στην πόλη του Περθ είχε ως αποτέλεσμα να σχηματισθεί το 1923 η Ένωση Ελληνίδων Γυναικών. Οι γυναίκες της παροικίας διαδραμάτισαν σημαντικά υποστηρικτικό ρόλο με τον δικό τους Σύνδεσμο. Το έργο τους ήταν κυρίως φιλανθρωπικό και με τη διοργάνωση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων συνέβαλαν στην ανοικοδόμηση της εκκλησίας του Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης που αποπερατώθηκε το 1936.⁴⁸³ Μέλη του Συλλόγου και Αγγλίδες, ή Αυστραλές σύζυγοι Ελλήνων της ομογένειας, όπως η Edith Gravas. Σημαντικά μέλη της Ένωσης ήταν οι: Περλ Μιχελίδου, Ελένη Ιωαννίδη και η Πρόεδρος Άννα Περιβολάρη, που διοργάνωσαν συναυλίες, χοροεσπερίδες και το 1940 συνέδραμαν στις ανάγκες του πολέμου.⁴⁸⁴

Πρόεδρος της Πανελλήνιας Ένωσης Γυναικών,
η δασκάλα Άννα Περιβολάρη⁴⁸⁵
[*Sunday Times*, 24 Ιουνίου 1934]

⁴⁸¹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 29 Ιουνίου 1939.

⁴⁸² *West Australian*, 10 Αυγούστου 1940.

⁴⁸³ James Jupp, *ό.π.*, σ. 407.

⁴⁸⁴ *Εθνικόν Βήμα*, 29 Μαΐου 1935, 4 Οκτωβρίου 1939, 23 Απριλίου 1941, 6 Ιανουαρίου και 18 Αυγούστου 1943.

⁴⁸⁵ Η δασκάλα του κοινοτικού σχολείου του Περθ, Άννα Περιβολάρη, συνέβαλε στη διοργάνωση πολλών φιλανθρωπικών εκδηλώσεων και τιμήθηκε από την αυστραλιανή πολιτεία για τη δράση της (*Sunday Times*, 24 Ιουνίου 1934).

Τον Οκτώβριο του 1936, η Ένωση Γυναικών παρουσίασε σε εσπερίδα τα μονόπρακτα έργα: *Το μάθημα της γαλλικής*, οπερέτα του Σακελλαρίδη και *Το φόρεμα της κυρίας*, κωμωδία του Γρ. Ξενοπούλου.⁴⁸⁶ Στο έργο *Το μάθημα της γαλλικής*, η μουσική σύνθεση ήταν του Στέλιου Σαλίγκαρου. Ακολούθησε η μονόπρακτη κωμωδία *το Κέηκ*, του Μίμη Δημητρίου.⁴⁸⁷ Διοργανώτρια της εκδήλωσης ήταν η Άννα Περιβολάρη.⁴⁸⁸

4) Καστελλοριζιακή Ένωση

Η αριθμητική υπεροχή των Καστελλοριζίων στη Δυτική Αυστραλία οδήγησε το 1913 στην ίδρυση του πρώτου τοπικού χαρακτήρα Συλλόγου στην Αυστραλία, της Καστελλοριζιακής Ένωσης με πανελλήνιους όμως στόχους. Ο εθνοτοπικός Σύλλογος δραστηριοποιήθηκε από την επιχειρηματική τάξη των ομογενών προσφέροντας υπηρεσίες στο ελληνικό στοιχείο. Παράλληλα, εξασφάλισε την αναγνώριση του Ελληνισμού από τους αυστραλιανούς θεσμούς. Οι εκδηλώσεις του Συλλόγου ήταν κυρίως χοροεσπερίδες, στις οποίες επικρατούσε άφθονο το φολκλορικό στοιχείο.⁴⁸⁹

Σε εσπερίδα της Καστελλοριζιακής Αδελφότητας διοργανώθηκε μουσικοθεατρική βραδιά τον Αύγουστο του 1939 υπέρ του ελληνικού σχολείου και με σκοπό την υποστήριξη της ιδρύσεώς του, όπου παρουσιάστηκε στη σκηνή του “Greek Hall” η μονόπρακτη κωμωδία *το Κοκκαλάκι της νυχτερίδας* του Νικ. Λάσκαρη.⁴⁹⁰

5) Ελληνομακεδονικός Σύλλογος «Μέγας Αλέξανδρος»

Το 1930 ιδρύθηκε από τον Καστελλορίζιο Ζήση Νολίδη και λειτούργησε με επιτυχία ο Ελληνομακεδονικός Σύλλογος «Μέγας Αλέξανδρος», που είχε πρόσβαση στη μείζονα αυστραλιανή παροικία. Υπό την προεδρία του, υπήρξε αγαστή συνεργασία με τις άλλες ενώσεις της εποχής εκείνης για τους κοινοτικούς σκοπούς και την ανοικοδόμηση της εκκλησίας. Ο Σύλλογος παρουσίασε το 1940 δύο θεατρικά έργα του Δημήτριου Ιωαννίδη για φιλανθρωπικούς σκοπούς.

Στις 12 Μαΐου 1940 ο Ελληνομακεδονικός Σύλλογος του Περθ παρουσίασε δύο θεατρικά έργα σε μεγάλη εσπερίδα στο “Greek Hall”, τα έσοδα της οποίας διατέθηκαν σε εγχώριους φιλανθρωπικούς σκοπούς.⁴⁹¹ Παίχτηκαν *Η Σκλάβο*, μονόπρακτο δράμα, της ηρωϊκής εποχής της Επανάστασεως του 1821 και *Ο Ανανίας*

⁴⁸⁶ Στα έργα συμμετείχαν οι: Παναγιώτα Αθανασού, Αθηνά και Φώτω Π. Πίτσικα, Ζωή Σ. Μάλλη, Μαρία και Αρτέμιδα Βεριοπούλου, Ιάσμη Β. Παλάση, Χρυσούλα και Δέσπω Καραγιάννη και Μαρία Καταβάτη. Η Ζωή Σ. Μάλλη πρωταγωνίστησε ως *Μαγείρισσα* στο *Μάθημα της γαλλικής* και ως *Υπηρέτρια* στο *Φόρεμα της κυρίας* (*Εθνικόν Βήμα*, 26 Οκτωβρίου 1938).

⁴⁸⁷ Έπαιξαν οι μικροί μαθητές: Δημήτριος Αντωνάς, Αντώνιος Ζεμπύλας και Ανδρέας Λίβερης στον ρόλο του *δικαστού* (ό.π.). Το έργο, *το Κέηκ*, ήταν παρμένο από την παιδική ανθολογία για τα Ελληνόπουλα της Αμερικής (βλ. Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου, *Ελληνική βιβλιογραφία θεατρικών έργων, διαλόγων και μονολόγων 1900-1940*, Α' τόμος, Θεατρική βιβλιοθήκη - Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 2020, σ. 184).

⁴⁸⁸ *Εθνικόν Βήμα*, ό.π.

⁴⁸⁹ Οι Καστελλορίζιοι είχαν απορροφηθεί στην Ελληνική Κοινότητα και είχαν στελεχώσει τις ερασιτεχνικές ομάδες. Βλ. κεφ. πρώτο, σ. 20.

⁴⁹⁰ Έπαιξαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Κων/νος Παναγιωτίδης *Χαϊμαλής*, Ελένη Κουτσούκου *Λόλα Χαϊμαλή*, Ι. Αριστοτέλους, *Σουρντίνης – μουσικοδιδάσκαλος*, Π. Αναστασάς *υπηρέτης*, Χρ. Αριστοτέλους *υπηρέτρια* (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 3 Αυγούστου 1939).

⁴⁹¹ *Ο.π.*, 16 Απριλίου και 23 Μαΐου 1940.

στην Αυστραλία, επιθεώρηση. Στο έργο *Η Σκλάβια*, ο Δ. Ιωαννίδης δανείσθηκε το θέμα και την πλοκή, από το έμμετρο δραματικό κείμενο του γνωστού λογοτέχνη Δ. Ι. Κόκκου *η Λουλουδιά*. Η πρωταγωνίστρια Ολυμπία Σαγκάρη ενθουσίασε τους θεατές με την υποκριτική της δεινότητα.⁴⁹² Το ποσό που συγκεντρώθηκε από την εκδήλωση ήταν 45 λίρες.⁴⁹³

Στο έργο *Ο Ανανίας στην Αυστραλία*, ο Δημ. Ιωαννίδης σατίριζε ένα γνωστό πρόσωπο της παροικίας που ήταν υπέροχος σε όλα όσα έκανε, αλλά ζητούσε συνέχεια δανεικά.⁴⁹⁴ Οι πρόσοδοι της θεατρικής εσπερίδας διατέθηκαν υπέρ του ελληνικού σχολείου και για άλλους φιλανθρωπικούς σκοπούς. Στις 27 Μαΐου 1940 επαναλήφθηκαν τα έργα *η Σκλάβια* και *ο Ανανίας στην Αυστραλία*, στο ελληνικό κέντρο (“Greek Hall”) από τους ίδιους ερασιτέχνες, οι οποίοι σημείωσαν και πάλι μεγάλη επιτυχία.⁴⁹⁵

Ολυμπία Σαγκάρη, πρωταγωνίστρια
Σκλάβιας
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 16 Απριλίου 1940]

⁴⁹² Ο Δ. Ιωαννίδης διασκεύασε το δράμα, αντικαθιστώντας την κοινωνική χροιά με την πατριωτική εποχή της Ελληνικής Επανάστασης. Η διδασκαλία του έργου έγινε από τους Χρ. Αναστασίου και Ι. Ευαγγελινίδη. Χρέη διευθυντή σκηνής και υποβολέα είχε ο Στέργιος Αϊτόπουλος. Συμμετείχαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί: Χρ. Αναστασίου *Καπετάν Γιώργης*, Κων/να Σαγκάρη *Καπετάνισα Γιώργαινα*, Ι. Ευαγγελινίδης *Γιάννος*, Νικόλαος Σαγκάρης *Λάμπρος*, Αριστ. Ηλ. Παπαϊωάννου *Αστέρω*, Κυριακούλα Παπαϊωάννου *Γιάνναινα*, οι νεαρές Δημ. Γκλαβίνα και Ευθ. Πίσσου, *Δέσπω* και *Κατίνα*, Στ. Μπέλος *Πασσάς* (*Εθνικόν Βήμα*, 5 Ιουνίου 1940).

⁴⁹³ *Sunday Times*, 18 Αυγούστου 1940.

⁴⁹⁴ Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί που έλαβαν μέρος ήταν: Ο Ι. Ευαγγελινίδης, *νεοφερμένος στην Αυστραλία*, πρωταγωνιστής, κωμικός χαρακτήρας. Ο Χρ. Αναστασίου *Ιερώνυμος Τροτινίδης* (*Jerry Trot*), ο Στ. Νάνος *ομογενής bookmaker*, Μιχ. Αναστασίου *υπ/λος fruit shop*, Γ. Τραχανάς *barman*, ενώ ο Στ. Αϊτόπουλος ήταν *δ/της σκηνής & υποβολέας*. Το έργο δίδαξε ο Ιωάννης Ευαγγελινίδης, που υποδύθηκε τον μετανάστη *Ανανία* (ό.π.).

⁴⁹⁵ *Εθνικόν Βήμα*, 22 Ιουνίου 1940.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

1) Η παρουσία δύο ελληνικών θιάσων

• Ελληνικός Δραματικός Θίασος Αθηνών (1887 – 1935)

Ο Ελληνικός Δραματικός Θίασος Αθηνών αποτέλεσε έναν από τους μακροβιότερους και πλέον ταξιδεμένους θιάσους στην ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου. Περιόδευσε στις επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας, στην Κωνσταντινούπολη, Εύξεινο Πόντο, Αίγυπτο και Αφρική, για να φθάσει στην Αυστραλία και να καταλήξει στην Αμερική.⁴⁹⁶

Τα μέλη του θιάσου έφθασαν στους Αντίποδες τον Ιούλιο του 1923 μέσω Καίηπταουν, αφήνοντας έντονο το στίγμα της παρουσίας τους. Η ελληνική παροικία της Αυστραλίας υποδέχθηκε τον «εξ Αθηνών θίασο» με τους γνωστούς καλλιτέχνες που μετέφεραν την ατμόσφαιρα των αθηναϊκών θεάτρων, ενώ προηγουμένως είχαν μεταδώσει «το σπινθηροβόλον αττικόν πνεύμα, εις ολόκληρον την Αφρικήν».⁴⁹⁷

Ο ιδρυτής του θιάσου Θεόδωρος Ποφάντης εντοπίζεται ήδη από το 1887, σε παραστάσεις του Ελληνικού Δραματικού Θιάσου κατά τη θερινή σεζόν στο θέατρο “Παράδεισος” στην Πάτρα, όπου συνέπραξε με ηθοποιούς της παλαιάς φρουράς του θεάτρου, όπως τους Ευτύχιο Βονασέρα, Γεώργιο Χρυσάφη, Πιπίνα Βονασέρα, Ελένη Κοτοπούλη, Δημήτριο Κοτοπούλη, Μαρία Κοτοπούλη.⁴⁹⁸ Αργότερα ο Θ. Ποφάντης μαζί με τον Δημήτριο Καζούρη συνέστησαν δικό τους θίασο, ο οποίος κατά μία άποψη ταυτίζεται με τον Ελληνικό Δραματικό Θίασο Αθηνών.⁴⁹⁹ Το 1892 – 1893 οι Δ. Καζούρης – Θ. Ποφάντης ως ηγετικά μέλη του θιάσου τους εντοπίζονται σε περιοδεία στην Κύπρο.⁵⁰⁰ Ως μέλη μνημονεύονταν επίσης οι Ουρανία Ποφάντη, Μαρία Γαδ, Αναστασία Χαλκιοπούλου, Μαρία Μοιροπούλου, Μαργαρώ Μπερδελή, Λούης Γαδ, Ανδρέας Μοιρόπουλος, Γεώργιος Νικολόπουλος, Μιχαήλ Τσουκάτος, Νικόλαος Αναστασιάδης, Νικόλαος Χαλκιοπούλου, Ελπίς Χαλκιοπούλου, Ιωάννης Ράλλης, Δημήτριος Λάσκαρης, Αριάδνη Νικολοπούλου. Ο θίασος περιόδευσε σε Λευκωσία, Λεμεσό και Λάρνακα. Το 1893 - 1894 ο θίασος Θεόδωρου Ποφάντη - Δημήτριου Καζούρη, περιπλανήθηκε σε Κρήτη, Θεσσαλονίκη, Βόλο, Κωνσταντινούπολη και Σμύρνη.⁵⁰¹ Από το φθινόπωρο του 1894 ο Ελληνικός Δραματικός Θίασος Αθηνών

⁴⁹⁶ Κατά την άφιξή του στην Αυστραλία αναφέρεται ως θίασος με την επωνυμία Athens Theatrical Company (*Εθνική Σάλπιξ*, 11 Ιουλίου 1923).

⁴⁹⁷ *Ο.π.*

⁴⁹⁸ Προγράμματα παραστάσεων από τις ψηφιοποιημένες συλλογές του ΕΛΙΑ, στο [www.http://eliaserver.elia.org.gr.8080](http://eliaserver.elia.org.gr.8080), (ημ. προσβ. 7-7-2021) και Ευανθία Στιβανάκη, *Θεατρική ζωή, κίνηση και δραστηριότητα στην Πάτρα από το 1828 έως το 1900*, εκδ. Περί Τεχνών, Πάτρα 2001, σσ. 284 – 285 (βλ. και *Φορολογούμενος*, 9 Ιουλίου 1887, 19 Αυγούστου 1888).

⁴⁹⁹ Ο θίασος αναφέρεται ως Ελληνικός Δραματικός και Κωμειδυλλιακός θίασος Αθηνών (Κλεάνθη Καραγιαννοπούλου, *Οι ελλαδικοί θίασοι στην Κύπρο την περίοδο 1878 – 1959. «Η δραστηριότητα τους μέσα από τον ελληνοκυπριακό τύπο της εποχής»*, Διδακτορική διατριβή, ΕΚΠΑ, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Αθήνα 2021, σ. 43).

⁵⁰⁰ Θ. Χατζηπανταζή, *Από Νείλου μέχρι Δουνάβεως*, τόμ. Β', Παράρτημα – Κίνηση Ελληνικών θιάσων 1867- 1897, σ. 339.

⁵⁰¹ *Ο.π.*

περιόδευσε σε Κων/πολη και Πόντο.⁵⁰² Το 1895, ως Θίασος Ποφάντη – Καζούρη, έδωσε παραστάσεις σε Αλεξάνδρεια, Μάλτα και Τύνιδα, Κωνσταντινούπολη, Ρουμανία, Φιλιπούπολη.⁵⁰³ Στη Βουλγαρία έληξε η συνεργασία Θ. Ποφάντη και Δ. Καζούρη. Το 1897, ο θίασος ευρίσκετο και πάλι στην Κύπρο.⁵⁰⁴

Από το έτος 1921 ο Ελληνικός Δραματικός Θίασος Αθηνών ξεκίνησε περιοδεία σε Αίγυπτο, Σουδάν και Ν. Αφρική, στις πόλεις όπου ανθούσαν οι παροικίες των Ελλήνων.⁵⁰⁵ Οι συνεργασίες και τα μέλη του θιάσου διαφοροποιούνταν, καθώς ένας ικανός αριθμός ηθοποιών είχε καταφύγει εκεί, τα δύσκολα χρόνια του Ελληνισμού.⁵⁰⁶ Τον Ιανουάριο του 1923 ο θίασος έδωσε παραστάσεις στις ελληνικές παροικίες της Νοτίου Αφρικής.⁵⁰⁷ Λίγο αργότερα, τα μέλη του Ελληνικού Δραματικού Θιάσου Αθηνών θα ταξίδευαν από το Καίηπταουν για την ήπειρο της Ωκεανίας. Αποβιβάστηκαν στο λιμάνι του Σύδνεϋ, τον Ιούλιο του 1923.

Μέλη του Αθηναϊκού Θιάσου
[Εθνική Σάλπιξ, 12 Ιουλίου 1923]

⁵⁰² Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, *Το Ελληνικό θέατρο στην Κωνσταντινούπολη το 19^ο αιώνα*, τόμος Α', Νέος Κύκλος Κωνσταντινοπολιτών, Αθήνα 1994, σ. 426.

⁵⁰³ Θ. Χατζηπανταζής, *ό.π.*, σ. 342.

⁵⁰⁴ Ελένη Αναστασίου, *Οι ελληνικοί περιοδεύοντες θίασοι στην Κύπρο την περίοδο 1897 – 1907. Η υποδοχή τους και η σημασία τους για την εξέλιξη του θεάτρου στην Κύπρο*, Διπλωματική Εργασία, Σχολή Καλών τεχνών, Τμήμα Θεάτρου, ΑΠΘ, Θεσ/νικη 2015 – 2016, σσ. 15-18.

⁵⁰⁵ Συνολικά, ο θίασος είχε κάνει περιοδείες στην Αίγυπτο δύο φορές (*The Brisbane Courier*, 24 Οκτωβρίου 1923).

⁵⁰⁶ Ο θίασος είχε συνεργασία με τους Ανθή Μηλιάδου και Χ. Τσερτίνη στη Ν. Αφρική, όμως στην τοπική εφημερίδα της ομογένειας *Νέα Ελλάς* του Johannesburg, οι παραπάνω ηθοποιοί δεν αναφέρονταν στα μέλη του Αθηναϊκού Θιάσου (*Νέα Ελλάς*, 20 Φεβρουαρίου 1923).

⁵⁰⁷ Εκεί έδωσε παραστάσεις στις ελληνικές κοινότητες του Johannesburg, Πραιτωρίας και Καίηπταουν. Στα πρακτικά της Ελληνικής Κοινότητας της Πραιτώρια υπάρχει η καταχώρηση ότι «ο περιοδεύων θεατρικός θίασος στις 31 Ιανουαρίου έδωσε μίαν παράσταση την *Γκόλφω*. Σχεδόν όλοι οι Έλληνες της περιοχής παρακολούθησαν την παράσταση» [ellines5.doc στο <https://hellineshome.files.wordpress.com/2019/01/ellines5.docx>, (ημ. προσβ. 7-7-2021)].

Η περιοδεία του Ελληνικού Δραματικού Θιάσου Αθηνών, ή συντετμημένα Θιάσου Αθηνών, ή Αθηναϊκού Θιάσου (Athens Dramatic Company) στην Αυστραλία είχε τεράστια απήχηση.⁵⁰⁸ Ο θιάσος διατήρησε το προηγούμενο σχήμα που είχε στη Ν. Αφρική, αποτελούμενος από τους Θεόδωρο Ποφάντη, Θεμιστοκλή Νέζερ, Ιωάννη Ιωαννίδη, Άννα Νέζερ, Μαρία Ποφάντη, Λίζα Κουρούκλη, Γεράσιμο Κουρούκλη, Αναστάσιο Πάρλα, χωρίς τη Δούλα Πριάμου.⁵⁰⁹ Μαζί με τον θίασο ταξίδευε και η Δανάη Ποφάντη (εξάχρονη κόρη του ζεύγους Ποφάντη).⁵¹⁰ Μνημονεύεται επίσης, ως θιάσος Ποφάντη – Νέζερ – Κουρούκλη.⁵¹¹

Το ρεπερτόριο του θιάσου περιελάμβανε τα έργα του Σοφοκλή: *Οιδίπους Τύραννος* και *Οιδίπους επί Κολωνών*, *Ιφιγένεια εν Ταύροις*, έργα Αισχύλου, κωμωδίες Αριστοφάνη συμπεριλαμβανομένων των *Νεφελών*. Έργα Shakespeare, όπως *Οθέλλος*, *Έμπορος της Βενετίας*, αλλά και έργα συγχρόνων Ελλήνων, Γάλλων και Ιταλών δραματουργών.⁵¹² Από τον Ιούλιο 1923 έως τον Δεκέμβριο 1923 έδωσαν παραστάσεις για την ομογένεια σε Σύδνεϋ, Μελβούρνη, Βρισβάνη όπου παρουσίασαν συνολικά τα έργα:

Δικαίωμα ο Έρωτας, του Max Nordau
Ενοχος, λυρικό δράμα, του Αναρβάν (Αρβανιτάκη)
Ψυχοκόρη, ειδυλλιακό δράμα Ιωάννου Βότσαρη,
Κολοκοτρώνης, εθνικό δραμμάτιο, Γ. Κούρτη
Άτιμοι, δράμα, Gerolamo Rovetta σε μετάφραση Χαρ. Άννινου
Βοσκοπούλα, Κρητικό ποιμενικό ειδύλλιο 16^{ου} αιώνα
Γκόλφω, δραματικό ειδύλλιο, Σπυρίδωνα Περεσιάδη
Άγνωστος, Alexandre Bisson
Cinema Cambaret, καθώς και νούμερα Επιθεωρήσεως.⁵¹³

Η ομογένεια ενθουσιάστηκε και εξέφρασε επαίνους για το «επάγγελμα του καλλιτέχνη», που επάξια εκπροσωπούσαν οι Έλληνες ηθοποιοί. Τους υποδέχθηκε ως πρόσωπα με «εθνική δράση και τίτλους Ελλήνων και Ελληνίδων εθναποστόλων» και θεώρησε τις παραστάσεις τους «όαση εν τη ερήμω».⁵¹⁴ Ο θιάσος κέρδισε και τις εντυπώσεις των Αυστραλών με την αρχαία τραγωδία *Οιδίπους Τύραννος*.⁵¹⁵

⁵⁰⁸ Ο Αθηναϊκός Θιάσος εντυπωσιάστηκε ιδίως από το Σύδνεϋ και τη Βρισβάνη (*The Brisbane Courier*, 24 Οκτωβρίου 1923).

⁵⁰⁹ Η Δούλα Πριάμου παντρεύτηκε στο Λορέντζο Μάρκες, με παρόντα όλα τα μέλη του θιάσου, όπου και εγκαταστάθηκε (ellines5.doc, ό.π.).

⁵¹⁰ Τα ονόματα της Δανάης και Μαρίας Ποφάντη μαζί με τις ηλικίες τους 6 και 32 ετών αντίστοιχα, αναφέρονται επίσης στη λίστα επιβατών του πλοίου που τις μετέφερε στην Αμερική. Βλ. στο <https://rebetiko.sealabs.net/viewt0opic.php?t=5340&start=49>, (ημ. προσβ. 20-8-2021).

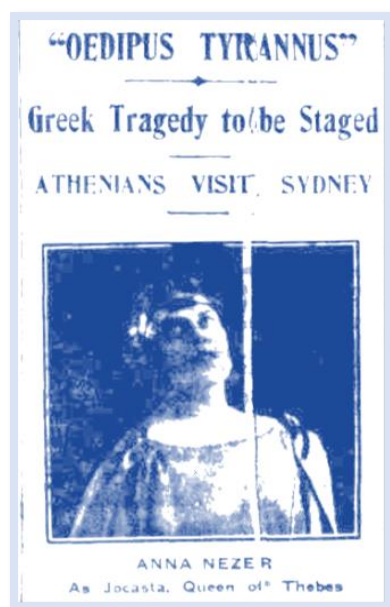
⁵¹¹ Στο Σύδνεϋ από τον Ιούλιο έως τις αρχές Αυγούστου 1923 παρουσίασε ο θιάσος στο “Kings Hall” τα έργα: *Βοσκοπούλα*, *Γκόλφω* και *Cinema Cambaret*. Στη Μελβούρνη τον Σεπτέμβριο 1923 στον Ιθακήσιο Σύνδεσμο παρουσιάστηκαν τα έργα: *Βοσκοπούλα*, *Δικαίωμα ο Έρωτας*, *Ψυχοκόρη*, *Άγνωστος*, *Άτιμοι* (πρωταγωνίστησαν Άννα Νέζερ και Γ. Κουρούκλης), το *Πανόραμα* του Τ. Μωραΐτινη (τιμητική του ζεύγους Νέζερ), ο *Κολοκοτρώνης εις θάνατον* (τιμητική ζεύγους Κουρούκλη) (*Εθνική Σάλπιξ*, 25 Ιουλίου και 25 Σεπτεμβρίου 1923).

⁵¹² *The Brisbane Courier*, 24 Οκτωβρίου 1923.

⁵¹³ *Εθνική Σάλπιξ*, 5 Σεπτεμβρίου 1923.

⁵¹⁴ *Ό.π.*, 25 Ιουλίου 1923.

⁵¹⁵ Οι ηθοποιοί του Θιάσου Αθηνών απεύθυναν ευχαριστίες μέσω της εφημερίδας «*Εθνική Σάλπιξ*» προς την ελληνική παροικία αλλά και προς τους Άγγλους θεرمούς θιασώτες των κλασικών γλωσσών, για την προθυμία με την οποία προσήλθαν στη διδασκαλία του *Οιδίποδα* (ό.π., 3 Οκτωβρίου 1923).

Άννα Νέζερ, ως Ιοκάστη
[*The Sun*, 31 Ιουλίου 1923]

Από τους ηθοποιούς και «λάτρεις της αισθητικής, παρουσιάστηκε με μία ενορατική διείσδυση η δόξα και το μεγαλείο της αρχαίας Ελλάδας, στο σημαντικότερο έργο της ελληνικής δραματουργίας».⁵¹⁶ Το έργο παρουσιάστηκε με ζωντανή ορχήστρα, σε μουσική Mendelson.⁵¹⁷ Σύμφωνα με τη διανομή της παράστασης συμμετείχαν και Έλληνες ομογενείς, οι Γεώργιος Παΐζης, Παναγιώτης Σούκας και Ρόζα Ζαλοκώστα (παιδί) σε δευτερεύοντες ρόλους.⁵¹⁸

Στο Σύννευ η παράσταση του *Οιδίποδα* δόθηκε στο “Kings Hall” στις 17 Ιουλ. και στο “Conservatorium” στις 6 Αυγ. 1923.⁵¹⁹ Προαναγγέλθηκε ως μία σύγχρονη εκδοχή του έργου του Σοφοκλή, από ηθοποιούς που προέρχονταν από κορυφαία θέατρα της Αθήνας.⁵²⁰ Παρά το γεγονός ότι επρόκειτο για παράσταση στη νεοελληνική γλώσσα, οι αίθουσες ήταν υπερπλήρεις.⁵²¹ Στην αίθουσα του “Conservatorium”, σε αντικατάσταση του φυσικού σκηνικού του αρχαίου θεάτρου της Αθήνας μία εικόνα

⁵¹⁶ *The Daily Telegraph*, 8 Αυγούστου 1923.

⁵¹⁷ Μάλιστα πριν ανοίξει η αυλαία έπαιξαν ένα απόσπασμα από την *Sally* και οι ηθοποιοί τραγούδησαν “Look for the Silver Lining” (*The Sun*, 7 Αυγούστου 1923). Πρόκειται για ένα δημοφιλές τραγούδι του μιούζικαλ, που είχε κάνει ευρέως γνωστό τη δεκαετία του 1920 η δημοφιλής σταντ του μουσικού Broadway, Marilyn Miller [https://en.wikipedia.org/wiki/Look_for_the_Silver_Lining, (ημ. προσβ. 2-10-2022)].

⁵¹⁸ Τον *Οιδίποδα* υποδύθηκε ο Θεόδωρος Ποφάντης, ενώ *Ιοκάστη* ήταν η Άννα Νέζερ, *Κρέοντας* ο Γεράσιμος Κουρούκλης, *ιέρεια της Αρτέμιδας* η Λίζα Κουρούκλη, *Τειρεσίας* ο Θεμιστοκλής Νέζερ, *Κορυφαίοι του χορού* ο Ιωάννης Ιωαννίδης και Παναγιώτης Σούκας, *ιερέας του Διός* ο Αναστάσιος Πάρλας, *Αναγώνη* Δανάη Ποφάντη, *Ισμήνη* Ρόζα Ζαλοκώστα, *Τροφός*, Μαρία Ποφάντη, *Αιγοβοσκός* Θεμιστοκλής Νέζερ, *α’ Αγγελιοφόρος* Γεράσιμος Κουρούκλης, *β’ Αγγελιοφόρος* Γεώργιος Παΐζης. Η διανομή στους δευτερεύοντες ρόλους διαφοροποιήθηκε στη Βρισβάνη, καθώς δεν συμμετείχαν οι Π. Σούκας και Γ. Παΐζης, που τους αντικατέστησαν οι Γ. Κουρούκλης και Θ. Νέζερ (*The Brisbane Courier*, 24 Οκτωβρίου 1923, *The Daily Telegraph*, 7 Αυγούστου 1923, *The Sydney Morning Herald*, 7 Αυγούστου 1923 και *The Sun*, 31 Ιουλίου 1923).

⁵¹⁹ *Sunday Times* 15 Ιουλίου και 5 Αυγούστου 1923, *The Sun*, 31 Ιουλίου 1923.

⁵²⁰ *The Sydney Morning Herald*, ό.π. και *The Brisbane Courier*, 24 Οκτωβρίου 1923.

⁵²¹ *The Daily Telegraph*, ό.π.

του πλαισίωσε τον χώρο, ενώ έγχρωμοι προβολείς και πυρσοί μετέδιδαν την ατμόσφαιρα.⁵²² Επιπλέον, στήθηκε και μία αρχιτεκτονική κατασκευή που παρίστανε το ιερό του Απόλλωνα από τη μία πλευρά και το παλάτι του Κάδμου από την άλλη.⁵²³ Η παράσταση θεωρήθηκε ως μοναδική και συναρπαστική εμπειρία.⁵²⁴ Μία δραματική καινοτομία, παλαιότητας 2.300 ετών.⁵²⁵

Στη Μελβούρνη ο *Οιδίποδας* παρουσιάστηκε στο “Temperance Hall”, Russel str., στις 24 Σεπ. 1923, με την ίδια διανομή ρόλων.⁵²⁶ Στην παράσταση παρευρέθηκαν επιφανείς ομογενείς της παροικίας, καθώς και Αυστραλοί.⁵²⁷ Είχαν τη σπάνια ευκαιρία να παρακολουθήσουν αρχαιοελληνική παράσταση μετά από 20 χρόνια, από όταν οι φοιτητές του Trinity College παρουσίασαν την τραγωδία *Άλκηστις* του Ευριπίδη υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Dr. Leeper.⁵²⁸ Η επιτυχημένη αναπαράσταση του έργου κολάκευσε την εθνική φιλοτιμία, εξύψωσε το ελληνικό πνεύμα και διεύρυνε την αίγλη του.⁵²⁹

Στη Βρισβάνη το ίδιο έργο παρουσιάστηκε στο “Elite Theatre”, George str., στις 13 και 24 Δεκ. του ίδιου έτους.⁵³⁰ Ο θιάσος παρέμεινε στην πόλη για ένα μήνα δίνοντας δύο παραστάσεις την εβδομάδα. Ο Τύπος προανήγγειλε την άφιξη της μοναδικής δραματικής εταιρείας και τόνιζε την ευκαιρία του κοινού να παρακολουθήσει το σπουδαιότερο έργο της αρχαιοελληνικής γραμματείας.⁵³¹ Στην πρώτη παράσταση του έργου έδωσαν το παρών εκτός από πολυάριθμα μέλη της ελληνικής παροικίας, κυβερνητικά στελέχη, εξέχοντες επαγγελματίες και άλλοι επιφανείς πολίτες της Βρισβάνης.⁵³² Συμμετείχαν στην παράσταση και δύο νεαρές κυρίες από το Γυμνάσιο Θηλέων, η K. Lyots και C. Wilson, όπως επίσης και οι καλλιτέχνιδες K. Brown και M. Stephenson που υποβόηθησαν στα δευτερεύοντα μέρη του χορού.⁵³³ Παρά το ακατάληπτο άκουσμα μιας ξένης γλώσσας για το μεγαλύτερο μέρος του ακροατηρίου, οι ηθοποιοί με τη βοήθεια των αρχαιοελληνικών κοστουμιών και το ατμοσφαιρικό σκηνικό μετέφεραν τα συναισθήματα των ηρώων στις καρδιές των θεατών.⁵³⁴ Η αναπάντεχη και σύντομη επίσκεψη του Αθηναϊκού Θιάσου στη Βρισβάνη, παρακίνησε αρκετούς Αυστραλούς να διαβάσουν το έργο *Οιδίποδας* στην αγγλική μετάφραση του G. Murray, για να εμβαθύνουν στο πνεύμα της παράστασης που χαρακτήριζε βαθιά στη μνήμη τους.⁵³⁵

⁵²² *The Sydney Morning Herald*, ό.π.

⁵²³ *The Sun*, ό.π.

⁵²⁴ Την παρακολούθησαν φοιτητές του Πανεπιστημίου Σύδνεϋ (*The Sydney Morning Herald*, 23 Δεκεμβρίου 1923).

⁵²⁵ *The Sun*, ό.π.

⁵²⁶ *The Age*, 22 Σεπτεμβρίου και *The Argus*, 25 Σεπτεμβρίου 1923.

⁵²⁷ Όπως οι Αντώνιος Λούκας (Λεκατσάς), Κων/νος Κυριαζόπουλος, οικογένεια Σιγάλα, καθώς και ο Γραμματέας του Πανεπιστημίου της Μελβούρνης κος Robinson με τη σύζυγό του (ό.π.).

⁵²⁸ Ό.π.

⁵²⁹ *Εθνική Σάλπιξ*, 25 Ιουλίου 1923.

⁵³⁰ *The Daily Standard* και *The Daily Mail*, 8 Δεκεμβρίου 1923.

⁵³¹ *The Brisbane Courier*, 24 και 14 Οκτωβρίου 1923.

⁵³² *The Daily Standard*, 14 Δεκεμβρίου 1923.

⁵³³ *The Brisbane Courier*, ό.π.

⁵³⁴ *Telegraph*, 14 Δεκεμβρίου 1923.

⁵³⁵ *The Daily Mail*, 15 Δεκεμβρίου 1923.

Στη Μελβούρνη μετά την επιτυχία που συνάντησε ο *Οιδίποδας Τύραννος*, δόθηκαν άλλες δύο ευεργετικές παραστάσεις, για τον Ιθακήσιο Σύνδεσμο και την Ελληνική Κοινότητα, στη θεατρική σκηνή του Συλλόγου Ιθακησίων.⁵³⁶ Επιπλέον, στις 8 Ιουνίου στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς» δόθηκε αποχαιρετιστήρια θεατρική εσπερίδα για το ζεύγος Νέζερ, που αναχωρούσε για την Ελλάδα.⁵³⁷ Συνέπραξε ο οξύφωνος Κ. Ιωαννίδης με τη σύζυγό του (κα Ιωαννίδου), που εμφανίσθηκαν για πρώτη φορά σε σκηνή της Μελβούρνης.⁵³⁸

Στις αναφορές του εγχώριου τύπου για τη δράση του Αθηναϊκού Θιάσου, πάντοτε μνημονεύετο η Αμερική ως ο τελικός προορισμός του και οι προγραμματισμένες ήδη παραστάσεις πολλών έργων για το κοινό των 600.000 Ελλήνων της Αμερικής.⁵³⁹ Στις 28 Φεβρουαρίου 1924, τα μέλη του Αθηναϊκού Θιάσου μαζί με τον Θίασο Παντοπούλου αναχώρησαν από το λιμάνι του Σύννεϋ με το πλοίο RMS Tahiti, με προορισμό το San Francisco.⁵⁴⁰ Στην Αμερική οι ηθοποιοί του Θιάσου Αθηνών προσεχώρησαν στον Θίασο Βρυσούλας Παντοπούλου, που διεύθυνε ο Ταβουλαρίδης.⁵⁴¹ Μετά από αρκετές ανακατατάξεις και τον θάνατο των δύο ιδρυτών των θιάσων, ο θίασος επαναλειτούργησε το 1934 για να διαλυθεί οριστικά το 1935.⁵⁴²

Άννα Νέζερ *Ιοκάστη* και Θ. Ποφάντης *Οιδίποδας* στο Σύννεϋ, 1923
[*The Sydney Morning Herald*, 7 Αυγούστου 1923]

⁵³⁶ Οι παραστάσεις αυτές ήταν δείγμα ευγνωμοσύνης, λόγω της γενναίας υποστήριξης που έτυχε ο θίασος (*Εθνική Σάλπιξ*, 19 Σεπτεμβρίου 1923).

⁵³⁷ Το ζεύγος Νέζερ παρέμεινε ένα χρόνο ακόμα στους Αντίποδες, καθώς εμφανίζεται στις 1 Ιουλίου να δίνει κοντσέρτο για τους ομογενείς στο Wellington της Ν. Ζηλανδίας, λίγο πριν αναχωρήσει για την Αθήνα (*Evening Post*, 1 Ιουλίου 1924).

⁵³⁸ Ο Κ. Ιωαννίδης τραγούδησε εκλεκτά τεμάχια μελοδραμάτων και το ζεύγος Νέζερ παρουσίασε νούμερα επιθεωρήσεως. Επίσης ο Φράγκος απήγγειλε τα ωραιότερα τετράστιχα (*Εθνική Σάλπιξ*, 4 Ιουνίου 1923).

⁵³⁹ *The Brisbane Courier*, 24 Οκτωβρίου 1923.

⁵⁴⁰ Τα ονόματα των ηθοποιών αναφέρονται στη λίστα επιβατών, [websites] στο <https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?f=9&t=5340&start=35>, (ημ. προσβ. 3-8-2021).

⁵⁴¹ Αικατερίνη Διακουμοπούλου, *Το ελληνικό θέατρο στη Νέα Υόρκη: από τα τέλη του 19^{ου} αι έως το 1940*. Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Κοινωνιολογίας – Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2007, σσ. 155 – 158.

⁵⁴² Ανασυστήθηκε υπό τη διεύθυνση του Αρ. Χρυσόχου, έχοντας ως μέλη τους ηθοποιούς Λίζα Χριστοφορίδου (πρώην Κουρούκλη), Αγγ. Κύρο, Γερ. Κουρούκλη, Βρ. Παντοπούλου, Φωφώ Λουκά, Γιάννη Θύμιο, Δημ. Αργυρίου, Μάκι Καρνέρη, Κώστα Καζή, Ευαγ. Καμπούρογλου, Μ. Μακρυγιάννη, με διευθυντή ορχήστρας τον Δημοσθένη Ζάττα. Η Αικατερίνη Διακουμοπούλου αναφέρει ότι ο Αθηναϊκός Θίασος, με τις παραστάσεις του μεταξύ 1934 – 1935 σημάδεψε όλη την ελληνοαμερικάνικη θεατρική ζωή (ό.π., σ. 155).

• Θίασος Βρυσούλας Παντοπούλου

Ο Θίασος Βρυσούλας Παντοπούλου, παράλληλα με τον Δραματικό Θίασο Αθηνών, ξεκίνησε μιαν παγκόσμια περιοδεία στις αρχές του 1922. Αφετηρία ήταν η Αίγυπτος, με ενδιάμεσους σταθμούς το Σουδάν, την Αβησσυνία (Αιθιοπία), την Ανατολική και Νότια Αφρική, την Αυστραλία και τελικό προορισμό την Αμερική.⁵⁴³

Προφανώς οι δύο θίασοι (Αθηναϊκός και Βρυσούλας Παντοπούλου) ταξίδευαν σχεδόν μαζί. Έκαναν όμως ανεξάρτητες παραγωγές και είχαν διαφορετικό ρεπερτόριο. Όταν ο θίασος της Βρυσούλας Παντοπούλου έφθασε στους Αντίποδες, αποτελείτο από τους Βρυσούλα Παντοπούλου, Λεωνίδα Δέρβη, Ιωάννη Μιχαηλίδη, Μάκι Καρνέρη, τον μουσικό Δημοσθένη Ζάττα και τον διοργανωτή της περιοδείας - διευθύνοντα του θιάσου, Χριστόφορο Ταβουλαρίδη ή Ταβουλάρη, σύζυγο της Βρυσούλας Παντοπούλου.⁵⁴⁴ (Το πραγματικό του επίθετο ήταν Κωστόπουλος.)⁵⁴⁵ Το σχήμα του θιάσου προϋπήρχε από την Αθήνα, ωστόσο στην Αίγυπτο προσεχώρησαν σ' αυτό οι Λεωνίδας Δέρβης και Ιωάννης Μιχαηλίδης, καλλιτέχνες μέλη τοπικών ερασιτεχνικών σχημάτων. Η Βρυσούλα Παντοπούλου ως κόρη του Ευάγγελου Παντόπουλου ήταν ευρέως γνωστή.⁵⁴⁶

Η άφιξη του θιάσου της τον Μάιο 1923 στην Αυστραλία χαιρετίστηκε με κολακευτικά σχόλια. Ο ομογενειακός τύπος αναφέρθηκε στους «ήδη καταξιωμένους καλλιτέχνες, που μέσα στις παγκόσμιες ανακατατάξεις και διεθνείς κρίσιμες οικονομικές συγκυρίες, ξεκίνησαν μία περιοδεία ανά τον κόσμο» και έκανε λόγο για την περιοδεύουσα εταιρεία «υπό την διεύθυνση της κυρίας Παντοπούλου, της κόρης ενός από τους καλύτερους νεοέλληνες ηθοποιούς, ένα αστέρι στο σύγχρονο ελληνικό θέατρο».⁵⁴⁷ Ο οπερετικός θίασος αποβιβάστηκε στο λιμάνι Fremantle του Περθ, το κοντινότερο λιμάνι από την Αφρική, τη φθινοπωρινή περίοδο του νοτίου ημισφαιρίου του 1923. Έδωσε παραστάσεις με έργα επιθεωρήσεων σε Περθ, Μελβούρνη, Βρισβάνη, ενώ σε Σύννεϋ, Βρισβάνη και Port Pirie πραγματοποίησε επίσης και συναυλίες κοσμοπολίτικου χαρακτήρα.

Τον Μάιο του 1923 ο θίασος παρουσίασε στο Περθ στο "Assembly Hall", τα έργα: την επιθεώρηση *Πι και Φι* έργο συνεργασίας του Αντώνη Κοσματόπουλου σε μουσική Κώστα Δουράκη, τις οπερέτες *Πριγκήπισσα της Τζάρδας* του Ίμρε Κάλμαν, *Μαμζέλ Νιτούς*, τον *Χορχόρ Αγά* του Ν. Τσοχατζιάν και συλλογή άλλων εκλεκτών κωμωδιών, ενώπιον ελληνικού και αυστραλιανού ακροατηρίου.⁵⁴⁸

Στις 7 Ιουνίου 1923 τα μέλη του θιάσου παρουσίασαν στη Μελβούρνη τραγούδια από το μελόδραμα *Μάρκος Μπότσαρης* του Π. Καρρέρ, όπως τον «Γέρο Δήμο» και την κωμωδία *Ολυμπιακοί αγώνες*. Η παράσταση ήταν τιμητική για τον Ι. Μιχαηλίδη, που εκτέλεσε με επιτυχία πατριωτικά άσματα, όπως τον «Θάνατον του πολεμιστού».⁵⁴⁹ Η Βρυσούλα Παντοπούλου έθελξε το ακροατήριο με τη γλυκιά της

⁵⁴³ Η περιοδεία από την Αθήνα έως την Αυστραλία είχε διάρκεια δέκα πέντε μήνες (*Εθνική Σάλπιξ*, 23 Μαΐου 1923).

⁵⁴⁴ *Ο.π.*, 2 Μαΐου 1923.

⁵⁴⁵ <https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?f=9&t=5340&start=35>, (ημ. προσβ. 2-7-2021).

⁵⁴⁶ *Εθνική Σάλπιξ*, 23 Μαΐου 1923.

⁵⁴⁷ *Ο.π.*

⁵⁴⁸ *Ο.π.*, 2 Μαΐου 1923.

⁵⁴⁹ Οι παραστάσεις δόθηκαν προφανώς στη σκηνή του Συλλόγου Ιθακησίων.

φωνή, ενώ ο Λεωνίδας Δέρβης ανάμεσα σε κωμικές σκηνές τραγούδησε κατά γενική απαίτηση το αθάνατο «Ευζωνάκι». ⁵⁵⁰

Αρχές Ιουλίου στη Βρισηβάνη παρουσίασαν το έργο *Πι και Φι*, του Κ. Δουράκη. Αρχικά ο θίασος είχε προγραμματίσει να δώσει 10 παραστάσεις. Εξαιτίας όμως του πένθους για τον Ευστάθιο Μαυροκέφαλο, οι καλλιτέχνες ανέβαλαν τις παραστάσεις επί δεκαήμερο. ⁵⁵¹

Στο Σύδνεϋ στις 12 Σεπτεμβρίου στο “Town Hall”, ο θίασος έδωσε ένα κοντσέρτο που ενθουσίασε το αυστραλιανό κοινό, καθώς επρόκειτο για ένα πρωτότυπο έργο, συνθέσεως του Δημ. Ζάττα που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά. ⁵⁵² Στο κοντσέρτο του έτυχε της συνδρομής των μουσικών του Sydney Conservatorium of Music. ⁵⁵³ Υπήρχε ζωντανή ορχήστρα, στην οποία συμμετείχαν 30 μουσικοί. ⁵⁵⁴ Εκτός από την Βρυσούλα Παντοπούλου στο οπερετικό μέρος συνέπραξε και η Αυστραλίς Beryl Pratt. Οι συνθέσεις του Δημ. Ζάττα που παρουσιάστηκαν ήταν: μέρος *Αιγυπτιακού Εμβατηρίου*, το *Ηλιοβασίλεμα στον Ινδικό Ωκεανό*, *Αναμνήσεις από την Σουλτάνα*, *Ισπανική Ταραντέλα*, *Ειδύλλιο στην Ελλάδα*, *Intermezzo*, *Ανόητη Κολασμένη* και το *Τόλμημα*. Η τελευταία ήταν μία σύνθεση του Δ. Ζάττα σχετικά με την απόβαση των Αυστραλών στα Δαρδανέλια. ⁵⁵⁵ Το κοντσέρτο επαναλήφθηκε στις 14 Σεπτεμβρίου επίσης στο “Town Hall” και τα έσοδα των παράστασεων κατά το ½ δόθηκαν από την Ελληνική Κοινότητα για την ανέγερση νέας πτέρυγας του Νοσοκομείου της αγ. Μαργαρίτας στο Darlighurst. ⁵⁵⁶ Ο αυστραλιανός τύπος διαφήμιζε τον διακεκριμένο μουσικοσυνθέτη Δ. Ζάττα, αλλά και τον φιλανθρωπικό σκοπό της εκδήλωσης, καθώς όπως ανέφερε στο νοσοκομείο αυτό γεννήθηκαν ήδη 10.000 παιδιά. ⁵⁵⁷

Επίσης, δόθηκε ένα κοντσέρτο στις 26 Σεπτεμβρίου και μία αποχαιρετιστήρια παράσταση στις 17 Οκτωβρίου 1923 στο “Conservatorium”, ενώπιον μεγάλου ακροατηρίου. ⁵⁵⁸ Στο πρόγραμμα περιλαμβάνονταν: *Σπανιόλικη Ταραντέλλα*, *Ελεγείες* και άλλα θέματα. ⁵⁵⁹

Διαφήμιση του κοντσέρτου στο Σύδνεϋ
[The Daily Telegraph, 8 Σεπτεμβρίου 1923]

⁵⁵⁰ Ο.π., 27 Ιουνίου 1923.

⁵⁵¹ Ο.π., 15 Ιουλίου 1923.

⁵⁵² *The Sydney Morning Herald*, 12 Σεπτεμβρίου 1923.

⁵⁵³ *The Cairns Post*, 8 Νοεμβρίου 1923.

⁵⁵⁴ *The Daily Telegraph*, 12 Σεπτεμβρίου 1923.

⁵⁵⁵ *The Sydney Morning Herald*, ό.π.

⁵⁵⁶ *Sunday Times*, 9 Σεπτεμβρίου 1923.

⁵⁵⁷ *The Daily Telegraph*, 8 Σεπτεμβρίου 1923.

⁵⁵⁸ *Evening News*, 18 Οκτωβρίου 1923.

⁵⁵⁹ Ο.π.

Η Beryl Pratt
[*Sunday Times*, 16 Σεπτεμβρίου 1923]

Ο θίασος επανήλθε στη Βρισβάνη μετά την επιτυχία στο Σύδνεϋ παρουσιάζοντας οπερετικά κοντσέρτα στο “Palace Theatre” στις 12 και 13 Νοεμβρίου 1923. Παρουσίασε επιλογές από τις όπερες, *Rigoletto* του Giuseppe Verdi, *Tosca* και *M. Butterfly* του Giacomo Puccini και συνθέσεις του Δ. Ζάττα που θεωρήθηκαν εξπρεσιονιστικές της μοντερνιστικής σχολής και με ξεχωριστή ομορφιά.⁵⁶⁰

Στο Townsville του Queensland στις 3 και 4 Δεκεμβρίου 1923, στο “Theatre Stanley” παρουσιάσθηκαν σε ένα πρόγραμμα ποικιλιών μουσικές συνθέσεις υψηλής αισθητικής και δημοφιλή τραγούδια από τη Βρυσούλα Παντοπούλου και τον Δημοσθένη Ζάττα, που έθελξαν τόσο τους ακροατές, ώστε δεν ήθελαν να τους αποχωριστούν από τη σκηνή. Στο πρόγραμμα ακολουθούσαν χαρακτηριστικά sketch του C. Dickens που ερμηνεύθηκαν από τον Keith Dalton και τα εκπαιδευμένα σκυλιά του Mc Enoy.⁵⁶¹

Στο Port Pirie στο θέατρο “Alambra” στις 12 Ιανουαρίου 1924, ο θίασος αυτοσυστήθηκε ως Διεθνής Οπερετική Κομπανία.⁵⁶² Το πρόγραμμα της παράστασης

⁵⁶⁰ *The Cairns Post*, 8 Νοεμβρίου 1923.

⁵⁶¹ *Townsville Daily Bulletin*, 4 Δεκεμβρίου 1923.

⁵⁶² Το πρόγραμμα είχε ως εξής: *M. Butterfly* (απόσπασμα από την όπερα του Puccini), *Rigoletto* (Verdi), *Traviata* (Verdi) από την Βρ. Παντοπούλου, “Leave me with a smile”, “Look for the Silver Lining”, αγγλικά τραγούδια σε εκτέλεση της Μ. Καρνέρη, *Διωδία Αγάπης*, ελληνική μελωδία από τις Βρ. Παντοπούλου – Μ. Καρνέρη, *Long Live Australia*, σύνθεση του Δ. Ζάττα, *Beneath the Window*, ναπολιτάνικη μελωδία από τη Β. Παντοπούλου. “Let the rest of the world go by”, αγγλικό τραγούδι από τη Μ. Καρνέρη και “Yes, we have no bananas”, από τις Βρ. Παντοπούλου και Μ. Καρνέρη. Στο πιάνο ήταν ο Δημ. Ζάττας και το πρόγραμμα συμπεριελάμβανε και κινούμενες εικόνες (*Recorder*, 10 Ιανουαρίου 1924).

ήταν ένα μείγμα από κλασικά έργα όπερας, συνθέσεις του Δ. Ζάττα και αγγλικά τραγούδια.

Η απήχηση στην ομογένεια της Αυστραλίας του Θιάσου Παντοπούλου ήταν μεγάλη. Οι καλλιφώνες αιδοί της παροικίας συνήθιζαν συχνά να τραγουδούν το άσμα «Κολασμένη», σε εκδηλώσεις της ομογένειας.⁵⁶³ Αλλά και για το αυστραλιανό κοινό, οι συνθέσεις του Δημ. Ζάττα ήταν ευχάριστες και ακούγονταν από το ραδιόφωνο.⁵⁶⁴

Τέλη Φεβρουαρίου 1924, ο Θιάσος Παντοπούλου μαζί με τα μέλη του Αθηναϊκού Θιάσου αναχωρούσαν με το ίδιο πλοίο για τη νέα γη. Οι ηθοποιοί προκειμένου να ταξιδεύσουν στην Αμερική είχαν δηλώσει ως σχετιζόμενο φιλικό πρόσωπο της χώρας προέλευσής τους τον κο Θεοδωρίδη του Εθνικού θεάτρου Αθηνών και τελικό προορισμό το Σικάγο.⁵⁶⁵ Τον Οκτώβριο του 1924 ο Θιάσος Οπερέτας Παντοπούλου μετά από επιτυχημένες εμφανίσεις σε Μίσιγκαν και Καλιφόρνια, εγκαταστάθηκε τελικά στο Σικάγο.⁵⁶⁶ Οι ηθοποιοί του Αθηναϊκού Θιάσου απορροφήθηκαν στον ανανεωμένο Θιάσο της Βρυσούλας Παντοπούλου: Οι Θ. Ποφάντης, Ι. Ιωαννίδης, Α. Πάρλας καθώς και το ζεύγος Κουρούκλη, συμμετείχαν στο επαυξημένο οπερετικό σχήμα που έκανε επιτυχίες σε όλες τις πολιτείες της Αμερικής.⁵⁶⁷ Διευθυντής ορχήστρας ήταν ο Δημοσθένης Ζάττας και πρωταγωνίστρια η σύζυγος του, Μάκι Καρνέρη.⁵⁶⁸ Από τους ηθοποιούς του Αθηναϊκού Θιάσου στην Αμερική απουσίαζε το ζεύγος Νέξερ, καθώς επέστρεψε στην Ελλάδα. Αλλά και οι ηθοποιοί που ανήκαν στον θιάσο της Βρυσούλας Παντοπούλου, Λεωνίδα Δέρβης και Ι. Μιχαηλίδης δεν συνέχισαν στην Αμερική. Για την τύχη του πρώτου δεν γνωρίζουμε, ωστόσο ο δεύτερος αποτέλεσε μια σημαντική φυσιογνωμία στα καλλιτεχνικά δρώμενα του Περθ τη δεκαετία του '30.

Η δράση του θιάσου στην Αμερική ήταν αξιόλογη. Με τον θάνατο του ιδρυτή Χρ. Ταβουλαρίδη το έτος 1930, τα μέλη του θιάσου έκαναν νέες συνεργασίες. Στις αρχές του 1933 η οπερέτα Παντοπούλου αναδιοργανώθηκε και επηρέασε σημαντικά τις καλλιτεχνικές εξελίξεις στην Αμερική.⁵⁶⁹

Το έτος 1934 – 1935, τα μέλη του Θιάσου Βρυσούλας Παντοπούλου αναβίωσαν τον Αθηναϊκό Θιάσο όπως ακριβώς είχε συμβεί πριν μία δεκαετία το 1924, αντιστρόφως. Ένα παλιό χρέος εξοφλήθηκε πριν οι δύο θίασοι, με τις μοναδικές περιοδείες τους ανά την υφήλιο, οριστικά εκπνεύσουν.

⁵⁶³ Όπως η Ασπασία Σοφίου στο «Αθηναϊκό Κέντρο», στον χορό των Κηθηρίων τον Απρίλιο του 1938 (*Εθνικόν Βήμα*, 27 Απριλίου 1938).

⁵⁶⁴ Για παράδειγμα, στο ραδιοφωνικό σταθμό Α.Β.С., μεταξύ άλλων μουσικών συνθέσεων ερμηνεύθηκε το έργο του Δ. Ζάττα *Little tease*, (*Λίγο πείραγμα*) από την Αγγέλα Παρσέλλη και το Maestro Trio (*The ABC Weekly*, vol. 11, 19 Μαρτίου 1949).

⁵⁶⁵ Αν και δεν αναφέρεται το μικρό όνομα του Θεοδωρίδη, που καταγράφηκε ως φιλικό πρόσωπο στη χώρα προέλευσης, στη λίστα των επιβατών της 28^{ης} Φεβρουαρίου του πλοίου Tahiti, πιθανόν να επρόκειτο για τον θεατρικό επιχειρηματία Κωνσταντίνο Θεοδωρίδη (σύζυγο της Κυβέλης) [βλ. στο <https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?f=9&t=5340&start=35>, (ημ. προσβ. 2-7-2021)].

⁵⁶⁶ Αικατερίνη Διακουμοπούλου, «Η τύχη της ελληνικής οπερέτας στην Αμερική του Μεσοπολέμου», *Ελληνική μουσική δημιουργία του 20ού αι. για το λυρικό θέατρο και άλλες παραστατικές τέχνες, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 27 - 29 Μαρτίου 2009, επιμ. Γεώργιος Βλαστός, Σύλλογος οι Φίλοι της Μουσικής, Αθήνα 2009, σσ. 406 - 413.

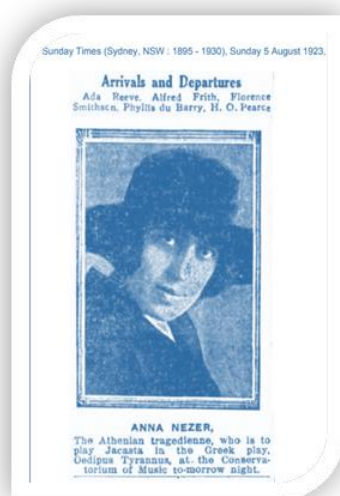
⁵⁶⁷ *Ο.π.*, σ. 407.

⁵⁶⁸ *Ο.π.*

⁵⁶⁹ *Ο.π.*

2) Εργοβιογραφία ηθοποιών περιοδευόντων θιάσων

Α) Μέλη του Αθηναϊκού Θιάσου

Άννα Νέζερ

[*Sunday Times*, 5 Αυγούστου 1923]

➤ Άννα Νέζερ

Η Άννα Νέζερ, σύζυγος του Θεμιστοκλή Νέζερ, με καταγωγή από την Κεφαλονιά σπούδασε στη Σχολή Καλογραγιών. Γνώριζε άριστα τη γαλλική γλώσσα. Δεν εμφανίζεται πριν το έτος 1921 στα θεατρικά τεκταινόμενα. Στην ομογενειακή εφημερίδα *Νέα Ελλάδα* του Johannesburg, αναφέρεται ως μέλος του Αθηναϊκού Θιάσου. Το 1923 στην περιοδεία στην Αυστραλία έλαβε εξαιρετικές κριτικές για τις ερμηνείες της.⁵⁷⁰ Προβλήθηκε ως πρωταγωνίστρια του θιάσου, μεγάλο καλλιτεχνικό ταλέντο και θεατρική παρουσία πρώτης γραμμής.⁵⁷¹ Η δραματική ερμηνεία της σε συνδυασμό με την ελκυστική της παρουσία, δεν συναντιόνταν συχνά σε σκηνές στο Σύδνεϋ.⁵⁷² Η καλλιτεχνική της απόδοση, διακρινόταν από απαγγελία αργυρόχη και γλυκύτατη, με βλέμμα εκφραστικό τόσο στην οργή, όσο και στη χαρά. Μεταπτώσεις φωνής αριστουργηματικές, στάσεις μετρημένες, χωρίς εκτροπές αντιαισθητικές. Τέλεια αντίληψη της θεάσεως της, ως ηθοποιού. Εκτός της δραματικής τέχνης που γνώριζε καλά, διέθετε φωνή υψίφωνου, με καλλιτεχνικές διακυμάνσεις και παλμούς. Διέθετε σοβαρή εμφάνιση κυρίας και όχι θεατρίνας.⁵⁷³ Ερμήνευσε με θεϊκό τρόπο τη σύζυγο

⁵⁷⁰ «Η Άννα Νέζερ μια γυναίκα με δυναμική προσωπικότητα, ερμήνευσε τον ρόλο της *Ιοκάστης* με τη γοητεία που αρμόζει στην τραγωδία» (*The Daily Standard*, 14 Δεκεμβρίου 1923), καθώς και «Η αξιοπρέπεια των τρόπων συνάντησε την γυναικεία τρυφερότητα στο μέρος της *Ιοκάστης* όπως την έπαιξε η Άννα Νέζερ, μία εξαιρετική φιγούρα του έργου» (*The Sydney Morning Herald*, 7 Αυγούστου 1923).

⁵⁷¹ Σχετικά με την ερμηνεία της στο *Δικαίωμα ο έρωας*, κριτική του ομογενειακού τύπου ανέφερε: «Ποια είναι αυτή η κα Άννα Νέζερ, πότε βγήκε στη σκηνή, από που ξεφύτρωσε αυτός ο υακίνθος...Τέχνη, ευαισθησία, λεπτότης, είναι να χάσει κανείς το νου του, πότε τα κέρδισε όλα αυτά...Κυρά μου, κυρία μου Νέζερ δεν έχω τίποτα άλλο να σου πω, παρά ένα μεγάλο εύγε, μεγάλο τόσο όσο και ο γαλάζιος μας ουρανός (*Εθνική Σάλπιξ*, 5 Σεπτεμβρίου 1923).

⁵⁷² *Sunday Times*, 23 Ιουλίου 1923.

⁵⁷³ *Εθνική Σάλπιξ*, ό.π.

και μητέρα του *Οιδίποδα, Ιοκάστη*, με φωτεινή φωνή σαν ηλιαχτίδα πάνω σε τρεχούμενο νερό και υπνώτισε τους θεατές της με τις αισθαντικές κινήσεις των χεριών και των ώμων της.⁵⁷⁴

Η Άννα Νέζερ μετά την περιοδεία του θιάσου στην Αυστραλία δεν ακολούθησε στην Αμερική.⁵⁷⁵ Παρά τις διθυραμβικές κριτικές που έλαβε τόσο από τους ομογενείς για την ερμηνεία της στο *Δικαίωμα ο έρωας*, όσο και από το αυστραλιανό κοινό ως *Ιοκάστη*, δεν έτυχε ανάλογης υποδοχής και αξιολόγησης όταν επέστρεψε στην Ελλάδα.⁵⁷⁶ Με τον σύζυγο της Θ. Νέζερ δημιούργησαν τον *Θίασο Δράματος Κωμωδίας Κωμειδουλλίου και Επιθεωρήσεως*, στον οποίο πρωτοεμφανίσθηκε το 1934 και ο γνωστός ηθοποιός Μίμης Φωτόπουλος.⁵⁷⁷ Το 1934 είχε τον ρόλο της *Κάτιας* στο έργο *Κοσμική Κίνηση* του Θεόδωρου Συναδινού, στο θέατρο «Ηραίο» της Πάτρας, που το παρουσίασε ο θίασος του συζύγου της. Συμμετείχε με τον Θ. Νέζερ στο έργο *Μπομπονιέρα* το έτος 1941. Στο ΣΕΗ είναι καταχωρημένη με αριθμό μητρώου 89.⁵⁷⁸

Θεμιστοκλής Νέζερ
[Εθνική Σάλπιξ, 12 Ιουλίου 1923]

➤ Θεμιστοκλής Νέζερ

Ο Θεμιστοκλής Νέζερ του Αλεξάνδρου, γεννήθηκε το 1891. Ανήκε στη Βαυαρική οικογένεια Νέζερ που ήλθαν και έμειναν στην Ελλάδα με τον βασιλιά Όθωνα. Εκτός από ηθοποιός πρόζας και μουσικού θεάτρου ήταν επίσης συγγραφέας, ζωγράφος και γλύπτης (αδελφός του ηθοποιού Χριστόφορου Νέζερ). Εμφανίσθηκε στη σκηνή για πρώτη φορά το 1907. Το 1914 συμμετείχε στο *Πανόραμα* του Τ. Μωραϊτίνη με τον θίασο Ρ. Νίκα - Ε. Φυρστ. Το 1917 έπαιξε με δικό του θίασο στην επιθεώρηση

⁵⁷⁴ *Everyone's*, vol. 4, no. 179, 7 Αυγούστου 1923.

⁵⁷⁵ Στις 27 Νοεμβρίου 1924, σε φύλλο εφημερίδας της Σύρου υπάρχει καταχώρηση μίας δυσμενούς κριτικής για τις παραστάσεις που δίδουν. Το «κοινό τους χειροκροτεί ίσως εξ αγανακτήσεως», διότι δεν συμεριζείται το δραματολόγιό τους και τις επιλογές των έργων τους, τα οποία είναι *Πικ Νικ, Βαφτιστικός*, κ.α. (Εμπρός, 27 Νοεμβρίου 1927, επιτόπιος μελέτη Σύρος). Βλ. και Βαρβάρα Γεωργοπούλου, *Ο Διόνυσος στο Ιόνιο: Το θέατρο στην Κεφαλλονιά 1900 – 1953*, Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών, Αθήνα 2010, σ. 100.

⁵⁷⁶ Το 1926 συμμετείχε στη μουσική επιθεώρηση *Καρακάξα* μαζί με τον σύζυγο της και πολλούς άλλους ηθοποιούς, στο θέατρο «Κεντρικόν» (Γ. Σιδέρης, *Ιστορία του νέου ελληνικού θεάτρου 1794 - 1944*, τόμος Β', μέρος 2ο, σ. 308).

⁵⁷⁷ Μίμης Φωτόπουλος: *Ο σοφός μάγκας του ελληνικού σινεμά* στο <https://www.alt.gr/mimis-fotopoylos>, (ημ. προσβ. 5-5-2021).

⁵⁷⁸ Θεόδωρος Έξαρχος, *Έλληνες Ηθοποιοί, «Αναζητώντας τις ρίζες»*, έτος γέννησης από 1900 μέχρι 1925, Τόμος Δεύτερος (Ν-Ω), Αθήνα 1996, σ. 547.

Σικ-σικ στο θέατρο «Γρέκα».⁵⁷⁹ Τον Μάρτιο 1919 συμμετείχε σε περιοδεία στο Ηράκλειο στον πολυπληθή θίασο του Ευτύχιου Βονασέρα, μαζί με τον τενόρο Ν. Χατζηλουκά και τριμελές ρωσικό μπαλέτο. Ο θίασος κατέληξε στα Χανιά αρχές Απριλίου 1919.⁵⁸⁰ Το επόμενο έτος στο «Θέατρο Λαού» έλαβε μέρος στις επιθεωρήσεις *Εξ αμάξης* και *Σαν-φασόν*. Περιόδευσε με τον Αθηναϊκό Θίασο έως την Αυστραλία, αλλά δεν ακολούθησε στην Αμερική.

Οι ομογενείς της Αυστραλίας αναφέρθηκαν κολακευτικά για τον ηθοποιό που γνώριζαν από την Αθήνα: «Ο γνωστός στο πανελλήνιο κωμικός Νέξερ θεωρείται πρώτη βάση στους ελληνικούς θιάσους. Το όνομα του έχει βαρύτητα καθώς με το θαυμάσιο κωμικό καλλιτεχνικό του τάλαντο προκαλεί το ευχάριστο, απολαυστικό και ανακουφιστικό μειδιάμα που ελαφρύνει την ψυχή. Λαμβάνει εύφημες μνείες σε κριτικές του Τύπου και απολαμβάνει εκτιμήσεως στους θεατρικούς κύκλους. Ο Θ. Νέξερ έχει κομψή περιβολή και είναι τέλειος στις μεταμφιέσεις. Πρόκειται για μεγάλη θεατρική μορφή». Ο Θ. Νέξερ παρουσίαζε με επιτυχία σε νούμερα Επιθεωρήσεως κωμικούς ρόλους, όπως της *Μαρίκας* που επανέλαβε στην Αυστραλία.⁵⁸¹ Στη διανομή του *Οιδίποδα* κατά τις περιοδείες σε Σύνδνεϋ (17 Ιουλ. και 6 Αυγ. 1923), Μελβούρνη (24 Σεπτ. 1923) και Βρισβάνη (13 και 24 Δεκ. 1923) ερμήνευσε τους ρόλους του *Α' Αγγελιοφόρου* και του *Τειρεσία*.⁵⁸² Ο τρόπος με τον οποίο ο γέρος τυφλός μάντης οδηγούμενος από το αγόρι στα λευκά κατήγγειλε τον *Οιδίποδα* ως δολοφόνο του πατέρα του, έκανε το ακροατήριο στο Σύνδνεϋ να παρακολουθήσει την παράσταση με κομμένη την ανάσα και να ξεσπάσει σε χειροκροτήματα μετά την απαγγελία του.⁵⁸³ Επιστρέφοντας όμως στην Αθήνα είχε χάσει μάλλον την επαφή του με τις νέες τάσεις του κοινού.⁵⁸⁴ Το 1934 παρουσίασε με δικό του θίασο στην Πάτρα το σατιρικό τρίπρακτο έργο *Κοσμική Κίνηση* του Θεόδωρου Συναδινού, στο θέατρο «Ηραίο» και ο ίδιος είχε τον ρόλο του *Θανάση Μαγκλάρα*. Τον επόμενο χρόνο παρουσίασε το ίδιο έργο με τον θίασο Αποστολίδη – Νέξερ – Ραυτόπουλου στην Κηφισιά, στο θέατρο «Κηφισιά» με διαφορετική διανομή ρόλων, όμως ο ίδιος ερμήνευσε και πάλι τον *Θανάση Μαγκλάρα*.⁵⁸⁵ Ο Θεμιστοκλής Νέξερ μέλος του ΣΕΗ από το 1917, συνταξιοδοτήθηκε το 1943.⁵⁸⁶ Το 1943 συνέγραψε το έργο «Ο Καλλιτέχνης, ο Εθνικός ποιητής και το έργο του», ενώ το 1953 εξέδωσε μία δική του ποιητική συλλογή.

⁵⁷⁹ Θεόδωρος Έξαρχος, *ό.π.*, Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι το 1899, Αθήνα - Γιάννενα 1995, σσ. 170 – 171.

⁵⁸⁰ *Το Σύνταγμα*, 10 Φεβρουαρίου 1919, *Νέα Εφημερίς*, 19 Απριλίου 1919 και Βλασία Τζαγκαράκη, «Ηράκλειο και Χανιά. Η θεατρική ζωή στην αυγή του εικοστού αιώνα», *Πηγές της Έρευνας στη σύγχρονη ελληνική θεατρολογία, Πρακτικά Επετειακού Συνεδρίου για τα 20 χρόνια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών*, 27-29 Απριλίου 2017, ΕΚΠΑ, Αθήνα 2021, σσ. 548 - 549.

⁵⁸¹ *Εθνική Σάλπιξ*, 4 Ιουλίου 1923.

⁵⁸² *The Daily Telegraph*, 8 Αυγούστου 1923.

⁵⁸³ *The Sydney Morning Herald*, 7 Αυγούστου 1923.

⁵⁸⁴ Το 1924 παρουσιάστηκε στο «Κεντρικόν», με πολυπρόσωπο θίασο στο μουσικό έργο *Καρακάζα* του Μιλτιάδη Λιδωρίκη (25 Ιουλ). Το 1926 έπαιξε στο θέατρο «Αλάμπρα», στο έργο *Πύργος του πόνου* του Διον. Βενιέρη, τον ρόλο του *πάτερ Ιγνάτιου*. Το 1933 – 1934, με δικό του θίασο έκανε περιοδείες στα νησιά των Κυκλάδων, Άνδρο, Τήνο και Σύρο. Το 1935 είχε συγκρότηση θίασο με τους Μιχ. Νικολόπουλο και Κ. Οικονομίδη, που περιόδευσαν σε διάφορες επαρχιακές πόλεις (Θεόδωρος Έξαρχος, *ό.π.* και Θεόδωρος Έξαρχος, *Συμπλήρωμα Α' τόμου*, Αθήνα – Γιάννενα 1997, σ. 119).

⁵⁸⁵ <http://eliaserver.elia.org.gr:8080/Iselia/listres>, (ημ. προσβ. 7-9-2020).

⁵⁸⁶ Θεόδωρος Έξαρχος, *Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι το 1899, ό.π.*, σσ. 170 – 171.

Λίζα Κουρούκλη
[*Εθνική Σάλπιξ*, 12 Ιουλίου 1923]

➤ Λίζα Κουρούκλη

Η Λίζα Κουρούκλη, το γένος Χριστοφορίδου, γεννήθηκε το έτος 1905. Το 1923 ήταν 18 ετών όταν περιόδευε με τον Αθηναϊκό Θίασο ως σύζυγος του Γεράσιμου Κουρούκλη. Ως Λίζα Χριστοφορίδου είχε συμμετάσχει τα προηγούμενα δύο έτη σε περιοδεία του θιάσου του Χ. Τσερτίνη στη Λεμεσό, όπου υποδύθηκε την *Εντυχία* στην *Άγνωστο* του Μπισόν στις 27 Απρ. 1921.⁵⁸⁷

Ο εγχώριος τύπος της Αυστραλίας αναφέρθηκε στην ασύγκριτη ομορφιά της, παρομοιάζοντάς τη με τη θεότητα Φρύνη.⁵⁸⁸ Στην παράσταση του *Οιδίποδα* στην Αυστραλία το έτος 1923, ερμήνευσε με καθαρή φωνή την *Ιέρεια της Αρτέμιδος* και την *Κορυφαία του Χορού*.⁵⁸⁹ Όπως και οι άλλοι ηθοποιοί του θιάσου, υποδύθηκε τον ρόλο της στην αρχαία τραγωδία με το ίδιο κέφι που παίζουν οι Άγγλοι ηθοποιοί τον Shakespeare.⁵⁹⁰ Ο ομογενειακός τύπος της Αυστραλίας ανέφερε για αυτήν ότι, ήταν μόλις δεκαοκταετής, θυγατέρα εκλεκτών ηθοποιών που απέθαναν. Ήταν η ερωμένη (θεατρική φράση) του θιάσου. Αριθμούσε μόλις τρία έτη στο επάγγελμα αλλά φαινόταν να έχει εικοσαετή πείρα. Καλλίμορφη, εύπλαστη, με γραμμές αρμονικές, ήταν κάτοχος δύο ξένων γλωσσών. Διέθετε απαγγελία έντονη, αποχρωματισμένη, γλυκύτατη φωνή κοντράλτο, που έφθανε σε αρκετά ψηλά τόνους ενώ ακουγόταν και το τελευταίο σίγμα από την απαγγελία της. Ήταν προορισμένη να αποκτήσει πρώτη θέση στο ελληνικό θέατρο. Πράγματι η Λίζα Κουρούκλη σημείωσε μία επιτυχημένη πορεία στη συνέχεια της περιοδείας της στην Αμερική.⁵⁹¹

⁵⁸⁷ <https://helates.cut.ac.cy/uploads/r/rjc6y/8/8/5/88563e982e3fc0e2a467202934f170e50027d27f1e3a84352cc186a1047acca8/M26.39.pdf>, (ημ. προσβ. 5-7-2021).

⁵⁸⁸ Στην περιοδεία στην Αμερική, η Λίζα Κουρούκλη συμμετείχε σε έργα οπερέτας με τον Ιωάννη Ιωαννίδη. Παράλληλα με την Οπερέτα Παντοπούλου δραστηριοποιήθηκε στους ερασιτεχνικούς θιάσους του Εκπαιδευτικού Εργατικού Συνδέσμου όπου πρωταγωνιστούσε. Μετά το 1932 συναντάται ως Λίζα Χριστοφορίδου και εμφανίζεται με τον θίασο «Απόλλων», καθώς και σε χοροεσπερίδες της εφημερίδας *Εμπρός* Νέας Υόρκης (Αικατερίνη Διακουμοπούλου, *ό.π.*)

⁵⁸⁹ *The Daily Telegraph* και *The Sydney Morning Herald*, 7 Αυγούστου 1923.

⁵⁹⁰ *Sunday Times*, 15 Ιουλίου 1923.

⁵⁹¹ Η Λίζα Κουρούκλη έκανε συνεργασίες με τον Δημοσθένη Ζάττα. Το διάστημα 1927 – 1931 εμφανίζεται να συμμετέχει σε ηχογραφήσεις όπως: *Δολλάριο* (1931), *Παλιά στρατόνα* (1929), *Αθάνατο*

Γεράσιμος Κουρούκλης
[Αρχείο Κουνάδη]

➤ Γ. Κουρούκλης

Γεννήθηκε το έτος 1890 στη Σάμη της Κεφαλονιάς. Δραματικός εραστής πρώτης γραμμής και απόφοιτος της Δραματικής Σχολής Αθηνών, διέθετε απαγγελία έντονη, κρυσταλλώδη και αδαμάντινη. Η θεατρική του τέχνη ήταν άφραστη, υπήρξε μεγάλος και ευσυνείδητος καλλιτέχνης. Είχε αρκετά το γνώθι σ' αυτόν. Μετρημένος στις εκφράσεις του, χωρίς εγωισμό, εκπροσωπούσε τον τύπο ενός αληθινού εκλεκτού καλλιτέχνη. Για μία οκταετία υπηρετούσε στρατιώτης.⁵⁹² Ο Γ. Κουρούκλης εμφανίστηκε στη σκηνή το 1908, όταν εντάχθηκε στον Αθηναϊκό Θίασο του Γ. Γεννάδη, όπου πρωταγωνιστούσε η Αικατερίνη Βερώνη. Το 1909 περιόδευσε στη Σμύρνη και την επόμενη χρονιά στην Κωνσταντινούπολη. Το καλοκαίρι του 1911 έδωσε παραστάσεις στη γενέτειρά του με τον Ελληνικό Δραματικό Θίασο των Γεννάδη - Βερώνη, στο υπαίθριο θέατρο «Απόλλων», στο Αργοστόλι.⁵⁹³ Το έτος 1914 συμμετείχε στον θίασο της Φώφης Γεωργιάδου στην επιθεώρηση *Πολεμικά Παναθήναια* των Άννινου – Τσοκόπουλου – Δημητρακόπουλου. Έπαιξε τους ρόλους του αγύμναστου και του αισιόδοξου. Το 1916 συμμετείχε στο έργο *Ντέντεκτιβ ή το μαργαριταρένιο κολιέ*, κωμωδία με τραγούδια, που παρουσιάστηκε στο «Πανελλήνιον».⁵⁹⁴ Το 1917 εγγράφηκε στο νεοσύστατο Σωματείο Ελλήνων Ηθοποιών, με αριθμό μητρώου 85, συνεργαζόμενος με τον Θίασο Αγνής Ρεζάν - Λουδοβίκου Λούη και εμφανιζόμενος συστηματικά στα αθηναϊκά θέατρα «Ρεζάν» και «Πανελλήνιον». Συμμετείχε στην επιθεώρηση *Ανθεστήρια* των Αιμ. Δραγάτη – Βιλάρ. Οι παραστάσεις του θιάσου δίνονταν στο θέατρο «Αλάμπρα» της οδού Πατησίων, που είχε μετονομασθεί σε «Ρεζάν».⁵⁹⁵ Το 1919 προσελήφθη από τον θίασο της Ροζαλίας Νίκα παίζοντας σε έργα πρόζας. Το ίδιο έτος εμφανίστηκε στην Αλεξάνδρεια στο θέατρο «Αλάμπρα» στο έργο του Α. Bisson, *Η Άγνωστος* (6 Δεκ.),

Ρωμαϊκό (1929), *Ύμνος στη ρετσίνα* (1931), *Ο Πινόκλις* (1929), *Η παλιά στρατώνα* (1929), *Το σιγαρέττο* (1928) [βλ. Λίζα Κουρούκλη, website στο <https://www.vmrebetiko.gr/item>, (ημ. προσβ. 12-3-2020)].

⁵⁹² *Εθνική Σάλπιξ*, 25 Ιουλίου 1923.

⁵⁹³ Βαρβάρα Γεωργοπούλου, *ό.π.*, σσ. 52 – 68.

⁵⁹⁴ Γ. Σιδέρης, *Ιστορία του Νέου Ελληνικού θεάτρου 1794 - 1944*, τόμος δεύτερος, μέρος 1^ο, σ. 51.

⁵⁹⁵ Θεόδωρος Έξαρχος, *ό.π.*, σ. 167.

ενώ συμμετείχε και στα έργα που ανεβάστηκαν στο Κάιρο.⁵⁹⁶ Ο Γερ. Κουρούκλης εξειδικεύθηκε σε ρόλους του ελαφρού μουσικού θεάτρου και ταυτιζόταν με επιθεωρησιακούς τύπους, αναλαμβάνοντας πάντοτε δευτεραγωνιστικούς ρόλους.

Το 1921 περιόδευσε με τον Δραματικό Θίασο Αθηνών, μαζί με την 17ετή σύζυγο του Λίζα Κουρούκλη. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο Γ. Κουρούκλης θεωρήθηκε στυλοβάτης του νεοελληνικού θεάτρου στο Σύδνεϋ.⁵⁹⁷ Το 1923 στην Αυστραλία, υποδύθηκε «εμπνευσμένα» τον *Κρέοντα* και *δεύτερο Αγγελιοφόρο*.⁵⁹⁸ Στην ηλεκτρισμένη ατμόσφαιρα της σκηνής του κατάμεστου “Conservatorium” στο Σύδνεϋ, κράτησε επάξια στα χέρια του ένα μεγάλο μέρος της τραγωδίας του *Οιδίποδα* (6 Αυγ. 1923).⁵⁹⁹ Ως βασιλιάς της Θήβας και αδελφός της *Ιοκάστης*, ο πνευματώδης *Κρέοντας*, εμφανίσθηκε σαν θυελλώδης ανεμοστρόβιλος.⁶⁰⁰ Ερμήνευσε τέλεια τον θολό ρόλο του ισχυρού μονάρχη, ενώ παράλληλα διατήρησε το στοιχείο μιας ευγενικής καρδιάς.⁶⁰¹ Αν και δευτεραγωνιστής, καινοτόμησε συνδυαστικά στον ρόλο του, σε σχέση με την ερμηνεία της παλαιάς σχολής του Θ. Ποφάντη. Ο Κουρούκλης θεωρήθηκε υποδειγματικός, καθώς εξέπληξε τους Αυστραλούς που είχαν εμπειρία από έργα αγγλικών θιάσων και είχαν καθιερώσει τρόπους σαιξπηρικής ερμηνείας στην αρχαιοελληνική τραγωδία. Στην Αμερική συνεργάσθηκε με τον Θίασο της Βρυσούλας Παντοπούλου.⁶⁰²

Γεράσιμος Κουρούκλης
[Εθνική Σάλπιξ, 12 Ιουνίου 1923]

⁵⁹⁶ Αικατερίνη Διακουμοπούλου, «Δύο άγνωστοι Κεφαλλονίτες ηθοποιοί του μουσικού θεάτρου: Ο Γεράσιμος Κουρούκλης και ο Παντελής Σβορώνος», *Επτανησιακή Όπερα και μουσικό θέατρο έως το 1953, Πρακτικά Συνεδρίου για το Επτανησιακό Θέατρο έως το 1953*, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών 23 – 24 Απριλίου 2010, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 2011, σσ. 39 – 43, pdf στο http://scholar.uoa.gr/sites/default/files/katdiak/files/e3.05_dimosieysi.pdf, (ημ. προσβ. 23-8-2019).

⁵⁹⁷ George Kanarakis, “The theatre of Australian Hellenism in historical perspective”, *ό.π.*, σσ. 179 – 183, James Jupp, *ό.π.*, σ. 411, Tamis Anastasios, *The Greeks in Australia*, *ό.π.*, σ. 144 και Αικατερίνη Διακουμοπούλου, *ό.π.*

⁵⁹⁸ *The Daily Telegraph*, 4 Αυγούστου 1923.

⁵⁹⁹ *The Bulletin*, vol. 44, no. 2269, 9 Αυγούστου 1923.

⁶⁰⁰ *Ο.π.* και *The Sydney Morning Herald*, 7 Αυγούστου 1923.

⁶⁰¹ *Ο.π.* και *The Daily Standard*, 14 Δεκεμβρίου 1923.

⁶⁰² Αρχές του 1930, ο θίασος του Γεράσιμου Κουρούκλη με την επωνυμία «Ελληνικό θέατρο» μεσουρανούσε. Το 1931 ο Γ. Κουρούκλης πρωταγωνίστησε στην πρώτη ελληνοαμερικάνικη ομιλούσα ταινία, *Αυτή είναι ζωή*. Ήταν συνιδρυτής της Ελληνικής Οπερέτας και ιδρυτής του θιάσου «Ελληνες Ηθοποιοί» (1936). Αργότερα, ο θίασος του μετατράπηκε σε οπερετικό, με μάεστρο τον Δημοσθένη Ζάττα. [Αικατερίνη Διακουμοπούλου, *Το ελληνικό θέατρο στη Νέα Υόρκη*, σσ. 144 - 145 και <https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?t=5534&p=34382>, (ημ. προσβ. 5-6-2021)].

➤ **Μαρία Ποφάντη**

Η Μαρία Ποφάντη, σύζυγος του Θεόδωρου Ποφάντη, γεννήθηκε το έτος 1891. Η καταγωγή της ήταν από τη Σμύρνη, όπου φοίτησε στη Γερμανική σχολή. Αναφέρεται ως «κόρη πατριαρχικής οικογενείας, ηθοποιός χαρακτήρων, θεατρικώς κατατερίστα».

Κατείχε εκλεκτή θέση στον Αθηναϊκό Θίασο, όπου εξειδικεύετο στους μητρικούς ρόλους.⁶⁰³ Ταξίδεψε μαζί με όλον τον θίασο σε Αίγυπτο, Σουδάν, Αφρική, φθάνοντας στην Αυστραλία και καταλήγοντας στην Αμερική, μαζί με την εξάχρονη κόρη της Δανάη. Μετά τον θάνατο του συζύγου της το έτος 1933, συνεργάστηκε με την Βρυσούλα Παντοπούλου στην αναδιοργάνωση του θιάσου της, ως ηθοποιός κατατερίστα.⁶⁰⁴

➤ **Θεόδωρος Ποφάντης**

Ο Θεόδωρος Ποφάντης γεννήθηκε στην Αθήνα το έτος 1861. Αναφέρεται ως ένας από τους άριστους δραματικούς ηθοποιούς, ευσυνείδητος εθνικός εργάτης, με δράση εθνικού αποστόλου στον Μακεδονικό αγώνα.⁶⁰⁵ Υπήρξε σύζυγος της ηθοποιού Φιλομήλας Βονασέρα, αλλά και της ηθοποιού Αντιγόνης Ράμφου, κόρης του Ιωάννη Ράμφου, παλαιού ηθοποιού του θεάτρου «Μπούκουρα».⁶⁰⁶ Η επόμενη σύζυγος του ηθοποιός Μαρία Ποφάντη, τον ακολούθησε στην παγκόσμια περιοδεία του, μαζί με τη μικρή κόρη τους Δανάη.⁶⁰⁷

Το 1923, στη διάρκεια της περιοδείας του Αθηναϊκού Θιάσου στην Αυστραλία, ο Θεόδωρος Ποφάντης δήλωσε στον εγχώριο τύπο της Αυστραλίας, ως ιδρυτής του θιάσου και εκ μέρους όλων των μελών ότι ήταν εντυπωσιασμένος από την υπέροχη φιλοξενία των Αυστραλών. Παρά το γεγονός ότι δεν γνώριζε ο ίδιος, ούτε τα άλλα μέλη του θιάσου την αγγλική γλώσσα, οι Αυστραλοί τους περιέβαλαν με μεγάλη ευγένεια.⁶⁰⁸

Ο Θ. Ποφάντης κατά την περιοδεία του στην Αυστραλία ευρίσκετο στο απόγειο της καριέρας του. Η ερμηνεία του στον *Οιδίποδα* θεωρήθηκε αξιοσημείωτη και μοναδική όχι μόνο από το ομογενειακό, αλλά και από το αυστραλιανό ακροατήριο. Η παρουσία του ήταν κατάλληλα δελεαστική, η φωνή του μεστή και δυνατή, ενώ στόλιζε τον λόγο του με πλούσιες και εύγλωττες χειρονομίες. Η συναισθηματική ένταση του χαρακτήρα του δημιούργησε ένα τέλεια κλιμακωτό κρεσέντο. Αν και το πάθος του ήταν συχνά συντριπτικό, τελούσε υπό έλεγχο και τον χαρακτήριζε σπάνια αξιοπρέπεια.⁶⁰⁹

⁶⁰³ *Εθνική Σάλπιξ*, 12 Ιουλίου 1923.

⁶⁰⁴ Αικατερίνη Διακουμοπούλου, *ό.π.*

⁶⁰⁵ *Εθνική Σάλπιξ*, 25 Ιουλίου 1923.

⁶⁰⁶ Η Φιλομήλα ήταν θυγατέρα της Πιπίνας Βονασέρα (Θεόδωρος Έξαρχος, *Έλληνες Ηθοποιοί, «Αναζητώντας τις ρίζες»*, Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι το 1899, σ. 25 και Θεόδωρος Έξαρχος, *Συμπλήρωμα Α' τόμου*, σσ. 146, 223).

⁶⁰⁷ Η εξάχρονη Δανάη Ποφάντη είχε τον ρόλο της *Αντιγόνης*, στις παραστάσεις του *Οιδίποδα* στην Αυστραλία το 1923 (*Sunday Times*, 5 Αυγούστου 1923).

⁶⁰⁸ *The Brisbane Courier*, 24 Οκτωβρίου 1923.

⁶⁰⁹ *The Sydney Morning Herald*, 7 Αυγούστου 1923.

Θεόδωρος Ποφάντης
[*The Brisbane Courier*, 24 Οκτωβρίου 1923]

Ο Θ. Ποφάντης εμφανίσθηκε ως ηθοποιός το 1877 και ήταν ιδρυτής του Ελληνικού Δραματικού Θιάσου Αθηνών.⁶¹⁰ Ανήκε στην παλαιά φρουρά των ηθοποιών, που συνέχισαν την πορεία τους επί μακρόν.⁶¹¹ Αναφέρεται ως διδάξας όλες τις πρώτες γυναίκες της ελληνικής σκηνής συγκαταριθμούμενης στο πάνθεο και αυτής ακόμα της Ευαγγελίας Παρασκευοπούλου.⁶¹²

Υπήρξε αξιόλογος ηθοποιός της γενιάς του, ωστόσο δεν άφησε με τη σκηνική του πορεία κάποιο στίγμα σε ερμηνείες ρόλων. Ανήκε στους ηθοποιούς που αναλώθηκαν σε δεύτερους και τρίτους ρόλους σε αθηναϊκές παραστάσεις και είχαν τη δυνατότητα να πρωταγωνιστούν μόνο στις περιοδείες.⁶¹³ Συνεργάστηκε με τους Δημήτριο Κοτοπούλη, Δημοσθένη Αλεξιάδη, Νικόλαο Λεκατσά.⁶¹⁴ Περιόδευσε με τον Ελληνικό Δραματικό θίασο Αθηνών σε Κων/πολη, Πόντο, Φιλιπούπολη,

⁶¹⁰ *Εθνική Σάλπιξ*, ό.π.

⁶¹¹ Αναφέρεται στον ονομαστικό κατάλογο των «εν τη Σκηνή εργαζομένων Ελλήνων ηθοποιών το έτος 1880» ότι είναι ηλικίας 30 ετών, συμμετέχει σε νεανικά δραματικά έργα με μέτρια απόδοση και είναι αγράμματος (Θεόδωρος Έξαρχος, ό.π., σ. 229).

⁶¹² *Εθνική Σάλπιξ*, 12 Ιουλίου 1923.

⁶¹³ Περιοδ. *Αι Μούσαι*, 15 Μαρτίου 1914 και Διονύσιος Μουσμούντης, *Το θέατρο στην πόλη της Ζακύνθου 1901 – 1915*, τόμ. Β', Αθήνα 1999, σ. 214.

⁶¹⁴ Την περίοδο 1881 - 1882 ήταν εντεταγμένος στον θίασο του Δημοσθένη Αλεξιάδη, μαζί με Πιτίνα και Φιλομήλα Βονασέρα. Συμμετείχε σε παραστάσεις με τον Δημήτριο Κοτοπούλη, στον Ελληνικό Δραματικό Θίασο Αθηνών. Το 1887 στο θέατρο «Παράδεισος» της Πάτρας, ερμήνευσε τον ρόλο του *Γιαβέρτη Δαρτιόγ* στο δράμα *Η αθηγιανίς*, των Μπουρζουά – Μασσόν (Θεόδωρος Έξαρχος, ό.π., σ. 346, Θεόδωρος Έξαρχος *Έλληνες Ηθοποιοί, «Αναζητώντας τις ρίζες»*, Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι το 1899, σ. 36 και Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, ό.π., σ. 274).

Αλεξάνδρεια, Κύπρο.⁶¹⁵ Το 1900 συνεργάστηκε με την Ευαγγελία Παρασκευοπούλου, ενώ σε κάποια από τις περιοδείες του συναντήθηκε στη σκηνή με τον τότε νεοανερχόμενο ηθοποιό Αιμίλιο Βεάκη.⁶¹⁶ Υποδύθηκε ποικίλους και διαφορετικούς ρόλους, καλύπτοντας μία μεγάλη ακτίνα θεατρικών περιπλανήσεων. Το 1914 μνημονεύεται να ηγείται θιάσου μαζί με τον Κων/νο Χέλμη και να δίνουν παραστάσεις στην Κεφαλλονιά.⁶¹⁷ Τον Ιούλιο του 1916 συμμετείχε στο θέατρο «Αλάμπρα» στο έργο το *Αλεκάκι*.⁶¹⁸ Το 1918 έλαβε μέρος σε έκτακτη παράσταση του Ευάγγελου Δελενάρδου, με τον *ήρωα της Κρήτης* του Απ. Πάλλη, κ.α. Αναφέρεται ως ερμηνευτής χαρακτήρων των *Οθέλλου, Ιάγου, Σκάρπια* (στο έργο *Τόσκα* του Σαρντού).⁶¹⁹

Η θεατρική δράση του Θεόδωρου Ποφάντη στη Φιλιππούπολη και τις άλλες πόλεις του Εύξεινου Πόντου μας είναι άγνωστη, ωστόσο ο ρόλος του δεν ήταν μόνο καλλιτεχνικής φύσεως, καθώς συγκρότησε δικό του θίασο κατ' εντολή της Ελληνικής Κυβέρνησης, προκειμένου να συμμετέχει στον Μακεδονικό αγώνα.⁶²⁰

Οι ομογενείς της Αυστραλίας περιέβαλαν τον παλαιόμαχο ηθοποιό και τον θιάσό του με μεγάλο σεβασμό και εκτίμηση. Η υποκριτική του δεινότητα στον ρόλο του *Οιδίποδα* κατέστησε το έργο μια πολύ αξιόλογη παράσταση. Αν και όλοι οι ηθοποιοί του θιάσου ήταν έμπειροι και έλαβαν εξαιρετικές κριτικές, μόνο ο Θ. Ποφάντης μνημονεύθηκε ως μεγάλος τραγωδός, με μεγάλη φήμη στην Ελλάδα.⁶²¹ Ένας αλησμόνητος ηθοποιός, που χάρισε στους Αυστραλούς μία αξέχαστη θεατρική βραδιά.⁶²²

Η συνέχιση της πορείας του Θ. Ποφάντη στην Αμερική δεν ήταν το ίδιο ευνοϊκή.⁶²³ Το 1924 ο Αθηναϊκός Θιάσος του οποίου ηγείτο με τη μακροχρόνια δράση του, διαλύθηκε. Οι ηθοποιοί του προσεχώρησαν στον Θίασο Βρυσούλας Παντοπούλου, όπως έπραξε και ο ίδιος. Αργότερα, όντας μέλος του Θιάσου Βρυσούλας Παντοπούλου, μαζί με άλλους ηθοποιούς που είχαν αποσπασθεί από υπάρχοντα θεατρικά σχήματα, συγκρότησε νέο θίασο, με την επωνυμία «Αθηναϊκή Οπερέτα». Ο Θ. Ποφάντης πλήρωσε ακριβώς το τίμημα της πρόθεσης του να ηγηθεί ανταγωνιστικού Θιάσου της Βρυσούλας Παντοπούλου.⁶²⁴ Λίγο αργότερα απεβίωσε.

⁶¹⁵ Το 1895, παρουσίασε στην Αλεξάνδρεια στο θέατρο «Εδεμ», το έργο του *Ο γάμος του Λεμονάκη* (Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, *ό.π.*, σ. 220). Στην Κύπρο την περίοδο από 1 Αυγ. έως 23 Δεκ. 1897 έλαβε μέρος στα έργα *Δαλιδά* του Octave Feuillet, *ο Δήμιος της Βουλής των δέκα*, *Ο Άγγελος Τύραννος Πάδουας* του Victor Hugo, *Η κυρία με τας καμελίας* του Alexandre Dumas, *Φρόνη* του Ricardo di Castelvecchio, *Φρου φρου* του Ludovic Havelly και Henri Meilhac, *Οι πειραταί της Σαβάνης* των August Anicet, κ.α. (Ελένη Αναστασίου, *ό.π.*).

⁶¹⁶ Θεόδωρος Έξαρχος, *Έλληνες Ηθοποιοί, «Αναζητώντας τις ρίζες»*, Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι το 1899, *ό.π.*, σσ. 170 – 171. Βλ. και Βαρβάρα Γεωργοπούλου, *ό.π.*, σσ. 72-78, 139, 288.

⁶¹⁷ Βαρβάρα Γεωργοπούλου, *ό.π.*, σσ. 74 – 76.

⁶¹⁸ Το έργο ήταν μία της εποχής λωποδύτικη περιπέτεια γύρω από ένα υπαρκτό πρόσωπο, που είχαν κάνει νούμερο οι Επιθεωρήσεις (Γ. Σιδέρης, *ό.π.*, τόμος Β', μέρος 1^ο, σ. 96).

⁶¹⁹ Θεόδωρος Έξαρχος, *Έλληνες ηθοποιοί, Αναζητώντας τις ρίζες*, τόμος 1^{ος}, *ό.π.*, σ. 26.

⁶²⁰ Μάλιστα συνελήφθη δύο φορές και φυλακίστηκε στο Μοναστήριο και τις Σέρρες (βλ. *Εθνική Σάλπιξ*, 12 Ιουλίου 1923 και Χρυσόθεμις Σταματοπούλου - Βασιλάκου, *ό.π.*, σσ. 300–301).

⁶²¹ *The Daily Mail*, 8 Δεκεμβρίου 1923 και *The Age*, 23 Σεπτεμβρίου 1923.

⁶²² *Ο.π.*

⁶²³ *The Sydney Morning Herald*, 7 Αυγούστου 1923.

⁶²⁴ Κατηγορήθηκε στις Αρχές από τον Χρ. Ταβουλαρίδη και κρατήθηκε επί τρίμηνο στο Ellis island της Νέας Υόρκης, εισερχόμενος στην Αμερική μετά από ταξίδι του στην Ελλάδα, το έτος 1927 (βλ. Αικατερίνη Διακουμοπούλου, *ό.π.*).

Ιωάννης Ιωαννίδης
[Αρχείο ελληνικής δισκογραφίας]

➤ **I. Ιωαννίδης**

Ο Ιωάννης Ιωαννίδης γεννήθηκε το 1891 στον Πύργο της Σάμου και απεβίωσε το 1932 στη Νέα Υόρκη. Στη σκηνή πρωτοανέβηκε ως ερασιτέχνης με τον Δραματικό Όμιλο Καΐρου. Το 1911 προσλήφθηκε ως επαγγελματίας ηθοποιός στον Θιάσο Αικατερίνης Βερώνη - Γεννάδη. Από το 1912-16 υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία, παίρνοντας μέρος στους Βαλκανικούς πολέμους. Μετά τη λήξη τους συνεργάστηκε με τους θιάσους Νίκα, Κοτοπούλη και Ένκελ.⁶²⁵ Από το 1921 συμμετείχε στην περιοδεία του Αθηναϊκού Θιάσου.⁶²⁶ Στο έργο *Οιδίποδας* που παρουσιάστηκε στην Αυστραλία, ο I. Ιωαννίδης είχε ρόλο *B' Κορυφαίου* στον Χορό.⁶²⁷ Παρεμβαίνοντας με γραφικό τρόπο στην εξισορρόπηση των χαρακτήρων της τραγωδίας, συνέβαλε στο γενικό αποτέλεσμα μιας παράστασης υψηλής αισθητικής, σύμφωνα με τη σκηνοθεσία της παλαιάς σχολής.⁶²⁸ Τον περιέγραψαν ως κωμικό κατατερίστα, πολύ αλατισμένο, εκλεκτό βοηθό του επίσης κωμικού Νέζερ. Η εμφάνιση του στη σκηνή προκαλούσε ακράτητους γέλωτες. Ευσυνείδητος ηθοποιός, τέλειος κάτοχος της σκηνικής τέχνης, φαινόταν ότι θα είχε μέλλον και θα επισκίαζε πολλούς.⁶²⁹ Το πληθωρικό ταλέντο του αναδείχθηκε όταν έγινε μέλος του Θιάσου της Παντοπούλου και διέπρεψε στην Αμερική, στα «καφέ – αμάν». ⁶³⁰ Σε έργα επιθεώρησης εμφανίστηκε στον ρόλο του *Μάγκα*, τον οποίο καθιέρωσε.⁶³¹ Το κύκνειο άσμα του ηθοποιού αποτέλεσε η επιθεώρηση *Ο αδικημένος άνθρωπος*, στο “New Palm Garden”, το 1932.⁶³² Λίγο αργότερα, άφησε την τελευταία του πνοή σε ηλικία 41 ετών.⁶³³ Ο Ιωάννης Ιωαννίδης δραστηριοποιήθηκε και στη δισκογραφία.⁶³⁴

⁶²⁵ *Ατλαντίς*, 14 Μαΐου 1927.

⁶²⁶ *Εθνικός Κήρυξ*, 31 Οκτωβρίου 1924.

⁶²⁷ *The Daily Telegraph*, 7 Αυγούστου 1923.

⁶²⁸ *The Sun*, 31 Ιουλίου 1923.

⁶²⁹ *Εθνική Σάλπιξ*, 23 Μαΐου 1923.

⁶³⁰ Ανέλαβε πρωταγωνιστικούς ρόλους και έμεινε γνωστός ως Γιαννάκης Ιωαννίδης, ενώ συνέβαλε καταλυτικά στη συνύπαρξη ρεμπέτικου και επιθεώρησης (*Εθνικός Κήρυξ*, ό.π.).

⁶³¹ Ο κωμικός του θιάσου I. Ιωαννίδης παρουσίασε ένα ζωντανεμένο τύπο *Καρούμπα*, όπως δεν τον διαμόρφωσε κανένας άλλος κωμικός. Με το φυσικό του παίξιμο, τα αστεία, τα καλαμπούρια και την απάχικη γλώσσα και ύφος του, προκαλούσε άπλετο γέλωτα (*Εθνικός Κήρυξ*, 8 Φεβρουαρίου 1927).

⁶³² *Ό.π.*, 16 Φεβρουαρίου 1932.

⁶³³ Οι νεκρολογίες του στον ομογενειακό τύπο είναι επικές [<https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?t=5340&start=7>, (ημ. προσβ. 7-7-2021)].

⁶³⁴ Τα τραγούδια με τα θεατρικά σκετς διακρίνονταν από έναν έντονο κοινωνικό χαρακτήρα, καθώς τα προβλήματα των Ελλήνων μεταναστών υπήρξαν πηγές έμπνευσης του θεάτρου στην Αμερική. Από τον Νοέμβριο του 1927, κυκλοφόρησαν οι πρώτοι δίσκοι του Ιωαννίδη με τραγούδια των παραστάσεων

➤ Α. Πάρλας

Ο Αναστάσιος ή Τάσος Πάρλας, γεννήθηκε το έτος 1892 και απεβίωσε το 1940 στην Αμερική.⁶³⁵ Ήταν ένας ακόμα ηθοποιός που από το 1921 συμμερίστηκε την τύχη του Αθηναϊκού Θιάσου. Ενσάρκωσε τον *ιερέα του Δία*, στο έργο *Οιδίποδας*, στην περιοδεία στην Αυστραλία.⁶³⁶ Περιγράφεται ως ο τενόρος του θιάσου, υψίφωνος πρώτης γραμμής, που η φωνή του ανερχόταν στους υψηλότερους τόνους, αβίαστα και ακούραστα. Ήταν πολύ *intonatos*, μορφή καλλιτεχνική και ευγενική που έστεκε καλά στη σκηνή και στην κοινωνία.⁶³⁷

Ο Α. Πάρλας έγινε μέλος του Θιάσου της Βρυσούλας Παντοπούλου όταν έφθασε στην Αμερική. Το 1925 σε διαφήμιση του έργου *Οι δύο λοχίαι*, που παρουσιάστηκε στο Σικάγο, ο Αναστάσιος (Τάσος) Πάρλας προβλήθηκε εκεί ως ο τενόρος του Θιάσου Παντοπούλου (4 Δεκ.).⁶³⁸ Αργότερα, επέστρεψε στην Ελλάδα και εγγράφηκε στο ΣΕΗ την 16 Ιανουαρίου 1926, με αριθμό μητρώου 133.⁶³⁹ Το 1929 συμμετείχε σε περιοδεία στην Αίγυπτο και έλαβε μέρος στο έργο ο *Αγαπητικός της Βοσκοπούλας* του Δημ. Κορομηλά, στο θέατρο «Πριτάνια» (13 Οκτ.).⁶⁴⁰ Ανηψιός του ήταν ο ηθοποιός Χρήστος Πάρλας.⁶⁴¹

Αναστάσιος Πάρλας

[<https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic>, (ημ. προσβ. 2-7-2022)]

της Οπερέτας Παντοπούλου. Οι δίσκοι ηχογραφήθηκαν στο Σικάγο και ο ηθοποιός τραγουδούσε σε δυωδίες με τη Λίζα Κουρούκλη (ό.π., 27 Απριλίου και 29 Οκτωβρίου 1928).

⁶³⁵ Θεόδωρος Έξαρχος, *Έλληνες Ηθοποιοί*, «Αναζητώντας τις Ρίζες», Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι το 1899, σ. 254.

⁶³⁶ *The Daily Telegraph*, 7 Αυγούστου 1923.

⁶³⁷ *Εθνική Σάλπιξ*, ό.π.

⁶³⁸ <https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?t=5340&start=7>, (ημ. προσβ. 4-7-2021).

⁶³⁹ Θεόδωρος Έξαρχος, ό.π.

⁶⁴⁰ Συμμετείχαν οι ηθοποιοί: Νίκος Μηλιάδης, Κώστας Μουσούρης, Χριστόφορος Νέζερ, Αιμίλιος Βεάκης, Αναστάσιος Πάρλας, Άγγελος Γεωργίου, Σπύρος Κωνσταντινίδης, Ουμπέρτο Αγγελίδης, Κ. Αλεξίου, Σωτηρία Ιατρίδου, Λολότα Ιωαννίδου, Αλίκη Θεοδορίδου, Σμάρω Βεάκη, Μερόπη Νέζερ, Ελ. Γρηγορίου, Φ. Αγγελίδου. Βλ. στο *Ο αγαπητικός της βοσκοπούλας* (1929) - retroDB, [website] στο <https://www.retrodb.gr/wiki/index.php>, (ημ. προσβ. 14-6-2021).

Β) Μέλη του Θιάσου Βρυσούλας Παντοπούλου

Βρυσούλα Παντοπούλου
[Εθνική Σάλπιξ, 5 Μαΐου 1923]

➤ Βρυσούλα Παντοπούλου

Γεννήθηκε στην Πάτρα στις 22 Μαΐου του 1889. Ήταν κόρη του βασιλιά του γέλωτος και μεγάλου θεατρίνου Ευάγγελου Παντόπουλου.⁶⁴² Ανατράφηκε μέσα στα παρασκήνια των θεάτρων.⁶⁴³ Όταν αποφοίτησε από το Αρσάκειο, έλαβε μαθήματα απαγγελίας από τον κο Σιγάλα, στο Ωδείο Αθηνών. Ανήλθε στη σκηνή από την ηλικία των 17 ετών. Ασχολήθηκε επί διετία με το ακμάζον τότε είδος της Επιθεώρησης και δημιούργησε το άγνωστο είδος της Ρωμανσιέρας.⁶⁴⁴

⁶⁴² Η οικογένεια της Βρυσούλας Παντοπούλου ήταν ηθοποιοί. Αδελφές της ήταν η Άρτεμις Παντοπούλου - Κυπαρίσση (ηθοποιός λυρικού θεάτρου) και Φίφη Παντοπούλου - Αγγελοπούλου (σύζυγος του βαρύτονου Γιάννη Αγγελόπουλου). Τα ετεροθαλή αδέρφια της Ναυσικά και Ανδρέας Παντόπουλος επίσης έγιναν ηθοποιοί (Θεόδωρος Έξαρχος, *Έλληνες Ηθοποιοί*, τόμος 1^{ος}, σ. 54 – 55).

⁶⁴³ Ο Ευάγγελος Παντόπουλος, πατέρας της Βρυσούλας Παντοπούλου έως την πρώτη δεκαετία του 1900 εμφανιζόταν να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στο ελληνικό θέατρο. Ο ομογενειακός τύπος της Αμερικής ασχολήθηκε ιδιαίτερα μαζί του. Η *Ατλαντίς* της Νέας Υόρκης στις 14 Φεβρουαρίου του 1900, ανέφερε ότι ο Ευάγγελος Παντόπουλος προτάθηκε από το Σουλτάνο ως ανακτορικός ηθοποιός. Το 1903 μνημονεύετο ότι κατέρχεται στον Πειραιά με τον θιάσό του, ενώ το καλοκαίρι του 1908 εντοπιζετο σε περιοδεία στη Μυτιλήνη [<https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?f=9&t=5340&start=35>, (ημ. προσβ. 7-7-2021)].

⁶⁴⁴ *Εθνική Σάλπιξ*, ό.π. [Γαλλικά τραγούδια δεν τραγουδούσε μόνο η Β. Παντοπούλου τη δεκαετία του 1910 στον *Παπαγάλο*, αλλά και η Δανάη Στρατηγοπούλου (Μανώλης Σειραγάκης, *Το ελαφρό μουσικό θέατρο στη μεσοπολεμική Αθήνα*, Οι άνθρωποι και τα έργα, τόμ. Β', εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2000, σ. 489, υποσ. 102).

Οι εξελίξεις, που είχαν δρομολογηθεί το 1915 στο είδος της Επιθεώρησης, επέτρεψαν στη Βρυσούλα Παντοπούλου να τραγουδήσει δύο ξένα τραγούδια με ελληνικούς στίχους του Αντώνη Βώττη με θετική ανταπόκριση, γεγονός που επανέλαβε την επόμενη χρονιά.⁶⁴⁵ Στην επιθεώρηση *Παπαγάλος* άφησε εποχή με τα άσματα «Προσκοπίνα», «Σιγαρέτο», «Λάγνα Φιλιά», κ.λ.π.⁶⁴⁶ Το 1916 στο θέατρο «Κεντρικόν» η Βρυσούλα Παντοπούλου ερμήνευσε το *Σιγαρέττο* στην επιθεώρηση ο *Παπαγάλος*, με τον θίασο της Ροζαλίας Νίκα – Ε. Φυρστ – Τ. Λεπενιώτη (17 Ιουλ.).⁶⁴⁷ Εμφανίσθηκε σε αρκετά έργα Επιθεώρησης σε θέατρα της Αθήνας, ενώ έκανε και αρκετές περιοδείες στην Ελλάδα.⁶⁴⁸ Τον Νοέμβριο του 1917 νυμφεύθηκε στην Αθήνα τον Χριστόφορο Κωστόπουλο, (καλλιτεχνικό ψευδώνυμο Ταβουλάρης ή Ταβουλαρίδης) και διένυσαν μαζί την Αφρική, Αυστραλία και Αμερική με τον δικό τους οπερετικό θίασο.⁶⁴⁹ Όπως αναφέρεται στον ομογενειακό τύπο της Αυστραλίας, ο θίασος της αναδιοργανώθηκε στην Αίγυπτο, όπου προσέλαβε τα μέλη Ιωάννη Μιχαηλίδη και Λεωνίδα Δέρβη, που επιθυμούσαν να συμμετέχουν στο υπερπόντιο ταξίδι του θιάσου ανά την υφήλιο.⁶⁵⁰ Αν και στη διάρκεια του 19ου αι., ελληνικοί θίασοι επισκέπτονταν τακτικά τις εύρωστες κοινότητες του Ελλήνων σε Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Κάιρο, Αλεξάνδρεια, Βουκουρέστι και Οδησσό, ενώ στον 20 αιώνα συμπεριέλαβαν και την Αμερική, δύο μόνο θίασοι τόλμησαν να περιοδεύσουν στην Αυστραλία.⁶⁵¹ Ο Θίασος Βρυσούλας Παντοπούλου έδωσε παραστάσεις σε Αίγυπτο, Σουδάν, Αβησσυνία, Αραβία, φθάνοντας στο Καίηπταουν. Το 1923 απέπλευσε από τη Ν. Αφρική για το λιμάνι Fremantle του Περθ, που αποτελούσε και τον πρώτο σταθμό αποβίβασης στην Αυστραλία.⁶⁵²

Ο εγχώριος τύπος στους Αντίποδες υποδέχθηκε τη Βρυσούλα Παντοπούλου ως την Calli Curli της Αθήνας (διάσημη Ιταλίδα σοπράνο), ενώ το ρεπερτόριο των ερμηνειών της ήταν κυρίως κλασικό.⁶⁵³ Η φήμη που τη συνέδεε με το πρόσωπο του

⁶⁴⁵ Για λόγους ανεξήγητους κατά τον Γ. Σιδέρη, η ρομάντσα σταμάτησε να εκτελείται το διάστημα 1916 – 1920, ενώ επέστρεψε στην αλλαγή της δεκαετίας με ερμηνείες της Ροζαλίας Νίκα, Νίκου Μηλιάδη, Μήτσου Μυράτ (Μανώλης Σειραγάκης, *ό.π.*, σ. 485, υποσ. 96).

⁶⁴⁶ Κατά τον ομογενειακό τύπο της Αυστραλίας το είδος της Ρομανσιέρας εξέλιπε ευθύς αμέσως από την αναχώρηση της Βρυσούλας Παντοπούλου από την Επιθεώρηση, καθώς δεν υπήρξε άξιος συνεχιστής της (*Εθνική Σάλπιξ, ό.π.*).

⁶⁴⁷ <http://eliaserver.elia.org.gr:8080/Iselia/rec.aspx?id=612502>, (ημ. προσβ. 5-6-2021). Βλ. και Γ. Σιδέρης, *Ιστορία του Νέου Ελληνικού θεάτρου 1794 – 1944*, τόμος Β΄, Μέρος 2^ο, σ. 225, υποσ. 115.

⁶⁴⁸ Θεοδώρου Εξάρχου, *Έλληνες Ηθοποιοί «Αναζητώντας τις ρίζες», Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι το 1899*, σσ. 54 – 55.

⁶⁴⁹ Ήταν σύνηθες το φαινόμενο να περιοδεύουν καλλιτεχνικές ομάδες ηθοποιών και μουσικών στην Αφρική. Όπως, ο τσελίστας Μάρκος Σιφνιός, που δήλωσε διεύθυνση στο Τζιμπουτί της Αβησσυνίας, πριν αφιχθεί στην Αμερική [<https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?f=9&t=5340&start=42>, (ημ. προσβ. 5-6-2021)].

⁶⁵⁰ *Εθνική Σάλπιξ*, 14 Μαΐου 1923.

⁶⁵¹ Αικατερίνη Διακουμοπούλου, «Έλληνες Ηθοποιοί της Διασποράς 1900 – 1922», *Μετανάστες και πρόσφυγες στη σύγχρονη δραματουργία και τη σκηνική πράξη, Πρακτικά του Β΄ Θεατρολογικού Συνεδρίου του Πανελληνίου Επιστημονικού Συλλόγου Θεατρολόγων αφιερωμένο στον Δημήτριο Σπάθη*, (επιμέλεια Τώνια Καραόγλου – Νικήτα Αλιφέρη), εκδ. Ευρασία, Αθήνα 2021, σ. 284.

⁶⁵² Στο Περθ ήταν έντονο το στοιχείο της Ανατολής που μετέφεραν τα караβάνια και οι Έλληνες Αιγυπτιώτες το προτιμούσαν.

⁶⁵³ Ερμήνευσε κυρίως αποσπάσματα κλασικής όπερας. Αλλά και η ερμηνεία της στο έργο του Δ. Ζάττα, *Ανόητη Κολασμένη*, μια οπερατική Romanza, αντιμετωπίστηκε με επίπονη συναισθηματική διάθεση και

μεγάλου κωμικού πατέρα της, έκανε την ομογένεια να μιλά για το πρόσωπό της με θαυμασμό. Η εξαιρετική ερμηνεία της Βρυσούλας Παντοπούλου στη μουσική σύνθεση *Ανόητη Κολασμένη* του Δημ. Ζάττα στη σκηνή του Σύνδνεϋ, ήταν η αιτία που το τραγούδι «Κολασμένη» επαναλαμβανόταν για πολλά χρόνια μετά σε εκδηλώσεις της ομογένειας από τις σοπράνο Αγγέλα Παρσέλλη, Άρτεμη Λινού, Ασπασία Λιανός, κ. α.

Για τις εμφανίσεις της στην Αυστραλία ο ομογενειακός τύπος μιλούσε επαινετικά για το πρόσωπό της, χωρίς να είναι σε θέση να εκφρασθεί κριτικά για την καλλιτεχνική της φυσιογνωμία: Η Βρυσούλα Παντοπούλου, κόρη του μεγάλου αείμνηστου κωμικού Ευάγγελου Παντόπουλου, είχε κατακτήσει τη γενική συμπάθεια του κοινού, όχι μόνο με το θαυμάσιο μέταλλο της φωνής της, που αποκάλυπτα όλοι ομολογούσαν ότι για πρώτη φορά ακούστηκε στην Αυστραλία, αλλά και με τη σκηνική της τέχνη. Ήταν ασυγκρίτως ανώτερη από όλους τους Ευρωπαίους καλλιτέχνες που επισκέφθηκαν μέχρι τότε την Αυστραλία, καθώς ερμήνευσε με άψογη εκτέλεση τόσο έργα δράματος, όσο και κωμωδίες.⁶⁵⁴ Η Βρυσούλα Παντοπούλου μετέφερε με τις οπερέτες της το κλίμα που επικρατούσε στη σύγχρονη Αθήνα.⁶⁵⁵ Ο θιάσός της παρουσίαζε κωμικούς τύπους από την Επιθεώρηση του 1910, με καταβολές από την ηθογραφία, το κωμειδύλλιο, τον Καραγκιόζη, τους οποίους μετέφερε στο περιβάλλον του ξεριζωμένου Έλληνα μετανάστη.⁶⁵⁶ Στην Αυστραλία ερμήνευσε και γνωστές επιτυχίες από μιούζικαλ της Ν. Υόρκης και άλλα δημοφιλή αγγλικά τραγούδια.⁶⁵⁷

Η συνέχιση της επιτυχημένης καριέρας της Βρυσούλας Παντοπούλου και του θιάσου του οποίου ηγείτο στην Αμερική, οφειλόταν στις ανθηρές κοινότητες των Ελλήνων, σε Σικάγο, Ν. Υόρκη, Βοστώνη, κ.α.⁶⁵⁸ Το έτος 1930 ο σύζυγός της Χρήστος Ταβουλαρίδης απεβίωσε, ενώ εκείνη απέκτησε ένα γιό με το όνομα του, Chris, που γεννήθηκε στις 20 Ιανουαρίου 1931, στο Σικάγο του Ιλλινόϊς.⁶⁵⁹ Μετά τη γέννηση του τέκνου της η Βρυσούλα συνέχισε τις εμφανίσεις της στην Αμερική και έκανε αρκετές ηχογραφήσεις, όπως και άλλοι καλλιτέχνες του θιάσου της.⁶⁶⁰

σε κάποιες στιγμές παρουσίαζε μια ισχυρή ομοιότητα με έργα του Puccini (*Townsville Daily Bulletin*, 3 Δεκεμβρίου 1923).

⁶⁵⁴ *Εθνική Σάλπιξ*, ό.π.

⁶⁵⁵ Το 1928 παίχτηκε από τον θιάσό της σαν συνέχεια των *Απάχηδων*, η οπερέτα *Οι γάμοι του Καρούμπα* (*Ελεύθερον Βήμα*, 6 Φεβρουαρίου 1928 και Μανώλης Σειραγάκης, *Το ελαφρό μουσικό θέατρο στη Μεσοπολεμική Αθήνα*, Τα γεγονότα και τα ζητήματα, τόμ. Α', εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2009, σ. 47).

⁶⁵⁶ *Οι Απάχηδες των Αθηνών* (1921), σηματοδοτούν τολμηρές εξελίξεις στην οπερέτα καθώς κυριαρχούν στην πλοκή λαϊκοί τύποι (*Καρκαλέτσος*, *Καρούμπα*, *Πρίγκιπας*) και πλησιάζουν σε δομή και ύφος τις κωμωδίες επαγγελματιών του θεάτρου σκιών (*Ο Καραγκιόζης ψαράς*). Παρεισφρέουν, στα τραγούδια αμανέδες που εκτελούνται ως παρωδία (Πρόγραμμα της Εθνικής Λυρικής Σκηνής για τους *Απάχηδες των Αθηνών*, Αθήνα 2008, σσ. 31 – 36).

⁶⁵⁷ *Recorder*, 10 Ιανουαρίου 1924.

⁶⁵⁸ Αθηναϊκό περιοδικό αναφερόταν στον οπερετικό θιάσο της καλλιτέχνιδος Βρυσούλας Παντοπούλου στο Σικάγο: «Συγκροτηθείς με πρώτης τάξεως στοιχεία, ανεχώρησεν εξ Αθηνών προ τριετίας, περιοδεύσας εις την Αίγυπτον, Σουδάν, Αβησσυνίαν, Αραβίαν, φθάσας μέχρι Καίηπταουν. Ήδη περιέρχεται όλας τα μεγαλοπόλεις της Αμερικής, υποστηριζόμενος ενθουσιωδέστατα από τους ομογενείς μας» (περιοδ. *Η Ελληνική Τέχνη*, τεύχ. 7, 15 Φεβρουαρίου 1925).

⁶⁵⁹ <https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?f=9&t=5340&start=35>, (ημ. πρ. 7-7-2021) και <https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?f=9&t=5340&start=42>, (ημ. πρ. 8-7-2021).

⁶⁶⁰ *Εθνικός Κήρυξ*, 23 Απριλίου 1931 και Αικατερίνη Διακουμοπούλου, «Δύο άγνωστοι Κεφαλλονίτες ηθοποιοί του μουσικού θεάτρου: Ο Γεράσιμος Κουρούκλης και ο Παναγής Σβορώνος», ό.π.

Δημοσθένης Ζάττας
[Αρχείο Κουνάδη]

➤ Δημοσθένης Ζάττας

Ταλαντούχος μουσικοσυνθέτης αριστουργηματικών τραγουδιών του επιθεωρησιακού ρεμπέτικου.⁶⁶¹ Γεννήθηκε το έτος 1891.⁶⁶² Σπούδασε στο Breslau, στη Βιέννη και στην Αθήνα, ενώ διηύθυνε ορχήστρες σε Βελιγράδι, Κωνσταντινούπολη, Αθήνα και Κάιρο, μεταξύ των οποίων και την Royal Band του σουλτάνου Abdul Hamid.⁶⁶³ Από το έτος 1912 είχε συνθέσει την οπερέτα *Νοστραδίν Χότζας*, που επαναλήφθηκε από τους Παρίδη – Αποστολόπουλο το 1928.⁶⁶⁴ Το 1918, ίδρυσε στην Κωνσταντινούπολη μαζί με τη Σ. Αποστολίδου ελληνικό θίασο, ο οποίος παρουσίασε τα έργα *Ο αγαπητικός της βοσκοπούλας* (5 Σεπτ. 1918), *Θύελλαι ψυχής*, *Βέβαια-Βέβαια*, *Γκραν βία*, *Ερωτευμένοι μωλωνάδες*, *Ψυχοκόρη*, *Μαμζέλ Νιτούς* και την *Ελευθερία* σε μουσική δική του και του Αρχ. Σκάθαρη.⁶⁶⁵

Στην Αθήνα εμφανίσθηκε για πρώτη φορά με την οπερέτα *Κόκκινο σπαλέττο* (1919), σε λιμπρέτο Γ. Πρινέα.⁶⁶⁶ Ακολούθησαν οι οπερέτες: *Το φραγκόσυκο* σε λιμπρέτο Κ. Μουστάκα (1919), *Δακτυλογράφος* (1920), *Σαούλ* σε λιμπρέτο Γ. Πρινέα,

⁶⁶¹ «Ο Πινόκλης», «Παλιά Στρατώννα», «Ήμουνα μόρτης μια φορά», κ.ά. [<https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?t=5340>, (ημ. προσβ. 5-7-2021)].

⁶⁶² Υπήρξε «τρόφιμος του Ορφανοτροφείου Χατζηκώστα, εφοίτησεν επ' ολίγον εις το Ωδείο και εΐτα μετέβη εις Βιέννην και Πράγα, εγκατεστάθη δε κατόπιν εις Κων/πολιν. Έγραψε οκτώ οπερέτας, πάσας ανατολικής υποθέσεως» (περ. *Πινακοθήκη*, τεύχ. 221-223, 8 Σεπτεμβρίου 1919, σ. 60).

⁶⁶³ *The Daily Telegraph*, 12 Σεπτεμβρίου 1923.

⁶⁶⁴ Μανώλης Σειραγάκης, *ό.π.*, σ. 249.

⁶⁶⁵ Περ. *Επιθεώρησις*, 15 Σεπτεμβρίου 1918, *Έρευνα*, 5 και 12 Οκτωβρίου 1918, *Κόσμος*, 31 Οκτωβρίου 1918 και *Νέα Γενεά*, 11 Νοεμβρίου 1918.

⁶⁶⁶ Χαρακτηρίσθηκε ως «θρυλική συμφωνική τραγωδία», καθώς ήταν γραμμένη πάνω σε ένα θέμα του λόγιου εκπαιδευτικού Στάθη (Μανώλης Σειραγάκης, *ό.π.*, σ. 249).

Κολασμένη σε λιμπρέτο Σ. Σπεράντσα, *Ερωτικές γκάφες* (1921) και σε λιμπρέτο Ν. Λάσκαρη οι *Εκκεντρικές Ενωματίες* (1920). Επίσης, η *Πριγκήπισσα Σορολόπ, Τα φαιδρά της εφεδρείας* (1921), *Οι κυρίες του Παζίμ* (1921).⁶⁶⁷ Το 1920 ήταν διευθυντής ορχήστρας στις παραστάσεις της οπερέτας του Jean Gilbert *Αγνή Σουζάνα* στο θέατρο «Ένκελ». Ακολούθησε τον θίασο της Βρυσούλας Παντοπούλου στην Αίγυπτο διασχίζοντας την Αφρική, έως την Αυστραλία με τελικό προορισμό την Αμερική, του οποίου ήταν βασικό μέλος, ως συνθέτης και διευθυντής ορχήστρας.

Στην Αυστραλία τον Σεπτέμβριο του 1923 παρουσίασε οπερετικά κοντσέρτα, συμβατικά μελωδικά, χωρίς να είναι υπερβολικά εντυπωσιακά για τη ροή της έμπνευσης. Παρουσιάστηκαν τα έργα του: *Εμβατήριο των Αιγυπτιακών Πυραμίδων* και το *Ηλιοβασίλεμα στον Ινδικό Ωκεανό*, ένα ευχάριστο μικρό περιγραφικό κομμάτι που εισήγαγε μια ονειρική μελωδία για βιολοντσέλο. Επίσης, *Το Τόλμημα*, μια φιλόδοξη σύνθεση σε τρεις πράξεις, όπου περιγράφει διάφορες σκηνές και περιστατικά από την κήρυξη του πολέμου και την αναχώρηση των Αυστραλών για τα Δαρδανέλια, με το τραγούδι για την υπογραφή της ειρηνευτικής νικητήριας επιστροφής τους. Το έργο περιελάμβανε αλλοιώσεις σα να διερχόταν κάποιος ανάμεσα από ταραχώδη και νυκτερινά περάσματα.⁶⁶⁸

Ο εγχώριος τύπος ασχολήθηκε με τις συναυλίες του Δημοσθένη Ζάττα που έδωσε με τη Βρυσούλα Παντοπούλου και Μάκι Καρνέρη, ενώ συνεργάστηκε και με την Αυστραλή Beryl Pratt, για να εμπλουτίσει το πρόγραμμα του.⁶⁶⁹ Έδωσε συναυλίες σε Σύδνεϋ, Μελβούρνη, Βρισβάνη, Townsville και Port Pirie της Αυστραλίας, παρουσιάζοντας δικές του συνθέσεις και επιλογές από τις όπερες *Rigoletto* του Verdi, *Tosca* και *Madame Butterfly* του Puccini.⁶⁷⁰

Οι πρωτότυπες δημιουργίες του Δημοσθένη Ζάττα και οι νέες συνεργασίες που έκανε στην Αυστραλία, συνεχίστηκαν στην Αμερική έως τη δεκαετία του 1950, όμως με άλλο εντελώς ύφος.⁶⁷¹

Ο Δημοσθένης Ζάττας εμπνεύστηκε στην Αμερική μια πιο λαϊκότερη οπερετική μουσική, ηχογραφώντας τραγούδια που σήμερα θεωρούνται γνήσια ρεμπέτικα, παρόλο που προσεκτικότερη μελέτη προδίδει αμέσως την κυριαρχία των αναμνήσεων του συνθέτη από τη θητεία του στο Ωδείο Αθηνών.⁶⁷²

⁶⁶⁷ Οι *Εκκεντρικές Ενωματίες* έγινε οπερέτα, προερχόμενη από παλαιότερη επιτυχία του Σαγιώρ το 1916, *Άρθρον 118*, ενώ αργότερα πήρε τον τίτλο *Ο χωροφύλαξ Θανάσης*, στα πλαίσια της στροφής προς τον δημοτικισμό της *Νέας Σκηνης* (Γιάννης Σιδέρης, *Ιστορία του Νέου Ελληνικού Θεάτρου 1794 – 1944*, τόμος δεύτερος, μέρος πρώτο, σσ. 1 – 3, υποσ. 2) Επίσης, για την οπερέτα σε λιμπρέτο του Ν. Λάσκαρη, *Οι κυρίες του Παζίμ*, αναφερόταν στην εφημερίδα *Αθηναϊκή* στις 6 Ιουνίου 1921 ότι αναζητείτο θίασος να την παρουσιάσει, ενώ τελικά ανεβάστηκε στο θέατρο «Πανελλήνιον» στις 30 Ιουνίου 1921 [<https://rembetiko.gr/t/o-συνθέτης-δημοσθένης-ζάττας/39674/5>, (ημ. προσβ. 5-8-2021)].

⁶⁶⁸ *The Sydney Morning Herald*, 12 Σεπτεμβρίου 1923.

⁶⁶⁹ *Ο.π.* και *The Daily Telegraph*, 12 Σεπτεμβρίου 1923, *Evening News*, 18 Οκτωβρίου 1923.

⁶⁷⁰ *The Cairns Post*, 8 Νοεμβρίου 1923.

⁶⁷¹ Για την νεοανερχόμενη Αυστραλίδα Beryl Pratt, με την οποία συνεργάστηκε ο Δημ. Ζάττας, δήλωσε ότι θα διαπρέψει στην Ιταλία αμέσως μόλις ολοκληρώσει τις σπουδές της. Στο κοντσέρτο του, τραγούδησε το *La Mouzeta* από το *La Boheme* και το *Ελάτε στην Έκθεση*, στις 12 Σεπτεμβρίου 1923 στο “Town Hall” του Σύδνεϋ (*Sunday Times*, 12 Σεπτεμβρίου 1923).

⁶⁷² Πρόγραμμα της Εθνικής Λυρικής Σκηνης, *ό.π.*

Λεωνίδας Δέρβης
[*Εθνική Σάλπιξ*, 5 Μαΐου 1923]

➤ **Λεωνίδας Δέρβης**

Ο Λεωνίδας Δέρβης, ήταν ερασιτέχνης ηθοποιός στην Αίγυπτο και από τα ιδρυτικά μέλη του εκεί Συλλόγου «Αισχύλος». ⁶⁷³ Από το έτος 1915 αφοσιώθηκε στο θέατρο παραμελώντας πατρική περιουσία χιλιάδων λιρών. ⁶⁷⁴ Το 1916 μαζί με άλλους ηθοποιούς από την Ελλάδα που ήταν αποκλεισμένοι στην Αλεξάνδρεια λόγω του πολέμου, παρουσίασαν στο θέατρο «Λούνα Πάρκ» μία σειρά θεατρικών παραστάσεων με τα έργα: *Γκόλφω*, *Μαμζέλ Νιτούς*, *Παρωδία μιας γκέϊσας*. ⁶⁷⁵

Στις αρχές της σταδιοδρομίας του διέπρεψε σε δραματικούς ρόλους, ωστόσο εξελίχθηκε σε έναν από τους καλύτερους κωμικούς του Ελληνικού θεάτρου, σημειώνοντας επιτυχία στα γνήσια ελληνικά έργα στα οποία διέπρεπε ο αείμνηστος κωμικός Ευάγγελος Παντόπουλος *Μπάρμπα Αινάρδος*, *Γέρο Νικόλας*, *Μπάρμπα Γιώργος*, *Μυλωνάδες* κ.λ.π. Το περισσότερο διάστημα διέμενε στην Αίγυπτο, όπου ήταν προσφιλέστερος στο εκεί ελληνικό κοινό, με θίασο υπό τη δ/νση του. Κάθε έπαινος για τον κωμικό Λ. Δέρβη ήταν ελάχιστος, καθώς είχε με επιτυχία συμβάλλει

⁶⁷³ Το σωματείο «Αισχύλος» ιδρύθηκε το 1905 στην Αλεξάνδρεια και ανέπτυξε ποικίλη και πολυσήμαντη δράση στο θέατρο, τη μουσική, τη φιλανθρωπία και τα εθνικά ζητήματα [Μανώλης Γιαλουράκης, *Η Αίγυπτος των Ελλήνων, συνοπτική ιστορία του Ελληνισμού της Αιγύπτου*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2006, σ. 28 και Abd – El – Aal Mahmoud El Shawadfy, *Ελληνοαιγυπτιακές πνευματικές σχέσεις στο 19^ο και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, με βάση τις αρχαιακές πηγές*, Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Τμήμα Νηπαγωγών, Ιωάννινα 2009, σ. 121, pdf, στο <https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/bitstream/123456789/5517/1/%CE%94.%CE%94.-ABD-ELAALMAHMOUD>, (ημ. προσβ. 24-5-2022)].

⁶⁷⁴ *Εθνική Σάλπιξ*, ό.π.

⁶⁷⁵ Ανάμεσα στους ηθοποιούς που είχαν αποκλειστεί στην Αλεξάνδρεια ήταν και η Νίτσα Ράλλη, Ι. Βαξεβανίδης, Σ. Σφήκα, με τους οποίους ο Λεωνίδας Δέρβης συνεργάστηκε στην παρουσίαση θεατρικών έργων, αφού μετατράπηκε ένας χώρος πατινάζ του γαλακτοπωλείου του Πάνου Σαββίδη στο θέατρο «Λούνα Παρκ», από τον Παναγιώτη Πανάγο (Μανώλης Γιαλουράκης, ό.π., σ. 507).

στη δημιουργία και μίμηση ελληνικών τύπων, όπως ο *Χιώτης*, ο *Κυπραίος*, ο *Τσολιάς*, ο *Ζακυνθινός*. Με τη Β. Παντοπούλου για πρώτη φορά συνεργάστηκε στην Αίγυπτο και υπήρξε από τους συνιδρυτές του θιάσου της.⁶⁷⁶ Διέθετε βαθιά σταθερή φωνή, μεταλλική χροιά, που ήταν τεχνικότατη και γλυκύτατη. Αν και βαθύφωνος έφθανε σε αρκετά ψηλές νότες. Για την άφθαστη κωμική του τέχνη οι Αιγύπτιοι δημοσιογράφοι τον χαρακτήρισαν ως διάδοχο του Παντόπουλου.⁶⁷⁷

Ο Λεωνίδας Δέρβης συμμετείχε στα έργα που παρουσίασε ο θιάσος της Βρυσούλας Παντοπούλου στην περιοδεία της στην Αυστραλία το 1923: *Πι και Φι*, τις οπερέτες *Πριγκήπισσα της Τζάρδας* του Κάλμαν, *Μαμζέλ Νιτούς*, *Χορχόρ Αγάς* του Τζοχατζιάν, το μελόδραμα *Μάρκος Μπότσαρης* του Καρρέρ, ενώ στην κωμωδία *Ολυμπιακοί αγώνες* τραγούδησε το αθάνατο «Ευζωνάκι» κατά γενική απαίτηση του κοινού.

Τη θέση του Λεωνίδα Δέρβη στην Αμερική έλαβε ο Ιωάννης Ιωαννίδης, που υποδύετο με επιτυχία τους γνήσιους λαϊκούς ελληνικούς τύπους που πρόβαλε η ελληνική επιθεώρηση και τα άλλα θεάματα. Για την εξέλιξη της πορείας του ηθοποιού δεν έχουν βρεθεί άλλες πληροφορίες.

➤ **Ιωάννης Μιχαηλίδης**

Ο δραματικός βαρύτονος Ιωάννης Μιχαηλίδης γεννήθηκε στην Κύπρο. Στην Αλεξάνδρεια ήταν ιδιοκτήτης μεγάλου βιβλιοπωλείου και βιβλιοδετείου, αλλά τον έθελε η μουσική και το θέατρο. Αφού παρακολούθησε για μεγάλο διάστημα μαθήματα φωνητικής σε Αίγυπτο και Ιταλία, το 1916 εγκατέλειψε την επιχείρησή του από έρωτα προς την τέχνη και αφοσιώθηκε στο θέατρο. Συνεργάστηκε πολλές φορές με μεγάλους ιταλικούς θιάσους, ιδίως οπερετικούς, σημειώνοντας επιτυχία. Από το έτος 1922, συμμερίστηκε την τύχη του Θιάσου Βρυσούλας Παντοπούλου στην περιοδεία σε Αίγυπτο, Σουδάν και Αβησσυνία.⁶⁷⁸

Ο Ιωάννης Μιχαηλίδης αν και συμμετείχε στην περιοδεύουσα ζωή του Θιάσου της Βρυσούλας Παντοπούλου στις πολιτείες της Αυστραλίας, τελικά επέλεξε να εγκατασταθεί μαζί με τη σύζυγό του (η οποία και αυτή περιόδευε μαζί του ανήκοντας στο βοηθητικό προσωπικό του θιάσου) στο Περθ.⁶⁷⁹ Η ομογένεια του Περθ, περιέβαλε στους κόλπους της με μεγάλη χαρά τον Κύπριο μουσικό με την αλεξανδρινή κουλτούρα.⁶⁸⁰ Η δράση του ήταν αξιόλογη και σημαντική στις εκδηλώσεις της, καθώς με το ταλέντο και τις γνώσεις του εμπλούτισε την καλλιτεχνική κίνηση της

⁶⁷⁶ Η Βρυσούλα Παντοπούλου αναχώρησε για την Αλεξάνδρεια, όπου σχημάτισε νέο θίασο που περιόδευσε στην Αίγυπτο και το Σουδάν, εσχάτως δε συνεργαζόμενη με τους ηθοποιούς που αποτελούν τον θίασο περιόδευσε στην Αβησσυνία και κατέληξε στην Αυστραλία (*Εθνική Σάλπιξ*, ό.π.).

⁶⁷⁷ *Ο.π.*

⁶⁷⁸ *Ο.π.*, 23 Μαΐου 1923.

⁶⁷⁹ Όπως ανέφερε ο ομογενειακός τύπος, «ο εκ Κύπρου καταγόμενος μουσικοδιδάσκαλος και βαρύτονος Ιωάννης Μιχαηλίδης, αγόρασε κτήμα μεγάλης εκτάσεως στο Queen's Park. Μάλιστα δήλωσε ότι σκοπεύει να ασχοληθεί με την ορνιθοκομία και αργότερα με την κτηνοτροφία. Ωστόσο, θα εξακολουθούσε να διατηρεί τη σχολή μουσικής, την οποία έχει ήδη ιδρύσει στην πόλη» (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 20 Ιανουαρίου 1929).

⁶⁸⁰ Reginal Appleyard – John Yiannakis, 2002, *Greek Pioneers in Western Australia*, University of Western Australia Press, σ. 171.

προπολεμικής παροικίας του Περθ.⁶⁸¹ Έχαιρε μεγάλης εκτίμησης και θαυμασμού από τους συμπαροίκους του και ίδρυσε δική του μουσική σχολή. Στις κοινοτικές εκδηλώσεις υποδύθηκε τον *Μπέη* στην παράσταση της οπερέτας *Χορχόρ Αγάς*, που διασκεύασε ο Δημ. Ιωαννίδης και παρουσίασε ο Φιλοτεχνικός Όμιλος στο “Hibernian Hall” το 1931.⁶⁸² Το 1934 στο “Greek Hall”, ο Ιωάννης Μιχαηλίδης είχε τον ρόλο του *Πελάτη* στο έργο *Παριζιάνικο Καμπαρέ*, του Δημ. Ιωαννίδη.⁶⁸³ Το 1935 στην παράσταση *Ιαπωνικόν τειόπωλείον*, διασκευή από την *Γκέϊσα* του Δ. Ιωαννίδη, που έλαβε χώρα στο “Greek Hall” παρουσίασε στο διάλειμμα του πρώτου μέρους της εκδήλωσης χαρακτηριστικά τραγούδια.⁶⁸⁴ Ο οπερετικός βαρύτονος Ι. Μιχαηλίδης συνέπραττε στις μουσικές εκδηλώσεις της παροικίας και του Μουσικού Συλλόγου «Ορφέας», παρουσιάζοντας εκλεκτά άσματα τα οποία συνόδευαν στο πιάνο ο Στ. Σαλίγκαρος, ή ο Δ. Ιωαννίδης.⁶⁸⁵

Ιωάννης Μιχαηλίδης
[*Εθνική Σάλπιξ*, 5 Μαΐου 1923]

⁶⁸¹ Ο Ι. Μιχαηλίδης ήταν μόνιμος μονωδός στις κοινοτικές εκδηλώσεις, όπως στον εορτασμό της 100τηρίδας, κ.α. Όπως για παράδειγμα στις 14 Οκτωβρίου 1928 τραγούδησε το *Sole Mio*, το 1930 συμμετείχε σε εκδήλωση που διοργάνωσε ο Ι. Διαμαντής και ο όμιλος του Ιωαννίδη. Εκτελούσε συχνά τις μονωδίες: «Ο έρωσ και το μνήμα», «Τα νιάτα» κ.α. που τις παρουσίασε και στο “Cathedral Hall” του Περθ στις 6 Μαρτίου 1930 (βλ. και *Εθνικόν Βήμα*, 30 Αυγούστου 1936, 16 Μαρτίου και 23 Αυγούστου 1939).

⁶⁸² *Ό.π.*, 16 Σεπτεμβρίου 1931.

⁶⁸³ *Ό.π.*, 19 Σεπτεμβρίου 1934.

⁶⁸⁴ *Ό.π.*, 21 Αυγούστου 1935.

⁶⁸⁵ *Ό.π.*, 5 Απριλίου 1933, 22 Μαρτίου 1941, 21 Απριλίου 1943, 25 Σεπτεμβρίου 1946.

Δημοσθένης Ζάττας, Μάκι Καρνέρη
[*Εθνική Σάλπιξ*, 5 Μαΐου 1923]

➤ Μάκι Καρνέρη

Η Μάκι ή Μαργαρίτα Καρνέρη (Margarethe Karner ή Maki Karneri) ήλθε στην Αθήνα το 1913 ως μέλος θιάσου Βιεννέζικης οπερέτας που διαλύθηκε. Από τότε εισεπήδησε στην ελληνική σκηνή και συνεργάστηκε με την «Οπερέτα Ένκελ». ⁶⁸⁶ Ηθοποιός και μεσόφωνος σε οπερετικά έργα, η Μάκι Καρνέρη εκτελούσε βοηθητικούς ρόλους στις ερμηνείες συνθέσεων του Δ. Ζάττα και τα έργα Επιθεώρησης που παρουσίαζε ο Θίασος Παντοπούλου, στην Αυστραλία. Απολάμβανε της γενικής συμπάθειας και αποδοχής του κοινού, όπως και η κα Μιχαηλίδου. ⁶⁸⁷

Ήταν δεύτερη σύζυγος του συνθέτη Δημ. Ζάττα, ο οποίος αναφέρεται ότι κυριολεκτικά το έσκασε από την Ελλάδα, «για τα μάτια μιας Βιεννέζας χορεύτριας». Η πρώτη σύζυγος του ανέμενε τη γέννηση μιας κόρης που ποτέ δεν γνώρισε τον πατέρα της, καθώς το ζευγάρι Ζάττα – Καρνέρη έμειναν για πάντα στην Αμερική. ⁶⁸⁸ Η Μάκι Καρνέρη που ήταν γνωστή και ως Thiresia Margarita Zatta, πρωταγωνιστούσε στα κοντσέρτα που διεύθυνε ο Δημ. Ζάττας. Τον Δεκέμβριο του 1928 έλαβε μέρος στην ηχογράφηση του συρτού του Δημοσθένη Ζάττα, ερμηνεύοντας την *Πεισματάρρα*. ⁶⁸⁹ Ερμήνευσε τραγούδια με τη Μαρία Παπαγκίκα, όπως: *Μυτιληνιά*, *Τρελλοκόριτσο*, *Φωτιά και Νειάτα*. ⁶⁹⁰ Η Μάκι Καρνέρη απεβίωσε στη Νέα Υόρκη το έτος 1961. ⁶⁹¹

⁶⁸⁶ Πιθανότατα να εισήλθε στην Ελλάδα με την Γερμανίδα καλλιτέχνηδα – χορογράφο Έλσα Ένκελ με τον θίασο Goodman το 1913 [https://el.wikipedia.org/wiki/Έλσα_Ένκελ, (ημ. προσβ. 2-10-2022)].

⁶⁸⁷ *Εθνική Σάλπιξ*, ό.π..

⁶⁸⁸ Λεξικό Ελλήνων Μουσικών, (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών), λήμμα Ζάττας, σ. 101.

⁶⁸⁹ <https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?p=34382p?t=5534>, (ημ. προσβ. 3-6-2021).

⁶⁹⁰ Ό.π.

⁶⁹¹ Ό.π.

➤ **Χριστόφορος Ταβουλαρίδης (θιασάρχης)**

Ο Χριστόφορος Ταβουλαρίδης, σύζυγος της Βρυσούλας Παντοπούλου, γνωστός επιχειρηματίας και θιασάρχης των Αθηνών, ήταν ο δημιουργός και πρωτεργάτης του υπερπόντιου ταξιδιού του θιάσου. Γεννήθηκε το 1887 και ήταν 36 ετών όταν περιόδευσε με τον Θιάσο της Βρυσούλας Παντοπούλου στην Αυστραλία. Τολμηρός σε νέες επιχειρήσεις και μη γνωρίζοντας την απογοήτευση, κατέχει την ελληνική και παγκόσμια πρωτιά θιασάρχη που περιόδευσε ανά το κόσμο (Αίγυπτο, Σουδάν, Αβησσυνία, Αυστραλία, έως Αμερική).⁶⁹²

Το πραγματικό του όνομα ήταν Κωστόπουλος και λάμβανε επίσης μέρος ως ηθοποιός σε έργα πρόζας του θιάσου. Όπως αποδεικνύεται από τις έριδες που προκάλεσε με τον ανταγωνιστή του Θεόδωρο Ποφάντη, όταν προσπάθησε να αποσχισθεί από τον θιάσό του στην Αμερική, ήταν πρόσωπο που προκαλούσε δυσαρέσκειες. Το Δεκέμβριο του 1924 ο Ταβουλαρίδης ως οικονομικός διευθυντής του Θιάσου Παντοπούλου αρνήθηκε να δώσει ευεργετική παράσταση υπέρ του ελληνικού σχολείου «Σωκράτης», γεγονός με αρνητική συνέπεια για τις σχέσεις του θιάσου του με την τοπική ελληνική κοινότητα.⁶⁹³

Παρουσίασε τον *Λογιώτατο* στη «Βαβυλωνία» του Δ. Βυζάντιου μαζί με τον Ιωαννίδη σε ρόλο του *Ανατολίτη*, στο Σικάγο στις 24 Νοεμβρίου 1926.⁶⁹⁴ Επίσης τον *Φιλόσοφο* στον «Αρχοντοχωριάτη» του Μολιέρου (10 Νοεμ. 1926). Ηχογράφησε τον ελληνοαγγλικό διάλογο με τον Γεράσιμο Κουρούκλη, *Το Τηλεγράφημα*, στις 29 Οκτωβρίου 1928. Απεβίωσε το έτος 1930.

Ο Χρ. Ταβουλαρίδης ως *Φιλόσοφος*⁶⁹⁵

⁶⁹² *Εθνική Σάλπιξ, ό.π.*

⁶⁹³ *Ταχυδρόμος* (Σικάγο), αρ. φ. 78, 29 Νοεμβρίου 1924 και Αικατερίνη Διακουμοπούλου, *ό.π.*

⁶⁹⁴ <https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?p=34382p?t=5534&>, (ημ. προσβ. 3-8-2021).

⁶⁹⁵ *Ό.π.*

3) Οργανωμένο κοινοτικό θέατρο

A) Θέατρο στο Σύδνεϋ

1) Θεατρικοί οργανισμοί

Η δημιουργία αυτόνομων θεατρικών οργανισμών που θα επηρέαζαν με καλλιτεχνικά δρώμενα τη ζωή της παροικίας, ήταν πάντοτε ένα όραμα μιας μερίδας της ομογένειας.⁶⁹⁶ Το 1915, η Greek Music Lover Society συσπείρωσε άτυπα έναν κύκλο φιλόμουσων και προοδευτικών ομογενών, απαρτίζοντας την πρώτη καλλιτεχνική κίνηση. Παρόλα αυτά, παρέμεινε «εν σπαργάνοις», όπως και το αρτισύστατο τότε παράρτημα του Πανελλήνιου Συνασπισμού, που ήταν τα μοναδικά σωματεία στο Σύδνεϋ εκτός της Ελληνικής Κοινότητας, εκείνη την περίοδο.⁶⁹⁷

Παράλληλα, την ίδια περίοδο δημιουργήθηκε η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία (1915 – 1920). Εμπνευστής και ιδρυτής της ήταν ο Γεώργιος Παΐζης, πρόσωπο προσανατολισμένο στην τέχνη του θεάτρου και συνιδρυτής ο Αλέξανδρος Γρίβας, μία κοινοτική προσωπικότητα της εποχής. Ο Γ. Παΐζης σε όλη τη διάρκεια της ζωής του προσέλκυσε τη συνεργασία αρκετών Ελλήνων καλλιτεχνών που συνέπραξαν μαζί του στην επιτυχή σκηνοθεσία και παρουσίαση θεατρικών έργων. Κέρδισε την ολόψυχη υποστήριξη του παροικιακού κοινού του Σύδνεϋ, αλλά και των πολιτειακών θεσμών της Νέας Νότιας Ουαλίας. Ωστόσο, με την Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία, ο Παΐζης παρουσίασε μόνο το θεατρικό έργο, *Σκλάβο* του Σπ. Περεσιάδη. Η εκκλησιαστική διαμάχη της Κοινότητας, ήταν το κύριο αίτιο που ναυάγησε η πρώτη θεατρική προσπάθεια στην Αυστραλία.⁶⁹⁸ Ένας οργανισμός που θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις καλλιτεχνικής και θεατρικής παιδείας, δεν ήταν αρεστός, καθότι θα αποδυνάμωνε τον ρόλο της Ελληνικής Ορθόδοξου Εκκλησίας της Αυστραλίας, που επεδίωκε να ελέγχει την ομογένεια και να την καθοδηγεί.⁶⁹⁹

Την ίδια περίπου τύχη είχε και ο Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας, που συγκροτήθηκε από ηθοποιούς απόφοιτους της Δραματικής Σχολής Αθηνών. Ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του Γ. Παΐζη ο οποίος συνεργάστηκε με τους Γ. Πυρπασόπουλο και Ο. Ρήγα και είχε ετήσια διάρκεια (1931 – 1932). Ο Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας ανέβασε συνολικά τέσσερις παραστάσεις στο Σύδνεϋ.⁷⁰⁰ Οι παραστάσεις του ανήκαν σε επίπεδο επαγγελματικό και οι συντελεστές της παράστασης έδωσαν ένα δείγμα δουλειάς αντίστοιχης με θεάτρων της αθηναϊκής σκηνής. «Δεν εφείσθησαν ούτε κόπων ούτε δαπανών όπως ανταποκριθώσι προς τας απαιτήσεις του συγγραφέως ως

⁶⁹⁶ Η Greek Music Lover Society ιδρύθηκε το 1915 με σκοπό την παραγωγή θεατρικών έργων και κοντσέρτων. Οι αδελφοί Παναγιώτης και Θεοφάνης Γ. Λεούσης που διακρίνονταν στην καλλιφωνία, ήταν από τους πρώτους που συνέστησαν το Μουσικό Όμιλο. Ήταν νέοι καταστηματάρχες του Σύδνεϋ και είχαν κλείσει μία πενταετία στην Αυστραλία, όπως και ο Γεώργιος Παΐζης που ήταν κι αυτός ένα από τα μέλη του ομίλου (Ιωάννης Κομήνος, *Η ζωή εν Αυστραλία, ό.π.*, σσ. 113, 117 και Μ. Ρ Tsounis, *ό.π.*)

⁶⁹⁷ Ιωάννης Κομήνος, *ό.π.*, σ. 113.

⁶⁹⁸ G. Kanarakis, *ό.π.*, σ. 176.

⁶⁹⁹ Η λειτουργία του τόσο σημαντικού, από πολιτισμικής πλευράς, παροικιακού οργανισμού διακόπηκε απότομα, λόγω διαφωνίας της τότε ελληνορθόδοξης Εκκλησίας της Αυστραλίας με τις δραστηριότητες της θεατρικής εταιρείας, ιδιαίτερα λόγω αντίθεσής της προς τους δύο κύριους ιδρυτές, τους ζωτικότετους παροικιακούς παράγοντες και υποστηρικτές του κοινοτικού θεσμού, Αλ. Γρίβα και Γ. Παΐζη (Γ. Καναράκης, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία, ό.π.*, σσ. 73-78).

⁷⁰⁰ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 2 Απριλίου 1931 και *Εθνικόν Βήμα*, 15 Απριλίου 1931.

και της συγχρόνου θεατρικής τέχνης και αναβιβάσωσι το έργον τούτο όσο το δυνατόν τελειότερον από πάσης απόψεως... Ειδικοί κομμωταί και μακιγιαρισταί ανέλαβον το πράγματι δύσκολον έργον της μεταμορφώσεως των ηθοποιών ούτως ώστε ένας έκαστος έξ αυτών να αντιπροσωπεύση επακριβώς τον τύπον που θα υποδυθή εις το έργον». ⁷⁰¹ Επίσης σημαντικό στοιχείο ήταν και η επιλογή του ρεπερτορίου. Τα έργα που ανεβάσθησαν ανήκαν στα σύγχρονα ρεύματα της ευρωπαϊκής και ελληνικής δραματουργίας. Με έργα των D. Niccodemi, Γρ. Ξενόπουλου, Κ. Ρωμανού και την αθηναϊκή επιθεώρηση του Θεόφραστου Σακελλαρίδη, επιχειρήθηκε μία στροφή αρκετά ρηζικέλευθη για το θεατρικό κοινό της ομογένειας του Σύδνεϋ που ήταν συνηθισμένο στα δραματικά ειδύλλια του Σ. Περεσιάδη και τις κωμωδίες του Ν. Λάσκαρη.

Οι επόμενες προπολεμικές προσπάθειες δημιουργίας θεατρικών ομίλων ήταν καθαρά ερασιτεχνικές, ανήκαν σε υπάρχοντες θεσμούς και σωματεία. Αρκετές θεατρικές ενώσεις δημιουργήθηκαν, αποτελώντας η μια τη συνέχεια της άλλης. Αναβίωναν με νέες επωνυμίες, διαφορετικά τοπικά σχήματα και παραλλαγές, ή νέες συνεργασίες μελών. ⁷⁰² Ο πρωτεργάτης Γ. Παΐζης, επεδίωκε μέσα από συνθήκες «κοινοτικού μαρασμού», μέσα από την «επί το πλείστον επικρατούσα ημιμάθεια», «την δολοφονούσα την πρόοδο των Ελλήνων», να συγκροτεί θιάσους και να δίνει παραστάσεις. ⁷⁰³ Η ομογένεια της Αυστραλίας είχε μία συνεχή θεατρική ζωή, εντεταγμένη όμως και υπηρετούσα κοινωφελείς σκοπούς της κοινότητας. ⁷⁰⁴ Ωστόσο, η ιδέα για μόνιμο επαγγελματικό θέατρο στην Αυστραλία θα αργούσε πολύ ακόμα να ωριμάσει.

I. Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία

Η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία ιδρύθηκε το έτος 1915. Αποτελέσε την πρώτη οργανωμένη προσπάθεια για την ίδρυση επαγγελματικού θεάτρου στην Αυστραλία. ⁷⁰⁵ Κυριότερο μέλημα της Ελληνικής Φιλοδραματικής Εταιρείας ήταν η παρουσίαση επί σκηνής έργων Ελλήνων και ξένων συγγραφέων σε ελληνική μετάφραση, η ψυχαγωγία του ελληνικού κοινού της παροικίας και η προσέλκυσή του στην τέχνη του θεάτρου. ⁷⁰⁶ Οι ιδρυτές της εταιρείας Αλ. Γρίβας και Γ. Παΐζης συνεργάστηκαν με άλλα πρόσωπα ισχυρά της πρώτης παροικίας του Σύδνεϋ, όπως

⁷⁰¹ Ο.π.

⁷⁰² George Kanarakis, “La presencia literaria griega en Australia”, *BYZANTIO / NEA HELLAS*, no. 5, σσ. 85 – 86, pdf στο <https://byzantion.uchile.cl/index.php/RBNH/article/view/49060>, (ημ. προσβ. 12-3-2017).

⁷⁰³ Για την κατάσταση που επικρατούσε στην ελληνική παροικία το 1916, βλ. Ιωάννης Κομήνος, *ό.π.*, σ. 111.

⁷⁰⁴ Πιπίνα Δ. Ιωσηφίδου - Elles, *Η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα του Σύδνεϋ και της Νέας Νότιας Ουαλίας και το Παροικιακό θέατρο*, Σύδνεϋ 2001, σσ. 124 -135.

⁷⁰⁵ Η σπουδαιότητα της προσπάθειας αξιολογείται με το δεδομένο ότι το 1915 το ελληνικό στοιχείο στη Νέα Νότια Ουαλία με πρωτεύουσα το Σύδνεϋ απαρτιζόταν από 822 άτομα, ενώ σε ολόκληρη την Αυστραλία ευρίσκονταν περίπου 1.800 ομογενείς (Tsounis, *ό.π.*, 50 Πίν. I και G. Kanarakis, *ό.π.*).

⁷⁰⁶ Η ελληνική καλλιτεχνική παρουσία σε όλες τις πόλεις της Αυστραλίας από το 1916 και μετά ήταν ισχυρή και πλούσια, ίσως γιατί πήγαινε χέρι – χέρι με τους φιλανθρωπικούς στόχους [Α. Tamis, “The Greek Settlement in Oceania”, *Etudes Helleniques/Hellenic Studies*, σ. 37, pdf στο <https://ejournals.lib.uoc.gr/index.php/hellst/article/view/1338>, (ημ. προσβ. 3-4-2020)].

τους Δημήτριο Ζαλοκώστα, Ντον Σερβετοπούλου, Θεόδωρο Μακρή, Ι. Βελισσαρόπουλο, που τους συμπεριέλαβαν στα μέλη της εταιρείας.⁷⁰⁷

Το 1916, η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία παρουσίασε στο “Little Theatre”, το τετράπρακτο δραματικό έργο, η *Σκλάβο*, του Σ. Περεσιάδη (12 Ιουλ.).⁷⁰⁸ Συμμετείχε και αυστραλιανό ακροατήριο εκτός από την ομογένεια του Σύδνεϋ, που είχε ενημερωθεί για την υπόθεση του έργου.⁷⁰⁹ Σκοπός της παράστασης ήταν η ανακούφιση των προσφύγων που προέρχονταν από τη Μικρά Ασία.⁷¹⁰ Η υπόθεση του έργου αναφερόταν αναλυτικά στον εγχώριο τύπο.⁷¹¹ Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, το δραματικό έργο που αποτελείτο από τέσσερις πράξεις είχε σαν κύριο θέμα του την αγάπη. Οι καλλιτέχνες που το παρουσίασαν έπαιξαν λαμπρά, ενδεδυμένοι με την εθνική τους φορεσιά.⁷¹² Η δράση ανάμεσα στις πράξεις εμπλουτίστηκε με αγαπημένα φολκλορικά τραγούδια, τα οποία αποδόθηκαν από τους χωρικούς – ηθοποιούς, με ομόφωνες επωδούς.⁷¹³

Η διανομή των ρόλων είχε ως εξής: Ανδρ. Ζαλοκώστα *Ξάνθω*, Γ. Παΐζης *Καπετάν Καλογραίας*, κα Νίκολσον *Χρύσω*, Γ. Νίκολσον *Θάνος*, Αλεξ. Γρίβας *Βλάσης*, Θεόδωρος Μακρής *Θύμιος*, Α. Ραφτοπούλου *Μαλάμω*. Οι ερμηνείες ήταν αξιόλογες. «Η Ανδρ. Ζαλοκώστα έπαιξε με πολύ συναίσθημα την *Ξάνθω*, ο Γ. Νίκολσον (J. Nicolson) παρουσίασε με συγκινητική δύναμη ψυχής τον εραστή. Η κα Νίκολσον (Nicolson) σαν όμορφη *Χρύσω* ενήργησε με εκλεπτυσμένους τρόπους. Ως *Σερίφης* του χωριού ο Θεόδωρος Μακρής, αποκάλυψε τις κωμικές του δυνατότητες και με ποικιλία εκφράσεων και χειρονομιών, κέρδισε το ακροατήριο. Η Α. Ραφτοπούλου σαν σύζυγος ήταν ευχάριστα ζωντανή. Οι Γεώργιος Παΐζης πατέρας της *Ξάνθως* και ο Αλ. Γρίβας αγαπητικός της *Χρύσως*, ανέδειξαν τους ρόλους τους και έπαιξαν με επιτυχία».⁷¹⁴ Πέρα από την υποκριτικές δυνατότητες των ηθοποιών, η σκηνογραφική προσέγγιση ήταν αρκετά πειστική. «Τα καλοδιατηρημένα κοστούμια που φορούσαν οι ηθοποιοί, με τα χαριτωμένα σχέδια που τα κοσμούσαν και τα πλούσια χρυσά κοσμήματα των

⁷⁰⁷ Ο Ιωάννης Βελισσαρόπουλος, νομικός και αργότερα πρόεδρος της Κοινότητας του Σύδνεϋ (1938), ήταν επίσης ιδρυτής της Φιλοδραματικής Εταιρείας και έλαβε πρωτεύοντα ρόλο σε πολλά θεατρικά έργα (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 3 Φεβρουαρίου 1938).

⁷⁰⁸ Το έργο παρουσιάστηκε πρώτη φορά στο θέατρο «Παράδεισος» στην Αθήνα το 1895 (9 Ιουν.) (Σιδέρης, τ. Α, σ. 60 και Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, *Ελληνική Βιβλιογραφία θεατρικών έργων, διαλόγων και μονολόγων 1900 – 1940*, Α' τόμος, ό.π., σ. 200).

⁷⁰⁹ Πρόκειται για ένα έργο που διευρύνει τον ορίζοντα του κωμειδίου, εισάγοντας σε αυτό νέα δραματικά στοιχεία, γύρω από την αισθηματική υπόθεση. Η πατρίδα και η θρησκεία περιπλέκονται με την αληθοφάνεια και τον αμιγή ρομαντισμό (Μ. Βάλσα, *Το νεοελληνικό θέατρο από το 1453 έως το 1966*, Αθήνα 1994, σ. 496).

⁷¹⁰ *Evening News*, 13 Ιουλίου 1916.

⁷¹¹ Σύμφωνα με τον τύπο, «τα κυριότερα σημεία της υπόθεσης ήταν η απαγωγή της όμορφης *Ξάνθως* από τους Τούρκους, η θλίψη του αγαπημένου της *Θάνου*, αλλά και η οργή που προκάλεσε η *Μαλάμω*, η σύζυγος του προεστού του χωριού που ανήγγειλε ότι η *Ξάνθω* αλλαξοπίστησε και έμεινε με τον πασά. Στη συνέχεια, ο *Θάνος* και άλλοι χωρικοί μαζεύουν πέτρες, για να χτίσουν ένα «ανάθημα» στην κόρη που αποστάτησε. Αλλά ευτυχώς, η *Ξάνθω* επιστρέφει για να καθιερώσει την τιμή της και ενώνεται με τον αγαπημένο της. Η αδελφή της *Χρύσω* επίσης παντρεύεται τον ήρωα της, τον *Βλάση* (*The Sydney Morning Herald*, 13 Ιουλίου 1916).

⁷¹² *Evening News*, ό.π.

⁷¹³ Ό.π. και *The Sydney Morning Herald*, ό.π.

⁷¹⁴ *Evening News*, ό.π.

γυναικών, ήταν μία οπτική απόλαυση. Όλα συνέτειναν στην παράσταση ώστε να είναι μοναδική».⁷¹⁵

Η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία σκόπευε να δώσει και άλλες παραστάσεις και να πραγματοποιήσει εκδηλώσεις, προκειμένου να ενισχύσει τους σκοπούς του αυστραλιανού Ταμείου Πολέμου. Δεν υπάρχουν όμως πληροφορίες για άλλη παράσταση που ανεβάστηκε. Στον Τύπο μνημονεύεται η μετακίνηση του θεάτρου της Ελληνικής Φιλοδραματικής Εταιρείας από τον χώρο που διέθετε στο “Station House”, το 1917.⁷¹⁶ Προφανώς, η εταιρεία είχε πτωχεύσει μετά την παράσταση της *Σκλάβας* και δεν διέθετε θεατρική στέγη.⁷¹⁷ Ανάμεσα στις δράσεις της αναφέρεται η συγκέντρωση χρημάτων υπέρ των θυμάτων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, του Νοσοκομείου του Σύδνεϋ και της ανεγέρσεως της Αγ. Σοφίας.⁷¹⁸ Η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία συνέβαλε και στην άφιξη του περιοδεύοντος Θιάσου της Αθηναϊκής Εταιρείας. Η πνευματική συνεισφορά της αποδείχθηκε τεράστια και η υποστήριξη προς το ελληνικό κοινό υπήρξε ενθαρρυντική και σημαντική.⁷¹⁹

Γ. Παΐζης, ο εμπνευστής του θιάσου
[*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 26 Μαρτίου 1931]

II. Ελληνικός Θιάσος Αυστραλίας

Η ίδρυση του Ελληνικού Θιάσου Αυστραλίας αποτέλεσε τη δεύτερη οργανωμένη προσπάθεια ίδρυσης επαγγελματικού θεάτρου. Ο θιάσος συστήθηκε το 1931 από τους Γ. Παΐζη, Γ. Πυρπασόπουλο και Όμηρο Ρήγα και άρχισε αμέσως να

⁷¹⁵ *Ο.π.*

⁷¹⁶ Η μετακίνηση – απομάκρυνση και πώληση των αντικειμένων της έλαβε χώρα στις 3 Δεκεμβρίου 1917 στις 11 το πρωί (*The Sydney Morning Herald*, 3 Δεκεμβρίου 1917).

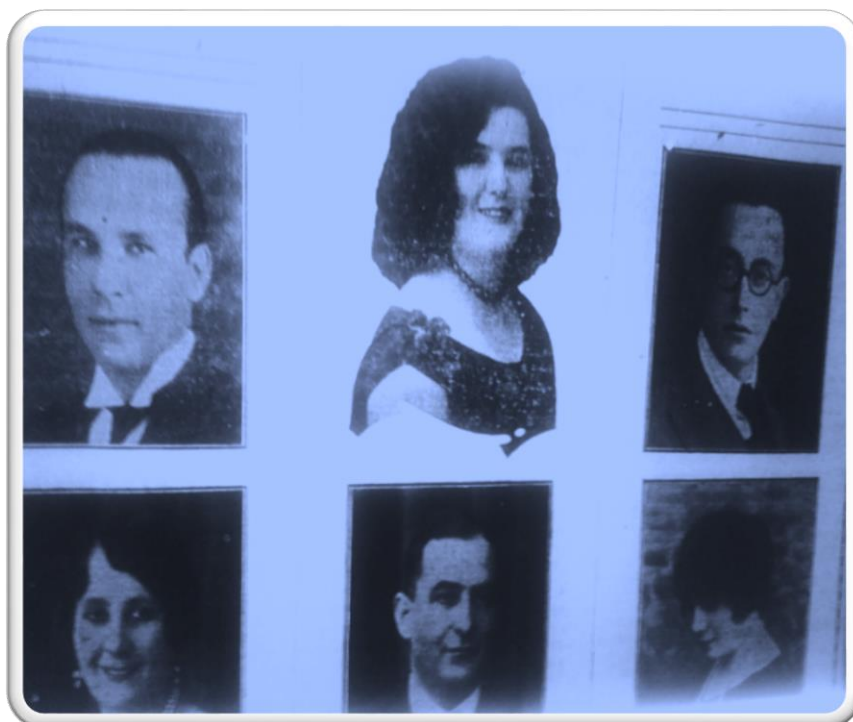
⁷¹⁷ Αγγελία: Η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία απομακρύνεται από το θέατρό της στο “Station House” και εκποιούνται τα αντικείμενα της σήμερα στις 11 π.μ., στην οδό 280 Elisabeth (*ό.π.*).

⁷¹⁸ G. Kanarakis, “The theatre of Australian Hellenism in historical perspective”, *ό.π.*, σ. 179.

⁷¹⁹ G. Kanarakis, “The theatre as an aspect of artistic expression by the Greeks in Australia”, *ό.π.*, σσ. 199 - 202.

δίνει παραστάσεις.⁷²⁰ Η πρωτοβουλία αυτή χαιρέτισθηκε με ενθουσιασμό.⁷²¹ Ο Γ. Παΐζης ήταν ο καλλιτεχνικός διευθυντής και όλα τα μέλη του θιάσου ήταν απόφοιτοι της Δραματικής Σχολής Αθηνών.⁷²² Ο Ελληνικός Θιάσος προκειμένου να εμπλουτίσει το έμφυχο υλικό του, συνέπραξε με επιφανείς ερασιτέχνες της ομογένειας. Οι προσδοκίες των ιδρυτών του θιάσου ήταν υψηλές.⁷²³

Ο Γ. Παΐζης στόχευε με τον νεοδημιουργηθέντα θίασο να παρέχει θέατρο σοβαρού ρεπερτορίου, μεταφέροντας στους Αντίποδες την ατμόσφαιρα της αθηναϊκής θεατρικής σκηνής. Αν και ο θίασος είχε ως έδρα το Σύδνεϋ, σκόπευε να περιοδεύσει και στις άλλες πόλεις του αποδήμου Ελληνισμού της Αυστραλίας. Ο θίασος διέθετε ζωντανή ορχήστρα διευθυνόμενη από τον Λ. Παλμύστρα, η οποία συμμετείχε σε όλες τις παραστάσεις που δόθηκαν.

Τα μέλη του Ελληνικού Θιάσου Αυστραλίας
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 26 Μαρτίου 1931]

⁷²⁰ «Μία ευχάριστος αγγελία: Αποκτήσαμε Ελληνικό Θίασο, με πρωτοστατήσαντες τους Γ. Παΐζη, Γ. Πυρπασόπουλο, Ο. Ρήγα» (Πανελλήνιος Κήρυξ, 26 Μαρτίου 1931).

⁷²¹ Η σύμπραξη του Γ. Παΐζη θα συντείνει τα μέγιστα στην επιτυχία του θιάσου. Το καλλιτεχνικό του τάλαντο έχει εκτιμήσει όχι μόνο η ελληνική παροικία του Σύδνεϋ, αλλά οι θεατρικοί και ερασιτεχνικοί κύκλοι της αυστραλιανής κοινωνίας, καθώς πολλές φορές έχει εμφανισθεί από σκηνής υποδυόμενος δύσκολους ρόλους (ό.π.).

⁷²² Ο.π.

⁷²³ Δεν διστάζουμε να προβλέψουμε ότι ο θίασος θα εκπληρώσει υψηλούς στόχους καλλιτεχνικής αποστολής (ό.π.).

Ο δ/ντης ορχήστρας, Α. Παλμούστρας
[*Εθνικόν Βήμα*, 22 Απριλίου 1931]

Το 1931 παρουσιάστηκε στη σκηνή του θεάτρου “Savoy”, επί της οδού Bligh το εναρκτήριο έργο του θιάσου, το τρίπρακτο δράμα *Το Κουρέλι*, του Dario Niccodemi (16 Ιαν.).⁷²⁴ Ο ομογενειακός τύπος το διαφήμισε ως ένα θεατρικό έργο σε τρεις πράξεις «λεπτοτάτης τέχνης και βαθυτάτης αναλύσεως της ανθρωπίνης ψυχολογίας». Στο έργο αυτό ο διάσημος συγγραφέας του, με απaráμιλλη τέχνη σατιρίζει και καυτηριάζει την ιδιωτική ζωή της καλής τάξης της συγχρόνου κοινωνίας.⁷²⁵ Τους πρωταγωνιστικούς ρόλους του δράματος ανέλαβε το ζεύγος Πυρπασοπούλου: Γεώργιος Πυρπασόπουλος *Τίτος* και Κ. Πυρπασοπούλου *Κορίτσι – Κουρέλι*. Τους υπόλοιπους ρόλους ερμήνευσαν οι: Όμηρος Ρήγας *Ιούλιος* (πλούσιος φίλος του *Τίτο*), Ανδρ. Ζαλοκώστα *Αιμιλία* (σύζυγος του *Ιούλιου*), Ρίτα Ρήγα *Φράγκα*, Σαρ. Μαυρομιχάλης *πλούσιος*, Γ. Κούτας *Φάουστ* και Π. Κανάκης *Λούλουδος*.⁷²⁶ Για την πρώτη επαγγελματικού χαρακτήρα κοινοτική θεατρική παραγωγή της ελληνικής ομογένειας, έκανε μνεία και ο τύπος, ο οποίος παρακινούσε σύσσωμη την ελληνική παροικία να παρακολουθήσει το έργο: ⁷²⁷ «Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, η παροικία μας θα σπεύσει αύριο το εσπέρας στην αίθουσα του “Savoy Theatre”, Ligh str., για να τιμήσει την πρώτη παράσταση».⁷²⁸ Πράγματι, η ομογένεια αγκάλιασε με επαινετικά σχόλια και κριτικές *Το Κουρέλι*, που ήταν γνωστό από την επιτυχία που σημείωσε στην Αθήνα.⁷²⁹

⁷²⁴ *Ο.π.*, 2 Απριλίου 1931.

⁷²⁵ «Ο διάλογος του έργου, σπαρταριστός από την αρχή έως το τέλος, συναρπάζει και διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον του ακροατηρίου. Οι ζωντανές σκηνές δонούν τας λεπτοτέρας χορδάς της ανθρώπινης ευαισθησίας, προκαλούν αφενός γλυκεία συγκίνηση, αφετέρου ευθυμία και τον ακράτητο γέλωτα των θεατών» (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 2 και 6 Απριλίου 1931).

⁷²⁶ *Το Κουρέλι* (*The Rag*), ένα δράμα τριών πράξεων, παρουσιάστηκε στα ελληνικά ενώπιον μεγάλου κοινού στο θέατρο “Savoy”. Στο έργο αυτό του Dario Niccodemi, ο *Τίτος*, ένας μηχανικός, ερωτεύεται ένα χαμένο κορίτσι, ενώ η πλοκή όπως εξελίσσεται παρουσιάζει έντονα δραματικό και κωμικό ενδιαφέρον (*The Sydney Morning Herald*, 21 Απριλίου 1931).

⁷²⁷ Στην πρώτη παράσταση πρόκειται να διδαχθεί ένα από τα αριστουργήματα της διεθνούς θεατρικής φιλοσοφίας, το τρίπρακτο κοινωνιολογικό δράμα του περίφημου Ιταλού συγγραφέα Dario Niccodemi, *Το Κουρέλι* (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, ό.π.).

⁷²⁸ *Εθνικόν Βήμα*, 15 Απριλίου 1931.

⁷²⁹ Η Κυβέλη είχε σημειώσει μεγάλη επιτυχία στο *Κουρέλι* (1915). Όπως ο Άγγελος Τερζάκης ανέφερε, είχε ξεσηκώσει όλα τα απλοϊκά καμώματα μιας μικρής αλήτισσας και έκανε αλήθεια επί σκηνής, Τέχνη [«Κυβέλη: Φαινόμενο ηθοποιού σε δεκάδες διαφορετικούς ρόλους», στο

[*Εθνικόν Βήμα*, 22 Απριλίου 1931]

Η δεύτερη παράσταση του θιάσου δόθηκε τρεις μήνες αργότερα στην ανακαινισμένη αίθουσα του “st. James Hall”, Phillip str., με τα έργα: *Τιμή Άδοξη*, τρίπρακτη λαϊκή ηθογραφία του Κ. Ρωμανού, μαζί με τη μουσική επιθεώρηση των Θεόφραστου Σακελλαρίδη και Γεώργιου Ασημακόπουλου, *Μία νύκτα στην Αθήνα* (27 και 28 Μαΐου).⁷³⁰ Η *Τιμή Άδοξη* που είχε τίτλο και *Σταυρός του Σωτήρος*, ήταν ένα τρίπρακτο συγκινητικό δραματάκι που απεικόνιζε με πολλή τέχνη και πιστότητα τη γνήσια ελληνική ψυχή και ζωγράφιζε σε συγκινητικές σκηνές «τα ιερά αισθήματα της αλληλεγγύης και φιλοστοργίας που χαρακτηρίζουν την ελληνική οικογένεια».⁷³¹ Έλαβαν μέρος οι Ρίτα Ρήγα, Κατίνα Πυρπασοπούλου, Γ. Παΐζης και Όμηρος Ρήγας.

Στο δεύτερο μέρος του προγράμματος παρουσιάστηκε η επιθεώρηση *Μία νύκτα στην Αθήνα*, όπου έλαβαν μέρος οι Αθηνά Περιβολάρη, Π. Κανάκης, Γ. Κούτας, Σαρ. Μαυρομιχάλης, Ν. Ανθομελίδης.⁷³² Το έργο περιλάμβανε «κωμικά νούμερα, ξεκαρδιστικές απομιμήσεις, πεταχτά τραγουδάκια και χορούς».⁷³³

Η επόμενη τρίτη παράσταση του θιάσου πραγματοποιήθηκε στην ίδια θεατρική στέγη με τα έργα *Ψυχοσάββατο* «ένα από τα εκλεκτά και βαθυστόχαστα έργα του Γρ. Ξενόπουλου» και την αθηναϊκή οπερέτα *Το 'χαψε ο θεός* (15 και 18 Ιουν.).⁷³⁴ Ο ίδιος ο Ξενόπουλος χαρακτήρισε το *Ψυχοσάββατο*, σύγχρονη μονόπρακτη τραγωδία με ιντερμέτζο.⁷³⁵ Ο ομογενειακός τύπος σχολίαζε ότι το έργο αναφέρεται στην επίδραση

<https://www.tanea.gr/1999/12/10/greece/afierwma-o-ellinikos-20os-aiwnas-ta-proswpa-50>, (ημ. προσβ. 3-4-2018)].

⁷³⁰ Η διεύθυνση του θιάσου έκρινε καλό όπως ανεβάσει για δύο συνεχόμενες εσπέρες το ίδιο πρόγραμμα, προκειμένου να διευκολύνει τους ομογενείς που αδυνατούν να παρακολουθήσουν την πρώτη παράσταση (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 28 Μαΐου 1931).

⁷³¹ *Ο.π.*, 13 Μαρτίου 1931.

⁷³² *Εθνικόν Βήμα*, 3 Ιουνίου 1931.

⁷³³ *Ο.π.*

⁷³⁴ Στην αίθουσα “st. James Hall”, ο Ελληνικός Θιάσος Αυστραλίας συνεχίζει τις παραστάσεις του, την Τρίτη 13 και Πέμπτη 15 Ιουνίου εσπέρας, ώρα 8 μ.μ. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τη συνταρακτική μονόπρακτη τραγωδία του ακαδημαϊκού Γ. Ξενόπουλου, *Ψυχοσάββατο* και την ξεκαρδιστική αθηναϊκή οπερέτα *Το 'χαψε ο θεός*, με πεταχτή μουσική, ωραία τραγουδάκια και εξωφρενικά κωμικά επεισόδια (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 3 Απριλίου 1931).

⁷³⁵ Το έργο γραμμένο σε πρόζα και δημοτική γλώσσα, περιέχει εκτενείς σκηνικές οδηγίες και μια σημείωση του συγγραφέα για παράληψη του ιντερμέτζου, αν χρειαστεί. Από τον τίτλο του, παραπέμπει

που ασκούν οι ψυχές στους ενόχους μέχρι του σημείου να τους εξαναγκάσουν να φθάσουν στην ομολογία του εγκλήματός τους. Ο συγγραφέας περιγράφει με δεξιοτεχνία τις διενέξεις που δημιουργούνται στις οικογένειες των χωρικών, οι οποίες κάποιες φορές φθάνουν μέχρι το έγκλημα. Ιδίως, όταν αφορούν σχέσεις πεθεράς και νύφης.⁷³⁶ Στο *Ψυχοσάββατο*, η διανομή των ρόλων είχε ως εξής: Κατίνα Πυρπασοπούλου *Μαρία*, Ρίτα Ρήγα *Μπάμπαινα*, Όμηρος Ρήγας *Κωνσταντής* (κτηματίας), Γ. Πυρπασόπουλος *Λιγερός* (χωρικός). Οι ηθοποιοί ενσάρκωσαν τους χαρακτήρες με ρεαλισμό, μεταφέροντας στην ομογένεια την ατμόσφαιρα του έργου.⁷³⁷

Στο δεύτερο μέρος ακολούθησε η οπερέτα, *Το χαψεν ο θεός*. Τη βαθύτατη συγκίνηση και φρίκη διαδέχτηκαν «ακράτητοι γέλωτες και ζωντανή ευθυμία». Εκτός των μελών του θιάσου έλαβαν μέρος και ερασιτέχνες της παροικίας οι: Π. Κανάκης, Γ. Κούτας, Σαρ. Μαυρομιχάλης, Ν. Ανθομελίδης, Μ. Σάμιος, ενώ ο Γ. Παϊζης ανέλαβε τον ρόλο του *θείου*.⁷³⁸

Η τελευταία παράσταση του θιάσου δόθηκε αρχές του 1932, με την επανάληψη της τρίπρακτης λαϊκής ηθογραφίας *Τιμή Άδοξη*, (*Σταυρός του Σωτήρος*) και την αγγλοελληνική φάρσα *Δραγουμάνος* (24 Φεβρ.) και εκλεκτά νούμερα επιθεωρήσεως.⁷³⁹ Στο ηθογραφικό έργο, η διανομή ήταν η ίδια. Στη φάρσα *Δραγουμάνος συμμετείχαν* οι Π. Κανάκης, Γ. Κούτας, Σαρ. Μαυρομιχάλης, Ν. Ανθομελίδης και Ν. Γιαμογιάννης. Η Άρτεμις Λινού συνόδευσε στο πιάνο όλα τα τραγούδια της επιθεωρήσεως. Η παράσταση ήταν ευεργετική «προς το αναχωρούν για την Ελλάδα ζεύγος Πυρπασοπούλου, προς τους οποίους παραχωρήθηκαν όλες οι εισπράξεις, σε ένδειξη εκτιμήσεως για τη συμβολή τους στην ίδρυση του θιάσου». ⁷⁴⁰ Στη συνέχεια ο θιάσος διαλύθηκε.⁷⁴¹

σε παραδοσιακές θρησκευτικές τελετουργίες, που συνδέονταν με τους νεκρούς. Η πρώτη σκηνή εισαγάγει μια δραματουργική ατμόσφαιρα με έθιμα που συνδέουν τον ζωντανό κόσμο με το επέκεινα. Οι χαρακτήρες της *Μαρίας* και του *Λιγερού* είναι μπλεγμένοι στα δίχτυα που συνθέτουν τις αξίες μιας παραδοσιακής πατριαρχικής κοινωνίας και παλεύουν να βρουν διέξοδο στις προσωπικές τους επιθυμίες. Αντίθετα, η γριά *Μπάμπαινα* είναι η ενσάρκωση της παράδοσης στην πιεσμένη συντηρητική της εκδοχή, που δεν επιτρέπει στο καινούργιο να ανατείλει. Η επίσκεψη των ψυχών στο ιντερμέτζο τοποθετεί το έργο πέρα από την ηθογραφική αποτύπωση και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να συνδεθεί με μη ρεαλιστικά είδη που καλλιεργεί ο ύστερος 19ος αιώνας (Γρηγόριος Ξενόπουλος, *Θέατρο: Ραχήλ-Χερουβείμ – Ψυχοσάββατο - Στέλλα Βιολάντη*, αδελφοί Βλάσση, Αθήνα 1991, σσ. 165-190).

⁷³⁶ *Εθνικόν Βήμα*, 28 Οκτωβρίου 1931.

⁷³⁷ Το κοινό για πρώτη φορά μνήθηκε στη δραματουργία των έργων του Ξενόπουλου, καθώς αργότερα (1938) ανεβίστηκε με μεγάλο ενθουσιασμό η *Στέλλα Βιολάντη* και ο *Πειρασμός*, από ερασιτέχνες ηθοποιούς του Σύδνεϋ.

⁷³⁸ Το έργο *ο θεός*, που ανήκει στην κατηγορία του *Ελαφρού Μουσικού θεάτρου*, σύμφωνα με τα τεκμήρια παρουσιάστηκε κατά την περίοδο 1921 – 1922, στο θέατρο «Απόλλων» στην Αθήνα (Σταδίου 22) από τον Θίασο Νίκου Μηλιάδη, με τη σύμπραξη της Αφροδίτης Λαουτάρη, σε μουσική σύνθεση Φυρούλη Τάκη. Παρουσιάστηκε μαζί με το έργο *Ψυχοσάββατο*, κατά τη συνήθεια να παίζεται ένα ελαφρό έργο μετά από ένα δραματικό, για να φεύγουν χαρούμενοι οι θεατές [https://www.searchculture.gr/aggregator/edm/ELIA/000100-29_326826, (ημ. προσβ. 11-5-2021)], (*Εθνικόν Βήμα*, 14 Οκτωβρίου 1931).

⁷³⁹ Πρόκειται για γνωστή γαλλική κωμωδία ειδικώς διασκευασθείσα για τις ελληνικές παροικίες στην Αγγλία (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 11 Φεβρουαρίου).

⁷⁴⁰ *Εθνικόν Βήμα*, 10, 17 Φεβρουαρίου και 2 Μαρτίου 1932.

⁷⁴¹ Το ζεύγος Ρήγα αργότερα αναχώρησε για την Αδελαΐδα το 1934.

Κατίνα Πυρπασοπούλου και Γεώργιος Πυρπασόπουλος
[*Εθνικόν Βήμα*, 22 Απριλίου 1931]

Ρίτα Ρήγα και Όμηρος Ρήγα
[*Εθνικόν Βήμα*, 22 Απριλίου 1931]

Οι ερασιτέχνες ηθοποιοί Γ. Κούτας και Σ. Μαυρομιχάλης
[*Εθνικόν Βήμα*, 22 Απριλίου 1931]

Β) Μουσικό θέατρο στο Περθ

2) Καλλιτεχνικοί οργανισμοί και συνεργασίες

(Ελληνικός Μουσικός Σύλλογος «Ορφέας»)

Δύο ομογενείς του Περθ οι Δημήτριος Ιωαννίδης και Στέλιος Σαλίγκαρος δημιούργησαν το Ελληνοαυστραλιανό Μουσικό Σωματείο που στη συνέχεια μετονομάστηκε Ελληνικός Μουσικός Σύλλογος «Ορφέας», το 1939.⁷⁴² Επρόκειτο για μία πρωτοποριακή μουσική κίνηση που ανέπτυξαν οι φιλόμουσοι ερασιτέχνες καλλιτέχνες, μέσα στα πλαίσια της παιδείας και μόρφωσης που έλαβαν σε Σμύρνη και Αθήνα αντίστοιχα.

Η επαγγελματική επιτυχία της παρουσίασης των αγγλόγλωσσων μουσικοθεατρικών έργων τους επί σκηνής, οφείλεται στο ενδιαφέρον και την υποστήριξη των αυστραλιανών θεσμών, καθώς σημαντική ήταν η εξασφάλιση της χρηματοδότησης του φιλόδοξου εγχειρήματος. Συνέπραξαν με Αυστραλούς μουσικούς, μπαλέτα, σκηνοθέτες και σκηνογράφους.

Παρουσίασαν συνολικά δύο οπερέτες, τις *Αθηναϊκές νύκτες* (1939) και το *Κάπου στο Περθ* (1940). Μάλιστα, για την παρουσίαση του δεύτερου έργου συνεργάστηκαν με το Σωματείο Local Products League που ανέθεσε στον Ιωαννίδη τη συγγραφή και παρουσίαση ενός έργου που θα διαφήμιζε τα εγχώρια προϊόντα του Περθ.⁷⁴³

Η σύλληψη των δύο φιλόδοξων αλλά και πρωτοποριακών αγγλόγλωσσων μουσικών έργων δεν θα είχε συντελεστεί χωρίς τη σύμπραξη και επιχορήγηση των τοπικών φορέων του Περθ.

Από το Δραματικό Τμήμα του Μουσικού Συλλόγου του «Ορφέα», σε συνεργασία με αυστραλιανούς καλλιτέχνες, παρουσιάστηκαν τα επαγγελματικού χαρακτήρα έργα *Αθηναϊκές νύκτες - Athenian nights* *Κάπου στο Περθ, Somewhere in Perth*, τα οποία παρουσιάζονται ακολούθως:

Διαφήμιση του έργου, *Κάπου στο Περθ*
[*Sunday Times*, 26 Σεπτεμβρίου 1940]

⁷⁴² Όταν απασχολήθηκαν εργασιακά στο καπνοπαραγωγικό εργοστάσιο του Πέτρου Μιχελίδη, είχαν ήδη ιδιαίτερες γνώσεις μουσικής παιδείας σε επίπεδο σύνθεσης και συγγραφής, ενώ ο Δ. Ιωαννίδης ήταν συγγραφέας θεατρικών και λογοτεχνικών έργων (George Kanarakis, "The theatre as an aspect of artistic expression by the Greeks in Australia", *ό.π.*, σ. 206).

⁷⁴³ Ο Μουσικός Σύλλογος «Ορφέας», πραγματοποίησε αρχαιρεσίες στο "Savoy Hotel", όπου ο Δ. Ιωαννίδης αναδείχθηκε πρόεδρος του Δ.Σ. και ο Στ. Σαλίγκαρος μουσικός διευθυντής. Στη συνέχεια ψήφισαν για την παραγωγή του έργου *Κάπου στο Περθ* ως Producers τον Jack Orne, τον Jack Richmond & Ferguson, Stage Manager και Hostess την Miss F. Day (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 25 Σεπτεμβρίου 1939).

Συντελεστές του έργου *Αθηναϊκές νύκτες*, με φόντο την Ακρόπολη
[Αρχειό Καναράκη]⁷⁴⁴

I. *Αθηναϊκές νύκτες - Athenian nights*

Η συνεργασία του Μουσικού Συλλόγου «Ορφέας» με τους μουσικούς και τα μπαλέτα της πόλεως Περθ είχε ως αποτέλεσμα την πρώτη παράσταση της επιθεώρησης *Αθηναϊκές νύκτες - Athenian nights* στο Δημαρχείο του Περθ, υπέρ του Ερυθρού Σταυρού (15 Σεπτ. 1939). Το κείμενο του αγγλόγλωσσου έργου το συνέγραψε ο Δ. Ιωαννίδης και η μουσική σύνθεση ήταν του Στ. Σαλίγκαρου. Το ατμοσφαιρικό έργο παιζόταν κάτω από τη σκιά της Ακρόπολης.⁷⁴⁵ Σε ένα σκηνικό τυπικού αθηναϊκού καμπαρέ, έκαναν παρέλαση ο *Διογένης*, η *Πριγκήπισσα Μαρίνα*, ο *μάγκας*, *μεθυσμένοι* και άλλοι χαρακτηριστικοί τύποι, μέσα σε τρεις ώρες τραγουδιού, χορού και σάτιρας.⁷⁴⁶ Επίσης, παρουσιαζόταν ένα ανατολίτικο χαρέμι.⁷⁴⁷ Σαράντα καλλιτέχνες, με μια πλήρη ορχήστρα με μουσική δέσποζαν στη σκηνή.⁷⁴⁸ Σαν επιστέγασμα, το έργο

⁷⁴⁴ George Kanarakis, *ό.π.*, σ. 201.

⁷⁴⁵ *Daily News*, 13 Σεπτεμβρίου 1939.

⁷⁴⁶ Στην οπερέτα *Αθηναϊκές Νύκτες* γινόταν μία νοσταλγική αναφορά στη ζωή της πόλης της αθηναϊκής πρωτεύουσας. Η εξέλιξη των διαφόρων σκηνών, με τους χαρακτηριστικούς τύπους των Αθηνών, τα μερακλήδικα τραγουδάκια και το μπαλέτο, χρωμάτισαν τόσο ελκυστικά την αθηναϊκή ατμόσφαιρα που νόμιζε κανείς πως «ευρίσκεται στις Αθήνας και όχι εις την Αυστραλίαν» (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 29 Σεπτεμβρίου 1939).

⁷⁴⁷ Στη δεύτερη πράξη σαν όνειρο, ανάμεσα σε πολύχρωμους προβολείς παρουσιάστηκε ένα ανατολίτικο χαρέμι με οδαλίσκες και τους συναρπαστικούς χορούς του μπαλέτου, που τα ανατολίτικα τσακίσματα σκορπούσαν μία υπερκόσμια γοητεία. Ήταν η προεισαγωγή ενός χορού μεταμφιεσμένων στο καμπαρέ, που θύμιζαν τις *Χίλιες και μία νύκτες* των παραμυθιών. Ανάμεσα στα θέματα υπήρχαν τραγουδάκια που εκτελούνταν με διασκεδαστική γοργότητα, έξυπνοι διάλογοι και σάτιρα (*West Australian*, 14 Σεπτεμβρίου 1939).

⁷⁴⁸ *Daily News*, 13 Σεπτεμβρίου 1939 και *West Australian*, 6 και 16 Σεπτεμβρίου 1939.

έκλεινε με μία υπέροχη συμβολική εικόνα του Ερυθρού Σταυρού με 30 νοσοκόμες επί σκηνής.

Το έργο επαναλήφθηκε μετά από ένα μήνα περίπου κατόπιν προτροπής της Ενώσεως Απόμαχων Αυστραλών Πολεμιστών, (Returned Soldiers League) στη μεγάλη σκηνή του θεάτρου “Carito!” με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων και την προσφορά υποστήριξης στο αυστραλιανό Ταμείο Πολέμου (26 Οκτ.).⁷⁴⁹

Η τρίτη παράσταση του έργου *Αθηναϊκές βραδιές* πραγματοποιήθηκε στο Δημαρχείο Fremantle το ίδιο έτος (24 Νοεμ.).⁷⁵⁰

Επαναλήφθηκε στο τέλος του 1939 στο Δημαρχείο του Midland Junction του Περθ (8 Δεκ.). Οι εισπράξεις των παραστάσεων διατέθηκαν στο Ταμείο του Soldiers Comford Fund. Τα έργα επίσης ηχογραφήθηκαν για το ραδιόφωνο από τους σταθμούς 6IX, 6 ML και 6 WB, ως απαρχή μίας σειράς μεταδόσεων από το ραδιόφωνο ελληνικών έργων.⁷⁵¹

Εμπνευστές και βασικοί συντελεστές του έργου ήταν οι Δ. Ιωαννίδης και Στ. Σαλίγκαρος, καθώς ο πρώτος έγραψε το λιμπρέτο και ο δεύτερος τη μουσική της οπερέτας που περιελάμβανε φωνητικά σόλο, χορευτικά νούμερα και άλλα σύνολα.

Τα μουσικά μέρη εκτελέστηκαν από τους: Signorina Aida de Rallis, Basil Constance ή Βασίλη Κουτσούκο (τενόρο), Joan Stanton και Ilma Johnson (σοπράνο), κορυφαίους τραγουδιστές. Το σόλο των μουσικών οργάνων παίχθηκαν από τους Rud Elsborg (βιολί), T. Stefanoni (ακορντεόν) και Ευάγγελο Σοφούλη (κιθάρα). Πρωταγωνίστησε ο Jack Orme.

Στο χορευτικό μέρος η Eileen Kitson εμφανίστηκε σε μια σειρά από χορευτικά νούμερα με ατομικά σόλο, αλλά και μαζί με το μπαλέτο της. Στο μπαλέτο υπεύθυνη ήταν η Αθ. Ηλιοπούλου, στους χορούς οι Μαρία και Σοφία Κακαβούλη, ενώ στις άλλες ποικιλίες τούρκικων χορών υπεύθυνος ήταν ο Χρ. Αναστασίου. (Το μουσικοχορευτικό έργο, παρουσίαζε ένα ανατολίτικο χαρέμι). Συντελεστές ψυχαγωγίας ήταν οι Joyce Reid, Dora Gordon, J. Lowick, George Simpson και Στ. Σαλίγκαρος.

Οι ομογενείς καλλιτέχνες του Περθ διακρίθηκαν στους ρόλους: Ελένη Ιωαννίδου ως *Γαλλίδα περιηγήτρια*, Μαρία Κολυβά ως *Αγγλίδα περιηγήτρια*, Δημ. Ιωαννίδης ως *οδηγός περιηγητών*, Αθηνά Κουτσούκου (το γένος Περιβολάρη) ως *Κορίτσι των Αθηνών*, Στ. Σαλίγκαρος ως *Μάγκας Αθηνών*, Ι. Κικέρης ως *Ακόλουθος*, Ι. Ευαγγελινίδης ως *Εστιάτορας*, Κων/να Σαπκάρη ως *Ρωσίδα σερβιτόρα*. Επίσης συμμετείχαν και οι Αλ. Σαπκάρης, Αρ. Παπαϊωάννου και Βασίλ. Παπαϊωάννου.⁷⁵² Κείμενο και στίχοι: Δ. Ιωαννίδης. Πρωτότυπη μουσική σύνθεση: Σ. Σαλίγκαρος. Παραγωγοί: Δ. Ιωαννίδης και J. Orme.⁷⁵³

⁷⁴⁹ Ο.π.

⁷⁵⁰ Ο.π.

⁷⁵¹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 16 Δεκεμβρίου 1939.

⁷⁵² Στη συνέλευση των πολιτών της πόλεως Περθ, που διεξήχθη στο Δημαρχείο, υπό την προεδρία του Λόρδου Δημάρχου Hon. C. Harper, συστήθηκε σωματείο με την επωνυμία The Local Products League, με σκοπό όπως με διάφορους τρόπους και μέσα επιτύχουν την υποστήριξη και προτίμηση των τοπικών προϊόντων. Αποφασίστηκε η παράσταση μουσικοθεατρικού έργου, για τους σκοπούς του σωματείου (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 26 Οκτωβρίου 1939).

⁷⁵³ *West Australian*, 16 Σεπτεμβρίου 1939.

II. Κάπου στο Περθ - *Somewhere in Perth*

Η επιτυχία που συνάντησε το έργο *Αθηναϊκές Νύκτες*, είχε σαν συνέπεια να προβούν οι βασικοί συντελεστές του, Δ. Ιωαννίδης και Σ. Σαλίγκαρος, στη συγγραφή και παρουσίαση της τρίπρακτης οπερέτας *Κάπου στο Περθ, Somewhere in Perth*, το επόμενο έτος 1940.⁷⁵⁴ Η τοπική βιομηχανία, ήταν το κύριο θέμα του νέου έργου και υπήρχαν εξαιρετικά νούμερα στην παράσταση.⁷⁵⁵ Το έργο παρουσιάστηκε στο “Her Majesty’s Theatre” (28 και 29 Σεπτ.).

Τα έσοδα της παράστασης προορίζονταν να ενισχύσουν τα πατριωτικά κεφάλαια για τους Στρατιώτες του Πολέμου. Σπόνσορες της παράστασης ήταν οι σιδηρόδρομοι A.N.A. Queens.⁷⁵⁶ Το θέμα του έργου *Κάπου στο Περθ*, ήταν εντελώς πρωτότυπο. Η ιστορία που το διατρέχει, αφορούσε ένα νεαρό πωλητή που κατέληγε άνεργος εξαιτίας της έλλειψης δημόσιας υποστήριξης των τοπικών προϊόντων, για τα οποία είχε ταξιδεύσει. Ο ίδιος σκόπευε να παντρευτεί, αλλά η άφιξη ενός κοριτσιού από το Σύδνεϋ, οδηγούσε σε επιπλοκές την όλη κατάσταση. Το τέλος του έργου ήταν ευχάριστο, καθώς μία τοπική επιχείρηση απορροφούσε τελικά τα προϊόντα. Η αυλαία έκλεινε χαρούμενα κάτω από τους ήχους των μουσικών τραγουδιών: «Δουλειά - πώληση προϊόντων δυτικής Αυστραλίας» από τον πωλητή, «καμπάνες γάμου» και ένα «τραγούδι γενεθλίων», μαζί με τα θερμά χειροκροτήματα των θεατών.⁷⁵⁷ Το έργο αποτελούσε μία υπερπαραγωγή. Το καστ ήταν πολυπληθές, υπήρχαν περισσότερα από 60 άτομα επί σκηνής.⁷⁵⁸ Στο έργο περιλαμβάνονταν 20 τραγούδια, 10 μπαλέτα και θεαματικά tableaux από 50 κορίτσια. Πρωταγωνιστούσε ο Rigattier, διάσημος τενόρος, ενώ συμμετείχαν όλοι οι μαθητές του τενόρου, όπως και οι μαθητές - μέλη του Μουσικού Συλλόγου «Ορφέα». Τη διεύθυνση των χορών είχε αναλάβει η Mamie Jones. Στην παράσταση συμμετείχαν τρία μπαλέτα με τη γραμματέα της Ενώσεως Κλασικών χορών (Mamie Jones) που λάμβανε μέρος συμπράττοντας με μία ορχήστρα 20 οργάνων.⁷⁵⁹ Η ίδια, είχε σχεδιάσει και δημιουργήσει μηχανικό σκηνικό για το μπαλέτο, με ειδικές εικόνες που παρείχαν τη σωστή ατμόσφαιρα και το περιβάλλον για το θεαματικό έργο.⁷⁶⁰

Σκηνοθέτες της παράστασης ήταν οι J. Richmond και T. Ferguson.⁷⁶¹ Αν και το κείμενο και τους στίχους της οπερέτας είχε συγγράψει ο Δ. Ιωαννίδης, τη μουσική σύνθεση και μελοποίηση των στίχων είχε κάνει ο Σ. Σαλίγκαρος, υπεύθυνος στην ενορχήστρωση ήταν ο J. Otto.

⁷⁵⁴ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 11 Ιανουαρίου 1940.

⁷⁵⁵ Τα όνειρα και οι αναμνήσεις του Δ. Ιωαννίδη από τη μαγευτική Ανατολή, τα πολυπληθή μπαλέτα και οι σκηνές από τις *Χίλες και Μια νύκτες*, συνδυάστηκαν με την αθηναϊκή μουσική σχολή του Στ. Σαλίγκαρου. Το αποτέλεσμα ήταν το έργο *Κάπου στο Περθ* (*West Australian*, 27 Σεπτεμβρίου και *Sunday Times*, 18 Αυγούστου 1940).

⁷⁵⁶ *West Australian*, 28 Σεπτεμβρίου 1940.

⁷⁵⁷ *Ο.π.*

⁷⁵⁸ Υπήρχαν εξαιρετικά νούμερα στην παράσταση. Ειδικά, το *Ballet Machine* και το φινάλε του έργου, κράτησαν αμείωτο το ενδιαφέρον των θεατών καθώς εφιστούσαν την προσοχή τους στους πρωτογενείς πόρους του κράτους, με έναν ιδιαίτερα εντυπωσιακό και ελκυστικό τρόπο (*Daily News*, 28 Σεπτεμβρίου 1940).

⁷⁵⁹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 9 Απριλίου 1940.

⁷⁶⁰ *Daily News*, 6 Σεπτεμβρίου 1940.

⁷⁶¹ *Sunday Times*, 8 Σεπτεμβρίου 1940.

4) Εργοβιογραφία καλλιτεχνών ομογενειακού θεάτρου

Α. Σύδνεϋ

Γ. Παΐζης
(Από τελετή βράβεισής του)
[G. Kanarakis⁷⁶²]

➤ Γεώργιος Παΐζης ⁷⁶³

Γεννήθηκε στον Σταυρό Ιθάκης το έτος 1893. Αποφοίτησε από τις τρεις τάξεις του Σχολαρχείου και ήλθε στην Αθήνα το 1906 όπου μαθήτευσε στην τέχνη της υποδηματοποιίας. Αυτό ήταν και το επάγγελμα το οποίο εξάσκησε σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Έλαβε μαθήματα υποκριτικής υπό τις αντίζοες τότε συνθήκες του πτωχού περιβάλλοντος διδασκαλίας της ελλαδικής πρωτεύουσας.⁷⁶⁴ Παρακολούθησε τη θεατρική κίνηση της Αθήνας και γνώρισε αξιόλογες προσωπικότητες. Εμφανίζεται ως τακτικό μέλος στο καταστατικό του Συλλόγου Αλληλοβοήθειας Ελλήνων ηθοποιών, που αποτελούσε πρόδρομο του ΣΕΗ.⁷⁶⁵ Ως ακροατής των επιμορφωτικών διαλέξεων του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός συνδέθηκε φιλικά με τον συγγραφέα και πολιτικό Ίωνα Δραγούμη και τον ποιητή Ναπολέοντα Λαπαθιώτη, που τον ενθάρρυναν να ασχοληθεί με τη λογοτεχνία και το θέατρο.⁷⁶⁶ Τον Δεκέμβριο του 1910 ήλθε μετανάστης στο Σύδνεϋ της Αυστραλίας. Από το πρώτο διάστημα της παραμονής του στη νέα χώρα ασχολήθηκε με την εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας και την επέκταση

⁷⁶² G. Kanarakis, *ό.π.*, σ. 205

⁷⁶³ Γ. Καναράκης, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία*, σσ. 73 – 80.

⁷⁶⁴ Η Αθήνα προσέφερε εκείνη την περίοδο (1906 – 1910) πενιχρές γνώσεις τους ηθοποιούς, καθώς το Δραματικό Τμήμα της Σχολής του Ωδείου Αθηνών υπολειτουργούσε, αναγκάζοντας τον Θωμά Οικονομου σε παραίτηση. Η Βασιλική Δραματική Σχολή έκλεισε λίγους μήνες μετά την ίδρυση της, αλλά και οι προσπάθειες για την ίδρυση δραματικής σχολής του Εθνικού Καλλιτεχνικού Συλλόγου, έπεσαν στο κενό (Χρυσοθ. Σταματοπούλου – Βασιλάκου, Εισαγωγή, οι Έλληνες ηθοποιοί (1900 – 1917), *80 Χρόνια ΣΕΗ, 1917 – 1997*, σ. 74).

⁷⁶⁵ Αναφέρεται μαζί με έγκριτα ονόματα, όπως των Πιπίνα Βονασέρα, Διονύσιου Ταβουλάρη, Αικατερίνης Παρασκευοπούλου, Ροζαλίας Νίκα, Θ. Ποφάντη, Μαρ. Κοτοπούλη, Δ. Καζούρη, κ.α. (*ό.π.*, σ. 65).

⁷⁶⁶ Γ. Καναράκης, *ό.π.*, σσ. 74 – 75.

των θεατρικών του γνώσεων.⁷⁶⁷ Παρακολούθησε μαθήματα με τον δάσκαλο και κωμικό ηθοποιό Harry Leston, ενώ παράλληλα εργαζέτο ως υποδηματοποιός.⁷⁶⁸ Σπούδασε θέατρο, απαγγελία και δραματική τέχνη με τον γνωστό δάσκαλο υποκριτικής Gregan Mc Mahon, για μία τριετία και έγινε μέλος του “Repertory Theatre Society”.⁷⁶⁹ Κατά την παρουσία του στην αυστραλιανή σκηνή χρησιμοποίησε το ψευδώνυμο H. A. Haggard συμμετέχοντας σε μικρούς ρόλους, ενώ ήταν μαθητής της Σχολής. Αναδείχθηκε ως σκηνοθέτης και ηθοποιός σε πλειάδα ελληνόγλωσσων και αγγλόγλωσσων θεατρικών έργων.⁷⁷⁰ Ασχολήθηκε με την ποίηση και συνέγραψε ένα θεατρικό μονόπρακτο το 1972, την *Γιαγιά*.⁷⁷¹ Το έργο αυτό αφορούσε την εκκλησιαστική έριδα που είχε ενσκήψει το 1920 και το 1960 και έθιγε τα κακώς κείμενα της παροικίας.⁷⁷² Ο Γ. Παϊζης, χαρακτήρισε το θεατρικό μονόπρακτό του ως «καλοπροαίρετη κοινωνική σάτιρα», αλλά δεν ανεβάστηκε ποτέ καθώς η υπόθεση του έργου είχε σαν φόντο τη διαμάχη μεταξύ της Κοινότητας και της Αρχιεπισκοπής και τον αντίκτυπό της στη νέα γενιά.⁷⁷³ Ο Γ. Παϊζης υπήρξε ένας αθόρυβος, ακάματος και αφιλοκερδής εργάτης, όσο αφορά τη θεατρική ζωή της ελληνικής ομογένειας σε όλη τη διάρκεια της ζωής του.⁷⁷⁴ Τις καλλιτεχνικές του αναζητήσεις και την αγάπη του για το θέατρο δεν τις ανέκοψε η μετανάστευση στην Αυστραλία. Αντίθετα, τις επεξέτεινε. Πρωτοστάτησε σε όλες τις ενέργειες ιδρύσεως θεατρικών εταιριών της ελληνικής παροικίας και ήταν συνεχώς παρών σε όλες τις καλλιτεχνικές κοινοτικές εκδηλώσεις.⁷⁷⁵ Στην αίθουσα του Μορφωτικού Ομίλου Ελλήνων Σύδνεϋ, Elisabeth str., ο Γ. Παϊζης δίδασκε δωρεάν την αγγλική γλώσσα στους ομογενείς τα μεσημέρια της Κυριακής τη

⁷⁶⁷ Τις καλλιτεχνικές αναζητήσεις του και την αγάπη του για το θέατρο, δεν τις ανέκοψε η μετανάστευσή του στην Αυστραλία, αντίθετα συνέχισε τις θεατρικές σπουδές του σχεδόν μόλις έφθασε εκεί (ό.π., σ. 75).

⁷⁶⁸ Το 1906, όταν ήλθε στην Αθήνα ο Γ. Παϊζης παράλληλα με την εργασία του σε υποδηματοποιείο, φοίτησε σε νυκτερινή επαγγελματική σχολή, με ειδίκευση στον σχεδιασμό και κόψιμο υποδημάτων. Αργότερα, εξέτεινε τις γνώσεις του στο Τεχνικό Κολλέγιο του Σύδνεϋ μεταξύ του διαστήματος 1912 – 1916, όπου έλαβε δίπλωμα στην ίδια ειδικότητα. Από τις στήλες του *Εθνικού Βήματος* συχνά επεξηγούσε τις αντιστοιχίες αυστραλιανών νούμερων παπουτσιών για αποστολές σε συγγενείς ομογενών στην Ελλάδα (ό.π. και *Εθνικόν Βήμα*, 28 Νοεμβρίου 1945).

⁷⁶⁹ Δεν εγκατέλειψε ποτέ την αγάπη του για μόρφωση και ακόμα προς το τέλος της ζωής του, στην ηλικία των 83 ετών, εγγράφηκε στο Πανεπιστήμιο του Σύδνεϋ και παρακολούθησε μαθήματα Ανθρωπιστικών Σπουδών, αλλά δεν αποφοίτησε καθώς τον ανέκοψε ασθένεια (Γ. Καναράκης, ό.π.).

⁷⁷⁰ Ο Γ. Παϊζης συμμετείχε τόσο σε ελληνικά, όσο και σε αγγλόγλωσσα έργα (δραματικά, κωμωδίες και οπερέτες και revues) όπως, στο *Κουρέλι* του Dario Niccodemi, 1931, *The Petrified Forest* του Robert E. Sherwood, 1939, *Scandal in a Girls' High School*, κ.α. [<https://www.ausstage.edu.au>, (ημ. προσβ. 5-5-2021)].

⁷⁷¹ Το θεατρικό αυτό έργο ήταν μία καταγγελία κατά της γνωστής κοινοτικής διαμάχης, εξαιτίας των θέσεων της εκκλησίας. Περιέγραφε τη διάσπαση της οικογένειας, καθώς δύο νέοι αποφάσιζαν να παντρευτούν αλλά οι οικογένειες που ανήκαν σε διαφορετικές φατρίες διαφωνούσαν σχετικά με την εκκλησία που θα γινόταν το μυστήριο. Τελικά οι νέοι έκαναν το γάμο στο Δημαρχείο μόνοι τους, με την γιαγιά τους μάρτυρα (ευγενική παραχώρηση του έργου, Γ. Καναράκης βλ. και Γ. Καναράκης, ό.π.).

⁷⁷² Από συνέντευξη της Σοφίας Καθάρειου, «Διττή πραγματικότητα», περ. *Γιοφύρι*, Νεοελληνικών Σπουδών, αρ. 12, Σύδνεϋ 1991, σ. 82 – 87 και Ελ. Τσεφαλά, ό.π., σ. 469.

⁷⁷³ Πιπίνα Δ. Ιωσηφίδου – Elles, ό.π., σ. 80.

⁷⁷⁴ Χρήστος Ν. Φίφης, *Το Ελληνικό θέατρο στην Αυστραλία* στο <https://neoskosmos.com/el/210997/to-elliniko-theatro-stin-afstralia>, (ημ. προσβ. 5-6-2021).

⁷⁷⁵ Από το Σύδνεϋ ξεκίνησε και η περιοδεία του θεατρικού σχήματος του Θιάσου Αθηνών, που έλαβε πρόσκληση να επισκεφθεί την Αυστραλία από τον πρώτο θεατρικό οργανισμό της (βλ. και Ν. Φίφης, ό.π.).

δεκαετία του 30.⁷⁷⁶ Αρκετά αυστραλογεννημένα παιδιά ομογενών, κατάφεραν να μιλήσουν ελληνικά, χάρη στα θεατρικά έργα που τους δίδαξε ο Γ. Παΐζης.⁷⁷⁷ Συμμετείχε στην κριτική επιτροπή διαγωνισμού διηγήματος που προκήρυξε ο νεανικός Σύλλογος Ολυμπιακός το 1951.⁷⁷⁸ Ήταν παρών σε κάθε είδους πνευματική εκδήλωση, δίνοντας διαλέξεις για τη μουσική, το θέατρο, την ιστορία. Συγκαταλέγεται σε έναν από τους θρύλους του παροικιακού θεάτρου του Σύδνεϋ.⁷⁷⁹ Η περίπτωση του αποτέλεσε σπάνιο φαινόμενο στην ιστορία του ελληνικού θεάτρου της Αυστραλίας, καθώς για δεκαετίες ανάμεσα στους ηθοποιούς της παροικίας ήταν ο μόνος επαγγελματίας, ο οποίος καθοδηγούσε τους νεότερους.⁷⁸⁰ Συνέχισε τις θεατρικές του δραστηριότητες μέχρι τον θάνατό του το 1984.⁷⁸¹ Στον Γ. Παΐζη οφείλεται και η περιοδεία του θεατρικού σχήματος της Αθηναϊκής Εταιρείας, που έλαβε πρόσκληση να επισκεφθεί την Αυστραλία από τον πρώτο θεατρικό οργανισμό της. Την περίοδο 1940 ήταν πρόεδρος του Συλλόγου Ιθακησίων και υπεύθυνος των καλλιτεχνικών προγραμμάτων του Συλλόγου.⁷⁸² Υπήρξε διδάσκαλος της δραματικής τέχνης νεότερων ηθοποιών, όπως της ομογενούς Κικής Μπέτυ κ.α. Συνεργάστηκε με θιάσους της Αυστραλίας, όπως το Θέατρο Τέχνης Αυστραλίας, Θέατρο Κωμωδίας, Action Theatre.⁷⁸³ Υπηρέτησε τον Ελληνισμό για 70 έτη και η πνευματική και καλλιτεχνική του συνεισφορά υπήρξε ανεκτίμητη.⁷⁸⁴

Πρωτοστάτησε σε όλα τα θεατρικά δρώμενα της ελληνικής παροικίας:

- Ίδρυση θεατρικών οργανισμών
 - Φιλοδραματική Εταιρεία του Ελληνικού Θιάσου Αυστραλίας, 1915
 - Ελληνικός Θιάσος Αυστραλίας, 1931
 - Ελληνικό Θέατρο Αυστραλίας (σε σύμπραξη με τον Δημήτρη Νταβίσκο, με στόχο τη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και κουλτούρας στην ελληνική παροικία), 1963⁷⁸⁵
 - Ελληνική Θεατρική Σκηνή (σκηνοθέτησε τη *Φιλομένη Μαρτουράνο*, του Eduardo de Filippo το 1981 και τη *Στέλλα Βιολάντη* του Ξενόπουλου το 1982, (1981 – 1982)
 - Ίδρυση ερασιτεχνικών σχημάτων
 - Μητροπολιτικός Ερασιτεχνικός Όμιλος Αγίας Σοφίας, 1936
 - Θεατρικός Όμιλος του Συλλόγου «Χελμός», 1939

⁷⁷⁶ *Εθνικόν Βήμα*, 7 Ιουλίου 1937.

⁷⁷⁷ Όπως στην περίπτωση της Σ. Βεντούρα και Ε. Ασλάνη, που συμμετείχαν στα έργα *Στα στραβά* και *ο Πνευματισμός*, με τον καλλιτεχνικό όμιλο «Άτλαντα» (ό.π., 29 Αυγούστου 1945).

⁷⁷⁸ *Ο.π.*, 10 Οκτωβρίου 1951.

⁷⁷⁹ Ο Γ. Παΐζης μαζί με τον Χρυσόστομο Μαντουρίδη και τον Γεώργιο Πρίντεζη αναφέρονται από τον δημοσιογράφο Γεώργιο Τσαρδάνη ως τα σημαντικότερα θεατρικά πρόσωπα στην παροικία του Σύδνεϋ, γιατί είχαν καλλιτεχνική συνείδηση στην πράξη (Ελένη Τσεφαλά, *ό.π.*, σ. 68).

⁷⁸⁰ Γ. Καναράκης, *ό.π.*, σ. 182.

⁷⁸¹ *Ο.π.*

⁷⁸² Διοργάνωσε επιτυχημένες χοροεσπερίδες, όπως στις 11 Σεπτεμβρίου 1940 στο “Paddington Town Hall” (*The Daily Telegraph*, 12 Σεπτεμβρίου 1940 και *Εθνικόν Βήμα*, 12 Απριλίου 1940).

⁷⁸³ <https://greeceandco.com.au/biographies/κική-μπέττι/>, (ημ. προσβ. 5-2-2020).

⁷⁸⁴ Γ. Καναράκης, «Η θεατρική δημιουργία των Ελλήνων στην πολυπολιτισμική Αυστραλία», *Πρακτικά Συμποσίου: «Θέατρο, Διασπορά και Εκπαίδευση»*, 22-23 Ιουλίου 2006, επιμ. Μιχάλης Δαμανάκης, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, Ρέθυμνο 2007, σ. 46.

⁷⁸⁵ Ελένη Τσεφαλά, *ό.π.*, σ. 46.

- Δραματικό Τμήμα Άτλαντος, 1943
- Καλλιτεχνικός Όμιλος Αυστραλίας (τμήμα της Ελληνικής Κοινότητας), 1950
 - Σκηνοθεσίες
- *Λύρα του γέρο Νικόλα* του Δημ. Κορομηλά, σχολική εορτή παρούκίας, 1914⁷⁸⁶
- *Σκλάβο* του Σπυρ. Περεσιάδη, στο “Little Theatre” (Φιλοδραματική Εταιρεία), 1916
- *Dream faces* μονόπρακτο δράμα, *Ακόμα δεν τον είδαμε (Anticipation)* μονόπρακτη κωμωδία του Ν. Λάσκαρη, στο “st. James Hall”, (Πανελλήνιος Ένωση, 15 Ιουλ.), 1925
- *Το Κουρέλι* του D. Niccodemi στο θέατρο “Savoy” (Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας, 16 Ιαν.), 1931
- *Τιμή Άδοξη* του Κ. Ρωμανού, *Μία νύκτα στην Αθήνα* στο “st. James Hall” (Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας, 27 και 28 Μαΐου), 1931
- *Ψυχοσάββατο* του Γρ. Ξενόπουλου και *Το ’χαψε ο θεός* “st. James Hall” (Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας, 15 και 18 Ιουν.), 1931
- *Τιμή Άδοξη* και *Δραγουμάνος* (Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας, 26 Φεβρ.), 1932
- *Ζητείται υπηρέτης, Mr and Mrs Smith are dressing, Μις Έβανς*, (κωμωδίες), *The brass door knob* (δράμα) στη σκηνή της σχολικής αίθ. της αγίας Σοφίας (Μητροπολιτικός Ερασιτεχνικός Όμιλος Αγίας Σοφίας, (15, 16 Σεπτ.), 1936
- *Αλλού κτυπά το νερό* του Νικ. Λάσκαρη, *Ask No Question* (αγγλόγλωσσο), *Στα στραβά* Νικ. Λάσκαρη (κωμωδίες) στη σχολική αίθουσα της Αγ. Σοφίας, (Μητροπολιτικός Ερασιτεχνικός Όμιλος Αγίας Σοφίας 1^η και 2^α Δεκ.), 1936
- *Γκόλφω, Εσμέ και Σκλάβο, Χορός του Ζαλόγγου* του Σπυρ. Περεσιάδη, (Θεατρικός Όμιλος Φιλανθρωπικού Συλλόγου «Χελμός», 17 Μαΐου), 1939⁷⁸⁷
- *Γκόλφω*, Σπυρ. Περεσιάδη στο “Maccabean Hall”, (Ελληνική Κοινότητα, 2 Ιουνίου), 1941
- *Μαλλιά κουβάρια* του Νικ. Λάσκαρη, στο “Maccabean Hall” (Θεατρικός Όμιλος «Άτλας», 20 και 21 Ιουλ. και 31 Αυγ.), 1943⁷⁸⁸
- *Ελληνικός Κλεφτοπόλεμος* (μικρό θεατρικό) στο “Assemply Hall” στην Εορτή Παγκοσμίου Νεολαίας με την ομάδα του Άτλαντος (23 Οκτ.). Η εκδήλωση είχε σκοπό την υποστήριξη της Διεθνούς Υπηρεσίας Νεολαίας και τον Ερυθρό Σταυρό, 1943⁷⁸⁹
- *Στα στραβά, ο Πνευματισμός*, κωμωδίες του Νικ. Λάσκαρη και μία επιθεώρηση, στο ελληνικό κέντρο⁷⁹⁰ (Θεατρικός Όμιλος «Άτλας» 21, 22 και 25 Αυγ., 29 Σεπτ.), 1945⁷⁹¹

⁷⁸⁶ Το έργο ξαναπαρουσιάστηκε από τον θεατρικό όμιλο του Ελληνικού θεάτρου Σύδνεϋ το έτος 1946, υπό την καλλιτεχνική διεύθυνση των Μ. Σάμιου και Β. Πίτσικα (*Εθνικόν Βήμα*, 13 Νοεμβρίου 1946).

⁷⁸⁷ Τα έσοδα των έργων θα διατίθεντο για την αυστραλιανή αεροπορία και για φιλανθρωπικές ανάγκες του Συλλόγου (ό.π., 17 Μαΐου 1939).

⁷⁸⁸ Ο.π., 28 Ιουλίου και 11 Αυγούστου 1943.

⁷⁸⁹ Ο.π., 20 Οκτωβρίου 1943.

⁷⁹⁰ Δημιουργήθηκε στην αίθουσα του Συλλόγου κομψή σκηνή (θεατρίδιο) από τον καλλιτέχνη ταμιά του «Άτλαντος», Π. Μακαρούνα (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 20 Αυγούστου 1945).

⁷⁹¹ *Εθνικόν Βήμα*, 8 Αυγούστου και 26 Σεπτεμβρίου 1945.

- *Άστε ντούα*, μονόπρακτη κωμωδία του Αλεξ. Πίστη και *Καναρίνι*, μονόπρακτη κωμωδία του Ανδρέα Νικολάρα, στο “Maccabean Hall” (Θεατρικός Όμιλος «Άτλας», 30 Απρίλ, 2 και 9 Μαΐου), 1946⁷⁹²
 - *Στα στραβά, ο Πνευματισμός* κωμωδίες του Νικ. Λάσκαρη (18 Ιουλ.), 1947⁷⁹³
 - *Ο μπαμπάς εκπαιδεύεται* του Σπύρου Μελά (3 Αυγ. 1949).⁷⁹⁴ Ο Παΐζης σε ρόλο σκηνοθέτη, μουσικός διευθυντής ο Στ. Σαλίγκαρος⁷⁹⁵ (Προσωρινή Επιτροπή με σκοπό τη δημιουργία του μόνιμου Καλλιτεχνικού Ομίλου της Κοινότητας αποτελούμενη από τους Θ. Γεωργαντόπουλο, Θ. Νικολαΐδη και Scotts)
 - *Το στραβόξυλο* του Δημητρίου Ψαθά, στο Y.W.C.A (Καλλιτεχνικός Όμιλος Αυστραλίας με σύμπραξη Τ. Καλδή, 17 και 19 Ιουλ.) 1951⁷⁹⁶
 - *Ο εαυτούλης μου* του Δημ. Ψαθά (Καλλιτεχνικός Όμιλος Αυστραλίας), 1952
 - *Αιώνια Ζωή* του Τίμου Μωραϊτίνη (Καλλιτεχνικός Όμιλος Αυστραλίας), 1952
 - *Το Στραβόξυλο* του Δημ. Ψαθά (Καλλιτεχνικός Όμιλος Αυστραλίας), 1952
 - *Ο εαυτούλης μου* του Δημ. Ψαθά (Καλλιτεχνικός Όμιλος Αυστραλίας), 1952
 - *Φον Δημητράκης*, του Δημ. Ψαθά στο Y.W.C.A. Liverpool str., υπέρ των σεισμοπαθών Ελλήνων (Καλλιτεχνικός Όμιλος Αυστραλίας 8, 9 και 10 Δεκ.), 1953⁷⁹⁷
 - Σκηνοθεσία ευεργετικών παραστάσεων που διοργάνωσε η Λεσβιακή Αδελφότητα, για την υποστήριξη του ασθενούντος ερασιτέχνη ηθοποιού και καλλιτέχνη Μάριου Σάμιου στο Y.W.C.A. (19, 20 και 21 Μαΐου), 1953⁷⁹⁸
 - *Τα αρραβωνιάσματα* του Δημ. Μπόγρη, 1959
 - *Αν δουλέψεις θα φας* του Νίκου Τσεκούρα, 1960
 - *Φωνάζει ο κλέφτης* του Δημ. Ψαθά, (Ελληνικό Θέατρο Αυστραλίας), 1963
 - *Φάυλος κύκλος* του Δημ. Ψαθά, (Ερασιτεχνικό Θέατρο «Απόλλων»), 1969
 - *Οι Ατίθασοι* του Δημ. Ψαθά, (Ελληνικό Θέατρο Αυστραλίας), 1979
 - *Φιλομένα Μαρτουράνο* του Eduardo de Filippo (Ελληνική Θεατρική Σκηνή), 1981
 - *Λιθουανία, Ανδρειωμένος*, (Ελληνικό Θέατρο Ρεπερτορίου), 1981
 - *Στέλλα Βιολάντη* του Γρηγ. Ξενόπουλου (Ελληνική θεατρική Σκηνή), 1982⁷⁹⁹
- Ο Γ. Παΐζης ήταν επίσης σκηνοθέτης μικρών θεατρικών δρώμενων σε χοροεσπερίδες και εκδηλώσεις της Κοινότητας.
- Σκηνοθεσία δρώμενων
- *Φραγκεστάιν* σε αναπαράσταση σκηνής του αντίστοιχου κινηματογραφικού έργου το έτος 1933, στην αίθουσα Café, Elisabeth str., στην αποκριάτικη

⁷⁹² Ο.π., 1 Μαΐου 1946.

⁷⁹³ Ο.π., 10 Δεκεμβρίου 1947.

⁷⁹⁴ Ο Γ. Παΐζης ζήτησε όλοι οι συντελεστές να έχουν ένα πλήρες αντίγραφο του έργου, άσχετα από το εάν η συμμετοχή του ρόλου τους ήταν πολύ μικρή, προκειμένου να έχουν κατανοήσει πλήρως την υπόθεση και την ατμόσφαιρα της μοντέρνας ελληνικής σάτιρας (ό.π., 5 Οκτωβρίου 1949).

⁷⁹⁵ Ο.π., 3 Αυγούστου 1949.

⁷⁹⁶ Ο.π., 11 Ιουλίου 1951.

⁷⁹⁷ Συμμετείχαν: Τάκης Καλδής Δ. Χαρίτος, Ν. Πισπινής Λεωνίδας, Μέλπω Ζαροκόστα Μαρία, Λ. Αριστοδήμου Ζαφλάς, δις Οικονόμου Άννα, Ρ. Κοκκίνου Φωφώ (ό.π., 2, 9 και 13 Δεκεμβρίου 1953).

⁷⁹⁸ Ο.π., 13 Μαΐου 1954.

⁷⁹⁹ Αυτό ήταν το τελευταίο του έργο σκηνοθεσίας, όταν ο Γ. Παΐζης ήταν 90 ετών (G. Kanarakis, “The theatre of Australian Hellenism in historical perspective”, ό.π., σ. 183).

χοροεσπερίδα του Συλλόγου Νέων, τον οποίο υποδύθηκε ο Γ. Καπράλος, (15 Φεβρ.), 1933 ⁸⁰⁰

- Σκηνοθεσία χριστουγεννιάτικου σχολικού κοντσέρτου στην αίθουσα της Αγίας Σοφίας, σε συνεργασία με τη δασκάλα Αλεξάνδρα Κορδάρη. Πρόγραμμα: Α) *Η Πεντάμορφη με τους επτά νάνους*, δράμα σε πράξεις πέντε (με χορευτικό πρόγραμμα 20 Ελληνίδων υπό τη δ/ση της δ/δος Segus), Β) *Το όνειρο της Πρωτοχρονιάς* (οπερέτα), Γ) *Η Γέννησις του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού* (ποιητική αναπαράσταση), (25 Δεκ.), 1936 ⁸⁰¹
- Πατριωτική εσπερίδα στην αίθουσα του “New Theatre League”, 167 Castlereagh st., με σκοπό την οικονομική ενίσχυση του αγώνα υπέρ της Ελλάδος και Αυστραλίας. Οι διοργανωτές της Πανελλήνιας Συνομοσπονδίας, ανέθεσαν στον Γ. Παϊζή ως καλλιτεχνικό διευθυντή να παρουσιάσει το πρόγραμμα, που αποτελείτο από διάφορα νούμερα (25 Απρ.), 1944 ⁸⁰²
- Εορτασμός απελευθέρωσης της Ελλάδας: Σκηνοθέτησε την πανηγυρική πατριωτική εκδήλωση της Κοινότητας στο Δημαρχείο Pattington. Σε επίσημη παρέλαση εντός της αίθουσας προπορεύοντο Εύζωνες με τις συμμαχικές σημαίες και ακολουθούσε η Ισαβέλλα Νένα με πυρσό της Ελευθερίας. Παρέλασαν Έλληνες υπηρετούντες στον αμερικανικό και αυστραλιανό στρατό και στο ναυτικό, Ελληνίδες με ενδυμασίες Αμαλίας και νησιώτικες που έφεραν ταινίες από τις πόλεις που αντιπροσώπευαν. Μετά από ομιλίες και άσματα, ο ίδιος ο Γ. Παϊζής απήγγειλε ποίημα του Θεόδωρου Γεωργαντόπουλου, 1944 ⁸⁰³
- Σκηνοθέτησε την πομπή των «Ανθεστηρίων» (τελετή του πέπλου της Αθηνάς), σε χοροεσπερίδα της Κυθηραϊκής Αδελφότητας, στο κέντρο “Trocadero” (τελετή του πέπλου), (25 Σεπτ.), 1945 ⁸⁰⁴
- Εύθυμο καλλιτεχνικό πρόγραμμα στο “Maccabean Hall” με τον Δραματικό Όμιλο του «Άτλαντος» (Συμμετείχαν ερασιτέχνες, ο καλλιτέχνης Λάμπος με το βιολί του, ο κωμικός Ι. Λινός. Το ήμισυ των εισπράξεων της παράστασης στάλθηκε στα θύματα του πολέμου στην Ελλάδα), 1946 ⁸⁰⁵
- Μουσικοφιλολογική βραδιά «Στη μάντρα του Αττίκ», για να τιμηθούν τα 10 χρόνια από τον θάνατό του. Στην αίθουσα Y.W.C.A. σε ένα ποικίλο πρόγραμμα, ο Παϊζής απήγγειλε το ποίημα *Οργανάκι*, (Καλλιτεχνικός Όμιλος Αυστραλίας, 7 Δεκ.), 1954 ⁸⁰⁶
 - Συμμετοχή σε θεατρικούς ρόλους
- *Καπετάν Καλογραίας*, στο έργο *Σκλάβοι* του Περεσιάδη στο “Little Theatre” (Φιλοδραματική Εταιρεία, 13 Απρ.), 1916

⁸⁰⁰ *Εθνικόν Βήμα*, 15 Φεβρουαρίου 1933.

⁸⁰¹ *Ό.π.*, 16 Δεκεμβρίου 1936.

⁸⁰² *Ό.π.*, 19 Απριλίου 1944.

⁸⁰³ *Ό.π.*, 1 Νοεμβρίου 1944.

⁸⁰⁴ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 27 Σεπτεμβρίου 1945.

⁸⁰⁵ *Εθνικόν Βήμα*, 10 Απριλίου 1946.

⁸⁰⁶ *Ό.π.*, 15 Δεκεμβρίου 1954.

- *β' Αγγελιοφόρος*, στον *Οιδίποδα Τύραννο*, με τον Αθηναϊκό Θίασο στο “Kings Hall”, “Conservatorium” Σύδνεϋ και “Temperance Hall” Μελβούρνης, 1923
- *Robert* στο αγγλόγλωσσο, *Dream faces* (με το ψευδώνυμο H. Haggard), (Πανελλήνιος Ένωση, 15 Ιουλ.), 1925
- Συμμετοχή στο έργο *Τιμή Άδοξη* (ή *Σταυρός του Σωτήρος*), του Κ. Ρωμανού, 1931
- *Θεός*, στην οπερέτα *Το χαμεν ο θεός*, 1931
- *Τσιμπούλας* (καθηγητής Φιλοσοφίας) στο *Σκάνδαλο στο Γυμνάσιο Θηλέων* του Φοντόρ Λαντισλάους, σε διασκευή από το ουγγρικό του Γρ. Ξενόπουλου στην αίθουσα Y.W.C.A., Liverpool str., (21 και 21 Μαρτ.), 1950⁸⁰⁷
- *Μακένζυ* (Ιατρός) στο *Όταν οι γυναίκες αγαπούν* της Florence Barclay, στην αίθουσα Y.W.C.A., Liverpool str., (21, 22 και 23 Φεβρουαρίου), 1950⁸⁰⁸
- *Εισαγγελεύς Φλεριώ* στην *Άγνωστο* του Alexandre Bisson, στο Y.W.C.A., Liverpool str., (τιμητικές παραστάσεις Κρινιώς Παπά και Σπύρου Μουσούρη, 16 και 18 Μαΐου), 1950⁸⁰⁹

Το 1954, η Εταιρεία Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων ανέθεσε στον Γ. Παΐζη την αντιπροσώπευσή της στην Αυστραλία. Ο Γ. Παΐζης αποτελούσε τον σύνδεσμο της πνευματικής κίνησης της Αυστραλίας με την εταιρεία στην Αθήνα. Καλούσε την ομογένεια και τους ενδιαφερομένους θιάσους, θεατρικά συγκροτήματα, καλλιτεχνικούς οργανισμούς κλπ., να συμπράξουν με την εταιρεία, καθώς υπήρχε κατάλογος έργων επιθεωρήσεως, οπερέτας και άλλων για τα οποία είχε δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.⁸¹⁰ Εν γένει, ο Γ. Παΐζης δέσποζε σε όλες τις θεατρικές δραστηριότητες του Σύδνεϋ.

Η παρουσία του υπήρξε καθοριστική στην εξέλιξη του κοινοτικού θεάτρου της Αυστραλίας, καθώς ανάμεσα στους ηθοποιούς (ερασιτέχνες) ήταν ο μόνος απόλυτα δοσμένος στην ιδέα και στην τέχνη του θεάτρου.⁸¹¹ Το 1955, στο καλλιτεχνικό στέκι που δημιουργήθηκε στο εστιατόριο «Μινέρβα», του συζύγου της ηθοποιού Μέλπως Παπαδοπούλου, Βαγγέλη, νέοι καλλιτέχνες συνομιλούσαν με τους Παΐζη, Μαντουρίδη και Λάμπη Πασχαλίδη, αποκομίζοντας γνώσεις και δημιουργώντας γόνιμες θεατρικές συνεργασίες.⁸¹² Μία δεκαετία αργότερα, ο Γ. Παΐζης όπως και ο

⁸⁰⁷ Σπύρος Μουσούρης *Γυμνασιάρχης*, Κρινιώ Παπά *Μαθήτρια Κέιτ Ζάιτλ*, Γ. Παΐζης *Τσιμπούλας Καθηγητής Φιλοσοφίας*, Νέλλη Στάμου *Καθηγήτρια*, Νίκη Βέλλη *Καθηγήτρια Σακοράφα*, Τώνη Αντωνίου *Καθηγητής*, Λάκης Γεωργίου *Καθηγητής Φυσικής*, (ό.π., 5 Απριλίου 1950).

⁸⁰⁸ Ο αρχιτέκτονας Μ. Κασσιμάτης ανέλαβε τον σκηνικό διάκοσμο του έργου που εκτυλίσσεται σε τρεις πράξεις με διαφορετικά σκηνικά (ό.π., 15 Φεβρουαρίου 1959). Διανομή ρόλων: Κρινιώ Παπά *Ζαν Κάμπελ*, Σπύρος Μουσούρης *Ζέραλντ Νταλμέν*, Νέλλη Στάμου *Δούκισσα*, Μαρία Κατερίνα *Πόλιν Λίστερ*, Γ. Παΐζης *Μακένζυ*, Λ. Γεωργίου *Μοράντ*, Τάκης Καλδής *Μπίλλης* (ό.π., 1 Μαρτίου 1950).

⁸⁰⁹ Έλαβαν μέρος: Σπύρος Μουσούρης *Ραϊμόν*, Κρινιώ Παπά *Ζακελίνα*, Γ. Παΐζης *Εισαγγελεύς Φλεριώ*, Λάκης Γεωργίου *Νοέλ και Λαρώκ*, Νέλλη Στάμου *Ρόζα*, Μαρία Κατερίνα *Ελένη*, Δ. Βουρνάζος *Δικαστής*, Π. Κονδυλιός *Εισαγγελεύς*, Ελ. Καραντώνης *Βίκτωρ Σουκέ*, Ιάκωβος Ιακωβίδης *Κλητήρ*, Ευάγγελος Μάυσον *Πρόεδρος Ενόρκων* (ό.π., 31 Μαΐου 1950).

⁸¹⁰ *Ο.π.*, 13 Μαΐου 1954.

⁸¹¹ Βλ. και Katerina Diakoumopoulou, “Community Theater and Resilience: The Case of the Greek Diasporic Community Theater in Brussels, Local Development & Society”, pdf, στο http://scholar.uoa.gr/sites/default/files/katdiak/files/e3.23_dimosieysi.pdf, (ημ. προσβ. 12-10-2022).

⁸¹² Ελένη Τσεφαλά, *ό.π.*, σ. 212.

Μαντουρίδης σύχναζαν στο «Σπίτι του Μετανάστη», μία λέσχη διανοουμένων, όπου συγκεντρώνονταν οι καλλιτέχνες και ο πνευματικός ανθός των Ελλήνων του Σύδνεϋ.⁸¹³

Συνολικά, ο Παΐζης πρωτοστάτησε στην ίδρυση θεατρικών ομίλων, δίδαξε από σκηνής πάνω από 60 έργα: ελληνικά και ξένα σε ελληνική μετάφραση, όπως και ορισμένα αγγλόγλωσσα, δράματα, κωμωδίες, οπερέτες και επιθεωρήσεις. Για τη δράση του στο θέατρο της Αυστραλίας και τη συμμετοχή του, θα γίνει ειδική αναφορά σε άλλο κεφάλαιο της διατριβής.

➤ Αλ. Γρίβας

Γεννήθηκε στις Κολλίνες της Αρκαδίας το έτος 1889. Διέγραψε μία περιπετειώδη πορεία από την ηλικία των 14 ετών, έως ότου να φτάσει στην Αυστραλία το 1911 όπου άσκησε το επάγγελμα του δημοσιογράφου και επιχειρηματία.⁸¹⁴ Από το 1914 – 1916 ήταν μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Κοινότητας ΝΝΟ και δίδασκε ως δάσκαλος αμισθί στα πρώτα απογευματινά κοινοτικά σχολεία. Από το έτος 1923 απασχολήθηκε σε κατάσταση βιβλιοπωλείου και πρακτορείο εφημερίδων. Η εκδοτική του συνεργασία με την ομογενειακή εφημερίδα του Σύδνεϋ *Πανελλήνιος Κήρυξ* ξεκίνησε το 1927, ενώ από το 1933 έγινε συνιδιοκτήτης και το 1945 μόνιμος ιδιοκτήτης.⁸¹⁵

Η αρθρογραφία του στην ομογενειακή εφημερίδα ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και πολυσχιδής. Δημοσίευε παιδικές και νεανικές αναμνήσεις, μεταναστευτικά βιώματα από την Αυστραλία, ή την Αμερική, λογοτεχνικά χρονογραφήματα και ευθυμογραφήματα, με το ψευδώνυμο Ναξέλα Σαβίργ (αναγραμματισμός του ονόματος του). Διατηρούσε τις στήλες «Πενιές» και «Χαρακιές», που ασχολούντο με τον κοινωνικό σχολιασμό και είχαν πολιτικοθηρησκευτικά ενδιαφέροντα. Τα ψευδώνυμα που χρησιμοποιούσε ήταν *Μιστράλ*, *Διογένης*, *Ραμπαγιάς*, *Παραχαράκτης*, σε πνευματώδεις κριτικές στήλες, με κοφτό και βραχυγραφικό ύφος.⁸¹⁶

Ήταν ο σχεδόν μόνιμος αρθρογράφος της εφημερίδας και σχολιαστής των παροικιακών πραγμάτων. Εξαιτίας της μακράς μάχιμης και δεινής του δημοσιογραφικής απασχόλησης, τον αποκάλεσαν «πατέρα» της ελληνικής δημοσιογραφίας στην Αυστραλία.⁸¹⁷

⁸¹³ Ο.π., σ. 72.

⁸¹⁴ Εργάστηκε για ένα διάστημα ως συνιδιοκτήτης ειδών ζαχαροπλαστικής. Μετέβη το 1920 στην Αμερική όπου παρέμεινε λόγω του Μικρασιατικού πολέμου και παρακολούθησε μαθήματα οικονομικών και εμπορικών επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο La Salle. Επίσης, επισκέφθηκε αρκετές κοινότητες της Αμερικής. Επέστρεψε στο Σύδνεϋ το 1933 με τη σύζυγό του και την κόρη του (Γ. Καναράκης, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία*, ό.π., σ. 93).

⁸¹⁵ Χρήστος Ν. Φίφης, *Η πρώτη Ελληνική Κοινότητα της Αυστραλίας*, ό.π., σ. 447.

⁸¹⁶ Γ. Καναράκης, ό.π., σ. 95.

⁸¹⁷ Christos Fifis, «Ο Ελληνοαυστραλιανός Τύπος στη δεκαετία του 1950», *Η λογοτεχνική παραγωγή του μεϊζονος Ελληνισμού και του Ελληνισμού της Διασποράς κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα. Οι ελάχιστονες περιπτώσεις*, in E. Close, M. Tsianikas and G. Frazis (επιμ.), *Greek Research in Australia, Proceedings of the Fourth Biennial Conference of Greek Studies*, Flinders University, Department of Languages – Modern Greek: Adelaide 2003, σ. 492.

(Απόσπασμα οικογενειακής φωτογραφίας)
[πηγή: G. Kanarakis⁸¹⁸]

Στα άρθρα του διαφαίνεται η αγωνία του για το μέλλον της παροικίας, τη διατήρηση του Ελληνισμού, τη μόρφωση και παιδεία των νεαρών ομογενών. Στη διαμάχη του 1924 που ξέσπασε στην παροικία του Σύδνεϋ, υποστήριξε τη μερίδα του «Ευπόλυτου Τάγματος», που επικροτούσε και αγωνιζόταν για τα συμφέροντα των Κοινοτήτων. Σε όλη του τη ζωή ενθάρρυνε τη συνεργασία του ομογενειακού στοιχείου και τα κοινά συνέδρια. Αφιέρωσε τη ζωή του στην επίτευξη των σκοπών της ελληνικής παροικίας στην Αυστραλία.⁸¹⁹ Τη δεκαετία του 1940, ήταν μέλος της ΑΧΕΠΑ.

Είχε ενεργό συμμετοχή στις πρώιμες θεατρικές αναζητήσεις της ομογένειας. Αναμίχθηκε στις προσπάθειες δημιουργίας μόνιμου θεατρικού ομίλου στο Σύδνεϋ, καθώς συνέπραξε με τον Γ. Παϊζή στην ίδρυση της Ελληνικής Φιλοδραματικής Εταιρείας στην Αυστραλία το 1915, με τον οποίο τον συνέδεε βαθιά φιλία. Έλαβε μέρος στις πρώτες θεατρικές παραστάσεις της ομογένειας, καθώς είχε πνευματικά ενδιαφέροντα για τη μουσική και λογοτεχνία.⁸²⁰

Δολοφονήθηκε στο προάστειο του Σύδνεϋ, Abbotaford, από τον σύζυγο της ερωμένης του το έτος 1973. Τα παιδιά του Milton, Roland και Cecil ασχολήθηκαν επίσης με το αυστραλιανό θέατρο.⁸²¹

ο Συμμετοχή σε θεατρικά έργα

- Βλάσης, στη Σκλάβα στο “Little Theatre” (Φιλοδραματική Εταιρεία, 12 Ιουλ.), 1916
- Κώστας στο *Ακόμα δεν τον Είδαμε* (Πανελλήνια Ένωση 15 Ιουλ.), 1925

⁸¹⁸ G. Kanarakis, *In the wake of Odysseus: Portraits of Greek Settlers of Australia*, ό.π., σ. 128.

⁸¹⁹ G. Kanarakis, “A Contribution towards the study of the Greek press in Australia”, *Journal for Greek Letters*, vol. 5-7, Modern Greek Studies, Australia and New Zealand 1997-99.

⁸²⁰ G. Kanarakis, *In the wake of Odysseus: Portraits of Greek Settlers of Australia*, ό.π., σ. 117.

⁸²¹ *The Daily Advertiser*, 20 Δεκεμβρίου 1947, *Tribune*, 2 Ιουλίου 1954, *Windsor and Richmond Gazette*, 21 Αυγούστου 1957 και *Nepean Times*, 29 Αυγούστου 1963.

➤ Όμηρος Ρήγας

Γεννήθηκε γύρω στο 1886. Ποιητής, θεατρικός παράγοντας και ηθοποιός της ελληνικής παροικίας, ήταν φύση καλλιτεχνική και είχε αποφοιτήσει από τη Δραματική Σχολή της Αθήνας. Διαδραμάτισε ενεργό ρόλο στα παροικιακά δρώμενα του Σύνδευ, όπου ήταν εγκαταστημένος από το έτος 1928, αλλά και της Αδελαΐδας. Ήταν λογοτεχνικός συνεργάτης και συντάκτης στις εφημερίδες *Πανελλήνιος Κήρυξ* και *Εθνικόν Βήμα*.⁸²² Αρκετά ποιήματά του δημοσιεύθηκαν στον ομογενειακό τύπο.⁸²³ Ιδρυτής και διευθυντής του εκδοτικού οίκου «Πνευματικού Φάρου Ελλήνων Αυστραλίας», εξέδωσε το βιβλίο *Ιστορίες της Ξενητείας*.⁸²⁴ Ο Όμηρος Ρήγας ήταν συνιδρυτής του Ελληνικού Θιάσου Αυστραλίας, το 1931. Η κριτική του *Εθνικού Βήματος* ανέφερε για την ερμηνεία του στο ρόλο του *Κωνσταντή* στο *Ψυχοσάββατο* του Γ. Ξενόπουλου, ότι «κατόρθωσε με δυνατή και βαθύτατη ψυχολογική υπόκριση να διατηρήσει αμείωτο το ενδιαφέρον του ακροατηρίου και να προκαλέσει ρίγη συγκινήσεως. Έξαλλος και ακράτητος να σύρει την ψυχικώς συντετριμμένη *Μαρία* (Κατίνα Πυρπασοπούλου) για να την πνίξει πάνω στο κρεβάτι της πεθαμένης».⁸²⁵ Έλαβε μέρος στο *Κουρέλι* του Niccodemi και ως *Ιούλιος* ερμήνευσε τον «τύπο του ηλικιωμένου πλούσιου αριστοκράτη που είχε συναίσθηση της κοινωνικής του επιρροής και ήθελε να περάσει καλά το υπόλοιπο της ζωής του».⁸²⁶ Εξαιτίας της συνεργασίας του με την εφημερίδα *Εθνικόν Βήμα*, αντιμετώπισε πολεμική τακτική από τον εκδότη της αντίστοιχης εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ*, Αλέξανδρο Γρίβα. Για το λόγο αυτό εγκαταστάθηκε στην Αδελαΐδα, όπου εξέδωσε τη δική του εφημερίδα *Φάρος* το 1935.⁸²⁷ Εκείνο το διάστημα, η παρουσία του Ρήγα αντιμετωπίστηκε με καχυποψία από την ελληνική κοινότητα της πόλης.⁸²⁸ Τη δεκαετία του 1960 χάθηκαν τα ίχνη του.

ο Συμμετοχή του σε θεατρικούς ρόλους (με Ελληνικό Θίασο Αυστραλίας)

- *Κωνσταντής*, στο έργο *Ψυχοσάββατο* του Γρ. Ξενόπουλου, θέατρο “st. James Hall” (5 και 18 Ιουν.), 1931
- *Ιούλιος*, στο *Κουρέλι* του D. Niccodemi, θέατρο “Savoy” (16 Ιαν.), 1931
- *Δημητρός*, στην *Τιμή Άδοξη* του Κώστα Ρωμανού, θέατρο “st. James Hall” (27 και 28 Μαΐου), 1931
- *Μορφονιός και Βλάμης*, στην οπερέτα *Μια νύχτα στην Αθήνα*, “st. James Hall” (27 και 28 Μαΐου), 1931

⁸²² Η συνεργασία του με την εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ* διακόπηκε οριστικά το έτος 1929, εξαιτίας κάποιας νομικής παράβασης, που είχε αρνητικές επιπτώσεις στη συγγραφική του δουλειά (Γ. Καναράκης, *ό.π.*, σ. 115). Κατηγορήθηκε ότι επιτέθηκε σε ένα δεκάχρονο κορίτσι, αφού το δελέασε αρχικά προσφέροντας του φρούτα από το κατάστημά του (*Cumberland Argus and Fruitgrowers Advocate*, 22 Οκτωβρίου 1928).

⁸²³ Όπως το ποίημα *Επιτάφιος* για τον θάνατο της πρωτοκόρης του Πέτρου Μιχελίδη, Ιάσμης (*Εθνικόν Βήμα*, 2 Μαρτίου 1932).

⁸²⁴ *Ο.π.*, 6 Απριλίου 1932.

⁸²⁵ *Ο.π.*, 14 Οκτωβρίου 1931.

⁸²⁶ *Ο.π.*, 22 Απριλίου 1931.

⁸²⁷ Η εφημερίδα του είχε διάρκεια ζωής επτά μήνες (Γ. Καναράκης, *ό.π.*, σ. 116).

⁸²⁸ Θεωρήθηκε ως ο άνθρωπος – μυστήριο, που είχε αναστατώσει την ελληνική και ιταλική κοινότητα, με τις πολιτικές του πεποιθήσεις. Ο Ρήγας αντίθετα διατεινόταν ότι πίστευε μόνο στις ανθρωπιστικές αξίες και δεν είχε καμία άλλη ιδεολογία, ενώ όταν ήταν στην Ελλάδα αρθρογραφούσε για την εφημερίδα *Καθημερινή* (*News*, 5 Οκτωβρίου 1935).

Β. Περθ

Δημ. Ιωαννίδης σε παρέλαση των Ελλήνων στο Περθ, 1942
[*Western Mail*, 5 Νοεμβρίου 1942]

➤ Δημήτριος Ιωαννίδης ⁸²⁹

Ο Δημήτριος Ιωαννίδης, γεννήθηκε στην Αθήνα το 1900 και απεβίωσε στο Σύδνεϋ το 1947. Φοίτησε στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης και το Σκωτικό Κολλέγιο. Πρόκειται για μία εξέχουσα φυσιογνωμία, που τίμησε τον Ελληνισμό με τη συμμετοχή του στα μουσικοθεατρικά δρώμενα της πόλεως Περθ επί 16 έτη και για μία διετία στο Σύδνεϋ, όταν το 1945 εγκαταστάθηκε εκεί ως Γραμματέας της Ελληνικής Κοινότητας, έως τον θάνατό του.⁸³⁰ Η πλήρης και άρτια μόρφωση και κατάρτισή του από την παιδική ηλικία, όταν ακόμα ευρίσκετο στη Σμύρνη, τον οδήγησε στην καλλιέργεια της λογογραφίας και δημοσιογραφίας. Στη Σμύρνη εξέδιδε μαζί με τον Νικόλαο

⁸²⁹ G. Kanarakis, *ό.π.*, σσ. 155-176.

⁸³⁰ *Εθνικόν Βήμα*, 25 Ιουνίου 1947.

Νικολαΐδη, το σατιρικό περιοδικό *Κόσμος*, όπου έγραφε συχνά άρθρα με το ψευδώνυμο «Σαντεκλέρ».⁸³¹ Εκεί συνέγραψε και την ομώνυμη σατιρική επιθεώρηση *Σαντεκλέρ* που ανέβασε επί σκηνής, καθώς και άλλα πατριωτικά έργα και κωμωδίες.⁸³² Ο Δ. Ιωαννίδης, έχασε όλη την οικογένειά του κατά τη μικρασιατική καταστροφή. Δύο αδελφοί του μάλιστα έπεσαν στα πεδία των μαχών. Η πολεμική του δράση του ίδιου στη Μικρασιατική Εκστρατεία ήταν αξιόλογη. Το διάστημα 1918 - 1923 υπηρέτησε στον ελληνικό στρατό, ως έφεδρος αξιωματικός.⁸³³ Έχαιρε ιδιαίτερης εκτιμήσεως από τον τότε Διοικητή του Στρατηγού Ν. Πλαστήρα, που το διάστημα της Πρωθυπουργίας του στην Αθήνα τον προσέλαβε ως ιδιαίτερο Γραμματέα του.⁸³⁴ Τιμήθηκε με τρία μετάλλια του Διασυμμαχικού, της Στρατιωτικής Αξίας και του Πολεμικού Στρατού.⁸³⁵ Στην Αυστραλία, ως απόμαχος έφεδρος αξιωματικός ήταν μέλος αυστραλιανών αντίστοιχων σωματείων και διοργάνωνε δράσεις της Ελληνικής Κοινότητας σε εθνικές επετείους και εορτασμούς, στις οποίες ο ίδιος πρωτοστατούσε.⁸³⁶

Ο Δημ. Ιωαννίδης καταθέτει στεφάνι
για τους Έλληνες πεσόντες, Περθ 1942
[*Western Mail*, 5 Νοεμβρίου 1942]

⁸³¹ Το θεατρικό έργο *Chantecler* του Edmond Rostand, είχε μεταφραστεί από τον Σμυρνιό Γεώργιο Σημηριώτη, ενώ ο νεαρός Δημ. Ιωαννίδης το μετέφρασε το 1916 σε λαϊκή επιθεώρηση (βλ. Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, «Η πρόσληψη της Ευρωπαϊκής δραματουργίας στην καθ' ημάς Ανατολή, Σχέσεις του Νεοελληνικού θεάτρου με το Ευρωπαϊκό: διαδικασίες πρόσληψης στην ιστορία της ελληνικής δραματουργίας από την Αναγέννηση ως σήμερα, Πρακτικά Β' Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου, Ergo, Αθήνα 2004, σ. 179).

⁸³² *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 25 Ιανουαρίου 1940.

⁸³³ *Εθνικόν Βήμα*, ό.π.

⁸³⁴ *West Australian*, 17 Μαρτίου 1945.

⁸³⁵ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, ό.π.

⁸³⁶ Η συνήθης παρουσία των Ελλήνων σε διμοιρίες παρελάσεων, καταθέσεις στεφάνων, εκπροσωπούντο από τον Δημήτριο Ιωαννίδη πρώην πολεμιστή, άξιο τέκνο του Ελληνισμού (*Western Mail*, 5 Νοεμβρίου 1942). Το 1943 σε επιβλητική τελετή στο Kings Park κατέθεσε στέφανο υπέρ των πεσόντων Ελλήνων, σε εκδήλωση μνήμης στην οποία παρέστησαν οι Έλληνες που υπηρετούσαν στον αυστραλιανό στρατό, αλλά και όλοι οι Έλληνες παλαιοί πολεμιστές (*Εθνικόν Βήμα*, 17 Νοεμβρίου 1943).

Ως γνήσιος Ρωμιός με «δεδομένη την κινητικότητα του νευρώδους ελληνικού στοιχείου και συνεχώς αναζητούντος την τύχη του», επί οκτώ έτη διέμεινε στην Αίγυπτο εργαζόμενος ως πολεμικός ανταποκριτής.⁸³⁷ Εκεί νυμφεύθηκε τη δευτερότοκη κόρη μεγάλης συμυρνέϊκης οικογένειας, την Ελένη Πλακοτάρη.⁸³⁸ Μετά από πενταετή διαμονή στο Πόρτ-Σάϊντ έφθασε στο Περθ το 1928 προκειμένου να εργασθεί ως εμπορικός αντιπρόσωπος της εταιρείας παραγωγής καπνού, στο εργοστάσιο του Προέδρου της Ελληνικής Κοινότητας, Πέτρου Μιχελίδη.⁸³⁹ Εγκαταστάθηκε οικογενειακώς στο Περθ, όπου εργάστηκε ευδοκίμως στην ανωτέρω καπνοβιομηχανική εταιρεία, έως το 1945 που μετακόμισε στο Σύδνεϋ, για να αναδιοργανώσει από τη θέση του ειδικού Γραμματέα την Ελληνική Κοινότητα Σύδνεϋ.⁸⁴⁰

Ακολουθώντας τα μονοπάτια «της θεατρικής παραγωγής συγγραφέων εκ Σμύρνης, που οπουδήποτε κι αν δραστηριοποιήθηκαν» ανέδειξαν το θεατρικό τους ταλέντο, άφησε ανεξίτηλο το σημάδι του στην αυστραλιανή ήπειρο.⁸⁴¹ Προικισμένος με σπάνια ταλέντα και προσόντα ο Δ. Ιωαννίδης, ασχολήθηκε ενεργά με τη συγγραφή κωμωδιών και δραματικών έργων, μουσική σύνθεση και διασκευή μουσικοθεατρικών έργων στο Περθ. Ο εγχώριος τύπος ανέφερε ότι «ο Ιωαννίδης με την καλλιτεχνική του δράση «έχει κερδίσει την επιτυχία ως πιανίστας, συνθέτης και θεατρικός συγγραφέας».⁸⁴² Η ευτυχής σύμπραξη και συνεργασία του ομογενούς που προηγουμένως είχε αναβαπτίσει το πνεύμα του στη χώρα του Νείλου, με τον έγκριτο μουσικοσυνθέτη Στέλιο Σαλίγκαρο, δημιούργησε έργα αγαπητά όχι μόνο στους Έλληνες, αλλά και στους Αυστραλούς, καθώς τα μουσικά έργα του *Αθηναϊκές νύκτες* – *Athenian nights* και *Κάπου στο Περθ* – *Somewhere in Perth*, παρουσιάστηκαν στην αγγλική γλώσσα.⁸⁴³ Ο Δ. Ιωαννίδης με τη συνεργασία του Σ. Σαλίγκαρου συνέγραψε μουσικές επιθεωρήσεις, οπερέτες και κωμωδίες.⁸⁴⁴ Επίσης δημιούργησε την «Ελληνοαυστραλιανή Μουσική Ένωση» (“Australian – Hellenic Union”), που αργότερα μετονομάστηκε σε «Ορφέα».⁸⁴⁵ Ο Μουσικός Σύλλογος ξεκίνησε γύρω στο 1938 με μερικά μαντολίνα, κιθάρες και μπαντζολίνα και παρουσίασε σε δημόσιες συναυλίες πρωτότυπες συνθέσεις, που άφησαν άριστες εντυπώσεις στους ακροτές. Αποτελείτο από νέους Ελληνοαυστραλούς, οι περισσότεροι των οποίων ήταν φοιτητές Πανεπιστημίων.

⁸³⁷ Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, «Η συμυρνέϊκη δραματουργία: Πρωτότυπες θεατρικές εκδόσεις στη Σμύρνη του 19ου αιώνα», *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, τόμ. ΙΣΤ΄ (αφιέρωμα στον Οδυσσέα Λαμψίδη), Αθήνα 2009, σ. 213 και *Πανελλήνιος Κήρυξ*, ό.π.

⁸³⁸ Διακρινόταν για την αγάπη και τη βαθιά του προσήλωση στην οικογένειά του, στη σύζυγό του Ελένη και στις θυγατέρες του Άρτεμη και Σοφία. Επίσης σεβόταν ως πραγματική μητέρα, την πεθερά του κα Πλακοτάρη, που είχε πάντοτε μαζί του. Όλοι στην παροικία γνώριζαν τον αγώνα του για την πραγματοποίηση των ονείρων του και τη μεγάλη του ψυχή (*Εθνικόν Βήμα*, 25 Ιουνίου 1947).

⁸³⁹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 25 Ιανουαρίου 1940.

⁸⁴⁰ Πολιτογραφήθηκε Αυστραλός το 1939, όταν διέμενε στο Περθ ήδη επί δεκαετία (*Daily News*, 16 Δεκεμβρίου 1938 και *Commonwealth of Australia Gazette*, no. 49, 27 Ιουλίου 1939).

⁸⁴¹ Βλ. και Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, ό.π.

⁸⁴² *Daily News*, 15 Ιουνίου 1939.

⁸⁴³ *Ό.π.*, 6 Σεπτεμβρίου 1940 και *West Australian*, 6 και 28 Σεπτεμβρίου 1940.

⁸⁴⁴ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, ό.π.

⁸⁴⁵ *West Australian*, 5, 23 και 26 Ιουνίου 1939.

Ο Δ. Ιωαννίδης με τα μέλη του «Ορφέα»
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 25 Ιανουαρίου 1940]

Ο Δημήτριος Ιωαννίδης ήταν πλήρως μουσικά καταρτισμένος, καθώς είχε διδαχθεί από τον μεγαλύτερό του αδελφό Αναστάσιο, που ήταν καθηγητής του Ωδείου της Λειψίας. Η μουσική κίνηση που ανέπτυξε υπήρξε αντίστοιχη των μουσικών συλλόγων της Σμύρνης όπου ανατράφηκε.⁸⁴⁶ Δεν θα ήταν υπερβολή, εάν ελέγετο ότι η παράδοση της Σμύρνης μεταφυτεύθηκε στο Περθ, από τον Δημήτριο Ιωαννίδη που ίδρυσε τον Ελληνικό Μουσικό Σύλλογο «Ορφέα» και συνεργάστηκε με άλλους αξιόλογους καλλιτέχνες της πόλης.⁸⁴⁷ Ο Δ. Ιωαννίδης, ως Πρόεδρος του Μουσικού Συλλόγου «Ορφέας», ανέβασε επί σκηνής αρκετά έργα του, όπως τις *Βιενέζικες νύκτες* (ή *βραδιές*), *Αυστραλέζικο ραβαϊσι*, *Αυστραλομάνια*. Τα μουσικά έργα: *Μεσ' την φωτιά και τον έρωτα, ο Νεοφερμένος στην Αυστραλία, το Τραγούδι της Ανατολικής Αγάπης, το εμβατήριο των Anzac*.⁸⁴⁸ Στις 11 Ιουνίου 1939 συμμετείχε στη συναυλία των Boys Employments Leagues, με επιτυχία.⁸⁴⁹ Την 25 Ιουνίου 1939 ο Μουσικός Σύλλογος «Ορφέας» έδωσε συναυλία στο “Perth Town Hall” με πλούσιο καλλιτεχνικό

⁸⁴⁶ Η ισχυρή μουσική παράδοση της Σμύρνης συνεχίστηκε ηρωικά και μετά την καταστροφή της. Μετά την εκδίωξη των Ελλήνων, οι ελληνικοί μουσικοί Σύλλογοι Σμύρνης που φθοζωούσαν από τους ελάχιστους εναπομείναντες Έλληνες μουσικούς, με διαταγή των Τούρκων έπαυσαν να υφίστανται, εκτός από το Μουσικό Σωματείο «Απόλλων». Οι μουσικοί του συσπειρώθηκαν στην περιοχή Φασουλά, όπου έκαναν τις πρόβες τους πάνω από ένα σιδηρουργείο, υπό τους ήχους των σφυριών. Επιβίωσαν επί δύο έτη, υπό τη διεύθυνση του αρχιμουσικού Στέφανου Γιατρά, φιλοξενούμενοι άλλοτε σε υπόγεια της Λέσχης των Κυνηγών, ή στη Σχολή Φασουλά, τη Σχολή αγ. Δημητρίου, έως ότου τελικά επισήμως συνέστησαν την «Μουσική Σχολή Σμύρνης» υπό την εποπτεία του Ναϊλή Βέη, που διάκειτο ευνοϊκότερα προς τους Έλληνες (Πανελλήνιος Κήρυξ, 11 Ιουλίου 1929).

⁸⁴⁷ Για παράδειγμα τον Οκτώβριο 1939 δόθηκε από την Αυστραλοελληνική Μουσική Ένωση θεατρική εσπερίδα, υπέρ του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, την οποία παρακολούθησε πολυπληθές ακροατήριο Αυστραλών (Εθνικόν Βήμα, 4 Οκτωβρίου 1939).

⁸⁴⁸ Πανελλήνιος Κήρυξ, 25 Ιανουαρίου 1940.

⁸⁴⁹ Εθνικόν Βήμα, 11 Ιουνίου 1939.

πρόγραμμα που παρουσιάστηκε ενώπιον της εκλεκτότερης κοινωνικής τάξεως των κατοίκων του Περθ. Η επιτυχία της εσπερίδας κέρδισε τις εντυπώσεις και απέσπασε πολλά εγκώμια από τον τύπο.⁸⁵⁰ Ιδίως, το άσμα «Κάποτε στο Περθ», αγαπήθηκε ιδιαίτερα καθώς τυπώθηκε σε μουσικό τεμάχιο και ευρίσκετο σε κάθε σπίτι της πόλης του Περθ. Τόσο η μουσική, όσο το λυρικό μέρος, που αντανakλούσε κατά βάθος την ψυχή του εξαιρετικού στιχουργού, άγγιζαν την τοπική κοινωνία του Περθ.⁸⁵¹ Τα μουσικά έργα και κοντσέρτα του είχαν τεράστια απήχηση στο Περθ, καθώς συνδυάστηκαν με τον αρχαιοελληνικό κλασικό πολιτισμό και την ιστορία της Ελλάδας, θέματα αγαπητά και ενδιαφέροντα για την αυστραλιανή κουλτούρα.⁸⁵² Πέρα από τη μουσική του συνεισφορά, ο Δημ. Ιωαννίδης υπηρέτησε μέσα από τις μουσικές του συνθέσεις ανώτερους σκοπούς, πατριωτικούς και φιλανθρωπικούς. Ενδιαφερόμενος για την απασχόληση της νεολαίας, έδωσε κοντσέρτα για τους άνεργους νέους του Περθ.⁸⁵³ Το 1940 συνέγραψε μία προσευχή σε μια εμπνευσμένη μελωδία, που η εφημερίδα *Sunday Times* εκτίμησε ιδιαίτερος και συνεχάρη τον συνθέτη από τις στήλες της.⁸⁵⁴ Επίσης διεύθυνε εκκλησιαστικές χορωδίες, όπως στην προτεσταντική εκκλησία του Αγ. Παύλου.⁸⁵⁵ Η θεατρομουσική εμπειρία και συγγραφική ικανότητα του Δ. Ιωαννίδη συνέβαλαν στην απογείωση της καλλιτεχνικής του δημιουργίας στο Περθ. Διασκεύασε και δημιούργησε πρωτότυπα θεατρικά έργα όλων των ειδών, πατριωτικά δράματα, κωμωδίες, επιθεωρήσεις, οπερέτες. Τα έργα του παρέμειναν ανέκδοτα, όμως το περιεχόμενό τους κατέστη γνωστό από τις θεατρικές κριτικές και τις αναφορές του Τύπου, καθώς έτυχαν σκηνικής παρουσίασης.⁸⁵⁶ Η ομογένεια εκτίμησε ιδιαίτερα τις μουσικοθεατρικές επιτυχίες του Δ. Ιωαννίδη, όπως και τη συνεργασία του με τον Σ. Σαλίγκαρο.⁸⁵⁷

⁸⁵⁰ Ο εγχώριος τύπος αναφερόταν με θαυμασμό στην ελληνική μπάντα που γεμίζει με περηφάνεια τους κατοίκους του Περθ. Αρκετές μουσικές συνθέσεις του Ιωαννίδη, που παρουσίασε ο Μουσικός Σύλλογος «Ορφείας» ραδιοφωνήθηκαν, όπως το τραγούδι με τον τίτλο, *Κάποτε στο Περθ*, που όταν ακούσθηκε για πρώτη φορά ενθουσίασε τόσο το κοινό, που έγινε εμβατήριο της πόλεως του Περθ, καθώς ο ρυθμός και οι στίχοι του αγαπήθηκαν τόσο από τους ομογενείς, όσο και τους Αυστραλούς (ό.π. και *Daily News*, 15 Ιουνίου 1939).

⁸⁵¹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 1 Φεβρουαρίου 1940.

⁸⁵² Στον εγχώριο τύπο, αναφέρεται η ακόλουθη επιστολή: «Παρευρέθηκα σε μια συναυλία στο Δημαρχείο του Περθ την Κυριακή, που ήταν εξαιρετική. Η παραγωγή είχε αφεθεί εξ ολοκλήρου στα ικανά χέρια της Hellenic Association of Music. Αυτός ο σύλλογος αξίζει το έντονο ενδιαφέρον του Περθ, επειδή το ελληνικό τμήμα της κοινότητάς μας έδειξε ότι είναι έτοιμο να προσθέσει στον πολιτισμό μας, την ιστορική κατοικία της κλασικής τέχνης και του πολιτισμού, την κληρονομία της αρχαίας Ελλάδας» (*Daily News*, 8 Ιουνίου 1939).

⁸⁵³ Ο Δ. Ιωαννίδης έδωσε κοντσέρτο με την Ελληνοαυστραλιανή Ένωση προς ενίσχυση του Συνδέσμου Νεολαίας Απασχόλησης στην πόλη Περθ, εξυψώνοντας όχι μόνο το ελληνικό όνομα και τη μουσική, αλλά αντανakλώντας και τα ελληνιστικά ιδεώδη (ό.π., 23 Ιουλίου 1939 και *West Australian*, 26 Ιουνίου 1939).

⁸⁵⁴ *Sunday Times*, 2 Ιουνίου 1940.

⁸⁵⁵ *West Australian*, 22 Απριλίου 1944.

⁸⁵⁶ Αρκετοί Σμυρνιοί μετά την καταστροφή εξέδωσαν έργα τους και συνέγραψαν έργα επιθεώρησης, όπως τα έργα συνεργασίας μεταξύ των Σύλβιου και Λαίλιου Καρακάση, μεταξύ των ετών 1915 – 1917 (βλ. και Χρ. Σολομωνίδης, *Το θέατρο στη Σμύρνη*, σσ. 194 – 212, 297 - 328).

⁸⁵⁷ «Η Ελληνική Κοινότητα Περθ οφείλει πολλά στους ευγενείς και αφανείς αυτούς εργάτες. Είμαστε βέβαιοι ότι οι Δ. Ιωαννίδης και Στ. Σαλίγκαρος οποιεσδήποτε προσπάθειες και αν καταβάλλουν για την ενίσχυση των κοινοτικών και πατριωτικών σκοπών, δεν αποβλέπουν στο να αποκομίσουν επαίνους, ούτε αρέσκονται σε επιφανειακές επιδείξεις. Στην ψυχή των δύο αυτών τραγουδιστών του ευγενούς και του ωραίου βασιλεύει η ανυπόκριτος προσπάθεια της κοινής εξυπηρέτησεως και εξύψωσης του ελληνικού

Το 1945, με τη μετεγκατάστασή του στο Σύδνεϋ, συνέστησε τον «Όμιλο Ελλήνων Στρατιωτών», με σκοπό την από σκηνής αναπαράσταση θεατρικών έργων. Από τα έσοδα των παραστάσεων συντηρούνταν οι οικογένειες των στρατιωτών που υπηρετούσαν στον αυστραλιανό, ή τον ελληνικό στρατό.⁸⁵⁸ Αργότερα ο Όμιλος συγχωνεύθηκε με τον Ερασιτεχνικό Όμιλο της Κοινότητας και ονομάστηκε «Κοινοτικός Καλλιτεχνικός Όμιλος Ελληνικού θεάτρου».⁸⁵⁹ Παρουσίασε τα εξής έργα: *Μύλος της Έριδας* του Νικ. Λάσκαρη, *Τσαρούχι επιθεώρηση*, *Ανανίας στην Αυστραλία* κωμωδία, *Στης δόξας τα λημέρια* πατριωτικό δράμα, έργα του Δημ. Ιωαννίδη και τον *Χορχόρ Αγά*, διασκευή του Δημ. Ιωαννίδη.⁸⁶⁰ Ο κοσμοπολίτης Αθηναίος συνέγραψε τα ακόλουθα έργα: *Τις κωμωδίες Ο θείος από την Αυστραλία / The Uncle from Australia*, *Ένας ανεπιθύμητος γαμπρός / An Unwilling Bridegroom*, *Θεία Πουλχερία / Aunty Pulcheria*, *Βασίλισσα των σπαθιών / Queen of Spades*, *Είναι ξινά τα σταφύλια / It's Sour Grapes* (βασισμένο σε έναν γνωστό Έλληνα χαρακτήρα στο Περθ) και τον *Ανανία στην Αυστραλία / Ananias in Australia*, που απεικονίζει με χιούμορ το πάθος ορισμένων Ελλήνων μεταναστών για υποδρομίες και στοίχημα). Τα πατριωτικά δράματα: *Φώτω Η ηρωίδα του Σουλίου*, *Σκλάβο ή, Η γυναίκα σκλάβο* (που έχει θεματική σχέση με την Ελληνική Επανάσταση του 1821), *Στης δόξας τα βουνά / In Glory's Mountain Retreats* (αναφέρεται στο έπος της Κρήτης κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο) και το *Ματωμένο Πάσχα / Blood-Stained Pascha*.

Πιθανόν, όλα τα έργα του Δ. Ιωαννίδη να ήταν δίγλωσσα, καθώς παρακολουθούσε μαθήματα εξ αποστάσεως συγγραφής και τα υπέβαλε σε κριτικές επιτροπές, για να εγκριθεί η αρτιότητα της συγγραφής των κειμένων του. Τα περισσότερα από τα έργα του Δημ. Ιωαννίδη παρουσιάστηκαν από σκηνής. Ο εγχώριος τύπος εγκωμίασε ιδιαίτερα την παράσταση *Κάπου στο Περθ*.⁸⁶¹ Συνολικά, ο Δ. Ιωαννίδης, συνέγραψε τα ακόλουθα έργα:

ονόματος. Μέχρι σήμερα απέδειξαν ότι έχουν θέληση και είναι ικανοί να μας παρουσιάσουν μεγάλα και θαυμαστά έργα και εφόσον τα έργα ομιλούν, οι λόγοι και οι έπαινοι περιτεύουν» (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 5 Οκτωβρίου 1940).

⁸⁵⁸ *Ο.π.*, 25 Απριλίου 1946.

⁸⁵⁹ *Ο.π.*

⁸⁶⁰ *Ο.π.*, 5 Ιουνίου 1946.

⁸⁶¹ We are apt to accept these things as common place, but they are not common place. Our country, our climate, our men and women are things and being to be proud of Let us hold up our hands and sing our own must, write our own stories and above all give some encouragement to those who have had to courage to break away the fetters chaining the talents of our composers and writers. This is not commercial stand, no dreary history parade but lively spectacular, musical and humorous entertainment of our highest order. The books and lyrics are written by Mr D. Joannides and the music by Mr Saligaros, These gentlemen have lived in this State for many years and it is an honor to them to be the first to create for us something that nobody else had the courage to attempt. Both are prominent members of the State Committee of the Local Products League. This Operate is an example of what a real community effort can do. All services had been given voluntarily. The author and the composer devote their leisure hours for months to create this work of harmony and beauty./ Έχουμε την ικανότητα να δεχόμαστε αυτές τις συνθήκες ως κοινό τόπο, αλλά δεν είναι κοινός τόπος. Η χώρα μας, το κλίμα μας, οι άντρες και οι γυναίκες μας είναι δικά μας και είναι η ώρα να σηκώσουμε τα χέρια ψηλά και να τραγουδήσουμε τα δικά μας πρέπει, να γράψουμε τις δικές μας ιστορίες. Πάνω απ' όλα να δώσουμε λίγη ενθάρρυνση σε όσους είχαν το θάρρος να απομακρυνθούν από τα δεσμά που αλυσοδένουν τα ταλέντα των συνθετών και των συγγραφέων μας. Δεν πρόκειται για εμπορική συναλλαγή, για θλιβερή ιστορική παρέλαση, αλλά για ζωντανή, θεαματική μουσική και χιουμοριστική ψυχαγωγία της υψηλότερης τάξης μας. Το κείμενο και οι στίχοι είναι γραμμένοι από τον Δ. Ιωαννίδη και η μουσική από τον Σ. Σαλίγκαρο. Αυτοί οι κύριοι

ο **Κωμωδίες**

- *Ένας ανεπιθύμητος γαμβρός*, (άγνωστο πότε παρουσιάστηκε)
- *Ντάμα Μπαστούνι (ή η Βασίλισσα των Σπαθιών)*, (άγνωστο πότε παρουσιάστηκε)
- *Είναι ξινά τα σταφύλια* αναφέρεται σε ένα γνωστό χαρακτήρα της Αυστραλίας (άγνωστο πότε παρουσιάστηκε)
- *Η θεία Πουλχερία* (άγνωστο πότε παρουσιάστηκε)
- *Ο Ανανίας στην Αυστραλία*, ⁸⁶² στην κοινοτική αίθουσα Περθ, (Ελληνομακεδονικός Σύλλογος Περθ, 12 και 28 Μαΐου), 1940 ⁸⁶³
Επίσης, στο “Railway Station” Σύνδνεϋ (Όμιλος Στρατιωτών Σύνδνεϋ, 29 και 30 Μαΐου), 1946 ⁸⁶⁴
- *Ο θείος από την Αυστραλία*, κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ (Ελληνική Δραματική Εταιρεία «Ορφέας», 3 Αυγ.) 1940, τα έσοδα της παράστασης διατέθηκαν υπέρ του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. ⁸⁶⁵

ο **Ρομαντικό μελόδραμα**

- *Η ωραία και το αφεντικό, Beauty and the Boss*, 1931 ⁸⁶⁶

ο **Έργα Επιθεώρησης**

- *Τσιγγάνα Πριγκήπισσα ή Πριγκήπισσα της Τζάρδας* στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ (Ερασιτεχνικός Όμιλος Περθ)
- *Βιεννέζικες νύκτες*, (άγνωστο πότε παρουσιάστηκε)
- *Βενέτικη νύκτα*, στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ (Ερασιτεχνικός Όμιλος Περθ 21 Οκτ.), 1934
- *Αυστραλομάνια*, κείμενο Δ. Ιωαννίδη, μουσική Στ. Σαλίγκαρου ⁸⁶⁷ στο “Greek Hall” Περθ (Ερασιτεχνικός Όμιλος Περθ, 13 Νοεμ.), 1938 ⁸⁶⁸
- *Αυστραλιανή Ευθυμία (Australian Merry-Making) ή Αυστραλέζικο ραβαΐσι, ή Περθιώτικο ραβαΐσι* επιθεώρηση, στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ (παρουσιάστηκε από τον Δ. Καλαφατά σε τιμητική της Άννας Περιβολάρη στις 21 Νοεμ.), 1943 ⁸⁶⁹
- *Αθηναϊκές νύκτες – Athenian nights*, δίπρακτη επιθεώρηση

ζουν σε αυτήν την Πολιτεία για πολλά χρόνια και είναι τιμή για αυτούς που είναι οι πρώτοι που δημιούργησαν για εμάς κάτι που κανείς άλλος δεν είχε το θάρρος να αποπειραθεί. Και οι δύο είναι εξέχοντα μέλη της Κρατικής Επιτροπής του Συνδέσμου Τοπικών Προϊόντων. Αυτή η οπερέτα είναι ένα παράδειγμα του τι μπορεί να δημιουργήσει πραγματικά μία κοινοτική προσπάθεια. Όλες οι υπηρεσίες προσφέρθηκαν εθελοντικά. Ο συγγραφέας και ο συνθέτης αφιέρωσαν τον ελεύθερο χρόνο τους για μήνες για να δημιουργήσουν αυτό το έργο αρμονίας και ομορφιάς (αναδημοσίευση άρθρου εγχώριου τύπου στην εφ. *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 6 Δεκεμβρίου 1940).

⁸⁶² G. Kanarakis, *ό.π.*

⁸⁶³ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 16 Απριλίου και 23 Μαΐου 1949, *Εθνικόν Βήμα*, 22 Ιουνίου 1940.

⁸⁶⁴ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 16 Μαΐου 1946.

⁸⁶⁵ *West Australian*, 10 Αυγούστου 1940.

⁸⁶⁶ G. Kanarakis, *ό.π.*

⁸⁶⁷ Η επιθεώρηση παρουσιάζει κάποιους Αθηναίους που συναντώνται με Αυστραλούς περιηγητές. Γίνεται συζήτηση για πολλά και εύθυμα θέματα μαζί με τραγούδια, καθώς και για την κατάσταση που επικρατεί στην Αυστραλία (*Εθνικόν Βήμα*, 1 Δεκεμβρίου 1938 και *Guardian*, 13 Σεπτεμβρίου 1940).

⁸⁶⁸ *Ό.π.*

⁸⁶⁹ *Ό.π.*, 15 Δεκεμβρίου 1943.

- α) στο Δημαρχείο Περθ υπέρ του Ερυθρού Σταυρού (Ελληνική Δραματική Εταιρεία «Ορφέας» (ή «Ορφεύς») σε συνεργασία με Αυστραλούς καλλιτέχνες 15 Σεπτ.), 1939 ⁸⁷⁰
- β) στο θέατρο “Capitol” Περθ με σκοπό την οικονομική ενίσχυση του αυστραλιανού Ταμείου Πολέμου (Ελληνική Δραματική Εταιρεία «Ορφέας» σε συνεργασία με Αυστραλούς καλλιτέχνες, 26 Οκτ.), 1939 ⁸⁷¹
- γ) στο Δημαρχείο Fremantle (Ελληνική Δραματική Εταιρεία «Ορφέας» σε συνεργασία με Αυστραλούς καλλιτέχνες, 24 Νοεμβ.), 1939 ⁸⁷² (Το έργο επίσης ηχογραφήθηκε για το ραδιόφωνο) ⁸⁷³
- *Το τσαρούχι*, 1946
 - **Μουσικές κωμωδίες (Οπερέττες)**
 - *Η βασίλισσα της καρδιάς, The Queen of Hearts*
 - *Ο νεοφερμένος στην Αυστραλία / The Newcomer to Australia*, στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ, προς όφελος του ελληνικού σχολείου (Ελληνική Δραματική Εταιρεία «Ορφέας», Ιούνιος), 1939 ⁸⁷⁴
 - *Κάπου στο Περθ – Somewhere in Perth* τρίπρακτο έργο, στο “Her Majesty’s Theatre” (Ελληνική Δραματική Εταιρεία «Ορφέας» σε συνεργασία με Αυστραλούς καλλιτέχνες, 28 και 29 Σεπτ.) 1940 ⁸⁷⁵
 - **Πατριωτικά δράματα**
 - *Φώτω η ηρωίδα του Σουλίου*, τρίπρακτο δράμα, στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall”, Περθ (Ελληνική Δραματική Εταιρεία «Ορφέας», 3 Αυγ.) 1940
 - *Γυναίκα σκλάβο, ή Σκλάβο*, με θέμα την Επανάσταση του 1821, στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ Ελληνική Δραματική Εταιρεία «Ορφέας», 1940
 - *Στης δόξας τα βουνά, ή Στης δόξας τα λημέρια*, έργο σχετιζόμενο με τις επικές μάχες στην Κρήτη κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο
 - *Ματωμένο Πάσχα*, 1940 ⁸⁷⁶
 - **Διασκευές**
 - *Χορ χορ αγάς* στην αίθουσα του “Hibernian Hall” (Φιλοτεχνικός Όμιλος Περθ, 11 Οκτ.), 1931 ⁸⁷⁷

⁸⁷⁰ Μια μεγάλη επιτυχία στεφάνωσε τις προσπάθειες των μελών του Ελληνικού Μουσικού Συλλόγου «Ορφέας» την παρελθούσα Παρασκευή, στη συναυλία που παρουσιάστηκε στη σκηνή του Δημαρχείου Περθ με την παρουσία του Λόρδου Δημάρχου της πόλεως, ενώπιον ακροατηρίου που απαριθμούσε άνω των πεντακοσίων θεατών. Ο Λόρδος Δήμαρχος μίλησε στο τέλος του έργου και παρουσίασε επί σκηνής τους πρωτεργάτες, Δ. Ιωαννίδη και Στ. Σαλίγκαρο, αναφερόμενος στον καλλιτεχνικό τους θρίαμβο (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 4 Οκτωβρίου 1939).

⁸⁷¹ Ο.π.

⁸⁷² Ο.π.

⁸⁷³ Μετά την επιτυχία του έργου *Αθηναϊκές νύκτες*, τα άσματα από τα τραγούδια του παρουσιάζονταν από ραδιοφώνου, υπό την αιγίδα εταιρείας εγχωρίων προϊόντων, από τις κα Πίντσιν, Ελένη Ιωαννίδου, Βλάσιο Ζαναίλη, Στ. Σαλίγκαρο (*Εθνικόν Βήμα*, 15 Νοεμβρίου 1939).

⁸⁷⁴ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 29 Ιουνίου 1939.

⁸⁷⁵ Ο.π., 9 Απριλίου 1940, *Daily News* 6 Σεπτεμβρίου 1940, *Sunday Times*, 8 Σεπτεμβρίου 1940.

⁸⁷⁶ G. Kanarakis, “The theatre of Australian Hellenism in historical perspective”, ό.π.

⁸⁷⁷ Η επιτυχημένη σκηνική παρουσίαση του έργου αυτού το 1931, σηματοδότησε την έναρξη της πλούσιας μουσικοθεατρικής κίνησης στο Περθ (βλ. και *Εθνικόν Βήμα*, 28 Οκτωβρίου 1931).

- *Βαρώνος Μαστερχάουζεν και ο υπηρέτης του* στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ (Ερασιτεχνικός Όμιλος Περθ 19 Νοεμ.), 1933 ⁸⁷⁸
- *Παριζιάνικο καμπερέ* στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ (Ερασιτεχνικός Όμιλος Περθ, 26 Αυγ.), 1934 ⁸⁷⁹
- *Βενέτικη νύκτα* στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ (Ερασιτεχνικός Όμιλος Περθ, 21 Οκτ.), 1934 ⁸⁸⁰
- *Εις τον σταθμόν* στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ (Ερασιτεχνικός Όμιλος Περθ), 1935 ⁸⁸¹
- *Ιαπωνικόν τεϊοπωλείον* (διασκευή από την *Γκέϊσα*) στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ (Ερασιτεχνικός Όμιλος Περθ, 11 Αυγ.), 1935 ⁸⁸²
- *Η Ελενίτσα της οδού Προδρόμου* (διασκευή από το έργο *Η Ελενίτσα της οδού Αγγέσμου*) στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” Περθ (Ερασιτεχνικός Όμιλος Περθ, 30 Αυγ.), 1936 ⁸⁸³

Ο Ιωαννίδης που παρακολουθούσε εξ αποστάσεως μαθήματα συγγραφής, συμμετείχε και σε διαγωνισμούς λογοτεχνικών έργων.⁸⁸⁴ Η δημοσιογραφική του πείρα, αλλά και η μουσικοθεατρική του κατάρτιση, του πρόσφεραν και μια θέση στην αυστραλιανή εφημερίδα “Guardian”.⁸⁸⁵

Ο Δ. Ιωαννίδης ήταν γνωστός στον Ελληνισμό για τα βαθυστόχαστά του άρθρα σε διάφορα πολιτικά ζητήματα, τα οποία δημοσιεύονταν σε σοβαρά φύλλα του εγχώριου Τύπου.⁸⁸⁶ Η ομογένεια θεωρούσε μεγάλη τιμή που αντανακλούσε στον Ελληνισμό της Αυστραλίας, το γεγονός της συνεργασίας της με αγγλική εφημερίδα.⁸⁸⁷ Τα δημοσιογραφικά κείμενα του Δ. Ιωαννίδη που δημοσιεύθηκαν στον Τύπο, ήταν εξαιρετικά. Στη δημοσιογραφική κάλυψη από τη Δαμασκό, διάχυτη είναι η θεατρικότητα που αποπνέουν τα κείμενά του, ξεναγώντας τον αναγνώστη ως θεατή, στα αξιοθέατα της Ανατολής.⁸⁸⁸

⁸⁷⁸ *Ο.π.*, 6 Δεκεμβρίου 1933.

⁸⁷⁹ *Ο.π.*, 19 Σεπτεμβρίου 1934.

⁸⁸⁰ *Ο.π.*, 31 Οκτωβρίου 1934.

⁸⁸¹ *Ο.π.*, 26 Ιουνίου 1935.

⁸⁸² *Ο.π.*, 21 Αυγούστου 1935.

⁸⁸³ *Ο.π.*, 30 Σεπτεμβρίου 1936.

⁸⁸⁴ Για κάποια του συμμετοχή, έχουμε την πληροφορία ότι το έργο του έγινε αποδεκτό από την επιτροπή συγγραφής, ως άρτιο. Επομένως, δεν είναι τυχαίο γεγονός ότι άφησε τόσο πλούσιο θεατρικό έργο, σε ένα τόσο σύντομο διάστημα μιας δεκαετίας περίπου (βλ. και *Western Mail*, 10 Ιουνίου 1943, όπου προκρίνεται το έργο του *In Life and Death*).

⁸⁸⁵ Ο γνωστός Έλληνας δημοσιογράφος Δ. Ιωαννίδης διορίστηκε στην αγγλική εφημερίδα, *The Guardian*, που εκδίδεται στο Περθ δραματικός και μουσικός κριτικός της. Ο Δ. Ιωαννίδης συνεργάζεται τακτικά με τη διαπρεπή εφημερίδα, τα δε υπέροχα άρθρα του εθνικής φύσεως στην αγγλική γλώσσα διακρίθηκαν τόσο παρά του αυστραλιανού κοινού όσο και του ελληνικού (*Εθνικόν Βήμα*, 6 Ιουνίου 1945).

⁸⁸⁶ *Daily News*, 30 Αυγούστου 1944.

⁸⁸⁷ *Εθνικόν Βήμα*, *ό.π.*

⁸⁸⁸ Η επίσκεψη στη Δαμασκό μοιάζει με ένα όνειρο στον κήπο του Αλλάχ. Γύρω από τα τείχη της εκτείνεται η έρημος που πορεύονται οι καμηλιέρηδες με ατελείωτα καραβάνια. Οι γιοί της ερήμου διασχίζουν τους δρόμους και τα παζάρια με τους κεντημένους μανδύες, τα μωβ και ασημένια μαντήλια γύρω από τα φρύδια τους, τα στερεωμένα με σχοινιά μαλλιών καμήλας και δεμένα με χρυσό. Κρατούν ψηλά τα κεφάλια τους, αυτοί οι άρχοντες της ερήμου ανάμεσα στα πλήθη σαν να ήταν η Δαμασκός δική τους. Η πόλη της Δαμασκού απλώνεται κάτω, με το μεγάλο τζαμί, τους όμορφους κήπους και τους τρούλους των πολυάριθμων μιναρέδων, τις κατοικίες των ιερών δερβίσηδων της ισλαμικής πίστης. Τα

Μετά την ονειρεμένη περιγραφή, όπου ξεπροβάλλουν εικόνες της Δαμασκού σαν σκηνικό, αντιπαραβάλλονται στη συνέχεια με σκληρά στιγμιότυπα φρίκης και πολέμου, περιγραφές ερειπίων της πόλεως, καθώς το έτος 1925 καταπνίγηκε η Επανάσταση των Αράβων από τους Γάλλους κυρίαρχους της περιοχής.⁸⁸⁹ Ο Δ. Ιωαννίδης συνέγραψε και μία ιστορικοπολιτική μελέτη με το τίτλο «Bulgaria against the United Nations» που εκδόθηκε σε τόμο από τον Σύλλογο Ελλήνων Πολεμιστών Δυτικής Αυστραλίας.⁸⁹⁰

Το 1945 ο Δ. Ιωαννίδης, δέχθηκε τη θέση του έμμισθου Γραμματέα της Ελληνικής Κοινότητας του Σύδνεϋ, εγκαταλείποντας τη θέση του στο καπνεργοστάσιο των αφών Μιχελίδη, όπου εργάζετο ως τμηματάρχης. Η παροικία του Σύδνεϋ τον ανέμενε ως από μηχανής θεό, προκειμένου να δώσει «νέα ζωή και ώθηση στην στάσιμη και απονεκρωμένη κοινότητα». Η ελληνοπρεπής του μόρφωση, η δραστήρια οργανωτικότητά του και η άριστη γνώση της αγγλικής γλώσσας τον καθιστούσαν πρόσωπο αναγκαίο για την ελληνική παροικία του Σύδνεϋ.⁸⁹¹ Ο Δ. Ιωαννίδης επιδόθηκε με ζήλο και αφοσίωση στα νέα καθήκοντα του Γραμματέα της Ελληνικής Κοινότητας Ν.Ν.Ο, μετακομίζοντας στο Σύδνεϋ με την οικογένειά του. Εξυπηρέτησε άψογα την ομογένεια, η οποία εμφάνισε μία τεράστια οργανωτική αλλαγή μέσα στο διάστημα μίας μόνο διετίας.⁸⁹²

Ο Δ. Ιωαννίδης απεβίωσε ξαφνικά την 17 Ιουλίου 1947, σε ηλικία 47 ετών, στο Lewisham Hospital. Όλη η παροικία του Σύδνεϋ θρήνησε τον θάνατό του, η κηδεία του πραγματοποιήθηκε επιβλητικότερα στην Αγ. Τριάδα με πολλούς επισήμους και πλήθος κόσμου, που ήλθε να τον τιμήσει στην εξόδιό του ακολουθία. Αρκετοί Έλληνες Έφεδροι Αξιωματικοί και Οπλίτες, Σύλλογοι Πολεμιστών, αντιπρόσωποι σωματείων και οργανισμών, προσήλθαν καλύπτοντας το φέρετρό του με πολυάριθμα στεφάνια που μετέφεραν επ' ώμου τιμητικά οι Σύμβουλοι της Ελληνικής Κοινότητας Σύδνεϋ, κατά την έξοδό του από τον ναό.⁸⁹³ Αν και το κενό που άφησε θεωρήθηκε δυσαναπλήρωτο, το πλούσιο δημοσιογραφικό του έργο κοσμεί ακόμα αρκετές στήλες εφημερίδων.

Επίσης οι μουσικοθεατρικές του συνθέσεις που κυκλοφόρησαν μεταξύ του Ελληνισμού, ώθησαν νέους καλλιτέχνες ομογενείς στο Σύδνεϋ και αλλού να συγγράψουν ενδιαφέρουσες επιθεωρήσεις που παρουσιάστηκαν με επιτυχία στο παροικιακό κοινό και είχαν ως θέμα τους τον πόλεμο και τη ζωή στην Αυστραλία.⁸⁹⁴

σπίτια, αν και δεν είναι επιβλητικά προς τα έξω, διαθέτουν όλες τις ανέσεις και τη γοητεία της ανατολικής εφευρετικότητας. Ένα ρεύμα αέρα χαιδεύει τον κάθε κήπο, ανάμεσα σε βιολέτες και πορτοκαλιές. Έξω, οι δρόμοι γεμίζουν από τα πολύχρωμα πλήθη και από τις μελωδικές κραυγές των πωλητών γλυκισμάτων και νερού. Τα παζάρια είναι συναρπαστικό αξιοθέατο για τους ταξιδιώτες. Οι οδηγοί των караβανιών προπορεύονται και η καταγωγή τους ανάγεται στις ημέρες του Αβραάμ. Περιστοιχισμένη από τους ανέμους της ερήμου, η Δαμασκός, ήταν η πρωτεύουσα του πρώτου ισλαμικού έθνους στη Συρία στον 6ο αιώνα μ.Χ., κ.λ.π. (*Western Mail*, 21 Ιουνίου 1945).

⁸⁸⁹ *Ο.π.*

⁸⁹⁰ *Εθνικόν Βήμα*, 4 Οκτωβρίου 1944.

⁸⁹¹ *Ο.π.*, 5 Σεπτεμβρίου 1945.

⁸⁹² Όλη η παροικία του Σύδνεϋ αναγνώρισε τη νέα τάξη που επικρατούσε. Οι ομογενείς τύγχαναν άμεσης εξυπηρέτησης σε οποιοδήποτε ζήτημα είχαν την ανάγκη συνδρομής της Ελληνικής Κοινότητας, όπως έγγραφα διοικητικής φύσεως, κ.α. (*ό.π.*).

⁸⁹³ *Ο.π.*

⁸⁹⁴ *Ο.π.*, 28 Ιουνίου 1944, 22 Ιουνίου 1949, 30 Αυγούστου 1950.

➤ Στέλιος Σαλίγκαρος

Ο μουσικοσυνθέτης Στ. Σαλίγκαρος
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 1 Φεβρουαρίου 1940]

Ο Στέλιος Σαλίγκαρος γεννήθηκε στην Αθήνα το 1911 και σπούδασε στη Λεόντειο Σχολή, στη Γαλλική Σχολή και στην Αγγλική Σχολή Μπάξτερ. Ως απεσταλμένος της Ελληνικής Κυβέρνησης, σπούδασε με υποτροφία στην Ακαδημία Τουρισμού και Ξενοδοχείων στη Λοζάνη, προκειμένου μετά την αποφοίτησή του να διορισθεί καθηγητής στην Ελλάδα σε Τουριστική και Ξενοδοχειακή Σχολή, που δεν είχε όμως ιδρυθεί ακόμα, όταν μετανάστευσε στην Αυστραλία. Το 1933 μετά την αφυπηρέτησή του από τις τάξεις του στρατού, προσλήφθηκε στο γραφείο της Εταιρείας Χημικών Προϊόντων και Λιπασμάτων στην Αθήνα, όπου απασχολήθηκε έως το 1937. Ο Στέλιος Σαλίγκαρος ανέπτυξε την περίοδο εκείνη μία εξαιρετική καλλιτεχνική δράση. Συνέγραψε μουσικά έργα και επιθεωρήσεις, μία εκ των οποίων παίχτηκε σε ένα από τα μεγαλύτερα θέατρα της Αθήνας, για 65 συνεχείς παραστάσεις.⁸⁹⁵

Η μουσική του δραστηριότητα ξεκίνησε επίσημα το 1927, όταν συνεργαζόμενος με τους καλύτερους θεατρικούς συγγραφείς των Αθηνών, Σπυρόπουλο, Κούση, Λώρη, Παπαδούκα, Δελινό, Κοφινιώτη, Καραχάλιο, Σαββίδη και άλλους, συνέθεσαν και συνέγραψαν διάφορες μουσικές επιθεωρήσεις και σωρεία μουσικών τεμαχίων και ασμάτων, εκ των οποίων τα περισσότερα γραμμοφωνήθηκαν σε δίσκους της Columbia, Odeon, Parlophon & His Master's Voice.⁸⁹⁶ Ο Στ. Σαλίγκαρος ανήκε στη μερίδα των νέων συνθετών που διεκδίκησαν το υπόλοιπο μικρό ποσοστό παρουσιάσεων των συνθέσεών τους, σε σχέση με το δίδυμο των Σακελλαρίδη – Χατζηαποστόλου που μονοπώλησαν τις μουσικές σκηνές της Αθήνας την περίοδο του 1922. Από κοινού με τον Ντίνο Μάκη, ο Στέλιος Σαλίγκαρος παρουσίασε ένα έργο του για δέκα τέσσερις βραδιές και εντάσσεται στις μεμονωμένες δοκιμές στον χώρο της οπερέτας.⁸⁹⁷ Παρόλο που η καλλιτεχνική σταδιοδρομία του Σαλίγκαρου στην

⁸⁹⁵ Πανελλήνιος Κήρυξ, 1 Φεβρουαρίου 1940.

⁸⁹⁶ Ο.π.

⁸⁹⁷ Μανώλης Σειραγάκης, *ό.π.*, σ. 430.

Αθήνα υπήρξε γόνιμη και επιτυχής, το στενό περιβάλλον της πατρίδας και οι συνθήκες της ζωής, τον εξώθησαν να αναζητήσει νέα πρόοδο και ευημερία μακριά από τον ελληνικό ορίζοντα. Ακολουθώντας τον δρόμο του μετανάστη ήλθε στην Αυστραλία για να εργασθεί στο καπνεργοστάσιο του Πέτρου Μιχαλίδη, ως προϊστάμενος του τμήματος του Χημείου, εγκαταλείποντας τη θέση που είχε στην Αθήνα. Από το 1937 που έφθασε ο Στ. Σαλίγκαρος στο Περθ «η ελληνική παροικία εισήλθε σε μια νέα περίοδο καλλιτεχνικής κινήσεως», με καλλιτεχνικές εσπερίδες, κοντσέρτα και θεατρικές παραστάσεις. Ο μουσικοσυνθέτης αναφέρεται σε κάθε εκδήλωση της ομογένειας, είτε συμμετέχοντας ως μουσικός στην εκτέλεση έργων, είτε ως ηθοποιός σε έργα που ανεβάστηκαν από τον Ερασιτεχνικό Όμιλο της Ελληνικής Κοινότητας Περθ. Όπως, στις 22 Μαΐου 1938 στην κοινοτική εσπερίδα για την εορτή των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, ο Στ. Σαλίγκαρος συμμετείχε στην εκτέλεση των έργων που παρουσίασε η μανδολινάτα του Συλλόγου «Ορφείας» και στη συνέχεια έλαβε μέρος στη θεατρική παράσταση *η Ανάστασις του Λαζάρου*, που παρουσίασαν οι ερασιτέχνες της παροικίας.⁸⁹⁸ Η συνεργασία του Στέλιου Σαλίγκαρου με τον Δημήτριο Ιωαννίδη, η φίλια που τους συνέδεσε και τα κοινά τους καλλιτεχνικά οράματα, ήταν εκείνα που ενέπνευσαν τους δημιουργούς στη σύνθεση των αγγλόγλωσσων οπερετικών έργων, *Αθηναϊκές νύκτες* και *Κάπου στο Περθ*.⁸⁹⁹ Ο Στ. Σαλίγκαρος συνέθεσε αρκετά έργα που παρουσίασε με τον Ελληνοαυστραλιανό Όμιλο Μουσικής, όπως το *Τραγούδι του Περθ* και το *Εμβυτήριο του Νότου*.⁹⁰⁰ Επίσης στην αυστραλιανή συναυλία που δόθηκε στις 11 Ιουνίου 1939 στο “Town Hall” από την Boys Employment League με τη συμμετοχή των Δ. Ιωαννίδη και Στ. Σαλίγκαρου, ο μουσικοσυνθέτης παρουσίασε έργα δικής του συνθέσεως που έκαναν άριστη εντύπωση στο ακροατήριο.⁹⁰¹ Ο Στ. Σαλίγκαρος ήταν παρών σε κάθε εκδήλωση της ελληνικής παροικίας, παρουσιάζοντας στο πιάνο δικές του συνθέσεις, ή τραγουδώντας νέα αθηναϊκά άσματα. Το 1941 συμμετείχε σε εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν στη γειτονική πόλη Pinjarra για τον εορτασμό της Εθνικής Ημέρας και με την ομάδα των Ελλήνων μουσικών από το Περθ, πλαισίωσαν τις εκδηλώσεις της πόλης.⁹⁰² Την ίδια χρονιά ο Στ. Σαλίγκαρος είχε προσκληθεί στο στρατόπεδο Northan, που έπαιξε διάφορα μουσικά σύνολα, σε συναυλία αναψυχής που διοργανώθηκε για τους στρατιώτες από τους ανωτέρους τους.⁹⁰³

Συνδυάζοντας τις επαγγελματικές του υποχρεώσεις με τα καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα, ο Στ. Σαλίγκαρος επισκεπτόταν συχνά το Σύδνεϋ για υποθέσεις της εταιρείας καπνών Mihelidis Ltd και διασκέδαζε τους ομογενείς με τις μουσικοθεατρικές του συνθέσεις. Στην πόλη διέμενε μετά του συμφοιτητού και φίλου

⁸⁹⁸ *Εθνικόν Βήμα*, 8 Ιουνίου 1938.

⁸⁹⁹ Στον εγχώριο τύπο σχετικά με τη συμμετοχή του στα οπερετικά έργα ως μουσικοσυνθέτης, ο Στ. Σαλίγκαρος αναφέρεται σαν αναλυτής (χημικός) από το Περθ που όταν ήλθε στην Αυστραλία είχε ήδη «αρκετές από τις συνθέσεις του δημοσιεύσει στην Ελλάδα που καταγράφηκαν από κορυφαίες εταιρείες γραμμοφώνου» (*West Australian*, 5 Ιουνίου 1939).

⁹⁰⁰ Έργα του Στ. Σαλίγκαρου τραγούδησε η Joan Senton, στο Δημαρχείο του Περθ, στις 31 Μαΐου 1939 (ό.π.).

⁹⁰¹ *Εθνικόν Βήμα*, 14 Ιουνίου 1939.

⁹⁰² *Ό.π.*, 10 Δεκεμβρίου 1941.

⁹⁰³ *Ό.π.*, 16 Απριλίου 1941.

του Θ. Νικολαΐδη.⁹⁰⁴ Η παροικία του Σύδνεϋ θεωρούσε ότι ήταν τυχεροί οι ομογενείς του Περθ που τον είχαν κοντά τους, καθώς πλαισίωσε ποικίλες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις τους.⁹⁰⁵ Όπως το 1944, όπου ο Στέλιος Σαλίγκαρος τραγούδησε δύο ωραία νέα τραγούδια για την Αθήνα στη μουσική επιθεώρηση που παρουσίασε ο Δημήτριος Καλαφατάς στην κοινοτική αίθουσα του Περθ, με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ του ελληνικού εράνου για τους Καστελλορίζιους πρόσφυγες.⁹⁰⁶ Το 1946 οι Έλληνες του Σύδνεϋ είχαν την ευκαιρία να τον ακούσουν για πρώτη φορά δημόσια επί σκηνής να τραγουδά, καθώς συμμετείχε στην πέμπτη κατά σειρά παράσταση των Ελλήνων Στρατιωτών με πρωτότυπα έργα του.⁹⁰⁷ Ο ομογενειακός τύπος αναφερόμενος στο πρόσωπό του, επεσήμαινε ότι τον χαρακτηρίζει ένας συνδυασμός μορφώσεως, μουσικής καταρτίσεως και καλλιτεχνικής τελειότητας. Το μουσικό ταλέντο του καλλιτέχνη είχε κατά πολύ εκτιμηθεί σε Ελλάδα και Ευρώπη. Οι άριστες μουσικές του συνθέσεις, τα έξυπνα σε πλοκή και χιούμορ τραγούδια του, ακούστηκαν τόσο από σκηνής, όσο και από τους φωνογραφικούς δίσκους.⁹⁰⁸ Οπωσδήποτε η καλλιτεχνική του ανέλιξη θα ήταν διαφορετική, εάν δεν είχε τον απασχολούσαν οι επαγγελματικές του υποχρεώσεις.⁹⁰⁹

Το 1942 ο Στ. Σαλίγκαρος συνεργάστηκε με τον Αυστραλό λιμπρετίστα William McPherson στη μουσική σύνθεση της επιθεώρησης *Persia Perhaps*, η οποία παρουσιάστηκε από τη σκηνή του “Repertory Club” για έξι συνεχόμενες βραδιές, με σκοπό φιλανθρωπικό (υπέρ του ταμείου πολέμου).⁹¹⁰ Συνθέσεις δημοσιευμένες του Στέλιου Σαλίγκαρου αποτελούν τα έργα: *Το Πάθος* (Τάνγκο) 1929, *Δεσποινίς Πάρντον* (Τάνγκο) 1928, *Έμμα* (Τάνγκο) 1929, *Παλιά Σερενάτα* (Βαλς) 1930, *Αυγή α* (Βαλς) 1930, *Αυγή β* (Βαλς) 1930, *Το ξυρισμένο φρούδι* (1931), *Είναι η ζωή τόσο μικρή* 1932, *Χάδια φιλιά* 1933, *Ένα τραγούδι για τους δύο μας* 1935, *Ίσως στην Περσία* 1942, *Μέσα στις Πλάκας τα στενά* 1942, *Τραγουδάκι* (Βαλς) - *Αγάπα δυο και τρεις φορές* 1968, *Αθήνα* (Εμβατήριο) 1978.⁹¹¹ Ο Στέλιος Σαλίγκαρος καταγράφεται ως ένας από τους πρώτους συνθέτες όπερας στην ιστορία του αυστραλιανού μουσικού θεάτρου.⁹¹² Υπάρχουν πολλά ακόμα έργα του χαμένα και αδημοσίευτα. Δυστυχώς, με τον θάνατο του Δ. Ιωαννίδη και τη μοναδική συνεργασία τους, χάνονται και πιθανές μεγάλες παραγωγές του χαρισματικού συνθέτη. Αδελφός του Στέλιου Σαλίγκαρου είναι και ο βαρύτονος Σπύρος Σαλίγκαρος, που περιόδευσε στην Αυστραλία το 1950.⁹¹³

⁹⁰⁴ Ο.π., 3 Ιανουαρίου 1945.

⁹⁰⁵ Η επίσκεψη του Στ. Σαλίγκαρου στο Σύδνεϋ αποτελούσε γεγονός για την πόλη που τον ανέμενε για να ακούσει τα έργα του, καθώς εκτός από χημικός ήταν και άριστος μουσικός και μουσικοσυνθέτης (ό.π.).

⁹⁰⁶ Ο.π., 6 Σεπτεμβρίου 1944.

⁹⁰⁷ Ο.π., 27 Σεπτεμβρίου 1946.

⁹⁰⁸ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, ό.π.

⁹⁰⁹ Εκτός από την προώθηση των προϊόντων της εταιρείας Μιχελίδη ανά την Αυστραλία που είχε αναλάβει, ταξίδευε και στην Ελλάδα καθώς εισήγαγε στην Αυστραλία καπνά της εταιρείας Παπαστράτος (*Εθνικόν Βήμα*, 1 Ιουνίου 1949).

⁹¹⁰ Ο.π., 30 Σεπτεμβρίου 1942, *Mirror*, 15 Αυγούστου 1942 και *Sunday Times* 23 Αυγούστου 1942.

⁹¹¹ Πληροφορίες για το έργο του Στ. Σαλίγκαρου έλαβα από τον γιο του στο Τέξας, Νίκο Σαλίγκαρο.

⁹¹² Peter Pinne and Peter Wyllie Johnson, *The Australian Musical: From the beginning*, Allen & Unwin, Camberra 2020.

⁹¹³ *Merredin Mercury and Central Districts Index*, 10 Αυγούστου 1950 και *The Sun*, 26 Νοεμβρίου 1950.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΟ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

1) Έλληνες ομογενείς και αυστραλιανό θέατρο

Α) Έλληνες ηθοποιοί

- Κλασικό θέατρο

Ιωάννης Ραφτόπουλος σε αγγλική σκηνική παραγωγή, 1916
[State Library of Victoria]

Ο Χαράλαμπος Φλωρίας και ο Ιωάννης Ραφτόπουλος ήταν οι πρώτοι Έλληνες ομογενείς ηθοποιοί της Μελβούρνης που έλαβαν μέρος σε αυστραλιανή παράσταση το έτος 1916.⁹¹⁴ Ο Ιωάννης Ραφτόπουλος συμμετείχε και στη μονόπρακτη κωμωδία *Ο Αδιάκριτος Μουσαφίρης* του Κων/νου Κυριαζόπουλου, που παρουσιάστηκε το 1917 στο “Mason Hall” της Μελβούρνης από τον Σύλλογο Ελληνίδων Γυναικών.⁹¹⁵ Το 1919 συνεργάστηκε με την Ανδρονίκη Ζαλοκώστα και Ελένη (Ντον) Σερβετοπούλου (μέλη της Φιλοδραματικής Εταιρείας του Σύδνεϊ) στο ανέβασμα φιλανθρωπικής

⁹¹⁴ Anastasios Myrodis Tamis, *The Greeks in Australia*, ό.π., σ. 144 και James Jupp, ό.π., σ. 411 και Α. Tamis, “The Greek Settlement in Australia”, ό.π., σ. 49.

⁹¹⁵ Είχε τον ρόλο του *Συζύγου* και τον παρακολούθησε και αυστραλιανό ακροατήριο (Κων/νος Κυριαζόπουλος, *Ο αδιάκριτος μουσαφίρης*, ό.π., σ. 2 και *Punch*, 1 Νοεμβρίου 1917).

παράστασης.⁹¹⁶ Ο Χαράλαμπος Φλωριάς ή Φλωρίας (Bob Florias) διασκεδάζε τους ομογενείς στις οικογενειακές συναθροίσεις των Ιθακησίων, γύρω στο έτος 1928.⁹¹⁷ Διεύθυνε το “Bob’s café” στην οδό Flinders και αναφέρεται συχνά στον ομογενειακό τύπο σε διενέργεια εράνων κοινωφελών σκοπών.⁹¹⁸ Οι πρώιμες θεατρικές ενασχολήσεις των δύο Ελλήνων ομογενών στην αυστραλιανή σκηνή μας είναι άγνωστες. Προφανώς συμμετείχαν με μικρούς ρόλους σε πολυπληθείς θιάσους. Παράλληλα την περίοδο μεταξύ του 1914 - 1918 ένας ακόμα νεοφερμένος Ιθακήσιος στο Σύδνεϋ ενεπλάκη με τα θεατρικά δρώμενα της πόλης, συμμετέχοντας σε αυστραλιανές διοργανώσεις καλλιτεχνικών γεγονότων, με σκοπό την περισυλλογή χρημάτων για τα θύματα των Βαλκανικών πολέμων, ο Γ. Παΐζης.⁹¹⁹ Η πλούσια και ανεξάντλητη προσφορά του στο ομογενειακό θέατρο οφείλεται στην επαγγελματική του σταδιοδρομία στο αυστραλιανό θέατρο την περίοδο 1921 – 1941. Κατά την παρουσία του στην αυστραλιανή σκηνή χρησιμοποίησε το ψευδώνυμο H. A. Haggard συμμετέχοντας σε μικρούς ρόλους, ενώ ήταν μαθητής της Σχολής. Ερμήνευσε ρόλους σε αξιόλογα θεατρικά έργα που παρουσιάστηκαν κυρίως από το Repertory Theatre Society, τα εξής:

Το ανατρεπτικό έργο *Foundations* του J. Galsworthy, που παρουσιάστηκε στο “PlayHouse” από το Repertory Theatre Society αποτέλεσε μεγάλη επιτυχία, καθώς παίχτηκε στο Σύδνεϋ για πέντε συνεχείς σεζόν, με εναρκτήριες παραστάσεις στις 29 Οκτωβρίου και 5 Νοεμβρίου 1921, σε παραγωγή Tait, υπό τη διεύθυνση του MacMahon. Το έργο επαναλήφθηκε στις 10 Οκτωβρίου 1922 και παρουσιάστηκε μαζί με το *The dark lady of sonnets* του Bernard Shaw.⁹²⁰ Το *Foundations* σατίριζε την κατάσταση που επικρατούσε στην Αγγλία μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, με εξαιρετικούς διαλόγους, επίκαιρο, ευχάριστο και διασκεδαστικό θέμα.⁹²¹ Ήταν ένα έργο - καταγγελία απέναντι στις προφητείες των εφημερίδων και των πολιτικών που θα έπρεπε να εκλείψουν μετά τον πόλεμο. Η παραγωγή του MacMahon ικανοποίησε πλήρως το κοινό και όλη η ομάδα των ηθοποιών ήταν εξαιρετική. Πρωταγωνίστησαν η Erna Irving και ο Harold Herbert ενώ συμμετείχε και ο H. Haggard (Γ. Παΐζης).⁹²²

⁹¹⁶ Άλλα στοιχεία για τη θεατρική πορεία των Ιθακησίων ηθοποιών δεν είναι γνωστά.

⁹¹⁷ Το 1920 μνημονεύεται ένας περίφημος «ακροβάτης» - «ζογκλέρ» ονόματι Florias, που συμμετείχε στην κωμωδία παντομίμας *The Silver Slipper (Call)*, 17 Δεκεμβρίου 1920 και *Westralian Worker*, 24 Δεκεμβρίου 1920).

⁹¹⁸ Όπως στον έρανο των ομογενών της Μελβούρνης το 1940 που διενεργήθηκε για την ανακαίνιση αίθουσας του Συνδέσμου Ιθακησίων, καθώς και το 1941 σε έρανο για πατριωτικούς σκοπούς (*Εθνικόν Βήμα*, 31 Ιανουαρίου 1940 και 15 Ιανουαρίου 1941).

⁹¹⁹ Γ. Καναράκης, *ό.π.*, σ. 75.

⁹²⁰ *The Sydney Morning Herald*, 29 Οκτωβρίου 1921 και <http://www.ausstage.edu.au>, (ημ. προσβ. 15-6-2020).

⁹²¹ Ο θεατρικός συγγραφέας Galsworthy θίγει το θέμα της δικαιοσύνης και του τρόπου που τη διαχειρίζονται οι πλούσιοι και ευγενείς. Δεν πρόκειται για ένα τυπικό δραματικό έργο, καθώς δεν υπάρχουν χαρακτήρες. Στην πρώτη πράξη ανακαλύπτεται μια βόμβα από την πανικόβλητη οικογένεια ενός καλοπροαίρετου ευγενή, που εκείνη τη μέρα σκοπεύει να παραθέσει ένα πολυτελές δείπνο στους φίλους του, για να συζητήσει την κατάσταση της βιομηχανίας. Εντέλει, η υποτιθέμενη βόμβα ήταν μια οικιακή συσκευή. Το αστείο είναι τόσο προσεκτικά κρυμμένο, ώστε στο κοινό πλανάται η ίδια αμφιβολία που έχουν και οι πρωταγωνιστές έως το τέλος του έργου [<http://www.enotes.com/topics/loyalties/characters>, (ημ. προσβ. 2-3-2021)].

⁹²² Συμμετείχαν οι ηθοποιοί: Erna Living, Harold Herbert, Eileen Gordon, Molly Peters, Vincent Doyle, Albert Collins, H. Haggard, Gerald Carr, Winchester Ford, Gegan MacMahon, Walter Monk,

Τον Οκτώβριο του 1922 παρουσιάστηκε το έργο *Loyalties* του John Galsworthy στο θέατρο “Princess”, από το Repertory Society. Θέμα του ήταν ο αντισιμιτισμός και η κακομεταχείριση των Εβραίων στη Γερμανία και την προκατειλημμένη Βρετανία.⁹²³ Ο Γ. Παΐζης (H. Haggard) υποδύθηκε τον *Paolio Ricardos* έναν Ιταλό έμπορο κρασιού, σε έναν ρόλο που απέπνεε δακρύβρεχτη συγκίνηση διατηρώντας αμείωτο το ενδιαφέρον στο έργο.⁹²⁴ Ο Gregan MacMahon που συμμετείχε στο έργο υποδύομενος έναν ηλικιωμένο δικηγόρο, με την ευδιάκριτη σκηνοθετική ματιά του, απεικόνισε πιστά τους τύπους και χαρακτήρες της κωμωδίας και την κοινωνική ατμόσφαιρα του έργου.⁹²⁵

Το διάστημα από 15 έως 22 Μαρτίου 1924 ανεβάστηκε το έργο *Abraham Lincoln* του συγγραφέα John Drinkwater στο “New South Wales Conservatorium” (of Music), από το Sydney Repertory Theatre Society. Το έργο που επαναλήφθηκε στη Μελβούρνη στο θέατρο “Playhouse”, παρουσίαζε μια σπάνια απεικόνιση των γεγονότων της ζωής του Αμερικανού Προέδρου και έγινε μεγάλη επιτυχία στο Λονδίνο όταν πρωτοπαίχτηκε.⁹²⁶ Τους κύριους ρόλους υποδύθηκαν οι ηθοποιοί: George Bryant *Abraham Lincoln*, Andrew Beresford Seward, Vincent Doule *General Grant*, Gerald Carr *Booth - δολοφόνος*, Cam Marina *Ka Lincoln*, Ida Cough *Golath Blow*.⁹²⁷ Ο Gregan MacMahon είχε την παραγωγή του έργου και ο Γ. Παΐζης (H. Haggard) ανήκε στους ηθοποιούς που με μικρότερους ρόλους πλαισίωσαν το έργο.

Τη σεζόν της άνοιξης του 1924 παρουσιάστηκε το *Liliom* του Ferenc Molnár στο θέατρο “Nicholson’s”, από τον ίδιο θίασο όπου ο H. A. Haggard (Γ. Παΐζης) συμμετείχε με τον ρόλο ενός επίγειου *Αστυνομικού*.⁹²⁸ Επρόκειτο για ένα αξιοσημείωτο έργο της ουγγρικής δραματογραφίας, το οποίο διαδραματίζεται μεταξύ τραγωδίας,

Langloh Want, Misses Eleanor Ross, Ruth Bedford, Sally Law και Elizabeth Pearse (*The Daily Telegraph*, 31 Οκτωβρίου 1921).

⁹²³ Ένας φιλοξενούμενος πλούσιος Εβραίος, ο *De Levis*, σε μία συγκέντρωση της ανώτερης τάξης γίνεται θύμα κλοπής μεγάλου ποσού χρημάτων. Όλα τα στοιχεία δείχνουν την ενοχή του επισκέπτη *Doney*, αλλά ο οικοδεσπότης προσπαθώντας να ξεπεράσει το ζήτημα διακριτικά καταστρέφει τη φήμη του *De Levis*. Όταν αποκαλύπτεται ο κλέφτης *Doney* και αυτοκτονεί, πάλι κατηγορείται ο *De Levis*, καθώς ο αξιωματικός *Doney* που έκλεψε τις λίρες ήταν «στρατιώτης και κύριος». Η ομήγυρη θεωρεί ότι τόσο η απώλεια των χρημάτων, όσο και της ζωής του κλέφτη ήταν σφάλμα του πλούσιου Εβραίου, καθώς χαλάει το πάρτι του σπιτιού και όλη η ατμόσφαιρα στρέφεται εναντίον του *De Levis*: «Αυτό σημαίνει να είσαι αδελφός στο πατρικό μας», του λέει ο οικοδεσπότης. Αν και για όλα κατηγορείται ο Εβραίος, ηθικός αυτουργός της κλοπής ήταν ο Ιταλός *Riccardo* που απειλούσε τον *Doney*, ότι θα αποκαλύψει άγνωστες πτυχές της ζωής του, όπως και την κρυφή σχέση που διατηρούσε με την κόρη του [*The Sydney Morning Herald*, 11 Οκτωβρίου 1922 και <http://www.enotes.com/topics/loyalties/characters>, (ημ. προσβ. 2-3-2021)].

⁹²⁴ *The Sydney Morning Herald*, ό.π.

⁹²⁵ Συμμετείχαν οι ηθοποιοί: Widstester Ford, H. Haggard, H. Hebert, Eustathios Holoinid, S. Irving, Beatrice MacDonald, Lesli Mansfield, Gregan MacMahon, Beatrice Tidsley, Keneth Webb [<http://www.ausstage.edu.au>, (ημ. προσβ. 3-4-2020)].

⁹²⁶ Το έργο καλύπτει τα ιστορικά γεγονότα της προεδρίας του Lincoln, από την εκλογή του το 1860 έως τη δολοφονία του, παραλείποντας στιγμές του προσωπικού του βίου (*The Argus*, 2 Νοεμβρίου 1925).

⁹²⁷ Συμμετείχαν επίσης οι ηθοποιοί: Doris Fitton, Albert Collins, Kenneth Webb, George Bryant, Eleanor Ross, Mrs Cam Marina, Beatrice Tildesley και H. Haggard - Γ. Παΐζης (ό.π.).

⁹²⁸ Ο γεννημένος το 1878 συγγραφέας του έργου Ferenc (Franze) Molnár ήταν γιος πλούσιου Εβραίου εμπόρου και ξεκίνησε να γράφει θεατρικά έργα από τα 18 του χρόνια. Στον Molnár διακρίνεται μέσα από το δράμα αυτό η επιθυμία του να σατιρίσει τις συμβατικές ιδέες περί του μέλλοντος πνευματικού κόσμου, αλλά και να σπάσει τις ζοφερές ιδέες του υλισμού [<http://www.britannica>, (ημ. προσβ. 12-5-2021)].

παρωδίας και μυστηριώδους δράματος.⁹²⁹ Ο MacMahon ήθελε να το παρουσιάσει νωρίτερα, αλλά καθυστέρησε προκειμένου να εξεύρει τον κατάλληλο πρωταγωνιστή ηθοποιό. Ο Ary de Leonl υποδύθηκε τον *Pann*, ο οποίος είχε ήδη ενσαρκώσει τον ίδιο χαρακτήρα στην Αμερική και άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.⁹³⁰ Τα υπόλοιπα πρόσωπα του έργου ερμήνευσαν οι σημαντικότεροι ηθοποιοί του Repertory Society's. Στο έργο *Liliom*, ο σκληρός ήρωας – πρωταγωνιστής του έργου που εργάζεται σε ένα καρουζέλ της Βουδαπέστης, αναμιγνύεται σε μία ληστεία και αυτοκτονεί. Καλείται σε μία αίθουσα συνεδριάσεων στον ουρανό, το «πέραςμα», ένα είδος εξιδανικευμένου γήινου δικαστηρίου, όπου καταδικάζεται να φλέγεται για 16 χρόνια, για να καθαρθεί.⁹³¹ Στην παράσταση συμμετείχαν επίσης οι Charlton Stratton, Stella Marina, H. E. Curry, H. Haggard, Fred Hiley, I. H. Lucas, S. R. Irving, Cicely Clarence, καθώς και αρκετοί κομπάρσοι, οι κοπέλες του αγρού και οι φίλοι τους. Το έργο επαναλήφθηκε στη Μελβούρνη στο “Kings Theatre”.⁹³²

Τον Φεβρουάριο 1926 ο Γ. Παΐζης (H. A. Haggard) συνεργάστηκε με τον Ρώσο ηθοποιό Maurice Moscovitch, στην ανεξάρτητη παραγωγή του έργου *They Knew What They Wanted* του Sidney Howard, που παρουσιάστηκε στο θέατρο “Critirion”.⁹³³ Ο συγγραφέας του έργου υποστήριζε ότι εμπνεύστηκε την ιστορία από τον *Τριστάνο και την Ιζόλδη*.⁹³⁴ Το έργο αντιμετώπισε αρνητική κριτική στο Σύννεϋ και χαμηλή εισπρακτική επιτυχία, παρόλο που συμμετείχε πλειάδα αναγνωρισμένων Βικτωριανών ηθοποιών και είχε σημειώσει επιτυχία προηγουμένως στην Αμερική.⁹³⁵ Στη Μελβούρνη ωστόσο έτυχε καλύτερης υποδοχής, καθώς θεωρήθηκε ότι παρέδιδε «μαθήματα ανθρωπισμού». ⁹³⁶ Ο Γ. Παΐζης, (H. A. Haggard) ερμήνευσε τον ρόλο του *Angelo*.⁹³⁷ Ο Maurice Moscovitch περιόδευσε στην Αυστραλία από το 1925 – 1929.⁹³⁸

⁹²⁹ Το *Lillium*, περιγράφεται ως ένα δράμα εκπληκτικής δεξιοτεχνίας, που κινείται στη σφαίρα του φανταστικού, συνδυάζοντας με τολμηρά παράξενο τρόπο φυσικούς και φανταστικούς χαρακτήρες με χιούμορ, πάθος και τρυφερότητα (*The Sydney Morning Herald*, 20 Σεπτεμβρίου 1924).

⁹³⁰ *The Sun*, 16 Σεπτεμβρίου 1924.

⁹³¹ *The Australasian*, 27 Σεπτεμβρίου 1924.

⁹³² *The Age*, 3 Οκτωβρίου 1927.

⁹³³ Ο Maurice Moscovitch γεννήθηκε στην Οδησό. Ανέβηκε για πρώτη φορά σε σκηνή στα 14 χρόνια του και λίγο αργότερα συνάντησε την επιτυχία με το έργο *Σαμψών και Δαλιδά*. Το 1897 μετανάστευσε στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου έπαιξε για δεκαετίες σε θέατρα της Ν. Υόρκης και στο Broadway. Στην Αυστραλία ήλθε το 1925 για περιοδεία έξι μηνών, αλλά παρέμεινε επί τετραετία ανεβάζοντας πλειάδα έργων (*Canberra Times*, 26 Οκτωβρίου 1928).

⁹³⁴ *Woman's Mirror*, vol. 2, no 46, 12 Οκτωβρίου 1926.

⁹³⁵ *Everyone's*, vol. 5, no. 344, 29 Φεβρουαρίου 1926. Βλ. και υπόθεση του έργου *They Knew What They Wanted* /*Ηξεραν τι ήθελαν*: ένας γερασμένος Ιταλός αμπελουργός στην Καλιφόρνια, ο *Tony*, κάνει πρόταση γάμου με επιστολή στην *Amy*, μια σερβιτόρα του Σαν Φρανσίσκο, αλλά στέλνει τη φωτογραφία ενός νεαρού που εργάζεται στον αμπελώνα του, αντί τη δική του και η *Amy* φθάνει στο κτήμα [[https://wikipediaorg/wiki/They_Knew_What_They_Wanted_\(play\)](https://wikipediaorg/wiki/They_Knew_What_They_Wanted_(play))], (ημ. πρ. 2-3-2020)].

⁹³⁶ *The Age*, 11 Φεβρουαρίου 1927 και *Daily News*, 14 Φεβρουαρίου 1927.

⁹³⁷ Συμμετείχαν οι ηθοποιοί: H. A. Haggard *Angelo*, James B. Atholwood *Ah Gee*, Sybil Atholwood *Italian Farm Hand*, T. Borgan *First Italian Mother's Son*, Les Donaghey *The R.F.D.*, Bianca Fenochio *Italian Farm Hand*, Michael Izzo *Giorgio*, Agostino Lubrano *Italian Farm Hand*, Nat Madison *Joe*, Maurice Moscovitch *Tony*, Margaret Murray *First Italian Mother*, Bianca Muschaili *Second Italian Mother*, Olga Papas *Second Italian Mother's Daughter*, Ellen Pollock *Amy*, Alexander Sarner *Father McKee*, Signor Sidoni *Italian Farm Hand*, George Zucco *The Doctor* (ό.π.).

⁹³⁸ Στην Αυστραλία ανέβασε έργα όπως: *Έμπορος της Βενετίας* του Shakespeare, *The Great Lover* ρομαντική κωμωδία των Leo Distrihein και Frederic Hatton, *The Outsider* κωμωδία του Paul Slade Smith. Τα τελευταία τέσσερα χρόνια της ζωής του, ο Maurice Moscovitch έπαιξε υποστηρικτικούς

Σοφία Περγάμαλη, στον ρόλο *Ερρίκου Η΄*
[*The Daily Telegraph*, 2 Ιουνίου 1936]

Το 1936 μια νεαρή ομογενής ηθοποιός, απασχόλησε τον Τύπο με τις επιτυχείς ερμηνείες και μεταμφιέσεις της σε ανδρικούς ρόλους, η Σοφία Περγάμαλη, που υποδύθηκε τον αμφιλεγόμενο βασιλιά *Ερρίκο Η΄* του Shakespeare, σε παράσταση του Λυκείου Θηλέων Σύνδνεϋ, στις 1 Ιουνίου.⁹³⁹ Επίσης, τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς εμφανίστηκε με ανδρικό ρόλο σε festival στο “Jame’s Hall”.⁹⁴⁰ Η Σοφία Περγάμαλη έλαβε πτυχίο απαγγελίας της Δραματικής Τέχνης (Electionist) και συμμετείχε σε παραστάσεις φιλανθρωπικών σκοπών κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1940 στην αίθουσα “Federian Hall” (166 Phillip str.) παρουσίασε ευεργετική παράσταση με απαγγελίες για την ενίσχυση του καλλιτεχνικού ομίλου Art Club Military Entertainment.⁹⁴¹ Απήγγειλε τις συνθέσεις *The witchfinder*, *On the embarkment*, *Orange Blossom*, *Comedy and Tragedy*, *Laugh clown laugh* και *Hamlet* και τίμησε τον Ελληνισμό στο κατάμεστο ακροατήριο του θεάτρου.⁹⁴²

Σοφία Περγάμαλη, σε ανδρικό ρόλο
[*The Daily Telegraph*, 8 Αυγούστου 1936]

ρόλους σε 14 ταινίες. Με τη χαρακτηριστική προφορά του, απεικόνιζε κυρίως σοφούς και φιλικούς ηλικιωμένους, συχνά με εβραϊκή καταγωγή. Η τελευταία του ταινία ήταν η χιτλερική σάτιρα του Charly Tsarlin *Ο Μεγάλος Δικτάτορας*, στην οποία υποδύοταν τον Εβραίο *Τζάκελ*. Ο Maurice Moscovitch απεβίωσε σε ηλικία 68 ετών, το 1940 (*Telegraph*, 19 Ιουνίου 1940).

⁹³⁹ *The Daily Telegraph*, 2 Ιουνίου 1936.

⁹⁴⁰ *Ο.π.*, 8 Αυγούστου 1936.

⁹⁴¹ Το κυριότερο μέρος της εκδήλωσης το είχε η Σοφία Περγάμαλη με δραματικές απαγγελίες, ενώ συμμετείχαν και οι μουσικοί Lionello Cecil, Tenor και Eilyn Boyd (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 22 Φεβρουαρίου 1940).

⁹⁴² *Ο.π.*, 29 Φεβρουαρίου 1940.

• Μουσικό θέατρο

Αρκετοί ομογενείς είχαν συμμετοχή σε μουσικά έργα επιθεώρησης και όπερας, σε παραστάσεις που δόθηκαν για φιλανθρωπικούς σκοπούς. Επρόκειτο για καλλιτέχνες που μεγάλωσαν στην Αυστραλία μέσα στους κόλπους της ελληνικής ομογένειας, αλλά έλαβαν ταυτόχρονα την αυστραλιανή κουλτούρα, όπως οι: Ασπασία Λιανός, Άρτεμις Λινού, Άγγελος Γκιρδής, Νίκος Βλαχόπουλος, που εμφανίστηκαν στην αυστραλιανή σκηνή, ιδίως την περίοδο του πολέμου το 1940.

Σημαντικότερη όλων ήταν η Ελληνίδα Αγγέλα Παρσέλλη, η οποία το 1930 βραβεύτηκε ανάμεσα σε άλλες πενήντα υποψήφιες σε διαγωνισμό ομοιότητας της Gloria Swatson και έκανε συμβόλαια με θεατρικές επιχειρήσεις. Μετά το διαγωνισμό τραγούδησε σε εκδήλωση με ειδικά διαμορφωμένο παράθυρο της Aeolian Co. και στη συνέχεια εμφανίστηκε σε έργα ελαφράς όπερας και επιθεώρησης.

Από τις πρώτες συμμετοχές της Αγγέλας Παρσέλλη ήταν στο *Snapshops*, επιθεώρηση του Nat Phillips, στο “Grand Opera House” στο Σύδνεϋ την περίοδο από 1 έως 14 Νοεμβρίου 1930. Το έργο παρουσιάστηκε υπό τη διεύθυνση Nat Phillips και σε παραγωγή George Marlow, από την Nat Phillips' Snapshots Revue Company.⁹⁴³ Ο Nat Phillips (Stiffy) και ο Stud Foley ερμήνευσαν τους κύριους κωμικούς ρόλους, ενώ η συμμετοχή της Αγγέλας Παρσέλλη ξεχώρισε, σε μία παράσταση με πολλά απολαυστικά σημεία, από επιλογές τραγουδιών, σκετς και κωμικά νούμερα.⁹⁴⁴

Το επόμενο χρονικό διάστημα από 15 έως 21 Νοεμβρίου 1930, η επιθεώρηση *Laugh Parade* διαδέχθηκε την προηγούμενη στο “Grand Opera House” στο Σύδνεϋ, από τους ίδιους παραγωγούς, συγγραφείς και κύριους ηθοποιούς, με τη συμμετοχή επίσης της Αγγέλας Παρσέλλη.⁹⁴⁵

Στις 22 έως 29 Νοεμβρίου 1930, ο Nat Phillips ανέβασε τη νέα του επιθεώρηση *Speed and Sparkle* στο “Grand Opera House”, με τους ίδιους συντελεστές, από τη Nat Phillips' Snapshots Revue Company.⁹⁴⁶ Η παράσταση έλαβε καλές κριτικές για τα χιουμοριστικά σκετς, ελαφρά τραγούδια, έξυπνους χορούς και μπαλέτα, καταξιωμένους κωμικούς, αλλά και ιδίως για τις ερμηνείες των τραγουδιών της Αγγέλας Παρσέλλη.⁹⁴⁷

Το διάστημα από 30 Νοεμβρίου έως 5 Δεκεμβρίου 1930, παρουσιάστηκε από την ίδια θεατρική εταιρεία η επιθεώρηση *Frills and flounces*, ένα *bourlesque* θέαμα για

⁹⁴³ Συμμετείχαν οι: Nat Phillips (Stiffy), Stan Foley (Stud), Daisy Merritt, Keith Connolly, Iris Ackworth, Heather Jones, Kathleen Howard, Stella Lamond, Hilda Waring, Angela Parselles, Billy Doyle, Cecil Scott, Tom Dale, Elsie Hosking, Lewola Bros and the Radio Six. - Musicians: Tiny's Varsity Boys με τον Tiny Douglas (βιολί), Art Dwar (κιθάρα), Don Bennett (πίανο) (*The Sydney Morning Herald*, 3 Νοεμβρίου 1930).

⁹⁴⁴ *Daily Pictorial*, 3 Νοεμβρίου 1930 και *News*, 16 Νοεμβρίου 1931.

⁹⁴⁵ Συμμετείχαν οι: Nat Phillips (Stiffy), Stan Foley (Stud), Daisy Merritt, Keith Connolly, Iris Ackworth, Heather Jones, Kathleen Howard, Stella Lamond, Hilda Waring, Angela Parselles, Billy Doyle, Cecil Scott, Tom Dale, Elsie Hoskins, Lewola Bros, οι Radio Six και η ομάδα των μουσικών (ό.π.).

⁹⁴⁶ Στην παράσταση συμμετείχαν οι: Nat Phillips (Stiffy), Stan Foley (Stud), Daisy Merritt, Keith Connolly, Iris Ackworth, Heather Jones, Kathleen Howard, Stella Lamond, Hilda Waring, Angela Parselles, Billy Doyle, Cecil Scott, Tom Dale, Elsie Hoskins, Lewola Bros, οι Radio Six και οι μουσικοί: Tiny's Varsity Boys με τον Tiny Douglas, Art Dwar, Don Bennett (*The Sydney Morning Herald*, 24 Νοεμβρίου 1930).

⁹⁴⁷ *Daily Pictorial*, 23 Νοεμβρίου 1930.

τους ληστές του Σύννευ, με μια σειρά από πνευματώδη και επίκαιρα τραγούδια. Για το έργο και τη συμμετοχή της Αγγέλας Παρσέλλη, το κοινό έδειξε την εκτίμησή του με ολόψυχα χειροκροτήματα.⁹⁴⁸

Η Αγγέλα Παρσέλλη έλαβε μέρος και στην επιθεώρηση που ακολούθησε, *Fun of the fair*, στο “Grand Opera House”, το διάστημα από 6 έως 12 Δεκεμβρίου 1930.⁹⁴⁹

Η νέα επιθεώρηση *Painting the Town Red*, στο “Grand Opera House”, παρουσίασε ένα ποικίλο ενδιαφέρον από *bourlesque*, έξυπνους χορούς και γοητευτικά τραγούδια, το διάστημα από 13 έως 19 Δεκεμβρίου 1930.⁹⁵⁰ Οι κωμικοί Nat Phillips, Stud Foley και Keith Connolly διασκέδασαν το κοινό, ενώ η Αγγέλα Παρσέλλη (Angela Parselles), η Stella Lamond και ο Tom Dale τραγουδούσαν με επιτυχία, σε ένα ποικίλο πρόγραμμα διασκέδασης.⁹⁵¹

Από 20 έως 22 Δεκεμβρίου 1930, οι ίδιοι συντελεστές ανέβασαν στο “Grand Opera House” την επιθεώρηση *All smiles*.⁹⁵²

Ακολούθησαν ολιγοήμερες προετοιμασίες, καθώς από 26 Δεκεμβρίου 1930 έως 23 Ιανουαρίου 1931 παρουσιάστηκε στο “Grand Opera House” το δημοφιλές έργο *Beauty and the Beast*, σε παντομίμα. Η παράσταση ακολουθούσε τη γενική ιστορία του γνωστού παραμυθιού, αλλά με την προσθήκη παραδοσιακών χαρακτήρων παντομίμας, όπως των: *Baron*, *Dame*, *Tommy Ticker*, *Little Boy Bloy* και *Idle Jack*. Η παραγωγή διέφερε από το συνηθισμένο χριστουγεννιάτικο χαρακτήρα καθώς περιείχε χαρακτηριστικές ειδικές σκηνές όπως τις: *The human bouquet*, *The snow ballet*, *The gondola of prince*. Η Αγγέλα Παρσέλλη εμφανίσθηκε ως *Fairy Lotus* (*Νεράϊδα Λωτός*). Σύμφωνα με τις διαφημίσεις, οι συντελεστές της παράστασης περιελάμβαναν 200 άτομα.⁹⁵³

Τη νέα χρονιά 1931, από τις 24 Ιανουαρίου παρουσιάστηκε το *Hot and strong should be popular*, μια επιθεώρηση μουσικής κωμωδίας σε δύο πράξεις, στην αυλαία

⁹⁴⁸ Η επιθεώρηση παρουσιάστηκε στο “Grand Opera House”, από τον ίδιο συγγραφέα και παραγωγό και συμμετείχαν οι: Nat Phillips (Stiffy), Stan Foley (Stud), Daisy Merritt, Keith Connolly, Iris Ackworth, Heather Jones, Kathleen Howard, Stella Lamond, Hilda Waring, Angela Parselles, Billy Doyle, Cecil Scott, Tom Dale, Elsie Hoskins, Lewola Bros και οι Radio Six, με τους ίδιους μουσικούς (*The Sydney Morning Herald*, 1 Δεκεμβρίου 1930).

⁹⁴⁹ Από την ίδια θεατρική εταιρεία Nat Phillips' Snapshots Revue Company, με τον ίδιο θεατρικό συγγραφέα, παραγωγό, μουσικούς και συμμετέχοντες ηθοποιούς τους: Nat Phillips (Stiffy), Stan Foley (Stud), Daisy Merritt, Keith Connolly, Iris Ackworth, Heather Jones, Kathleen Howard, Stella Lamond, Hilda Waring, Angela Parselles, Billy Doyle, Cecil Scott, Tom Dale, Elsie Hoskins, Lewola Bros και οι Radio Six (ό.π., 8 Δεκεμβρίου 1930).

⁹⁵⁰ Συμμετείχαν οι: Nat Phillips (Stiffy), Stan Foley (Stud), Daisy Merritt, Keith Connolly, Iris Ackworth, Heather Jones, Kathleen Howard, Stella Lamond, Hilda Waring, Angela Parselles, Billy Doyle, Cecil Scott, Tom Dale, Elsie Hoskins, Lewola Bros και οι Radio Six (ό.π., 15 Δεκεμβρίου 1930).

⁹⁵¹ *Daily Pictorial*, 15 Δεκεμβρίου 1930.

⁹⁵² Nat Phillips (Stiffy), Daisy Merritt, Keith Connolly, Iris Ackworth, Heather Jones, Kathleen Howard, Stella Lamond, Hilda Waring, Angela Parselles, Billy Doyle, Cecil Scott, Tom Dale, Elsie Hoskins, Lewola Bros και οι Radio Six (*The Sydney Morning Herald*, 22 Δεκεμβρίου 1930).

⁹⁵³ Η διανομή της παράστασης είχε ως εξής: Will Cass *Dame Dumplin*, Thelma Chapman *Jill*, Keith Connolly *Baron Bounty*, Tom Dale *The Beadle*, Dorothy Dewar *Prince Lionel*, Mercia Elliot *A Villager*, Frank Foster *The Bad Demon*, Frank Gerald *The Imp*, Elsie Hosking *Boy Blue*, Frank Hyman *The Ape*, Heather Jones *Beauty*, Stella Lamond *Joy*, Florence Leighton *A Village Belle*, Doreen Lowder *Dumpy*, Marie Marlow *Dimples*, Lilan McRae *Jack*, Angela Parselles *Fairy Lotus*, Nat Phillips *Idle Jack*, Enid Stevenson *Tommy Tucker*, Hilda Waring *Fairy of the Night / The Deer*, Dan Weldon *The Beast*, Jim και Tom Lewola *Tiny Tot the Giraffe* (ό.π., 27 Δεκεμβρίου 1930).

του “Grand Opera House”. Λαμπερά σκίτσα, ελαφρά τραγούδια και ένας έξυπνα άγριος χορός ήταν τα χαρακτηριστικά του προγράμματος.⁹⁵⁴ Οι Nat Phillips, Joe Lawman και Keith Connelly καταξιωμένοι διασκεδαστές, όπως και οι τραγουδιστές Angela Parselles (Αγγέλα Παρσέλλη), Stella Lamond και Tom Dale, συνέθεσαν μία επιτυχημένη παράσταση.

Ακολούθησε η εβδομαδιαία επιθεώρηση *Ace High* στο “Grand Opera House” από τις 31 Ιανουαρίου. Η διασκέδαση και η ευθυμία προσφέρονταν σε αφθονία στο Grand Opera House από τον Nat Phillips και την παρέα του, σε μια παράσταση με πολλά ζωνρά σκετς και ελαφρά μουσική. Οι Nat Phillips, Joe Lawman, Keith Connelly, Stella Lamond, Angela Parselles (Αγγέλα Παρσέλλη), Tiny Douglas και τα Varsity Boys ήταν εξαιρετικοί καλλιτέχνες, ενώ η νεοφερμένη Elroy είχε ειδικότητα στις μεταμορφώσεις.⁹⁵⁵

Η επόμενη επιθεώρηση του Nat Phillips που παρουσιάστηκε στο “Grand Opera House” στις 7 Φεβρουαρίου 1931, τιτλοφορείτο *Showers of fun*. Οι επιθεωρήσεις του γίνονταν όλο και πιο δημοφιλείς κάθε εβδομάδα, καθώς έφερνε στο κοινό νέες συμμετοχές, ενώ η ηθοποιός και τραγουδίστρια Αγγέλα Παρσέλλη αποτελούσε σταθερά μία καλή παρουσία επί σκηνής.⁹⁵⁶

Η αυλαία του “Grand Opera House” συνέχισε να ανοίγει με καινούργια έργα του Nat Phillips: *The joy makers* (14 Φεβρ.), *Silver clouds* (21 Φεβρ.), *Tons of fun* (28 Φεβρ.) και η δημοφιλία της Αγγέλας Παρσέλλη να αυξάνεται συνεχώς. Ο Τύπος συχνά δημοσίευε φωτογραφίες της, με στιγμιότυπα από τις παραστάσεις των έργων.

Αγγέλα Παρσέλλη, σε ρόλο επιθεώρησης
[*Labor Daily*, 5 Μαρτίου 1931]

⁹⁵⁴ *Daily Pictorial*, 26 Ιανουαρίου 1931.

⁹⁵⁵ *The Sun*, 2 Φεβρουαρίου 1931.

⁹⁵⁶ Εκτός από τους προηγούμενους ηθοποιούς, εμφανίστηκαν οι: Lulla Fanning, June Mills και Will Raynor. Η Lulla Fanning ήταν η πιο ελκυστική από τις νεοφερμένες, καθώς ήταν συγκρατημένη αλλά και αυθόρμητη στους κωμικούς διαλόγους (*The Sydney Morning Herald*, 9 Φεβρουαρίου 1931).

Στις 7 Μαρτίου 1931 παρουσιάστηκε η επιθεώρηση *Happy hours* των Nat Phillips και Joe Lawman στο “Grand Opera House” με πολλά στοιχεία vaudeville, χιούμορ και διασκέδαση.⁹⁵⁷ Η Angela Parselles (Αγγέλα Παρσέλλη), η Lulla Fanning, η Heather Jones, η Stella Lamond και ο Will Raynor εμφανίσθηκαν σε εξαιρετικά νούμερα.⁹⁵⁸

Στις 14 Μαρτίου 1931, στην επιθεώρηση *Laughing faces* που άνοιξε τη σκηνή στο “Grand Opera House”, θιγόταν το σύστημα που επικρατούσε στις τράπεζες και τα τραπεζικά συστήματα. Στο χιουμοριστικό σκετς *In the bank*, τα ευχάριστα τραγούδια των Angela Parselles (Αγγέλα Παρσέλλη), Stella Lamond, Lulla Fanning και Will Raynor καταχειροκροτήθηκαν θερμά.⁹⁵⁹

Η συμμετοχή της Αγγέλας Παρσέλλη συνεχίστηκε σε όλες τις παραγωγές στο “Grand Opera House” το 1931, με τις επιθεωρήσεις του Nat Phillips: *Fine and dandy* (21 Μαρτ.), *Gloom tonics* (28 Μαρτ.), *Keep smiling* (4 Απριλ.), *Bubble and squeak* (11 Απριλ.), *Bric-a brac* (18 Απριλ.), *Our big party* (25 Απριλ.), *Fun spots* (2 Μαΐου), *Wise cracks* (9 Μαΐου), *Sure fire* (16 Μαΐου), *Meet mabel* (23 Μαΐου), *A good time* (30 Μαΐου), *High kicks* (6 Ιουν.), *Vanities* (13 Ιουν.), *Funbursts*, (20 Ιουν.).

Ιδιαίτερη αποδοχή συνάντησε η επιθεώρηση *Funbursts* που ανεβάστηκε στις 20 Ιουνίου 1931 και αποτελούσε ένα επιτυχημένο πρόγραμμα από τραγούδια, χορό και φάρσα, γεμάτο από λαμπρές ιδέες. Ο θίασος της επιθεώρησης του “Grand Opera House”, με τους Nat Phillips (“Stiffy”) και Syd, χάρισε στο κοινό μια ωραία συλλογή μεικτού προγράμματος που ενθουσίασε το κοινό. Το πιο δημοφιλές τραγούδι ήταν το “Garden in love-land”, που τραγούδησε η Αγγέλα Παρσέλλη της οποίας η εξαιρετική ερμηνεία συνδυάστηκε από γραφικούς χορούς και ένα φαντασμαγορικό μπαλέτο. Στη συνέχεια, η Ελληνίδα σοπράνο απέδειξε και πάλι την αξία της ως ηθοποιός σε μια σύντομη φάρσα, το *Next morning*.

Η Αγγέλα Παρσέλλη, ως Maggie
[*The Sun*, 21 Ιουνίου 1931]

⁹⁵⁷ Οι κωμικοί Stiffy και Joe, με τη βοήθεια του Syd Beck ήταν τόσο ανεξάντλητοι ώστε τα πλευρά των θεατών πονούσαν από το γέλιο (ό.π.).

⁹⁵⁸ *The Sun*, 9 Μαρτίου 1931.

⁹⁵⁹ Ό.π., 16 Μαρτίου 1931.

Η Αγγέλα Παρσέλλη ως *Maggie* - καμαριέρα, έπαιξε ωραία τον ρόλο της. Το θέμα της φάρσας ήταν μία ποικιλία από ερωτικές καταστάσεις, χαρούμενες και ανάλαφρα δραματικές σε ένα μποέμικο party.⁹⁶⁰

Το 1931 στο “Grand Opera House” ακολούθησαν οι επιθεωρήσεις: *Bits of fluff* (27 Ιουν.), *Ducks and Drakes* (4 Ιουλ.), *Au Revoir* (11 Ιουλ.) και άλλες, όπου η Αγγέλα Παρσέλλη συμμετείχε με επιτυχημένα τραγούδια της σε ανάμεικτους κωμικούς ρόλους και άλλες φάρσες. Η καθαρή φωνή της σοπράνο συνάντησε την εύνοια του ακροατηρίου στις επιτυχημένες ερμηνείες της.

Τον Οκτώβριο του 1931, η Snapshots Revue Company άνοιξε την αυλαία της στο “Tivoli Theatre”.⁹⁶¹ Ο κωμικός Syd Beck προκάλεσε άφθονο γέλιο σε μία ιδιαίτερα αστεία σκηνή ενός ξενοδοχείου, ενώ η Αγγέλα Παρσέλλη με τα υπέροχα τραγούδια της κράτησε αμείωτο το ενδιαφέρον του κοινού στο διασκεδαστικό πρόγραμμα της επιθεώρησης.

Η Αγγέλα Παρσέλλη σε ρόλο της στο *Lonely Light House*
[*The Sun*, 30 Αυγούστου 1931]

⁹⁶⁰ *The Sun*, 21 Ιουνίου 1931.

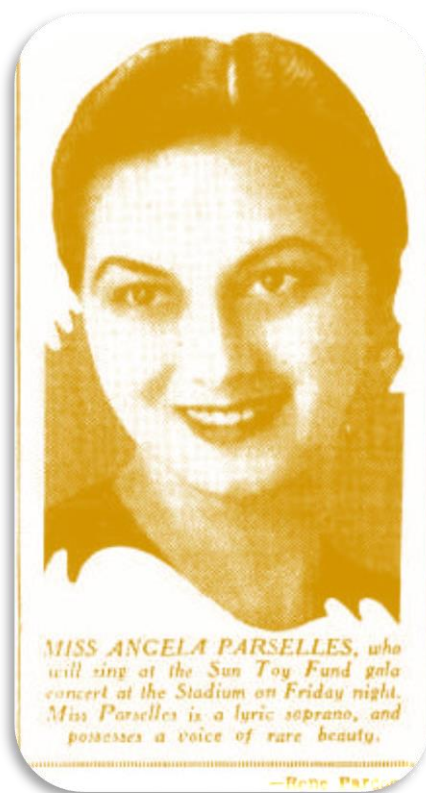
⁹⁶¹ *News*, 5 Οκτωβρίου 1931.

Στις 4 Ιανουαρίου 1932, παρουσιάστηκε και πάλι η παντομίμα *Cinderella* (Σταχτοπούτα), στο “Tivoli Theatre” υπό τη διεύθυνση του Nat Phillips και του Syd Beck, ενώ στην ομάδα των ηθοποιών που συμμετείχαν ήταν οι: Angela Parselles (Αγγέλα Παρσέλλη), Dan Weldon, Tom Dunmore, Eve Fennelly και Keith Connelly.

Στη συνέχεια η θεατρική εταιρεία Snapshots Revue Company, επέστρεψε στη θεατρική στέγη του “Grand Opera House” με την επιθεώρηση *Back Again*, η οποία ανεβάστηκε στις 23 Ιανουαρίου 1932. Ακολούθησαν τα έργα: *Very nice too* (30 Ιαν.), *All Aboard* (6 Φεβρ.), *Au Revoir* (20 Φεβρ.).⁹⁶²

Την περίοδο εκείνη, οι παραστάσεις του Stiffy's στο “Grand Opera House”, γίνονταν όλο και πιο δημοφιλείς. Στο *All Aboard* (6 Φεβρ. 1932) η Angela Parselles και η Stella Lamond, προσέφεραν ιδιαίτερα απολαυστικές στιγμές στο κοινό με τη φάρσα *Tie a Knot in the Rainbow*.⁹⁶³

Τον Οκτώβριο του 1932 στο ξεκίνημα της ανοιξιάτικης σεζόν στο “Grand Opera House”, η Αγγέλα Παρσέλλη συμμετείχε με άλλους μουσικούς σε μία φρέσκια παράσταση με μουσικά σκίτσα με τον τίτλο *Joe Spots* μαζί με τους: Nat Phillips, Joe Lawman, Stella Lamond, Elsie Hosking, Betty Lambert, Dan Weldon, Les Warton, Keith Connelly, the Lewola Brothers και τους Two High C's.⁹⁶⁴

Αγγέλα Παρσέλλη
[*The Sun*, 14 Νοεμβρίου 1933]

⁹⁶² *Everyone's*, vol. 13, no. 688, 14 Δεκεμβρίου 1932, σσ. 110 - 120.

⁹⁶³ *The Daily Telegraph*, 8 Φεβρουαρίου 1932.

⁹⁶⁴ *The Sun*, 15 Φεβρουαρίου 1932.

Ο Τύπος ανέφερε για την Ελληνίδα καλλιτέχνη ότι έχει μία φωνή σπάνιας ομορφιάς και συνέχιζε να κοσμεί τις στήλες του με φωτογραφίες της νεαρής soprano, όπως όταν εξυμνείτο η συμμετοχή της στο gala του Sun Toy Fund στο “Stadium”, στις 17 Νοεμβρίου 1932.⁹⁶⁵

Η Αγγέλα Παρσέλλη ακολούθως συνεργάστηκε με τη θεατρική εταιρεία Jack Russell and his New Musical Comedy Co. στο “Tivoli Theatre” Σύδνεϋ, την περίοδο από 29 Νοεμβρίου έως 17 Δεκεμβρίου 1932, όπου παρουσίασε μία σειρά νέων εβδομαδιαίων έργων επιθεώρησης: *Hello everybody*, *Forbidden sweets*, *Ole time minstrels*, *The petted pup*, *Practice what you preach*, *Take my place*, *Summer boarders*, *The lady's stocking*.

Στις 16 Δεκεμβρίου 1933 ήταν η κύρια οπερετική σοπράνο στο “Town Hall” του Σύδνεϋ, σε ορχηστρική συναυλία υπό τη διεύθυνση του Albert Cazabon τις συνδυασμένες ορχήστρες του City of Sydney και του Prince Edward Theatre σε ένα πρόγραμμα που περιλάμβανε τα έργα “L'Apprenti Border”, “Ruy Blas” (Mendelssohn) και το τραγούδι “The Song of the Bridge”, που έγραψε ο μαέστρος.⁹⁶⁶

Παράλληλα, η Αγγέλα Παρσέλλη συμμετείχε σε πολλές ραδιοφωνικές παραγωγές όπως στην οπερέτα του V. Herbert's, *Waltz Time*, που είχε τον κύριο γυναικείο ρόλο και παρουσιάστηκε σε πρώτη ραδιοφωνική μετάδοση στις Ιουλίου 1934, από τον σταθμό 2FC, σε μουσική Johann Strauss.⁹⁶⁷

Αγγέλα Παρσέλλη
[Truth, 15 Ιουλίου 1934]

⁹⁶⁵ Ο.π., 14 Νοεμβρίου 1933.

⁹⁶⁶ *The Sydney Morning Herald*, 15 Ιουλίου 1933.

⁹⁶⁷ *Truth*, 15 Ιουλίου 1934.

Αγγέλα Παρσέλλη
[*The Daily Telegraph*, 23 Οκτωβρίου 1934]

Τον Ιούνιο του 1934 η Αγγέλα Παρσέλλη συμμετείχε με την Operetic Society στο έργο *Florodora* στο “Crystal Theatre”, Broken Hill. Η όπερα του Broken Hill είχε μία πρόσθετη γοητεία με την εμφάνιση της Αγγέλα Παρσέλλη που ερχόταν από το Σύδνεϋ για να παίξει τον ρόλο της *Delores* σε συμφωνία με τη θεατρική εταιρεία J.C. Williamson Ltd., από τις 13 έως 26 Ιουνίου 1934.⁹⁶⁸ Στο υπόλοιπο πρόγραμμα συμμετείχαν ντόπιοι καλλιτέχνες. Η Αγγέλα Παρσέλλη παρουσίασε τα τραγούδια “You're My Heart's Delight”, “I Wonder if Love is a Dream”, “Waters of Minnetonka” και άλλα ντουέτα.⁹⁶⁹

Η Αγγέλα Παρσέλλη συνέχισε την καριέρα της στο Λονδίνο όπου παρέμεινε για τρία χρόνια και εμφανίσθηκε με τη “Royal Opera” στο Covent Garden.⁹⁷⁰ Θριάμβους έδρεψε και κατά την επιστροφή της, τραγουδώντας ως κύρια οπερετική σοπράνο, κάνοντας περιοδείες μεταπολεμικά και συμμετέχοντας σε ηχογραφήσεις για το ραδιόφωνο έως το 1950.

⁹⁶⁸ *The Barrier Miner*, 20 Ιουνίου 1934.

⁹⁶⁹ *Ο.π.*, 23 Ιουνίου 1934.

⁹⁷⁰ *The Sun*, 18 Φεβρουαρίου 1938.

Β) Έλληνες στη θεατρική παραγωγή

• J. Lemmone Company

Το 1889 ο ελληνικής καταγωγής φλαουτίστας John Lemmone ή Lemmoné εμφανίστηκε σε συναυλίες και κοντσέρτα στην Αυστραλία. Έκανε το σόλο ντεμπούτο του σε ευεργετική συναυλία της Μελβούρνης για τον μουσικό Herr Elsässer τον Μάιο του 1884.⁹⁷¹ Στις 16 και 19 Νοεμβρίου 1889 παρουσίασε συναυλία στο “Sydney Mechanics' School of Arts”. Ο J. Lemmone ήταν σολίστ στο φλάουτο, η Miss Naylor έπαιξε στο πιάνο, ο ηθοποιός Harry Leston συμμετείχε στην απαγγελία και στο τραγούδι ήταν οι: Thommas Gilpin, Miss Glendenning, Sheridan Reed, A. J. Searl. Στις 20 και 21 Νοεμβρίου 1889 ο J. Lemmone διοργάνωσε παραπλήσιο κοντσέρτο στον ίδιο χώρο του “Sydney Mechanics' School of Arts”, όπου έπαιξε επίσης solo με το φλάουτο του, ενώ εμπλούτισε το πρόγραμμα και με άλλους ηθοποιούς, καθώς εκτός του Harry Leston, έλαβαν μέρος η Miss Edwards και ο Cecil Teece, με την ίδια μουσική κομπανία.⁹⁷² Αμέσως μετά αναχώρησε για την Αγγλία όπου έκανε επιτυχημένη καριέρα και οπερετικές περιοδείες σε Ευρώπη, Ασία και Ν. Αφρική.

Το 1897 ο J. Lemmone επέστρεψε στην Αυστραλία. Ήταν βιρτουόζος του φλάουτου και βραβευμένος συνθέτης. Ασχολήθηκε επαγγελματικά με τη διαχείριση συναυλιών, διοργανώνοντας περιοδείες μουσικών, όπως του πιανίστα Mark Hambourg, της τραγουδίστριας Marie Narelle και της Nellie Melba, ενώ ο ίδιος συμμετείχε με το φλάουτό του ως σολίστας στη θεατρική επιχείρησή του, την “J. Lemmone company”.⁹⁷³

Το 1904 διαχειρίστηκε την επίσκεψη του Πολωνού πιανίστα Paderewski. Το 1910 ταξίδεψε στο εξωτερικό επιλέγοντας οπερετικούς ηθοποιούς για τη θεατρική εταιρεία του J.C. Williamson. Μετά τις παραστάσεις τους στην Αυστραλία το 1911, περιόδευσε μαζί τους σε Νέα Ζηλανδία, Βόρεια Αμερική και Ευρώπη. Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου διοργάνωσε συναυλίες της Nellie Melba για τη συγκέντρωση χρημάτων σε Αυστραλία και Αγγλία, στις οποίες συμμετείχε και ο ίδιος.⁹⁷⁴

Ο J. Lemmone ήταν εξοικειωμένος με την ιταλική παράδοση του belcanto εξαιτίας της συνεργασίας του με τραγουδιστές της όπερας, όπως της Adelina Patti, την οποία ανανέωσε καινοτόμα. Χρησιμοποίησε τις τρίλιες για να προσθέσει «νέα δραστηριότητα» στη μελωδία, επαναλαμβάνοντας χρωματικά αποσπάσματα. Οι ηχογραφήσεις των έργων του προσομοιάζουν σε πραγματική συναυλία, παρά σε παραγωγή στούντιο, ενώ είναι εμφανείς οι ελληνικές του επιρροές και καταβολές.⁹⁷⁵

⁹⁷¹ <https://adb.anu.edu.au> > le, (ημ. προσβ. 2-1-2022).

⁹⁷² Australian Live Performance Database (AusStage), [<https://amw.org.au>, (ημ. προσβ. 20-2-2022)].

⁹⁷³ *The Sydney Morning Herald*, 17 Αυγούστου 1949.

⁹⁷⁴ Luca Manghi, *Improvising on the Flute in Nineteenth-Century Italy: Pedagogy and Performance*, Thesis, University of Otago, Department of Music School of Performing Arts, Otago 2019, σ. 57 [[ManghiLuca2016DMA.pdf](#), (ημ. προσβ. 3-2-2022)].

⁹⁷⁵ Ο.π.

- **G. Paizie / Γ. Παϊζης (producer)**

- **Art Workers Club**

Το 1935 ο Γ. Παϊζης (H. A. Haggard) παρουσίασε το μονόπρακτο *Carrion Crow* των Leonard J. Hines και Frank King στο διαγωνισμό Eisteddfod στο Σύδνεϋ, όπου κέρδισε 1^ο βραβείο στην κατηγορία παραγωγής.⁹⁷⁶ Το έργο διαδραματιζόταν σε ένα νυκτερινό δρόμο του Λονδίνου, όπου άνεργοι κάτοικοι της παραγκούπολης Cockney έψαχναν μέσα στη νύχτα σε κάδους σκουπιδιών.⁹⁷⁷ Οι χαρακτήρες που ενσάρκωσαν οι ηθοποιοί ήταν ρακοσυλλέκτες (garbagetin riflers): ο Victor Arnold *Ο άνθρωπος του κονσερβοκουτιού*, η L. Rogers *Η κουρελού* και ο J. Wells *Ο άνθρωπος του χαρτονιού*, κινούνταν στη φτωχική συνοικία. Με την καθοδήγηση του Γ. Παϊζη παρουσιάστηκε μία παράσταση υψηλής επαγγελματικής ποιότητας, ενώ οι σκηνογραφικές πινελιές της φτωχογειτονιάς ήταν ασυνήθιστα πειστικές.⁹⁷⁸ Το έργο όπως και ο τίτλος του (*Carrion Crow/Κοράκι Πτωμάτων*) είχαν εξαιρετικούς συμβολισμούς. Οι ήρωές του ήταν αήττητοι, έξυπνοι και άφοβοι όπως το πουλί.⁹⁷⁹ Το *Carrion Crow* αποτελούσε ένα δύσκολο εγχείρημα παρουσίασης έργου σε διαγωνισμό, ωστόσο ανάμεσα σε άλλους 19 άλλους συνυποψηφίους - ανταγωνιστές ο θίασος των Art Workers Club κατέλαβε την πρώτη θέση.⁹⁸⁰ Η απονομή του επάθλου έλαβε χώρα στο Δημαρχείο του Σύδνεϋ ενώπιον 2.500 θεατών και ο Γ. Παϊζης με την ομάδα του προκρίθηκαν ανάμεσα σε 25 θεατρικούς ομίλους.⁹⁸¹

Στις 16 Οκτωβρίου 1935, το βραβευμένο έργο *Carrion Crow*, παρουσιάστηκε μαζί με τη μονόπρακτη κωμωδία *Wurzel Flummery* του A. Milner στο “Emerson Hall” με την παρουσία του Γενικού Προξένου Ελλάδος (Ι. Κοκοτάκη) και το παρακολούθησε ένα ακροατήριο που αποτελείτο κυρίως από μέλη της ελληνικής παροικίας.⁹⁸² Συγκριτικά, το μονόπρακτο *Wurzel Flummery*, αν και παρουσιάστηκε δυνατά και

⁹⁷⁶ Οι Art Workers Club, θεατρική ομάδα από άνεργους εργάτες ηθοποιούς, έδωσαν παραστάσεις πρωτοποριακών έργων στο Σύδνεϋ. Η θεματολογία τους επεσήμαινε την πάλη των τάξεων, εκπέμποντας σοσιαλιστικά μηνύματα για τα αίτια της φτώχειας και τις επιπτώσεις της ανεργίας (*The Sydney Morning Herald*, 12 και 17 Οκτωβρίου 1935).

⁹⁷⁷ Οι χαρακτήρες του έργου περιελάμβαναν ένα άνδρα με κονσερβοκούτια, ένα άνδρα με κουτιά και χαρτόνια και μια γυναίκα με κουρέλια. Οι ηθοποιοί του Art Workers Club υπό τη διεύθυνση του Jerry Wells ήταν και στην πραγματικότητα φτωχοί και εγκαταλειμμένοι. Ωστόσο, επέδειξαν αξιοθαύμαστη εκτίμηση στους χαρακτήρες που υποδύθηκαν και υπογράμμισαν με θλιβερό χιούμορ την υπόθεση του έργου με αποτελεσματικότητα, περιγράφοντας τη δυσμενή ατμόσφαιρα με λεπτές αποχρώσεις (ό.π.).

⁹⁷⁸ Τα σχόλια των κριτικών ήταν άκρως κολακευτικά για τον Γ. Παϊζη. Του απονεμήθηκε ένα βραβείο τριών γούνινων και το ασημένιο τρόπαιο, που κατείχε προηγουμένως η Miss Doris Fitton, με το Independent Theatre/Ανεξάρτητο Θέατρο. Η προσπάθεια της ομάδας ήταν εξαιρετικά αξιόπαινη. Έπαιξαν το έργο σε μία καλοσχηματισμένη παράσταση στα πλαίσια των δυνατοτήτων τους, επιδεικνύοντας επαγγελματική στάση στην προσέγγιση του έργου (ό.π.).

⁹⁷⁹ Αναφέρεται σε κοράκι που απαντάται στην Αγγλία και στους πολυσύχναστους δρόμους των μεγαλουπόλεων της Αυστραλίας. Ο τίτλος *Carrion Crow* παραπέμπει σε παιδικό σκωτσέζικο τραγούδι. Περιγράφει ένα αήτητο κοράκι σε μία βελανιδιά, που ένας ράφτης προσπαθεί να εξοντώσει. Σύμφωνα με τον Robert Bell, πρόκειται για ένα συμβολικό τραγούδι του 1844, όπου κάθε μέσος ακροατής του τραγουδιού εξοικειωμένος με την ιστορία της Αγγλίας αναγνώριζε από τους στίχους ότι το κοράκι ήταν ο Κάρολος ο Β΄ και οι στίχοι αναφέρονταν στις εκκλησιαστικές μεταρρυθμίσεις του Αγγλικανισμού [<https://mainlynorfolkinfo/roy.bailey/songs/thecarrioncrow>, (ημ. προσβ. 1-4-2019)].

⁹⁸⁰ *The Sydney Morning Herald*, 17 Οκτωβρίου 1935.

⁹⁸¹ *Εθνικόν Βήμα*, 25 Σεπτεμβρίου 1935.

⁹⁸² Το έργο διακρινόταν για τη θαυμάσια πλοκή του, τη φυσική αναπαράσταση και εκτέλεση, ενώ η ερμηνεία των ηθοποιών ήταν απαράμιλλη (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 3 Οκτωβρίου 1935).

χαρούμενα, δεν πέτυχε τη διάκριση που σημάδεψε το προηγούμενο έργο. Το έργο *Carrion Crow* παρουσιάστηκε στο “Unity Theatre” από τις 28 Ιουλίου έως 7 Σεπτεμβρίου 1935, μαζί με το έργο *Slickers Ltd.* Η ίδια παράσταση επαναλήφθηκε και στη Μελβούρνη για το ελληνικό κοινό της ομογένειας.⁹⁸³

Τέλη Δεκεμβρίου 1935 ο Γ. Παΐζης συνεργάστηκε ξανά με τους Art Workers Club στο ανέβασμα του τετράπρακτου έργου *Life is calling*, του Vladimir Belotserkovsky, που παρουσιάστηκε στο “Railway and Tramway Institute”, Chalmers str., Σύδνεϋ. Το έργο επαναλήφθηκε στις 18 Ιανουαρίου 1936.⁹⁸⁴ Οι ηθοποιοί του Art Workers Club παρουσίασαν ένα σοβιετικό έργο – πρόκληση για το κοινό του Σύδνεϋ που διαπραγματευόταν το θέμα της παραγωγής και όλη η δράση εκτυλίσσεται στο διαμέρισμα του *Professor Chadovs* στη Μόσχα.⁹⁸⁵ Η εντατική δουλειά των ηθοποιών που απέδωσαν το πλήρες νόημα σε κάθε λέξη του κειμένου, ανέδειξαν την αξία του έργου.⁹⁸⁶ «Η άνοιξη είναι έξω και η ζωή μας καλεί, μας καλεί», αναφερόταν αλληγορικά στο *Life is calling*, που βρίσκεται πέρα από το συμβατικό ψυχαγωγικό θέατρο.⁹⁸⁷ Το οικοδόμημα του σοσιαλισμού φθάνει σε δυσθεώρητα ύψη χάρη σε επιστημονικά πειράματα για την κλιματική αλλαγή.⁹⁸⁸ Η συνολική απόδοση των ηθοποιών ήταν εξαιρετική και οφείλετο στην πολύ καλή σκηνοθεσία και παραγωγή του Γ. Παΐζη που αξιοποίησε στο έπακρον τις δυνατότητες των επαγγελματιών ερμηνευτών.⁹⁸⁹

➤ Austral Players

Η ομάδα των Austral Players προήλθε από τα πρώην βασικά στελέχη της ομάδας των ηθοποιών Repertory Theatre Society, που ήταν μαθητές και συνεργάτες του McMahon, όπως και ο Γ. Παΐζης. Στις 15 Ιουνίου 1935, οι ηθοποιοί της ομάδας των Austral Players, παρουσίασαν στο “Little Theatre”, Phillip str., Σύδνεϋ, τρία μονόπρακτα σε σκηνοθεσία και παραγωγή Γ. Παΐζη, τις κωμωδίες, *No ask question*

⁹⁸³ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 1 Αυγούστου 1935.

⁹⁸⁴ *Workers' Weekly*, 17 Ιανουαρίου 1936.

⁹⁸⁵ Έλαβαν μέρος οι ηθοποιοί: Victor Arnold *Nikitin*, Sylvia Arnold *Galina*, Jerry Wells *Karshirin*, Tim O' Sullivan *καθηγητής Chadov*, Charles Reeves *καθηγητής Savich*, Bernard O' Connell *The Doctor*. Το έργο έχει καθαρά ψυχολογικό ενδιαφέρον και βασίζεται σε αμελητέα έκταση στην πλοκή και στη δράση. Το θέμα του ανήκει στις ιδεολογικές αναζητήσεις του εργατικού θιάσου, ώστε απαλλάχθηκε γρήγορα από το βαθμό δυσκολίας του. Η επιτυχία επιτεύχθηκε χάρη στην εντατική εσωτερική μελέτη και εμπάθυση της σημασίας του, υπό τις οδηγίες του Γ. Παΐζη (ό.π.).

⁹⁸⁶ *The Australian Worker*, 22 Ιανουαρίου 1936.

⁹⁸⁷ Πρόκειται για μία τέλεια ομάδα ηθοποιών του A.W.C. που περίμεναν την ώθηση της προηγμένης γνώσης και τεχνικής για να αναδείξουν τα πραγματικά τους ταλέντα. Το έργο παρουσιάζει την αντίδραση των αδυνάτων απέναντι στα πειθαρχικά μέτρα των παροχών του κομμουνισμού, το υψηλό επίπεδο της σοβιετικής ηθικής στο θέμα του γάμου, την υποκριτική ελευθερία του καπιταλισμού και το μεγαλείο της επιστημονικής προόδου που είναι η βάση της σοβιετικής ζωής. Οι ηθοποιοί και ο σκηνοθέτης αξίζουν τα εγκάρδια συγχαρητήρια μας (*The Sydney Morning Herald*, 15 Φεβρουαρίου 1936).

⁹⁸⁸ Ο Tim Sullivan, ο ηλικιωμένος μπολσεβίκος καθηγητής *Chadov*, ήταν εξαιρετικός και διαδραμάτισε ένα σημαντικό ρόλο σε όλο το έργο. Επινόησε ένα τεράστιο επιστημονικό σχήμα για τη βελτίωση του κλίματος της Σιβηρίας και έπαιξε τον ρόλο του με αποτελεσματικότητα. Ο Victor Arnold, απελπισμένος νεαρός που έχει χάσει την εμπιστοσύνη του κόμματος, ανταποκρίθηκε στις απαιτήσεις του χαρακτήρα. Ο Jerry Wells, διευθυντής της Chemical Trust, έδρασε με ανάλογη διάκριση και η Sylvia Arnold, η μόνη γυναίκα, ήταν εξαιρετικά ευχάριστη. Ο Charles Reeves και ο Bernard O'Connell, σε λιγότερο επιφανείς ρόλους, ήταν αρκούντως ικανοί (ό.π.).

⁹⁸⁹ *The Australian Worker*, ό.π.

της Gwen Meredith και *Mr and Misses Smith are dressing*.⁹⁹⁰ Στην πρώτη κωμωδία που ο Γ. Παΐζης παρουσίασε στη συνέχεια με τον Μητροπολιτικό Ερασιτεχνικό Όμιλο Αγίας Σοφίας, μία ζηλιάρα, νευρωτική σύζυγος ενός λαμπρού χειρουργού υποψιάζεται κάθε γυναίκα που συναντά τον σύζυγό της, ότι είναι ερωμένη του.⁹⁹¹ Επίσης παίχτηκε το δραματικό έργο *Drought* του Millicent Armstrong, με θέμα την αυτοκτονία σε μία φάρμα που διαχειριζόταν μία οικογένεια μεταναστών την περίοδο της ξηρασίας.⁹⁹² Τα έργα επαναλήφθηκαν στις 25 Αυγούστου 1935, στον ίδιο θεατρικό χώρο.

Παράλληλα με τη σκηνοθεσία, ο Γ. Παΐζης έδωσε διαλέξεις που ανέλυσε στα μέλη του θιάσου την «Τεχνική του δράματος» και την «Τεχνική της σκηνής», όπως στις 8 Ιουνίου του 1936 στο κτήριο A.C.A. (Building), 66 King str.⁹⁹³ Σε αυτές διαφαινόταν η προσήλωση του στη μελέτη των κειμένων των έργων καθώς ανέφερε: «Είναι σημαντικό για να επιτύχει ο ηθοποιός την τεχνική των αλλαγών που διαδραματίζονται μέσα στο έργο να έχει εμβαθύνει και αναλύσει εντατικά τους χαρακτήρες του έργου. Χωρίς αυτό, δεν μπορεί να μεταδώσει ζωή στην παράσταση».⁹⁹⁴ Οι ομιλίες με τις σκηνικές οδηγίες του Γ. Παΐζη, που ήταν ο νικητής των Eisteddfod την προηγούμενη χρονιά προς τους ηθοποιούς, θεωρήθηκαν διδακτικές και ενδιαφέρουσες.⁹⁹⁵

➤ Jewish Youth Theatre

Το 1939 ο Γ. Παΐζης συνεργάστηκε με το Jewish Youth Theatre στο ανέβασμα των πρωτοποριακών έργων, *The petrified forest/ Απολιθωμένο Δάσος* και *Israel in the kitchen/ Ισραήλ στην κουζίνα*, που έτυχαν μεγάλης αποδοχής από το κοινό του Σύδνεϋ.

Στις 25 και 27 Μαρτίου 1939 στο “Little Theatre”, Phillip str., παρουσιάστηκε το δράμα *The Petrified Forest* του Αμερικανού Robert E. Sherwood, από την ομάδα του Jewish Youth Theatre σε σκηνοθεσία Γ. Παΐζη.⁹⁹⁶ Στην έρημο της Αριζόνας σε

⁹⁹⁰ G. G. Harrap, *International One-Act Play Theatre, Prize One-Act Play*, London 1934, σσ. 77-93. Για την υπόθεση του έργου και τον συγγραφέα δεν υπάρχουν πληροφορίες, πιθανόν να σχετίζεται με τις κινηματογραφικές εκδόσεις *Mr and Mrs Smith* του Hitchcock (1941) και του Liman με Jollie - Pitt (2005).

⁹⁹¹ *Εθνικόν Βήμα*, 16 Αυγούστου 1939.

⁹⁹² Μετά από χρόνια ξηρασίας, ο Joe και η Ellie σε ένα αγρόκτημα έχουν φτάσει σε οριακό σημείο. Το ζευγάρι μαλώνει και η Ellie αποφασίζει να επιστρέψει στους γονείς της στην πόλη. Καθώς ετοιμάζεται να φύγει, παρατηρεί ότι ο ουρανός σκοτεινιάζει. «Τα σύννεφα ανεβαίνουν λίγο» αναφέρει και καθώς φεύγει διστακτικά, επειδή ακούγεται ένας πυροβολισμός, επιστρέφει. Ο Joe αυτοκτονεί, ενώ μία άγρια βροχή ξεκινά. Το έργο διαδραματίζεται στο σαλόνι μιας παράγκας κοντά στον ποταμό Bogan, στη Νέα Νότια Ουαλία (*Catholic Press*, 11 Ιουνίου 1936).

⁹⁹³ *Ο.π.*

⁹⁹⁴ *Catholic Freeman's Journal*, 11 Ιουνίου 1936 και *Catholic Press*, 2 Ιουλίου 1936.

⁹⁹⁵ Μια ανάγνωση θεατρικού έργου ακολουθούμενη από χορό, θα πραγματοποιηθεί στο “Cafe Club Milo's”, 117 King str., που τη διευθύνει ο Γεώργιος Παΐζης, ο νέος παραγωγός της θεατρικής ομάδας (*The Sydney Morning Herald*, 16 Μαΐου 1936). Στη διάλεξή του ο Γ. Παΐζης ανέφερε: «Επειδή η ζωή είναι μια συνεχής αλλαγή, η ποικιλία της δράσης είναι απαραίτητη στα θεατρικά έργα. Η τεχνική της παραλλαγής απαιτεί εκ νέου μελέτη προκειμένου να αναλυθούν οι χαρακτήρες στο έργο. Η τέχνη είναι κάτι περισσότερο από μία απλή πλαστοπροσωπία. Δεν υπάρχει τίποτα που να σχετίζεται με φυσικές συγκινήσεις, ή με αληθινά πράγματα, αλλά με την τεχνική. Εκτός από την έμπνευση, η πραγματικότητα μεταδίδεται μέσω του φαντασιακού στο κοινό» (*ό.π.*, 2 Ιουνίου 1936).

⁹⁹⁶ Ο Γ. Παΐζης μετά τη βράβευσή του με Eisteddfod, καθιερώθηκε στους θεατρικούς κύκλους (βλ. και *ό.π.*, 25 Φεβρουαρίου, 25 Μαρτίου και 13 Ιουνίου 1936).

ένα καφέ συναντώνταν ένας αποτυχημένος συγγραφέας, μία όμορφη κοπέλα με καταγωγή από τη Γαλλία και μία συμμορία ληστών.⁹⁹⁷ Οι ερμηνείες των ηθοποιών ήταν εξαιρετικές.⁹⁹⁸ Ανάμεσά τους συμμετείχε ο νεοανερχόμενος ηθοποιός Jerome Levy.⁹⁹⁹ Μετά την επιτυχία του έργου, ο Γ. Παΐζης έκανε μία ακόμα συνεργασία με το Jewish Youth Theatre.

Στις 3 Σεπτεμβρίου 1939 στο “Little Theatre”, παρουσιάστηκε η τρίπρακτη κωμωδία *Israel in the Kitchen*, του νεαρού Αγγλοεβραίου Noah Elstein, με την ίδια ομάδα ηθοποιών.¹⁰⁰⁰ Το *Israel in the Kitchen* ήταν ένα δημοφιλές έργο που κέρδισε το βραβείο της Jewish Drama League για την καλύτερη απεικόνιση της εβραϊκής ζωής στην Αγγλία.¹⁰⁰¹ Το έργο παρουσίαζε τις δοκιμασίες που αντιμετώπιζαν δύο μέσες οικογένειες Ισραηλιτών στην Αγγλία και σκιαγραφούσε τις ζωές και τους χαρακτήρες τους μέσα στις συνθήκες που επικρατούσαν.¹⁰⁰² Ο ηθοποιός Jerome Levy υποδύοταν έναν ευγενικό και μορφωμένο γιο, τον *Perets*, που υπό την απειλή του Ναζισμού εντάχθηκε στο μεγάλο αντιφασιστικό κίνημα. Αντίστοιχα, η νεαρή *Ray* αισθανόταν ευτυχισμένη στα στενά όρια της κουζίνας της, μέσα από την ιδεολογία του κουμμουνισμού που της προσέφερε έναν ανώτερο σκοπό.¹⁰⁰³ Το κοινό που παρακολούθησε την παράσταση εντυπωσιάστηκε ιδιαίτερα από το έργο, ώστε επαναλήφθηκε στις 9 Σεπτεμβρίου, στο “Little Theatre”, Phillip str.

Ο Γ. Παΐζης δεν ασχολήθηκε στη συνέχεια με τη σκηνοθεσία σε αυστραλιανούς θιάσους. Ήδη, από το 1936 είχε ιδρύσει τον Ερασιτεχνικό Μητροπολιτικό Θίασο της Αγίας Σοφίας, στο ρεπερτόριο του οποίου συμπεριέλαβε κάποια αγγλόγλωσσα έργα (*No ask question* και *Mr and Misses Smith are dressing*), μαζί με τις κωμωδίες του Νικόλαου Λάσκαρη και του Χαράλαμπου Άννινου.¹⁰⁰⁴

⁹⁹⁷ Ο Alan Squire, αποτυχημένος συγγραφέας, περιπλανιέται στην Αμερική χωρίς προορισμό. Σταματά σε ένα καφέ στη μέση της ερήμου της Αριζόνα όπου συναντά την όμορφη Gabby που θέλει να ταξιδέψει στη Γαλλία όπου βρίσκεται η μητέρα της. Η Gabby έχει κουραστεί από τη βαρετή ζωή της, ενώ ο Squire αναρωτιέται εάν αξίζει να ζει. Η γαλήνη και ησυχία του καφέ καταρρέουν, όταν ένας διαβόητος ληστής τραπεζών ο Duke Mantee και η συμμορία του, τους κρατούν ομήρους. Τότε ο Alan Squire επαναξιολογεί τα πράγματα γύρω του (ό.π., 25 Μαρτίου 1939).

⁹⁹⁸ Για την παράσταση ο Τύπος ανέφερε: Το δύσκολο ρόλο της σοφής νεαρής Gabby που είναι κεντρικός χαρακτήρας στο έργο έπαιξε η Rae Sanders με επιτυχία. Ο Jerome Levy, υποστήριξε επιδέξια τον Allan Squier, απογοητευμένο λογοτέχνη και ο David Hyman υποδύθηκε τον εραστή Boze. Ο Jules Kazoda ως γκάνγκστερ, ο Leslie Simons, ως τσιγκούνης πατέρας της Gramp ήταν οι άλλοι ηθοποιοί που ξεχώρισαν (ό.π.).

⁹⁹⁹ Γνωστός ηθοποιός, σκηνοθέτης και παραγωγός, εβραϊκής καταγωγής, που γεννήθηκε το 1916 στο ανατολικό Λονδίνο και όταν ήταν παιδί μετακόμισε με την οικογένειά του στην Αυστραλία. Συμμετείχε σε πλειάδα επιτυχημένων κινηματογραφικών έργων, γνωρίζοντας μεγάλη καταξίωση στην Αυστραλία [<https://www.smh.com.au/national/jock-levy-coproducer>, (ημ. προσβ. 12-3-2022)].

¹⁰⁰⁰ *Daily News*, 2 Σεπτεμβρίου 1939 και *Sydney Jewish News*, 8 Σεπτεμβρίου 1939.

¹⁰⁰¹ Ο James Agate, ένας από τους κορυφαίους δραματικούς κριτικούς της Αγγλίας, όταν του απένειμε το βραβείο δεν εφείδετο των επαινετικών λόγων για τον Noah Elstein (ό.π.).

¹⁰⁰² Τη δεκαετία του 1920, ο νεαρός Jerome Levy ανήκε σε μία ομάδα ανέργων διανοούμενων μεταναστών από την Ευρώπη που συγκεντρωνόταν στην περιοχή Bondi του Σύδνεϋ για να συζητήσουν επίκαιρα γεγονότα. Έτσι, ο Levy μνήθηκε στη φιλοσοφία, τις τέχνες, τη μουσική και την πολιτική και εντάχθηκε σε θεατρικούς πρωτοποριακούς θιάσους στους οποίους ανήκαν άλλα μέλη της ομάδας αυτής. Κυρίαρχο θέμα των συζητήσεων ήταν η απειλή του Χίτλερ και του Μουσολίνι [Jack Levy - Wiki <https://newtheatrehistory.org.au>, (ημ. προσβ. 20-2-2022)].

¹⁰⁰³ Ο.π.

¹⁰⁰⁴ Η τακτική αυτή αποτέλεσε μοναδική περίπτωση στα χρονικά του προπολεμικού ελληνικού κοινοτικού θεάτρου στην Αυστραλία.

- **Ραούλ Καρδαμάτης/ Raul Cardamatis (producer)**

Στις αρχές του 1930, ο Ραούλ Καρδαμάτης, Έλληνας μετανάστης από την Αθήνα με σπουδές ιατρικής και θεάτρου στο Βερολίνο, ανέλαβε τη σκηνοθεσία και παραγωγή θεατρικών έργων στην Αυστραλία.¹⁰⁰⁵

Στις 15 Απριλίου 1932 παρουσιάστηκε η κωμωδία *Art and Mrs. Bottle* του Ben Levy στο “st. James Hall”, από τους Players Club σε παραγωγή – σκηνογραφία του Ραούλ Καρδαμάτη.¹⁰⁰⁶ Το καλογραμμένο έργο του συγγραφέα απαιτούσε μεγάλη ευπιστία από μέρους του κοινού για να γίνει αποδεκτό, καθώς η πραγματική ζωή δεν ανταποκρίνεται στην πλοκή του έργου.¹⁰⁰⁷ Όλοι οι ηθοποιοί έπαιξαν θαυμάσια ιδίως η Doris Williams που παρουσίασε την τέχνη της *Mrs. Bottle* ως φυσική.¹⁰⁰⁸

Κοστούμια Ραούλ Καρδαμάτη
[*The Australian Women's Weekly*, 16 Δεκεμβρίου 1933]

¹⁰⁰⁵ Ο Ρ. Καρδαμάτης εκτός από ιατρός, ήταν επίσης και διδάκτωρ φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου του Βερολίνου. Ανήκε στην ομάδα των ιμπρεσιονιστών της οποίας πρόεδρος του θεάτρου ήταν ο G. Mackaness (*The Sun*, 12 Μαρτίου 1933).

¹⁰⁰⁶ Εκτός από την πρωταγωνίστρια Doris Williams συμμετείχαν οι ηθοποιοί: Miss Trixie Gore, Miss Joyce McTavish, and Messrs Edward Cavill, Dudley Swinton, Jack Appleton and Thomas Henery. Ο παραγωγός Ρ. Καρδαμάτης έκανε εξαιρετική δουλειά στη σκηνογραφία (*The Sydney Morning Herald*, 16 και 20 Απριλίου 1932).

¹⁰⁰⁷ Μια απολαυστική σύγχρονη αγγλική κωμωδία για μια ανεξάρτητη γυναίκα που αφού εγκατέλειψε τον σύζυγό της και τα παιδιά της, επιστρέφει στο σπίτι της για να τακτοποιήσει τη σύγχυση που έχει δημιουργηθεί. Όμως θα μπορούσε κανείς να φανταστεί στην πραγματική ζωή μια γυναίκα, που είχε αφήσει τον άντρα και τα παιδιά της ότι επιστρέφει μετά την πάροδο ετών στο σπίτι της και δίνει ήρεμα διαλέξεις στα μέλη της οικογένειάς της σχετικά με το καθήκον τους, όπως η *Mrs. Bottle*; (ό.π.).

¹⁰⁰⁸ Ανακαλύπτοντας ότι η κόρη της έχει φύγει με τον ίδιο καλλιτέχνη που και η ίδια είχε δραπετεύσει, διακόπτει αμέσως την περιπέτεια της, ενώ στη συνέχεια σώζει τον γιο της από επικείμενο γάμο με φεμινίστρια (ό.π.).

Σκηνογραφία έργου Ραούλ Καρδαμάτη
[*The Australian Women's Weekly*, 16 Δεκεμβρίου 1933]

Ο παραγωγός Ραούλ Καρδαμάτης ήταν υπεύθυνος για τα εξαιρετικά σκηνικά που ξεχώρισαν και τον καλλιτεχνικό φωτισμό. Στην πρώτη πράξη οι ηθοποιοί προβλήθηκαν με τα εφέ της σκιάς, ενώ στο τέλος του έργου ανάμεσα σε ένα χαλαρό συνδυασμό απαλών μπλε αποχρώσεων, ανέτειλε μια λαμπερή ακτίνα ηλιακού φωτός.¹⁰⁰⁹ Η κωμωδία επαναλήφθηκε στις 26 και 29 Απριλίου.

Την ίδια χρονιά, στις 6 και 20 Αυγούστου 1932 παρουσιάστηκε και το έργο *Duch Courage*, του Mac Lucer στο “James Hall”, από την ίδια ομάδα ηθοποιών, υπό τη διεύθυνση του Ραούλ Καρδαμάτη.¹⁰¹⁰

Το 1933, ο ταλαντούχος παραγωγός, σκηνοθέτης και σκηνογράφος δημιούργησε τη θεατρική εταιρεία, “Impressionist Group”, που τον έκανε γνωστό και αξιοσέβαστο στην αυστραλιανή θεατρική κοινωνία.¹⁰¹¹

¹⁰⁰⁹ *The Sydney Morning Herald*, 16 Απριλίου 1932.

¹⁰¹⁰ Η παραγωγή του έργου από τον Ρ. Καρδαμάτη ήταν καλή. Έλαβαν μέρος οι ηθοποιοί: Jack Appleton Ashley Martin, Edward Cavill Joseph Berrick, Myrna Dickey Polly, Rita Humfress Ada Berrick, Joyce Mactavish Mabel, Brian Molloy Horace Coleman, Glayds Parkinson Marion, Erace Salier Samuel Powley (*Sydney Mail*, 10 Αυγούστου 1932).

¹⁰¹¹ Ο Καρδαμάτης παρουσίασε με εξυπνάδα και ευαισθησία έργα Hauptmann, Rostand, Strindberg, Molière, Chekhov, Oscar Wilde, κ.α. (G. Kanarakis, “The theatre of Australian Hellenism in historical perspective”, *ό.π.*, σ. 181).

Σκηνικά Ραούλ Καρδαμάτη
[*The Sun*, 12 Μαρτίου 1933]

Τα ιμπρεσιονιστικά σκηνικά του Ραούλ Καρδαμάτη ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και ανταποκρίνονταν στις μελέτες του για την παγκόσμια δραματουργία, όπως στο εικονιζόμενο σκηνικό όπου δημιούργησε ένα κεκλιμένο επίπεδο με σκαλιά που οδηγούσαν στον ήλιο. Οι σκηνογραφίες του ήταν οι εντυπωσιακότερες του Σύδνεϋ.¹⁰¹²

Στις 19, 20 Απριλίου και 3 Μαΐου 1933 η Ιμπρεσιονιστική Εταιρεία (“Impressionist Group”) του Ρ. Καρδαμάτη παρουσίασε το έργο *Hannele* του Gerhardt Hauptmann. Για την παραγωγή του έργου κατασκεύασε ένα μοντέλο σκηνής, σύμφωνα με τις μελέτες του Max Reinhardt και τη σχολή των σύγχρονων Γερμανών δραματουργών.¹⁰¹³

¹⁰¹² *The Sun*, ό.π.

¹⁰¹³ Ό.π.

Σκηνή από το *Hannele*
[*The Sun*, 23 Απριλίου 1933]

Στο πρωτότυπο σκηνικό εφάρμοσε όλες τις τελευταίες μεθόδους τεχνολογίας προκειμένου να εκφράσει τη φιλοσοφική πτυχή του έργου *Hannele*, καθώς ήταν προσηλωμένος στην τέχνη του θεάτρου από πολλά χρόνια.

Στις 16 και 21 Δεκεμβρίου 1933 παρουσιάστηκε το *Cyrano de Bergerac* του Edmond Rostand στο “Royal Theatre”, από την Ιμπρεσιονιστική Εταιρία (“Impressionist Group”) του Ραούλ Καρδαμάτη.¹⁰¹⁴ Η παράσταση προαναγγέλθηκε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς ο συναρπαστικός ήρωας *Cyrano* είχε κατακτήσει με το σπαθί του τη ρομαντική φαντασία.¹⁰¹⁵ Πέρα από τις καλές ερμηνείες των ηθοποιών, το κοινό εντυπωσιάστηκε εκ νέου υπερβαλλόντως από τη σκηνογραφία του Ρ. Καρδαμάτη.¹⁰¹⁶ Είναι αμφίβολο αν το *Cyrano de Bergerac* του Rostand έχει ανέβει οπουδήποτε στον κόσμο με πιο όμορφα σκηνικά από εκείνα που κοσμούσαν το “Royal Theatre”.¹⁰¹⁷ Οι διακοσμήσεις στο έργο παρουσίασαν κάτι εντελώς νέο στο τοπικό κοινό.¹⁰¹⁸ Ο Ραούλ Καρδαμάτης προσέφερε στο Σύδνεϋ ένα θέαμα υψηλότατου δυνατού ενδιαφέροντος, με τη γνωστή και αγαπημένη ιστορία του *Cyrano*.¹⁰¹⁹

¹⁰¹⁴ Έλαβαν μέρος: Harold Abraham *Bellerose*, Wilfred Blacket *De Guiche*, Dorothy Bransdon *Pertram the Fifer*, Patricia Cotton *The Duenna*, Nija Firth *Buffet Girl*, Gordon Forsythe *Jodelet*, Bede Foster *Ragueneau*, Chesney Gardner *Le Bret*, Nan Gardner *Sister Clare*, John Gould *Cyrano de Bergerac*, Jean Heighway *Sister Martha*, Colin Jones *Carbon De Coston Jaloux*, Pierce Mack Cuigy, John Martin *Guardsman*, R. McDonald *Second Musketeer*, Albert Mizen *Brissaille*, Morris Murdock *Ligniere*, Betty O'Brien *Mother Marguerite*, John Pagan *Christian*, Adele Quinn *Roxane*, Ronald Roberts *First Musketeer*, Gladys Rowling *Lise*, Jack Saul *Pickpocket*, Douglas Taplin *Vicomte De Valvert*, Beatrice Wines *Lise*, F. E. Wright *Montfleury* [<http://www.ausstage.edu.au>, (ημ. προσβ, 2-3-2022)].

¹⁰¹⁵ Το Arm of C. Williamson αποφάσισε να διαθέσει ένα από τα θεάτρά του για την παραγωγή του *Cyrano de Bergerac* του Rostand (*The Sydney Morning Herald*, 1 Ιουνίου 1933).

¹⁰¹⁶ Ο Ραούλ Καρδαμάτης, επίτιμος διευθυντής του Ιμπρεσιονιστικού Θεάτρου και φιλόδοξος παραγωγός του *Cyrano de Bergerac*, θεωρήθηκε ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στο κίνημα του αυστραλιανού ρεπερτορίου (*Daily News*, 4 Ιανουαρίου 1934).

¹⁰¹⁷ Στον παρόντα αιώνα το Σύδνεϋ είχε την τύχη να γνωρίσει ανάλογα ζωντανά παραδείγματα σκηνικής τέχνης, όπως αυτό του Καρδαμάτη (*The Sun*, 18 Δεκεμβρίου 1933).

¹⁰¹⁸ Ο John Gould υποδύθηκε τον *Cyrano* με σιγουριά και κατανόηση. Η Adele Quinn προσέδωσε τις λεπτές αποχρώσεις και το συναίσθημα του χαρακτήρα της *Roxane*. Επίσης έπαιζαν επιδέξια τους ρόλους τους και οι άλλοι ηθοποιοί (ό.π.).

¹⁰¹⁹ Η εξέλιξη της τεχνολογίας έπαιξε σημαντικό ρόλο στο αισθητικό αποτέλεσμα της παράστασης, καθώς εμφανίστηκε για πρώτη φορά η προηγμένη νέα τεχνική του *technicolour*, με φωτισμό πολύ

Διαφήμιση του έργου
[Sydney Mail, 13 Ιουνίου 1934]

Στις 19, 20 και 21 Ιουνίου 1934 στο “Savoy Theatre” παρουσιάστηκε το έργο *Death takes a holiday / Ο θάνατος κάνει διακοπές*, κωμωδία σε τρεις πράξεις, του Walter Ferris από τους ηθοποιούς του Ιμπρεσιονιστικού Θεάτρου, σε παραγωγή της May Hollinworth. Οι φιλοσοφικοί στοχασμοί που διεγείρονται στο θέμα της αγάπης και του θανάτου, παρουσιάστηκαν με μία νέα αισιόδοξη ματιά μέσα από τα σκηνικά, κοστούμια και το φωτισμό του Ραούλ Καρδαμάτη.¹⁰²⁰ Το έργο παίχτηκε σε ειδικά διαμορφωμένη περιστρεφόμενη σκηνή και τα εφέ των χρωμάτων και του φωτισμού παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά σε σκηνή του Σύδνεϋ.¹⁰²¹ Ο Wilfred Blackett υποδύθηκε τον *Θάνατο / Death* και η Nora Cazabon την *Grazia*.¹⁰²²

Στις 13 και 17 Οκτωβρίου 1934 παρουσιάστηκε η *Σαλώμη* του Oscar Wilde στο “Little Theatre” (“Conservatorium Hall”) του Σύδνεϋ.¹⁰²³ Το έργο επαναλήφθηκε τον Νοέμβριο στο “Kings Theatre” στη Μελβούρνη, όπου η σκηνογραφία εντυπωσίασε τους θεατές. Η ιδιοφυΐα του Ραούλ Καρδαμάτη στην παραγωγή, τα σκηνικά και εφέ φωτισμού, αποτέλούσε εγγύηση επιτυχίας σε οποιαδήποτε παράσταση, οπουδήποτε.¹⁰²⁴

Στις 22, 29 Μαΐου και 5, 12 Ιουνίου 1935 ανεβάστηκε από το Ιμπρεσιονιστικό Θέατρο (Impressionist Theatre Group), το έργο *The Tempest* του William Shakespeare στο “Savoy Theatre”, σε παραγωγή και σκηνικά του Ραούλ Καρδαμάτη.¹⁰²⁵ Η ομάδα των ηθοποιών αποτελείτο από πολύ γνωστούς ηθοποιούς του Σύδνεϋ.¹⁰²⁶ Ο Ραούλ

φυσικό και κοντά στα χρώματα της φύσης, σε σχέση με τους πανομοιότυπους προηγούμενους φωτισμούς που είχαν κουράσει το φιλοθεάμονα κοινό (*The Sydney Morning Herald*, 29 Μαρτίου 1934).

¹⁰²⁰ Ο.π., 7 Ιουνίου 1934.

¹⁰²¹ *Sydney Mail*, 13 Ιουνίου 1934 και *The Daily Telegraph*, 15 Ιουνίου 1934.

¹⁰²² Ο *Θάνατος* αναστέλλει τις δραστηριότητες του για τρεις ημέρες, καθώς ερωτεύεται μια όμορφη κοπέλα. Η πλοκή εδραιώνεται με αξιοσημείωτη δεξιοτεχνία σε μια ιστορία αγάπης απλή και ελκυστική. Ο χαρακτήρας που συμβολίζει τον *Θάνατο* έχει ένα ανθρώπινο πρόσωπο, που εντέλει αντιλαμβάνεται γιατί τον φοβούνται οι θνητοί (*The Sydney Morning Herald*, 10 Μαρτίου και 16 Ιουνίου 1934).

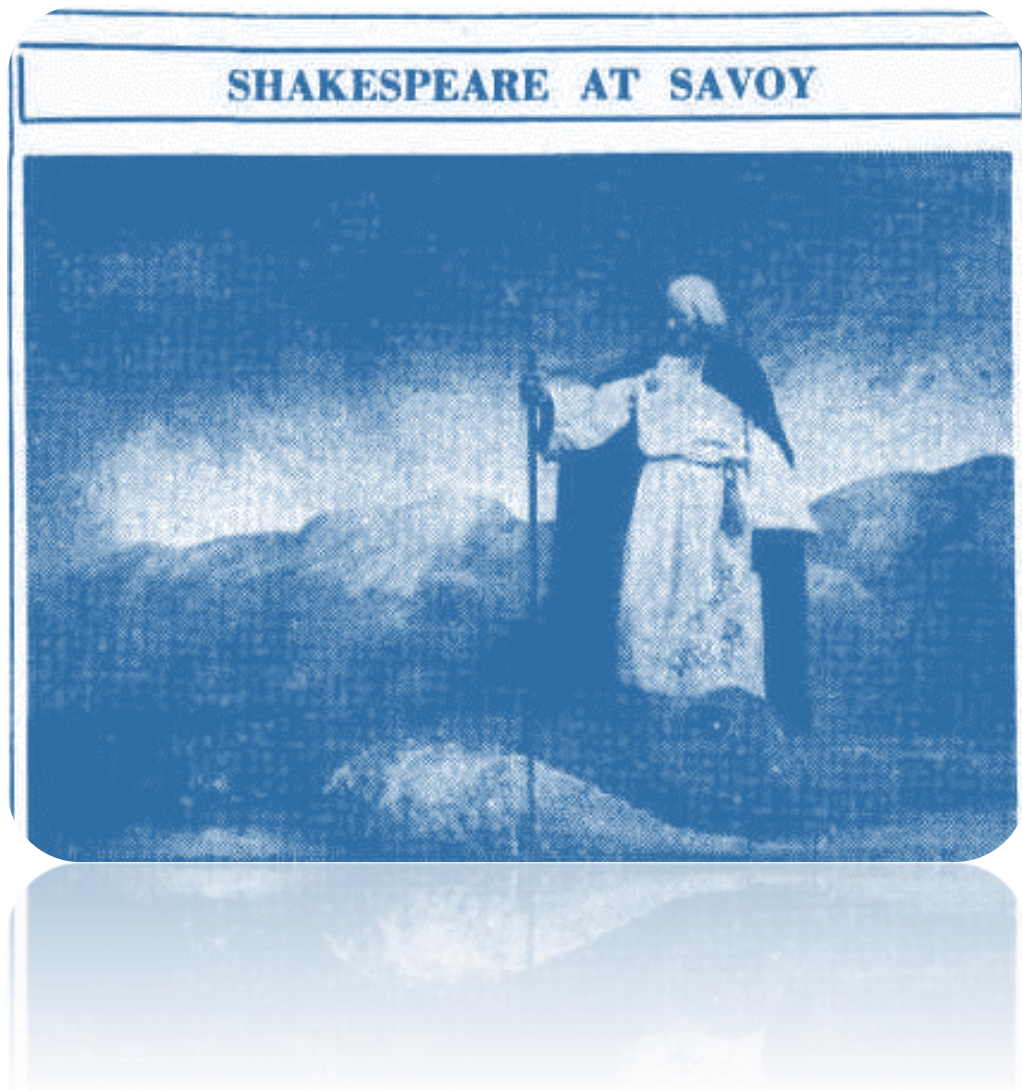
¹⁰²³ Οι υπόλοιποι ηθοποιοί ήταν οι: Albert Cazabon, John Mant, Baron Blackett και Peter Osborn (*The Sun*, 7 Οκτωβρίου 1934).

¹⁰²⁴ Ο Wilfred Blackett υποδύθηκε τον *Herod* την τελευταία στιγμή (αντί του John Gould που ασθένησε) και ήταν τόσο υπέροχη η ερμηνεία του, παρόλο που είχε μόνο έξι ώρες για να μάθει τον ρόλο του. Ο Ewart Collings ήταν εντυπωσιακός ως *John the Baptist*, ενώ ο Frederick Hyde ως *Tigellinus* κατέπληξε του θεατές με μόνο λίγες γραμμές. Η εξαιρετική όμως χορεύτρια και ηθοποιός Irene Vera Young, ήταν η αληθινή πρωταγωνίστρια της παράστασης που γοήτευσε το κοινό τόσο με τον solo χορό της, όσο και την ερμηνεία της σαν *Salome* και έδωσε μία νέα διάσταση στο έργο (*The Australian Women's Weekly*, 10 Νοεμβρίου 1934).

¹⁰²⁵ *Smith's Weekly*, 18 Μαΐου 1935 και *The Sydney Morning Herald*, 23 Μαΐου 1935.

¹⁰²⁶ Έλαβαν μέρος οι ηθοποιοί: Montgomery Stewart *Prospero*, Juan Cortez *Ferdinand*, Edward Cavill *Caliban*, Norah Cazabon *Miranda*, Phyllis Scully *Ariel*, ενώ ο Bertie Wright είχε τον ρόλο του *Trinculo*.

Καρδαμάτης εντυπωσίασε ξανά τους καλλιτεχνικούς κύκλους του Σύδνεϋ με το υψηλό επίπεδο παραγωγής του έργου και τη διαμόρφωση του θεατρικού χώρου. Ο σχεδιασμός των κοστούμιών, τα φωτιστικά εφέ και τα σκηνικά προσέδωσαν στην παράσταση αίγλη και επιτυχία.¹⁰²⁷ Οι ικανότητες του P. Καρδαμάτη ως παραγωγού αποδείχτηκαν για μία ακόμα φορά στο *Tempest*, καθώς λάτρευε το χρώμα και είχε εξαιρετικό ενδυματολογικό γούστο. Η λαμπρή παράσταση πλαισιώθηκε από την κατάλληλη μουσική που συνέθεσε για το έργο ο Albert Cazabon και τη ζωντανή ορχήστρα με χορωδία.¹⁰²⁸

Σκηνή του έργου *The Tempest*
[*The Sun*, 26 Μαΐου 1935]

Οι εντυπωσιακές όμως ερμηνείες επισκιάστηκαν από τα γραφικά εφέ του φωτισμού και τα ασυνήθιστα έντονα κοστούμια του P. Καρδαμάτη (*Sydney Mail*, 15, 29 Μαΐου 1935 και *The Sun*, 23 Μαΐου 1935).

¹⁰²⁷ *The Sun*, 9 Ιουνίου 1935.

¹⁰²⁸ *Sydney Mail*, 15 και 29 Μαΐου 1935.

Η Norah Cazabon ως *Miranda*
 [Labor Daily, 17 Μαΐου 1935]

Στις 28 Οκτωβρίου 1935, ο Ραούλ Καρδαμάτης ήταν ο παραγωγός του έργου *The hound of heaven*, που παρουσιάστηκε στο “Great Hall” του Πανεπιστημίου του Σύδνεϋ. Στο έργο αυτό μια ομάδα Καθολικών (άνδρες και γυναίκες) παρουσίασαν σε στίχο και χορωδία το διάσημο ποίημα του Francis Tompson. Επρόκειτο για μία εντελώς πρωτότυπη παραγωγή, που δεν είχε παρουσιαστεί προηγουμένως στην Αυστραλία.¹⁰²⁹

Στις 13 Ιανουαρίου 1938 παρουσιάστηκε *The Ghost Sonata* του Strindberg από το Jewish Youth Theatre League στο “21 Macquarie Place”.¹⁰³⁰ Την παραγωγή είχε ο Ραούλ Καρδαμάτης, που είχε και συνεργασία με τη θεατρική ομάδα και έδινε διαλέξεις στους ηθοποιούς για τον Max Reinhardt.¹⁰³¹

Στις 25 Ιουλίου και 1 Αυγούστου 1938, παρουσιάστηκε το έργο *The Lowers Depths* του Maxim Gorky στο “Railway and Tram Institute” από την ομάδα του Jewish Youth Theatre. Παρόλο που επρόκειτο για ένα φιλόδοξο εγχείρημα, οι ηθοποιοί έδωσαν αξιόλογες ερμηνείες. Την παραγωγή του έργου είχε ο Ραούλ Καρδαμάτης.¹⁰³²

Στις 16 Φεβρουαρίου 1939, ο Ραούλ Καρδαμάτης παρουσίασε μία δική του σκηνοθετική εκδοχή του έργου *Hamlet* του Shakespeare στο Jewish Cultural Home, 21 Macquarie Place με την ομάδα του Jewish Youth Theatre.¹⁰³³

Ο πρωτοποριακός σκηνοθέτης και σκηνογράφος συνέχισε και μεταπολεμικά να ανεβάζει έργα που ενθουσίαζαν το αυστραλιανό θεατρικό κοινό, συμβάλλοντας στην καινοτόμο εισδοχή νέων αισθητικών θεωριών στην αυστραλιανή σκηνή.

¹⁰²⁹ *Catholic Press*, 3 Οκτωβρίου 1935.

¹⁰³⁰ *The Sydney Morning Herald*, 13 Ιανουαρίου 1938.

¹⁰³¹ *Ο.π.*, 20 Μαρτίου 1937.

¹⁰³² *Workers' Weekly*, 29 Ιουλίου 1938.

¹⁰³³ *Ο.π.*, 14 Φεβρουαρίου 1938.

2) Εργοβιογραφία Ελλήνων ομογενών (αυστραλιανό θέατρο)

- Κλασικό θέατρο
- Ο Γ. Παΐζης μαθητής των Leston και MacMahon

Γ. Παΐζης
[Εθνικόν Βήμα, 22 Απριλίου 1931]

Μεταξύ του 1914 - 1918 ένας νεαρός ομογενής που πρόσφατα είχε μεταναστεύσει στο Σύδνεϋ, συμμετείχε σε αυστραλιανές διοργανώσεις καλλιτεχνικών γεγονότων, με σκοπό την περισυλλογή χρημάτων για τα θύματα των Βαλκανικών πολέμων.¹⁰³⁴ Ήταν ο Ιθακήσιος Γ. Παΐζης, που έφτασε στην Αυστραλία με το πλοίο “Barbarossa” των αυτοκρατορικών γερμανικών γραμμών που αγκυροβόλησε στο λιμάνι του Σύδνεϋ στις 13 Φεβρουαρίου 1911.¹⁰³⁵

Η προηγούμενη δόκιμη ενασχόλησή του με το καλλιτεχνικό και θεατρικό περιβάλλον της αθηναϊκής πρωτεύουσας, είχε ως αποτέλεσμα ο νεαρός μετανάστης να επεκτείνει τις αναζητήσεις του στην Αυστραλία. Από το πρώτο διάστημα της άφιξής του ο Γ. Παΐζης συνδύασε το θέατρο με την εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας παρακολουθώντας μαθήματα υποκριτικής κοντά στον κωμικό Harry Leston, παράλληλα με τη βιοποριστική εργασία του.

¹⁰³⁴ Γ. Καναράκης, *ό.π.*

¹⁰³⁵ Το πλοίο αναχώρησε από τη Βρέμη στις 21 Δεκεμβρίου 1910 και συνέδεε την Ευρώπη με την Αυστραλία στη γραμμή Βρέμη, Αμβέρσα, Λονδίνο, Σύδνεϋ, με ενδιάμεσους σταθμούς Γένοβα, Νάπολη, Πορτ – Σάϊντ, Κολόμπο (*The Daily Commercial News and Shipping List*, 14 Φεβρουαρίου 1911).

Ο Harry Leston ήταν ένας αγαπητός και δημοφιλής “showman”, ηθοποιός και δάσκαλος της δραματικής τέχνης.¹⁰³⁶ Το δραματολόγιό του κυμαινόταν από έργα του Shakespeare μέχρι τα σύγχρονα γαλλικά έργα φαρσοκωμωδίας.¹⁰³⁷ Μετά την έξοδό του από τη σκηνή έγινε διδάσκαλος υποκριτικής στο Σύδνεϋ.¹⁰³⁸ Αρκετά μέλη του θεατρικού επαγγέλματος και δημόσιοι ομιλητές, όφειλαν πολλά στη διδασκαλία του.¹⁰³⁹ Ο Harry Leston ήταν ένα καλό σχολείο για τον Γ. Παϊζη, που δίδαξε με τη σειρά του υποκριτική και την τέχνη του θεάτρου στους Έλληνες ομογενείς, αλλά και σε περιφερειακές θεατρικές ομάδες avant-garde Αυστραλών ηθοποιών.

An Australian Comedian.

MR. HARRY LESTON.

Harry Leston

[*The Australian Town and Country Journal*, 13 Ιουλίου 1889]

¹⁰³⁶ Ο διακεκριμένος κωμικός Harry Leston (1859-1931) έκανε το ντεμπούτο του στη Μελβούρνη σε θέατρα ποικιλιών και στη συνέχεια στράφηκε στη γαλλική παντομίμα και το burlesque. Σημείωσε σημαντική επιτυχία ως διανοητικός κωμικός. Το δραματολόγιό του ήταν ποικίλο, παρουσίαζε από Shakespeare έως Offenbach. Περίοδευσε σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Αυστραλίας ενσαρκώνοντας αμέτρητους χιουμοριστικούς χαρακτήρες, ιδίως ρόλους Ιρλανδών αστυνομικών. Αποτέλεσε ηγετικό μέλος της δραματικής εταιρείας Alfred Dampier και συναντήθηκε συχνά με τον Howard Vernon σε όπερες των Gilbert και Sullivan (*Sunday Times*, 15 Ιουλίου 1923, *Herald Referee*, 5 Σεπτεμβρίου 1906 και *The Sydney Morning Herald*, 22 Σεπτεμβρίου 1904).

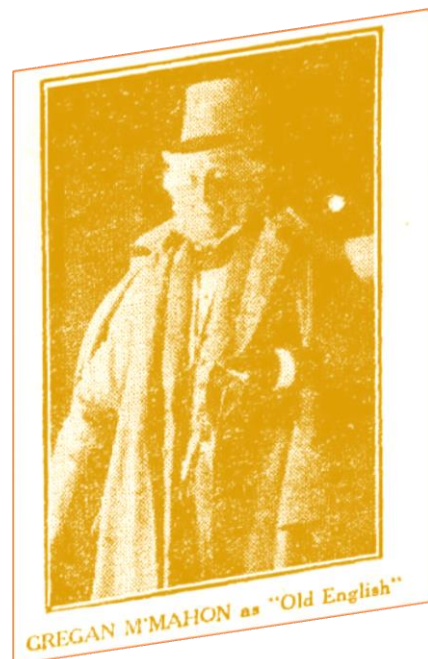
¹⁰³⁷ *Victorian Historical Journal*, vol. 68, no. 1, Melbourne 1997, σσ. 98 – 104.

¹⁰³⁸ Ο Harry Leston ήταν επίσης συγγραφέας, σκηνοθέτης, διευθυντής και επιχειρηματίας θεάτρου. Στις αρχές του 1890 καθιερώθηκε ως δάσκαλος ρητορικής και δραματικής τέχνης. Παράλληλα, συνέχισε να συμμετέχει σε διάφορες εκφάνσεις του θεάτρου. Εργάστηκε ως διευθυντής - σκηνοθέτης την περίοδο 1908-1909 και διεύθυνε παραγωγές για τοπικές ερασιτεχνικές εταιρείες, ή και δικούς του φοιτητές (“Lestonian Club”). Παρουσίασε έργα σε δικές του θεατρικές περιόδους, ή σε συνεργασία [<https://www.austlit.edu.au>, (ημ. προσβ. 22-7-2020)] και For the Duration: The Fashioning of an Imagined Australian National Identity on the Variety Stage Between 1914-1918 στο [<http://www.ozvta.com>, (ημ. προσβ. 4-10-2020)].

¹⁰³⁹ Οι μαθητές του Harry Leston αποτέλεσαν στη συνέχεια τα μέλη του Repertory Society (*Sunday Times*, 7 Φεβρουαρίου 1915).

Harry Leston, 1868
[State Library of Victoria]¹⁰⁴⁰

Gregan McMahon
[State Library of Victoria και *The Daily Telegraph*, 16 Ιουλίου 1927]

¹⁰⁴⁰ <http://www.slv.vic.gov.au>, (ημ. προσβ. 1-2-2022).

Ο Γ. Παΐζης συνέχισε τη θεατρική του μαθητεία ως μέλος του “Repertory Theatre Society”, καθώς σπούδασε θέατρο, απαγγελία και δραματική τέχνη με τον Gregan Mc Mahon, για μία τριετία.¹⁰⁴¹ Ο πρωτοποριακός Gregan McMahon αντανakλούσε τις δραματουργικές αναζητήσεις προχωρημένων Ευρωπαίων και Ρώσων σκηνοθετών και η σχολή που είχε ιδρύσει αποδείχτηκε ως μια από τις καλύτερες σχολές υποκριτικής.¹⁰⁴² Δημιούργησε το “Repertory Theatre Society” στη Μελβούρνη και από το 1911 παρουσίαζε θεατρικά έργα κορυφαίων διανοουμένων και θεατρικών λογοτεχνών της Ευρώπης.¹⁰⁴³

Ο McMahon θεωρείται ότι έφερε τις τεχνικές και προσεγγίσεις των Stanislavski και Meyerhold στο αυστραλιανό θέατρο.¹⁰⁴⁴ Είχε κερδίσει την ιδιαίτερη εκτίμηση του Bernard Shaw, έργα του οποίου παρουσίαζε συχνά επί σκηνής.¹⁰⁴⁵ Τα έργα του Shaw, που ήταν βασικός πυλώνας των θεάτρων ρεπερτορίου στην Αγγλία, ήταν τα πιο δημοφιλή στο κοινό της Αυστραλίας. Έντεκα δράματα του Shaw έτυχαν σκηνικής παρουσίασης από τον McMahon, συγκριτικά με τα έργα των Ibsen και Galsworthy από τα οποία παίχτηκαν μόνο τέσσερα. Ο McMahon ενθάρρυνε και την ανάπτυξη του αυστραλιανού δράματος.¹⁰⁴⁶ Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο στον οποίο συμμετείχε, επαναλειτούργησε το Repertory Theatre Society στο Σύδνεϋ. Παράλληλα, επέστρεψε στην επαγγελματική σκηνή και έδρασε ως παραγωγός του Williamson και άλλων διευθυντών.¹⁰⁴⁷

¹⁰⁴¹ Ο Ιρλανδικής καταγωγής Gregan McMahon, ηθοποιός και θεατρικός παραγωγός, γεννήθηκε το 1874 στο Σύδνεϋ. Αρχικά εργάστηκε ως δικηγόρος, ενώ ήταν μεγάλης φήμης ερασιτέχνης ηθοποιός. Αργότερα, προσχώρησε στον θίασο Robert Brough που περιόδευσε σε Κίνα και Ινδία. Έως το 1906 που η θεατρική εταιρεία (Robert Brough) διαλύθηκε, ο Gregan McMahon αν και είχε εδραιωθεί ως «ηθοποιός χαρακτήρων», ήταν πλανόδιος ηθοποιός. Τότε δημιούργησε το δικό του θεατρικό σχήμα [Australian dictionary of biography, στο <https://www.adb-anu-edu-au./biography/mcmahon-gregan>, (ημ. προσβ. 5-6-2021)].

¹⁰⁴² Ο.π.

¹⁰⁴³ Ο McMahon πίστευε σχολαστικά στο ρεπερτόριο, στοχεύοντας σε μία προσοδοφόρα προσέγγιση των δραματικών έργων, σε μία περίοδο που το καλλιεργημένο κοινό είχε κουρασθεί από τη ρηχότητα του εμπορικού δράματος. Στο δραματολόγιό του περιέλαβε έργα των Shaw, Ibsen, Calderon, Granville Barker, Hauptmann, Sudermann, Maeterlinck, Githa Sowerby και Chekhov και διοργάνωσε ένα θεατρικό κίνημα, το οποίο ακολούθησαν οι μαθητές του και άλλοι Αυστραλοί σκηνοθέτες (ό.π.).

¹⁰⁴⁴ Στους Βρετανούς συγγραφείς που παρουσίασε περιλαμβάνονταν οι: Bernard Shaw, John Galsworthy, Arnold Bennett, John Hankin, Elizabeth Baker, Gilha Sowerby, Charles McEvoy, Arthur Pinero, Eden Phillpotts και Lord Dunsany, ενώ στους παγκόσμιους συγγραφείς ανήκαν οι: Ibsen, Chekhov, Sudermann, Adam De Lisle, Hauptmann και ο Schnitzel (ό.π.).

¹⁰⁴⁵ Ο Shaw αναφερόμενος στο πρόσωπό του είχε δεικτικά δηλώσει ότι η Αυστραλία παράγει δύο αξιόλογα προϊόντα: πρόβατα και τον McMahon [Gregan McMahon CBE 1874 – 1941 στο <https://liveperformance.com.au>, (ημ. προσβ. 2-3-2021)].

¹⁰⁴⁵ Έως το 1921 ανέβασε δεκατρία έργα Αυστραλών συγγραφέων, όπως τα *Sun Pretty and the Premier* του Arthur Adams, *Dead Timber* του Louis Esson, *The Children's Bread* της Blamire Young, *The Taint* του E. H. Oliphant, *The Climax* του Edward Dyson και *Whither* της Mary E. Wilkinson. Ο McMahon παρήγαγε και το πρώτο έργο που έγραψε η Marguerite Dale από το Σύδνεϋ, *Secondary Considerations*, ενώ δέχτηκε για μελλοντική παραγωγή δράματα των Louis Stone, Leslie Woolacott, Montague Grover και D. H. Souter (*Sydney Mail*, 8 Φεβρουαρίου 1922).

¹⁰⁴⁷ Ο McMahon μετέβη στη Μελβούρνη το 1929 και αναβίωσε το ρεπερτόριό του με τους Gregan McMahon Players. Σε 11 χρόνια είχε παρουσιάσει στη σκηνή περίπου 90 έργα των Shaw, Pirandello, James Bridie, Galsworthy, Drinkwater, W. Somerset Maugham, G. K. Chesterton, Eugene O'Neill, Seán O'Casey, Daviot και Casella, στη σκηνική παρουσίαση των οποίων επιτεύχθηκε υψηλό επίπεδο ερμηνείας. Παρά τις δυσκολίες που προκλήθηκαν από τον πόλεμο, ο McMahon εξακολουθούσε να

Το 1920 ο McMahon συμφώνησε με τους Messrs Tait να ξεκινήσουν ένα νέο ρεπερτόριο, στο οποίο είχε άμεση συμμετοχή ο Γ. Παΐζης.

➤ **Συμμετοχές Γ. Παΐζη (H. Haggard) ως Ηθοποιός**

- Στο έργο *Foundations* του J. Galsworthy, που παρουσιάστηκε στο “PlayHouse” από το Repertory Theatre Society (29 Οκτ. έως 5 Νοεμβ.), 1921
- Στο έργο *Loyalties* του John Galsworthy στο θέατρο “Princess”, από το Repertory Society, στον ρόλο του *Paolio Ricardos* (Οκτ.), 1922
- Στο έργο *Abraham Lincoln* του συγγραφέα John Drinkwater στο “New South Wales Conservatorium” (of Music), από το Sydney Repertory Theatre Society (15 έως 22 Μαρτ.), 1924
- Στο *Liliom* του F. Molnár στο θέατρο “Nicholson’s”, από τον ίδιο θίασο Repertory Society στον ρόλο *Policeman/ Αστυνομικού* (Άνοιξη νοτίου ημισφαιρίου), 1924
- Στο έργο *They Knew What They Wanted* του Sidney Howard, στο θέατρο “Critirion, σε ανεξάρτητη συνεργασία με τον Ρώσο ηθοποιό Maurice Moscovitch, 1926
- Στο έργο *The Sons of the Morning / Οι Υιοί της Πρωΐας*¹⁰⁴⁸ της Catherine Duncan¹⁰⁴⁹ στο “167 Castlereagh” (23 Ιουν.), 1945

(Για τις σκηνοθεσίες – παραγωγές του Γ. Παΐζη, βλέπε παρακάτω).

➤ **Σοφία Περγάμαλη**

Η Σοφία Περγάμαλη γεννήθηκε στην Αυστραλία το 1920 από Έλληνα πατέρα και μητέρα Αυστραλή. Οι γονείς της ήταν πολιτογραφημένοι Βρετανοί και εγκατεστημένοι στην Αυστραλία πλέον των 28 ετών, που πάντοτε παρίσταντο στις εκδηλώσεις της ομογένειας.¹⁰⁵⁰ Η Σοφία Περγάμαλη διέπρεψε στις εξετάσεις της σχολής Trinity College of Music London, καθώς διακρίθηκε στην απαγγελία και δραματική τέχνη και έλαβε το δίπλωμα της σχολής ATCL από όταν φοιτούσε στο δεύτερο έτος του Πανεπιστημίου Σύδνεϋ στο Τμήμα Τεχνών.¹⁰⁵¹

Στις 21 Απριλίου 1939 ήταν ανάμεσα στις 22 εξέχουσες φοιτήτριες που παρέλασαν με λευκές εσθίτες ενώπιον του Πρυτάνεως Justice P. Halse Rogers και των άλλων μελών της Πανεπιστημιακής Συγκλήτου.¹⁰⁵²

διατηρεί την πρωτοτυπία στις παραγωγές του, έως ότου απεβίωσε ξαφνικά στις 30 Αυγούστου 1941 (Gregan McMahon CBE 1874 – 1941, *ό.π.*).

¹⁰⁴⁷ *Τα παιδιά της αυγής* είναι ένα θεατρικό έργο που έχει ως βάση του αθάνατες σκηνές ηρωϊσμού και αυτοθυσίας που διαδραματίστηκαν στα βουνά της Κρήτης την περίοδο της γερμανικής κατοχής. Κέρδισε το πρώτο βραβείο σε διαγωνισμό θεατρικών έργων. Με έξοχη τέχνη συμμετείχε σε αυτό και ο γνωστός στην παροικία διοργανωτής θεατρικών έργων Γεώργιος Παΐζης (*Εθνικόν Βήμα*, 1 Αυγούστου 1945).

¹⁰⁴⁹ Έργο σε τρεις πράξεις που ασχολείται με ζητήματα πολέμου, ελευθερίας και πατριωτισμού. Το έργο διαδραματίζεται στην Ελλάδα και βασίζεται στην ελληνική ιστορία (*The Sydney Morning Herald*, 25 Ιουνίου 1945).

¹⁰⁵⁰ Σε ηλικία 8 ετών είχε συμμετάσχει στο βραβευμένο θεατρικό δρώμενο που διοργάνωσαν οι ομογενείς του Σύδνεϋ, «Η δόξα της Ελλάδας» (*The Sydney Mail*, 18 Ιουλίου 1928, βλ. και σ. 244).

¹⁰⁵¹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 1 Μαρτίου 1939.

¹⁰⁵² *Ο.π.*, 27 Απριλίου 1939 και *Εθνικόν Βήμα*, 3 Μαΐου 1939.

Σοφία Περγάμαλη
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 1 Μαρτίου 1939]

Ήταν η νεότερη φοιτήτρια στην επικράτεια που της απονεμήθηκε το δίπλωμα Associate and Licentiate του Trinity College of Music του Λονδίνου και το Teacher Diplomas και ίδρυσε δικό της φροντιστήριο για τη διδασκαλία απαγγελίας και δραματικής τέχνης.¹⁰⁵³ Από τη μαθητική της ηλικία η Σοφία Περγάμαλη διακρίθηκε για τις υποκριτικές της ικανότητες και διέπρεψε σε ανδρικούς ρόλους.¹⁰⁵⁴ Στις αρχές του 1940 εμφανίστηκε στην αίθουσα “Federian Hall” (166 Phillip str.) σε ευεργετική παράσταση.¹⁰⁵⁵ Αρχές του 1941 παρουσίασε πρόγραμμα ενώπιον του Κυβερνήτη και άλλων επισήμων στο “King George” για το Fund for Sailors. Επίσης, εμφανίστηκε σε φιλανθρωπικές εκδηλώσεις όπως στο “Royal Theatre” και στο “Tivoli West Theatre” σε συναυλία που διοργανώθηκε στο West Wyalong με συμμετοχή πολλών διακεκριμένων καλλιτεχνών (22 Απρ.).¹⁰⁵⁶ Στις 4 Απριλίου 1942 συμμετείχε στο θεατρικό έργο *Press Gang* της Margaret Pearson που παρουσιάστηκε στο “Independent Theatre” στο Βόρειο Σύδνεϋ, υποδύομενη τον κύριο ρόλο της δημοσιογράφου *Madame Maxills*, Ρουμανίδα κατασκόπου.¹⁰⁵⁷ Η παραγωγή του έργου ήταν της Doris Fitton και η ομογένεια παρακολούθησε με χαρά τη θεατρική επιτυχία της νεαρής Ελληνίδας.¹⁰⁵⁸

¹⁰⁵³ Πανελλήνιος Κήρυξ, 15 Ιουνίου 1939.

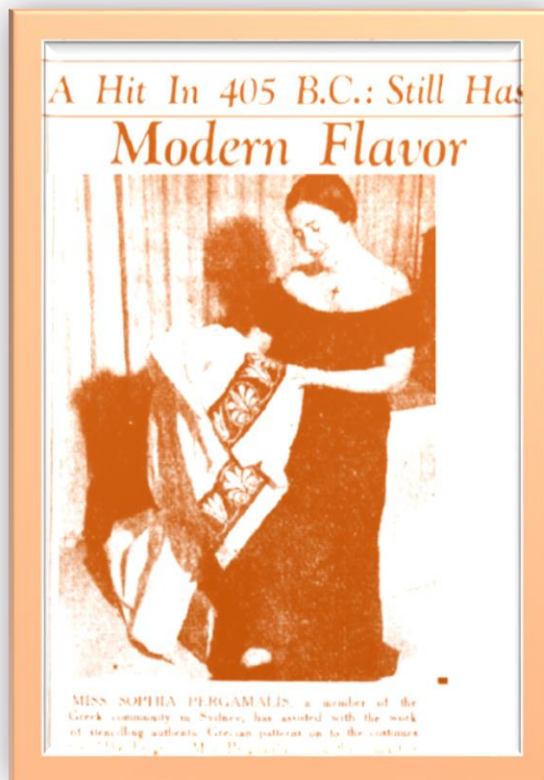
¹⁰⁵⁴ *The Daily Telegraph*, 8 Αυγούστου 1936.

¹⁰⁵⁵ Πανελλήνιος Κήρυξ, 22 Φεβρουαρίου 1940.

¹⁰⁵⁶ *Wyalong Advocate*, 15 Μαΐου 1941.

¹⁰⁵⁷ *The Sydney Morning Herald*, 6 Απριλίου 1942.

¹⁰⁵⁸ Η έγκριτη Ρουμανίδα συγγραφέας στην Αυστραλία, ήταν και κατάσκοπος. Όταν ζήτησε από τον αυστραλιανό τύπο κριτική ενός βιβλίου της, έλαβε μυστικές πληροφορίες για κινήσεις πολεμικών πλοίων που τις διαβίβασε, με αποτέλεσμα τη βύθισή τους (*Εθνικόν Βήμα*, 22 Απριλίου 1942).

Η Σοφία Περγάμαλη στην παραγωγή κοστούμιών
 [The Sun, 12 Σεπτεμβρίου 1940]

Ήταν υπεύθυνη στην παραγωγή των αρχαιοελληνικών κοστούμιών στην παράσταση των *Βατράχων* που ανεβάστηκαν στις 26 Σεπτεμβρίου 1940 από το Πανεπιστήμιο του Σύδνεϋ, στο “Great Hall”, Camperdown, NSW.¹⁰⁵⁹ Οι σκοποί της παράστασης ήταν φιλανθρωπικοί καθώς τα έσοδα διατέθηκαν για το Πατριωτικό και Πολεμικό Ταμείο, ενώ την παραγωγή του έργου είχε η Ann Halliworth.¹⁰⁶⁰ Η Σοφία Περγάμαλη είχε δικό της στούντιο στο οποίο δίδασκε απαγγελία και φωνητική μουσική, όμως την περίοδο του πολέμου είχε αναστείλει τις δραστηριότητές της, προκειμένου να συμμετέχει αφιλοκερδώς σε διάφορες εκδηλώσεις και παραστάσεις με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων.

Συμμετοχές

- Υποδύθηκε τον βασιλιά *Ερρίκο Η΄*, σε παράσταση του Λυκείου Θηλέων Σύδνεϋ, (1 Ιουν.), 1936
- Υποδύθηκε ανδρικό ρόλο σε festival στο “Jame’s Hall” (Αυγ.), 1936
- Παρουσίασε ευεργετική παράσταση με απαγγελίες στην αίθουσα “Federian Hall” (166 Phillip str.), για το Art Club Military Entertainment (28 Φεβρ.), 1940
- Συμμετείχε σε φιλανθρωπική εκδήλωση στο “King George” για το Fund for Sailors, 1941

¹⁰⁵⁹ *The Sydney Morning Herald*, 12, 21 και 26 Σεπτεμβρίου 1940 και *The Sun*, 12 Σεπτεμβρίου 1940.

¹⁰⁶⁰ *Ο.π.*

- Συμμετείχε σε φιλανθρωπική εκδήλωση στο “Royal Theatre”, 1941
- Συμμετείχε σε συναυλία στο “Tivoli West Theatre” που διοργανώθηκε στο West Wyalong (22 Απρ.), 1941
- Στο έργο *Press Gang* της Margaret Pearson που παρουσιάστηκε στο “Independent Theatre” στο Βόρειο Σύδνεϋ, ερμήνευσε τον κύριο ρόλο της δημοσιογράφου *Madame Maxills*, (4 Απρ.), 1942

Σοφία Περγάμαλη
[*The Sun*, 30 Σεπτεμβρίου 1947]

- **Μουσικό θέατρο**

- **John Lemmone** (1861-1949)

Ο John Lemmone φλαουτίστας και συνθέτης, γεννήθηκε στις 22 Ιουνίου 1861 στο Ballarat της Βικτώριας. Ήταν γιος του Έλληνα Ιωάννη Λεμόνη από την Κεφαλονιά που αγγλοποίησε το όνομά του σε John Lemon και της Αγγλίδας Mary Baker.¹⁰⁶¹ Ο πατέρας του ήταν χρυσορύχος, αλλά η οικογένειά του είχε μουσικά ενδιαφέροντα. Όλα ξεκίνησαν όταν ο πατέρας του δημιούργησε μία αυτοσχέδια σφυρίχτρα και ο νεαρός γιός έβαλε στόχο του να μάθει μουσική. Διακρίθηκε σε σχολικές μουσικές μπάντες της πόλης του και στα 12 του αγόρασε το πρώτο του φλάουτο με δικά του χρήματα, που απέκτησε σκάβοντας για χρυσό.¹⁰⁶²

¹⁰⁶¹ *The Sydney Morning Herald*, 17 Αυγούστου 1949.

¹⁰⁶² *Punch*, 6 Ιανουαρίου 1898 και *The Daily Telegraph*, 3 Απριλίου 1922.

John Lemmone ¹⁰⁶³

Το 1874 η οικογένειά του μετακόμισε στη Μελβούρνη, για τη μουσική σταδιοδρομία του John. Συνέχισε να μελετά και έγινε ο κύριος φλαουτίστας στη Βασιλική Ιταλική Όπερα του Lister. Διδάχτηκε αρμονία και θεωρία, αλλά ο ίδιος θεωρούσε ότι ήταν κυρίως αυτοδίδακτος. Τον Μάιο 1884 έκανε σόλο ντεμπούτο με τον μουσικό Herr Elsässer και τη Nellie Melba. Αλλάζοντας το όνομά του (από Lemon) σε Lemmone, περιόδευσε στην Αυστραλία και την Ασία με τη σοπράνο Amy Sherwin το 1887-89. Στις 11 Δεκεμβρίου 1889 παντρεύτηκε την Isabela Jeffrey Lintley Stuart στο Darlingherst του Σύδνεϋ. Ακολούθησαν περιοδείες στην Αυστραλία, τη Νέα Ζηλανδία και την Ασία με τους τραγουδιστές Zanet Patty, Signior Folli και Charls Santley και τον βιολιστή Pablo Saracette, είτε με τη δική του θεατρική εταιρεία, είτε σε συνεργασία με άλλους θεατρώνες.

Στο Λονδίνο το 1894 ο Lemmone ανανέωσε τη γνωριμία του με την Melba, της οποίας οι σημαντικές συστάσεις προώθησαν την καριέρα του, καθώς γνώρισε διάσημους καλλιτέχνες και θεατρικούς επιχειρηματίες της εποχής. Εμφανίσθηκε στο “Albert Hall” και περιόδευσε με τη σοπράνο Antelina Patti. Οι αγγλικές επιτυχίες του τον οδήγησαν σε μια νοτιοαφρικανική περιοδεία με την Amy Sherwin το 1896.¹⁰⁶⁴

¹⁰⁶³ Yarra Ranges Museum στο <http://www.yrrmuseumcollection.com>, (ημ. προσβ. 2-3-2022).

¹⁰⁶⁴ *Evening Telegraph*, 17 Ιουλίου 1905.

Ήταν εξέχοντας παράγοντας της αυστραλιανής μουσική ζωής για πολλά χρόνια και μάνατζερ του Paderewski στην περιοδεία του στην Αυστραλία. Επεξέτεινε τη φήμη του όταν έγινε μάνατζερ της Nellie Melba, ενώ συνέχισε να παίζει στις συναυλίες της με το φλάουτό του. Η Melba και ο Lemmone ξεκίνησαν και τελείωσαν μαζί την καριέρα τους, καθώς τους συνέδεε βαθιά φιλία. Έκαναν το ντεμπούτο τους στο Δημαρχείο της Μελβούρνης και έδωσαν την τελευταία τους συναυλία μαζί.¹⁰⁶⁵

Οι Αυστραλοί τον αποκαλούσαν «Ορφέα» του σύγχρονου φλάουτου.¹⁰⁶⁶ Θεωρούσαν ότι δεν υπάρχει καλλιτέχνης πιο ικανός να ερμηνεύσει τη μουσική μαγεία των μεγάλων δασκάλων και να την κάνει μια ζωντανή πραγματικότητα, όπως ο Lemmone. Όπως όλες οι μεγάλες ιδιοφυΐες ήταν εξαιρετικά μετρίοφρων. Ο Lemmone δημιούργησε δική σχολή, ερμηνεύοντας τη μουσική με το δικό του καλλιτεχνικό τρόπο, όπως άλλος κανείς.¹⁰⁶⁷ Ο ήχος από το φλάουτό του έπεφτε σαν σταγόνες βροχής από τα σύννεφα, αναζωογονούσε τη γη, αναδύοντας την ομορφιά και το γλυκό άρωμα των λουλουδιών.¹⁰⁶⁸ Πέθανε στις 16 Αυγούστου 1949 στο Darlingherst του Σύδνεϋ και αποτεφρώθηκε.¹⁰⁶⁹

Ο Lemmone (στο βάθος) με τη Melba (στην αιώρα) και φίλους στη Βικτώρια
[State Library of Victoria]

¹⁰⁶⁵ *The Sydney Morning Herald*, ό.π.

¹⁰⁶⁶ *Evening Telegraph*, ό.π.

¹⁰⁶⁷ *Queensland Times, Ipswich Herald and General Advertiser*, 27 Απριλίου 1907.

¹⁰⁶⁸ Όποιος είχε παρακολουθήσει συναυλία του John Lemmone, θα έκανε χίλια μίλια για να τον ακούσει ξανά και το κοινό του επιθυμούσε διακαώς να απολαμβάνει το άκουσμα από το φλάουτό του, όλη τη νύχτα (ό.π.).

¹⁰⁶⁹ *The Sydney Morning Herald*, ό.π.

➤ Αγγέλα Παρσέλλη

Αγγέλα Παρσέλλη
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 13 Φεβρουαρίου 1930]

Η Αγγέλα Παρσέλλη γεννήθηκε στα Ιεροσόλυμα το 1911. Μετανάστευσε στο Σύδνεϋ σε ηλικία δύο ετών μαζί με τη μητέρα της Βασιλεία. Ο πατέρας της Λουκάς Παρσέλλης είχε φθάσει στην Αυστραλία νωρίτερα προκειμένου να εξασφαλίσει τις απαραίτητες συνθήκες διαβίωσης της οικογένειάς του.¹⁰⁷⁰ Η ελληνικής καταγωγής σοπράνο διέπρεψε στην όπερα, τραγούδησε στο Covent Garden του Λονδίνου και συνεργάστηκε σε πολλές θεατρικές παραγωγές στην Αυστραλία.¹⁰⁷¹ Φοίτησε στη σχολή των Sister of Mercy και ακολουθώντας την κλίση της προς το τραγούδι, εισήχθη στη Σχολή Ωδικής του Andrew Mac Cann και υπό την επίβλεψη του καθηγητού Beatley καλλιέργησε τη φωνή της.¹⁰⁷²

¹⁰⁷⁰ Ο Δούκας Παρσέλλης ήταν ιδιοκτήτης πανδοχείου στην Ιεριχώ, όπου διέμεναν κυρίως Ρώσοι προσκυνητές των Αγίων Τόπων, σύμφωνα με το έθιμο της εποχής. Όταν αυτό πυρπολήθηκε αναζήτησε ένα νέο ξεκίνημα στην Αυστραλία. Έφθασε αρχικά στο Port Pirie και όταν σταθεροποιήθηκε εργασιακά τον ακολούθησαν η σύζυγος του Βασιλεία με την κόρη τους Αγγέλα. Αργότερα μετονομάστηκε σε Λουκά [<http://pandora.nla.gov.au/pan/67163/201007130031>, (ημ. προσβ. 6-5-2016)].

¹⁰⁷¹ Ο πατέρας της Λουκάς Παρσέλλης με το ψευδώνυμο «Ξυπόλυτος» συνέθετε και δημοσίευε θεατρικά ποιήματα – διαλόγους στον ομογενειακό τύπο. Η Αγγέλα Παρσέλλη και ήταν ανηψιά του εφημέριου της Ελληνικής Κοινότητας, κληρικού Αθηναγόρα.

¹⁰⁷² Η Αγγέλα Παρσέλλη ήταν και μαθήτρια της δασκάλας Άννας Περιβολάρη όταν δίδασκε στο Σύδνεϋ, συμμετέχοντας σε θεατρικές εκδηλώσεις που η ίδια διοργάνωνε, αλλά και δρώμενα της παροικίας υπό την καλλιτεχνική διεύθυνση του Γ. Παΐζη.

Έλαβε το μουσικό βραβείο της Gloria Swatson στο φωνητικό διαγωνισμό που διενεργήθηκε στο “st. James Theatre”, ανάμεσα σε άλλες 20 συνυποψήφιας της, για την προσωπική εμφάνιση και την ερμηνεία της, επειδή θεωρήθηκε ότι συνδυάζει το ταλέντο και τη φυσιογνωμία της γνωστής ηθοποιού.¹⁰⁷³ Μετά τη διάκρισή της, η Αγγέλα Παρσέλλη σε ειδικά διακοσμημένο παράθυρο του “Aeolian Hall”, αναπαρέστησε την Swatson και μάγεψε τους πάντες με τη μελωδική της φωνή. Μάλιστα της προτάθηκε να τραγουδά στα διαλείμματα στο θέατρο “st. James”.¹⁰⁷⁴ Η Αγγέλα Παρσέλλη μετά την πρώτη της επιτυχία δήλωσε ότι θέλει να φθάσει πολύ ψηλά για να κάνει περήφανο το όνομα της Ελλάδας.¹⁰⁷⁵ Η καριέρα της εκτοξεύθηκε αφότου κέρδισε την υποτροφία Andreor IMcCunn και σύντομα επιλέχθηκε για να εμφανιστεί σε μουσικές κωμωδίες. Συμμετείχε στην παράσταση *The beauty and the Beast / Πεντάμορφη και το Τέρας*, λαμβάνοντας εξαιρετικές κριτικές.¹⁰⁷⁶

Η Παρσέλλη στο *The beauty and the Beast*
[*Daily Pictorial*, 11 Ιανουαρίου 1931]

¹⁰⁷³ Στο θέατρο “st. James” του Σύδνεϋ παιζόταν η ομιλούσα ταινία της Gloria Swatson *The Tempest*. Η διεύθυνση του “Union Theatre” επιδιώκοντας να αναδείξει εφάμιλλες καλλιτέχνιδες διοργάνωσε διαγωνισμό ομοιότητας της Gloria Swatson, στον οποίο κέρδισε η Α. Παρσέλλη (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 13 Φεβρουαρίου 1930).

¹⁰⁷⁴ Ο.π.

¹⁰⁷⁵ Συνέντευξη που παραχώρησε στον ομογενειακό τύπο η Α. Παρσέλλη (ό.π., 20 Μαρτίου 1930).

¹⁰⁷⁶ Για να κάνει τη διαφορά η βασίλισσα στην *Πεντάμορφη και το Τέρας* ήταν μελαχρινή και μικροσκοπική, στο “Opera House”. Όταν ήταν μικρή η Αγγέλα Παρσέλλη ήθελε να σπουδάσει αρχιτεκτονική. Όταν όμως δοκίμασε την τύχη της στο διαγωνισμό που κέρδισε τον τίτλο ομοιότητας της Gloria Swatson, η λάμψη της κατέκτησε μεγάλη θέση στην καρδιά των θεατών (*Daily Pictorial*, 11 Ιανουαρίου 1931).

Αφίσα του έργου *Borris Godounov*
με συμμετοχή της Αγγέλας Παρσέλλη
[Αρχείο, La Trove]

Προκειμένου να επεκτείνει τις γνώσεις της ταξίδεψε στην Αγγλία, όπου περιόδευσε με οπερετικούς θιάσους στην Ιρλανδία και συγχρόνως έκανε μαθήματα φωνητικής. Στην τριετή διαμονή της στο Λονδίνο τραγούδησε μέσω ραδιοφώνου B.B.C. και έδρεψε δάφνες επιτυχίας στη φημισμένη “Royal Opera House”, στο Covent Garden. Το 1934 στη σεζόν της όπερας στο Covent Garden ήταν πρωταγωνίστρια σε δύο ρωσικές όπερες, το *Boris Goudonov* και το *Fair of Sorotchinsky*. Επίσης τραγούδησε ως *Nedda* στους *Pagliacci*. Διακρίθηκε ανάμεσα σε 50 κορυφαίες σοπράνο για να αντικαταστήσει φωνητικά τη Stem Duna, που έπαιξε το ρόλο της *Nedda* με τον Richard Tauber στην κινηματογραφική εκδοχή των *Pagliacci* στο Λονδίνο.¹⁰⁷⁷

Η μετάδοση τραγουδιών της από δύο κορυφαίους γαλλικούς σταθμούς ήταν μια άλλη ενδιαφέρουσα εμπειρία για την Αγγέλα Παρσέλλη στο εξωτερικό.

Το 1937 η ελληνική παροικία του Σύνδνεϋ με υπερηφάνεια και ευχαρίστηση υποδέχτηκε την Αγγέλα Παρσέλλη - Τρόντζερ, που παντρεύτηκε στο Λονδίνο ένα συμπατριώτη της Αυστραλό επιχειρηματία, μετά από τυχαία τους συνάντηση σε tearoom του Λονδίνου.¹⁰⁷⁸ Έχοντας κερδίσει ρομαντισμό και φήμη μετά την επιτυχία της στο Covent Garden, η λαμπρή σοπράνο συνέχισε την καριέρα της στην Αυστραλία

¹⁰⁷⁷ *Εθνικόν Βήμα*, 16 Σεπτεμβρίου 1936 και 23 Φεβρουαρίου 1938.

¹⁰⁷⁸ Νυμφεύθηκε τον Hans Tronzer (Χανς Τρόντζερ) στο Hampstead του Λονδίνου το 1934 (ό.π., 6 Ιανουαρίου 1937).

με έργα σοβαρής μουσικής και δημοφιλείς μπαλάντες.¹⁰⁷⁹ Στις συναυλίες ήταν η κύρια σολίστ και πάντοτε λάμβανε επαινετικές κριτικές για το έργο της. Συμμετείχε σε κοντσέρτα όπως στη «Βραδιά Όπερας» στη Βικτώρια, ή τη συναυλία του Herman Schildberge στο Brighton με τη Φιλαρμονική Εταιρεία. Ιδιαίτερα εντυπωσίασε η απόδοσή της σε ρετσιτατίβο και άριες, όπως η “Susanna” από το *Γάμοι του Φίγκαρο* (Μότσαρτ), καθώς εμφάνιζε μια σπάνια ικανότητα για αντιθέσεις, ως εξαιρετική σοπράνο που ήταν. Στη Μελβούρνη τραγούδησε σε συναυλίες ρωσικής μουσικής, κ.α.

Αγγέλα Παρσέλλη
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 20 Μαρτίου 1930]

¹⁰⁷⁹ *Newcastle Morning Herald and Miners' Advocate*, 3 Νοεμβρίου 1934.

Αγγέλα Παρσέλλη
[*Daily News*, 15 Ιανουαρίου 1941]

Ο πόλεμος ανέκοψε την πορεία της καλλιτέχνιδας που συνέχισε να τραγουδά μπαλάντες για τα ραδιοφωνικά δίκτυα της Αυστραλίας, όπως στη σειρά *Τραγούδια από ταινίες*.¹⁰⁸⁰ Παράλληλα την περίοδο αυτή τραγούδησε στα ελληνικά *Τα τραγούδια της Ελλάδας* για το εθνικό ραδιόφωνο, που ηχογραφήθηκαν και κυκλοφόρησαν σε δίσκους στο Σύδνεϋ το 1950.¹⁰⁸¹ Το 1946 περιόδευσε στη Ν. Ζηλανδία όπως και άλλοι διάσημοι Αυστραλοί ηθοποιοί της όπερας, ο βαρύτονος Peter Dawson, η πιανίστα Lettie Keyes και οι τραγουδίστριες Anne Ziegler και Webster Booth. Έλαβε μέρος και στην ταινία *Cinesound Varieties*, μια αυστραλιανή ταινία μικρού μήκους ποικιλίας του σκηνοθέτη Ken G. Hall, το 1934.¹⁰⁸²

Έτυχε μεγάλης αναγνώρισης από την ελληνική παροικία του Σύδνεϋ όπου πάντοτε τραγουδούσε σε εθνικές επετείους, ενώ από νεαρή ηλικία λάμβανε μέρος σε θεατρικά έργα και δρώμενα.¹⁰⁸³ Ταυτόχρονα, δεν παρέλειπε να τραγουδά στην Αυστραλία στις διάφορες εμφανίσεις της άσματα στα ελληνικά, προβάλλοντας την καταγωγή της και κάνοντας περήφανη την ομογένεια.¹⁰⁸⁴

¹⁰⁸⁰ *Advertiser Shepparton*, 9 Δεκεμβρίου 1940.

¹⁰⁸¹ *Daily News*, 15 Ιανουαρίου 1941. Για ραδιοφωνήσεις Αγγέλας Παρσέλλη στην Αυστραλία βλ. στο <https://websterbooth.blogspot.com/2014/11/broadcasting-1936-1937.html>, (ημ. προσβ. 2-2-2022) και σχετικά με δίσκους που κυκλοφόρησαν με ελληνικά τραγούδια της, βλ. και https://www.youtube.com/results?search_query=angela+parselles, (ημ. προσβ. 2-2-2022).

¹⁰⁸² <https://www.google.gr/search?q=Cinesound+Varieties>, (ημ. προσβ. 2-2-2022).

¹⁰⁸³ Είχε τον ρόλο της *Υπηρέτριας* στη *Δημοκρασία* του Τεύκρου Ανθία το 1928 και συμμετείχε σε gala με τις Ελληνοπούλες του Σύδνεϋ (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 5 Ιουλίου 1928, *Εθνικόν Βήμα*, 12 Μαΐου 1934 και *The Sun*, 24 Μαρτίου 1948).

¹⁰⁸⁴ *Εθνικόν Βήμα*, 2 Δεκεμβρίου 1942 και 28 Ιουλίου 1943.

➤ Ελάσσονες καλλιτέχνες

Rudy Rico (Δημήτριος Κολύβας)

Rudi Ricco με Tosca¹⁰⁸⁵

Ο Δημήτριος Κολύβας γεννήθηκε στην Ιθάκη το 1909. Ήρθε στην Αυστραλία το 1927, μετά από παραμονή του τρία χρόνια στη Νότια Αφρική.¹⁰⁸⁶ Μόλις έφθασε στους Αντίποδες εργάστηκε σε κατάσταση αναγκαστικών, έως ότου αποφάσισε να κάνει καριέρα στο Hollywood.¹⁰⁸⁷ Έλαβε μαθήματα φωνητικής και χορού και κυνηγώντας το όνειρό του έφθασε μέσω της Ν. Ζηλανδίας στο Σαν Φρανσίσκο.

Μετά από διάφορες βιοποριστικές εργασίες, του δόθηκε η θέση βοηθού στα Paramount studios. Ήλθε σε επαφή με μεγάλους κινηματογραφικούς αστέρες στο “Brown Derby”, ένα από τα μεγαλύτερα καφέ του Hollywood και γνωρίστηκε προσωπικά μαζί τους.¹⁰⁸⁸ Παράλληλα το ίδιο διάστημα συνέχισε την εξάσκηση των σπουδών του και βρήκε την ιδανική ντάμα για τα χορευτικά του νούμερα, που την αποκαλούσε Tosca, ενώ ο ίδιος μετονομάστηκε σε Rudy Rico. Το ζευγάρι έκανε το ντεμπούτο του στο Hollywood. Ωστόσο, έως ότου να τελειοποιηθεί ο Rico προτιμούσε τα προάστια και τις μικρές πόλεις όπως Rockwood, Illinois, από όπου εξαπλώθηκε η

¹⁰⁸⁵ *Newcastle Morning Herald and Miners' Advocate*, 18 Νοεμβρίου 1941.

¹⁰⁸⁶ <https://www.greekworldmedia.com>, (ημ. προσβ. 4-8-2021).

¹⁰⁸⁷ *Newcastle Morning Herald and Miners' Advocate*, ό.π.

¹⁰⁸⁸ *Εθνικόν Βήμα*, 24 Δεκεμβρίου 1941.

φήμη του. Υπέγραψε συμβόλαιο στο Hollywood, συνεργαζόμενος με τα μεγαλύτερα ονόματα της show biz.¹⁰⁸⁹ Μετά από εμφανίσεις στο Rio, επέστρεψε στην ήπειρο πολιτογράφησης του, την Αυστραλία, δίνοντας παραστάσεις στο Sydney έως τον πόλεμο του 1941.¹⁰⁹⁰ Παρουσιάστηκε στο θέατρο “Tivoli” μαζί με τη χορεύτρια Tosca σε Μεξικάνικους και άλλους εξωτικούς χορούς, με την οποία είχε παίξει σε πολλά κινηματογραφικά έργα στο Hollywood.¹⁰⁹¹ Το διάστημα που συμμετείχε σε παραστάσεις στο “Tivoli Theatre” στο Sydney, κλήθηκε να υπηρετήσει στον αυστραλιανό στρατό.

Ο διάσημος ηθοποιός και χορευτής του Hollywood κατέληξε κατά τη διάρκεια του πολέμου οπλίτης σε άρμα μάχης, ενώ στα διαστήματα των διαλειμμάτων παρουσίαζε στο στρατόπεδο latin χορούς. Εκπαίδευε τους συστρατιώτες του στη *Rhumba* και *La Conga dancers*, διοργανώνοντας ψυχαγωγικές εκδηλώσεις.¹⁰⁹² Κατά την επιστροφή του από τον στρατό δημιούργησε το δικό του “Derby Café” στην οδό Hunter Street, Newcastle, NSW, όπως ονομαζόταν και το διάσημο καφέ του Los Angeles, που του άνοιξε τους δρόμους για την καλλιτεχνική σταδιοδρομία του.¹⁰⁹³ Παρακολουθούσε και την καλλιτεχνική ζωή της ελληνικής παροικίας και συμμετείχε σε χοροεσπερίδες υπέρ του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού του Συλλόγου «Ομόνοια» του Newcastle, παρουσιάζοντας κλασικούς χορούς και ταχυδακτυλουργικά τεχνάσματα.¹⁰⁹⁴ Παράλληλα, είχε εκλεγεί μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνδέσμου Ιθακησίων στο Newcastle την περίοδο του 1945 και συνήθιζε να παρουσιάζει καλλιτεχνικό πρόγραμμα στις εκδηλώσεις του Συνδέσμου, διασκεδάζοντας τους παρευρισκόμενους.¹⁰⁹⁵

Το 1958 απέκτησε το “Vienna Café”, που το ανακαίνισε δίνοντας το όνομά του.¹⁰⁹⁶ Ο καλλιτέχνης συνέχισε να λειτουργεί το milk bar “Rudy Rico” στο Newcastle ακόμα και όταν ηλικιώθηκε και αρκετοί ομογενείς θυμούνται τη χαρακτηριστική του φιγούρα.¹⁰⁹⁷ Απεβίωσε το έτος 1978 και όπως είναι προφανές από τις πρώτες μέρες της εγκατάστασης των Ελλήνων στην Αυστραλία ήταν αναπόσπαστο μέρος της καλλιτεχνικής ανάπτυξης της θετής του πατρίδας.¹⁰⁹⁸

¹⁰⁸⁹ Έπαιξε με την ντάμα του σε σιωπηλές ταινίες με τους Ginger Rogers and Fred Astaire και αντικατέστησε σε κάποιες ταινίες τον διάσημο Αμερικάνο ηθοποιό George Raft. Ο Rudy και η Tosca έπαιζαν στα έργα: *Hollywood Revue*, *Flying Down to Rio*, *La Cucaracha*, *Last Days of Pompeii*, *The Devil Rides on Horseback* (*Newcastle Morning Herald and Miners' Advocate*, 18 Νοεμβρίου 1941).

¹⁰⁹⁰ *Pix.*, vol. 6, no. 7, 17 Αυγούστου 1940.

¹⁰⁹¹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 11 Ιουλίου 1940.

¹⁰⁹² *Ο.π.*

¹⁰⁹³ <https://www.greekworldmedia.com>, (ημ. προσβ. 1-6-2019).

¹⁰⁹⁴ *Εθνικόν Βήμα*, 23 Ιουνίου 1943.

¹⁰⁹⁵ *Ο.π.*, 24 Μαΐου 1944, 31 Οκτωβρίου και 12 Δεκεμβρίου 1945.

¹⁰⁹⁶ Ο νέος ιδιοκτήτης Δημήτριος (Τζιμ) Κ. Κολύβας, γνωστός με το σκηνικό του όνομα Βαλεντίνο ή Rudy, διατήρησε την επιχείρηση αυτή έως το 1978, οπότε το κτήριο κατεδαφίστηκε [<https://www.soundworld.com.au>, (ημ. προσβ. 12-6-2020)].

¹⁰⁹⁷ Όταν ήταν σε μεγάλη ηλικία λειτουργούσε το κατάστημα ο Jerry Kominos [<https://www.facebook.com/cafesandmilkbars/post>, (ημ. προσβ. 5-3-2022)].

¹⁰⁹⁸ L. Janiszewski and E. Alexakis, “Faces beyond the Greek café: the traditional diversity of Greek-Australian occupational pursuits, 1820s–2010”, in M. Tsianikas, N. Maadad, G. Couvalis, and M. Palaktoglou (eds.), *Greek Research in Australia, Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies*, Flinders University June 2011, Flinders University Department of Language Studies - Modern Greek, Adelaide 2013, σ. 411.

Άρτεμις Λινού

Άρτεμις Λινού
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 5 Οκτωβρίου 1939]

Η Άρτεμις Λινού ήταν μία καλλιτέχνης που συμμετείχε τακτικά στις εκδηλώσεις της ομογένειας σε εκτελέσεις τραγουδιών.¹⁰⁹⁹ Το 1939 προκειμένου να επεκτείνει τις μουσικές της γνώσεις και την καριέρα της, μετέβη στην Ιταλία. Εκεί είχε καλλιτεχνικές επιτυχίες, όπως όταν σε εσπερίδα νεολαίας στο θέατρο “Salone Delle Terme” στη Ρώμη, μαζί με άλλους καλλιτέχνες τραγούδησε άσματα και άλλες κλασικές συνθέσεις. Η διάσημη πριμαντόνα Toti dal Monte, γνωστή από περιοδείες της μελοδραματικών έργων στην Αυστραλία, αναφέρθηκε κολακευτικά για την απόδοση της Άρτεμις Λινού, όπως και η δασκάλα της Signora Sadero. Η Άρτεμις Λινού εκπαιδεύτηκε ως καθηγήτρια φωνητικής, επάγγελμα που εξάσκησε στο Σύδνεϋ με την επιστροφή της.¹¹⁰⁰

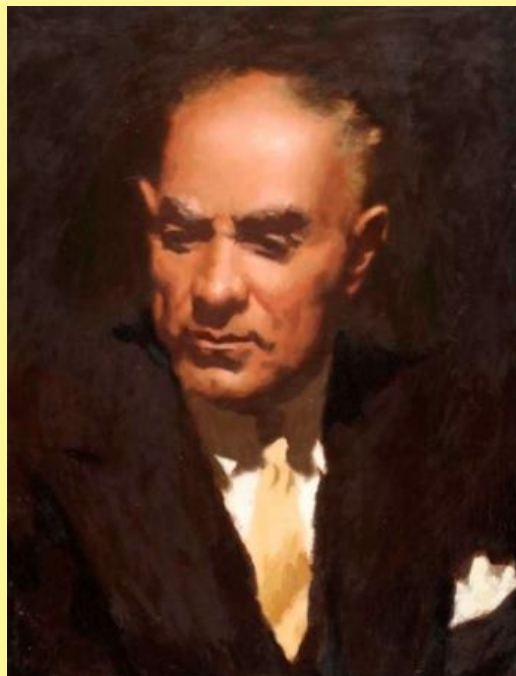
Μεταπολεμικά μαζί με τον σύζυγο της Ιωάννη Λινό, που επίσης ήταν μία σημαντική καλλιτεχνική παρουσία στην ομογένεια, διοργάνωσαν συναυλίες και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις στην οικία τους, στις οποίες παρέστησαν διακεκριμένοι μουσικοί της πόλης.¹¹⁰¹

¹⁰⁹⁹ Αναφέρεται ως μία ακούραστος εργάτης του καλού, πρόθυμη για κάθε εθνικό και κοινωφελές έργο. Το 1932 είχε διατελέσει Πρόεδρος της διοργανωτικής επιτροπής του Grecian Ball και συνετέλεσε σημαντικά στην πλήρη επιτυχία της χοροεσπερίδας (*Εθνικόν Βήμα*, 5 Οκτωβρίου 1932).

¹¹⁰⁰ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 5 Οκτωβρίου και 2 Νοεμβρίου 1939.

¹¹⁰¹ *Εθνικόν Βήμα*, 28 Ιουλίου 1948.

- **Θεατρική παραγωγή / Σκηνοθεσία**
- **Ραούλ Καρδαμάτης**

Ραούλ Καρδαμάτης (προσωπογραφία), 1944
[New England Regional Art Museum]¹¹⁰²

Ο Ραούλ Καρδαμάτης γεννήθηκε στην Αθήνα στις 18 Αυγούστου 1889.¹¹⁰³ Μοναδικός γιος του επιφανούς ιατρού και πανεπιστημιακού καθηγητή Ιωάννη Καρδαμάτη από τη Σωζόπολη, πρωτοστάτησε στην Αυστραλία στο κίνημα της ιμπρεσιονιστικής σχολής.¹¹⁰⁴ Το πλήρες όνομά του ήταν Κωνσταντίνος Ιωάννης Ραούλ Καρδαμάτης.¹¹⁰⁵ Πολυτάλαντος και κοσμοπολίτης σπούδασε φιλοσοφία σε Βερολίνο

¹¹⁰² Πορτραίτο του Ραούλ Καρδαμάτη από τον W. H. Neal, φιναλίστ στο διαγωνισμό Archibald Prize, το 1944 [<https://www.neram.com.au>, (ημ. προσβ. 1-4-2022)].

¹¹⁰³ <http://www.WikiTree>, (ημ. προσβ. 5-3-2022).

¹¹⁰⁴ Ο Ιωάννης Καρδαμάτης (1859-1942) ανέπτυξε ιατρικές μεθόδους για τις λοιμώδεις ασθένειες. Το 1910 σε υπόμνημά του προς τον Ελ. Βενιζέλο ανέφερε τις ιατρικές ελλείψεις και τους θανάτους στην Ελλάδα και πρότεινε τρόπους αντιμετώπισης της νόσου. Εστάλη από την Κυβέρνηση ως ειδικός ιατρός στην Αγγλία για την καταπολέμηση της ελονοσίας. Συνέγραψε το πόνημα: «Η μάχη εξακολουθεί», που εξέδωσε ο Σύλλογος Περιστολής Ελωδών Νόσων στην Αθήνα το 1928, στα ελληνικά και γαλλικά [<https://www.searchculture.gr/aggregator/edm/venizelosdig> και <http://thematakaialla.blogspot.com>, (ημ. προσβ. 5-3-2022)].

¹¹⁰⁵ <http://www.WikiTree>, *ό.π.*

και Μόναχο, αλλά και την ιατρική που ήταν οικογενειακή παράδοση.¹¹⁰⁶ Από την παιδική του ηλικία σύχναζε με τη μητέρα του Helen Xelmes στο θέατρο Bayreuth.¹¹⁰⁷

Κατά τη διάρκεια των φοιτητικών του χρόνων παρακολουθούσε συστηματικά παραστάσεις των Rudolf Meinert, Rudolf Bernauer, Lichnowski και άλλων, κυρίως όμως του Max Reinhardt στα θέατρα Volksbühne και Großes Schauspielhaus, ο οποίος τον μύησε στην τέχνη του θεάτρου.¹¹⁰⁸

Στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο υπηρέτησε στον στρατό ως χειρουργός, όταν σε ανατίναξη υπέστησαν σοβαρές ζημιές τα κάτω άκρα του.¹¹⁰⁹ Εκεί ήλθε σε επαφή με Αυστραλούς στρατιώτες και αποφάσισε να μεταναστεύσει στην Αυστραλία, καθώς σε όλη την Ευρώπη επικρατούσε αναταραχή.¹¹¹⁰ Ήλθε στην Αυστραλία το 1924, όπου ο Ραούλ έκανε εκ νέου την ιατρική του εκπαίδευση, σύμφωνα με τα πρότυπα του αυστραλιανού ιατρικού Συμβουλίου, ολοκληρώνοντας ένα τριετές πρόγραμμα σε δύο χρόνια. Αρχικά λειτούργησε το ιατρείο του στο Marrickville και αργότερα ειδικεύθηκε στον τομέα της ψυχολογίας, διατηρώντας ιατρείο στη Macquarie Street. Διορίστηκε ιατρός στην Αστυνομία της Νέας Νότιας Ουαλίας και ήταν επίσης ιατρός των Ηνωμένων Εθνών στη Γενεύη.¹¹¹¹

Στις 27 Νοεμβρίου 1927 τέλεσε τους γάμους του στο St. Brigid's Church, Marrickville με την Αυστραλογερμανίδα Irene Monica Heffernan, με την οποία απέκτησε ένα γιο, τον Darcy και μία κόρη την Ingrid, επίσης καλλιτέχνες.¹¹¹² Ο Ραούλ είχε ήδη ένα γιό τον Wolhant Cardamatis που είχε γεννηθεί στη Γερμανία το 1917, ζωγράφος, που ζούσε μποέμικα στο Σύδνεϋ.¹¹¹³ Ο Ραούλ Καρδαμάτης είχε πάντοτε ενεργό ρόλο στην ελληνική παροικία. Παρίστατο σε εράνους, χοροεσπερίδες και άλλα κοσμικά γεγονότα και έδινε διαλέξεις για ιατρικά θέματα. Το 1950 ο Ραούλ Καρδαμάτης όπως και άλλοι ομογενείς του Σύδνεϋ, συνεργάστηκε με τον Αθηναίο Νίκο Δημητρακόπουλο, στο ανέβασμα της παράστασης *Η θυσία του Αβραάμ*, του Βιτσέντζου Κορνάρου.¹¹¹⁴

¹¹⁰⁶ Η Doris Fitton, Αυστραλή ηθοποιός (μαθήτρια του MacMahon) και ιδρύτρια του Independent Theatre, αναφέρει ότι ο Ρ. Καρδαμάτης ήταν Έλληνας ιατρός, σπουδασμένος στη Γερμανία που αγαπούσε το θέατρο και παρήγαγε μια σειρά από κλασικά ευρωπαϊκά έργα (Doris Fitton, *Not without dust and heat: My life in theatre*, Harper & Row, Sydney 1981, σ. 68).

¹¹⁰⁷ Παρακολούθησε σε ηλικία 7 ετών την *Παρσιφάλη* και έκτοτε παρακαλούσε τη μητέρα του να βλέπουν συχνά παραστάσεις (*The Bulletin.*, vol. 69, no. 378, 8 Σεπτεμβρίου 1948).

¹¹⁰⁸ *Ο.π.*

¹¹⁰⁹ Πρόβλημα που τον ταλαιπωρούσε σε όλη τη ζωή του [<https://www.noble.com.au>, (ημ. προσβ. 5-3-2022)].

¹¹¹⁰ Στην Ελλάδα ο Ιωάννης Καρδαμάτης ματαίωσε πάσχισε να αναμορφώσει το ιατρικό σύστημα και τις κοινωνικές υπηρεσίες [<https://www.searchculture.gr/aggregator/edm/venizelosdig>, *ό.π.*].

¹¹¹¹ <https://www.noble.com.au>, *ό.π.*

¹¹¹² *Freeman's Journal*, 1 Δεκεμβρίου 1927. Το όνομα της κόρης του ήταν Ingrid Honora Monica, γνωστή και σαν Ingrid Cardamatis [<http://www.WikiTree>, (ημ. προσβ. 3-3-2022)].

¹¹¹³ Ο γιος του Wolhant ήταν ζωγράφος, θεατρολόγος και σκιτσογράφος. Προτίμησε «να ζωγραφίζει σώματα, όχι να τα κόβει», σπάζοντας την παράδοση της ιατρικής επιστήμης της οικογενείας. Μέλος μιας «μποέμικης αποικίας νεαρών ανδρών», ζούσε στη σοφίτα ενός στάβλου στη High Street, Woollahra του Σύδνεϋ. Έκανε επίσης σχέδια κοστούμιών και σκηνής, συμπεριλαμβανομένου ενός μπαλέτου στο οποίο χόρευε σε δευτερεύοντα ρόλο. Το 1946, ο W. Καρδαμάτης επέστρεψε οριστικά στο Βερολίνο και χάθηκαν τα ίχνη του από την ιστορία της αυστραλιανής τέχνης [<https://www.daa.org.au>, (ημ. προσβ. 5-3-2022)].

¹¹¹⁴ *Εθνικόν Βήμα*, 15 Μαρτίου 1950.

Άνθρωπος με πολλά ταλέντα, ζωγράφος, γλύπτης, μουσικός, σκηνοθέτης και παραγωγός στον ελεύθερο χρόνο του, δημιούργησε τη δική του Ιμπρεσιονιστική Εταιρεία (“Impressionist Group”) το 1932.¹¹¹⁵ Ακολουθώντας τις αρχές του δασκάλου του, προσέγγισε την αρχετυπική έννοια του θεάτρου συνδυάζοντας τις γνώσεις του για τις εικαστικές τέχνες στην κατανόηση του δράματος.¹¹¹⁶ Εισηγάγε νέες τεχνικές σκηνοθεσίας στο αυστραλιανό θέατρο, παρουσιάζοντας έργα όπως το *Dream Play* του Strindberg ως τοπίο του Salvador Dali με φιγούρες σε κίνηση.¹¹¹⁷ Στόχευε στη δημιουργία δραματουργικής ατμόσφαιρας με τη χρήση χρωμάτων και άλλων γραφικών ψευδαισθήσεων. Με τον περίτεχνο φωτισμό και τις συνεχείς αλλαγές των εφέ ανάλογα με το συναισθηματικό βαρόμετρο του έργου, αντικαθιστούσε τα πολυάριθμα «μπιχλιμπίδια της φαντασίας» που χρησιμοποιούσαν άλλες σχολές υποκριτικής.¹¹¹⁸

Ανέβασε ο ίδιος έργα γερμανόφωνων και άλλων κλασικών δραματουργών, αλλά και συνεργάστηκε από διαφορετικές θέσεις και με άλλους καλλιτεχνικούς οργανισμούς. Το 1934 ήταν art adviser στο ανέβασμα της *Aida* από την British National Grand Opera, κατά την περιοδεία της θεατρικής εταιρείας στο Σύδνεϋ (21 Δεκ.).¹¹¹⁹ Παρήγαγε έργα για το Independent Theatre μαζί με τον Warwick Fairfax.¹¹²⁰ Σκηνοθέτησε την *Maria Stuart* του Schiller το 1946 και τον *Faust* του Goethe το 1951. Σύμφωνα με την Doris Fitton, ορισμένες παραγωγές έργων του είχαν προηγουμένως παρουσιαστεί από τον μεγάλο του δάσκαλο Max Reinhardt, κοντά στον οποίο είχε σπουδάσει στη Γερμανία. Λειτουργήσε ως διαμεσολαβητής γνωρίζοντας στο κοινό της Αυστραλίας τους γερμανόφωνους θεατρικούς συγγραφείς.¹¹²¹ Σε παραγωγές γερμανόφωνων έργων από το πανεπιστήμιο έκανε τη μετάφραση των κειμένων.¹¹²² Όταν ο Ραούλ Καρδαμάτης απεβίωσε στις 2 Φεβρουαρίου 1959 στο Newtown της Νέας Νότιας Ουαλίας είχε στην κατοχή του, μια εντυπωσιακή συλλογή βραβείων.

¹¹¹⁵ Όπως μια Madonna με το παιδί της, που ίσταται πάνω από βωμό σε μια μοντέρνα εκκλησία του Σύδνεϋ, έργο του Ρ. Καρδαμάτη (*The Daily Telegraph*, 1 Σεπτεμβρίου 1946).

¹¹¹⁶ Με τις σκηνικές του καινοτομίες πρότεινε την επανένωση δράματος και τελετουργίας, εναρμονίζοντας τη σκηνογραφία, τη γλώσσα, τη μουσική και δημιουργώντας μία ατμόσφαιρα θαύματος και μυστηρίου (*Sydney Jewish News*, 13 Σεπτεμβρίου 1946).

¹¹¹⁷ Ο Ρ. Καρδαμάτης ανέφερε για τις παραστάσεις του: «Νομίζω ότι ίσως στην αρχή προσφέρουμε στο κοινό καλλιτεχνική δυσπεψία, αλλά μετά θα προκύψει το καλό καστορέλαιο του πολιτισμού!» (*Smith's Weekly*, 7 Ιανουαρίου 1933).

¹¹¹⁸ «Ο γιατρός πέρασε ένα χρόνο εκπαιδώντας τον ηλεκτρολόγο του και πολλές ώρες μιώντας τους ηθοποιούς του στις πρωτοποριακές μεθόδους του» (ό.π.).

¹¹¹⁹ “Opera in Australia, 1916-1937”, Χειρόγραφο Λεύκωμα (State Library of Sydney).

¹¹²⁰ *The Sydney Morning Herald*, 3 Φεβρουαρίου 1959.

¹¹²¹ Η αυστραλιανή υποδοχή θεατρικών έργων Αυστριακών, Γερμανών και Ελβετών θεατρικών συγγραφέων δεν έχει ακόμη μελετηθεί συστηματικά (βλ και Ulrike Garde, *The Australian Reception of Austrian, German and Swiss Drama: Productions and reviews between 1945 and 1996*, Thesis, Monash University, November 2000, pdf, [<https://bridges.monash.edu/articles/thesis>, (ημ. προσβ. 5-3-2022)]).

¹¹²² Η επιρροή των αυστριακών, γερμανικών και ελβετικών έργων μεταξύ 1945 και 1996 δεν έπαψε ποτέ, ενώ ο αριθμός των παραγωγών θεατρικών έργων από γερμανόφωνους θεατρικούς συγγραφείς αυξανόταν σε ένταση. Εκτός από τον Brecht, η παρουσίαση γερμανόφωνων θεατρικών συγγραφέων κατά τον 20ό αιώνα στην Αυστραλία ξεπέρασε αριθμητικά άλλες θεατρικές παραστάσεις. Η ιστορική καταγραφή παραστάσεων γερμανόφωνης κουλτούρας, καθώς και οι μεμονωμένες περιπτώσιολογικές μελέτες, παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για την ιστορία του αυστραλιανού θεάτρου και των γενικών εξελίξεων στην αυστραλιανή θεατρική κουλτούρα, από τη συγκεκριμένη οπτική γωνία των διαπολιτισμικών σχέσεων Αυστραλίας-Γερμανίας (ό.π.).

Ο Ρ. Καρδαμάτης ήταν αναμφίβολα ένας ευφυής καλλιτέχνης, αν και ασυνήθιστη περίπτωση στις πρώτες δεκαετίες του θεάτρου του αυστραλιανού Ελληνισμού.¹¹²³

Παραγωγές θεατρικών έργων

- *Art and Mrs. Bottle* του Ben Levy στο “st. James Hall”, από τους Players Club (15 Απρ.), 1932
- *Duch Courage*, του Mac Lucer στο “st. James Hall”, από την ίδια ομάδα ηθοποιών (6 έως 20 Αυγ.), 1932
- *Hannele*, του Gerhardt Hauptmann από την Ιμπρεσιονιστική Εταιρεία (“Impressionist Group”) του Ρ. Καρδαμάτη (19, 20 Απρ. και 3 Μαΐ.), 1933
- *Cyrano de Bergerac* του Rostand στο “Royal Theatre”, από την Ιμπρεσιονιστική Εταιρεία (16 έως 21 Δεκ.), 1933
- *Ο θάνατος κάνει διακοπές*, κωμωδία σε τρεις πράξεις, του Walter Ferris στο “Savoy Theatre” από το Ιμπρεσιονιστικό Θέατρο, σε παραγωγή της May Hollinworth (19, 20 και 21 Ιουν.), 1934
- *Σαλώμη* του Oscar Wilde στο “Little Theatre” (“Conservatorium Hall”) Σύδνεϋ (13 και 17 Οκτ.), 1934
Επαναλήφθηκε στο “Kings Theatre” Μελβούρνη (Νοεμ.), 1934
- *The Tempest* του William Shakespeare στο “Savoy Theatre” με το Ιμπρεσιονιστικό Θέατρο (Impressionist Theatre Group), (22, 29 Μαΐου 5, 12 Ιουν.), 1935
- *The Ghost Sonata* του Strindberg από το Jewish Youth Theatre League στο “21 Macquarie Place” (13 Ιαν.), 1938
- *The Lowers Depths* του Maxim Gorky στο “Railway and Tram Institute” από την ομάδα του Jewish Youth Theatre (25 Ιουλ. και 1 Αυγ.), 1938
- *Dream Play* του Strindberg με το Independent Theatre,¹¹²⁴ 269 Miller Street, Βόρειο Σύδνεϋ (4, 29 Αυγ.), 1946
- *Mary Stuart* του Schiller με το Independent Theatre, ¹¹²⁵ 269 Miller Street, Βόρειο Σύδνεϋ (28 Νοεμ.), 1946
- *Salome* του Oscar Wilde με το Independent Theatre, 269 Miller Street, Βόρειο Σύδνεϋ (21 Οκτ.), 1949
- *The Sunken Bell* του Gerhart Johann Robert Hauptmann, με το Independent Theatre, 269 Miller Street, Βόρειο Σύδνεϋ (26 Απρ.), 1950
- *Faust* του Johann Wolfgang von Goethe, με το Independent Theatre, 269 Miller Street, Βόρειο Σύδνεϋ (10 Ιαν.), 1951
- *Henry V* του William Shakespeare με το Independent Theatre, 269 Miller Street, Βόρειο Σύδνεϋ (12 Ιουν.), 1952

¹¹²³ G. Kanarakis, “The theatre of Australian Hellenism in historical perspective”, *ό.π.*, σ. 181.

¹¹²⁴ *The Sydney Morning Herald*, 31 Αυγούστου 1946.

¹¹²⁵ *The Sun*, 23 Νοεμβρίου 1946.

- *Vintage For Heroes* του Αυστραλού Warwick Oswald Fairfax ¹¹²⁶ με το Independent Theatre, 269 Miller Street, Βόρειο Σύδνεϋ (17 Σεπτ.), 1952 ¹¹²⁷
- *Valkyrie* του Wagner από το Sydney's Conservatorium Opera, (Ιουν.), 1953 ¹¹²⁸
- *The Lark* του Jean Anouilh, με το Independent Theatre, 269 Miller Street, Βόρειο Σύδνεϋ (13 Δεκ.), 1957 ¹¹²⁹

➤ Γ. Παΐζης (G. Paizie)

Σκηνοθεσίες – παραγωγές

- Δρώμενο από 31 πρόσωπα της Ελληνικής Κοινότητας Σύδνεϋ, που αναπαριστούσε αποχαιρετιστήρια εορταστική σκηνή προς τιμήν ενός μονομάχου που διοργάνωσε η αρραβωνιαστικιά του πριν από τη μάχη.¹¹³⁰ Παρουσιάστηκε στα Καλλιστεία των Εθνών στο κατάστρωμα του πλοίου “Naldera” και κέρδισε το 1^ο βραβείο (27 Ιουλ.), 1925
- *Carrion Crow* των Leonard J. Hines και Frank King στον διαγωνισμό Eisteddfod στο Σύδνεϋ, όπου κέρδισε το 1^ο βραβείο στην κατηγορία παραγωγής (producer), 1935
- *Life is calling* του Vladimir Belotserkovsky, στο “Railway and Tramway Institute”, Chalmers str., Σύδνεϋ, (Οκτ.), 1936
- *No ask question* της Gwen Meredith στο “Little Theatre”, Phillip str., Σύδνεϋ, από τους Austral Players (15 Ιουν.), 1935
- *Mr and Misses Smith are dressing* στο “Little Theatre”, Phillip str., Σύδνεϋ, από τους Austral Players (15 Ιουν.), 1935
- *Drought* του Millicent Armstron στο “Little Theatre”, Phillip str., Σύδνεϋ Austral Players (15 Ιουν.), 1935
- *The petrified forest/ Απολιθωμένο Δάσος* του Robert E. Sherwood, στο “Little Theatre”, Phillip str., Σύδνεϋ, από την ομάδα του Jewish Youth Theatre (25 και 27 Μαρτ.), 1939
- *Israel in the kitchen/ Ισραήλ* Noah Elstein, στο “Little Theatre”, Phillip str., Σύδνεϋ, από την ομάδα του Jewish Youth Theatre (3 Σεπτ.), 1939

¹¹²⁶ Ο Warwick Oswald Fairfax (1901 – 1987) ήταν Αυστραλός επιχειρηματίας, φιλότεχνος, φιλάνθρωπος, δημοσιογράφος και θεατρικός συγγραφέας [<https://adb.anu.edu.au>, (ημ. προσβ. 3-4-2022)].

¹¹²⁷ *The Sydney Morning Herald*, 18 Σεπτεμβρίου 1952.

¹¹²⁸ *The Daily Telegraph*, 7 Ιουνίου 1953.

¹¹²⁹ *Le Courrier Australien*, 20 Δεκεμβρίου 1957.

¹¹³⁰ Το “Naldera”, επιβατικό πλοίο πολυτελείας του αμερικανικού στόλου που εξυπηρετούσε τις αυστραλοαμερικανικές γραμμές, συνήθιζε να διοργανώνει δεξιώσεις στα λιμάνια, όπως το 1920 στο λιμάνι της Μελβούρνης (*Table Talk*, 17 Ιουνίου 1920).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΤΟ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Α) Αρχαιοελληνικό θέατρο στην Αυστραλία

• Πρώτες προσεγγίσεις αρχαίου δράματος

Οι πανεπιστημιακές παραστάσεις σε Ευρώπη, Αμερική και Αυστραλία ήταν επακόλουθο της γενικότερης στροφής στο αρχαίο δράμα, που είχε τις ρίζες του στις αρχές του νεοελληνικού διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης.

Το 1805 στα αστικά κέντρα των παραδουνάβιων ηγεμονιών είχαν παρουσιασθεί έργα όπως η *Εκάβη* στο Βουκουρέστι και στις Κυδωνίες της Μ. Ασίας, καθώς και ο *Φιλοκτήτης* του Σοφοκλή.¹¹³¹ Στο ελλαδικό έδαφος είχε προηγηθεί η παράσταση του 1571, με τους *Πέρσες* του Αισχύλου, που ήταν και η πρώτη παράσταση αρχαίας τραγωδίας στην Ευρώπη.¹¹³²

Στα σχολεία των ελληνικών κοινοτήτων, από τον Εύξεινο Πόντο και τα Μικρασιατικά παράλια μέχρι την Αθήνα, φωτισμένοι δάσκαλοι διοργάνωναν παραστάσεις αρχαίου δράματος στα πλαίσια μαθητικών εορτών.¹¹³³ Το σχολικό περιβάλλον προσέδιδε στις παραστάσεις ένα καθαρά παιδευτικό χαρακτήρα. Στόχος τους ήταν η πνευματική καλλιέργεια των νέων και η τόνωση της συνείδησης της

¹¹³¹ Η *Εκάβη* παρουσιάστηκε στο Βουκουρέστι στην αυλή του Έλληνα ηγεμόνα της Βλαχίας Ιωάννη Καρατζά σε κλειστό κοσμικό κύκλο. Πρόκειται για διασκευή αποσπασμάτων από τον Όμηρο σε μία ερασιτεχνική παράσταση που συμμετείχε αυτοδίδακτος θίασος φοιτητών της εκεί Ακαδημίας. Την επιμέλεια είχε η Ραλλού Καρατζά που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη θεατρική ζωή της πόλης. Αλλά και ο *Φιλοκτήτης* του Σοφοκλή ήταν η πρώτη ελληνική παράσταση αρχαίου δράματος που παρουσιάστηκε στην Οδησό, σε διασκευή Νικόλαου Πίκκολου σε τρεις πράξεις, σε πεζό λόγο. Πολλές άλλες ακολούθησαν [βλ. και Άννα Ταμπάκη, *Το ελληνικό θέατρο στην Οδησό (1814-1818), Αθησαύριστα στοιχεία* στο *Η νεοελληνική δραματουργία και οι δυτικές της επιδράσεις (18ος - 19ος αι.)*, Αθήνα 1993, σσ. 39 - 50 και Ι. Μπογκνάνοβιτς - Β. Πούχγερ, *Ελληνικό θέατρο στην Οδησό 1814-1914: Άγνωστα στοιχεία για ελληνικές παραστάσεις στην πόλη της Φιλικής Εταιρείας και τις Παρευξείνιες Χώρες από ρωσικές και ελληνικές εφημερίδες της Οδησού, Παράβασις*, Επιστημονικό περιοδικό Τμήματος Θεατρικών Σπουδών Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Μελετήματα 9, Αθήνα 2013, σσ. 27 - 31 και Βάλτερ Πούχγερ, «Και άλλη πηγή για το ελληνικό προεπαναστατικό θέατρο στην Οδησό», *Παράβασις/ Parabasis*, τ. 12/2, Αθήνα 2014, σσ. 223 - 230, https://www.academia.edu/28901633/PARAVASIS_12_2_2014_ELLHNIKA_pdf, (ημ. προσβ. 11-5-2022)].

¹¹³² Σύμφωνα με αναφορές, παρουσιάστηκε στη Ζάκυνθο από νέους ευγενείς στο πλαίσιο εορταστικών εκδηλώσεων για τη νίκη της χριστιανικής αρμάδας στη ναυμαχία της Ναυπάκτου. Αμφισβητήσεις εγείρονται γύρω από την παράσταση αυτή, αλλά και τη σημασία της [Πλάτων Μαυρομούστακος, «Η παράσταση των *Περσών* του Αισχύλου στη Ζάκυνθο το 1571», στο *Ζητήματα ιστορίας του νεοελληνικού θεάτρου, Μελέτες αφιερωμένες στον Δημήτριο Σπάθη*, Νικ. Παπανδρέου - Έφη Βαφειάδη (επιμ.), Πανεπιστημιακές Εκδ. Κρήτης, 2007, σσ. 1 - 23 και Νάντια Ρούσου - Έλενα Μπαζίνη - Εβίτα Τσιώλη, *Ματιές στην αναβίωση του αρχαίου δράματος στη νεότερη Ελλάδα*, pdf στο [file \(culture.gr\)](http://file.culture.gr), (ημ. προσβ. 2-3-2021)].

¹¹³³ Η *Εκάβη* και οι *Πέρσες* αναφερόμενοι σε νικηφόρους πολέμους των Ελλήνων κατά βαρβάρων λαών θερμαίνουν τις ελπίδες για μελλοντική νίκη κατά των Τούρκων (Χρυσόθεμις Σταματοπούλου - Βασιλάκου, «Το αρχαίο ελληνικό δράμα στις ελληνικές παροικίες. Το παράδειγμα της Κωνσταντινούπολης στον 19ο αιώνα», *Παράβασις*, τόμος 3, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2000, σ. 194).

νεοελληνικής ταυτότητας, μέσα από τη σύνδεσή της με το αρχαίο παρελθόν.¹¹³⁴

Τα έργα παρουσιάζονταν στην αρχαία ελληνική γλώσσα, ώστε να ωφελούνται τόσο οι μαθητές ως συντελεστές των παραστάσεων, όσο και το κοινό. Τα πανεπιστήμια στη συνέχεια ανέλαβαν τη μελέτη και τη διδασκαλία του αρχαίου δράματος.¹¹³⁵ Πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, φιλόλογοι και αρχαιολόγοι, προσέγγισαν τη δραματική ποίηση κυρίως ως κείμενο. Στις παραστάσεις με τη συμμετοχή φοιτητών δίνονταν έμφαση μόνο στον αρχαίο λόγο, χωρίς να ενδιαφέρει η σκηνική παρουσίαση, ή η ερμηνεία. Ο ακαδημαϊσμός αυτός απευθύνετο σε ένα κλειστό κύκλο διανόησης, ωστόσο το κίνημα διαδόθηκε σε παγκόσμια κλίμακα και οι φοιτητικές παραστάσεις αρχαίου δράματος μετατράπηκαν σε θεσμικό γεγονός.¹¹³⁶

Από το 1880 το Oxford University είχε ανεβάσει τον *Αγαμέμνονα* του Αισχύλου στα αρχαία ελληνικά με μεγάλη απήχηση για το κοινό και λίγο αργότερα το κλασικό δράμα προσείλκυσε το ενδιαφέρον επαγγελματιών θιάσων.¹¹³⁷ Το 1883, το κολλέγιο του Vassar, Poughkeepsie New York παρουσίασε την *Αντιγόνη* του Σοφοκλή.¹¹³⁸ Το 1911, στην Αγγλία δύο χιλιάδες θεατές παρακολούθησαν τον *Αγαμέμνονα* του Αισχύλου στο ανοιχτό θέατρο του κολλεγίου Brandfield που κατασκευάστηκε σε σχήμα αρχαίου ελληνικού θεάτρου του 4ου αιώνα, πάνω σε ένα νταμάρι.¹¹³⁹ Η παράσταση του *Αγαμέμνονα* του Αισχύλου στο Πανεπιστήμιο του Σύδνεϋ το 1886, πραγματοποιήθηκε μετά από αντίστοιχη στο Harvard.¹¹⁴⁰ Το ανέβασμα της παράστασης θεωρήθηκε ως δείγμα πνευματικού πολιτισμού, που εξύψωνε την αυστραλιανή διανόηση.¹¹⁴¹ Σύμφωνα με δημοσιεύματα της εποχής το εγγράμματο κοινό του Σύδνεϋ ασχολήθηκε με την πολιορκία της Τροίας, καθώς ο κλασικός καθηγητής του Πανεπιστημίου και ένθερμοι μαθητές του αποφάσισαν να αναδείξουν μια ελληνική παράσταση του Αισχύλου.¹¹⁴²

¹¹³⁴ Όπως το 1820, παραμονές της εθνεγερσίας σε συγκέντρωση στο αρχοντικό του Δημητρίου Μάνου στα Θεραπεία, μαθητής της σχολής Κυδωνιών απήγγειλε τους *Πέρσες* του Αισχύλου (Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, *ό.π.*).

¹¹³⁵ *Ο.π.*

¹¹³⁶ Το 1888 για τον εορτασμό του βασιλιά Γεώργιου Α΄ ανέβηκαν στην Αθήνα δύο παραστάσεις *Αντιγόνης*: από τον παλατιανό θίασο των κοσμικών ερασιτεχνών σε σκηνοθεσία Δημητρίου Κορομηλά με τον ίδιο στον ρόλο του *Κρέοντα* και από τον Εθνικό Δραματικό Σύλλογο με τη συμβολή πανεπιστημιακών καθηγητών, όπου την *Αντιγόνη* ερμήνευσε ένας φοιτητής [[antigone3.pdf \(auth.gr\)](#), (ημ. προσβ. 3-5-2020)].

¹¹³⁷ *The Australasian*, 23 Οκτωβρίου 1880.

¹¹³⁸ *The Coastal News and North Western Advertiser*, 28 Απριλίου 1893.

¹¹³⁹ *Kalgoorlie Miner*, 10 Αυγούστου 1911.

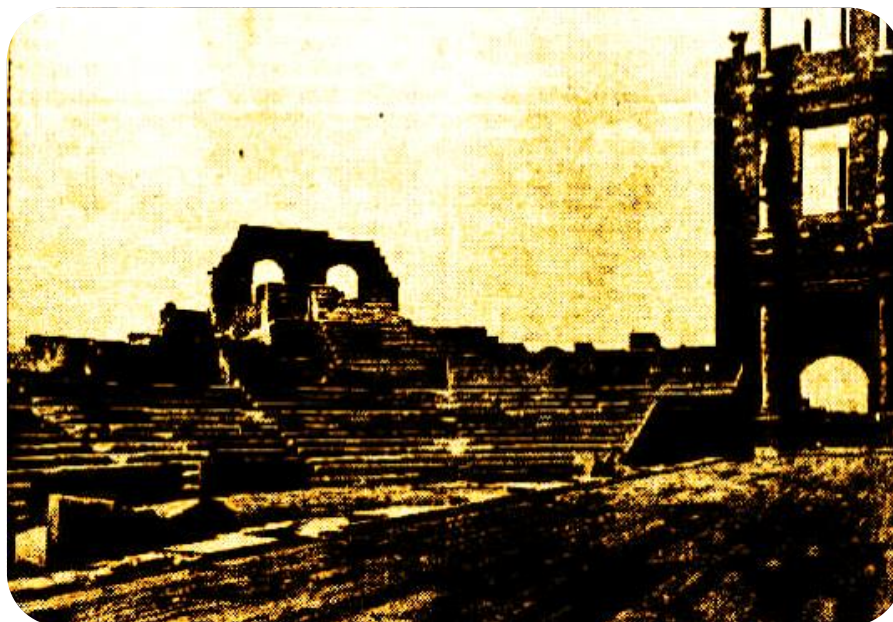
¹¹⁴⁰ *Sydney Mail and New South Wales Advertiser*, 19 Ιουνίου 1886.

¹¹⁴¹ Κάποια άτομα φαίνεται να πιστεύουν ότι σε αυτή τη νέα χώρα μπορούμε να αφήσουμε μόνους τους αρχαίους Έλληνες και να αφιερώσουμε όλες μας τις ενέργειες στην ανάπτυξη των τεράστιων πόρων μας και στην αύξηση του υλικού μας πλούτου. Πρέπει, ωστόσο, να τους προτρέψουμε να επιδοθούν στην αγάπη για την τέχνη και να μην κάνουν τη ζωή απλώς έναν αγώνα για να «τα παίρνει κανείς» (όπως λέγεται) χωρίς να σέβονται τα πράγματα που γλυκαίνουν τη ζωή. Τέτοια πρόσωπα ίσως θα εκπλαγούν όταν ακούσουν ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες καταφέρνουν να συνδυάσουν με επιτυχία την απόκτηση των υλικών αγαθών με το ενδιαφέρον για την τέχνη - ιδίως την ελληνική. Μεγάλα ακροατήρια που εκπροσωπούν την υψηλότερη νοημοσύνη και τον πολιτισμό της Αμερικής, ήταν μάρτυρες της απόδοσης του *Οιδίποδα Τύραννου* στο Πανεπιστήμιο του Harvard (*ό.π.*).

¹¹⁴² Τέτοιες επιδόσεις δεν είναι ασυνήθιστες στα αγγλικά πανεπιστήμια και στην Αμερική, όπου μαθητές του Harvard πραγματοποίησαν πρόσφατα μια πολύ επιτυχημένη προσπάθεια προς αυτήν την κατεύθυνση (*ό.π.* και *The Australasian*, 23 Οκτωβρίου 1880).

Η Αυστραλία αν και απομονωμένη γεωγραφικά, παρακολουθούσε τις διεθνείς εξελίξεις στο ανέβασμα αρχαιοελληνικών έργων. Το 1914 εξαγγέλθηκε η παράσταση του *Αγαμέμνονα* στο αρχαίο θέατρο των Συρακουσών, που δόθηκε από τον ευγενή Μάριο Θωμά Γκαργκάλο.¹¹⁴³ Στο θέατρο που κτίστηκε πριν είκοσι τέσσερις αιώνες, θεατές από όλο τον κόσμο ανέμεναν με αγωνία και ενδιαφέρον να παρακολουθήσουν το έργο του Αισχύλου.¹¹⁴⁴ Στις 12 Μαΐου 1927 μνημονεύεται μια σειρά παραστάσεων της τραγωδίας *Αλκυστις* που δόθηκαν στα ερείπια του αρχαίου θεάτρου στην Πομπηία.¹¹⁴⁵

Αλλά και στο θέατρο της Sabratha της Λιβύης, ο Μουσσολίνι έγινε μάρτυρας της πρώτης παράστασης του *Οιδίποδα* του Σοφοκλή, στα πλαίσια περιοδείας του το 1937. Ο αρθρογράφος ειρωνικά επεσήμανε ότι ο Ντούτσε παρακολούθησε ένα έργο αντίθετο με τις πολιτικές επιλογές του.¹¹⁴⁶

Θέατρο Sabathra Λιβύη, 1938
[*Western Mail*, 12 Μαΐου 1938]

¹¹⁴³ Ο κόντε Μάριο Τομάζο Γκαργκάλο ίδρυσε επιτροπή για τη στήριξη του αρχαίου δράματος και παρουσίασε στις 16 Απριλίου του 1914 την τραγωδία *Αγαμέμνων* του Αισχύλου – είκοσιτέσσερα χρόνια πριν την πρώτη παράσταση στην Επίδαυρο με την *Ηλέκτρα* του Σοφοκλή με πρωταγωνίστριες την Κατίνα Παξινοπού και την Ελένη Παπαδάκη. Ακολούθησαν το 1921 οι *Χοηφόροι* του Αισχύλου, το 1922 οι *Βάκχαι* του Ευριπίδη και ο *Οιδίπους Τύραννος* του Σοφοκλή, το 1924 οι *Επτά επί Θήβαις* του Αισχύλου, η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή και οι *Νεφέλες* του Αριστοφάνη το 1925 [Σπουδάζοντας Σοφοκλή στις Συρακούσες, θέατρο, théâtre, teatro, theater, theatre... world στο [wordpress.com](https://www.wordpress.com), (ημ. προσβ. 23-5-2021)].

¹¹⁴⁴ *The Ballarat Courier*, 9 Ιουνίου 1914.

¹¹⁴⁵ *The Advertiser*, 16 Ιουλίου 1927.

¹¹⁴⁶ *Sunday Times*, 21 Μαρτίου 1937.

Ήδη, από το 1867 στο λίκνο της αρχαίας τραγωδίας την Αθήνα παραστάθηκε η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή στο «Ωδείο Ηρώδη του Αττικού» από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, σε μετάφραση Αλ. Ραγκαβή.¹¹⁴⁷ Η παράσταση ήταν επανάληψη της προηγούμενης που είχε δοθεί στην Κωνσταντινούπολη με την Πιπίνα Βονασέρα και εκτός από ερασιτέχνες φοιτητές συμμετείχαν και επαγγελματίες ηθοποιοί.¹¹⁴⁸

Το 1896 η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, κάλεσε στην Αθήνα τον θίασο της Comédie Française να ανεβάσει στο «θέατρο του Διονύσου» τον *Οιδίποδα Τύραννο*, που είχε παρουσιαστεί το 1888 στο αρχαίο ρωμαϊκό θέατρο της Οράγγης (Orange).¹¹⁴⁹

Εκείνη τη χρονιά, με την αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων στο ανακατασκευασμένο Παναθηναϊκό στάδιο στην Αθήνα, η ιδέα του αρχαίου θεάτρου επαναπροσδιορίστηκε. Οι Ολυμπιακοί αγώνες προσείλκυαν επίσημους πολλών χωρών που παρακολούθησαν παραστάσεις και δρώμενα της ελληνικής αρχαιότητας. Πολλές αρχαιοελληνικές παραστάσεις επακολούθησαν στη συνέχεια, με κάθε είδους τίμημα.¹¹⁵⁰ Ο Benjamin Ide Wheeler που διατελούσε στην Αθήνα για ακαδημαϊκές σπουδές και ενήργησε ως κριτής των Ολυμπιακών αγώνων, κίνησε το θέμα της κατασκευής θεάτρου στο San Francisco (Berkeley) στα πρότυπα του θεάτρου της Επιδαύρου, όταν επέστρεψε στην πατρίδα του.¹¹⁵¹

Το “William Randolph Hearst Greek Theatre” κατασκευάστηκε και πολλές αρχαιοελληνικές παραστάσεις ακολούθησαν όπως: *Ορνιθες* του Αριστοφάνη το 1903 και 1906, *Οιδίποδας Τύραννος* το 1909, *Αντιγόνη* το 1910, *Ηλέκτρα* το 1913 (Σοφοκλή), *Τρωάδες* και *Μήδεια* του Ευριπίδη το 1915.¹¹⁵² Το θέατρο αυτό (“Greek Theatre”) επισκέφτηκε στις 29 Μαρτίου 1910 και ο Νικόλαος Λεκατσάς μαζί με τον γιό του Αλέξανδρο και εξεπλάγησαν για την ομοιότητα που είχε με το ελληνικό.¹¹⁵³

¹¹⁴⁷ Οι παραστάσεις της Adelaide Ristori και το ενδιαφέρον για τις ανασκαφές στο θέατρο Ηρώδου του Αττικού δημιούργησαν ένα κλίμα υποδοχής της παράστασης (βλ. Ι. Σιδέρης, *Το αρχαίο θέατρο στη νέα ελληνική σκηνή 1817-1932*, ό.π., σσ. 42–45 και Χατζηπανταζής, *Από τον Νείλου μέχρι του Δουνάβεως*, τομ. Α', σ. 138). Για τις εντυπώσεις που άφησε η παράσταση βλ. Ιωάννα Ρεμεδιάκη, «Ο καιρός της Αντιγόνης. Οι πρώτες παραστάσεις της τραγωδίας του Σοφοκλή στη νεοελληνική σκηνή, ιδωμένες μέσα από τον τύπο της εποχής», στο Ιωσήφ Βιβλάκης (επιμ.), *Στέφανος: τιμητική προσφορά στον Βάλτερ Πούχγκερ*, εκδ. Ergo, Αθήνα 2007, σσ. 1031 – 1042.

¹¹⁴⁸ Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, *Το ελληνικό θέατρο στην Κ/πολη το 19^ο αι.*, Νέος Κύκλος Κων/τών, τόμ. Β', Αθήνα 1994, σ. 12 και Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, «Το αρχαίο ελληνικό δράμα στις ελληνικές παροικίες: το παράδειγμα της Κωνσταντινούπολης στο 19^ο αι.», ό.π., σσ. 200 – 201.

¹¹⁴⁹ Ο θαυμασμός της Ευρώπης για το αρχαίο δράμα, ενίσχυσε το αίσθημα υπερηφάνειας για τα προγονικά επιτεύγματα στον ελληνικό λαό. Οι ηθοποιοί της comédie-Française ήταν οι πρώτοι ευρωπαίοι που παρουσίασαν *Οιδίποδα*, ενώ το 1911 στην αρένα του Circus Schumann στο Βερολίνο, ο Max Reinhardt σκηνοθέτησε τον *Οιδίποδα* με μεγαλοπρεπή χορωδία εκατοντάδων ηθοποιών [Μια υπενθύμιση για την κάθαρση: *Οιδίποδας Ρεξ* του Ρίμας Τουμίνας, Συμπαράγωγή του Θεάτρου Βακτάνγκοφ και του Εθνικού Θεάτρου της Ελλάδας europeanstages.org, (ημ. προσβ. 18-9-2019)].

¹¹⁵⁰ Όπως το 1932 στο Los Angeles σε παράσταση της *Λυσιστράτης* του Αριστοφάνη οι 50 ηθοποιοί που συμμετείχαν μετέφεραν το ενδιαφέρον του κοινού στα δικαστήρια, καθώς συνελήφθησαν από τις αρχές για το προσβλητικό περιεχόμενο της αρχαίας κωμωδίας (*Evening News*, 20 Φεβρουαρίου 1932).

¹¹⁵¹ Ο Benjamin Ide Wheeler ήταν πρόεδρος του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια στο Berkeley, το 1899 (*Launceston Examiner*, 10 Φεβρουαρίου 1899).

¹¹⁵² *San Francisco Chronicle*, 16 Νοεμβρίου 1906, 3 Δεκεμβρίου 1909, 1 Ιουλίου 1910, 7 Σεπτεμβρίου 1913, 7 Ιουνίου 1915, 19 Αυγούστου 1915.

¹¹⁵³ Ο Ν. Λεκατσάς εξέφρασε τη λύπη του καθώς επιθυμούσε να παρουσιάσει ένα έργο στο θέατρο, αλλά το πρόγραμμά του δεν το επέτρεπε. Αλλά για χάρη των φίλων του που τον συνόδευσαν απήγγειλε

Παράσταση στο “Greek Theatre”, San Francisco 1908
[*Leader*, 11 Απριλίου 1908]

Théâtre antique d'Orange¹¹⁵⁴

στα αγγλικά αποσπάσματα από τον *Hamlet* και *Macbeth* (*The San Francisco Call*, 30 Μαρτίου 1910). Στην Αμερική, ο Ν. Λεκατσάς αναφέρεται ως Έλληνας ηθοποιός που εντυπωσίαζε στο Liverpool με τις ερμηνείες του και είχε παίξει για το βασιλιά Ερρίκο της Αγγλίας (*Sedalia*, 19 Ιουλίου 1881 και *National Republican*, 28 Αυγούστου 1881).

¹¹⁵⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_Theatre_of_Orange, (ημ. προσβ. 18-3-2021).

Παράσταση *Αγαμέμνονα* Αισχύλου, 1886
[*Illustrated Sydney News*, 15 Ιουλίου 1886]

1) Παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας στο πρωτότυπο (Πανεπιστήμιο)

Στις 14 Ιουνίου 1886 ο *Αγαμέμνωνας* του Αισχύλου παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο αρχαιοελληνικό πρωτότυπο από φοιτητές του Πανεπιστημίου Σύδνεϋ στο “Great Hall” του Πανεπιστημίου, γεγονός που χαρακτηρίστηκε ως το πλέον αξιομνημόνευτο στην ιστορία του Πανεπιστημίου.¹¹⁵⁵ Το έργο επαναλήφθηκε στις 15 Ιουλίου καθώς ενθουσίασε μία μερίδα των θεατών, αλλά προκάλεσε και αντιδράσεις για το ακατάληπτο της αρχαιοελληνικής γλώσσας.¹¹⁵⁶ Ωστόσο, αναγνωρίστηκε ότι δεν πρόκειται για μία νεκρή γλώσσα αλλά για τη γλώσσα ενός έθνους στο οποίο η ανθρωπότητα χρωστά πάρα πολλά.¹¹⁵⁷

¹¹⁵⁵ Η σκηνοθεσία ήταν πολύ καλή και η παράσταση διέθετε μεγαλοπρέπεια και ρεαλισμό, όπως η σκηνή με την εμφάνιση του *Αγαμέμνονα* στο άρμα του σέρνοντας την αιχμάλωτη *Κασάνδρα*. Αλλά και η *Κλυταμνήστρα* που ίστατο κραδαίνοντας το ματωμένο τσεκούρι της με τον *Αίγισθο* δίπλα της, ενώ ο νεκρός *Αγαμέμνωνας* φαινόταν στο βάθος, προσέδωσαν ένα ιδιαίτερα δυναμικό φινάλε στο έργο (*Sydney Mail and New South Wales Advertiser*, 19 Ιουνίου 1886 και *The Australian Town and Country Journal*, 19 Ιουνίου 1886).

¹¹⁵⁶ *The Globe*, 15 Ιουνίου 1886.

¹¹⁵⁷ Το άρθρο συνέχιζε: Η μελέτη της ελληνικής γλώσσας θεωρείται ουσιαστικό μέρος μιας φιλελεύθερης εκπαίδευσης, άποψη διαδεδομένη ιδίως στα πανεπιστήμια. Η τελειότητα που έφτασαν οι Έλληνες στη λογοτεχνία και την τέχνη είναι το πιο εντυπωσιακό χαρακτηριστικό αυτού του λαού. Στην αρχιτεκτονική, τη γλυπτική αναγνωρίζεται η υπεροχή της ελληνικής σκέψης. Σε ολόκληρο τον πολιτισμένο κόσμο, κάθε επιτυχημένος καλλιτέχνης της σύγχρονης εποχής θεωρεί τον αρχαίο πολιτισμό ως υπόδειγμα για τη μελέτη του. Στους Έλληνες φιλόσοφους χρωστούμε όλο το σύστημα ρητορικής, λογικής και ηθικής. Οι σύγχρονες πραγματείες, είναι απλά σχόλια στα κείμενα των μεγάλων πρωτότυπων των Ελλήνων. Ο φυσιοδίφης, ο χημικός, τους είναι χρεωμένοι για τη γνώση τους. Χρησιμοποιούν όρους καθαρά ελληνικούς ο βοτανολόγος, ο γιατρός, ο χειρουργός, ο αστρονόμος και ο γεωγράφος. Οι αρχές των νόμων μας προέρχονται από τους νόμους του Σόλωνα και του Λυκούργου. Η ελληνική τραγωδία είναι εξέλιξη της λυρικής ποίησης, που έφτασε στο υψηλότερο επίπεδο αριστείας

Η υψηλής αισθητικής δραστηριότητα και η έντονη εκτίμηση των Ελλήνων για το ωραίο, παράγει συνεχώς νέες μορφές δημιουργικής ιδιοφυΐας.¹¹⁵⁸ Στο ακροατήριο διανεμήθηκε μία σύνοψη του έργου σε μετάφραση του Scotts, ενώ οι σπουδαστές που υποδύθηκαν τον *Ηρακλή* και την *Κασσάνδρα*, E.J. Lexton και G. H. Leibius, ξεχώρισαν για τις ερμηνείες τους.¹¹⁵⁹ Η μουσική σύνθεση των χορικών ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακή και το έργο παρακολούθησαν αρκετοί επίσημοι, ο Κυβερνήτης και το ζεύγος Karington που υποστήριξε την παράσταση.¹¹⁶⁰

Η πνευματική μετουσίωση που παράγει η αρχαία ελληνική γλώσσα κατέστησε το εγχείρημα της σκηνικής αναπαράστασης έργων αρχαιοελληνικής τραγωδίας στο πρωτότυπό της ένα προσφιλές θέαμα.

Στις 22 Ιουνίου 1898 παρουσιάστηκε η *Άλκηστις* του Ευριπίδη στα αρχαία ελληνικά στο “Town Hall” της Μελβούρνης υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Leeper, διευθυντή του Trinity College στο Πανεπιστήμιο της Μελβούρνης. Τη μουσική σύνθεση των χορικών είχε αναλάβει ο καθηγητής Marshall Hall.¹¹⁶¹ Επρόκειτο για μία αμφιλεγόμενη παράσταση, στην οποία, αν και η ελληνική γλώσσα ήχησε σαν τραγούδι στο ακροατήριο, επικρίθηκε η έντονη προφορά της Οξφόρδης με την οποία απήγγειλαν οι φοιτητές το αρχαιοελληνικό κείμενο.¹¹⁶² Οι λαμπρές ενδυμασίες ήταν εμπνευσμένες από τα αρχαιοελληνικά αγγεία. Οι Έλληνες της Μελβούρνης που παρακολούθησαν το έργο, προσέφεραν λουλούδια στην πρωταγωνίστρια.¹¹⁶³

Στις 17 Δεκεμβρίου 1923 παρουσιάστηκε ο *Προμηθέας Δεσμώτης* του Αισχύλου στο “Kings Hall” του Σύδνεϋ, στα αρχαία ελληνικά από την Armidale School Dramatic Society.¹¹⁶⁴

Το 1925 τα μέλη της Armidale School Dramatic Society έλαβαν μεγάλες φιλοφρονήσεις στο “Conservatorium” του Σύδνεϋ για την παράσταση της *Μήδειας* του Ευριπίδη, στα αρχαία ελληνικά.¹¹⁶⁵ Η δυναμική απόδοση της υπόθεσης του έργου διαφώτισε πλήρως το ακροατήριο, καθώς οι σπουδαστές ήταν ανώτεροι των επαγγελματιών.

Το 1932 η *Ιφιγένεια εν Αυλίδι* του Ευριπίδη που παρουσιάστηκε από τα αγόρια της Κολλεγιακής Σχολής St. Peter, Αδελαΐδας ήταν το πρώτο ελληνικό έργο στην ιστορία των 90 χρόνων λειτουργίας του σχολείου.¹¹⁶⁶

από τον Πίνδαρο έως τον Αισχύλο. Ο δημοκρατικός χαρακτήρας του αθηναϊκού συντάγματος σε συνδυασμό με τη φυσική ζωτικότητα του λαού, δημιούργησαν δημοφιλή δραματικά έργα που εντυπωσιάζουν έως και σήμερα (ό.π.).

¹¹⁵⁸ *Illustrated Sydney News*, 15 Ιουλίου 1886.

¹¹⁵⁹ *The Australian Town and Country Journal*, 19 Ιουνίου 1886.

¹¹⁶⁰ *Ο.π.*

¹¹⁶¹ *Sydney Mail and New South Wales Advertiser*, 25 Ιουνίου 1898.

¹¹⁶² Οι ενδυμασίες ήταν πλούσιες και μέτριας βαρύτητας (*The Age*, 20 Ιουνίου 1898).

¹¹⁶³ Το ενδιαφέρον και ο ενθουσιασμός ενός μεγάλου ακροατηρίου εκδηλώθηκαν στο τέλος της παράστασης (*The Australasian*, 25 Ιουνίου 1898).

¹¹⁶⁴ Αναφέρεται ως το πρώτο ελληνικό έργο μετά από 40 χρόνια, προφανώς υπομνηματίζοντας με τον τρόπο αυτό την πρώτη παράσταση του *Αγαμέμνονα* του 1886 (*Everyone 's*, vol. 4, no. 197, 12 Δεκεμβρίου 1923).

¹¹⁶⁵ *Uralla Times*, 29 Ιουνίου 1925.

¹¹⁶⁶ Ο εγχώριος Τύπος αναδημοσιεύει άρθρο των *Times* Λονδίνου με τίτλο «ελληνικό έργο σε αυστραλιανό σχολείο» (*The Barrier Miner*, 7 Οκτωβρίου 1932).

Όρνιθες Αριστοφάνη, 1896
[State Library of Victoria]

2) Παραστάσεις αρχαίας κωμωδίας (Πανεπιστήμια)

Στις 9 Απριλίου 1896 παρουσιάστηκαν στη Μελβούρνη οι *Όρνιθες* του Αριστοφάνη από το Ormond College στον χώρο του Πανεπιστημίου, σε μία εξαιρετικά επιτυχημένη εκδοχή.¹¹⁶⁷ Οι φοιτητές εργάστηκαν με ζήλο να παρουσιάσουν το έργο στα ελληνικά, αντικαθιστώντας με χιούμορ την αντιπαλότητα των πόλεων Αθήνας και Σπάρτης, με την αντίστοιχη μεταξύ Μελβούρνης και Σύδνεϋ.¹¹⁶⁸

Το 1901, από το ίδιο κολλέγιο παρουσιάστηκαν οι *Βάτραχοι* του Αριστοφάνη.¹¹⁶⁹ Ο διευθυντής του Ormond επέλεξε τους *Βατράχους* καθώς θεωρούσε ότι «μοιραζόμαστε σήμερα με τους αρχαίους Έλληνες τους πόνους και τις απολαύσεις μιας κοινής ανθρωπότητας».¹¹⁷⁰ Μέσα από τους διαλόγους της κωμωδίας και το όλο περίγραμμά της, «αντιλαμβανόμαστε πόσο κοντά είναι η δική μας εμπειρία, οι συμπάθειες μας και προοπτικές, με τον αρχαίο αυτό κόσμο ενός εξαφανισμένου πολιτισμού».¹¹⁷¹

Στις 26, 27 και 28 Σεπτεμβρίου 1940 παρουσιάστηκε επίσης η κωμωδία *Βάτραχοι* του Αριστοφάνη, από το Δραματικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Σύδνεϋ στο “Great Hall” του Πανεπιστημίου.¹¹⁷² Η κωμωδία «ακουμπά το σύγχρονο ακροατήριο,

¹¹⁶⁷ Το αριστούργημα αυτό του Αριστοφάνη το παρακολούθησαν με ενδιαφέρον όλοι πανεπιστημιακοί και κοινωνικοί κύκλοι (*The Argus*, 10 Απριλίου 1896).

¹¹⁶⁸ Τα αρχαία ελληνικά τα προτιμούσαν κατά πολύ οι φοιτητές σε σχέση με τα λατινικά (*The Age*, 10 Απριλίου 1896).

¹¹⁶⁹ Αναφέρεται ως μία πολύ τολμηρή αλλά επιτυχημένη προσπάθεια, από αυτές που μας έχει συνηθίσει το Ormond College, καθώς τόσο οι *Όρνιθες* (1986) του Αριστοφάνη, όσο και η *Άλκηστις* του Ευριπίδη, (1898) είναι δύσκολο να ξεχασθούν από τους προνομιούχους παρόντες (*The Age*, 8 Απριλίου 1901).

¹¹⁷⁰ Οι ανταγωνιστικές σχολές λογοτεχνίας, μουσικής ή ζωγραφικής, οι πολιτικές λύπες και σάτιρες, είχαν ξεκινήσει από τις μέρες του Περικλή και του Πλάτωνα (ό.π.).

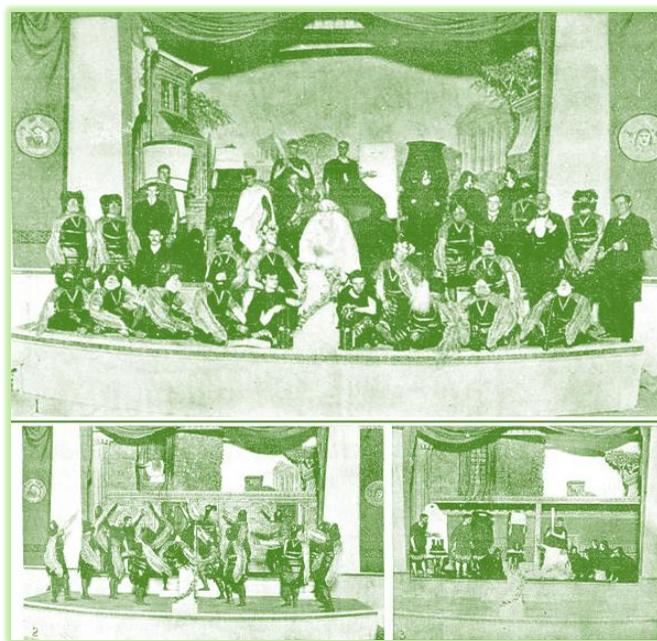
¹¹⁷¹ *Leader*, 13 και 20 Απριλίου 1901.

¹¹⁷² *The Sydney Morning Herald*, 16 Αυγούστου 1940.

καθώς στόχος του ποιητή ήταν να διδάξει και να διασκεδάσει». ¹¹⁷³ Το άρθρο εξέθετε την πολιτική κατάσταση της αρχαίας Αθήνας και υπογράμμιζε ότι ο Αριστοφάνης ήταν σαν ένας συντηρητικός Τόρρυ που πίστευε ότι οι Αθηναίοι παρεμποδίζονταν από ασήμαντες τοπικές διαμάχες. ¹¹⁷⁴

Ο Αριστοφάνης αντί να αναγνωρίσει την ικανότητα και την έξυπνη ευφορία των έργων Ευριπίδη, συνειδητοποιούσε από τον Άδη ότι οι Αθηναίοι του επάνω κόσμο χρειαζόντουσαν κάτι περισσότερο για να ανταποκριθούν στις υπάρχουσες καταστάσεις. ¹¹⁷⁵

Στις 27 Απριλίου 1906 παρουσιάστηκαν οι *Σφήκες* του Αριστοφάνη στο “Town Hall” της Μελβούρνης από το Trinity College. Όπως περιγράφηκε, το έργο ανάμεσα στις αρχαίες κωμωδίες διαθέτει τον πιο άγρια φαρσικό χαρακτήρα και εκπηγάζει από αυτό διαρκής φαιδρότητα. Η εντυπωσιακή παράσταση συνδυάστηκε με τους εορτασμούς του ιωβηλαίου του Πανεπιστημίου. ¹¹⁷⁶

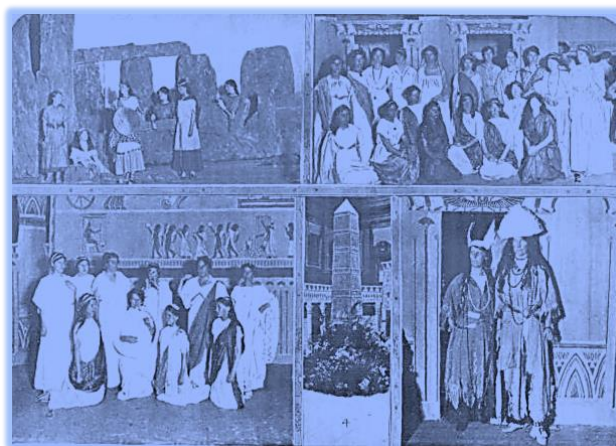
Σφήκες Αριστοφάνη, 1906
[*Leader*, 28 Απριλίου 1906]

¹¹⁷³ Την εποχή που οι *Βάτραχοι* παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά το 405 π.Χ., η πολιτική κατάσταση στην Αθήνα ήταν κατά κάποιο τρόπο παρόμοια με εκείνη στην οποία ευρίσκετο η βρετανική αυτοκρατορία (ό.π., 21 Σεπτεμβρίου 1940).

¹¹⁷⁴ Φέροντας στο προσκήνιο τον Ευριπίδη - εκπρόσωπο του τι πρέπει να αναπαράγει η «σύγχρονη, ρεαλιστική σχολή τραγωδίας» – το έργο επικεντρώνει το ενδιαφέρον κυρίως στις σκηνές της κοινής ζωής, στα πράγματα που γνωρίζουμε και βλέπουμε, παρόλο που η σύμβαση απαιτούσε να περιβάλλονται τα τραγικά πρόσωπα με την αγλή και το δέος της μυθολογίας. Το έργο του Ευριπίδη που ήταν εξαιρετικά δημοφιλές σε ολόκληρο τον ελληνικό κόσμο, καθώς οι Σικελείς ήταν έτοιμοι να απελευθερώσουν Αθηναίους κρατούμενους, εάν γνώριζαν να απαγγείλουν αποσπάσματα από τα τελευταία του έργα – τελικά δεν επιλέχθηκε από τον Διόνυσο (ό.π. και *Εθνικόν Βήμα*, 28 Αυγούστου 1940).

¹¹⁷⁵ *Wireless Weekly*, vol. 35, no. 37, 14 Σεπτεμβρίου 1940.

¹¹⁷⁶ *The Argus*, 20 Μαρτίου και 7 Απριλίου 1906.

«Καλλιστεία αρχαίων εθνών», Μελβούρνη 1914
[*The Australasian*, 2 Μαΐου 1914]

3) Πανεπιστημιακές παραστάσεις - Δρώμενα

Τα Πανεπιστήμια στην Αυστραλία είχαν την τακτική να πραγματοποιούν μία τουλάχιστον ετήσια θεατρική παραγωγή. Κατά ένα παράδοξο τρόπο, οι παραγωγές των κολλεγίων ήταν οι πιο φιλόδοξες και ριζοσπαστικές.¹¹⁷⁷ Ιδίως τα Πανεπιστήμια Trinity, Queens και Ormond, είχαν συμβάλει καθοριστικά στη θεατρική παραγωγή του αρχαίου δράματος στην Αυστραλία, καθώς διοργάνωσαν και παρουσίασαν πρωτοποριακές παραστάσεις σε αμφιθέατρα, ξωκλήσια, αίθουσες τραπεζαριών, ή κοινόχρηστους χώρους, όπως πλατείες.¹¹⁷⁸

Την περίοδο 1913 – 1920, η εστία των φοιτητριών σε συνεργασία με όλα τα κολλέγια πραγματοποιούσε εκδηλώσεις αρχαϊκού χαρακτήρα, “Pageant of ancient nations” (Καλλιστεία των αρχαίων εθνών).¹¹⁷⁹ Επρόκειτο για μία πομπή που περιλάμβανε όλους τους αρχαίους πολιτισμούς των λαών που συναπαρτίζουν την αυστραλιανή Κοινοπολιτεία, όπως τον αιγυπτιακό, περσικό, ρωμαϊκό, βρετανικό, σημιτικό, ελληνικό και των ίνκας. Μία από τις πιο φαντασμαγορικές πομπές, με τριήμερους εορτασμούς στο “Town Hall” της Μελβούρνης, πραγματοποιήθηκε το 1914 και της ελληνικής ομάδας ηγείτο η ποιήτρια *Σαπφώ*.¹¹⁸⁰ Στους εορτασμούς περιλαμβάνονταν αρχαιοελληνικού στυλ performance με μπάλες, κλασικές πόζες και ταχυδακτυλουργικά. Οι φοιτητές διοργάνωναν και άλλους εορτασμούς αμιγώς αρχαιοελληνικού χαρακτήρα, όπως το 1925 στη διοργάνωση χοροεσπερίδας στο “Town Hall”, st. Kilda, από τα μέλη του National Gallery Students' Club.¹¹⁸¹

Η ελληνική παροιμία διακρίθηκε σε διεθνείς διοργανώσεις με την παρουσίαση ευφάνταστων κλασικών συνόλων, καθώς ο Ελληνισμός της Αυστραλίας είχε την

¹¹⁷⁷ Το Κολλέγιο Queen παρουσίασε το 1938 το αμφιλεγόμενο *Waiting for Lefty* (*The Argus*, 28 Ιουλίου 1938).

¹¹⁷⁸ Τα κολλέγια βρίσκονταν στη Μελβούρνη, την αρχική πρωτεύουσα της Αυστραλίας.

¹¹⁷⁹ Για τις εκδηλώσεις γίνεται μνεία στον τύπο (*The Ballarat Star*, 1 Δεκεμβρίου 1906 και *The Sydney Morning Herald*, 25 Μαρτίου 1932).

¹¹⁸⁰ Την υποδύθηκε η May Sugden. Ο τύπος προέτρεπε τους πολίτες να παρακολουθήσουν από τα μπαλκόνια τους την πομπή με τα πολύχρωμα έθνη που παρουσίαζαν *tableaux vivant*, ενώ στο πρόγραμμα στο Δημαρχείο υπήρχαν προβολές από κινηματογραφικές λήψεις των εκδηλώσεων (*The Argus*, 16 Απριλίου 1914).

¹¹⁸¹ *Ο.π.*, 4 Ιουλίου 1925.

ιδανική ευκαιρία να επιδείξει την πολιτιστική του κληρονομία και να λάβει διακρίσεις. Η επινοητικότητα των Αυστραλών στη σκηνοθεσία, στη συγγραφή στίχων από τους καθηγητές, ή στη γενικότερη διασκευή των έργων είχαν εντυπωσιακά αποτελέσματα.¹¹⁸² Κάποιες παραστάσεις ήταν εξαιρετικά πολυδάπανες, όπως της παράστασης *Άλκηστις* του Ευριπίδη το 1889 (από το Trinity College) όπου προσλήφθηκαν 100 μουσικά μέλη χορωδίας, αρχιτέκτονας και σκηνογράφος.¹¹⁸³

Το 1906 όταν παρουσιάστηκαν οι *Σφήκες* του Αριστοφάνη από το Trinity College, ο καθηγητής Tucker είχε συνθέσει τους στίχους στα ελληνικά που θα τραγουδούσε ο χορός.¹¹⁸⁴ Η ελληνική γλώσσα και οι μοντέρνοι χοροί ήταν η καινοτομία της παράστασης. Στο φινάλε του έργου ο *Φιλοκλέων* μαζί με τους *Σφήκες* χόρευαν “cakewalk”, σε μια σκηνή από βαριετέ.¹¹⁸⁵ Ακολούθησαν και άλλες εξαιρετικά αξιόλογες παραστάσεις όπως: *Οιδίπους Τύραννος*, *Μήδεια*, *Αντιγόνη*, *Άλκηστις*, *Τρωάδες*, *Βάκχες*, *Όρνιθες*, *Τραχίνιες*, κ.α.¹¹⁸⁶

Το 1917, παρουσιάστηκε η *Ιφιγένεια εν Ταύροις* του Ευριπίδη στο “Albert Hall” από τους μαθητές του Craigard School, Mackay στο Queensland, σε μία έξυπνη σκηνοθεσία ενώπιον πολυπληθούς ακροατηρίου.¹¹⁸⁷

Το 1933, οι *Τρωάδες* του Ευριπίδη από το Πανεπιστήμιο του Περθ παρουσιάστηκαν σαν ένα διαχρονικό αντιπολεμικό μανιφέστο. Παίχτηκαν σούρουπο με σκηνικό χώρο ένα τετράγωνο χλοοτάπητα στην αυλή του Πανεπιστημίου, ενώ για φόντο υπήρχε το ξωκλήσι του κολλεγίου που αναπαριστούσε τα «τείχη της Τροίας».¹¹⁸⁸ Η ακίνητη και στατική *Εκάβη* δέσποζε σαν ένα άγαλμα της ανθρωπότητας, που μετά από τον πόλεμο είναι ασταθές στη βάση του.¹¹⁸⁹ Θέμα του έργου δεν ήταν η οικογένεια, ή η φυλή, αλλά ο ανθρώπινος κόσμος, που υποκλίνεται στον πόνο και τη θλίψη με υπομονή και αξιοπρέπεια.¹¹⁹⁰

Ακολούθησε το 1935 η *Άλκηστις* του Ευριπίδη, από το High School Sydney

¹¹⁸² Οι καινοτομίες στις παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας ήταν μία διεθνής τακτική στα Κολλέγια που είχαν την ευκαιρία να σατιρίσουν την τρέχουσα επικαιρότητα. Το 1923 σε παράσταση της *Ορέστειας* του Αισχύλου από το High School του Rodunk στο Manhattan, απεικονίζονταν στιγμιότυπα της ζωής των πλουσίων. Στην απόδοση της τραγωδίας, έγινε μία ευχάριστη κατάχρηση του χιούμορ καθώς αυτό θεωρείται το πιο ισχυρό όπλο ενάντια στην ντροπή, αλλά και στα προνόμια που η αμερικάνικη φαντασίωση της ελίτ προσποιείται ότι απολαμβάνει, ανέφερε ο αυστραλιανός τύπος. Στο ακόλουθο δείγμα διαλόγου εμφανιζόταν η απροθυμία της ανώτερης τάξης να απαντά με πληροφορίες: -*Κήρυκας*: Είναι τρομερό! -*Βασιλιάς*: Τι είναι; -*Κηρ*: Κάτι απαίσιο! -*Βασιλ*. Πες μου, τι είναι. -*Κηρ*. Πώς μπορώ... Πώς μπορώ να το πω! Είναι σκοτεινό. -*Βασιλ*. Πόσο; -*Κηρ*. Πολύ. -*Βασιλιάς*: Τότε, πείτε μου τότε ολόκληρη την έκταση του θέματος, μη κρύβοντας τίποτα... (*Register*, 3 Νοεμβρίου 1923).

¹¹⁸³ Σύμφωνα με τον οικονομικό απολογισμό, η παράσταση του έργου *Άλκηστις* από τους φοιτητές του Trinity College, επέφερε σοβαρή ζημιά, καθώς από τον ισολογισμό που έγινε διαπιστώθηκε ότι τα έσοδα ήταν 264 δολ. και τα έξοδα 408, ενώ το κόστος βαρύνει τον εγγυητή Leeper, καθώς αναμένεται η χασούρα να είναι ακόμα 200 δολάρια (*Launceston Examiner*, 27 Οκτωβρίου 1898).

¹¹⁸⁴ *Argus*, 20 Μαρτίου 1906.

¹¹⁸⁵ Το “cakewalk” ήταν ένα είδος σύγχρονου χορού (*Leader*, 28 Απριλίου 1906).

¹¹⁸⁶ *Sunday Times*, 15 Ιουλίου 1923 και *Mercury*, 30 Νοεμβρίου 1927.

¹¹⁸⁷ *Telegraph*, 28 Σεπτεμβρίου 1917.

¹¹⁸⁸ *West Australian*, 11 Δεκεμβρίου 1933.

¹¹⁸⁹ Αναφέρεται ως η πιο πένθιμη ελληνική τραγωδία, η οποία εκφράζει πολλά περισσότερα από μια πενιχρή επίθεση στον ανελέητο πόλεμο και τον αδίστακτο ιμπεριαλισμό (ό.π.).

¹¹⁹⁰ Σύμφωνα με τον Murray, σε αυτήν εκφράζεται στον υπέρτατο βαθμό ο οίκτος σε σχέση με όλα τα άλλα έργα που συναντάμε στην ιστορία της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας (ό.π.).

(Λύκειο Θηλέων) στην αίθουσα του σχολείου.¹¹⁹¹

Το 1936 παρουσιάστηκε το έργο *Ιφιγένεια εν Ταύροις* του Ευριπίδη, στο σχολείο της St. Hilda, Southport στη Μελβούρνη υπό την καθοδήγηση της Nerva Levy, καθηγήτριας της δραματικής τέχνης.¹¹⁹²

Το 1938, στη Βρισβάνη η Kuth Bulcock ερμήνευσε τον ρόλο του *Άσβεστου*, σε ένα απόσπασμα από το έργο *Άλκηστις* του Ευριπίδη που ανεβάστηκε στη σκηνή του “Princess Theatre” από το University Burlesque.¹¹⁹³

Παράλληλα παρουσιάστηκαν αρκετά ρηξικέλευθες εκδοχές τραγικών έργων, όπως σε προάσκειο του Σύδνεϋ τον Ιούλιο 1892 όταν η Elms Dramatic Society, του Buthurst Girl’s High School, παρουσίασε μια προσαρμογή του *Ιωνα* του Ευριπίδη.¹¹⁹⁴

Ωστόσο, ο Ευριπίδης ίσως να μην αναγνώριζε ότι επρόκειτο για δικό του έργο, καθώς ο *Αρχιερέας* του Απόλλωνα συνέθετε χρησμούς κατά το ζύρισμα, ενώ ο *Ιωνας* είχε για οδηγό του ένα εμπορικό ταξιδιώτη που εξυπηρετούσε τουρίστες και έπαιρνε παραγγελίες των πελατών.¹¹⁹⁵ Παρόλο που το κλασικό πνεύμα δεν ήταν και τόσο σαφές στο έργο, κατέστη όμως εμφανές στα κοστουμια, όπως υποδηλώνει η κατωτέρω εικονογράφηση. Το έργο επαναλήφθηκε προς όφελος του Νοσοκομείου Buthurst.¹¹⁹⁶

Πενήντα χρόνια αργότερα, το 1940 ο Τύπος κάνοντας αναφορές στους Gilbert και Sullivan προανήγγειλε την παράσταση των *Βατράχων* του Αριστοφάνη που παρουσίασε το Πανεπιστήμιο Σύδνεϋ ένα σαν σύγχρονο έργο, προκειμένου να θεωρηθεί προσιτή στο κοινό.¹¹⁹⁷

Παράσταση *Ιωνα*, 1892
[Illustrated Sydney News, 16 Ιουλίου 1892]

¹¹⁹¹ *The Sydney Morning Herald*, 27 Σεπτεμβρίου 1935.

¹¹⁹² *Mercury*, 8 Ιουνίου 1939.

¹¹⁹³ *Telegraph*, 26 Απριλίου 1938.

¹¹⁹⁴ *Illustrated Sydney News*, 16 Ιουλίου 1892

¹¹⁹⁵ Ο εμπορικός οδηγός μαζί με τον χορό της τραγωδίας σε κάθε ευκαιρία κατέβαιναν σε απεργίες, ενώ η *Κρέουσα* παρά λίγο να ανατινάξει τον γιο της (*Ιωνα*) λίγο πριν τον αναγνωρίσει. Μετά τη σκηνή της αναγνώρισης στους Δελφούς, όλη η οικογένεια επέστρεφε για να συνεχίσει την επιχείρηση του εμπορικού ταξιδιώτη (ό.π.).

¹¹⁹⁶ Χάρη στις ενδυματολογικές επιλογές, την πρωτοτυπία και την εξέχουσα ερμηνεία της *Κρέουσας* (Minnie Smith) και των άλλων ηθοποιών, η παράσταση είχε μεγάλη επιτυχία (ό.π.).

¹¹⁹⁷ Την επόμενη εβδομάδα η παρουσίαση των *Βατράχων* του Αριστοφάνη από τη Δραματική Σχολή του Πανεπιστημίου θα προσφέρει σε πολλούς ανθρώπους στο Σύδνεϋ την πρώτη ευκαιρία να δουν μια αρχαία ελληνική κωμωδία. Θα δοθεί σε μία αγγλική μετάφραση που παρόλο δεν είναι η πλήρης απόδοση από το πρωτότυπο του Rogers, προσεγγίζει σχεδόν το ιδανικό. Το κείμενο είναι τόσο κυριολεκτικό και ακριβές, ώστε θα διαβαζόταν εύκολα και ομαλά, σαν ένα λιμπρέτο των Gilbert και Sullivan (*News*, 21 Σεπτεμβρίου 1940).

Dorothea Spinney
[La Trove, library]

4) Παραστάσεις περιοδεύόντων και εγχώριων θιάσων

Στην Αυστραλία αρκετές παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας δόθηκαν πρώιμα από μεγάλες τραγωδούς της εποχής σε περιοδεία, ή από άλλα εγχώρια θεατρικά σχήματα και κλασικές ενώσεις.

Το 1885 στη Μελβούρνη δόθηκε φιλανθρωπική παράσταση με το έργο *Αντιγόνη* του Σοφοκλή, στο “Town Hall” από την Genevieve Ward.¹¹⁹⁸ Σκοπός της παράστασης ήταν η ανέγερση μίας νέας πτέρυγας του νοσοκομείου Lyingin που θα αποκαλείτο «Μην με ξεχνάς».¹¹⁹⁹ Στην παράσταση παρευρέθηκαν η Βασίλισσα, ο Κυβερνήτης, ο αρχιεπίσκοπος Μελβούρνης και ο αρχιεπίσκοπος Τασμανίας.¹²⁰⁰

Την περίοδο 1914 – 1937, το θεατρικό κοινό των μεγάλων πόλεων της Αυστραλίας είχε τη δυνατότητα να παρακολουθεί έργα αρχαίας τραγωδίας με μεγάλες ηθοποιούς σε περιοδεία, όπως τις Dorothea Spinney, Sybil Thorndike και Rosalind Spence.¹²⁰¹

¹¹⁹⁸ Η Genevieve Ward ήταν αμερικανικής καταγωγής Ρωσίδα σοπράνο (μετά το γάμο της με τον Ρώσο Guerbel), που περιόδευσε στην Αυστραλία ως ηθοποιός [Γουόρντ Ζενιέβ (1838-1922) [Encyclopedia.com](https://www.encyclopedia.com), (ημ. προσβ. 7-8-2018)].

¹¹⁹⁹ Η παράσταση σημείωσε μεγάλη επιτυχία και ανακοινώθηκε κατά τη στιγμή που η Κυβέρνηση ζήτησε από το Κοινοβούλιο να κάνει μία χρηματική δωρεά. Η ηθοποιός έδωσε όλα τα έσοδα των 5.000 δολαρίων για το νοσοκομείο (*The Sydney Morning Herald*, 7 Νοεμβρίου 1885).

¹²⁰⁰ *South Australian Register*, 7 Νοεμβρίου 1885.

¹²⁰¹ *The Sydney Morning Herald*, 22 Αυγούστου 1921 και 2 Ιουλίου 1936.

Η Spinnery επισκεπτόταν κατά διαστήματα την Αυστραλία δίνοντας παραστάσεις, όπως με τα έργα *Αγαμέμνονα*, *Βάκχες* και *Τρωάδες*.¹²⁰²

Το 1914 οι *Τρωάδες* του Ευριπίδη, σε μετάφραση Murray, με το Repertory Theatre, απογείωσαν τη Spinnery στο Σύδνεϋ στο υψηλότερο σημείο υποκριτικής.¹²⁰³ Η Dorothea Spinnery μνημονεύεται ως απόστολος του ελληνικού δράματος στην αγγλική λυρική μορφή του.¹²⁰⁴

Τον Ιούνιο 1925 παρουσίασε την *Ηλέκτρα* του Σοφοκλή, στο “Assembly Hall” της Μελβούρνης.¹²⁰⁵

Τον επόμενο μήνα η Spinnery έδωσε στην Αδελαΐδα μία σειρά από παραστάσεις στο “Liberal Union Hall” με τραγωδίες του Ευριπίδη: *Άλκηστις* (30 Ιουν.), *Ιφιγένεια εν Αυλίδι* (4 Ιουλ.), *Ηλέκτρα* (6 Ιουλ.), *Ιππόλυτο* (9 Ιουλ.), *Μήδεια* (13 Ιουλ.), *Τρωάδες* (13 Ιουλ.). Η δραματική της ερμηνεία ήταν τόσο σπουδαία, που ένας κριτικός είπε χαρακτηριστικά: Αν ήσουν τυφλός θα απολάμβανες να την ακούς και αν ήσουν κωφός θα ακούσε μόνο να βλέπεις.¹²⁰⁶

Το κοινό των μεγάλων πόλεων της Αυστραλίας, είχε τη δυνατότητα να παρακολουθεί παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας.

Στις 6 και 20 Μαΐου 1925 στο “Elite Theatre” Βρισβάνης η Classical Association (Κλασικός Σύλλογος) παρουσίασε για δεύτερη φορά αρχαιοελληνική τραγωδία, την *Ιφιγένεια εν Ταύροις* του Ευριπίδη, σε μετάφραση Murray.¹²⁰⁷ Στην παράσταση έγινε προσπάθεια να αποτυπωθούν τα δραματικά και σκηνικά εφέ με τη βοήθεια μίας μεγάλης χορωδίας.¹²⁰⁸

Το 1931, στο υπαίθριο ελληνικό πανηγύρι του Mosman (προάστιο στο λιμάνι του Σύδνεϋ) παίχθηκαν οι *Τρωάδες* του Ευριπίδη από τα μέλη του Independent Theatre, υπό τη διεύθυνση της Doris Fitton.¹²⁰⁹ Το πανηγύρι ήταν υπό την αιγίδα του Δημάρχου και σκοπό είχε την ανακούφιση των αστέγων της περιοχής, ενώ παρευρέθηκε μεγάλο μέρος του πληθυσμού της πόλης.¹²¹⁰

¹²⁰² *Ο.π.*, 18 Αυγούστου 1925.

¹²⁰³ *The Daily Telegraph*, 19 Αυγούστου 1914. Η Spinnery γεννήθηκε σε ένα περιβάλλον τέχνης και ανατράφηκε μέσα σε μία λογοτεχνική ατμόσφαιρα στο Leamington, Warwickshire. Στη συνέχεια έζησε στο Stratford on Avon, την πόλη του Shakespeare. Ο James Martineau, σπουδαίος θεολόγος και η αδελφή του Harriet ήταν φίλοι των γονέων της, που την ενθάρρυναν στη μελέτη των αρχαίων κλασικών από τους οποίους γοητεύτηκε. Θεώρησε ότι πρέπει να ασχοληθεί με το θέατρο, για να διαδώσει την αγάπη της για τα κλασικά κείμενα, περιοδεύοντας σε όλο τον κόσμο και κυρίως στην Αμερική [bahai-library.com, (ημ. προσβ. 21-3-2017)].

¹²⁰⁴ Η άφιξη της στη Νέα Ζηλανδία, για παραστάσεις περιοδείας, συνδυάστηκε με την εξέταση από την Κυβέρνηση του ζητήματος της προσφοράς υπηρεσιών των εκπαιδευτικών, αλλά και των σχολείων γενικότερα προς όφελος του Πανεπιστημίου. Αναφέρθηκε σαν «ένα κίνημα προς την κατεύθυνση εκτίμησης της κλασικής λογοτεχνίας», ως βάσης κάθε καλλιέργειας στην ανθρώπινη ζωή, που ωρίμαζε τις σκέψεις της ανερχόμενης γενιάς που, όπως το έθεσε ο Ibsen, «χτυπά την πόρτα» (*The Sydney Morning Herald*, *ό.π.*).

¹²⁰⁵ *The Australasian*, 13 Ιουνίου 1925.

¹²⁰⁶ *The Mail*, 20 Ιουνίου 1925.

¹²⁰⁷ *The Brisbane Courier*, 20 Μαΐου 1925.

¹²⁰⁸ *The Daily Mail*, 13 Μαΐου 1925.

¹²⁰⁹ Επίτιμη διοργανώτρια ήταν η Evelin Casperaz και η εκδήλωση έλαβε χώρα στους κήπους Clifton και περιελάμβανε παράσταση ελληνικών χορών, ένα ελληνικό έργο και ελληνική αγορά (*The Sydney Morning Herald*, 9 Νοεμβρίου 1931).

¹²¹⁰ *Ο.π.*

Στη Μελβούρνη, στις 14, 16 και 21 Ιουλίου 1932 η περιοδεύουσα Αγγλίδα ηθοποιός Sybil Thorndike και η εταιρεία της σε συνεργασία με την αυστραλιανή θεατρική εταιρεία Williamson παρουσίασε τη *Μήδεια* του Ευριπίδη στο θέατρο “Allan’s”, σε μετάφραση G. Murray.¹²¹¹

Στις 22 Ιουλίου (1932) παρουσίασε πάλι το ίδιο έργο στο “King’s Theatre” Μελβούρνης μαζί με σκηνές από τον *Ερρίκο τον Ε΄* του Shakespeare.¹²¹²

Το Νοέμβριο του 1932 η ηθοποιός Sybil Thorndike παρουσίασε στη Βρισβάνη τη *Μήδεια* του Ευριπίδη στο “His Majesty’s Theatre”, μαζί με άλλα έργα αγγλικής δραματουργίας.¹²¹³

Στις 1 Ιουλίου 1936 παρουσιάστηκε η *Ηλέκτρα* του Ευριπίδη στο “Conservatorium Hall” Σύδνεϋ, από την Rosalind Spence σε μία πολύ ικανοποιητική παραγωγή.¹²¹⁴

Τη δεκαετία του 1930, μια σειρά υπαίθριων παραγωγών τραγωδίας πραγματοποιήθηκαν στο θέατρο της κοιλάδας “Haven Scenic Theatre Castlecrag”, προάστιο στη βόρεια πλευρά του Σύδνεϋ. Σε αυτές παρευρέθηκαν και αρκετοί ομογενείς που θεώρησαν τις παραστάσεις αρχαιοελληνικής τραγωδίας ως αφορμή προβολής του ελληνικού στοιχείου.

Πρόβες στο “Haven Scenic Theatre Castlecrag”, 1930
[La Trove Library]

¹²¹¹ *The Age*, 7 Ιουλίου 1932.

¹²¹² *Herald*, 23 Ιουλίου 1932.

¹²¹³ *The Brisbane Courier*, 8 Οκτωβρίου 1932.

¹²¹⁴ *The Sydney Morning Herald*, 2 Ιουλίου 1936.

Τον Απρίλιο 1935 παρουσιάστηκε η *Ιφιγένεια εν Ταύροις* του Ευριπίδη στο “Haven Scenic Theatre Castlecrag” (Middle Harbour), από την Ανθρωποσοφική Εταιρεία, σε μετάφραση Gilbert Murrays, ενώ το έργο παρακολούθησε και ο Γενικός Πρόξενος της Ελλάδος Ι. Κοκκοτάκης.¹²¹⁵ Ο ομογενειακός τύπος επαίνεσε την παράσταση και παρότρυνε τον Ελληνισμό να την παρακολουθήσει.¹²¹⁶ Η παράσταση επαναλήφθηκε τον Μάιο και πλήθος θεατών κατέκλυσαν το μικρό θεατρίδιο.¹²¹⁷

Παράσταση *Αντιγόνης*, “Haven Scenic Theatre”, 1938
[La Trove, library]

¹²¹⁵ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 25 Απριλίου 1935.

¹²¹⁶ Το έργο παρουσιάστηκε ανάμεσα στα δένδρα της έπαυλης του Walter Burley Griffin (σχεδιαστού και αρχιτέκτονος της πόλεως Καμπέρας) που με τη σύζυγό του Marion (επίσης αρχιτέκτονος) είχαν κατασκευάσει στη μέση του κήπου τους το φυσικό θέατρο “Haven Scenic”. Η διδασκαλία του έργου αποδόθηκε θαυμάσια από ερασιτέχνες νέους και νέες της ανωτέρας τάξεως, ενώ παρέστησαν πολλοί διανοούμενοι και η αριστοκρατία της πόλης του Σύδνεϋ. Μετά το τέλος της παράστασης ο Πρόξενος Ι. Κοκκοτάκης φιλοξενήθηκε στην έπαυλη του ζεύγους Griffin και τους συνεχάρη για την επιτυχία του έργου. Στο ίδιο θέατρο επακολούθησε η διδασχά και άλλων ελληνικών κλασικών έργων και ο Ι. Κοκκοτάκης ήταν μέλος της διοργανωτικής επιτροπής (ό.π.).

¹²¹⁷ Η δεύτερη παράσταση της *Ιφιγένειας εν Ταύροις* έλαβε χώρα στο “Haven Scenic Theatre Casteerang” – Middle Harbour, παρουσία του Γεν. προξένου της Ελλάδος Κοκκοτάκη, του Γραμματέως του Προξενείου κ. Γκούμα, καθώς και οκτακοσίων θεατών. Η αναπαράσταση του δράματος ήταν λίαν επιτυχής (ό.π., 16 Μαΐου 1936).

Το 1938 παρουσιάστηκε η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή από την Ανθρωποσοφική Εταιρεία (Anthroposophic Society) στο ίδιο υπαίθριο θέατρο “Haven Scenic Theatre, Castlecrag”, υπό τη διεύθυνση του Herman Schulze.¹²¹⁸ Οι ηθοποιοί έπαιζαν με κλασικές ενδυμασίες και η απαγγελία των μονολόγων αναμείχθηκε με τους φυσικούς ήχους του δάσους μέσα στη νύχτα. Δεδομένου ότι δεν υπήρχε άφθονος σκηνικός φωτισμός, ο B. Hilder συμπλήρωσε με τεχνητά μέσα το φως των αστεριών.¹²¹⁹

Παράσταση *Αντιγόνης*, “Haven Scenic Theatre”, 1938
[La Trove, library]

“Haven Scenic Theatre Castlecrag”
[La Trove, library]

¹²¹⁸ Οι εορτασμοί ήταν διήμεροι, υπό τη διεύθυνση της Marion Griffin, η οποία ήταν ιδρύτρια του τμήματος της Ανθρωποσοφικής Εταιρείας στο Σύνδνεϋ. Η ίδια σχεδίαζε τα κοστούμια και φιλοξενούσε τις παραστάσεις στο ειδικά διαμορφωμένο θέατρο “Haven Scenic Theatre Castlecrag. Η Ανθρωποσοφική Εταιρεία είχε ως αρχή της την ενότητα του σώματος, πνεύματος και ψυχής (*Telegraph*, 24 Σεπτεμβρίου 1938 και *Pix*, vol. 2, no. 16, 15 Οκτωβρίου 1938).

¹²¹⁹ *Ο.π.*

5) Η ελληνική παρουσία στο αρχαίο δράμα

• Έργα αρχαιοελληνικής τραγωδίας

Η περίπτωση του πρωτοπόρου Τραμουντάνα (ή North Colton) που άφησε στους απογόνους του ένα όγκο βιβλίων του Σοφοκλή στα αρχαία ελληνικά, αποδεικνύει τη σχέση των Ελλήνων μεταναστών με την αρχαιοελληνική γραμματεία.¹²²⁰ Η προπολεμική ελληνική παροιμία είχε συχνά την ευκαιρία να παρακολουθήσει παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας των αυστραλιανών θιάσων. Αλλά και την περίοδο του πολέμου αρκετές αρχαιοελληνικές παραστάσεις δόθηκαν για φιλανθρωπικό σκοπό υπέρ των χειμαζόμενων Ελλήνων, σε συνεργασία με τις ελληνικές κοινότητες.¹²²¹

Ήδη στην Αυστραλία από το 1923 η Αθηναϊκή Εταιρεία είχε περιοδεύσει με τον *Οιδίποδα Τύραννο* σε νεοελληνική απόδοση και παρά το εμπόδιο της γλώσσας η υποκριτική ήταν εξαιρετικά πειστική ώστε το αυστραλιανό ακροατήριο να κατανοήσει πλήρως την υπόθεση του έργου.¹²²² Η εξουσία της αριστοκρατίας αποτυπώνεται με χαρακτηριστικό τρόπο στον *Κρέοντα*, που απέναντι της αγωνιζόταν ο βασιλιάς της Θήβας *Οιδίποδας*. Η αμετάκλητη καταστροφική του μοίρα όμως, τον καθιστούσε υπεύθυνο μεγάλων δεινών και καταστροφών της τιμής της μητέρας του. Στο τέλος, ο ήρωας συνθλιβόταν κάτω από τις συνέπειες των ακούσιων εγκλημάτων του.¹²²³ Όπως είχε σχολιαστεί, ο μέσος Αυστραλός θεατής είχε τη δυνατότητα να παρακολουθήσει την εξέλιξη του δράματος και την τελευταία τραγική έξοδο του τυφλού βασιλιά, καθώς και να εκτιμήσει τις σε εκπληκτικό βαθμό αριστοτεχνικές καταστάσεις που συνιστούν αυτό που ο Αριστοτέλης έχει ορίσει ως το τυπικό παράδειγμα της υψηλότερης ελληνικής τραγωδίας.¹²²⁴ Μάλιστα, μία ευφορία διακρινόταν στη δράση των χαρακτήρων, πράγμα φυσικό για το ελληνικό θέατρο που συνδυάζει την αυτοσυγκράτηση με την αξιοπρέπεια μιας οικογένειας που είναι καταδικασμένη από τους θεούς, όπως ήταν η βαθύτερη σύλληψη του ποιητή και το νόημα του έργου.¹²²⁵

¹²²⁰ Έζησε αποκομμένος από οποιοδήποτε ελληνικό περιβάλλον και αγγλοποιήθηκε. Εκτός από τα βιβλία του, δεν είχε τίποτε που να πιστοποιεί την ελληνικότητά του, ούτε άλλες πληροφορίες διασώθηκαν για το πρόσωπό του εκτός από την ένδειξη ότι ήταν εγγράμματος (βλ. κεφ. 2, σ. 78).

¹²²¹ Όπως το 1944, όπου παρουσιάστηκε για το War Funds από την εταιρεία Dorkas στην αίθουσα “Ferguson” της εκκλησίας του Αγίου Στεφάνου, Macquarie str., (Σύδνεϋ), φιλανθρωπική παράσταση με το έργο του Σοφοκλή *Οιδίπους Τύραννος*, διασκευή του Yeats. Η σκηνοθεσία ήταν της Kathrine Loyd και την ευθύνη της παραγωγής είχε αναλάβει η Ένωση Δράματος του Πανεπιστημίου του Σύδνεϋ (*The Sydney Morning Herald*, 27 και 29 Ιουνίου 1944).

¹²²² Βλέπε κεφάλαιο επαγγελματικό θέατρο (περιοδεύοντες θίασοι).

¹²²³ Ο Πιέρ Κορνέϊγ στους *Τρεις λόγους για το θέατρο*, δεν κατανοεί τον Αριστοτέλη όσο αφορά το παράδειγμα του *Οιδίποδα*. Και αυτό γιατί δεν έχει διαπράξει κανένα σφάλμα, αν και σκότωσε τον πατέρα του. Δεν τον γνώριζε και δεν έκανε τίποτα άλλο από το να διεκδικήσει το πέρασμα με γενναιότητα, από έναν άγνωστο που τον προκάλεσε αλαζονικά.... Η δυστυχία του *Οιδίποδα* δεν διεγείρει παρά τον οίκτο και όχι το φόβο από αυτούς που τον συμπονοούν, μήπως σκοτώσουν τον πατέρα τους, ή παντρευτούν τη μητέρα τους (Πιέρ Κορνέϊγ, *Από τον Αριστοτέλη στον Μπρέχτ*, εκδ. Κάλβος, Αθήνα 1979, σσ. 142 - 143).

¹²²⁴ Οι απόψεις του Αριστοτέλη περί ψυχής, δημιουργούν μια φόρμα σκέψης στην οποία καταφεύγει προκειμένου να εξηγήσει τη λειτουργία της τραγωδίας που αποσκοπεί στο να διεγείρει και εξαγνίσει το συναίσθημα του φόβου και της λύπης (*Freeman's Journal*, 29 Νοεμβρίου 1923).

¹²²⁵ *Ο.π.*, βλ. και Όλγα Παπαζαφειροπούλου, «Πρόσληψη της Ποιητικής του Αριστοτέλη και παραστάσεις αρχαίου δράματος, στην Αυστραλία, στις αρχές του 20ου αιώνα»/ “Australian 20th century recognition of Aristotle’s poetry and performances of Ancient Greek Drama”, in *celebration of the 2400th anniversary from Aristotle’s birth/ αφιέρωμα στα 2400 χρόνια από την γέννηση του Αριστοτέλη*, 6ο Διεπιστημονικό Συνέδριο Φιλοσοφία και Κοσμολογία / 6th Interdisciplinary Conference on Philosophy and Cosmology, τόμος Πρακτικών / volume of Proceedings ISBN: 978-960-93-9691-2,

Μήδεια Ευριπίδη, μαθητική παράσταση 1935
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 5 Δεκεμβρίου 1935]

Η πρώτη παράσταση αρχαίας τραγωδίας Ελλήνων ομογενών ήταν μαθητική. Τον Δεκέμβριο του 1935 διοργανώθηκε στο Σύδνεϋ η «Εβδομάδα Διεθνούς Δράματος» (“Pageant’s Drama Week”) στο “Emerson Hall”, όπου συμμετείχαν με έργα τους σε διάφορες γλώσσες ποικίλοι θεατρικοί οργανισμοί. Μεταξύ άλλων, στις 4 Δεκεμβρίου (1935) παρουσιάστηκε η *Μήδεια* του Ευριπίδη από το ελληνικό κοινοτικό σχολείο Σύδνεϋ, υπό τη διεύθυνση της δασκάλας Ευανθίας Βέργου.¹²²⁶ Ο εγχώριος τύπος ανέφερε ότι το ελληνικό έργο παρουσιάστηκε στη γλώσσα του Ευριπίδη και την ίδια βραδιά παίχτηκε και ένα απόσπασμα από τον *Μάκβεθ*.¹²²⁷

Την Εβδομάδα Διεθνούς Δράματος εγκαινίασε ο Υπουργός Παιδείας. Εκτός από τους μαθητές του ελληνικού κοινοτικού σχολείου οι άλλες ομάδες απαρτίζονταν από ενήλικες. Η παράσταση της *Μήδειας* επαναλήφθηκε στο Σύδνεϋ στις 9 Δεκεμβρίου 1935 στην αίθουσα του “Australian Hall”, προς ενίσχυση του ελληνικού κοινοτικού σχολείου.¹²²⁸

Το ελληνικό κοινοτικό σχολείο Σύδνεϋ υπό τη διδασκαλία της Ευανθίας Βέργου είχε παρουσιάσει και άλλα έργα αρχαιοελληνικού χαρακτήρα, όπως το δραματικό έργο *Ο αποχωρισμός Έκτορος και Ανδρομάχης* (19 Ιουλ. 1936), το μονόπρακτο δράμα *Μ. Αλέξανδρος* (Απρ. 1937), *Θεμιστοκλής* (24 Ιουν. 1930), στο “Australian Hall”, Y.W.C.A., για τον εορτασμό της εθνικής επετείου.¹²²⁹

Αθήνα 2018 [<http://deeaef.gr/wp-content/uploads/2018/04/Papazafeiropoulou-phil-cosm-2017-full-text.pdf>, (ημ. προσβ. 12-3-2020)].

¹²²⁶ *Daily Morning Herald*, 5 Δεκεμβρίου 1935.

¹²²⁷ *The Daily Telegraph*, 3 Δεκεμβρίου 1935.

¹²²⁸ Στην παράσταση έλαβαν μέρος: *Τροφός* Μ. Φιλαδελφινού, *Παιδαγωγός* Μ. Σταματελλάτου, *Μήδεια* Ε. Μαρσέλλου, *Κρέων* Μπέτυ Μαρσέλλου, *Ιάσον* και *Άγγελος* Ι. Ραντόπουλος, *Χορός γυναικών*: Φίφη Σταματελλάτου, Αρχοντούλα Βαρβαρέσου, Καλλιόπη Σωτηροπούλου, Ελένη Κομνηνού, Δωροθέα Μπαΐλου, Ευδοκία Πίτσικα, Μηλίτσα Βελισσαροπούλου, Ασημίνα Πίτσικα, Κούλα Ραντοπούλου και Ιωάννης Ραντόπουλος *Κορυφαίος* (Πανελλήνιος Κήρυξ, 5 και 12 Δεκεμβρίου 1935).

¹²²⁹ *Ο.π.*, 8 Απριλίου 1937 και Γ. Κούρτης, Σειρά εθνικών δραματιών εμμέτρων και πεζών χάριν των Ελληνοπαίδων, αμφοτέρων των φίλων, τ.. Α΄, Αθήνα 1907, βλ. στο Χρυσόθεμις Σταματοπούλου –

- Ελληνικές συμμετοχές σε αρχαιοκλασικά δρώμενα

Ελληνίδες Μελβούρνης στο Boy's Day, 1918
 [International Directory of 1927¹²³⁰]

Η παρουσίαση αρχαίας τραγωδίας ήταν δύσκολο εγχείρημα για τους πρώτους Έλληνες ομογενείς, ωστόσο δεν παρέλειψαν πρώιμα να εξαγάγουν τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό με δρώμενα και performance.

Το 1918 στους εορτασμούς της Our Boy's Day Μελβούρνης για την υποστήριξη του ταμείου πολέμου, η Ελληνική Κοινότητα δημιούργησε ένα περίπτερο που αναπαριστούσε τον Παρθενώνα και Ελληνίδες ομογενείς με αρχαιοελληνικά κοστούμια εξέθεσαν ελληνικά προϊόντα.¹²³¹ Οι άνδρες ομογενείς αναπαρέστησαν τους *Διογένη*, *Σωκράτη*, *Οιδίποδα*, *Αχιλλέα*, *Μέγα Αλέξανδρο*.¹²³² Αντίστοιχα, άλλα έθνη όπως Αιγύπτιοι, Κινέζοι παρουσίασαν δρώμενα που προέβαλαν τον δικό τους πολιτισμό.¹²³³

Βασιλάκου, *Ελληνική βιβλιογραφία θεατρικών έργων, διαλόγων και μονολόγων 1900 – 1940*, τόμ. Α', ό.π., σημ. 578, σ. 304.

¹²³⁰ Α. Παπαδόπουλος, ό.π.

¹²³¹ Στην εικονιζόμενη φωτογραφία διακρίνονται η Λιλή Σιγάλα (αριστερά ιστάμενη) και η Αντιγόνη Κυριαζοπούλου (δεξιά καθήμενη).

¹²³² *The Age*, 15 Μαρτίου 1918.

¹²³³ Ό.π.

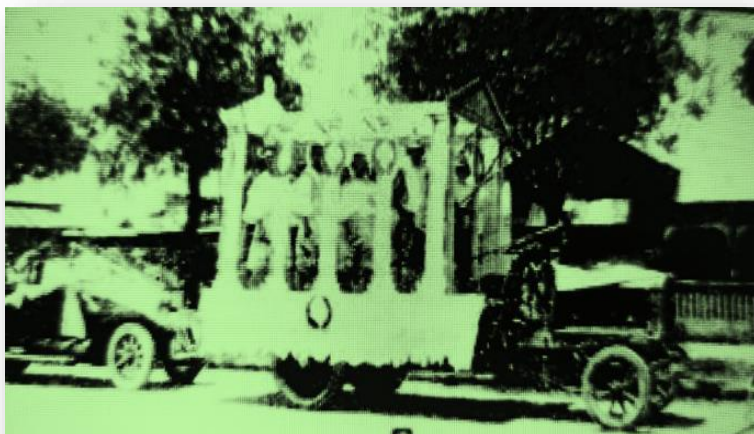
Αναπαράσταση αρχαίας Ελλάδας, 1919
[*Queenslander Pictorial*, 4 Ιανουαρίου 1919]

Το 1919 στις εκδηλώσεις για την Ειρήνη (Peace celebrations) που έλαβαν χώρα σε διάφορα επαρχιακά κέντρα παρουσιάστηκε στο Childers (προάστειο στο Queensland) επίδειξη της αρχαίας Ελλάδας (Ancient Greek Display) από τον Παύλο Κομίνο, σε συνεργασία με άλλους ομογενείς. Όπως εικονίζεται ανωτέρω, ο Έλληνας Π. Κομίνος ως *πολεμιστής* πλαισιωμένος από άλλους στρατιώτες φρουρούσε την Ακρόπολη πάνω στην οποία ίστατο η *θεά Αθηνά*. Στα τείχη της, που ήταν ένα ντυμένο κουβούκλιο (Παρθενώνας), εικονίζονταν σκηνές της αρχαίας Ελλάδας από τους Ολυμπιακούς αγώνες.¹²³⁴

Την ίδια χρονιά (1919) στο Περθ διοργανώθηκε ένα πολιτιστικό δρώμενο για την υποστήριξη του Trench Coffee Stall, με παρουσιάσεις της ιστορίας των διαφόρων εθνών, όπως του Ιαπωνικού, του Ελληνικού, των Μαορί, του Σουηδικού και του Βρετανικού. Όλες οι αναπαραστάσεις ήταν εντυπωσιακές, όπως της Ιαπωνικής που παρουσίασε μία παγόδα πάνω σε ένα αυτοκίνητο, την οποία περιέφεραν στους δρόμους της πόλεως και έλαβε το πρώτο βραβείο. Η ελληνική ομάδα προέβαλε τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό και προκρίθηκε για το πρωτότυπο δρώμενο.¹²³⁵

¹²³⁴ *Queenslander Pictorial*, 4 Ιανουαρίου 1919.

¹²³⁵ *Western Mail*, 16 Νοεμβρίου 1917.

Έλληνες πολεμιστές στον Παρθενώνα, δρώμενο στο Περθ, 1919
[*Western Mail*, 16 Νοεμβρίου 1917]

Οι Έλληνες ομογενείς έλαβαν ένα ειδικό βραβείο για την αναπαράσταση του Παρθενώνα με αρχαίους πολεμιστές μέσα σε αυτόν, που περιφέρθηκε στους δρόμους της πόλεως πάνω σε ένα αυτοκίνητο.¹²³⁶

Στο Ολυμπιακό Ball που έλαβε χώρα στις 2 Οκτωβρίου 1923 στην αίθουσα του “Town Hall” του Σύδνεϋ με σκοπό την εκπροσώπηση της Αυστραλίας στα Ολυμπιακά αθλήματα στο Παρίσι, η διοργάνωση ήταν ελληνική.¹²³⁷ Ο Ι. Σερβετόπουλος, υπεύθυνος της επιτροπής διακόσμησης, παρουσιάστηκε ως *Απόλλωνας*, φορώντας μωβ χιτώνα και δάφνινο στεφάνι. Η αναπαράσταση πλαισιώθηκε από τη *θάλασσα των κοραλλιών*, τις *εννέα μούσες*, τον *Ποσειδώνα* και τις *Ωκεανίδες*.¹²³⁸ Η σκηνή του “Town Hall” μετατράπηκε σε αρχαιοελληνικό ναό, ενώ η συμβολή του Ι. Σερβετόπουλου ήταν σημαντική ως προς την αξιολόγηση της αυστραλιανής συμμετοχής στο Παρίσι.¹²³⁹

Στο κατάστρωμα του πλοίου “Naldera” στις 25 Ιουλίου 1925 στο Σύδνεϋ, σε εκδήλωση υπέρ του νοσοκομείου της πόλεως, στη Διεθνή συγκέντρωση η ελληνική ομάδα διακρίθηκε ανάμεσα σε άλλες εθνικές ομάδες, με αρχαιοελληνικό δρώμενο.¹²⁴⁰ Παρουσιάστηκε υπό τη σκηνοθεσία του Γ. Παΐζη και τη συνδρομή του Ε. Andronicus. Αντίστοιχες ομάδες με γραφικές ενδυμασίες ήταν η γαλλική, ελβετική, πολωνική, αγγλική και αυστραλιανή ομάδα.

Στις 5 Ιουλίου 1927 στην αίθουσα του “Palais Royal” του Σύδνεϋ διοργανώθηκε το International Ball των Εθνών, με τη συμμετοχή ομάδων που αντιπροσώπευαν τη Γαλλία, Αγγλία, Κίνα, Γερμανία, Μεξικό και την Ελλάδα. Η

¹²³⁶ *Ο.π.*.

¹²³⁷ *The Sydney Morning Herald*, 3 Οκτωβρίου 1923.

¹²³⁸ Μικρά κορίτσια αντιπροσώπευσαν τη *θάλασσα των κοραλλιών*, ενώ παρουσιάστηκαν και οι *εννέα Μούσες*, όπου μεταξύ άλλων συμμετείχαν οι: Καλλιόπη Σερβετοπούλου, Μυρτώ Αλεξάνδρου και Ε. Σαρδοπούλου. Η ομάδα κολύμβησης αναπαρέστησε τον *Ποσειδώνα* και τις *Ωκεανίδες*. Επίσης παρουσιάστηκε γαλλική φάρσα και βελγικό set (*ό.π.*).

¹²³⁹ *Sunday Times*, 9 Σεπτεμβρίου 1923 και *The Daily Telegraph*, 28 Σεπτεμβρίου 1923.

¹²⁴⁰ *Ο.π.*, 14 Ιουλίου 1925.

Ελληνική Κοινότητα παρουσιάστηκε με αρχαϊκά κοστούμια, με ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα που κέντρισε το ενδιαφέρον των θεατών.¹²⁴¹

Στις 10 Ιουλίου 1928 στην αίθουσα του “Palais Royal” του Σύδνεϋ, πραγματοποιήθηκε International Ball, όπου συμμετείχαν οργανωμένα σύνολα και η ελληνική ομάδα κέρδισε την πρώτη θέση, παρουσιάζοντας μία ομάδα Σπαρτιατών.¹²⁴² Η ελληνική παρουσίαση διοργανώθηκε υπό την αιγίδα της συζύγου του Προξένου Ιωάννα Χρυσανθοπούλου και τις σκηνοθετικές οδηγίες του Γ. Παΐζη.¹²⁴³ Λίγους μήνες αργότερα, στις 10 Σεπτεμβρίου 1928 στο “Palais Royal” η Ελληνική Κοινότητα, μετά τη βράβευσή της, αναβίωσε και πάλι τη δόξα της αρχαίας Ελλάδας, παρουσιάζοντας ένα δρώμενο με αρχαίους πολεμιστές και άλλες σκηνές της αρχαίας Ελλάδας σε εκδήλωση της Ενώσεως Ηνωμένων Εθνών. Οι Έλληνες πολεμιστές με χρυσοκόκκινα κράνη παρουσιάστηκαν ενώπιον της Lady de Chair που παρίστανε την *Ειρήνη* με αστέρι στο κεφάλι της και κρατώντας φοίνικα, σε μία εικονική αναπαράσταση του πίνακα της γης.¹²⁴⁴ Η ελληνική ομάδα αποθανατίστηκε από τον εγχώριο τύπο, ως κατωτέρω.¹²⁴⁵

Η ελληνική ομάδα αναπαριστώντας τη «Δόξα της Ελλάδας»
[*The Sydney Mail*, 18 Ιουλίου 1928]

¹²⁴¹ *The Sun*, 13 Ιουλίου 1927.

¹²⁴² *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 12 Ιουλίου 1928.

¹²⁴³ Στον χορό αυτό συμμετείχαν όλα τα ξένα έθνη διοργανώνοντας ομάδες ενδεδυμένες με τις εθνικές τους αμφιέσεις. Η ελληνική ομάδα έλαβε το πρώτο βραβείο και παρίστανε Σπαρτιάτες εφήβους και νεανίδες και τη σκηνή της μητέρας που δίνει στο γιο της το δόρυ και την ασπίδα, με τις λέξεις «ή ταν, ή επί τας». Ο διαγωνισμός πραγματοποιήθηκε με την παρέλαση των διαφόρων ομάδων μπροστά στο θρόνο της Ειρήνης, όπου γίνεται και η ανάδειξη των νικητριών ομάδων. Επακολούθησε δεύτερη παρέλαση όπου η ομάδα των νικητών έσυρε την *Ειρήνη* πάνω σε αρχαίο άρμα (αντίγραφο του άρματος της απτέρου Νίκης στην Ακρόπολη). Η αμφίεση της ελληνικής ομάδας αντιπροσώπευε μια ζωντανή αναπαράσταση του αρχαίου ελληνικού βίου. Η επιτυχία των Ελλήνων οφειλόταν στον διοργανωτή και εκπονητή της ομάδας Γ. Παΐζη, στον οποίο ανήκε δίκαιος έπαινος. Το δεύτερο βραβείο απονεμήθηκε στην ομάδα των Σύριων και το τρίτο στην ισπανική ομάδα (ό.π.).

¹²⁴⁴ *The Sun*, 11 Ιουλίου 1928.

¹²⁴⁵ Στην ελληνική ομάδα συμμετείχαν οι κυρίες Esmā Mahonery, Janet Doak, Margaret Nelson, K. Lonagan, Kapralou, στρατιώτες ήταν οι Krigas, Louison, Mitikitas, Chrysanthopoulos, Sophocles, Aristides, Zanis, Kounaras, Paras, ενώ το κοριτσάκι αριστερά ήταν η μικρή Sophia Pergamalis/Σοφία Περγάμαλη (*The Sydney Mail*, 18 Ιουλίου 1928).

Στις 3 Σεπτεμβρίου 1929 οι ομάδες των εθνών παρουσιάστηκαν στο “Palais Royal” Σύδνεϋ, στη διοργάνωση του International Ball της Ενώσεως Ηνωμένων Εθνών. Το θεαματικότερο δρώμενο ήταν η *θεά Αθηνά* την οποία υποδύθηκε η Elaine de Chair (η κεντρική φιγούρα του ελληνικού σεντ) και κέρδισε ανάμεσα σε δέκα οκτώ ομάδες στο διαγωνισμό.¹²⁴⁶

Στις 23 Μαΐου 1934 στο International Ball του Σύδνεϋ, που έλαβε χώρα μετά από πρόσκληση στον Πρόξενο Ι. Κοκκοτάκη, η ελληνική ομάδα αναπαρέστησε τις *ιέρειες της Αρτέμιδας*.¹²⁴⁷

Στις 28 Μαΐου 1935 στην αίθουσα “David Jones” διοργανώθηκε χορός International Ball από τον Σύνδεσμο της Κοινωνίας των Εθνών, Σύδνεϋ. Το κυριότερο μέρος της χοροεσπερίδας ήταν η παρέλαση των διεθνών συμπλεγμάτων και οι Ελληνοπούλες του Σύδνεϋ παρουσίασαν διάφορα προϊόντα της Ελλάδας.¹²⁴⁸ Η επιτροπή που ήταν αρμόδια για την ελληνική εμφάνιση εργάστηκε με ζήλο για το λαμπρό αποτέλεσμα.¹²⁴⁹

Η ελληνική ομάδα, στο Διεθνή χορό, 1935
[*Εθνικόν Βήμα*, 5 Ιουνίου 1935]

¹²⁴⁶ *Evening News*, 4 Σεπτεμβρίου 1929.

¹²⁴⁷ Αποτελείτο από τις: Δέσποινα Μακρή, Κόρα Λιανού, Δάφνη Στρατηγίου, Άρτεμις Παρσέλλη, Μαρία Τομπαζοπούλου, Β. Ζαλοκώστα, Αναστασία Ζερβού και Βέρα Βασκοπούλου (*Εθνικόν Βήμα*, 12 Μαΐου 1934).

¹²⁴⁸ Αποτελείτο από τις Δέσποινα Μακρή, Μαρία Τομπαζοπούλου, Κοραλία (Κόρα) Λιανού, Β. Ζαλοκώστα, Βέρα Βασκοπούλου, Δέσποινα Παρσέλλη, Αναστασία Ζερβού, Αθηνά Μπακάλη, Δάφνη Στρατηγίου (ό.π., 29 Μαΐου 1935).

¹²⁴⁹ Έλαβαν μέρος οι: Α. Ηλιοπούλου, Μ. και Ν. Μαρινάκη, Ι. Βελισαρόπουλου, Σ. Λεβή, Βρ. Μαργέτη, Σούζη Γεωργιάδη, Ν. Δημοπούλου, Α. Κορδάρη, Άρτεμις Λινού, Ι. Λινός (ό.π., 8 Μαΐου 1935).

Στις 4 Φεβρουαρίου 1937 στην αίθουσα της Λέσχης των Τεχνών (Arts Club) πραγματοποιήθηκε μία λαμπρή διεθνής εσπερίδα στην οποία παρουσιάστηκαν κλασικά θεατρικά και μουσικά θέματα από την ιστορία των εθνών. Στην εσπερίδα έλαβαν μέρος γνωστοί ερασιτέχνες ηθοποιοί και μουσικοί του Σύδνεϋ. Ο Πρόξενος της Ελλάδας Ι. Κοκοτάκης είχε την επιμέλεια της επίδειξης της ελληνικής ομάδας, η οποία αναπαρέστησε μία σκηνή από την *Ιφιγένεια* του Ευριπίδη.¹²⁵⁰

Στις 23 Μαΐου 1937 στο International Ball, οι Ελληνίδες παρουσιάστηκαν ως *ιέρειες της Αρτέμιδας*.¹²⁵¹

Στην τελετή της παρελάσεως των Εθνών, στις 7 και 8 Φεβρουαρίου 1938 που πραγματοποιήθηκε στο Σύδνεϋ για τον εορτασμό της 150τηρίδος της Αυστραλίας, η Ελλάδα αντιπροσωπεύθηκε από ομάδα νεαρών Ελληνίδων της παροικίας, όπως εικονίζονται κατωτέρω. Η λευκόχρυση αρχαϊκή ενδυμασία των Ελληνίδων προκάλεσε τον ενθουσιασμό των θεατών που τον εκδήλωσε με παρατεταμένα χειροκροτήματα. Η εκδήλωση έλαβε χώρα στο Δημαρχείο (“Town Hall”) του Σύδνεϋ.¹²⁵²

Η ΕΛΛΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΕΛΑΣΙΝ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Ελληνοπούλες στην παρέλαση των εθνών, 1938
[*Εθνικόν Βήμα*, 23 Φεβρουαρίου 1938]

¹²⁵⁰ Η σκηνή από την *Ιφιγένεια* του Ευριπίδη, ήταν απόσπασμα από την ίδια παράσταση στο “Haven Scenic Theatre” που παρουσιάστηκε τον Απρίλιο του 1935. Τη σκηνοθεσία είχε αναλάβει ο Jean Robinson και συμμετείχαν ως μέλη του χορού οι ηθοποιοί: Helen Morton, Grace Murray, Sylvia Brose, Edna Williams, Betty Ainworth (ό.π., 10 Μαρτίου 1937).

¹²⁵¹ Η ελληνική ομάδα συγκροτήθηκε από τις Δέσποινα Μακρή, Κόρα Λιανού, Δάφνη Στρατηγίου, Άρτεμις Παρσέλλη, Μαρία Τομπαζοπούλου, Β. Ζαλοκώστα, Αναστασία Ζερβούκα και Βέρα Βασκοπούλου που εμφανίστηκαν ως *ιέρειες της Αρτέμιδας* (ό.π., 27 Μαΐου 1937).

¹²⁵² Συμμετείχαν οι Ελληνίδες: Δέσποινα Μακρή (σημαιοφόρος), Φίφη Γεωργιάδου, Βήρα Μαυρή, Φωτεινή Κυπριώτου, Ειρήνη Φριλίγκου, Καίτη Ζήκου (θεά Αθηνά), Μαρίκα Λιαρίδου, Μπέτυ Μαρσέλλου, Μαρία Μαρινάκη, Λούλα Γεωργιάδου, Μαρία Ζαλοκώστα, Ελένη Ζαλοκώστα, Ελένη Μαρσέλλου, Ελένη Λιαρίδου (ό.π., 23 Φεβρουαρίου 1938).

Χορεύτριες ως *αρχαίες Ελληνίδες* σε στάση προσευχής, 1933
[Video Renne Fryligus]

Στη Βρισβάνη το 1933 η ομάδα Ελλήνων ερασιτεχνών Βρισβάνης της παροικίας συμμετείχε στη διοργάνωση θεατρικής παράστασης προς ενίσχυση των φιλανθρωπικών Ιδρυμάτων, Country Women's Association και Legacy Club, Βρισβάνης.¹²⁵³ Οι αναπαραστάσεις έλαβαν χώρα στο "His Majesty's Theatre" και διήρκεσαν τρεις ημέρες (2, 3 και 4 Νοεμ.). Η ελληνική ομάδα διακρίθηκε ανάμεσα σε 550 ερασιτέχνες που συμμετείχαν στο International Revue. Στο αρχαιοελληνικό δρώμενο συμμετείχαν εκτός από τα μέλη της ελληνικής παροικίας και Αυστραλές χορεύτριες που παρίσταναν τα αγάλματα και ερμήνευσαν αρχαιοπρεπείς χορούς.¹²⁵⁴

Ο σκηνικός διάκοσμος παρουσίαζε έναν ωραίο κήπο στο βάθος του οποίου εμφανίζονταν τα προπύλαια αρχαίου ελληνικού ναού. Στις βαθμίδες του ναού, μπροστά σε τέσσερεις κίονες οι Αυστραλές χορεύτριες εμφανίσθηκαν ως *Αγάλματα*.¹²⁵⁵ Υπό τους ήχους μουσικής πολεμικού εμβατηρίου εισήλθαν στη σκηνή τέσσερεις *Έλληνες πολεμιστές*, που επέστρεφαν νικητές από το πεδίο της μάχης.¹²⁵⁶ Ακολούθησαν στο δρώμενο οι ενσαρκώσεις των υλικών αγαθών και της τέχνης και εμφανίσθηκαν διαδοχικά οι: *Πλούτος, Γεωργία, Αρχοντας, Πολυμνία, Τερψιχόρη*.¹²⁵⁷

¹²⁵³ Ομάδα κυριών της αυστραλιανής κοινωνίας Βρισβάνης, υπό την προεδρεία της Lady Mayers διοργάνωσε θεατρική παράσταση στην οποία κλήθηκαν να λάβουν μέρος δώδεκα αντιπροσωπείες ξένων εθνικοτήτων. Η διοργάνωση της ελληνικής ομάδας ανατέθηκε στην Αριάδνη Φριλίγκου (ό.π., 15 Νοεμβρίου 1933).

¹²⁵⁴ Ο.π.

¹²⁵⁵ Στο προπύλαιο του ναού, με το μέτωπο προς αυτό, ίσταντο σε στάση προσευχής έξι Αυστραλές χορεύτριες, που αποτελούσαν και το μπαλέτο της ελληνικής ομάδας, με στολές αρχαίων Ελληνίδων. Στις δύο πλευράς του ναού ίσταντο δύο ομάδες αρχαίων Ελληνίδων και Ελλήνων (ό.π.).

¹²⁵⁶ Τους υποδύθηκαν οι Ιωάννης Φριλίγκος, Παν. Α. Φριλίγκος, Ιωάν. Βούτας και Α. Κουτσάκος (ό.π.).

¹²⁵⁷ Στη σκηνή εισήλθε η Καλλιόπη Βογιατζή κρατώντας χρυσή σφαίρα στο δεξί της χέρι αντιπροσωπεύοντας τον *Πλούτο*. Ακολούθησαν η Αντιγόνη Φριλίγκου που αναπαρέστησε τη *Γεωργία*, ο Γ. Αρώνης ως *Αρχοντας*, η Δ. Πολιτίνσκη ως *Πολυμνία*, τη μούσα του άσματος. Στη συνέχεια ομάδα μπαλέτου μετά τον χορό, έλαβε θέση στη σκηνή. Η Ρουθ Νοταρά εκπροσωπώντας τη μούσα του χορού *Τερψιχόρη*, παρουσιάστηκε με αρχαιοελληνικό χορό. Ακολούθησαν χοροί από ομάδα νέων παιδιών από τα Κύθηρα που ήταν στον εσωτερικό ναό της σκηνής (ό.π.).

Η ελληνική ομάδα στη Βρισβάνη, 1933
 [Εθνικόν Βήμα, 15 Νοεμβρίου 1933]

Η διοργανώτρια Αριάδνη Χρ. Φριλίγκου συνεργάστηκε με τους Rorey Sainsbury, Βερονίκη Ι. Φριλίγκου, τον Πολωνό μουσικοσυνθέτη Στέφανο Πολιτίνσκι και τον γραμματέα του «Αρίωνα» Φραντζ. Φριλίγκο.¹²⁵⁸ Για την ελληνική παρουσίαση ο εγχώριος τύπος δημοσίευσε την ανωτέρω φωτογραφία με επαινετικά σχόλια για τη δόξα της Ελλάδας.¹²⁵⁹

Στις 11 Νοεμβρίου εορτασμούς της πόλης της Αδελαΐδας, η Κοινότητα έλαβε μέρος στις συγκεντρώσεις των ομάδων συμμετείχε, με διάφορες ελληνική ομάδα, απαρτιζόταν κοινοτικού σχολείου οι οποίες αρχαίες Ελληνίδες.¹²⁶⁰

1936 στους εκατονταετηρίδας Ελληνική διεθνείς των εθνών όπου επιδείξεις. Η από μαθήτριες του παρουσίασαν τις

Της ομάδας προεξήρχαν οι Άννα και Ευφροσύνη Κολόμβου και οι αρχαϊκές ενδυμασίες και πόζες ήταν το χαρακτηριστικό του δρώμενου.¹²⁶¹ Τα δρώμενα παρουσιάστηκαν στην αίθουσα της Χριστιανικής Ένωσης Νοτίου Αυστραλίας (Y.W.C.A.) και παρευρέθηκαν στην εκδήλωση αρκετοί επίσημοι, ενώ στο τέλος αναγνώσθηκε χαιρετισμός από το ελληνικό παράρτημα της Ένωσης.¹²⁶²

¹²⁵⁸ Ο.π.

¹²⁵⁹ *Telegraph*, 4 Νοεμβρίου 1933 και *The Week*, 8 Νοεμβρίου 1933.

¹²⁶⁰ Μέλη του χορού, ήταν οι: Κρυστάλη Θεολόγου, Ζωή Καλαμπουρνή, Roma Archbald, Betty Maddaford, Ευφροσύνη Κολόμβου, Άννα Κολόμβου, Ευαγγελία Σταύρου, Ιωάννα Δαβία (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 26 Νοεμβρίου 1936).

¹²⁶¹ Η φωτογραφία προέρχεται από την εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ*, ως ανωτέρω και εικονίζει την ελληνική ομάδα που συμμετείχε, ενώ αντίστοιχη φωτογραφία δημοσιεύθηκε και στο *Εθνικόν Βήμα* (ό.π.).

¹²⁶² *Εθνικόν Βήμα*, 25 Νοεμβρίου 1936.

Β. Πρόσληψη – απήχηση αρχαίας τραγωδίας

Gilbert Murray ¹²⁶³

1) Η συμβολή του G. Murray

Στη σκηνική αναπαράσταση και τη γενικότερη προσέγγιση της αρχαιοελληνικής τραγωδίας συνετέλεσαν σημαντικά οι μεταφράσεις σε έμμετρη αγγλική απόδοση του συνόλου των έργων των Αισχύλου, Σοφοκλή, Ευριπίδη και Αριστοφάνη από τον Αυστραλό καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης Gilbert Murray, γύρω στο 1910.¹²⁶⁴ Ο Murray, πίστευε ότι «μόνο μέσα από την ελληνική γλώσσα είναι δυνατόν να διατυπωθούν ολοκληρωμένες σκέψεις» και ότι «είναι μία τέλεια γλώσσα που προορίζεται για τέλειους ανθρώπους».¹²⁶⁵

Σταδιακά, μετέφρασε όλη την αρχαιοελληνική δραματολογία (Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη, Αριστοφάνη).¹²⁶⁶ Από τον Ευριπίδη τον *Ιππόλυτο*, του Αριστοφάνη, *Βάκχες* και *Βατράχους* (πρώτη έκδοση, 1902), αργότερα *Μήδεια*, *Τρωάδες* και *Ηλέκτρα* (1905-1907), *Ιφιγένεια εν Ταύροις* (1910).¹²⁶⁷ *Ο Ρήσος* (1913) παρουσιάστηκε στο θέατρο “Critirion” στο Λονδίνο, στις Ηνωμένες Πολιτείες στο “Granville Barker”, ενώ η σύζυγός του Lillah McCarthy έδωσε υπαίθριες παραστάσεις των *Τρωάδων* και *Ιφιγένειας εν Ταύροις*, του Ευριπίδη σε

¹²⁶³ https://en.wikipedia.org/wiki/Gilbert_Murray, (ημ. προσβ. 4-8-2022).

¹²⁶⁴ Gilbert Murray, *An unfinished autobiography* (with contributions from his friends), edited by Jean Smith and Arnold Toynbee, London 1960, σσ. 125 – 139.

¹²⁶⁵ *The Daily Telegraph*, 21 Ιανουαρίου 1922. Η μετάφρασή του στις *Ικέτιδες* του Αισχύλου θεωρήθηκε ότι παρουσίαζε «ευφάνταστη ενσυναίσθηση, ποιητικό αίσθημα, ώριμη διανοητική πειθαρχία, λογιότητα και ευρύτητα πνεύματος» (*The Advertiser*, 19 Ιουλίου 1930).

¹²⁶⁶ Οι Αυστραλοί ήταν περήφανοι για τον ακαδημαϊκό Murray και ανέφεραν πως οι μεταφράσεις του χάνουν στο μικρότερο δυνατό ποσοστό σε σχέση με το πρωτότυπο. Αξίζουν τη θεατρική αναπαράσταση και από λογοτεχνικής και δραματουργικής πλευράς είναι ότι καλύτερο είχε γνωρίσει ο κόσμος (βλ. και M. Akerholt, *Translations and the Australian in theatre*, Australian drama studies, 1985, σσ. 5-18).

¹²⁶⁷ Η εξοκειώση με τον Ευριπίδη από τη ματιά του Βρετανού κλασικού φιλόλογου G. Murray που τον μετέφρασε σχεδόν ολόκληρο, τον έκανε δημοφιλή στο θεατρόφιλο κοινό. Οι μεταφράσεις του Murray παίχτηκαν σε όλες τις σκηνές του Λονδίνου. Επίσης, οι προσεγγίσεις του Ευριπίδη διεύρυναν το πεδίο μελέτης της αρχαιότητας στον χώρο των ανθρωπιστικών σπουδών στην αμερικανική εκπαίδευση [Λόρα Μακλούρ - «Ο Ευριπίδης είναι ποιητής της νεωτερικότητας» - Ειδήσεις - νέα - Το Βήμα Online tovima.gr, (ημ. προσβ. 9-9-1919)].

διάφορα κολλέγια (1915). Η μετάφραση του *Οιδίποδα Τύραννου* του Σοφοκλή ακολούθησε τα πρότυπα της μετάφρασης του W. B. Yeats.¹²⁶⁸ Τα Πανεπιστήμια και οι κλασικοί σύλλογοι προτιμούσαν τις μεταφράσεις του Murray στο ανέβασμα έργων αρχαίας τραγωδίας. Θεωρήθηκε ως ένας από τους σημαντικότερους μελετητές της ελληνικής ιστορίας και του πολιτισμού.¹²⁶⁹

Συνέγραψε ακαδημαϊκές εργασίες όπως «Η άνοδος του ελληνικού έπους» και «Τα πέντε στάδια της ελληνικής θρησκείας», που δημοσιεύθηκαν το 1907 και 1925, αντίστοιχα. Στα έργα του ο Murray περιέγραφε τις πρωτόγονες ιεροτελεστίες και την κλασική ελληνική θρησκεία που περιλάμβανε τους Ολύμπιους θεούς και αργότερα τη θρησκεία των φιλοσοφικών σχολών του τέταρτου αιώνα π.Χ. Κατέληγε στο συμπέρασμα ότι ο Χριστιανισμός προέκυψε από μια πολιτισμική σύγκρουση μεταξύ των Ελλήνων, με τις ανατολικές θρησκείες.¹²⁷⁰ Άλλα γνωστά έργα του είναι η «Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας» (1897), η «Κλασική μουσική παράδοση στην ποίηση» (1927), ο «Ελληνισμός και σύγχρονος κόσμος» (1953) και «Ο Ευριπίδης και η εποχή του» (1918) που αξιολογήθηκε ως ένα από τα καλύτερα συγγράμματα.¹²⁷¹

Ο G. Murray παρουσίασε έξοχες ερμηνείες ελληνικών έργων με μαθητές του στην Οξφόρδη (με τη δραματική εταιρεία του Πανεπιστημίου) και αναγνωρίστηκε ότι ήταν από τους σημαντικότερους εν ζωή διανοητές και καθηγητές ελληνικών.¹²⁷²

Στις αρχές του εικοστού αιώνα, οι ανησυχίες του αυξήθηκαν σημαντικά ώστε να ασχοληθεί με παγκόσμιες υποθέσεις. Το ενδιαφέρον του ξεκίνησε το 1914 όταν η

¹²⁶⁸ Στις απόψεις του για την αρχαία τραγωδία ο Murray είχε σαν βασική του αρχή το τελετουργικό, τον ιερό αγώνα μεταξύ του παλαιού (βασιλιά, Θεού ή ήρωα), σε σχέση με το νέο, που αντιστοιχεί στον αγώνα στις τραγωδίες και τον σαφή σκοπό κατά την αναπαράσταση του τραγικού ρυθμού. Θεωρούσε ότι ο «σπαραγμός», δηλ. η στιγμή που ο ήρωας συντρίβεται και κομματιάζεται (κυριολεκτικά ή συμβολικά), ακολουθούμενος από το θρήνο, ή τη χαρά του χορού, αποτελεί το κύριο στοιχείο που αντιστοιχεί στις στιγμές του πάθους (Γκίλμπερτ Μάρρεϊ, *Αισχύλος ο δημιουργός της τραγωδίας*, εκδ. Καρδαμίτσας, Αθήνα 1961, σσ. 57 - 86).

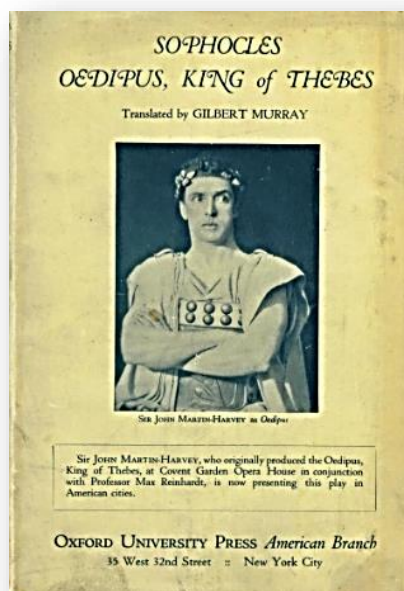
¹²⁶⁹ Ως μελετητής και παιδαγωγός, ήταν γνωστός για την ενσωμάτωση της ανθρωπολογίας, μιας αναδυόμενης επιστήμης, στις μελέτες του για ελληνικά κείμενα. Με τη νέα του προσέγγιση αυξήθηκε η κατανόηση του ακαδημαϊκού κόσμου για τις γραφές του Ομήρου και την αρχαία ελληνική θρησκεία. Ένα επαναλαμβανόμενο θέμα στα επιστημονικά έργα του είναι η εμπλοκή της αρχαίας θεολογίας και των θρησκειών στη σύγχρονη σκέψη. Αυτό εμφανίζεται με την εξιστόρηση των θεολογικών τάσεων στην αρχαία Ελλάδα (Γκίλμπερτ Μάρρεϊ, *ό.π.*).

¹²⁷⁰ *New York Times*, 31 Μαρτίου 1912.

¹²⁷¹ Τοποθέτησε το όνομά του κάτω από το πάνθεο των μεγάλων Ελλήνων δημιουργών. Έδωσε στον Ευριπίδη μια συγκλονιστική εικόνα με σάρκα και αίμα στο πλαίσιο της εποχής του τονίζοντας ότι, η μοίρα του Ευριπίδη ως θεατρικού συγγραφέα ήταν παράξενη. Μέσα στη διάρκεια της ζωής του είχε σχεδόν πάντα ηττηθεί στις κρατικές διοργανώσεις, αλλά θαυμάζοταν σταθερά από κάποιους λίγους φιλοσόφους. Όμως οι κριτές της ποίησης ήταν εναντίον του και οι Αθηναίοι τον θαύμαζαν απρόθυμα και με μνησικακία. Όμως κατείχε τη σκηνή όπως κανένας άλλος τραγικός. Έως σήμερα ακούμε τα έργα του που εκτελούνται με λαϊκή επιτυχία, σε πολλές χώρες μακριά από την Ελλάδα. [Gilbert Murray British scholar - Encyclopedia Britannica στο <https://www.britannica.com>, (ημ. προσβ. 2-3-2020)].

¹²⁷² Την 1889-1899, ο G. Murray ήταν καθηγητής των ελληνικών στο Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης. Το 1908 διετέλεσε καθηγητής της Ελληνικής στο Πανεπιστήμιο του Oxford και το 1925-1926 ήταν λέκτορας στο Charles Elliot Norton στο Harvard. Συνέβαλε καθοριστικά στη διάδοση του ελληνικού δράματος καθώς οι μεταφράσεις του ήταν οι πιο δημοφιλείς και γνωστές στην εποχή του. Ως ποιητής γενικά θεωρείται οπαδός του Algernon Charles Swinburne και είχε λίγη συμπάθεια από τους μοντερνιστικούς ποιητές της ανερχόμενης γενιάς (βλ. και Donald Clive Stuart, "The Origin of Greek Tragedy in the Light of Dramatic Technique", *Proceedings of the American Philological Associations*, vol. 47, The Johns Hopkins University Press, USA 1916, σσ. 174 - 176).

Ευρώπη έγινε το επίκεντρο του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου.¹²⁷³ Συνέβαλε στη δημιουργία της «Κοινωνίας των Εθνών» και ήταν ένα από τα ιδρυτικά της μέλη, ενώ είχε διοριστεί εκπρόσωπος του νότου από το 1921 ως το 1923. Από το 1923 ως το 1938 διετέλεσε Πρόεδρος του Συνδέσμου.¹²⁷⁴ Εκείνο το διάστημα, δημοσίευσε πολλά βιβλία σχετικά με τη διεθνή πολιτική, συμπεριλαμβανομένων των έργων «Ελευθεριότητα και Πολιτισμός: Διαλέξεις» (1938). Το 1924, στη Γενεύη της Ελβετίας, σε συνεργασία με την «Κοινωνία των Εθνών», ο Murray πήρε μέρος σε μια συζήτηση σχετικά με την αποτελεσματική συμβολή στην παγκόσμια ειρήνη.¹²⁷⁵ Πρότεινε τη δημιουργία διεθνούς ένωσης φοιτητών με σκοπό την πνευματική, καλλιτεχνική και κοινωνική ανταλλαγή ιδεών μεταξύ ατόμων διαφόρων εθνικών υποβάθρων, πρόταση που οδήγησε στη δημιουργία επιτροπής πνευματικής συνεργασίας.¹²⁷⁶ Οι διαλέξεις που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο, ασχολούνται με θέματα σχετικά με διεθνείς υποθέσεις.

Η πρώτη έκδοση της μετάφρασης του *Οιδίποδα*, 1911¹²⁷⁷

¹²⁷³ Ο G. Murray έγινε ενεργό μέλος στην προσπάθεια δημιουργίας της παγκόσμιας ειρήνης. Υποστήριξε ως ακτιβιστής και ειρηνευτικός συνήγορος το Σύμφωνο της «Κοινωνίας των Εθνών», που συντάχθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες από τον Πρόεδρο Woodrow Wilson, το 1919. Το έγγραφο υποστήριξε την ανάγκη δημιουργίας ενός διεθνούς οργανισμού για τη διατήρηση της ειρήνης και την επίλυση διαφορών με διαιτησία, σε αντίθεση με τον πόλεμο [Γκίλμπερτ Μάρει στο yourdictionary.com, (ημ. προσβ. 12-5-2018)].

¹²⁷⁴ *News*, 4 Ιανουαρίου 1936.

¹²⁷⁵ Peter Wilson, "Gilbert Murray and international relations: Hellenism, liberalism, and international intellectual cooperation as a path to peace", *Review of International Studies*, vol. 37, no. 2, British International Studies Association, April 2011, σσ. 881 - 909.

¹²⁷⁶ Ο Murray πέθανε στις 20 Μαΐου 1957, στην Οξφόρδη. Είχε αποσυρθεί από τη διδασκαλία στο πανεπιστήμιο, αλλά πάντα παρέμενε κοντά στο ίδρυμα. Μετά τον θάνατό του, η οικογένεια, οι φίλοι και συνάδελφοι του, δημιούργησαν ένα ταμείο κεφαλαίων για τη διενέργεια τιμητικών διαλέξεων (*Canberra Times*, 22 Μαΐου 1957).

¹²⁷⁷ <https://www.abebooks.com/Oedipus-King-sophocles-Murray-Gilbert-Translator/3242037942>, (ημ. προσβ. 12-9-2022).

2) Μετάφραση και πρόσληψη αρχαίας τραγωδίας

Η μετάφραση ιδωμένη ως φορέας πολιτισμικών διαμεσολαβήσεων κλήθηκε να προωθήσει τη μετακένωση αμφιλεγόμενων εννοιών και ιδεών.¹²⁷⁸ Η επιστροφή στο πρωτότυπο, στη ρίζα της αρχαίας τραγωδίας, επιτεύχθηκε με την επαφή απευθείας του κειμένου μέσα από την αγγλική μετάφραση. Οι χρονικές συγκυρίες και ιστορικοί σταθμοί οπωσδήποτε έπαιξαν ρόλο στην πρόσληψη και αξιολόγηση των θεωριών της «Ποιητικής», που τελούσαν σε σχέση με τις κοινωνικές, πολιτιστικές δομές και πλαίσια των εποχών. Η Αυστραλία αν και νεότερη σε κουλτούρα εθνοπολιτεία ευρίσκετο στο επίκεντρο διεθνών εξελίξεων.¹²⁷⁹

Ο Murray για την παράσταση του *Οιδίποδα*, που παρουσιάστηκε το 1912 στη “Royal Opera” στο Covent Garden του Λονδίνου, σε δική του μετάφραση και οδηγίες σκηνοθεσίας με χορό ημιαγρίων ιθαγενών ανέφερε χαρακτηριστικά:¹²⁸⁰ «Η ιστορία του *Οιδίποδα* καθαυτή δεν είναι ελληνική. Ανήκει στις σκοτεινές περιοχές του προελληνικού βαρβαρισμού. Ο Reinhardt στο ανέβασμα του *Οιδίποδα* υπήρξε εν μέρει Μινωίτης, εν μέρει Μυκηναίος, εν μέρει Ανατολίτης και προς μεγάλο μου θαυμασμό, εν μέρει βάρβαρος.¹²⁸¹ Οι ημίγυμνοι φορείς των πυρσών με τα πρωτόγονα ρούχα και τα μακριά μαύρα μαλλιά, έκαναν την καρδιά μου να σκιρτήσει από χαρά.¹²⁸² Δεν νομίζω ότι ο μέσος Άγγλος με ανώτερη μόρφωση μπορεί να καταλάβει αυτό το δράμα.¹²⁸³ Το παρατηρώ στα περισσότερα έργα που γράφουν άνθρωποι που βρίσκονται στην Οξφόρδη και μου τα στέλνουν. Τα γράφουν με ένα σαιξπηρικό τρόπο, ενώ ενδιαφέρονται κυρίως για τη λογοτεχνία και τη ρητορική, παρά για το δράμα».¹²⁸⁴ Ο Murray επηρέασε βαθύτατα την αυστραλιανή διανόηση.

Η βαθιά επίδραση που άσκησε στους Αυστραλούς η σαιξπηρική δραματουργία,

¹²⁷⁸ Οι μεταφραστές των αρχαίων ελληνικών κειμένων, καλούνταν να μεταφέρουν την αρχαιοελληνική παράδοση, μέσα από τη δυτικοευρωπαϊκή κουλτούρα, που είχε αναπτυχθεί μετά τη διαμεσολάβηση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, όπου δια μέσου του Πλάτου και του Τερέντιου, γνώρισε η Δύση την αρχαία ελληνική τραγωδία, τον Ben Jonson και τη σαιξπηρική δραματουργία (βλ. και Ariane Nada Helou, *Translation and Performance of Greek Tragedy in the Cinquecento*, Thesis, University of California, Berkeley 2003, σσ. 9 - 41).

¹²⁷⁹ Η Αυστραλία συσσωρεύει γύρω της ένα ποικίλο πολιτισμικά δυναμικό τάσεων, καθώς διαφορετικές κουλτούρες εθνοτήτων συνυπήρχαν αρμονικά. Η αυστραλιανή διανόηση αναμετρήθηκε με την αρχαιοελληνική δραματουργία έχοντας τις προσλαμβάνουσες του ελισαβετιανού δράματος (βλ. και C. Mooney & J. Ramsland, “The classical curriculum and Sydney College 1835-1845: the making of colonial Etonians”, *Melbourne Studies in Education*, vol. 35, no. 1, Melbourne 1994, σσ. 134 - 148).

¹²⁸⁰ *Sunday Times*, 17 Μαρτίου 1912.

¹²⁸¹ Ο Max Reinhardt είχε αναλάβει τη σκηνογραφία και τα κοστούμια της παράστασης (ό.π.).

¹²⁸² Οι ιστορικοί μύθοι εκπορεύονται από μία εποχή όπου καμία παραδοσιακή φωνή δεν φθάνει σε μεταγενέστερους χρόνους. Οφείλουν την καταγωγή τους σε φιλοσοφήματα, ή προήλθαν από αμιγώς ποιητικά έργα. Ακόμα, είναι δυνατόν να κατάγονται από τη σκοτεινή περίοδο της προϊστορίας, την αρχαία ιστορία του κόσμου και του ανθρώπινου γένους (Φ. Σέλλινγκ, *Περί μύθων*, εκδ. Θυμέλη, Αθήνα 1995, σσ. 52 - 53).

¹²⁸³ Σύμφωνα με τον Murray οι Ευρωπαίοι προσεγγίζουν διανοητικά την αρχαία τραγωδία και την κρίνουν με τον τρόπο που ο Καντ θα έκρινε την ηθική φιλοσοφία. Είναι παράξενο καθώς πολλοί από αυτούς είναι υπέρ του ανανεωμένου θεατρικού κινήματος, αλλά έχουν τόσο μικρή αντίληψη (περιορισμένη) για το δράμα. Ενδιαφέρονται για τον σοσιαλισμό, τα κοινωνικά προβλήματα, τη σκηνική παρουσία, την ψυχολογία, αλλά οι περισσότεροι από αυτούς χάνουν την ουσία που βρίσκεται στον σκοπό, ή στη μέθοδο (*Sunday Times*, ό.π.).

¹²⁸⁴ Ο αδελφός του καθηγητή Murray ήταν κυβερνήτης στην Παπούα και είχε, όπως ο καθηγητής, μία έντονη συμπάθεια για τους ημίγυμνους αγρίους. Είχε γράψει ένα βιβλίο για τους Παπούα ιθαγενείς, το οποίο επρόκειτο να εκδοθεί σύντομα στο Λονδίνο (*Warwick Daily News*, 16 Σεπτεμβρίου 1925).

τους ώθησε να αντιληφθούν τους τραγικούς κλασικούς χαρακτήρες του αρχαίου δράματος μέσα από αυτή την οπτική. Η αυτοτύφλωση του *Οιδίποδα* γινόταν αποδεκτή, καθώς το ίδιο είχε διαπράξει και ο βασιλιάς *Ληρ* στον Shakespeare.¹²⁸⁵ Η *Κλυταιμνήστρα* αντίστοιχα ήταν η *Λαίδη Μάκβεθ* της αρχαιότητας. Παρά τα κοινά της χαρακτηριστικά με τον σαιξπηρικό χαρακτήρα παρουσίαζε ιδιώματα που την τοποθετούσαν ως χαρακτήρα στη σφαίρα της φαντασίας. Όμως για τον αρχαίο κόσμο, τα χαρακτηριστικά αυτά αποτελούσαν δεινή πραγματικότητα. Η *Κλυταιμνήστρα* δεν εκπροσωπούσε απλώς μία τερατώδη αρχετυπική μορφή ανθρώπινης διαστροφής, αλλά ένα όργανο θεϊκής αντεκδίκησης που έφερνε εις πέρας την αποστολή εκπλήρωσης της «αράς». Στον *Αγαμέμνονα* η κατάρα της οικογένειας συνδέεται με το «αμαρτία γονέων παιδεύουσι τέκνα», την άτεγκτη εβραϊκή ρήση. Ο *Αγαμέμνονας* τιμωρήθηκε για το τερατώδες έγκλημα που διέπραξε ο πατέρας του *Ατρέας* εναντίον του αδελφού του. Η πρώτη ποινή που του επιβλήθηκε από την κληρονομική κατάρα, ήταν να θυσιάσει την αθώα κόρη του *Ιφιγένεια*.¹²⁸⁶ Αλλά και η *Μήδεια* του Ευριπίδη παρόλο που εκπροσωπούσε φανταστικές αντιλήψεις για την τύχη, την αμαρτία και την τιμωρία, δεν ήταν αντίθετη με τα σαιξπηρικά πρότυπα.¹²⁸⁷

Αγαμέμνονας, 1886

[*Sydney Mail and New South Wales Advertiser*, 19 Ιουνίου 1886]

¹²⁸⁵ *Sydney News*, 7 Αυγούστου 1923.

¹²⁸⁶ Η εξέλιξη του σχήματος της υπερφυσικής εκδίκησης έκανε τη βασίλισσά του να γίνει μοιχαλίδα και τελικά να βάνει τα χέρια της με το αίμα του άντρα της. Η σημασία όμως ενός τέτοιου έργου μπορούσε να εκτιμηθεί στο ελάχιστο, από ένα σύγχρονο κοινό (*Sunday Times*, ό.π.).

¹²⁸⁷ *The Daily Telegraph*, 20 Ιανουαρίου 1927.

Το ζεύγος Duncan με το γιό τους Menalka
[*Telegraph*, 10 Ιουλίου 1909]

3) Επιστροφή στην αρχαιότητα

Μέσα από τις παγκόσμιες ανακατατάξεις και τις πνευματικές διεργασίες των διαλέξεων, μεταφράσεων και παραστάσεων αρχαίας τραγωδίας, το κίνημα αναγέννησης της αρχαιότητας ήταν φυσικό να επιστρέψει στην κοιτίδα δημιουργίας του, την Αθήνα. Ιδεολογικά καλλιτεχνικά ρεύματα σε Ευρώπη και Αμερική έφεραν σε επαφή διανοούμενους με κοινά οράματα και ανησυχίες, που τα μετέφεραν στον καθημερινό τους βίο.¹²⁸⁸ Ο αυστραλιανός τύπος παρακολουθούσε τις διαδρομές του εκκεντρικού ζεύγους Duncan με το γιό τους Menalka. Η εμφάνισή τους στο Hyde Park του Λονδίνου, στην Αμερική, ή την Ελλάδα ήταν πάντοτε ιδιαίτερο γεγονός και η κλασική τους περιβολή σπάνιο αξιοθέατο.¹²⁸⁹

Το 1904 σε επίσκεψή της στην Αθήνα η Isadora Duncan έδωσε παράσταση χορών στο «Δημοτικό Θέατρο Αθηνών», με ενδυμασία αρχαίας Ελληνίδας, με τη συνδρομή του αδελφού της Raymond που ήταν επίσης ενδεδυμένος με παρόμοιο τρόπο.¹²⁹⁰ Την παράσταση παρακολούθησε η βασιλική οικογένεια, που τη συνεχάρη ιδιαίτερος.¹²⁹¹

Ο ζήλος των Ελλήνων καλλιτεχνών και ερασιτεχνών για το αρχαίο θέατρο άρχισε να εκδηλώνεται από τα πρώτα κιόλας χρόνια βασιλείας του Γεωργίου Α΄

¹²⁸⁸ Η Eva Palmer συνάντησε το ζεύγος Raymond και Πηνελόπη Duncan στο Παρίσι και λίγο αργότερα εμφανίζονταν να υφαίνον αρχαιοελληνικούς χιτώνες σε αργαλειούς. Στη συνέχεια η Εύα Πάλμερ γνωρίστηκε με τον αδελφό της Πηνελόπης, Άγγελο Σικελιανό με τον οποίο, μετά το γάμο τους εργάστηκαν από κοινού για την υλοποίηση της Δελφικής ιδέας (βλ. και Artemis Leontis, *A life in ruins*, Princeton University Press, 2019, σσ. 32 - 57).

¹²⁸⁹ *Evening Journal*, 24 Νοεμβρίου 1903 και *Telegraph*, 10 Ιουλίου 1909.

¹²⁹⁰ Ο χορός της Duncan δεν έμοιαζε καθόλου με ο,τιδήποτε συνήθως φαίνεται στη σκηνή, ήταν απλός και αντισυμβατικός και είχε προφανώς μελετηθεί προσεκτικά από τις μορφές και τις πόζες σε αρχαία αγγεία (*Leader*, 30 Ιανουαρίου 1904).

¹²⁹¹ Ο.π.

εξαιτίας της ανασκαφής του «Ωδείου Ηρώδου Αττικού», όπου πρωτοπαίχτηκε ο *Οιδίπους Τύραννος* από φοιτητές στο πρωτότυπο το 1868.¹²⁹²

Τη μεγάλη ώθηση όμως έδωσε ο Άγγελος και Εύα Σικελιανού με τις Δελφικές Εορτές το 1927 και 1930.¹²⁹³ Από τότε ξεκίνησε το αρχαίο δράμα να προσλαμβάνει πανελλήνια σημασία και να προκαλεί το ενδιαφέρον του εξωτερικού. Οι Έλληνες ομογενείς της Αυστραλίας συγκέντρωσαν χρήματα για τους εορτασμούς της εκατονταετηρίδας της ανεξαρτησίας της Ελλάδας διοργανώνοντας θεατρικές εκδηλώσεις σε Μελβούρνη, Σύδνεϋ, Βρισβάνη και αλλού.¹²⁹⁴ Το 1930 ο Αντώνιος Λεκατσάς κατέθεσε το ποσό που συγκέντρωσαν οι Έλληνες ομογενείς στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, υπέρ των διοργανώσεων του Άγγελου Σικελιανού και αντιπροσώπευσε τους ομογενείς της Αυστραλίας στους εορτασμούς.¹²⁹⁵

Η Εύα Σικελιανού με το γιό της Γλαύκο στην Ελλάδα, 1922
[*Arizona Republicans*, 11 Ιανουαρίου 1922]

¹²⁹² Ακολούθησαν πολλές προσπάθειες, όπως η χιμαιρική αττικιστική Εταιρία Διδασκαλίας Αρχαίων Δραμάτων του Μιστριώτη, η εργασία του παλαιού Βασιλικού Θεάτρου στα 1903, η εργασία των θιάσων Μαρίκας Κοτοπούλη, Κυβέλης και της Εταιρείας του Ελληνικού Θεάτρου που έδωσε ευκαιρία στον Φώτο Πολίτη να σκηνοθετήσει *Οιδίποδα Τύραννο* στα 1919, με πρωταγωνιστή τον Αιμίλιο Βεάκη (*Εθνικόν Βήμα*, 9 Ιανουαρίου 1952).

¹²⁹³ Είχαν εγκατασταθεί στην Ελλάδα και εργαζόντουσαν για τη διάδοση της δελφικής ιδέας. Όπως είχε αναφέρει χαρακτηριστικά ο Τύπος, δίδασκαν τους Έλληνες να είναι Έλληνες (*Arizona Republicans*, 11 Ιανουαρίου 1922).

¹²⁹⁴ Βλ. κεφ. ερασιτεχνικό θέατρο Ελλήνων ομογενών.

¹²⁹⁵ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 27 Αυγούστου 1930.

Χορός στον *Προμηθέα Δεσμώτη*, ως φιγούρες αρχαίων αγγείων
[*Evening Star*, 30 Οκτωβρίου 1927]

Η Εύα Σικελιανού είχε κατορθώσει να διαδώσει παγκοσμίως το αρχαιοελληνικό πνεύμα.¹²⁹⁶ Ο αυστραλιανός και ο ομογενειακός τύπος αναφέρθηκαν στην παράσταση του *Προμηθέα Δεσμώτη* του Αισχύλου το 1927 στους πρόποδες του Παρνασσού, που δόθηκε με χειροποίητους χιτώνες και οι πόζες του χορού είχαν αντιγραφεί από αρχαιοελληνικά αγγεία.¹²⁹⁷ Αλλά και το 1930 όταν παρουσιάστηκαν οι *Ικέτιδες* του Αισχύλου στους Δελφούς, δημοσιεύματα μνημόνευαν τη σκηνοθεσία της Ε. Σικελιανού που είχε συνενώσει στοιχεία από κάθε μορφή αρχαίας τέχνης, εμφανίζοντας τις κόρες του χορού να ομοιάζουν με αγάλματα των πρόσφατων ανασκαφών.¹²⁹⁸ Ήδη πριν από τις παραστάσεις, το 1925 είχε εκθέσει στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης Νέας Υόρκης κοστούμια που σχεδίασε για να χρησιμοποιηθούν στο ανέβασμα των έργων του αρχαιοελληνικού δράματος.¹²⁹⁹

¹²⁹⁶ Το παγκόσμιο ενδιαφέρον που συγκέντρωσε η παράσταση του *Προμηθέα Δεσμώτη* του Αισχύλου, δεν ήταν αρκετό για την Εύα Σικελιανού που επεδίωκε να γίνουν συμμετοχοί του αρχαίου τρόπου ζωής και των τεχνών οι χωρικοί των περιοχών της Ελλάδας. Τον επόμενο χρόνο ευρίσκειτο στην Αμερική δίνοντας διαλέξεις στο Μουσείο της Βαλτιμόρης και στην Ουάσιγκτον, ενώ υψηλές προσωπικότητες της Αμερικής και της Ελλάδας ήταν διαρκώς προσκεκλημένοι της (*Washington Times*, 16 Ιανουαρίου 1928).

¹²⁹⁷ Το ζεύγος Σικελιανού επέλεξε τις πιο όμορφες και ταλαντούχες κόρες των Αθηνών που εθελοντικά συμμετείχαν στα χορικά του *Προμηθέα Δεσμώτη* του Αισχύλου, με μουσική σύμφωνα με τον αρχαίο τρόπο. Πριν την παράσταση προηγήθηκε μία πομπή με χορωδιακά άσματα (*Register*, 23 Μαρτίου 1927).

¹²⁹⁸ Βλ. και *Coronado Journal*, vol. xviii, no. 33, 13 Αυγούστου 1930.

¹²⁹⁹ Τα κοστούμια της έκθεσης τα είχε υφάνει η ίδια σε χειροποίητο αργαλειό που χρησιμοποιούσαν και οι αγρότισσες στην Ελλάδα, με σχέδια εμπνευσμένα από αρχαιοελληνικά αγγεία και γλυπτά. Ήταν σχεδιάστρια και υφάντρια μάλλινων και μεταξωτών και είχε ενδυματολογικά στολίσει τις παραστάσεις

Ο αυστραλιανός τύπος αναφερόταν στη ζωή της ακτιβίστριας του κλασικού πνεύματος: Η ίδια κυκλοφορούσε με χιτώνες και σανδάλια. Είχε δημιουργήσει μία αναγέννηση στην παλιά ελληνική χειροτεχνία στην Ελλάδα και κέρδισε χρυσό μετάλλιο για τη δουλειά της στην έκθεση του Παρισιού το 1926. Έδινε συχνά διαλέξεις για την ελληνική τέχνη και την ενδυματολογία, προβάλλοντας τον αρχαιοελληνικό τρόπο ζωής.¹³⁰⁰ Με την καλλιτεχνική της φύση είχε παρουσιάσει ένα μοναδικό θέαμα στο αρχαίο θέατρο των Δελφών, όμως όλη της η ζωή ήταν μία μορφή τέχνης. Ως αποτέλεσμα, όλοι οι επίσημοι παρευρισκόμενοι ήταν εντυπωσιασμένοι.

Στην παράσταση του *Προμηθέα Δεσμώτη* του Αισχύλου οι Αμερικανοί ρεπόρτερ ενθουσιάστηκαν με τα σύγχρονα λεωφορεία (Reos), που μετέφεραν από την Αθήνα τους συντελεστές της παράστασης. Φωτογράφησαν τις κοπέλες του χορού εξερχόμενες από το όχημα δίπλα στο αρχαίο θέατρο, σε μια ζωηρή αντίθεση της αρχαιοελληνικής ενδυμασίας τους με τον σύγχρονο τρόπο ζωής. Παρομοίασαν την Ελλάδα με τη νότια Καλιφόρνια, έναν ειδυλλιακό τόπο που παρείχε παράλληλα όλες τις ανέσεις του αμερικάνικου τρόπου ζωής!¹³⁰¹ Αλλά και οι Αυστραλοί αναφέρθηκαν με θαυμασμό στα εξελιγμένα μηχανοκίνητα μέσα που επιστρατεύθηκαν για την εξυπηρέτηση των θεατών στην παράσταση στους Δελφούς.¹³⁰² Ήδη, το ενδιαφέρον των Αυστραλών για τους Δελφούς και τις αρχαιότητες της Ελλάδας, είχε ξεκινήσει από τους Βαλκανικούς πολέμους (και τη συμμετοχή τους στη μάχη της Καλλίπολης) και αναφέρονταν με την ίδια οικειότητα για την Αθήνα, όπως για το Σίδνεϊ.¹³⁰³

Ο χορός του *Προμηθέα Δεσμώτη*, εξερχόμενος από λεωφορείο
[*San Pedro Daily News*, 4 Ιουνίου 1927]

του Αισχύλου και του Ευριπίδη στο Φεστιβάλ του 1927-30. Επίσης ήταν καθηγήτρια βυζαντινής μουσικής στην Αθήνα, κάτοχος του πτυχίου «Master of Byzantine Music» από την Ελληνορθόδοξη εκκλησία και η πρώτη γυναίκα που τιμήθηκε ποτέ με αυτόν τον τίτλο (*Tribune*, 17 Οκτωβρίου 1936).

¹³⁰⁰ Ο.π.

¹³⁰¹ *San Pedro Daily News*, 4 Ιουνίου 1927

¹³⁰² *Register*, 23 Μαρτίου 1927.

¹³⁰³ Άρθρο εφημερίδας του 1925, πρότεινε τους Δελφούς για μια έξοδο του Σαββατοκύριακου από την αθηναϊκή πρωτεύουσα, κατά τη διάρκεια πιθανής επίσκεψης Αυστραλών για να δουν τους Αθηναίους φίλους τους. Στους Δελφούς είχε το θέρετρό του και ο Αμερικανός ελληνιστής George Cram Cook που είχε αποβιώσει το 1924 και είχε συνθέσει το έργο *The Athenian Women*. Ωστόσο, όπως ανέφερε ο δημοσιογράφος, θα ήταν υποχρεωμένος κανείς να κοιμηθεί σε αγροικία με κότες γύρω από το κεφάλι του (*West Australian*, 7 Αυγούστου 1925).

Σκηνικά στον *Αγαμέμνονα*, Σύδνεϋ 1886
 [The Australian Town and Country Journal, 19 Ιουνίου 1886]

4) Το ζήτημα της γλώσσας του δράματος

Η γλώσσα παρουσίασης του αρχαίου δράματος στα πλαίσια της αναβίωσής του, ήταν ένας προβληματισμός που απασχόλησε έντονα και την νεοελληνική διανόηση.¹³⁰⁴ Η αυστραλιανή παράσταση του *Αγαμέμνονα* του 1886, που προηγήθηκε της ελληνικής παράστασης της *Αντιγόνης* του Σοφοκλή στα αρχαία ελληνικά (1888), αν και παρακολουθούσε την παγκόσμια στροφή και στάση της ακαδημαϊκής διανόησης της εποχής, κατακρίθηκε δριμύτητα.¹³⁰⁵ Οι αντιδράσεις οφείλονταν στο γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του ακροατηρίου δεν ήταν σε θέση να κατανοήσει την γλώσσα. Η μεγάλη αίθουσα του Πανεπιστημίου ήταν κατάμεστη από την ελίτ του Σύδνεϋ για την παράσταση του *Αγαμέμνονα* του Αισχύλου, όμως το πλήθος των φορολογουμένων της αποικίας, από τους οποίους το κράτος πλήρωνε το Πανεπιστήμιο, αμφέβαλε εάν προσέφερε κάτι η παράσταση στο έθνος. Θα έκανε δημοφιλή την ελληνική γλώσσα, τη φυσική μήτρα και το όχημα των σκέψεων που αποτέλεσαν την κινητήρια δύναμη του κόσμου και θα κινητοποιούσε έτσι τους Αυστραλούς; Οι ίδιοι θεωρούσαν ότι θα ήταν αξιοθρήνητοι, «εάν αυτό το οποίο περιέχεται στην ελληνική γλώσσα το απολαμβάνουν μόνο αυτοί που την κατέχουν».¹³⁰⁶

¹³⁰⁴ Το ζήτημα της γλώσσας έλαβε διαστάσεις με μορφή κινήματος, όταν το 1903 φοιτητές διεκδίκησαν τη ματαίωση της παράστασης της *Ορέστειας* του Αισχύλου από το Βασιλικό Θέατρο, για τον λόγο ότι θα παρουσιαζόταν στη δημοτική γλώσσα (Νάντια Ρούσσου - Έλενα Μπαζίνη - Εβίτα Τσιώλη, *Ματιάς στην αναβίωση του αρχαίου δράματος στη νεότερη Ελλάδα, ό.π.*).

¹³⁰⁵ Το 1888 η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή παρουσιάστηκε στο Δημοτικό Θέατρο Αθηνών με αφορμή την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Η απόδοση του λόγου ήταν στα αρχαία ελληνικά, αλλά χωρισμένη σε πράξεις. Η παράσταση αυτή αποτέλεσε απόδειξη της προσπάθειας των ανθρώπων που ασχολήθηκαν με το αρχαίο δράμα να ξεφύγουν από την ευρωπαϊκή επιρροή. Ο Μιστριώτης χρησιμοποίησε μουσική του Ιωάννη Σακελλαρίδη, που βασίζετο σε δημοτικά τραγούδια και βυζαντινά κοντάκια, ενώ ο αρχαίος λόγος αποδόθηκε κατευθείαν από το πρωτότυπο (ό.π.). Είχε βέβαια παρουσιαστεί και ο *Οιδίπους Τύραννος* από φοιτητές στο πρωτότυπο το 1868 (*Εθνικόν Βήμα, ό.π.*)

¹³⁰⁶ «Πόσοι κατάλαβαν κάτι εκτός από ασυναρτησίες, μέσα στην αδιάφορη σκηνική ερμηνεία; Υπήρχαν

Ένα μέρος του εγχώριου τύπου αποδοκίμαζε την παράσταση του *Αγαμέμνονα*, αναφέροντας ότι «ήταν μια σειρά από ακατανόητα tableaux vivants που είχαν σκοπό τη διαπαιδαγώγηση της ελίτ του Σύδνεϋ. Ήταν μια ισχνή απομίμηση, παρηκμασμένων εθίμων των Πανεπιστημίων Cambridge και Oxford.¹³⁰⁷ Η είσοδος ήταν ελεύθερη, αλλά πολλά καθίσματα έμειναν κενά. Αν οι μεγαλειώδεις αρχαίες ελληνικές σκέψεις είχαν τη δύναμη να κινητοποιούν τόσο βαθιά τα λεπτότερα αισθήματα της ανθρώπινης φύσης, γιατί η φιλανθρωπία έμεινε ανέπαφη χθες βράδυ; Μήπως γιατί η πλειοψηφία του κοινού ξέχασε τα ελληνικά της, ή μήπως πρέπει να πούμε ανοιχτά ότι η φιλανθρωπία όπως και τα ελληνικά, ήταν για την ελίτ ένα μάθημα που ποτέ δεν έμαθε;»¹³⁰⁸

Αντίστοιχα, η παράσταση του *Οιδίποδα Τύραννου* του Αθηναϊκού Θιάσου στην Αυστραλία το 1923, απογοήτευσε μία μερίδα Αυστραλών που αναρωτήθηκαν εάν κρύβονταν στον Σοφοκλή οι αποχρώσεις του Grand Ghigniol, καθώς ο *Οιδίποδας* έσκιζε μόνος του τα μάτια του.¹³⁰⁹ Ήταν αμφίβολο αν το κοινό του που παρακολούθησε τον *Οιδίποδα Τύραννο* του Αθηναϊκού Θιάσου παρακολούθησε μία παράσταση όπως όταν διοργανώθηκε στην αρχαία Αθήνα. Οι ηθοποιοί δεν φορούσαν μάσκες για να μεγεθύνουν τις φωνές τους, ούτε υπήρχαν οι ανάλογες συμβάσεις με το υπαίθριο θέατρο του Διονύσου. Επιπλέον, οι καθηγητές και οι φοιτητές των αρχαίων ελληνικών των πανεπιστημίων της Αυστραλίας παρατήρησαν ότι η παράσταση που παρακολούθησαν ήταν σε νεοελληνική απόδοση και «τα μηνύματα του Σοφοκλή ήλθαν σκονισμένα από μακριά, ανάμεσα από τους ήχους που άφηναν τα αυτοκίνητα των σύγχρονων Αθηναίων, καθώς το κείμενο της τραγωδίας ήταν μια νεοελληνική παράφραση του καθηγητή Αντωνούδη».¹³¹⁰

5) Διαλέξεις για το αρχαιοελληνικό θέατρο

Διαλέξεις με θεματική ενότητα το αρχαίο ελληνικό θέατρο, δίνονταν συχνά από τους ακαδημαϊκούς καθηγητές. Το 1923 δόθηκε διάλεξη από τον καθηγητή Woodhouse στο “Kings Hall” του Σύδνεϋ υπό την αιγίδα του Sydney Repertory Theatre για το ελληνικό θέατρο σε πολυπληθές κοινό.¹³¹¹ Το θέμα της ομιλίας πλαισιώθηκε από διαφάνειες που απεικόνιζαν ερείπια αρχαίων ελληνικών θεάτρων, κατόψεις και σύγχρονες προσπάθειες αποκατάστασης.¹³¹² Σύμφωνα με τον καθηγητή «υπήρχαν

έστω 20 από τους 1.200 παρευρισκόμενους που θα μπορούσαν να σκεφθούν στα ελληνικά; Υπήρχαν 100 που μπορούσαν να παρακολουθήσουν τον λόγο με τη βοήθεια της αγγλικής μετάφρασης; Δεν πρέπει να αμφιβάλουμε σε σχέση με την απάντηση» (*The Globe*, ό.π.).

¹³⁰⁷ Ήταν λεπτεπίλεπτα εκλεκτική και εξαισιώως ανόητη και δεν συνεισέφερε στην πραγματική μόρφωση. Θα μπορούσε να της δικαιολογήσει κανείς ότι είχε καλές προθέσεις. Η ελίτ του Σύδνεϋ χθες το βράδυ είχε μία εξαιρετική ευκαιρία να επανορθώσει για τις κληρονομικές της αμαρτίες που ο Αρχιεπίσκοπος έχει καταγγείλει από του θρόνου (ό.π.).

¹³⁰⁸ Ο.π.

¹³⁰⁹ Η πράξη του είναι αποδεκτή εφόσον το ίδιο είχε κάνει και ο Shakespeare με τον Βασιλιά *Λήρ* (*Sydney News*, 7 Αυγούστου 1923).

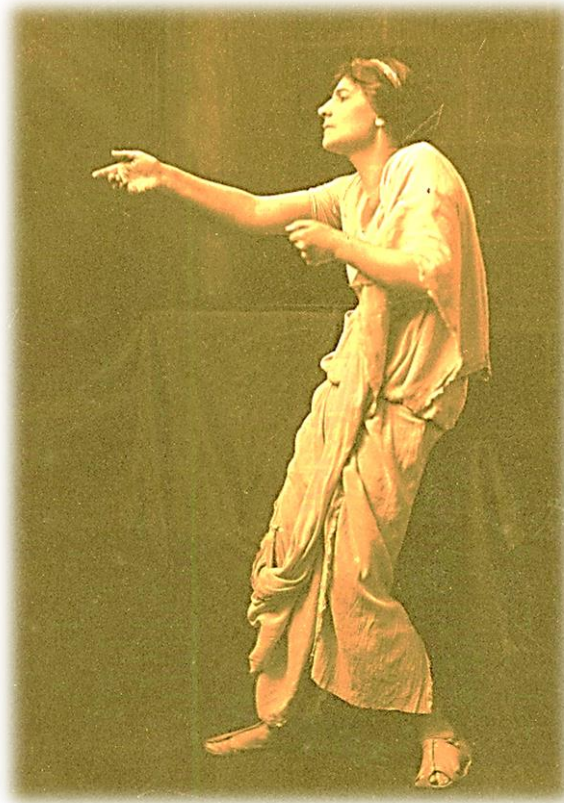
¹³¹⁰ Ο.π.

¹³¹¹ Ο καθηγητής Woodhouse, ελληνιστής πανεπιστημιακός και αναγνωρισμένος ακαδημαϊκός, επισκεπτόταν συχνά την Ελλάδα συμμετέχοντας στις ανασκαφές του θεάτρου της Μεγαλοπόλεως στην Αρκαδία. Παρίστατο και σε εκδηλώσεις της ομογένειας μαζί με τους φοιτητές του Πανεπιστημίου Σύδνεϋ, παρουσιάζοντας αρχαιοελληνικά δράματα (*The Sydney Morning Herald*, 27 Οκτωβρίου 1937).

¹³¹² *The Daily Herald*, 8 Ιουνίου 1923 και *The Daily Telegraph*, 9 Ιουνίου 1923.

σημαντικές διαφορές, ανάμεσα στο αρχαίο ελληνικό έργο και το σύγχρονο. 1) Η έννοια του θεατρικού έργου ήταν συνδεδεμένη με τη θρησκεία. 2) Το ελληνικό δράμα διατελούσε σε συνάφεια με την πολιτεία και δεν ήταν ζήτημα ιδιωτικής πρωτοβουλίας. 3) Οι δραματουργικές παραστάσεις των Ελλήνων είχαν τη μορφή διαγωνισμών που ακολουθούσαν την πορεία ενός αγώνα, ενώ επιχορηγούνταν από τα έσοδα της δημόσιας φορολόγησης».

Στο Hobart Τασμανίας στις 19 Νοεμβρίου 1927, σε διάλεξη που πραγματοποιήθηκε στο “Town Hall” από το Hobart Repertory Theatre Society, ο ομιλητής Masterman με τη συνδρομή της αδελφής του, παρουσίασε ένα λαμπρό διάλογο μεταξύ *Μήδειας* και *Ιάσονα*, απόσπασμα από το ομώνυμο έργο του Ευριπίδη σε μετάφραση Murray, που προκάλεσε μία ζωνηρή εντύπωση για τον επίκαιρο χαρακτήρα του. Στο τέλος, συνοψίζοντας ο ομιλητής ανέφερε ότι «ο διάλογος ακούγεται τρομακτικός, αλλά εάν παιζόταν και ερμηνευόταν κατάλληλα θα μπορούσε να ανεβασθεί στη σκηνή αυτοτελώς, καθώς το κείμενο είναι συγκλονιστικό».¹³¹³ Η *Μήδεια*, «μία άγρια γυναίκα που υποφέρει», θα μπορούσε να είναι ένα σύγχρονο έργο που προσφέρει κατά κύριο λόγο ψυχαγωγία.¹³¹⁴ Πληρεί όμως και τις προϋποθέσεις του Bradley που ορίζει την τραγωδία σαν μια ιστορία ανθρώπινων πράξεων που προκαλούν εξαιρετική καταστροφή.

Dorothea Spinney ως *Μήδεια*, γύρω στο 1925
[Αρχειό La Trove]

¹³¹³ *Mercury*, 30 Νοεμβρίου 1927.

¹³¹⁴ Η ιστορία της *Μήδειας* είχε τεράστια απήχηση και στους ιθαγενείς Αυστραλούς και ευνοούσε τη δημιουργία μιας «διαπολιτισμικής αισθητικής» (S. Bramarchi, *Stages of The World, On the subject of drama*, in D. Hornbrook ed., Routledge London, 1998, σ. 24).

Η *Μήδεια* του Ευριπίδη, σύμφωνα και με τον Murray, προσφέρει αυτή την κλιμακούμενη καταστροφή στο έπακρον, γιατί αν και βάρβαρη έχει ανθρώπινα συναισθήματα.¹³¹⁵ Αλλά επειδή αυτά είναι διαστροφικά, χρησιμοποιεί τρόπους εκδίκησης πολύ πέρα των ορίων της ανθρώπινης δικαιοσύνης.¹³¹⁶ Πρόκειται για ένα έργο που δεν είναι ευχάριστο στο ακροατήριο και κλείνει με τρόπο αμφιλεγόμενο. Αν και ο Ευριπίδης ήταν ένας επαναστάτης ενάντια σε κάθε είδους συμβάσεις, ένας μέσος θεατής δεν θα ήταν σε θέση να το εκτιμήσει, καθώς συνήθως το κοινό δεν αρέσκεται σε ένα αινιγματικό έργο.

Από το 1909 μία σειρά τριών διαλέξεων είχαν πραγματοποιηθεί στο Πανεπιστήμιο της Αδελαΐδας στο “Prince of Wales Theatre”, από τον καθηγητή Darnley Naylor. Στην πρώτη διάλεξη που έλαβε χώρα στις 20 Ιουλίου 1909 ενώπιον ενός μεγάλου ακροατηρίου παρουσιάστηκαν δύο τραγωδίες και μια κωμωδία, οι οποίες ανήκαν σε διαφορετικές σχολές δραματικής τέχνης και αντιπροσώπευαν καινοτόμες αλλαγές στη σύγχρονη σκέψη και κοινωνική πρακτική.¹³¹⁷ Ο καθηγητής επέλεξε τον *Προμηθέα Δεσμώτη* του Αισχύλου, τη *Μήδεια* του Ευριπίδη και τους *Βάτραχους* του Αριστοφάνη.¹³¹⁸ Ο Αισχύλος ήταν ο πρώτος που εισήγαγε τον διάλογο που διακρίνονταν από τη χορωδία. Ο *Προμηθέας Δεσμώτης* του Αισχύλου ήταν ένα έργο που ενέπνευσε συγγραφείς όπως ο Milton, Shelley, Byron και Goethe.¹³¹⁹ Η τραγωδία *Προμηθέας Δεσμώτης* για τις σύγχρονες αντιλήψεις ήταν μια σειρά από επεισόδια γραφικά και εντυπωσιακά, όπου δεν απουσίαζε το ενδιαφέρον για τους χαρακτήρες.¹³²⁰ Στην τραγωδία του όλοι οι χαρακτήρες έχουν κάτι το θεϊκό, ή έστω κάτι περισσότερο από το ανθρώπινο.¹³²¹ Η παρέμβαση του *Προμηθέα* ως διαμεσολαβητή της ανθρωπότητας, ήταν ή ίδια με εκείνη του Ιακώβ που είχε παλέψει με το θεϊκό, έως ότου εξανάγκασε

¹³¹⁵ Το 1875 μετά από επίσκεψή της στις Ηνωμένες Πολιτείες, η Adelaide Ristori περιόδευσε στην Αυστραλία, ερμηνεύοντας τους ρόλους της *Μήδειας* (Ευριπίδης), *Μαίρη Στιούαρτ*, *Ελισάβετ βασίλισσα της Αγγλίας*, έργο γραμμένο ειδικά για εκείνη από τον Paolo Giacometti (*The Argus*, 30 Αυγούστου 1875 και *Queenslander*, 27 Νοεμβρίου 1875).

¹³¹⁶ *The Daily Telegraph*, 20 Ιανουαρίου 1927.

¹³¹⁷ Οι ημερομηνίες συγγραφής των τριών έργων (467, 431 και 405 π.Χ.) κάλυψαν μια περίοδο κατά την οποία η Αθήνα αναδείχθηκε φωτεινή όπως ένας κομήτης στον κόσμο και στη συνέχεια πέρασε ξαφνικά στο σκοτάδι. Το 480 π.Χ. είδε τη νίκη της Σαλαμίνας, ενώ το 404 π.Χ. την πρακτική πτώση της αθηναϊκής αυτοκρατορίας (*Register*, 21 Ιουλίου 1909).

¹³¹⁸ Ο πρώτος γράφτηκε το 467 π.Χ., ο δεύτερος το 431 π.Χ. και ο τελευταίος το 405 π.Χ. Πολιτικά, η εποχή τους είδε την άνοδο και την πτώση της Αθήνας, ενώ στη θρησκευτική σφαίρα πέρασαν από τη σοβαρή πίστη του παλαιού προφήτη Αισχύλου, διαμέσου του κρύου ορθολογισμού του Ευριπίδη, στη συμβατική ευλάβεια και συντηρητική πολιτική σκέψη ενός Αριστοφάνη. Η τέχνη της τραγωδίας ξεκίνησε πρώιμα με μία αυστηρή απλότητα και μεγαλοπρέπεια στον Αισχύλο, εξελίχθηκε σε επιτηδευμένο ρεαλισμό στο τελευταίο έργο του Ευριπίδη, για να καταλήξει στις πανέμορφες σκηνές της αριστοφανικής κωμωδίας. Ωστόσο, είναι υπερβολική η αντίληψη της απλούστευσης του δράματος στο ξεκίνημά του. Το δράμα σήμαινε πάντοτε δράση, παρουσίαση μιας εικόνας, γεγονότος, ή ιστορίας, με κίνηση και υπόκριση (ό.π.)

¹³¹⁹ Κανένας Άγγλος μαθητής δεν θα μπορούσε να αναφερθεί στο έργο τους, εάν πρώτα δεν είχε μελετήσει την πηγή, το μεγάλο ποτάμι (Αισχύλο), από όπου προήλθαν οι σύγχρονοι παραπτόταμοι (ό.π.).

¹³²⁰ Το έργο αυτό μπορούσε να αφυπνίσει ένα αθηναϊκό ακροατήριο της εποχής του και ο Αισχύλος ήταν ιδανικός για τη σκηνή (ό.π.).

¹³²¹ Ο καθηγητής Naylor έδωσε παραδείγματα του αξιοσημείωτου λεξιλογίου του Αισχύλου και της όμορφης ροής της ποίησής του, ανέλυσε τις απόψεις του *Δία* και του *Προμηθέα*, όπως έχουν συλληφθεί από διάφορους συγγραφείς και πρόσθεσε ότι, ο Αισχύλος είχε κάνει θαύματα με μια άγρια παλιά ιστορία. Στη συνέχεια, αναφέρθηκε στη ζήλεια του θεού *Δία* και τη διάθεσή του να «καταστρέψει τον άνθρωπο τον οποίο είχε δημιουργήσει, από το πρόσωπο της γης» (ό.π.).

το Θεό να του χαρίσει το δώρο της ευλογίας.¹³²² Εάν ο Αισχύλος είχε συνενώσει τον Δία με τον Προμηθέα σε μία προσωπικότητα, θα είχε επιτύχει το υψηλότερο ιδεώδες στο οποίο η θεολογία θα μπορούσε ποτέ να βρεθεί, το ιδανικό της θείας δικαιοσύνης και της αγάπης του έρωτα.¹³²³ Ο καθηγητής Darnley Naylor όπως και άλλοι, έδινε διαλέξεις κάθε χρόνο στο Πανεπιστήμιο της Αδελαΐδας, αναλύοντας τους αρχαίους κλασικούς και τη σκέψη τους.¹³²⁴

Η δόκιμη ενασχόληση με τη αρχαία Ελλάδα σε κάθε γωνιά του πλανήτη, είχε ως φυσικό επακόλουθο το ενδιαφέρον αυτό να επιστρέψει στη χώρα από όπου ξεπήδησε η αρχαία τραγωδία και κάθε άλλη μορφή τέχνης.

Ο καθηγητής Naylor, δίνει διάλεξη υπό βροχή,
στους Βοτανικούς κήπους Αδελαΐδας, 1923
[State Library of S. Australia]

¹³²² Η ιστορία του παλιού κόσμου προσέφερε υλικό για τη δημιουργία μιας κατάστασης δραματικής αντιπαράθεσης. Η θείκη δικαιοσύνη συγκρούστηκε με τη θείκη αγάπη και την ανθρώπινη φύση που έπρεπε να συμπάσχει (ό.π.).

¹³²³ Οποιοσδήποτε, αγωνιζόταν για την αγάπη μέσα από τα βάσανα, θα κέρδιζε τα πάντα σε μία μέρα. Το «πάθος» του Θεού είναι «mathos» για τα παιδιά Του και οι πάσχοντες από τον Θεό αποκτούν σοφία για τη δημιουργία Του (ό.π.).

¹³²⁴ *The Advertiser*, 5 Αυγούστου 1908 και 19 Ιουλίου 1911.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΥΘΕΑΜΑΤΟΣ – ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

(Θεατρικοί χώροι – Θέατρα και κινηματοθέατρα)

- **Εισαγωγικά**

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, τα θεάματα επιδείξεων φυσικής ρώμης, μάγων και ταχυδακτυλουργών ήταν αγαπητά, στις μεγαλουπόλεις και τα προάστια της Αυστραλίας. Από το 1885 έως το 1897 ο Greek George και ο illusionist Canaris περιόδευσαν στην Αυστραλία για το εγχώριο κοινό από τη Ν. Αμερική, προσφέροντας ανάλογα θεάματα.¹³²⁵ Αργότερα, το 1939 οι παρουσιαστές πολυθέαματος Λεωνίδας Φωτεινός και Αντώνιος Κανάρης έδωσαν παραστάσεις για τους ομογενείς. Ο Λ. Φωτεινός με τις μαριονέτες του κατευθύνθηκε στην Αμερική στο τέλος της περιόδου του.

Η παρακολούθηση επί σκηνής θεαμάτων ήταν μια δημοφιλής ψυχαγωγική δραστηριότητα, αλλά το νέο ψυχαγωγικό είδος του βωβού κινηματογράφου είχε συναρπάσει τα πλήθη. Στις 13 Σεπτεμβρίου 1900, τέσσερις χιλιάδες άτομα παρακολούθησαν στο Δημαρχείο της Μελβούρνης το *Soldiers of the Cross*, που απεικόνιζε τη ζωή των πρώτων Χριστιανών.¹³²⁶ Μέχρι το 1910 η τεχνολογία είχε εισβάλει στην παραδοσιακή θεατρική σφαίρα. Οι κινούμενες εικόνες κατέστησαν τόσο δημοφιλείς, ώστε εκτόπισαν το παραδοσιακό θέατρο. Το ακροατήριο του λαϊκού θεάτρου προσελκυσήθηκε από τη βιομηχανία του κινηματογράφου, που αντικατέστησε το θέατρο βαριετέ ή ποικιλίας με την προβολή ομιλούντων εικόνων. Το έντονο ενδιαφέρον του κοινού για τη νέα αναδύμενη ψυχαγωγία του βωβού κινηματογράφου, εκμεταλλεύτηκαν και οι πρωτοπόροι Έλληνες ομογενείς. Επέδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διασκέδαση που προσέφερε η νέα τεχνολογία, συμμετέχοντας ως ηθοποιοί, παραγωγοί – σεναριογράφοι, επιχειρηματίες, διαθέτες ταινιών, μισθωτές, ή ιδιοκτήτες θεάτρων.¹³²⁷ Στο Launceston Τασμανίας, τη Μελβούρνη και τις μικρές πόλεις της ΝΝΟ ανήγειραν μοναδικά θέατρα που στέκουν αγέρωχα στον χρόνο ως μνημεία της ελληνοαυστραλιανής κληρονομιάς.

1) Πολυθέαμα

Α) John Hatzopoulos (Greek George)

Το 1895 και 1897 ο αθλητής πάλης Greek George έδωσε παραστάσεις σε περιοδεία στην Αυστραλία, με αξιοσημείωτες επιδείξεις των φυσικών του δυνάμεων. Αποκαλείτο “Terrilbe Greek”, παρουσιάζοντας επιδείξεις δυνάμεως σε διάφορες

¹³²⁵ Περιοδεύοντα τσίρκο, παραστάσεις πυγμαχίας, τυχερά παιχνίδια, κωμειδύλλια, αποτελούσαν δημοφιλή ψυχαγωγία μέχρι τον 20^ο αιώνα.

¹³²⁶ *Bendigo Independent*, 31 Ιανουαρίου 1901 και *The Daily Telegraph*, 9 Απριλίου 1901.

¹³²⁷ Ο Kevin Cork στη διατριβή του σημειώνει ότι περίπου 66 Έλληνες επιχειρηματίες συμμετείχαν στην ίδρυση και διαχείριση κινηματογράφων στη ΝΝΟ από το 1917 [βλ. Introduction – Chapter 1 of Kevin Cork στο <https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 2-2-2020)].

σκηνές, όπως στο “Music Hall” στο Νότιο Λονδίνο.¹³²⁸ Ο Δρ. John Hatzopoulos (το πραγματικό του όνομα), αναφερόταν και ως “Professor George”, ή «Ηρακλής παλαιστής». Είχε ταξιδέψει σε όλο τον κόσμο για είκοσι έξι χρόνια χωρίς να τον νικήσει κάποιος στην πάλη, ή στην άρση βαρών, που ήταν η βάση του θεάματος που παρουσίαζε.¹³²⁹

Στο Σύδνεϋ στις 6 Ιουλίου 1895 ο Hatzopoulos, ή Greek George παρουσιάστηκε για μία σεζόν στο “Ogora House” με την εταιρεία θεάματος “Gaiety Theatre” που αποτελείτο από 20 δημοφιλείς καλλιτέχνες ποικιλιών (βαριετέ) επιδεικνύοντας τις θαυμαστές ικανότητες του.¹³³⁰ Το πρόγραμμά του περιελάμβανε μία σειρά από αξιοπερίεργα και πέραν των φυσικών δυνάμεων θεαματικά νούμερα.¹³³¹

Στη συνέχεια, ο δυνατός άντρας επέστρεψε στη βάση του, τη Νότια Αμερική και από εκεί επισκέφτηκε την Ελλάδα, όπου έλαβε μέρος στους Ελληνοτουρκικούς πολέμους.¹³³²

Στις 18 Αυγούστου του 1897, ο Greek George εντοπίζεται στην Αδελαΐδα, όπου παρουσίασε στο “Central Hall” ένα πρόγραμμα επίδειξης δύναμης, μαζί με άλλα μουσικά θέματα. Κατά τη διάρκεια του ψυχαγωγικού προγράμματος εκτέλεσε πολλά εκπληκτικά κατορθώματα.¹³³³

Μετά από τέσσερις μήνες εμφανίστηκε στο Kalgoorlie στο “Miner’s Institute”, όπου ο Greek George σαν σύγχρονος Ηρακλής εκτέλεσε ένα πρόγραμμα επίδειξης δύναμης που ταυτόχρονα ήταν και διασκεδαστικό, όπως το σπάσιμο της πέτρας και άλλων υλικών.¹³³⁴ Την επόμενη χρονιά ο Greek George επέστρεψε στην Αμερική.

B) Alexander Canaris

Τον Ιούλιο 1888 ο Alexander Canaris παρουσιάστηκε σε περιοδεία στην Αυστραλία σε ένα πρόγραμμα από διάφορα τρικ, ταχυδακτυλουργικά, καλλιτεχνικά και μαγικά νούμερα.¹³³⁵ Εμφανίστηκε στο “Royal Theatre” στη Βρισβάνη, Queensland, προσκεκλημένος από τον Duncan Mahalom.¹³³⁶ Ο Canaris πραγματοποίησε νέα εντυπωσιακά νούμερα και υποτίθεται ότι επικοινωνούσε με όλα τα είδη νεκρικών πνευμάτων της μαύρης μαγείας.¹³³⁷

¹³²⁸ *The Australian Star*, 1 Ιανουαρίου 1892.

¹³²⁹ Ήταν δάσκαλος του Antonio Pierrì και πολλών γνωστών Αμερικανών παλαιστών (ό.π.).

¹³³⁰ *Telegraph*, 6 Ιουλίου 1895.

¹³³¹ Όπως το σπάσιμο γρανίτη με το κεφάλι και το στήθος, το σπάσιμο σχοινιών και αλυσίδων με ένα χτύπημα του δείκτη, την ανύψωση δύο ανδρών ταυτόχρονα, ή ενός άνδρα καθισμένου σε καρέκλα με το ένα μόνο χέρι. Επίσης, ο George έκανε επικίνδυνα νούμερα με πριόνια και άλογα (ό.π.).

¹³³² Ηγήθηκε μιας επιτυχούς μάχης ενάντια στον στρατό των Τούρκων, ενώ ταξίδεψε με δικά του έξοδα για την Ελλάδα (*Kalgoorlie Miner*, 15 Δεκεμβρίου 1897).

¹³³³ *South Australian Register*, 16 Αυγούστου 1897.

¹³³⁴ *Kalgoorlie Miner*, 18 Δεκεμβρίου 1897

¹³³⁵ Ο Έλληνας μάγος περιόδευσε στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1885 (ως Count Canaris), στην Αυστραλία το 1887 (ως Professor Canaris) και στη Νότια Αμερική το 1908 (ως Alexander Canaris). Η ερμηνεία του ήταν ένα μείγμα από μαγικά κόλπα και πνευματισμό. Κατά τη διάρκεια της περιοδείας του το 1887 στην Αυστραλία, συνεργάστηκε με τον μάγο Dexter [<http://www.magictricks.com/biographies-of-magicians>, (ημ. προσβ. 3-4-2016)].

¹³³⁶ *Daily Northern Argus*, 5 Ιουλίου 1892.

¹³³⁷ *Queensland Figaro*, 29 Νοεμβρίου 1888.

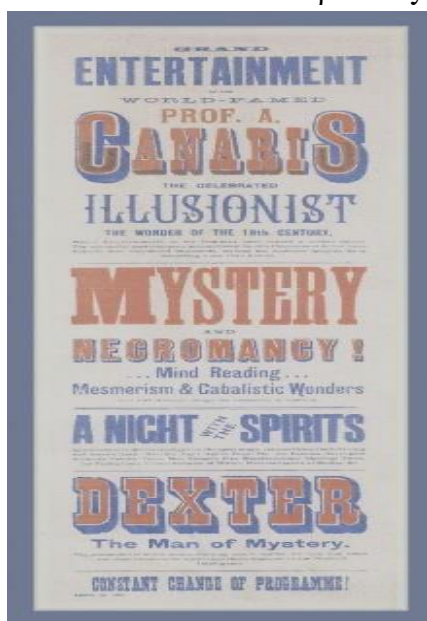
Στα τέλη Αυγούστου του ιδίου έτους ο Alexander Canaris συναντάται στο Σύδνεϋ με τον Sylvo στο “School of Arts”, μετά από μία επιτυχημένη σεζόν στο “Academy of Music”. Το πρόγραμμά του θεωρήθηκε έξυπνο και διασκεδαστικό. Μεταξύ άλλων παρουσίασε την *Sappho* και *The beautiful dream of Paradise*.¹³³⁸

Στις 12 Οκτωβρίου 1888 παρουσίασε ένα πρόγραμμα στο “Royal Theatre” του Σύδνεϋ όπου μεταξύ άλλων έγραψε σε σχιστόλιθο, πράγμα που προξένησε το ενδιαφέρον του κοινού που ενδιαφέρθηκε να ανακαλύψει το τρικ του.¹³³⁹

Στις 8 Νοεμβρίου 1888 ο Έλληνας θαυματοποιός Canaris παρουσίασε στο Σύδνεϋ στην αίθουσα του “Academy of Music” με την ευκαιρία της τελευταίας του παράστασης, ένα πρόγραμμα από εντυπωσιακά νούμερα μεταξύ των οποίων και την *Intermittent Lady* (Διακοπτόμενη Κυρία).¹³⁴⁰ Επίσης παρουσίασε για πρώτη φορά στην Αυστραλία τη μηχανική εφεύρεση του σκιογράφου. Η παράσταση έκλεισε με μία σειρά από αρχαία και σύγχρονη νεκρομαντεία.¹³⁴¹

Τον Δεκέμβριο του 1888 πραγματοποίησε στο “st. George Music Hall” του Σύδνεϋ ένα διαφορετικό πρόγραμμα εισάγοντας νέα πρόσωπα στο θέαμά του και επέστρεψε στην Αμερική δίνοντας παραστάσεις στις διάφορες πολιτείες.¹³⁴²

Το 1892 εντοπίστηκε για τελευταία φορά στην Αυστραλία όπου έδωσε παραστάσεις στο Queensland και στο Hobart στο θέατρο “Royal”.¹³⁴³

Πρόγραμμα παράστασης, Canaris¹³⁴⁴

¹³³⁸ *The Bowral Free Press and Berrima District Intelligencer*, 19 Σεπτεμβρίου 1888.

¹³³⁹ *Table Talk*, 12 Οκτωβρίου 1888.

¹³⁴⁰ Σε αντίθεση με άλλους διασκεδαστές ο Canaris συνήθιζε να διοργανώνει μεγάλες παραστάσεις. Το πρόγραμμα που είχε παρουσιάσει την τελευταία βδομάδα γνώρισε μεγάλη αποδοχή από το κοινό, που τον προτιμούσε για την ψυχαγωγία του. Το προηγούμενο πρόγραμμά του, αποτελείτο από μία σειρά από τεχνάσματα και ύστερα από ένα μικρό διάλειμμα παρουσίαζε κάποια νέα νούμερα, έχοντας σαν βοηθούς τους Teo και Mour (ό.π.).

¹³⁴¹ *Morning Herald of Sydney*, 8 Νοεμβρίου 1888.

¹³⁴² *Herald*, 1 Δεκεμβρίου 1888.

¹³⁴³ *Daily Northern Argus*, 5 Ιουλίου 1892 και *Referee*, 23 Μαρτίου 1892.

¹³⁴⁴ <http://www.digitalcommonwealth.org>, (ημ. προσβ. 2-3-2015).

Λεωνίδας Φωτεινός, 1939
[*Εθνικόν Βήμα*, 22 Μαρτίου 1939]

Γ) Λεωνίδας Φωτεινός

Τον Ιανουάριο 1939 ο Λεωνίδας Φωτεινός έφθασε από την Αίγυπτο στον πρώτο σταθμό της Αυστραλίας το Περθ, με σκοπό να κάνει γνωστό το πολυθέαμά του στις πόλεις της απομακρυσμένης ηπείρου και ιδίως στην ελληνική ομογένεια. Συνταξιδιώτη είχε τη σύζυγό του, Φωτεινή Φωτεινού.¹³⁴⁵ Στο πρόγραμμά του παρουσίαζε τα ανδρείκελα και τις μαριονέτες του στις οποίες συμμετείχε και ο ίδιος, ενώ στο δεύτερο μέρος ερμήνευε γνωστά τραγούδια επιθεωρήσεων.

Χαρακτηρίστηκε ως «άνθρωπος του γέλωτος και της ευθυμίας», εξαιτίας της ικανότητας του να σκορπά ακράτητη ευθυμία στο ακροατήριο και οι εγχώριες εφημερίδες της Αυστραλίας αναφέρθηκαν με θαυμασμό στο πρόσωπό του.¹³⁴⁶ Το πρόγραμμα των μιμήσεων του εκτιμήθηκε από ένα ετερόκλητο θεατρικό κοινό.¹³⁴⁷ Στις παραστάσεις του είχε σαν βοηθό την ομογενή Ιλαρία Καπελούτη, που τον συνόδευε με την κιθάρα της.¹³⁴⁸

Στο Περθ στα μέσα Ιανουαρίου 1939 ο Λεωνίδας Φωτεινός έδωσε δύο παραστάσεις στο χοροδιδασκαλείο για τους ομογενείς της πόλης που πρώτοι απόλαυσαν το μικτό θέαμά του. Στα μουσικά μέρη της παράστασης συνόδευσαν τον

¹³⁴⁵ Ο Φωτεινός με τα ανδρείκελά του εμφανιζόταν συστηματικά σε Αίγυπτο, Κύπρο και Ελλάδα, τουλάχιστον από το 1924. Στην ετήσια παραμονή του στους Αντίποδες περιόδευσε σε Περθ, Πόρτ Πίρι, Αδελαΐδα, Κάλκουρι, Μελβούρνη, Σύδνεϋ, Βρισβάνη και Νιούκαστλ, ενώ τελικό προορισμό του είχε την Αμερική (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 3 Ιανουαρίου 1940).

¹³⁴⁶ *Εθνικόν Βήμα*, 6 Μαρτίου 1939.

¹³⁴⁷ Το θέαμά του το παρακολούθησαν αρκετοί Αυστραλοί, χωρίς το εμπόδιο της ελληνικής γλώσσας, καθώς η παντομίμα αποτελεί μία γλώσσα παγκόσμια. Με τον τίτλο: “Greeks Entertained In Own Tongue, Visiting Artist Puts On One-Man Show”, αναφέρονταν στην έκκληση της βραδιάς, το νούμερο του Λ. Φωτεινού με τις μαριονέτες. Η παντομίμα παιζόταν στην Ελλάδα, παράλληλα με άλλα θεάματα. Από το 1899 στην Αθήνα υπήρχαν 5 θέατρα παντομίας που γνώρισαν μεγάλη άνθιση καθώς απευθυνόταν στις μεγάλες μάζες. Οι υποθέσεις των έργων αφορούσαν ιστορικά επίκαιρα και υποθέσεις μελοδραμάτων. Παράλληλα, εξελίχθηκε και η νούτικη κωμωδία που βασιζέτο στον αυτοσχεδιασμό, όπως τα *Δικηγορικά γελοία*, διασκευή του Θεόδωρου Ορφανίδη από το ιταλικό πρωτότυπο (ό.π. και Γ. Σιδέρης, «Η παντομίμα», *Νέα Εστία*, τόμ. 40, τεύχ. 459, σ. 864).

¹³⁴⁸ Οι τέσσερις παραστάσεις που έδωσε ο καλλιτέχνης ανδρεικέλων και μαριονετών, έκαναν μεγάλο κρότο όχι μόνο μεταξύ των ομογενών, αλλά και των Αυστραλών (*Εθνικόν Βήμα*, ό.π.).

Λ. Φωτεινό, οι Ευάγγελος Σοφούλης (κιθάρα) και Στέλιος Σαλίγκαρος (πιάνο).¹³⁴⁹ Οι ανταποκρίσεις από τον ομογενειακό τύπο εξυμνούσαν τον καλλιτέχνη, που περιόδευε από πόλη σε πόλη.¹³⁵⁰

Στις 19 Φεβρουαρίου έδωσε την πρώτη του παράσταση στο Kalgoorlie, παρουσία όλων των Ελλήνων της περιοχής ενθουσιάζοντας το κοινό, ενώ εμφανίστηκε και άλλες δύο φορές.¹³⁵¹ Στη συνέχεια κατευθύνθηκε στο Port Pirie όπου έφθασε στις 25 Φεβρουαρίου. Εκεί έδωσε συνολικά τέσσερις παραστάσεις, για ένα κοινό περίπου 100 ατόμων στο “Vatle Hall”.¹³⁵² Η παράσταση της 2ας Μαρτίου εισέπραξε διθυραμβικές κριτικές από τον εγχώριο τύπο.¹³⁵³ Στις 9 Μαρτίου (1939) δήλωσε στο κοινό του ότι θα παρέμενε στην πόλη έως τις 12 του μηνός και θα έδινε άλλη μία παράσταση, που το ήμισυ των εισπράξεων θα διατίθετο στην Ελληνική Κοινότητα.¹³⁵⁴

Στη συνέχεια παρουσίασε το θέαμά του στο Broken Hill.¹³⁵⁵ Στις 21 Μαρτίου ο Λ. Φωτεινός εντοπίζεται στην Αδελαΐδα, όπου έδωσε την πρώτη του παράσταση στην αίθουσα της Αγγλικανικής εκκλησίας και επανέλαβε το θέαμά του στις 25 και 29 Μαρτίου, χαρίζοντας αλησμόνητες βραδιές στους ομογενείς.¹³⁵⁶

Λεωνίδας Φωτεινός, 1939
[*Εθνικόν Βήμα*, 16 Ιουλίου 1939]

¹³⁴⁹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 16 Μαρτίου 1939 και *Εθνικόν Βήμα*, 25 Ιανουαρίου 1939.

¹³⁵⁰ Σύμφωνα με τις ανταποκρίσεις από το Περθ οι παραστάσεις του Λ. Φωτεινού διαιρούνταν συνήθως σε τρία μέρη. Το πρώτο περιλάμβανε θεατρικά ανδρείκελα σε διάφορες θεατρικές κωμωδίες με ωραία και έξυπνα «καλαμπούρια». Το δεύτερο κούκλες ζωντανές που χόρευαν, ομιλούσαν, τραγουδούσαν και εκτελούσαν διάφορα θεατρικά νούμερα. Στο τρίτο μέρος, ο Φωτεινός απήγγειλε διαφόρους θεατρικούς μονολόγους και μονωδίες (ό.π.).

¹³⁵¹ Οι Αυστραλοί ενθουσιάστηκαν ιδιαίτερος με την παράσταση του Λ. Φωτεινού, στο Port Pirie. Στην πόλη αυτή διέμενε και η συντοπίτισσα από τη Λήμνο της Φωτεινής Φωτεινού, η κα Ευαγγέλου Σεγιαδέλλη, που φιλοξένησε στην οικία της το ζεύγος Φωτεινού, σε όλο το διάστημα της παραμονής τους στην πόλη (ό.π., 22 Μαρτίου 1939).

¹³⁵² *Ο.π.*, 7 Μαρτίου και *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 23 Μαρτίου 1939.

¹³⁵³ Ο πολυτάλαντος και πολύπλευρος καλλιτέχνης από την Αίγυπτο παρουσίασε μία παράσταση με σκετς, μουσική και τραγούδια που δεν είχαν ξαναπαρουσιαστεί (*Recorder*, 3 Μαρτίου 1939).

¹³⁵⁴ Ο Λ. Φωτεινός, ο πρώτος Έλληνας καλλιτέχνης ανδρικού είδους που επισκέφθηκε την Αυστραλία, κατέκτησε στην περιόδειά του ένα συνεχές καλλιτεχνικό θρίαμβο (*Εθνικόν Βήμα*, 7 Μαρτίου 1939).

¹³⁵⁵ *Ο.π.*, 22 Μαρτίου 1939.

¹³⁵⁶ Οι ομογενείς παρακολούθησαν με χαρά τον γνωστό τους κουκλοπαίκτη, καθώς παραστάσεις του είχαν παρακολουθήσει σε Αίγυπτο και Ν. Αφρική (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 27 Απριλίου 1939).

Τον Ιούνιο 1939 στη Μελβούρνη ο Λ. Φωτεινός συνδιοργάνωσε με τους τοπικούς καλλιτέχνες, ένα ανάμεικτο καλλιτεχνικό πρόγραμμα.¹³⁵⁷ Στις 13 Ιουνίου παρουσίασε τα έργα *Ο Βασιλεύς της ρέγγας* και *θα Αυτοχειριαστώ* σε δική του διδασκαλία, σε συνεργασία με την Μικρασιατική Αδελφότητα.¹³⁵⁸ Ο καλλιτέχνης έδωσε ακόμα μία ευεργετική παράσταση υπέρ του ταμείου της Μικρασιατικής Αδελφότητας, στην αίθουσα “Scotts Hall” στην οδό Russel.¹³⁵⁹

Επόμενος σταθμός του Λ. Φωτεινού ήταν το Σύδνεϋ, όπου έδωσε παραστάσεις στα μέσα Ιουλίου. Με τη φήμη να τον ακολουθεί και το πλούσιο πρόγραμμά του, είχε εξασφαλισμένη την επιτυχία.¹³⁶⁰ Παρουσίασε την κωμωδία *Φωτιά στα τσιφλίκια* με τα ανδρείκελα και τις μαριονέτες του, στη σκηνή της σχολικής αίθουσας της Αγίας Σοφίας (16 Ιουλ.).¹³⁶¹ Στον χώρο αυτό έδινε συχνά παραστάσεις.¹³⁶² Στις 23 Αυγούστου παρουσίασε νέο πρόγραμμα, που επαναλάμβανε κάθε Τετάρτη και Κυριακή, για ένα μήνα.¹³⁶³ Στις 29 Αυγούστου ο Λ. Φωτεινός συνέπραξε με τη Νίκη Βέλλη, παρουσιάζοντας μία μικτού προγράμματος θεατρική εσπερίδα στο “Maccabean Hall”.¹³⁶⁴ Στην παράσταση εμφανίστηκαν ο Κων/νος Λαζαρίδης και άλλοι καλλιτέχνες ομογενείς.¹³⁶⁵ Στις 27 Σεπτεμβρίου συμμετείχε σε καλλιτεχνική κοινοτική χοροεσπερίδα. Στις 31 Σεπτεμβρίου παρουσίασε με τις μαριονέτες του τη δίπρακτη κωμωδία *ο Φασουλής Δικηγόρος*. Στο δεύτερο μέρος ακολούθησαν νούμερα με τις μαριονέτες του: *Το καλαθάκι*, *Ο ήλιος*, *Ζουνάρι για καυγά*.¹³⁶⁶ Στην αποχαιρετιστήρια παράστασή του το κύριο μέρος της αποτελέστηκε από την κωμωδία παρεξηγήσεων *το Φρενοκομείο*, στην οποία συνέπραξε η νεαρή ερασιτέχνης ομογενής Ελένη Χριστοφόρου με το γλυκύτατο άσμα «Λουλούδια πουλώ». Το πρόγραμμα συμπληρώθηκε με τις περίφημες μαριονέτες του και τα κωμικά νούμερα *ο Φανοκόρος*, *ο Τροχιτζής* και *ο Μαστιχάς*.

Ο Λ. Φωτεινός στις 5 Οκτωβρίου αναχώρησε για τη Βρισβάνη, όπου έδινε παραστάσεις στο «Αθηναϊκό Κέντρο» δύο φορές την εβδομάδα, Πέμπτη και

¹³⁵⁷ Παρόλο που είχε ένα καθορισμένο πρόγραμμα αποτελούμενο από τρία μέρη, σε κάθε πόλη παρουσίαζε διαφορετικά νούμερα και άλλες κωμωδίες, αποφεύγοντας την επανάληψη.

¹³⁵⁸ Συμμετείχαν Ιωάννα Γκόγκου, Ανδρονίκη Ματθαίου, Ανδρέας Κουρούπης, Δ. Διβόλης (*Εθνικόν Βήμα*, 21 Ιουνίου 1939).

¹³⁵⁹ *Ο.π.*, 31 Μαΐου 1939.

¹³⁶⁰ Όπως αναφέρει ο ομογενειακός τύπος, ο περιοδεύων στη Δυτική Αυστραλία καλλιτέχνης Λ. Φωτεινός, αριστοτέχνης στο είδος του, είχε επιτυχίες με τα ανδρείκελα και τις μαριονέτες του στην Ελλάδα και την Αίγυπτο. Σύμφωνα με τις ανταποκρίσεις από το Περθ, οι παραστάσεις του προσείλκυσαν μεγάλο αριθμό θεατών, που απόλαυσαν μία εσπερίδα ακράτητου γέλιου. Σύντομα προγραμματίζε και νέα επίσκεψη στο Σύδνεϋ (*ό.π.*, 15 Φεβρουαρίου 1939).

¹³⁶¹ Τα ανδρείκελα, οι μαριονέτες, η ξεκαρδιστική κωμωδία *Φωτιά στα τσιφλίκια*, τα χαρωπά τραγούδια, η τερπνή μανδολινάτα, όλα τα νούμερα χάρισαν μία βραδιά ευθυμίας και ψυχικής ανάτασης σε όλους τους θεατές και ανέδειξαν τον Λ. Φωτεινό ως πραγματικό διασκεδαστή (“entertainer”). Το πρόγραμμά του άρχιζε με γέλια, προχωρούσε με περισσότερα γέλια και κατέληγε σε παραλήρημα ψυχικής χαράς και ευθυμίας (*ό.π.*, 12 και 19 Ιουλίου 1939).

¹³⁶² *Ο.π.*, 23 Αυγούστου 1939.

¹³⁶³ *Ο.π.*, 16 Αυγούστου 1939

¹³⁶⁴ *Ο.π.*

¹³⁶⁵ Άλλα πρόσωπα, τα οποία συμμετείχαν ήταν οι: Ανδρέας Αντωνάτου, Βάνιας Πίτσικας, Ιωάννης Γρηγορίου, Μάριος Σάμιος, Ν. Κασσιμάτης, Νικόλαος Κούτης, Ελένη Χριστόφορου. Στη μουσική ήταν η Δέσποινα Μακρή (*ό.π.*).

¹³⁶⁶ Στα διαλείμματα η Ελένη Χριστοφορίδου με τη συνοδεία πιάνου της Ελένης Μακρή τραγούδησε διάφορα άσματα (*ό.π.*, 27 Σεπτεμβρίου 1939).

Κυριακή.¹³⁶⁷ Επανέκαμψε στο Σύδνεϋ παρουσιάζοντας το θέαμά του στα περίχωρα. Τον Δεκέμβριο 1939 παρουσίασε τις μαριονέτες του στο Newcastle στην αίθουσα του καφενείου «Ομόνοια». Η τελευταία τιμητική παράσταση δόθηκε στις 17 Δεκεμβρίου και η αποχαιρετιστήρια στις 20 του ίδιου μήνα και οι πρόσοδοι διατέθηκαν υπέρ του Συλλόγου Ομόνοια. Τον Ιανουάριο του 1940 είχε επιστρέψει στο Σύδνεϋ.¹³⁶⁸

Μετά από ένα έτος περιοδειών, αφήνοντας τις καλύτερες εντυπώσεις αναχώρησε για την Αμερική.¹³⁶⁹

Δ) Αντώνιος Κανάρης

Το αγαπητό θέαμα των Ελλήνων, ο Καραγκιόζης αναφερόταν συχνά στον ομογενειακό τύπο, στις αναμνήσεις τους από την Ελλάδα.¹³⁷⁰ Περιστασιακά, παρουσιάζονταν θεάματα Καραγκιόζη και σε εκδηλώσεις της παροικίας. Οι μαθητές του σχολείου της Αγίας Σοφίας το 1934 παρουσίασαν τον *Καραγκιόζη στο Δικαστήριο*, υπό την καθοδήγηση της δασκάλας – διευθύντριας Έλλης Παπαμακρή.¹³⁷¹

Το 1938 ο Αντώνιος Κανάρης ερχόμενος από την Αθήνα, έδωσε παραστάσεις Καραγκιόζη στην Αυστραλία μαζί με την Αυστραλή σύζυγό του Φωτεινή και την κόρη του Δέσποινα. Ο Κανάρης προηγουμένως είχε παρουσιάσει Καραγκιόζη σε διάφορα θεατράκια στο Πασαλιμάνι και στο Θησείο, αλλά η καταγωγή του ήταν από την Αλεξάνδρεια.

Τον Ιούνιο παρουσίασε τον *Καραγκιόζη Γραμματικό* στη σχολική σκηνή της Αγίας Σοφίας. Στην παράσταση συμμετείχαν και άλλοι ερασιτέχνες συνεργάτες (22 Ιουν.).¹³⁷² Το θέαμά του είχε διάρκεια δύομισι ώρες και συνοδευόταν από μουσική. Οι πρόσοδοι διατέθηκαν υπέρ του Μητροπολιτικού Ναού.¹³⁷³

Ο Κανάρης περιόδευσε και σε άλλες πόλεις της Αυστραλίας, όπως στην Αδελαΐδα τον Αύγουστο του 1940, όπου έδωσε δύο παραστάσεις στην αίθουσα της Αγγλικανικής Εκκλησίας της Αγίας Τριάδος. Η δεύτερη δόθηκε υπέρ του κοινοτικού ναού της Αδελαΐδας.¹³⁷⁴ Τον Σεπτέμβριο του 1940 ο Έλληνας καλλιτέχνης του κωμικού θεάτρου έδωσε παραστάσεις στο Port Pirie, έχοντας ως βοηθό του τον Ι. Φρυγανιώτη, αλλά και τη σύζυγο Φωτεινή και κόρη του Δέσποινα. Μετά το τέλος των κωμικών παραστάσεων Καραγκιόζη στην πόλη, επέστρεψε στην Αδελαΐδα συνεχίζοντας την περιοδεία του.¹³⁷⁵

¹³⁶⁷ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 19 Οκτωβρίου 1939 και *ό.π.*, 4 Οκτωβρίου 1939

¹³⁶⁸ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 3 Ιανουαρίου 1940.

¹³⁶⁹ Αναχώρησε για τις Ηνωμένες Πολιτείες ο καλλιτέχνης του κωμικού θεάτρου, Λεωνίδας Φωτεινός, τον οποίο γνώρισαν οι ομογενείς από τις παραστάσεις που έδωσε στις πρωτεύουσες των διαφόρων πολιτειών της Αυστραλίας (*ό.π.*, 25 Ιανουαρίου 1939 και *Εθνικόν Βήμα*, 7 Φεβρουαρίου 1940).

¹³⁷⁰ Οι φωνογραφικοί δίσκοι αναπαρήγαγαν αρκετές κωμωδίες του Καραγκιόζη που κυκλοφορούσαν στην Αυστραλία.

¹³⁷¹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 20 Μαρτίου 1934.

¹³⁷² Ο Κανάρης δήλωσε ότι ήταν αριστοτέχνης ως «Καραγκιόζης» και είχε λάβει μέρος σε διάφορες παραστάσεις στην Ελλάδα, σε γνωστά κέντρα. Η φάρσα που θα παρουσίαζε ο *Καραγκιόζης Γραμματικός*, θα προκαλούσε «γέλωτας μέχρι παραληρήματος» (*Εθνικόν Βήμα*, 15 Ιουνίου 1938).

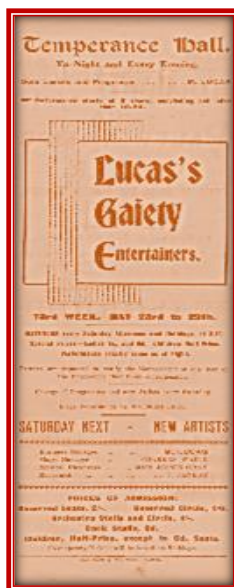
¹³⁷³ *Ο.π.*

¹³⁷⁴ *Ο.π.*, 14 Αυγούστου 1940.

¹³⁷⁵ *Ο.π.*, 28 Αυγούστου 1940. Αν και οι ομογενείς της παροικίας δεν παρουσίαζαν συχνά Καραγκιόζη, στο Περθ σε εκδήλωση της παροικίας είχε παρουσιασθεί κωμωδία Καραγκιόζη το 1930. Επίσης, μία ομάδα πληρώματος ελληνικού πλοίου αγκυροβολημένου στο Περθ αναφέρεται ότι έπαιξε Καραγκιόζη

2) Επιχειρήσεις θεαμάτων - κινούμενων εικόνων

- Marino Lucas – (Τασμανία, “Luca’s Gaiety Entertainers”, κ.λ.π.)

Πρόγραμμα του “Lucas’s Gaiety Entertainers”¹³⁷⁶

Γύρω στο 1907 – 1917, ο εγκαταστημένος στην Τασμανία Marino Lucas (Μαρίνος Λούκας ή Λεκατσάς), ανέπτυξε θεατρικές δραστηριότητες που περιλάμβαναν τη διαχείριση και μίσθωση των “Theatre Royal” και “Temperance Hall” στο Hobart. Επίσης είχε δικές του θεατρικές εταιρίες vaudeville και κινούμενων εικόνων, τις “Lucas’ Gaiety Entertainers”, “Lucas’s Royal Pictures”, “Grand Tivoli Vaudeville Co”, ενώ ήταν παράλληλα διαθέτης ταινιών και παραγωγός. Η εταιρεία θεαμάτων του παρουσίαζε ένα πλούσιο και εντυπωσιακό πρόγραμμα, κερδίζοντας ένα πολυπληθές κοινό. Το 1907 στο Hobart, οι διασκεδαστές παρουσίασαν το 84ο στη σειρά πολυθέαμά τους στο “Theatre Royal” με επιτυχία και μεγάλη συμμετοχή.¹³⁷⁷

Το 1908 οι διασκεδαστές παρουσίασαν στην αίθουσα “Temperance” ανάμεσα στο πρόγραμμά τους μία πρωτοεμφανιζόμενη σπουδαία καλλιτέχνη.¹³⁷⁸ Το ίδιο έτος, οι κορυφαίοι κωμικοί της Αυστραλίας Scott Brothers εξέπληξαν το κοινό με τα νέα τους νούμερα.¹³⁷⁹

για τα παιδιά του σχολείου Περθ στα πλαίσια σχολικής εορτής (ό.π., 11 Σεπτεμβρίου 1930 και 8 Ιανουαρίου 1941).

¹³⁷⁶ <https://viewer.slv.vic.gov.au/?entity=IE6984953&mode=brows>, (ημ. προσβ. 12-7-2022).

¹³⁷⁷ Η μουσική ψυχαγωγία των Stewart και Lorraine εισέπραξε πολλά χειροκροτήματα, ενώ οι Will Steavens, Scotts, Tom Batton, απέδωσαν τις στροφές των τραγουδιών τους με εξαιρετική ερμηνεία. Η Lyla Thompson τραγούδησε με κωμικό τρόπο, ο Golden παρουσίασε δύο πολύ καλά τραγούδια με χορούς και ένα σκίτσο που εκτιμήθηκαν. Η Daisy Sylvester παρουσίασε έναν υπέροχο χορό, η Florrie Lorrimer χειροκροτήθηκε για τις εικονογραφημένες παραστάσεις της, *Believe and The lost chord*, ενώ οι Charles Howard και ο Charles Black, παρουσίασαν ωραίες μαπαλάντες (*Tasmanian News*, 29 Αυγούστου 1907).

¹³⁷⁸ Η Hoon O’ Neal, σπουδαία ορχηστρική καλλιτέχνης, έκανε την πρώτη της εμφάνιση, στο πρόγραμμα του Lucas. Επίσης εμφανίσθηκαν και άλλοι εξίσου υπέροχοι καλλιτέχνες όπως οι: Misses Linda Davis, Nina Gonzales, Jessie Dell, Dorothy Destrango, the Mintons, Chas. Waite και J. Ros (*Mercury*, 23 Μαΐου 1908).

¹³⁷⁹ Ο.π., 12 Αυγούστου 1908.

Στο ίδιο θέατρο σε παράσταση της 27 Ιουνίου 1910, αναφέρονται τα παρατεταμένα χειροκροτήματα, καθώς με τον τρόπο αυτό το κοινό του Hobart εξέφραζε την ικανοποίησή του για τα αξιοσημείωτα νούμερα. Η μουσική που έπαιξε η Jessie Gray στο πιάνο ήταν εξαιρετική, ενώ στο Picture Show προβλήθηκαν νέες και ενδιαφέρουσες φωτογραφίες.¹³⁸⁰

Στις παραστάσεις του έτους 1911 το πρόγραμμα του Lucas περιλάμβανε βαρύτονους τραγουδιστές, χορευτές, showman με κούκλες, μίμους και άλλους επιτυχημένους και γνωστούς αστέρες της εποχής που παρέλασαν στη σκηνή του θεάτρου “Tivoli”, αφήνοντας στο κοινό ένα αίσθημα ευχαρίστησης και ευφορίας, μετά το τέλος της παράστασης. Η προβολή των κινούμενων εικόνων ήταν ένα μεγάλο ατού στις παραστάσεις ποικιλιών.¹³⁸¹

Ακόμα παρουσιάζονταν και αποσπάσματα κωμωδίας στο “Tivoli”, όπως τον Απρίλιο 1911 που η Gertie Johns παρουσίασε μία ορμητική κωμωδία, το *Take me on the wiggle woggle*, κλείνοντας την αυλαία του πρώτου μέρους με έναν έξυπνο χορό, μέσα σε ένα πλούσιο πρόγραμμα μιας φωτεινής και προκλητικής ψυχαγωγίας.¹³⁸²

Η Lucas's Royal Pictures συνέχιζε να προσελκύει το κοινό στο “Tivoli” και με τις συχνές αλλαγές του προγράμματος να εξασφαλίζει το ανανεωμένο ενδιαφέρον των θεατών για νυχτερινές ψυχαγωγίες. Το σετ των κινηματογραφικών ταινιών παρουσιαζόταν ανάμεσα σε καταξιωμένους τραγουδιστές, «των οποίων το τραγούδι ενίσχυε σημαντικά την ελκυστικότητα της παράστασης».¹³⁸³

Οι κινούμενες εικόνες ήταν εντυπωσιακές και παρουσίαζαν θαυμάσια παραδείγματα κινηματογραφικής τέχνης, όπως δίχρωμες σειρές ταινιών που παρείχαν σκηνές από τη ζωή στο Δελχί, έγχρωμα κωμικά επεισόδια, αλλά και δραματικά θέματα με τον τίτλο *Princess and Slave*.¹³⁸⁴ Μια εντυπωσιακή ταινία ήταν το *A Child of the Forest*, που παρουσίαζε ένα υπέροχο ποτάμι της Βόρειας Αμερικής.¹³⁸⁵ Το *Mrs. Jones's Lover*, χιουμοριστική ιστορία, αφηγείτο την εξαπάτηση μιας υπηρέτριας που οδήγησε σε διασκεδαστικές επιπλοκές, πριν ξεκαθαρίσουν οριστικά τα πράγματα. Το *Life on Board a Training Ship* ήταν ένα ενδιαφέρον θέαμα που απεικόνιζε νέους την ώρα που εργάζονταν και στη συνέχεια διασκεδάζαν σε ένα σκάφος. Επίσης παρουσιαζόταν και το *Ornitho-Lupus*, ένα κωμικό κομμάτι, που ολοκλήρωνε το πρόγραμμα.¹³⁸⁶

Ο Marino Lucas στη συνέχεια αποσύρθηκε από τις επιχειρήσεις θεαμάτων του στην Τασμανία, επεκτείνοντας τα ενδιαφέροντά του στη Μελβούρνη.

¹³⁸⁰ Στο πρόγραμμα του show ο Άγγλος βαρύτονος, Jack Russell, εξέπληξε το ακροατήριο με τη ζωντανή απόδοση καλών τραγουδιών, υποδύομενος ενδιαφέροντες χαρακτήρες. Η Barbara Shine με τη ζεστή και όλη χάρη φωνή της, ήταν υπέροχη στο κοινό της τραγούδι της με την Annie Laurie, “To the End of the World”. Οι Rosebud Sisters συναντήθηκαν με τις συνηθισμένες χειρονομίες και κινήσεις τους στα γοητευτικά τραγούδια και τις στροφές του χορού. Ο Con Carole προκάλεσε ευθυμία μαζί με τον Harry Baxter. Ο Carole Pappas, συνέβαλε επίσης στη χαρά της βραδιάς. Άλλοι που κέρδισαν επίσης το χειροκρότημα του κοινού ήταν οι Bob Harper και Miss Pearl Livingstone (*The Daily Post*, 27 Ιουνίου 1910).

¹³⁸¹ *Ο.π.*, 5 Οκτωβρίου 1909.

¹³⁸² *Ο.π.*, 24 Απριλίου 1911.

¹³⁸³ Οι Harry Hart και Harry Rocheford παρουσίασαν τα “Loch Lomond”, “The village blacksmith” και το “Soldiers chorus” από τον *Faust*, με ζωντανή καλλιτεχνική έμπνευση (*Mercury*, 10 Ιανουαρίου 1911).

¹³⁸⁴ Ήταν μια κλασική ιστορία που αφηγείται την αγάπη, τη δίωξη και την τελική ευτυχία (*ό.π.*).

¹³⁸⁵ Θέμα είχε την απαγωγή μιας λευκής γυναίκας από Ινδούς και τη διάσωσή της (*ό.π.*).

¹³⁸⁶ *Ο.π.*

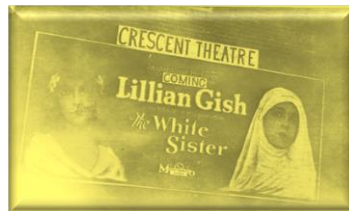
- **George Conson (Riverina)**

Το 1920 ο George Conson (ή Georgantopoulos), ένας ομογενής από την περιοχή της Riverina, ξεκίνησε τη κινηματογραφική του πορεία στο Leeton διακινώντας ταινίες στο θέατρο “Globe” και σε παρακείμενο υπαίθριο χώρο. Γρήγορα επεκτάθηκε σε άλλα κινηματοθέατρα και έγινε ιδιαίτερα αγαπητός στον επιχειρηματικό κόσμο προώθησης και διαχείρισης ταινιών βωβού κινηματογράφου, που υπηρέτησε με αγάπη.¹³⁸⁷

Το 1926 συνεργάστηκε με τον Κανάκη, μισθώνοντας το “Majestic Theatre” στο Hay, ενώ το 1930 έχτισε το θέατρο “Roxy” στο Leeton. Με τη δημιουργία της εταιρείας Riverina Theatres Ltd το 1935, όπου συσπειρώθηκαν διάφορα ανεξάρτητα θέατρα, ο Conson έγινε διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας, επιβλέποντας τα κινηματοθέατρα της περιοχής: το “Roxy Theatre”, το “Lyceum” του Henry Morel, το “Garden of Rio” και το “Solomon Goldenberg” στο Griffith.¹³⁸⁸ Ο Conson κατείχε μερίδιο 20% στην επιχείρηση Riverina Theatres Ltd, όταν έκτισε το θέατρο “Roxy Garden” στο Leeton.¹³⁸⁹

- **Βρετός Μαργέτης (Fairfield)**

Στη δεκαετία του 1920 ο Βρετός Μαργέτης, ένας μικροεπιχειρηματίας που είχε μεταναστεύσει στο Σύδνεϋ από το 1903, ξεκίνησε με επιτυχία τη λειτουργία ενός μικρού θεάτρου στο Rose Bay, με δικά του σύντομα ασπρόμαυρα βωβά επίκαιρα, τα “newsreels”. Πολλά ρεαλιστικά ειδησεογραφικά επίκαιρα παρουσιάστηκαν: γάμοι, βαφτίσεις, αναδεικνύοντας δημοφιλείς ελληνικές οικογένειες της παροικίας.¹³⁹⁰

Αφίσα προγράμματος, “Crescent Theatre”
[Αρχείο οικογένειας Μαργέτη]¹³⁹¹

¹³⁸⁷ Ένα εμπορικό περιοδικό ταινιών ανέφερε ότι ο Conson προμηθευτής ταινιών διατηρούσε συνεχή προσωπική επαφή με κάθε ένα από τα θεάτρά του. Συμμετείχε στην εταιρεία που διευθύνε το θέατρο “Globe”, στο Leeton, 380 χιλιόμετρα μακριά από το Σύδνεϋ και τα θέατρα στα οποία ήταν μέτοχος είχαν βελτιωθεί πολύ. Με χωρητικότητα 600 θέσεων το “Globe” πρόβαλε ταινίες το καλοκαίρι τέσσερις φορές την εβδομάδα και τρία βράδια τον χειμώνα. Το συνδικάτο που διευθύνε το “Globe” έλεγχε επίσης την πορεία των κινηματογράφων σε Hay και Narrandera [www.roxyleeton.com.au, (ημ. προσβ. 4-3-2022)], (*Everyone's*, vol. 3, no. 166, 9 Μαΐου 1923).

¹³⁸⁸ Ο ακούραστος Έλληνας διαχειριζόταν τα καλύτερα θέατρα της Αυστραλίας και έφερνε σε αίσιο πέρας κάθε είδους σόου μπίζνες. Οι αντιπροσωπείες ταινιών πληροφορούσαν ότι ο Έλληνας αυτός ήταν ένας πολύ καλός άνθρωπος. Δεν φοβόταν να ξοδέψει χρήματα για να απολάμβανε τις καλύτερες υπηρεσίες και προωθούσε τις δικές του εισπράξεις από τα ταμεία, προς όφελος της εταιρείας (*Everyone's*, ό.π.).

¹³⁸⁹ Ο Conson ήταν συνεχώς σε αναζήτηση νέων ταινιών, προκειμένου να προβάλλει για τους θαμώνες των θεάτρων του τις καλύτερες εικόνες. Είχε προγραμματίσει να δείξει το έργο *One exciting night* καθώς ενθουσιάστηκε τόσο πολύ όταν το είδε, ώστε αποφάσισε να το παρακολουθήσουν και οι κάτοικοι του Leeton (ό.π.).

¹³⁹⁰ Graig Turnbull and Chris Valiotis “Beyond the rolling waves: A thematic history of Greek settlement in new South Wales”, ό.π., σ. 44.

¹³⁹¹ <http://www.kythera-family.net>, (ημ. προσβ. 4-5-2022).

Οι Έλληνες ομογενείς βρήκαν στο θέατρο του Rose Bay, έναν χώρο κοινωνικοποίησης που προσέφερε τα νέα της κοινότητας. Το θέατρο που λειτουργούσε ο Μαργέτης ήταν ένα από τα πολλά που διαχειρίζονταν Έλληνες σε όλη τη Νέα Νότια Ουαλία.¹³⁹² Ο Μαργέτης το 1924 είχε επίσης αγοράσει στο Fairfield, εξωτερικό προάστιο του Σύδνεϋ, δύο θέατρα για εκθέσεις εικόνων το “Crescent” και το “Butterfly”. Στα αυστραλιανά αρχεία αναφέρεται ότι διαχειριζόταν το “Crescent” και ότι ήταν επίσης ιδιοκτήτης του “Thais Theatre” στο Concord, New South Wales.¹³⁹³

Το 1924 χορηγήθηκε άδεια στον Βρετό Μαργέτη να κάνει προσθήκες στο “Crescent Theatre”.¹³⁹⁴ Ο ίδιος διατηρούσε επιχειρήσεις στην πόλη του Σύδνεϋ, ενώ η σύζυγος του Θεοδώρα Λιανός ταξίδευε στο Fairfield για να διαχειριστεί τις επιχειρήσεις των κινηματογράφων. Παράλληλα έκανε καμπάνιες για τα θεάματα που προσέφερε στο κινηματοθέατρό του, τα οποία γίνονταν αντικείμενο θαυμασμού στα περίχωρα της πόλης Fairfield, όπως η διαφήμιση για το έργο *He who gets slapped*.¹³⁹⁵

Ο Βρετός Μαργέτης αποσύρθηκε από τις θεατρικές επιχειρήσεις το 1928 και απασχολήθηκε με επιχειρήσεις καταστημάτων. Το 1931 εμφανιζόταν να διατηρεί με άλλους ομογενείς στο Σύδνεϋ ένα Fresh Food Shop.¹³⁹⁶

“Crescent Theatre” και διαφήμιση παράστασης¹³⁹⁷

- **Κρις Σουρρής (Inglewood – Goodiwindi)**

Ο Έλληνας μετανάστης Κρις Σουρρής (Chris Sourris) ξεκίνησε με ένα μικρό καφενείο σε κεντρικό δρόμο της Inglewood τη δεκαετία του 1920, που έγινε αργότερα συνώνυμο της κινηματογραφικής βιομηχανίας.¹³⁹⁸ Αν και δεν γνώριζε τη λειτουργία του κινηματογράφου, πήγε στη Βρισβάνη με ένα απόθεμα 25 λιρών, για να αγοράσει τον εξοπλισμό ενός χειροκίνητου κινηματοθεάτρου.¹³⁹⁹

¹³⁹² Ο.π.

¹³⁹³ *Commonwealth of Australia Gazette*, no. 26, 14 Μαρτίου 1929, σ. 643.

¹³⁹⁴ *Cumberland Argus and Fruitgrowers Advocate*, 23 Σεπτεμβρίου 1924.

¹³⁹⁵ *Everyone's*, vol. 5, no. 321, 28 Απριλίου 1926.

¹³⁹⁶ *Εθνικόν Βήμα*, 19 Αυγούστου 1931.

¹³⁹⁷ <https://heritagecollection.fairfieldcity.nsw.gon.au>, (ημ. προσβ. 3-4-2022).

¹³⁹⁸ Το 1923 βοηθούσε στο καφενείο τον πατέρα του, όταν έφθασε από τα Κύθηρα σε ηλικία 17 ετών, ενώ από τα 19 του ασχολήθηκε με τον κινηματογράφο [<http://www.kythera-family.net>, (ημ. προσβ. 4-5-2022)].

¹³⁹⁹ Ο τεχνικός που εγκατέστησε τον κινηματογραφικό εξοπλισμό παρέμεινε μία βδομάδα για να του δείξει τη λειτουργία του (ό.π.).

Ο Κρις δημιούργησε ένα περίπτερο δίπλα στο καφενείο του πατέρα του και με αφίσες που κρέμασε κάτω από τα δένδρα προσέλκυσε τα πλήθη, που παρακολούθησαν με ενδιαφέρον τα έργα βωβού κινηματογράφου.¹⁴⁰⁰ Περίοδευε με τις σιωπηλές ταινίες του στο νοτιοδυτικό Queensland και στη βορειοδυτική Νέα Νότια Ουαλία. Το 1927 δημιούργησε ένα υπαίθριο θέατρο στο Goodiwindi και μία καλή επιχείρηση με το θέατρο “Splendid”.¹⁴⁰¹ Το 1936 ο Σουρρής μετακόμισε στο Standtorpe και προέβλεπε τις ταινίες του σε μισθωμένη αίθουσα. Συνεργάστηκε με τους συγγενείς του σε επιχειρήσεις στο θέατρο “Arcadia” του Armidale, ενώ αγόρασε και το θέατρο “Arcadia” στο Standtorpe το 1938.¹⁴⁰²

Το θέατρο Arcadia¹⁴⁰³

- **Peter Sourry - Alec Coroneo (Armidale)**

Οι ομογενείς διαθέτες και χειριστές παρουσίασης ταινιών της δεκαετίας του 1920 ήταν περιοδεύοντες σε μισθωμένα τοπικά θέατρα, που ήταν κυρίως υπαίθρια και λειτουργούσαν με μερική απασχόληση. Οι Peter Sourry και Alec Coroneo αποφάσισαν να απασχοληθούν μόνιμα με τη διάθεση ταινιών και στις αρχές της δεκαετίας του 1920 έγιναν ιδιοκτήτες του θεάτρου “Arcadia” στο Armidale (NSW).¹⁴⁰⁴ Πούλησαν τα επιχειρηματικά τους συμφέροντα στο Glen Innes και μετακόμισαν στην πόλη Armidale, αναλαμβάνοντας τη λειτουργία του θεάτρου. Η “Arcadia” που ήταν υπαίθριο θέατρο μετατράπηκε σε κλειστό το 1913 και προσέφερε παραστάσεις vaudeville με τον προηγούμενο ιδιοκτήτη του, E. Smythe. Οι Peter Sourry και Alec Coroneo ανακαίνισαν πλήρως το θέατρο το 1925 και αύξησαν τη χωρητικότητα των θέσεων από 1.000 σε περίπου 1.400. Τα θέατρα ήταν θέμα γοήτρου στις μικρές κομψές πόλεις της NNO και οι τοπικές εφημερίδες επαίνεσαν την

¹⁴⁰⁰ Το έτος 1925 η Αυστραλία ζούσε τις πρώτες τις μέρες της κινηματογραφικής βιομηχανίας και ο Κρις σκέφθηκε να προσλάβει κι έναν τζαζ πιανίστα, για να συνοδεύει τις βωβές ταινίες που θα παρακολουθούσαν οι θαμώνες του περιπτέρου του [<http://www.wordpress.com>, (ημ. προσβ. 4-5-2022)].

¹⁴⁰¹ Κατά τη διάρκεια της ύφεσης και με τον ανταγωνισμό των talkies (ομιλούντος κινηματογράφου) ασχολήθηκε και με διάφορες άλλες επιχειρήσεις, ενώ με ένα παλιό φορτηγό περίοδευε προβάλλοντας ταινίες, με την επιγραφή talkies του Σουρρή (ό.π.).

¹⁴⁰² Ο πατέρας της συζύγου του Κρις, Έφης, ήταν ο Peter Sourry που είχε το θέατρο “Arcadia” στο Armidale. Αλλά και αργότερα στη Βρισβάνη, η οικογένεια διέπρεψε στις κινηματογραφικές επιχειρήσεις (ό.π.).

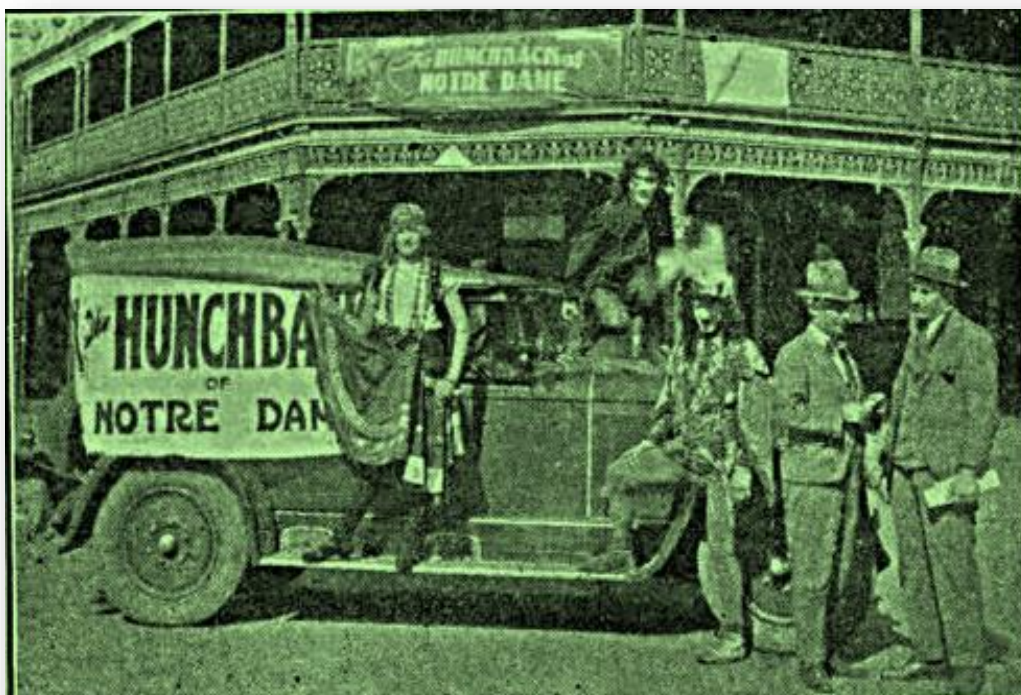
¹⁴⁰³ <https://www.couriermail.com.au/news/queensland/stanthorpe/cinema-empire-to-berecounted/news-story>, (ημ. προσβ. 23-3-2020).

¹⁴⁰⁴ www.kythera-family.net/en/history/general-history/sourry-coroneo-pioneer-film-exhibitors, (ημ. προσβ. 3-5-2022).

πρωτοβουλία των Ελλήνων πρωτοπόρων.¹⁴⁰⁵ Το θέατρο ήταν σημαντικό και για την ομογένεια της περιοχής, που το χρησιμοποίησε σε διάφορες εκδηλώσεις της. Στο θέατρο “Arcadia” φιλοξενήθηκε και η δεύτερη Γενική Συνέλευση του Συνδέσμου ΑΧΕΠΑ στις 10 Οκτωβρίου 1934.¹⁴⁰⁶ Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις.¹⁴⁰⁷

Το θέατρο έγινε συνώνυμο της καλλιτεχνικής αναγέννησης της πόλης παρουσιάζοντας αξιόλογες ταινίες. Η προβολή της αμερικανικής δραματικής ταινίας, *Hunchback of Notre Dame* (1923) του Wallas Wuorsly στο θέατρο “Arcadia”, είχε μεγάλη επιτυχία που συνέβαλε σε αυτήν και η κατωτέρω εικονιζόμενη διαφήμιση του έργου που προκάλεσε το εκτεταμένο ενδιαφέρον του κοινού. Ο Coroneo εμφανίζεται δεξιά, κρατώντας κάποια έγγραφα, ενώ συζητά με τον Sourry.¹⁴⁰⁸

Η ζωή της οικογένειας των παρουσιαστών ταινιών προβάλλεται στην ταινία - ντοκυμαντέρ *The Picture Show Men*.

Διαφήμιση της προβολής *Hunchback of Notre Dame*, 1925
[*Everyone's*, vol. 4, no. 312, 9 Σεπτεμβρίου 1925]

¹⁴⁰⁵ Η οικογένεια Sourry διατηρούσε αρκετά καταστήματα στην πόλη πλησίον στο θέατρο, όπως το “White Rose Café”, ενώ ένας άλλος αδελφός, ο Antony που ήταν αρτοποιός, έγινε αργότερα ιδιοκτήτης θεάτρων στη Βρισβάνη (ό.π.).

¹⁴⁰⁶ Οι ομογενείς προσήλθαν από διάφορα γειτονικά μέρη, για να συζητήσουν το θέμα του καταστατικού του Συλλόγου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι αρκετά από τα διοικητικά μέλη του συνδέσμου ήταν επίσης ιδιοκτήτες κινηματοθεάτρων, όπως ο Νικόλαος Ανδρόνικος, Πρόεδρος, καθώς και ο Λάμπρος Μεγαλοοικονόμου, Αντιπρόεδρος (*Εθνικόν Βήμα*, 17 Οκτωβρίου 1931).

¹⁴⁰⁷ Με την ευκαιρία της συναθροίσεως στην οποία έλαβε μέρος όλη η ομογένεια του Σύνδνευ, τα Ελληνόπουλα του Armidale παρουσίασαν καλλιτεχνικό πρόγραμμα, ενώ την εκδήλωση πλαισίωσαν οι διευθυντές των ομογενειακών εφημερίδων, ο Ηλίας Μπιζάνης (*Εθνικόν Βήμα*) που έπαιξε πιάνο και ο Αλέξανδρος Γρίβας (*Πανελλήνιος Κήρυξ*) που τραγούδησε το «Γέρο Δήμο» (ό.π.).

¹⁴⁰⁸ *Everyone's*, vol. 4, no. 312, 9 Σεπτεμβρίου 1925.

- **J. Kouvelis, (J. K. Capitol Theatres Pty Ltd.)**

Ο J. Kouvelis δημιούργησε τη δική του κινηματογραφική εταιρεία J. K. Capitol Theatres Pty Ltd., διευθύνοντας μία σειρά κινηματοθεάτρων της αλυσίδας “Capitol”, γύρω στο 1927.¹⁴⁰⁹ Τη διαχείριση και διεύθυνση του δεύτερου “Capitol” την απέκτησε όταν ενοικίασε το “King Theatre” στο Armidale τον Ιούλιο του 1928, που το μετονόμασε σε “Capitol”.¹⁴¹⁰ Το 1930 το θέατρο “Inverell” μισθώθηκε και μετονομάστηκε επίσης σε “Capitol”.¹⁴¹¹ Το επόμενο έτος 1931 ανέλαβε ένα ημιτελώς κατασκευασμένο θέατρο στο Wagga Wagga, το οποίο αποπεράτωσε ονομάζοντας το “Capitol”.¹⁴¹² Το “Garden of the Cross” στη Wagga Wagga έγινε το “Capitol” του J. Kouvelis (Κουβέλη). Η περιοχή του Moree ήταν ο επόμενος στόχος του Kouvelis όπου απέκτησε το “Lyceum” το 1935, μετονομάζοντάς το “Capitol”.¹⁴¹³

Παράλληλα, στη Wagga Wagga, ενοικίασε τα θέατρα “Wonderland” το 1929 και το “Strand”, τα οποία λίγο αργότερα ο αδελφός του Harry Kouvelis ανέλαβε να επιβλέπει.¹⁴¹⁴

- **Nicolas – George Laurantus (Narrandera)**

Οι Αφοί Laurantus ασχολήθηκαν επίσης με κινηματογραφικές επιχειρήσεις.¹⁴¹⁵ Το 1922 ο Nicolas Laurantus (Νικόλαος Λουράντος) απέκτησε στη Narrandera τη μίσθωση του υπαίθριου “Globe Theatre”, με πρόθεση να παρουσιάσει τις καλύτερες τελευταίες παραγωγές κινούμενων εικόνων, σηματοδοτώντας την έναρξη μιας επιτυχημένης αλυσίδας κινηματογράφων στην περιοχή NNO, την οποία διοικούσε η οικογένεια Laurantus.¹⁴¹⁶ Όταν το 1925 το υπαίθριο θέατρο “Globe” καταστράφηκε από πυρκαγιά, ο Nicolas έκτισε το “New Globe Theatre”, ενώ το 1928 συνεργάστηκε με τον Ben Cummins προκειμένου να κατασκευάσει ένα θέατρο στο Broadway.¹⁴¹⁷ Το θέατρο αυτό θα το διαχειριζόταν η Laurantus Bros με τη μορφή leasing για 15 χρόνια.¹⁴¹⁸ Είχε χωρητικότητα 1.000 ατόμων και κατασκευάστηκε από τούβλα, ενώ κόστισε περίπου 13.000 λίρες.¹⁴¹⁹ Ήδη από το 1928, η Laurantus Bros, είχε τη διαχείριση στα θέατρα “Lyceum” και “Tivoli” στη Narrandera εκτός από το υπαίθριο θέατρο “Rio” (στο Lockhart), παρουσιάζοντας ταυτόχρονα θεάματα κινούμενων εικόνων, αλλά και ζωντανές παραστάσεις, όπως την επιθεώρηση του Fuller, *The Band*

¹⁴⁰⁹ *Yass Courier*, 11 Αυγούστου 1927.

¹⁴¹⁰ *The Armidale Express and New England General Advertiser*, 8 Δεκεμβρίου 1939.

¹⁴¹¹ *Inverell Times*, 1 Φεβρουαρίου 1937.

¹⁴¹² *The Daily Advertiser*, 12 Σεπτεμβρίου 1931.

¹⁴¹³ <https://kythera-family.net>, (ημ. προσβ. 12-3-2022).

¹⁴¹⁴ *Wagga Wagga Express*, 5 Μαρτίου 1938.

¹⁴¹⁵ Είχαν στην ιδιοκτησία τους ή μίσθωναν θέατρα στην περιοχή της Riverina: στο Gundagai, Cootamundra, Cowra, Lockhart, Tumut και Leeton [<https://adb.anu.edu.au/biography/laurantus-sir-nicholas-nick-10789>, (ημ. προσβ. 21-3-2022)].

¹⁴¹⁶ Η ταυτόχρονη διαχείριση κινηματογράφων ήταν συμφέρουσα προκειμένου οι διαχειριστές να επιτύχουν καλύτερες συμφωνίες στην ενοικίαση ταινιών (ό.π.).

¹⁴¹⁷ Broadway ονομαζόταν ένας ιστορικός δρόμος 700 μέτρων που κατασκευάστηκε το 1791 στο Σύδνεϋ και αποτελεί ένα μεγάλο εμπορικό κέντρο, συγκεντρώνοντας μεγάλα καταστήματα, πανεπιστήμια και εκκλησίες [<https://wikipedia.org>, (ημ. προσβ. 21-3-2022)].

¹⁴¹⁸ *The Daily Advertiser*, 8 Δεκεμβρίου 1927.

¹⁴¹⁹ Ο.π., 29 Μαΐου 1929 και *Cootamundra Herald*, 30 Μαΐου 1929.

Box. Οι επιλεγμένες προβολές ταινιών ήταν εξαιρετικά υψηλού επιπέδου.¹⁴²⁰ Ο George Laurantus συνεχώς αναζητούσε νέους κινηματογράφους. Το 1930 ανέλαβε τη μίσθωση του θεάτρου “Montreal” στο Tumut, που μόλις είχε κατασκευαστεί.¹⁴²¹ Επίσης μεσολάβησε στην ανοικοδόμηση του θεάτρου “Roxy” στην Cootamundra.¹⁴²² Η επιτυχία των αδελφών Laurantus οφείλετο στην αναζήτηση νέων τρόπων να προσελκύουν το κοινό, προσφέροντας ανέσεις στους θεατές και νέες ταινίες που είχαν γίνει μεγάλες επιτυχίες στο Hollywood. Το 1935 πρόβαλαν την ταινία *Naughty Mariett* των Robert Leonard και Van Dyke, μία μουσική ρομαντική ταινία του 1935 βασισμένη στην οπερέτα του 1910 του Victor Herbert, που είχε σπάσει ταμεία στην Αμερική, μαζί με το *Romance in Manhattan*.¹⁴²³ Παράλληλα ο N. Laurantus κατασκεύασε και μία υπαίθρια αίθουσα χορού, ώστε οι κάτοικοι της Narrandera να έχουν έναν ωραίο χώρο για να απολαμβάνουν την τέχνη της Τερψιχόρης.¹⁴²⁴ Η συμβολή του στη διάδοση του ελληνικού πνεύματος στην Αυστραλία υπήρξε σημαντική.¹⁴²⁵

Το υπαίθριο “Globe” και το “New Globe Theatre”¹⁴²⁶

¹⁴²⁰ *West Wyalong Advocate*, 19 Οκτωβρίου 1928.

¹⁴²¹ Το θέατρο άνοιξε με μεγάλο ενθουσιασμό στις 2 Απριλίου 1930. Ο G. Laurantus πρόβαλε καθημερινά ταινίες και φιλοξενούσε τον ετήσιο εορτασμό των Anzac [<https://kythera-family.net>, (ημ. προσβ. 12-3-2022)].

¹⁴²² Ο George Laurantus είχε συνεργασία με τον Jacob Simos έως το 1923 στο θέατρο “Arcadia”, στην Cootamundra (ό.π.).

¹⁴²³ Η ταινία προβλήθηκε παράλληλα με τις προβολές στο “st. James Theatre” στο Σύνδνεϋ και οι περισσότεροι κάτοικοι είδαν το έργο δύο και τρεις φορές. Η Metro-Goldwyn, οι παραγωγοί της και οι πρωταγωνιστές ήταν περήφανοι για το επίτευγμά τους (*Gundagai Independent*, 22 Αυγούστου 1935).

¹⁴²⁴ Ο N. Laurantus κατασκεύασε ένα μεγάλο τιμιεντένιο δάπεδο, περίπου 2.200 τετραγωνικών ειδικά διαμορφωμένο για χορό δίπλα στο “Critirion Hall”, με ειδικά εφέ φωτισμού και ελεύθερο έδαφος. Μπροστά στο υπαίθριο πάτωμα δημιούργησε κήπο με γκαζόν, θάμνους με λουλούδια, ένα μέρος από τα πιο ελκυστικά στη Riverina (*Narandera Argus and Riverina Advertiser*, 31 Οκτωβρίου 1933).

¹⁴²⁵ Η αγάπη για την πατρίδα τον ώθησε στη δημιουργία Έδρας Νεοελληνικών στο Πανεπιστήμιο Σύνδνεϋ και Γηροκομείου, «Louranto Village». Η Βασίλισσα της Αγγλίας τον τίμησε με τον τίτλο του Ιππότη [Σεβαστής - Ειρήνης Παπαναστασίου «Ο Νικόλαος Λουράντος από τα Κύθηρα» <https://hellenicdiaspora.com/wp-content/uploads/2013/06/papanastasiou.pdf>, (ημ. προσβ. 2-2-2020)].

¹⁴²⁶ <https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid>, (ημ. πρ. 2-3-2022).

- **Theo Polites (Μελβούρνη)**

Στη Μελβούρνη το 1928 ο Theo Polites (Θεόδωρος Πολίτης) μίσθωσε το θέατρο “Playhouse”, στην περιοχή Princess Bridge για δέκα χρόνια, αναλαμβάνοντας να το ανακαινίσει εσωτερικά και εξωτερικά, με κόστος προϋπολογισμού 5.000 λιρών. Με τον τρόπο αυτό σκόπευε να προσφέρει στο κοινό της Μελβούρνης ένα σύγχρονο θέατρο, όπου ανεξάρτητοι παρουσιαστές ταινιών (showmen) θα προσέρχονταν για να προβάλλουν τα έργα τους, αλλά θα δίνονταν και παραστάσεις επί σκηνής.¹⁴²⁷

Το θέατρο “Playhouse” παρουσίαζε μία εξαιρετικά μεγάλη ποικιλία θεαμάτων, με ταυτόχρονες παραστάσεις vaudeville, βωβό κινηματογράφο, καθώς και με επιδείξεις από άγνωστους αθλητές πάλης που παρουσίαζαν πρόγραμμα φορώντας μάσκες. Η πρωτοτυπία αυτή εξασφάλιζε μεγάλη επιτυχία σε όλες τις παραστάσεις της σεζόν.¹⁴²⁸

Στο θέατρο αυτό από τις 26 Μαΐου 1928 και για μεγάλο διάστημα παρουσιάστηκε και η πολυσυζητημένη ταινία *Gallipoli* του A.C. Tindsale. Κάθε Παρασκευή γίνονταν ιδιωτικές προβολές για διακεκριμένους θεατές, αντιπροσώπους πολεμικών σωματείων, απομάχους στρατιωτικούς κ.α. Το έργο σημείωσε μεγάλη επιτυχία και προβλήθηκε για τρεις εβδομάδες στην οθόνη του “Playhouse”.¹⁴²⁹ Η ταινία *Gallipoli* ήταν μια συλλογή κινούμενων εικόνων που περιείχε πλάνα από την εκστρατεία στην Καλλίπολη και εορταστικές επετείους μνήμης της. Τα Χριστούγεννα του 1931 παρουσιάστηκε η παντομίμα *Red riding hood* και αντίστοιχα το 1932 η παντομίμα *Humpty Dumpty*.¹⁴³⁰ Το 1933 το θέατρο μετονομάστηκε σε “Garrick” καθώς άλλαξε ιδιοκτήτη, μισθωτής όμως παρέμεινε ο Θεόδωρος Πολίτης. Τον Ιούνιο του 1934 παρουσιάστηκε το θεατρικό έργο *The Brondes* του Alfred Sangster, αποτελούμενο από εννέα σκηνές που απεικόνιζε την πραγματική ζωή των τριών αδελφών και είχε πραγματοποιήσει 305 παραστάσεις στο Λονδίνο. Οι ηθοποιοί ήταν μέλη του θιάσου του Gregan MacMahon.¹⁴³¹ Το 1935 τα μέλη του Pops of House Dramatic Club παρουσίασαν στο “Garrick Theatre” το *Sorry You’ve Been Troubled* σε σκηνοθεσία του Terence Crisp, για να συνδράμουν το στρατόπεδο του Lord Somers.¹⁴³² Τα Χριστούγεννα του 1935 παρουσιάστηκε η παντομίμα *The old woman who lives in a shoe* και ο ομογενειακός τύπος συνέστησε στις ελληνικές οικογένειες να παρακολουθήσουν το επιτυχημένο θέαμα. Στο θέατρο αυτό φιλοξενήθηκαν και συγκεντρώσεις της ελληνικής παρoικίας Μελβούρνης. Στις 17 Μαρτίου 1935 παρουσιάστηκε η κινηματογραφική προβολή της παγκοινοτικής εκδρομής, μαζί με το θεατρικό του έργου του ομογενή Αδάμ Ταβλαρίδη, *Η τύχη του κουραμπιέ*.¹⁴³³

¹⁴²⁷ *Everyone’s*, vol. 9, no. 144, 15 Αυγούστου 1928.

¹⁴²⁸ *Ο.π.*, vol. 10, no. 477, 10 Απριλίου 1929.

¹⁴²⁹ Το 1928 κυκλοφόρησαν δύο παρεμφερείς ταινίες *Το Πνεύμα της Καλλίπολης* στο θέατρο “Piccadilly” στο Σύδνεϋ στις 17 Μαρτίου 1928 και η *Gallipoli* που πρόβαλε ο Polites (*ό.π.*, vol. 9, no. 430 και vol. 9, no. 432, 30 Μαΐου 1928).

¹⁴³⁰ *Ο.π.*, vol. 12, no. 617, 23 Δεκεμβρίου και vol. 13, no. 670, 28 Δεκεμβρίου 1932.

¹⁴³¹ Τα ονόματα των Bronde συνδέονται ξεχωριστά, όπως του George Eliot και της Jane Austin στην εξέλιξη του αγγλικού μυθιστορήματος (*The Age*, 11 Ιουνίου 1934).

¹⁴³² *The Argus*, 23 Φεβρουαρίου 1935.

¹⁴³³ Οι πρόσοδοι της εκδήλωσης διατέθηκαν υπέρ του εκκλησιαστικού εράνου. Ο ομογενειακός τύπος εξέφρασε τις ευχαριστίες του στον Polites (*Εθνικόν Βήμα*, 27 Φεβρουαρίου 1935 και *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 7 Μαρτίου και 6 Απριλίου 1935).

Επίσης, στις 10 Νοεμβρίου 1935 παρουσιάστηκε στη σκηνή του θεάτρου “Garrick” η σχολική επίδειξη των μαθητών του ελληνικού σχολείου από τις δασκάλες Αλ. Βραχνά και Ειρ. Σαράφη, καθώς και το σχολικό κοντσέρτο στις 20 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους.¹⁴³⁴ Τον Νοέμβριο 1936 φιλοξενήθηκε ένα βραδινό gala.¹⁴³⁵ Το 1937, με τη λήξη της μίσθωσης το θέατρο πωλήθηκε σε έναν έμπορο ξυλείας και έπαψε να υπάρχει στην πόλη.

- **Peter Stathis (Tumut)**

Τον Απρίλιο του 1930 ο Peter Stathis ανέλαβε τη διαχείριση του θεάτρου “Montreal” στο Tumut. Η τοπική κοινότητα εόρτασε για ένα διήμερο με ένα ψυχαγωγικό πρόγραμμα τα εγκαίνια του θεάτρου, με τον περιοδεύοντα ηθοποιό βαριετέ Stanley McKay.¹⁴³⁶ Ο ηθοποιός McKay παρουσίασε στις 5 Απριλίου το *Opening Picture Attraction* και ακολούθησε η ταινία *Iron Mask* με το αστέρι της οθόνης Douglas Fairbanks, στο μεγαλύτερο επίτευγμα της καριέρας του.¹⁴³⁷

Καθημερινό βασικό καθήκον του Peter Stathis ήταν να αποστέλλει με το τοπικό τρένο την ταινία που είχε ήδη παιχτεί στο θέατρό του στους κινηματογράφους των Laurantus στη Riverina, για να την παρουσιάσουν και εκεί και αντίστροφα. Το θέατρο “Montreal” παρουσίαζε τόσο κινηματογραφική, όσο και ζωντανή ψυχαγωγία αποτελώντας το κέντρο της πολιτιστικής ζωής της περιοχής, παραχωρώντας ταυτόχρονα την αίθουσά του για χορούς και φιλανθρωπικές εκδηλώσεις.¹⁴³⁸ Οι Αβορίγινες της περιοχής συχνά παρακολουθούσαν ταινίες που προβάλλονταν στο θέατρο. Το 1937 ο Peter ανέλαβε και τη μίσθωση εκτός από τη διαχείριση του “Montreal”, επιφέροντας σε αυτό σημαντικές τεχνολογικές βελτιώσεις που περιλάμβαναν την εγκατάσταση μιας νέας οθόνης ήχου.¹⁴³⁹ Επίσης η σκηνή διευρύνθηκε με τη δημιουργία ενός μικρού κοίλου ορχήστρας και αφαιρέθηκαν τα πτερύγια εξόδου σκηνής. Εκείνη την περίοδο των πρώτων ετών λειτουργίας του το θέατρο φιλοξενούσε επιδείξεις περιοδευόντων θιάσων θεαμάτων ποικιλίας (βαριετέ).¹⁴⁴⁰ Τον Peter Stathis συνέδραμε στη λειτουργία του θεάτρου η σύζυγος του Helen Monte, όπως και ο αδελφός του George με τη σύζυγό του Margaret Mary Witley. Αυτοί οι τέσσερις άνθρωποι ανέλαβαν τη διαχείριση και διεύθυνση του θεάτρου “Montreal” στο Tumut για πολλά χρόνια, το οποίο έγινε συνώνυμο της προόδου και του πολιτισμού.¹⁴⁴¹ Το 1940 συγκεντρώθηκαν μεγάλα χρηματικά ποσά σε ένα ράλι επένδυσης χρηματικών ποσών υπέρ του πολέμου.¹⁴⁴²

¹⁴³⁴ Το πρόγραμμα περιελάμβανε κωμωδίες, ποιήματα και χορούς των μαθητών (ό.π., 10 Δεκεμβρίου 1936).

¹⁴³⁵ *The Argus*, 9 Νοεμβρίου 1936.

¹⁴³⁶ Ο ηθοποιός McKay περιόδευε στην περιοχή παρουσιάζοντας ένα συνδυασμό παντομίμας, ελαφριάς όπερας και μουσικής κωμωδίας (*Tumut and Adelong Times*, 13 Οκτωβρίου 1931).

¹⁴³⁷ <https://apps.environment.nsw.gov.au/dpcheritageapp/ViewHeritageItemDetails>, (ημ. προσβ. 12-3-2021).

¹⁴³⁸ *Tumut and Adelong Times*, 6 Μαρτίου 1934 και 21 Δεκεμβρίου 1937.

¹⁴³⁹ *Everyone's*, vol. 15, no. 376, 10 Μαρτίου 1937.

¹⁴⁴⁰ <https://montrealtheatre.com.au>, (ημ. προσβ. 12-3-2021).

¹⁴⁴¹ <https://blowering.com>, (ημ. προσβ. 12-3-2021).

¹⁴⁴² *Ο.π.*, 2 Ιουλίου 1940.

“Montreal Theatre”¹⁴⁴³

Το θέατρο, που αγαπήθηκε πολύ από τους κατοίκους της πόλης, αφού επισκευάστηκε λόγω του μοναδικού σχεδιασμού του και της αρχιτεκτονικής του, μετατράπηκε σε κοινοτικό και λειτουργεί έως σήμερα στην οδό Russell 46 στο Tumut, διασώζοντας την ιστορία του στις μνήμες των κατοίκων της περιοχής.

- **Οικογένεια Χατσατούρη (Port Macquarie, κ.λ.π.)**

Όπως και άλλοι Έλληνες στην Αυστραλία η οικογένεια Χατσατούρη, (Γεώργιος, Ευάγγελος και υιοί) διαχειρίστηκαν περισσότερα από ένα θέατρα. Από το 1926 ο Γεώργιος Χατσατούρης διαχειριζόταν θέατρα στο Port Macquarie, Walcha, Taree, Kempsey και Laurieton.¹⁴⁴⁴ Ο τύπος της περιοχής συχνά επαινούσε τις επιχειρήσεις της οικογενείας.¹⁴⁴⁵ Ως ιδιοκτήτης πολλών θεάτρων την περίοδο του 1900 έως 1920 ο Γ. Χατσατούρης προέβη σε πρωτοποριακές τεχνικές ανακαινίσεις για τη λειτουργία των κινηματοθεάτρων του.¹⁴⁴⁶ Το 1928 οι Χατσατούρης & υιοί τροποποίησαν το μηχανήμα τους στο “Empire Picture Theatre” προς όφελος των προβολών.¹⁴⁴⁷ Για τον εορτασμό του γεγονότος, μια ειδική προβολή πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του ίδιου έτους στο θέατρο υπέρ του περιφερειακού νοσοκομείου Hastings.¹⁴⁴⁸ Το έτος 1939 η οικογένεια Χατσατούρη αγόρασε τον κινηματοθέατρο “Oxley”.¹⁴⁴⁹ Το 1941 η οικογενειακή εταιρεία Ε. Χατσατούρη και υιοί προέβησαν στην αγορά του κινηματοθεάτρου “Civic” στην πόλη Walcha.¹⁴⁵⁰ Επίσης, ανήγειραν και ένα κτιριακό συγκρότημα με κινηματογράφο στην πόλη Port Macquarie. Η συμβολή της οικογένειας Χατσατούρη στην ομογένεια, αλλά και στην ευρύτερη αυστραλιανή κοινωνία ήταν μεγάλη, ιδίως την περίοδο του πολέμου.¹⁴⁵¹

¹⁴⁴³ https://en.wikipedia.org/wiki/Montreal_Community_theatre, (ημ. προσβ. 1-5-2021).

¹⁴⁴⁴ Craig Turnbull and Cris Valiotis, *ό.π.*

¹⁴⁴⁵ Ο εγχώριος τύπος διαφήμιζε την ελληνική επιχείρηση όπου προβάλλονταν αξιόλογες βωβές ταινίες (*Port Macquarie News and Hastings River Advocate*, 17 Μαρτίου 1928).

¹⁴⁴⁶ Η εφημερίδα *Port Macquarie News* αναφέρεται στους άριστα εκεί εγκατεστημένους Ε. Χατσατούρη και υιοί, που προέβησαν σε μεταρρυθμίσεις με την προσθήκη και άλλης μηχανής Simplex, που διευκόλυνε τη διαδικασία χειρισμού ταινιών (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 29 Μαρτίου 1928).

¹⁴⁴⁷ Οι βελτιώσεις στο μηχανήμα του “Empire Picture Theatre”, επέφεραν σημαντική αλλαγή στην ποιότητα της εικόνας και τα εφέ φωτισμού (*ό.π.*).

¹⁴⁴⁸ Οι Ε. Χατσατούρης και υιοί παρέδωσαν το ποσό που συγκέντρωσαν στους επιτρόπους του νοσοκομείου, οι οποίοι τους συνεχάρησαν (*ό.π.*).

¹⁴⁴⁹ *Εθνικόν Βήμα*, 29 Νοεμβρίου 1939.

¹⁴⁵⁰ *Ο.π.*, 15 Ιανουαρίου 1941.

¹⁴⁵¹ Παρίσταντο σε όλες τις εκδηλώσεις που διοργανώνονταν στο Σύδνεϋ, ταξιδεύοντας από το Port Macquarie για να συμμετέχουν στο Grecian Ball ή στους θρησκευτικούς εορτασμούς των Χριστουγέννων και του Πάσχα (*ό.π.*, 10 Απριλίου 1935, 15 Απριλίου 1936 και 14 Σεπτεμβρίου 1938).

3) Ηθοποιοί – Παραγωγοί στον κινηματογράφο

A) Βωβός κινηματογράφος

- *The Triumph of Love* (Γ. Παϊζης / H. Haggard)

Will Sheppard, Coore Knight, Jack Chalmers
[*Sunraysia Daily*, 31 May 1922]

Το 1922 ο Γ. Παϊζης (H. Haggard) έλαβε μέρος στη βωβή ταινία, *The Triumph of Love*.¹⁴⁵² Θέμα της είχε την ιστορία τεσσάρων ναυαγών σε ένα ερημικό νησί που διεκδικούσαν μία όμορφη κοπέλα.¹⁴⁵³ Ο πρωταγωνιστής Jack Chalmer ήταν μία έκπληξη για το κοινό, καθώς στην πραγματικότητα ήταν ένα διάσημος πρωταθλητής του surf, αποκαλούμενος Coogee, που είχε γίνει ήρωας καθώς είχε σώσει ένα παιδί από καρχαρία.¹⁴⁵⁴ Στην ταινία υπήρχαν ωραίες σκηνές με το είδωλο του δημοφιλούς ήρωα μέσα στο στοιχείο του, το νερό.¹⁴⁵⁵

Η ιστορία γράφτηκε και σκηνοθετήθηκε από τον P. J. Ramster, φωτογραφήθηκε από τους Bruce και Jeffre και είχε όλες τις προδιαγραφές για να εντυπωσιάσει το κοινό.¹⁴⁵⁶

¹⁴⁵² *The Daily Express*, 25 Ιουλίου 1922.

¹⁴⁵³ Ο Jack Chalmer κέρδιζε τελικά την καρδιά της όμορφης συμπρωταγωνίστριας Coore Knight και έτσι γινόταν ο γάμος (*Sunday Times*, 28 Μαΐου 1922).

¹⁴⁵⁴ Οι υπόλοιποι ηθοποιοί ήταν οι: Coore Knight, Ethel De Lacy, Annie Parsons, Lydia Rich, Lillian Carroll, Fred Orpey, H. A. Haggard, Jack Cooper, Will Shepherd, A. Alexander, W. McLouphan (ό.π.).

¹⁴⁵⁵ *Everyone's*, vol. 3, no. 111, 19 Απριλίου 1922.

¹⁴⁵⁶ *The Daily Express*, ό.π.

Σκηνή από το *Should a Doctor Tell*
[*News*, 14 Μαΐου 1924]

- ***Should a Doctor Tell* (Γ. Παϊζης - Η. Haggard)**

Το 1923 ο Γ. Παϊζης (Η. Haggard) συμμετείχε στην ταινία βωβού κινηματογράφου, *Should a Doctor Tell* (*Πρέπει να πει ένας γιατρός*). Επρόκειτο για μία καθαρά αυστραλιανή ταινία, ένα μελόδραμα της υψηλής κοινωνίας που σκηνοθέτησαν ο P.J. Ramster και ο Alexander Butler, με θέμα την ευγονία στο γάμο.¹⁴⁵⁷ Η ταινία είχε πολλές περισσότερες αρετές, από άλλες αμερικανικές παραγωγές.¹⁴⁵⁸ Η πλοκή του έργου γεμάτη δράση και συγκινήσεις, άφηνε συμπεράσματα εκπληκτικά και πειστικά.¹⁴⁵⁹ Στην ομάδα των ηθοποιών συμμετείχαν εκτός από τον Η. Α. Haggard, οι: Thelma Newling, Fred Orpey, Master Teddy Austin, Annie Parsons και Will Shepherd. Με αφορμή την προβολή της ταινίας στο “Rialto Theatre”, η εφημερίδα *Truth* έγραψε στις 26 Αυγούστου 1923 σχετικά με τον Haggard ότι, ήταν ένας ανερχόμενος αστέρας ανάμεσα στους Αυστραλούς ηθοποιούς.¹⁴⁶⁰

¹⁴⁵⁷ Η ταινία *Should a Doctor Tell*, ήταν ένα ψυχαγωγικό έργο που αφορούσε μια ιστορία συγκίνησης και ρομαντισμού, παρά το διδακτικό της χαρακτήρα. Σύμφωνα με την υπόθεση, ο *Dr Aubrey Mather*, σύμβουλος υγείας, συναινύσε στο γάμο της κόρης του, *Dorothy*, με τον *Count Delvo*, υπό την προϋπόθεση ότι μπορούσε να αποδειχθεί υγιής. Ωστόσο, ο γαμπρός αποδεικνυόταν ότι πάσχει από αφροδίσιο νόσημα. Ο γιατρός του *Stirling Worth* (Fred Orpey) τον συμβούλευε να αναβάλλει το γάμο, αλλά ο *Count* έπειθε τον *Dr Worth* (γιατρό) να παραμείνει σιωπηλός. Ο *Worth*, που ήταν ερωτευμένος με τη *Dorothy*, δωροδοκείται, αλλά την ημέρα του γάμου αποκάλυπτε την αλήθεια. Ο παρ’ ολίγον γαμπρός *Count* πυροβολούσε τον *Dr Worth*, που πέθαινε στα χέρια της *Dorothy* (*News*, 14 Μαΐου 1924).

¹⁴⁵⁸ Η πλοκή δήλωνε εντελώς απαλλαγμένη από οποιαδήποτε υπονομευτικό, ή αθέμιτο χαρακτήρα. Ωστόσο η σιωπηλή ταινία δίχασε το κοινό, καθώς ασχολείτο με ένα πολύ λεπτό θέμα, την υγεία που χαρίζει ευγονία και με ευγενικό τρόπο προειδοποιούσε τους γονείς και εκείνους που επρόκειτο να παντρευτούν. Επισήμαινε τον εγωισμό με τον οποίο μεγαλώνουν οι γενιές των ανθρώπων, εν αγνοία των κινδύνων και των παγίδων που τους αγκαλιάζουν. Στην ταινία, τα χείλη γιατρού ήταν σφραγισμένα εξαιτίας μιας σύμβασης και εθιμοτυπίας. Ωστόσο, το έργο έθετε το ερώτημα εάν θα πρέπει να παντρεύονται οι άνθρωποι, όταν οι γύρω τους δεν τολμούν να τους πουν την αλήθεια (ό.π., 6 και 16 Μαΐου 1924).

¹⁴⁵⁹ *The Barrier Miner*, 26 Μαΐου 1924.

¹⁴⁶⁰ Γ. Καναράκης, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία*, ό.π., σ. 76.

Η κινηματογραφική εταιρεία του Ramster, η P. J. Ramster Photoplays, ήταν μία από τις πιο καθιερωμένες τοπικές κινηματογραφικές εταιρείες και ο σκηνοθέτης χρησιμοποίησε την εξέχουσα θέση του προκειμένου να υποστηρίξει την τοπική βιομηχανία θεάματος ζητώντας μια κυβερνητική ποσόστωση από τους παρουσιαστές της ταινίας *Should A Doctor Tell*.¹⁴⁶¹

Το έργο παρακολούθησαν οι ιατρικοί Σύλλογοι της χώρας, καθώς προκάλεσε ένα ασυνήθιστο ενδιαφέρον εξαιτίας του θέματός του και η πρώτη προβολή του ήταν στο θέατρο “Rialto” στις 19 Αυγούστου 1923.¹⁴⁶²

Από το 1910, η αυστραλιανή κινηματογραφική κουλτούρα πρωτοτύπησε ασχολούμενη με θέματα ταμπού και απαγορευμένα, ενώ το έργο *Should A Doctor Tell* του Ramster μαζί με την ταινία *Remorse, the story of Red Plague* (Τύψεις, μια ιστορία της κόκκινης πανώλης) του John E. Mathews το 1917, αποτέλεσαν τις πιο σημαντικές ταινίες βωβού κινηματογράφου ασχολούμενες με το θέμα της υγείας.¹⁴⁶³

- ***The Boy of Dardanelles* (Αδάμ Ταυλαρίδης)
(Σενάριο - Παραγωγή – Συμμετοχή)**

The Boy of Dardanelles (Αγόρι από τα Δαρδανέλια) ή *The Daughter of East* (Η κόρη της Ανατολής), ήταν η πιο γνωστή από τις ταινίες παραγωγής του Αδάμ Ταυλαρίδη, στην οποία συμμετείχε και ο ίδιος ως ηθοποιός και έκανε πρεμιέρα στις 4 Νοεμβρίου 1924 στο “Globe Theatre”.¹⁴⁶⁴ Το σενάριο της ταινίας το είχε γράψει ο Αδάμ Ταυλαρίδης, ενώ ήταν και ο χρηματοδότης της.¹⁴⁶⁵ Την ταινία σκηνοθέτησε ο Roy Darling. Η υπόθεση του έργου αφορούσε μια ιστορία αγάπης μεταξύ ενός νεαρού Άγγλου και μιας μικρής Αρμένισσας με φόντο την απόβαση των Αυστραλών στη Gallipoli.¹⁴⁶⁶ Η ταινία γυρίστηκε το 1923 στο Σύδνεϋ και τα περίχωρά του, ενώ οι

¹⁴⁶¹ Εκτός από τη σκηνοθεσία έξι ταινιών μεγάλου μήκους στα χρόνια από το 1921 έως το 1928, ο Ramster διηύθυνε μια σχολή κινηματογράφου, στους μαθητές της οποίας περιλαμβάνονταν η Paulette McDonagh [<https://screeningthepast.com>, (ημ. προσβ. 12-4-2020)].

¹⁴⁶² Η διοίκηση του θεάτρου “Rialto” προκήρυξε διαγωνισμό που προσέφερε βραβείο στην καλύτερη απάντηση του προβλήματος, που έθετε η βωβή ταινία σε 100 λέξεις (*Sunday Times*, 26 Αυγούστου 1923). Για την ημερομηνία της παράστασης βλ. και Γ. Καναράκης, *ό.π.*

¹⁴⁶³ *The Mail*, 23 Δεκεμβρίου 1916.

¹⁴⁶⁴ *The Sydney Morning Herald*, 4 Νοεμβρίου 1924.

¹⁴⁶⁵ Σύμφωνα με το άρθρο, υπήρχε μια νέα αυστραλιανή ταινία με εικόνες με τον τίτλο *Boy of Dardanelles*, με πολύ καλές σκηνές από την απόβαση των Anzac. Οι σκηνές υποθετικά έχουν γυριστεί στην Τουρκία, ενώ στην πραγματικότητα λήφθηκαν λίγα μίλια μακριά από το Σύδνεϋ. Η Dorothy Hawtre και ο Paul Eden έχουν τους κύριους ρόλους (*ό.π.*).

¹⁴⁶⁶ Στο σενάριο του Αδάμ Ταυλαρίδη, ή Bill Adams, ο πρωταγωνιστής - Άγγλος Harry Wharton βρίσκεται στην Τουρκία. Παρά το γεγονός ότι ήταν αρραβωνιασμένος σε μια κοπέλα στην Αγγλία, ερωτεύεται ένα ορφανό κορίτσι αρμένικης καταγωγής, την *Marian*. Ένας Τούρκος πασάς θέλει επίσης την *Marian* και την απαγάγει. Ο *Wharton* προσπαθεί να τη διασώσει, αλλά ακριβώς εκείνη τη στιγμή κηρύσσεται ο πόλεμος μεταξύ Αγγλίας και Τουρκίας. Διαφεύγει μεταμφιεζόμενος σαν Έλληνας και εντάσσεται στο σώμα των Αυστραλών στρατιωτών στην εκστρατεία στη Gallipoli. Μετά τον πόλεμο ο *Wharton* συναντάται με την *Marian*. Ο *Wharton* έχει τραυματιστεί στις μάχες και η *Marian* τον βοηθά να ανακάμψει. Η αρραβωνιαστικιά του *Wharton* του δίνει την ελευθερία του, επιτρέποντας στον *Wharton* και τον *Marian* να παντρευτούν. Η ταινία χρηματοδοτήθηκε από τον Αδάμ Ταυλαρίδη, ιδιοκτήτη ελληνικού καφέ που επιθυμούσε να παρουσιάσει μια ταινία που να καταδεικνύει τη συμβολή των Ελλήνων στην πολεμική προσπάθεια των Βρετανών [https://en.wikipedia.org/wiki/Daughter_of_the_East, (ημ. προσβ. 2-1-2020)].

σκηνές της μάχης γυρίστηκαν στην παραλία Maroubra.¹⁴⁶⁷ Μόνο 25 δευτερόλεπτα της ταινίας διασώζονται έως σήμερα. Εκτός από την ταινία *The Boy of Dardanelles*, ο Αδάμ Ταβλαρίδης ασχολήθηκε με τη δημιουργία και άλλων τεσσάρων βωβών ταινιών, που όλες έχουν χαθεί. Τα σενάρια των ταινιών που συνέγραψε ο Ταβλαρίδης τα οποία κατοχύρωσε ως δραματουργός - σεναριογράφος, είναι τα εξής: *The American Hotcha* (1921), *Elsewhere Lay the Fault* (1922), *The Mysterious Spooks* (1923), *The Boy of the Dardanelles* (1923), *Anastasia* (1925).¹⁴⁶⁸

Οι κινηματογραφικές ενασχολήσεις του Αδάμ Ταβλαρίδη σχετικά με την ταινία *The Boy of Dardanelles* συνάντησαν τα χλευαστικά και απαξιωτικά σχόλια του αυστραλιανού κατεστημένου. Ο τύπος αναφέρθηκε σε ένα Έλληνα που αποφάσισε μόνος του να γράψει σενάριο σε μια νύχτα και το πρωί να γυρίσει ταινία με άνεργους ηθοποιούς του Σύδνεϋ, σχετικά με ιστορικά γεγονότα της Ελλάδας. Το κακόβουλο άρθρο φωτογράφιζε τον Αδάμ Ταβλαρίδη, που πράγματι συστηνόταν στις συναναστροφές του με τους Αυστραλούς, ως Bill Adams.¹⁴⁶⁹ Ο ίδιος προσέφυγε στα

¹⁴⁶⁷ Αμφίβολο είναι κατά πόσο η ταινία προβλήθηκε στα αυστραλιανά κινηματοθέατρα, καθώς ο σκηνοθέτης Roy Darling είχε δηλώσει ότι όπως με την πρώτη του ταινία, *The Lust for Gold* (1922), αντιμετώπισε μεγάλο πρόβλημα για τη διανομή της ταινίας *Boy of Dardanelles* (*The Sydney Morning Herald*, 20 Ιουνίου 1927).

¹⁴⁶⁸ Τα έργα διασώζονται στην πράξη 1912, για την κατοχύρωση των πνευματικών δικαιωμάτων της Αυστραλιανής Νομοθεσίας, στην Εφημερίδα των Κυβερνητικών ανακοινώσεων: 1) Στις 19 Ιανουαρίου 1922, στην πράξη 9803, ο Adam Tavlaridis (Adam Tavlar) 63A George Street, Sydney, συνέγραψε το δράμα, *American Hotcha*, 24 Οκτωβρίου 1921, (με τίτλο: *Proceeding under the copyright act*), 2) Με τον αριθμό 9991, δημοσιεύεται ως πνευματικό δημιούργημα του Αδάμ Ταβλαρίδη (Adam Tavlaridi), 634a George-street, Sydney, N.S.W., το δράμα, *Elsewhere Lay the Fault* (*Κάπου αλλού είναι το λάθος*), 9.1.1922 3) Με τον αριθμό 12047, ο Αδάμ Ταβλαρίδης (Adam Tavlaridi) της 634a George-street, Sydney, N.S.W., κατοχυρώνει το σενάριο *The Mysterious Spooks* (*Τα μυστηριώδη φαντάσματα*), 4) Με τον αριθμό 11315 ο Adam Tavlaridi, 634a George-street, Sydney, N.S.W., κατοχυρώνει το σενάριο: *The Boy of the Dardanelles* (*Το αγόρι από τα Δαρδανέλια*), 10.4.1923, 24.11.1923 και 5) Με τον αριθμό 14301, ο Αδάμ Ταβλαρίδης (Adam Tavlaridi), 1216 Liverpool-street, Sydney, N.S.W., δημοσιεύει το σενάριο του έργου του *Anastasia*, 11.11.1925 (*Government Gazette Notices - Commonwealth of Australia Gazette*, 27 Απριλίου 1922, 2 Αυγούστου 1923 και 7 Φεβρουαρίου 1924).

¹⁴⁶⁹ Σύμφωνα με το λιβελλογράφημα, το όνομα του σεναριογράφου – παραγωγού, είναι Bill Adams, αλλά πίσω από αυτό κρύβεται το όνομα Αχιλλέας Σταϊκόπουλος (άσχετο) και είναι ιδιοκτήτης εστιατορίου! Ειρωνικά ανέφερε ότι, όπως οι περισσότεροι Έλληνες είναι «καλόκαρδος», έχει πατριωτικά συναισθήματα τα οποία προέκυψαν όχι λόγω καταγωγής, αλλά χάρη στις κινηματογραφικές ταινίες που έβλεπε για τους Έλληνες. Ανακάλυψε όμως ότι ο πατριωτισμός ήταν πιο ακριβός απ' ό,τι περίμενε. Όταν παρακολούθησε μία ταινία σχετικά με τον πόλεμο Ελλήνων - Τούρκων, αποφάσισε ότι τα γεγονότα δεν παρουσιάζονταν αντικειμενικά, με τρόπο δηλ. που να εξυμνείται επαρκώς η ελληνική πλευρά. Έγραψε βιαστικά σενάριο για ταινία μέσα σε μια νύχτα και άρχισε να αναζητεί σκηνοθέτη και ηθοποιούς. Μόλις αυτό μαθεύτηκε στο "Poverty Point" (πιθανόν αφορά τοπωνύμιο, ή πτωχούς ηθοποιούς) οι άνεργοι ηθοποιοί και σκηνοθέτες έκαναν ουρές. Ένας σκηνοθέτης του πρότεινε να γυρίσει την ταινία κατά τη διάρκεια των εργασιμών ωρών της ημέρας, όμως ο Bill Adams αρνήθηκε λέγοντας ότι θέλει να προλάβει να δει την ταινία όσο ζει. Ο σκηνοθέτης Roy Darling του πρότεινε να γυρίσει την ταινία με προϋπολογισμό μόλις 200 δολάρια. Ο μισθός του θα ήταν 30 δολάρια τη βδομάδα και υποσχέθηκε ότι μπορεί να του βρει πρωταγωνίστρια με μόλις 2 δολάρια τη βδομάδα. Ο όρος ήταν όμως, να ταΐζει το επιτελείο στο εστιατόριό του δωρεάν. Ο ίδιος ο Adams εκτός από συγγραφέας του σεναρίου, καλλιτεχνικός διευθυντής και παραγωγός, ήταν και αρμόδιος προκειμένου να προσλαμβάνονται και να απολύονται οι ηθοποιοί. Τα συμβόλαια υπογράφηκαν, ωστόσο ο Adams γρήγορα βγήκε εκτός προϋπολογισμού. Μόνο οι σκηνές των μαχών, που θα κάλυπταν ένα μικρό μέρος της ταινίας, διήρκεσαν τρεις εβδομάδες και κόστισαν 500 δολάρια. Επιπλέον, ο Adams σοκαρίστηκε όταν άρχισαν οι ηθοποιοί να κάνουν μεγάλες παραγγελίες στο εστιατόριό του. Αρχικά του ζήτησαν μία μπριζόλα και ένα τηγανητό αυγό, στη συνέχεια του ζήτησαν μία μπριζόλα και δύο τηγανητά αυγά, ενώ την τρίτη μέρα δύο ηθοποιοί τόλμησαν να ζητήσουν από μία μπριζόλα και τρία τηγανητά αυγά. Το άρθρο που χλεύαζε τον Adams

δικαστήρια κατά της εφημερίδας *Smith's Weekly*, ζητώντας αποζημίωση για τη λίβελλο που εκτόξευσε εναντίον του και κέρδισε ως ηθική βλάβη το ποσό των 5.000 δολαρίων.¹⁴⁷⁰ Επίσης ο Αδάμ Ταβλαρίδης απάντησε στον Τύπο, αποκαθιστώντας την αλήθεια, καθώς επρόκειτο για μία ταινία αξιώσεων με γνωστούς σκηνοθέτες και ηθοποιούς.¹⁴⁷¹

Από τους ηθοποιούς που έλαβαν μέρος, η Dorothy Hawtree ήταν αυστραλιανό μοντέλο και ηθοποιός κατά τη διάρκεια του βωβού κινηματογράφου.¹⁴⁷² Ο Charles Villiers, Αυστραλός ηθοποιός και περιστασιακός σκηνοθέτης, είχε εμφανιστεί σε πολλές ταινίες βωβού κινηματογράφου.¹⁴⁷³

Το 1924 η ταινία *The Boy of Dardanelles* εξασφάλισε μια μόνο προβολή μετά από σημαντικά προβλήματα με την Paramount Pictures και οι πρόσοδοί της ανήλθαν σε £ 50. Άλλοι σκηνοθέτες δεν είχαν υποστεί τόσο αθέμιτη μεταχείριση από την Union Theaters Ltd., όσο ο Roy Darling, καθώς η εταιρεία αυτή είχε στον έλεγχο της την πλειοψηφία των θεάτρων στο Σύδνεϋ. Παρόλα αυτά, ο Αδάμ Ταβλαρίδης θεωρείται πρωτοπόρος στην αυστραλιανή κινηματογραφική βιομηχανία. Μάλιστα, σε κάποιες από τις ταινίες που γύρισε κατά τη δεκαετία του 1920 ήταν και ο ίδιος πρωταγωνιστής.

Thelma Newling, σε διαφήμιση¹⁴⁷⁴

και για τα σπαστά αγγλικά του, σημείωνε ότι η ταινία παρέμενε ημιτελής, πιθανώς όμως θα ολοκληρωνόταν μέσα στον επόμενο μήνα (*Smith's Weekly*, 23 Ιουνίου 1923).

¹⁴⁷⁰ *The Daily Telegraph* και *Northern Standard*, 4 Ιανουαρίου 1924.

¹⁴⁷¹ *Ο.π.*

¹⁴⁷² Η ομορφιά της έγινε πρότυπο για το σαπούνι Rexona (*Everyone's*, vol. 45, no. 232, 31 Ιουλίου 1924).

¹⁴⁷³ Όπως αναφερόταν «δεν υπήρχε κανένας ηθοποιός στην Αυστραλία που να είχε κάνει πιο συνεπή εικαστική δουλειά όπως ο C. Villiers, τόσο ως ηθοποιός όσο και ως σκηνοθέτης». Ήταν ιδιαίτερα γνωστός σε ρόλους κακοποιών. Ωστόσο, ο σκηνοθέτης Darling κατήγγειλε τον διαχωρισμό των αυστραλιανών ταινιών και τις δυσκολίες διανομής τους, καθώς προτιμώντο οι ταινίες με διανομές του καστ μεταξύ Γερμανών και Αυστριακών ηθοποιών. Με τις δυσκολίες που υπήρξαν στη διοργάνωση προβολών των ταινιών του, το 1922 δεν είχε μπορέσει να εξασφαλίσει διανομή για την ταινία *The Lust for Gold* και έχασε άνω των £ 900 (*The Sydney Morning Herald*, *ό.π.*).

¹⁴⁷⁴ *Everyone's*, *ό.π.*

Σκηνή από το *Cinesound Varieties* ¹⁴⁷⁵

B) Μικρού μήκους ταινία

• *Cinesound Varieties* (Αγγέλα Παρσέλλη)

Το 1934 η σοπράνο Αγγέλα Παρσέλλη συμμετείχε στη μικρού μήκους αυστραλιανή ταινία *Cinesound Varieties* του σκηνοθέτη Ken G. Hall. Η ταινία αποτελείται από δύο μέρη: *The Evolution of the Waltz*, μια μουσική παρουσίαση με τον Hamilton Webber και την Κρατική Ορχήστρα η οποία απεικόνιζε την εξέλιξη του βαλς από την εποχή του Μότσαρτ έως και τη δημοφιλή μουσική τζαζ του Irving Berlin. Στο δεύτερο μέρος ακολουθούσε το *Nautical Nonsense*, μια μουσική επιθεώρηση, στην οποία συμμετείχαν διάφοροι Αυστραλοί αστέρες με έργα ποικιλιών (βαριετέ). Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονταν ο Fred Bluett με τους προσκόπους του (ως πειρατές του Σύδνεϋ), ο σαξοφωνίστας Tom Katz, η σοπράνο Αγγέλα Παρσέλλη, οι χορευτές αδελφοί Lowell, αρκετοί μουσικοί και ένα μπαλέτο από 20 όμορφα κορίτσια.¹⁴⁷⁶ Το *Cinesound Varieties* γυρίστηκε βιαστικά μέσα σε δύο εβδομάδες σε έναν τοπικό εκθεσιακό χώρο επειδή ο Charles Chauvel χρησιμοποιούσε το στούντιο του Cinesound για μια άλλη ταινία και δεν συνάντησε την καλύτερη υποδοχή από τους κριτικούς.¹⁴⁷⁷ Υπήρξαν επίσης αρκετές σκηνές στην ταινία, που γυρίστηκαν στο λιμάνι του Σύδνεϋ.

Από τη φιλόδοξη αυτή παραγωγή διασώζονται 18 λεπτά σήμερα και η σοπράνο Αγγέλα Παρσέλλη θεωρήθηκε ότι συνέβαλε κατά πολύ με την απολαυστική της φωνή σε ένα λαμπρό αποτέλεσμα μουσικής επιθεώρησης.¹⁴⁷⁸

¹⁴⁷⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=e0A6zkELJT>, (ημ. προσβ. 2-8-2022).

¹⁴⁷⁶ *Everyone's*, vol. 14, no. 731, 28 Φεβρουαρίου 1934.

¹⁴⁷⁷ *Smith's Weekly*, 9 Ιουνίου 1934.

¹⁴⁷⁸ *Evening News*, 11 Σεπτεμβρίου 1934.

4) Έλληνες ομογενείς στην ανοικοδόμηση θεάτρων

“Princess Theatre”, 2020 ¹⁴⁷⁹

- **“Princess Theatre”, Launceston Τασμανίας (Marino Lucas)**

Το 1911 ο Marino Lucas ανήγειρε ένα θέατρο δικού του σχεδιασμού στο Launceston, Brisbane Street, το “Princess Theatre”, με σύγχρονες εγκαταστάσεις που θεωρήθηκαν ισάξιες, ή και ανώτερες των άλλων πολιτειών. Το θέατρο είχε χωρητικότητα 1.900 ατόμων και διέθετε δύο βεστιάρια στο φουαγιέ του επάνω ορόφου, ένα για τις κυρίες με ένα τεράστιο αιωρούμενο καθρέφτη και ένα για τους κυρίους. Είχε ιδιαίτερη πολυτέλεια ιδίως στα καθίσματα του ισογείου, που προορίζονταν για 1.200 θεατές.¹⁴⁸⁰ Ο τύπος περιέγραφε με μεγάλη λεπτομέρεια τα φουαγιέ, τις σφραγισμένες μεταλλικές οροφές και τον υπέροχο θόλο στο αμφιθέατρο.¹⁴⁸¹ Το κόστος κατασκευής του θεάτρου ήταν μεταξύ £ 14.000 και £ 15.000 και όταν το θέατρο “Princess” άνοιξε το 1911, ο χώρος των παραστάσεων ήταν ακόμα ατελής. Ως αποτέλεσμα, αντί για ζωντανές παραστάσεις, προβλήθηκαν ταινίες βωβού κινηματογράφου.¹⁴⁸²

¹⁴⁷⁹ <https://theatrenorth.com.au/history>, (ημ. προσβ. 30-2-2020).

¹⁴⁸⁰ Η σκηνή του “Princess Theatre” θα φιλοξενούσε μεγάλες παραστάσεις όπερας και παντομίμας. Όπως ανέφερε ο τύπος, «οι θεατές θα γοητευθούν και θα θαυμάσουν τον επιβλητικό χαρακτήρα του, τις υπέροχες αναλογίες και την καλλιτεχνική διακόσμηση του θεάτρου. Ο θόλος και το ταβάνι είναι ένα όνειρο αγάπης» (*The Daily Telegraph*, 24 Σεπτεμβρίου 1910 και *Examiner*, 28 Αυγούστου 1911).

¹⁴⁸¹ Υπήρχε μια σειρά από 13 κυκλικά παράθυρα ανάμεσα σε στροφές από μολυβδόυχο γυαλί πίσω από τους οποίους υπήρχαν ηλεκτρικοί λαμπτήρες που παρείχαν υποτονικό φωτισμό στο αμφιθέατρο όταν έσβηναν τα γενικά φώτα. Οι J. & T. Gunn ήταν οι εργολάβοι για το κτήριο, τη διακόσμηση και τον ηλεκτρικό φωτισμό (*Launceston Examiner*, 28 Αυγούστου 1911).

¹⁴⁸² Το 1939, όταν το “Princess” μισθώθηκε στον Hoyts, πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες ανακαινίσεις με την πρόσοψη και τα φουαγιέ να επανασχεδιάζονται πλήρως σε στυλ Art Deco [<https://theatrenorth.com.au/history>, (ημ. προσβ. 30-2-2020)].

Εσωτερικό θεάτρου “Princess”¹⁴⁸³

Αργότερα, δημιουργήθηκε ο χώρος των σκηνικών παραστάσεων και διάσημοι καλλιτέχνες εμφανίστηκαν, όπως η Dame Margot Fonteyn, ο Roy Orbison, ο Slim Dusty, η Dame Kiri Te Kanawa και ο Harry Secombe. Στο θέατρο έως και σήμερα εμφανίζονται νέες γενιές νέων καλλιτεχνών, ενώ αμέτρητες τοπικές παραγωγές διασκεδάζουν χιλιάδες θεατές της περιοχής.¹⁴⁸⁴ Το θέατρο “Princess” είναι ένα πολύτιμο πολιτιστικό σύμβολο και κόμβος των ζωντανών παραστατικών τεχνών στη Βόρεια Τασμανία.

- **“Majestic Theatre”, (Marino Lucas)**

Κατά την επιστροφή του στο Launceston, ο Marino Lucas έχτισε ένα ακόμα θέατρο, το “Majestic Theatre”, το οποίο λειτούργησε το 1917 και ήταν επηρεασμένο από τις ιθακήσιες ρίζες του. Η σκηνή του ήταν ειδικά διαμορφωμένη για προβολές κινηματογράφου, σε αντίθεση με άλλα θέατρα που μπορούσαν να εναλλάσσουν κινηματογραφικές προβολές με ζωντανές παραστάσεις θεάτρου. Το “Majestic Theatre” στην αρχή της λειτουργίας του πρόβαλε ταινίες βωβού κινηματογράφου.¹⁴⁸⁵ Ήταν αναμφισβήτητο ένα από τα πιο σύγχρονα κινηματοθέατρα στην Αυστραλία. Η αρχιτεκτονική του ήταν ελληνικού ρυθμού, ενώ η εξωτερική του διακόσμηση παρέπεμπε σε αρχαιοελληνικό τέμπλο.¹⁴⁸⁶ Ο επισκέπτης εντυπωσιαζόταν όμως κυρίως από την εσωτερική ομορφιά του και την καλλιτεχνική ανάμειξη του χρωματικού του

¹⁴⁸³ <https://www.abc.net.au/news/2016-04-05/historic-theatre-in-launceston-reopens>, (ημ. προσβ. 12-4-2022).

¹⁴⁸⁴ <https://tasmanianartsguide.com.au/places-to-go/theatre-performing-arts/princess-theatre>, (ημ. προσβ. 12-4-2021).

¹⁴⁸⁵ Ενώ πολλοί μουσικοί έπαιζαν μουσική για τις ταινίες, η πιο γνωστή ήταν η οικογένεια Corrick. Η οικογένεια του Albert και της Sara Corrick με τα οκτώ παιδιά τους, κατάγονταν από τη Νέα Ζηλανδία, αλλά έγιναν γνωστοί στην Αυστραλία στις αρχές της δεκαετίας του 1900. Μετακόμισαν στο Launceston το 1915 και η Ορχήστρα Corrick έπαιζε συχνά στο “Majestic” (ό.π.).

¹⁴⁸⁶ «Η αρχιτεκτονική είναι grecian», ανέφερε η *The Daily Telegraph* και στην κορυφή παρατηρούνται δείγματα από το πάνθεο αρχαιοελληνικού στυλ (ό.π.).

διακόσμου.¹⁴⁸⁷ Αρκετές ιστορικές ταινίες του βωβού κινηματογράφου φιλοξενήθηκαν στο θέατρο “Majestic”, με μεγάλη κοσμοσυρροή: το *American Venus* του Frank Tuttle (1926), *Beyond the Rocks* του Samuel Woods με την Gloria Swanson και τον Rudolf Valentino (1922), ταινίες του Charly Tsaplin. Επίσης φιλοξενήθηκαν και πολλές άλλες εκδηλώσεις όπως διαλέξεις, μουσικές βραδιές, σχολικές εκδηλώσεις, κ.α.¹⁴⁸⁸ Καθώς η κινηματογραφική τεχνολογία εξελισσόταν, το θέατρο ανακαινίσθηκε κατά τη δεκαετία του 1930.¹⁴⁸⁹ Αν και υφίσταται έως σήμερα, από το 1970 στεγάζει ένα κατάστημα ανδρικών ενδυμάτων.

“Majestic Theatre”, Launceston¹⁴⁹⁰

“Majestic Theatre”, την εναρκτήρια νύχτα λειτουργίας του
[*Weekly Courier*, 14 Ιουνίου 1917]¹⁴⁹¹

¹⁴⁸⁷ Το αμφιθέατρο έχει ύψος τριάντα οκτώ πόδια κι προσελκύει την προσοχή ο υπέροχος σχεδιασμός χρωμάτων και το σύνολο της οροφής. Υπάρχουν σαράντα δύο πάνελ διαφορετικών σχεδίων περίτεχνα διακοσμημένα με όμορφα αναμειγμένα χρώματα από μπλε, χρυσό και γαλλικό γκρι. Το όλο αποτέλεσμα είναι απείρως ευχάριστο (*Examiner*, 31 Μαΐου 1917).

¹⁴⁸⁸ *Ο.π.*, 22 Ιανουρίου 1923 και *The Daily Telegraph*, 22 Ιουνίου 1926.

¹⁴⁸⁹ Το 1970 τα θέατρα στο Launceston έκλεισαν όλα μέσα σε μια εβδομάδα εξαιτίας του ανταγωνισμού με την τηλεόραση [<https://journal.monissa.com/a-visit-to-the-majestic-theatre>, (ημ. προσβ. 3-2-2021)].

¹⁴⁹⁰ <https://www.alamy.com/majestic-theatre-launceston>, (ημ. προσβ. 12-4-2021).

¹⁴⁹¹ <https://journal.monissa.com/a-visit-to-the-majestic-theatre>, (ημ. προσβ. 23-4-2020).

- “Victory Theatre”, Victoria (Marino Lucas)

“Victory Theatre”, 2010 ¹⁴⁹²

Ο Marino Lucas έκτισε επίσης το θέατρο “Victory”, στην καλλιτεχνική περιοχή της Μελβούρνης, Malvern, το οποίο διασώζεται έως σήμερα.¹⁴⁹³ Στις καλές ιστορικές ημέρες λειτουργίας του θεάτρου “Victory”, οι θαμώνες του είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν μία καλή ταινία, με έργα όπως *Squibs M.P.*, *Man's Mate*, *Whispering Palms*, *Climbing Mt*, *The Lost World*, *You are Guilty*.¹⁴⁹⁴

Ο διευθυντής του “Victory”, ο Mr Carroll, που ήταν από τους πλέον πεπειραμένους καθώς είχε εργασθεί για χρόνια σε θέατρα του Queensland, συνέβαλε στη δημιουργία φιλικής ατμόσφαιρας στο θέατρο.¹⁴⁹⁵ Στεκόταν στο μπροστινό μέρος του θεάτρου, με βραδινό ένδυμα και συνομιλούσε με τους θεατές.¹⁴⁹⁶

Το “Victory Theatre” απαριθμούσε 1.498 καθίσματα και λειτούργησε ως θέατρο μεταξύ του 1920-1956.¹⁴⁹⁷ Στο ισόγειό του στεγάζονταν πέντε καταστήματα.¹⁴⁹⁸

¹⁴⁹² <http://cinematreasures.org/theaters>, (ημ. προσβ. 12-4-2022).

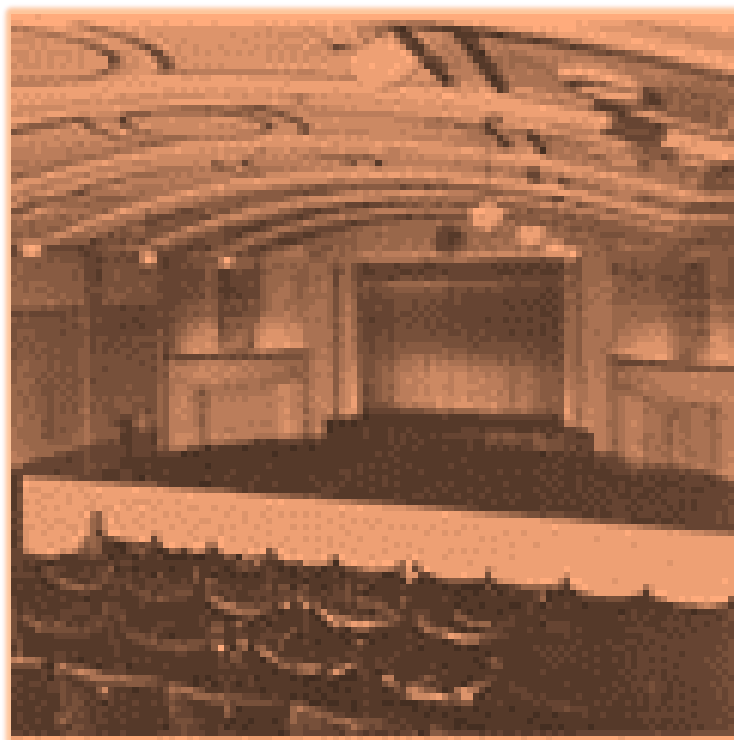
¹⁴⁹³ Είναι ένα από τα δύο σωζόμενα θέατρα στην περιοχή που ήταν κατάμεστη θεατρικών κτηρίων (ό.π.).
¹⁴⁹⁴ *Everest Prahran Telegraph*, 10 Οκτωβρίου 1924 και *Prahran Telegraph*, 18 Δεκεμβρίου 1925.

¹⁴⁹⁵ *Everyone's*, vol. 3, no. 128, 16 Αυγούστου 1922.

¹⁴⁹⁶ Το θέατρο “Victory” άνοιξε το 1920 και έκλεισε το 1956 [<https://stonnington.spydus.com/cgi-bin/spydus.exe>, (ημ. προσβ. 12-3-2020)].

¹⁴⁹⁷ Το οίκημα χρησιμοποιήθηκε στη συνέχεια σαν super-market και σήμερα στεγάζει κατάστημα υφασμάτων. Υπάρχουν ψευδοροφές στο εσωτερικό του, προκειμένου να καλύψουν το πρωτότυπο θέατρο που κτίστηκε το 1919 (ό.π.).

¹⁴⁹⁸ <https://immigrationplace.com.au/story/mareno-lucas-nee-lekatsas>, (ημ. προσβ. 2-5-2022).

Σκηνή του “Victory Theatre”, Οδός Wattletree ¹⁴⁹⁹

Παρόλο που σήμερα το κτήριο δεν λειτουργεί σαν θεατρικός χώρος και το εσωτερικό του έχει ανασκευαστεί, ο εσωτερικός διάκοσμος τεχνοτροπίας Art Deco του “Victory”, διασώζεται από φωτογραφίες, όπως η ανωτέρω (1925-1958).

- **“Capitol Theatre”, Victoria (Antony J. Lucas)**

Το “Capitol Theatre” κατασκευάστηκε από τον επιχειρηματία και Γενικό Πρόξενο της Ελλάδος στη Μελβούρνη, Antony J. Lucas (Αντώνιο Λεκατσά), στην οδό Swantson της Μελβούρνης. Αρχιτέκτονες ήταν ο W B Griffin με την Peck & Kempter, αλλά το σχέδιο αποδίδεται στους Αμερικανούς αρχιτέκτονες Walter Burley Griffin και Marion Mahony Griffin, γνωστούς για τη δουλειά τους στους εσωτερικούς χώρους.¹⁵⁰⁰ Τα επίσημα σχέδια για το “Capitol Theatre” υποβλήθηκαν προς έγκριση στις 21 Νοεμβρίου 1921, ενώ τα επίσημα εγκαίνια έγιναν στις 7 Νοεμβρίου 1924.

Το θέατρο ήταν μέρος ενός μεγαλύτερου συγκροτήματος, γνωστό ως “Capitol House”, με καταστήματα στο ισόγειο, υπόγειο καφέ και έναν πύργο από δέκα ορόφους με γραφεία πάνω από τη θεατρική αίθουσα, με το κύριο μέρος του αμφιθεάτρου να προεξέχει στην πίσω εξωτερική πλευρά. Κόστισε 580.000 λίρες.¹⁵⁰¹ Αποτελεί ένα μοναδικό αρχιτεκτονικό αριστούργημα, τεχνοτροπίας Σικάγο-Γοτθικού στιλ.¹⁵⁰²

¹⁴⁹⁹ <https://www.facebook.com/malvernhistoricalsocietystonnington/photos>, (ημ. προσβ. 2-5-2022).

¹⁵⁰⁰ Ο Lucas είχε συνεργαστεί στο παρελθόν με τους Griffin για την ανέγερση τόσο του “Vienna Café” το 1916, όσο και της δικής του ιδιοκτησίας (βίλλας Yamala) στο Frankston. Αντίστοιχα, οι Phillips είχαν συνεργαστεί μαζί του στα σχέδια του εσωτερικού του “Palais de Danse”, st. Kilda (ό.π.).

¹⁵⁰¹ *The Benalla Standard*, 11 Νοεμβρίου 1924.

¹⁵⁰² Μνημονεύτηκε τη δεκαετία του 1960 από τον κορυφαίο αρχιτέκτονα και ακαδημαϊκό Robin Boyd ως ο καλύτερος κινηματογράφος που κατασκευάστηκε ποτέ [https://en.wikipedia.org/wiki/The_Capitol,_Melbourne, (ημ. προσβ. 12-6-2019)].

“Capitol Theatre”¹⁵⁰³

“Capitol Theatre”, 2016 ¹⁵⁰⁴

¹⁵⁰³ https://en.wikipedia.org/wiki/The_Capitol,_Melbourne, (ημ. προσβ. 2-3-2018).

¹⁵⁰⁴ <https://www.rmit.edu.au/about/our-locations-and-facilities/facilities/capitol-theatre>, (ημ. προσβ. 30-3-2022).

Με χωρητικότητα 2.137 ατόμων, ήταν το πρώτο υπερβολικά μεγαλοπρεπές «Παλάτι Εικόνων» (“Picture Palace”) που χτίστηκε στη Βικτώρια. Η εσωτερική του διακόσμηση είναι ένα έργο μεγαλειώδες.¹⁵⁰⁵ Ο δομικός σχεδιασμός του κτηρίου επέτρεπε να συνυπάρχουν πολλοί χαρακτηριστικοί διάκοσμοι. Η γεωμετρική γύψινη οροφή του αμφιθεάτρου είναι το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του, καθώς αποτελείται από γωνιακούς κρυσταλλικούς όγκους σχηματισμένου γύψου, βασισμένους σε αρχές οργανικού σχεδιασμού που προέρχονται από τον «φυσικό κόσμο».¹⁵⁰⁶ Η διακόσμηση έχει δημιουργηθεί με τέτοιο τρόπο που να παραπέμπει σε ένα λαμπερό σπήλαιο, ενώ ταυτόχρονα είναι και υποβλητικά μοντέρνα.¹⁵⁰⁷ Στη γύψινη οροφή είχε ενσωματωθεί κρυφός φωτισμός 4.000 έγχρωμων σφαιρών, που αντιστοιχούσαν στους χρωματισμούς του κόκκινου, κίτρινου, μπλε και πράσινου. Η χρωματική εναλλαγή μπορούσε να ελεγχθεί από ένα κεντρικό σημείο για να παράγει διαφορετικά εφέ, που συνδυάζονταν ανάλογα με τις μουσικές εναλλαγές στις ορχηστρικές παρτιτούρες. Στην πρώιμη εποχή του βωβού κινηματογράφου ο φωτισμός και η μουσική ακολουθούσαν τη δραματική εξέλιξη του έργου, για να υποβάλουν ανάλογα τον θεατή.¹⁵⁰⁸

Η θεατρικότητα της κινηματογραφικής εμπειρίας ήταν και εξακολουθεί να είναι ό,τι θεαματικότερο, μέσα από τις μοναδικές φωτεινές οθόνες στην κρυσταλλική οροφή. Από την εποχή του βωβού κινηματογράφου ήταν συντονισμένες να παίζουν ταυτόχρονα με τις ζωντανές ορχηστρικές παρτιτούρες, σαν ένα είδος χορογραφίας. Οι αρχικά φωτισμένες από πυρακτωμένους σφαίρες σε κόκκινο, κίτρινο, μπλε και πράσινο οθόνες οροφής λειτουργούν σήμερα με led, συνεχίζοντας να εκπέμπουν μαγευτικά.¹⁵⁰⁹

“Capitol Theatre” με led, 2019¹⁵¹⁰

¹⁵⁰⁵ https://mappaus.com/d-i.html?utm_content=capitol-theatre, (ημ. προσβ. 1-3-2021).

¹⁵⁰⁶ *Everyone's*, vol. 4, no. 245, 11 Νοεμβρίου 1924.

¹⁵⁰⁷ *Table Talk*, 13 Νοεμβρίου 1924.

¹⁵⁰⁸ *Herald*, 24 Σεπτεμβρίου και 3 Δεκεμβρίου 1924.

¹⁵⁰⁹ Ελέγχονται από μια ψηφιακή μήτρα εκατοντάδων λαμπτήρων led και αισθητήρων, με το ίδιο απόλυτα μαγευτικό αποτέλεσμα (*The Age*, 28 Ιουνίου 2013 και 21 Νοεμβρίου 2017).

¹⁵¹⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/The_Capitol,_Melbourn, (ημ. προσβ. 21-2-2022).

“Capitol Theatre”¹⁵¹¹

Το “Capitol Theatre” φιλοξένησε και το πρώτο όργανο Wurlitzer που ήρθε στην Αυστραλία και έπαιζε μουσική και ηχητικά εφέ στις ταινίες βωβού κινηματογράφου, όταν δεν υπήρχε ζωντανή ορχήστρα. Με την εξέλιξη του κινηματογράφου και τη δημιουργία ταινιών ήχου προσέφερε μουσική ψυχαγωγία μεταξύ των παραστάσεων, ή μετέδιδε ραδιοφωνικά συχνά στο ABC και παρέμεινε σε τακτική χρήση μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950.¹⁵¹² Η χωρητικότητα του θεάτρου για 2.137 καθήμενους, το 1930 μειώθηκε σε 2.115 με τη δημιουργία ενός ευρύτερου προσκήνιου. Από όλες τις επιχειρηματικές δραστηριότητες του Antony Lucas η δημιουργία του θεάτρου “Capitol” ήταν το σπουδαιότερο επίτευγμα, καθώς κατασκεύασε το λαμπρότερο και μεγαλοπρεπέστερο θέατρο του νοτίου ημισφαιρίου. Μάλιστα, το 1930 παρόλο που αποσύρθηκε από όλες τις επιχειρήσεις συνέχισε να ασχολείται ενεργά με το θέατρο “Capitol”. Οι ειδικοί που γνωμοδότησαν για την άδεια λειτουργίας στο θέατρό του, είχαν επισημάνει: «Μεταβήκαμε στο θέατρο για να επιθεωρήσουμε κάτι το εξαιρετικό, εκείνο όμως που αντικρύσαμε δεν περιγράφεται, ούτε εκφράζεται με λέξεις».¹⁵¹³

Το θέατρο φιλοξένησε ιστορικές παραστάσεις βωβού κινηματογράφου, όπως το 1927 το επικό έργο *Ben Hur* του Fred Niblo (1925) με τον Ramon Novarro, *The King of Kings* του Cecil B. DeMill (1928) και άλλα, με καθημερινές παραστάσεις και προβολές στις 11.00 το πρωί, 2.30 το μεσημέρι και στις 8.00 το απόγευμα.¹⁵¹⁴ Άλλα έργα που παρουσιάστηκαν ήταν η βρετανική ταινία *The Tempest* του Percy Stow (1908), η αμερικάνικη ταινία *Four Sons* του John Ford (1928).¹⁵¹⁵ *The Broadway Melody*, το πρώτο ηχητικό technicolour μιούζικαλ του Harry Bomond, (1929) προβλήθηκε για τρεις μήνες το έτος 1929, μαζί με τη μουσική ορχήστρα του Jan Rubini.¹⁵¹⁶

¹⁵¹¹ <https://neoskosmos.com/en/2019/06/16/features/the-greek-tale-behind-melbournes-iconic-capitol-theatre>, (ημ. προσβ. 12-6-2021).

¹⁵¹² <https://www.sensesofcinema.com/2017/screening-melbourne/melbournes-capitol-theatre>, (ημ. προσβ. 2-4-2020).

¹⁵¹³ *Herald*, 7 Νοεμβρίου 1924 και *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 21 Δεκεμβρίου 1926.

¹⁵¹⁴ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 25 Αυγούστου 1927 και 28 Ιουνίου 1928.

¹⁵¹⁵ *Ο.π.*, 24 Ιανουαρίου 1929.

¹⁵¹⁶ *Ο.π.*, 19 Σεπτεμβρίου 1929.

Η σκηνή στο “Capitol Theatre” ¹⁵¹⁷

Την ίδια χρονιά (1929) παρουσιάστηκε και ένα από τα πρώτα ομιλούντα διαφημιζόμενο ως έγχρωμο μιούζικαλ, *On with the show*, του Alan Crossland. ¹⁵¹⁸ Στην πραγματικότητα επρόκειτο για ταινία γυρισμένη με δίχρωμο tehnicolour, που σημείωσε μεγάλη εισπρακτική επιτυχία. Παράλληλα με την προβολή ταινιών παρουσιάζονταν και επί σκηνής θεάματα, όπως το *Steps and Flowers*, ο μάγος του Los Angeles Newell Alton, μαζί με ταινίες όπως *In old Arizona*, *Oriental*, *Faun and the coryphees*, *Behind the curtain*. ¹⁵¹⁹ Ο Antony Lucas (Λεκατσάς) είχε ο ίδιος προσωπικό ενδιαφέρον για τον κινηματογράφο. Υπήρχε μια σκηνή γάμου στην ταινία *Jewelled Nights* του 1925, με πρωταγωνίστρια και συν-σκηνοθέτη την Louise Lovely, η οποία γυρίστηκε στην έπαυλή του, στο Toorak. Μάλιστα, η κόρη του Lucas, Marea, εμφανιζόταν ως παράνυμφος και μερικά από τα πλάνα υπάρχουν έως σήμερα. ¹⁵²⁰ Το “Capitol Theatre” είναι εγγεγραμμένο στην Επιτροπή Αυστραλιανής Κληρονομιάς, την Εθνική Εμπιστοσύνη της Αυστραλίας (Βικτώρια) και την Κληρονομιά της Βικτώρια (Victoria). Στο θέατρο “Capitol” παρουσιάζονται σήμερα κάθε είδους παραστάσεις που επικεντρώνονται στον κινηματογράφο – αλλά και στα νέα μέσα, τις δημιουργικές τέχνες, την τεχνολογία οθόνης, τον σχεδιασμό, performance, εικαστικά γεγονότα που τροφοδοτούνται από το led, από το κέντρο του RMIT και τους συνεργάτες του.

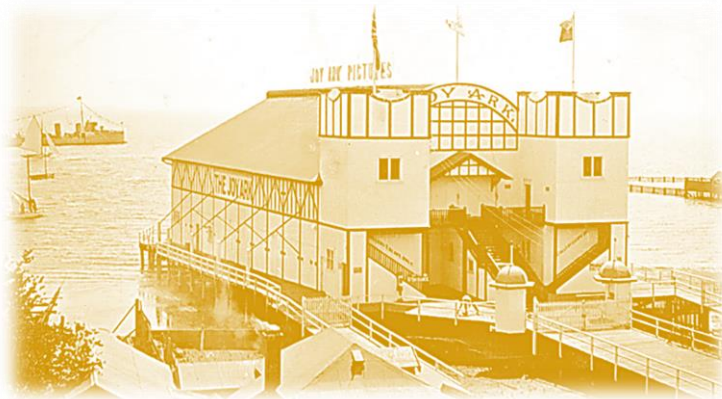
¹⁵¹⁷ <https://www.sensesofcinema.com/2017/screening-melbourne/melbournes-capitol-theatre>, (ημ. προσβ. 12-5-2022).

¹⁵¹⁸ *Ο.π.*, 25 Δεκεμβρίου 1929.

¹⁵¹⁹ *Ο.π.*, 11 Ιουλίου και 14 Νοεμβρίου 1929.

¹⁵²⁰ <https://www.sensesofcinema.com/2017/screening-melbourne/melbournes-capitol-theatre>, (ημ. προσβ. 4-3-2020).

- “Joy – Ark”, Victoria (Δημήτριος Μυλωνάς - Γεώργιος Πανάμ)

“Joy – Ark”, Geelong, Βικτώρια 1914 ¹⁵²¹

Το 1912 στην προκυμαία της πόλης Geelong, στη Βικτώρια, κατασκευάστηκε η πρώτη κινηματογραφική αίθουσα “Joy-Ark”, από τους Έλληνες Γεώργιο Πανάμ (Παναγιωτόπουλο) και Δημήτριο Μυλωνά, η οποία ήταν ο πιο μεγαλοπρεπής και μοναδικός κινηματογράφος για την εποχή του στην Κοινοπολιτεία. ¹⁵²² Προηγουμένως, το ίδιο έτος οι δύο συνέταιροι είχαν επενδύσει επιχειρηματικά αγοράζοντας τον κινηματογράφο στο “Hibernian Hall”, οδός Ryrie, Geelong, που λειτούργησε από τον Μάιο του 1912, με την επωνυμία της εταιρείας “Sun Pictures”. Η επιχειρηματικότητα των πρωτοπόρων συνάντησε αρχικά την επιτυχία. ¹⁵²³

Οι ταινίες που προβλήθηκαν ήταν υπερπαραγωγές: *Οι τελευταίες μέρες της Πομπηίας* του Arturo Ambrosio (1908), *Quo Vadis* του Enrico Gazono (1913), *Από τη φάτνη στον σταυρό* του Sydney Olcott (με τον Robert Hederson Bland, 1912). ¹⁵²⁴ Ως αποτέλεσμα το “Sun Pictures” προσέελκυσε τον τοπικό πληθυσμό του Geelong και των γύρω περιοχών. ¹⁵²⁵ Εκείνη τη στιγμή, οι Μυλωνάς και Πανάμ, αποφάσισαν τη δημιουργία μίας νέας κινηματογραφικής αίθουσας, της “Joy Ark”. Το εγχείρημα έγινε σύντομα πραγματικότητα με τη συνδρομή των εργολάβων κτηρίων J. C. Taylor, που δημιούργησαν μία σύγχρονη αίθουσα, χωρητικότητας 1.500 ατόμων, με κούλο ορχήστρας και τον πλέον προηγμένο κινηματογραφικό προβολέα, προκειμένου οι

¹⁵²¹ <https://neoskosmos.com/en/2021/03/02/life/early-greek-settlers-the-two-greek-pioneers-of-cinema-and-their-beloved-joy-ark>, (ημ. προσβ. 12-5-2022).

¹⁵²² Στις αρχές του 1912, ο Δημήτριος Μυλωνάς ξεκίνησε την εμπορική προβολή ταινιών στην πόλη Geelong, μαζί με τον συνεργάτη του Γεώργιο Πανάμ. Οι δυο πρωτοπόροι στην κινηματογραφική βιομηχανία συνεργάστηκαν μεταξύ τους, καθώς ο Γεώργιος Πανάμ ήταν ο χρηματοδότης του έργου, ενώ ο Δ. Μυλωνάς υλοποίησε το όραμά του για την κατασκευή και λειτουργία κινηματοθεάτρου (ό.π.).

¹⁵²³ Ο Δ. Μυλωνάς ξεκίνησε μια αξιόλογη διαφημιστική καμπάνια και μία από τις πρώτες πρωτοβουλίες της συνεργασίας ήταν να μειώσει σημαντικά το αντίτιμο εισιτηρίου (ό.π.).

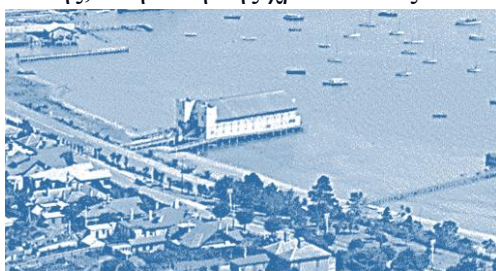
¹⁵²⁴ Ο Μυλωνάς εξασφάλισε μια σειρά από κινηματογραφικές επικές ταινίες από κορυφαίες εταιρείες παραγωγής ταινιών και επένδυσε σημαντικά στην ανακαίνιση του “Hibernian Hall”, καθώς και στην απόκτηση του πιο προηγμένου προβολέα ταινιών. Όσο για τις ταινίες, είχε υπογράψει συμβόλαια με κορυφαίες κινηματογραφικές εταιρείες για την προμήθεια των αξιολογότερων ταινιών (*Geelong Advertiser*, 23 Μαΐου 1912).

¹⁵²⁵ Ήταν τέτοια η γοητεία του κινηματογράφου στο “Hibernian Hall”, που δεν επαρκούσε για ένα μεγάλο αριθμό θαμώνων (ό.π., 24 Ιουνίου 1912).

θαμώνες να απολαμβάνουν τη νέα κινηματογραφική εμπειρία. Λίγο πριν από τα Χριστούγεννα του 1912, οι κάτοικοι του Geelong παρακολούθησαν τα εγκαίνια του θεάτρου “Joy Ark”.¹⁵²⁶ Με προσωπικό 25 ατόμων και μία μπάντα εγχόρδων, οι επιχειρηματίες άνοιξαν τις πόρτες του θεάτρου για το κοινό στις 22 Δεκεμβρίου 1912.¹⁵²⁷

Η τελετή έναρξης πραγματοποιήθηκε από το Δήμαρχο της πόλης Geelong και όλα τα έσοδα της πρεμιέρας δόθηκαν στην Ένωση Προόδου Geelong. Ακολούθησε ένας χρόνος καταπληκτικής προόδου, ευημερίας και χαράς στο “Joy – Ark”.¹⁵²⁸ Οι εταίροι επέστρεψαν στο “Hibernian Hall” τη χειμερινή περίοδο με τη λειτουργία του “Sun Picture Theatre”, το οποίο ανακαινίσθηκε πλήρως σύμφωνα με το στυλ των θεάτρων της Μελβούρνης.¹⁵²⁹

Μόλις δύο χρόνια μετά, το 1914, οι ιδιοκτήτες αντιμετώπισαν πολλά οικονομικά προβλήματα και υπέβαλαν αίτηση πτώχευσης τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους. Αυτό σήμανε και το τέλος του φιλόδοξου ονείρου που ονομάστηκε “Joy – Ark” και “Sun Picture Theatre”, δύο κινηματογραφικών θεάτρων που γοήτευσαν τον πληθυσμό του Geelong στις αρχές της δεκαετίας του 1900.¹⁵³⁰ Η κιβωτός της χαράς βούλιαξε μαζί με τα φώτα της, στη δίνη της χρεωκοπίας.

“Joy – Ark”, Geelong, Βικτώρια 1914 ¹⁵³¹

¹⁵²⁶ Ο κινηματογράφος επεκτάθηκε πάνω από την προκυμαία, στον ευρύχωρο παραλιακό δρόμο και διαφημίσθηκε ως το «μοναδικό περίπτερο εικόνων στην Κοινοπολιτεία». Περιτριγυρισμένο από τη θάλασσα, χαρακτηρίστηκε ως το σπίτι των χιλίων φώτων, καθώς είχε θέα σε όλο τον κόλπο του Corio. Η υλικοτεχνική υποστήριξη ήταν συγκλονιστική ακόμη και με τα σύγχρονα πρότυπα. Το κόστος της κατασκευής του κινηματογράφου με τα σημερινά δεδομένα ανήρχετο σε 4 εκατομμύρια δολάρια (ό.π.).
¹⁵²⁷ Ο τύπος κατά τη διάρκεια του Δεκεμβρίου 1912, λίγες ημέρες πριν από τα επίσημα εγκαίνια του “Joy Ark”, δημοσίευσε: Οι κύριοι Πανάμι και Μυλωνάς εξετάζουν το ενδεχόμενο να κανονίσουν την έκδοση κοινών εισιτηρίων τραμ και εισόδου στο “Joy – Ark” για τη διάδοση του θεάτρου τους (ό.π., 23 Δεκεμβρίου, 1912).

¹⁵²⁸ Με την ολοκλήρωση της πρώτης σεζόν τον Ιούνιο του 1913, πάνω από 100 κλασικές ταινίες βωβού κινηματογράφου προβλήθηκαν στο “Joy Ark” και τα νούμερα συμμετοχής ήταν αξιοσημείωτα. Αναφέρθηκε ότι περίπου 140.000 ενήλικες και 10.000 παιδιά παρακολούθησαν τις προβολές [<https://neoskosmos.com/en/2021/03/02/life/early-greek-settlers-the-two-greek-pioneers-of-cinema-and-their-beloved-joy-ark>, (ημ. προσβ. 12-5-2022)].

¹⁵²⁹ Στα τέλη Σεπτεμβρίου του 1913, οι προβολές ξεκίνησαν με τον Μυλωνά να εξασφαλίζει κλασικές ταινίες υπερπαραγωγής του βωβού κινηματογράφου [<https://www.facebook.com/geelonghistory/posts/known-as-the-joy-ark-situated-on-the-sandy-section-of-eastern-beach>, (ημ. πρ. 1-4-2022)].

¹⁵³⁰ Ο Γεώργιος Πανάμι επέστρεψε στη Μελβούρνη και ο Δημήτριος Μυλωνάς συνέχισε ως ιδιοκτήτης και διευθυντής κινηματογράφου στο Περθ, έως ότου εγκαταστάθηκε στο Σύδνεϋ [<https://neoskosmos.com/en/2021/03/02/life/early-greek-settlers-the-two-greek-pioneers-of-cinema-and-their-beloved-joy-ark>, (ημ. προσβ. 12-5-2022)].

¹⁵³¹ [<https://www.alamy.com/negative-geelong-victoria-pre-1920-the-joy-ark-theatre-at-eastern-beach-the-theatre-is-built-over-the-water>, (ημ. προσβ. 1-4-2022)].

- “Athenium Theatre”, Junee, NNO (G. Laurantus)

“Athenium Theatre”, Junee, 1936¹⁵³²

Το 1929 η οικογένεια Laurantus που είχε τη διαχείριση πολλών θεάτρων αποφάσισε να ανοικοδομήσει και ένα δικό της στο Junee στη NNO.¹⁵³³ Τον Μάιο του ίδιου έτους τους χορηγήθηκε η έγκριση για την κατασκευή του θεάτρου που σχεδιάστηκε από τους Kaberry και Chard και ανεγέρθηκε από τον J. Nyssen. Στις 10 Οκτωβρίου το θέατρο άνοιξε επίσημα τις πύλες του ως “Athenium Theatre”.¹⁵³⁴ Σύμφωνα με την πλήρη έκθεση της Αστυνομίας το θέατρο είχε χωρητικότητα 410 καθισμάτων και 600 θέσεων στους πάγκους. Η άδεια που έλαβε ο G. Laurantus από τις 10 Οκτωβρίου 1929 ήταν για λόγους γενικής ψυχαγωγίας για 1.010 άτομα.¹⁵³⁵

Το κτήριο του θεάτρου ήταν χτισμένο από τούβλα με τσιμεντένια πρόσοψη. Οι γυάλινες πόρτες του θεάτρου στο βορειοδυτικό άκρο μπροστά περιελάμβαναν αυθεντικά τζάμια μολύβδου, ενώ πάνω από ένα μικρό γείσο υπήρχε μια σειρά από επτά παράθυρα βιομηχανικού τύπου, εποχής του 1920. Αλλά σε αντίθεση με τα παράθυρα σε στυλ των αρχών του 19ου αιώνα, η επανάληψη των υαλοπινάκων ήταν διαφορετική.¹⁵³⁶ Εκτός από τους σφαιρικούς λαμπτήρες ιριδίζουσας σφαίρας στο προσκήνιο υπήρχαν διακοσμητικά σχέδια ενός μέτρου ύψους, ώστε το σχέδιο του θεάτρου δεν παρέπεμπε τόσο στον κλασικό σχεδιασμό, όσο στο διεθνές στυλ.¹⁵³⁷

¹⁵³² <https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/june-athenium>, (ημ. προσβ. 5-15-2020).

¹⁵³³ Ο Peter Laurantus ανέφερε ότι ο πατέρας του Γεώργιος και η μητέρα του εργάστηκαν σκληρά μαζί, χωρίς υπαλήλους, για να θέσουν το θέατρο σε λειτουργία κατά τη διάρκεια της ύφεσης (ό.π.).

¹⁵³⁴ <https://www.atheniumtheatre.com/copy-of-the-theatre>, (ημ. προσβ. 3-3-2022).

¹⁵³⁵ <https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 1-3-2022).

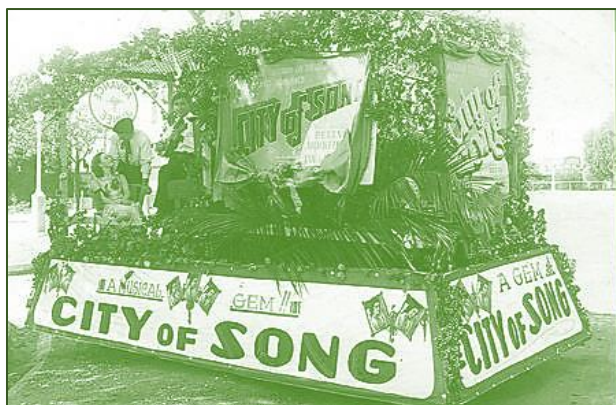
¹⁵³⁶ Ross Thorne, *Problems of heritage assessment: A case study of the Athenium Theatre, Junee, New South Wales*, pdf, in <http://www.rosssthorne.com/downloads/Thorne%20SECOND%20June%20paper>, (ημ. προσβ. 12-3-2022).

¹⁵³⁷ Πριν το στυλ Art Deco παρουσιαστεί έντονα στην Αυστραλία, αυτό το σχέδιο εκφράζει την αρχιτεκτονική μετάβαση. Προφανώς, δεν επηρεάστηκε από τη θεατρική αρχιτεκτονική των ΗΠΑ, καθώς το 1932 η Αμερική αναγνώρισε το σύγχρονο κίνημα που ονόμασαν διεθνές στυλ. Ακόμα και

Το εσωτερικό του θεάτρου “Athenium”¹⁵³⁸

Οι αδελφοί Laurantus, πρόσθεσαν την πολιτιστική τους σφραγίδα στο θέατρο, επιδεικνύοντας τις καλλιτεχνικές τους ικανότητες σε μερικές από τις πιο αυστηρές επενδύσεις. Η εσωτερική αίθουσα είχε διακοσμηθεί επιπρόσθετα, μετά τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και παρουσίαζε γεωμετρικά μοτίβα των ρωμαϊκών χρόνων από τραχύ γύψο. Το ίδιο μοτίβο εμφανιζόταν στους υαλοπίνακες των κεντρικών θυρών που σχημάτιζαν ένα διαγώνιο σταυρό.¹⁵³⁹ Η ξύλινη οροφή του θεάτρου είχε επιρροές από τις μεσανατολικές (αραβικές) χώρες, αλλά είχε εμφανιστεί ως μορφή διακόσμησης στην Αγγλία στα παράθυρα του 16ου αιώνα και στα έπιπλα του 18ου και 19ου αιώνα. Η Blance Hefferman (πρώην Κάμμινς) που ήταν εργαζόμενη στο θέατρο, ανέφερε ότι η διακόσμηση ήταν όλη από χρυσό. Σήμερα αποτελεί ένα από τα τρία σημαντικότερα θέατρα της περιοχής που εκπέμπει με τη χαρακτηριστική του ιδιαιτερότητα τη λάμψη και τη γοητεία των παλαιών εποχών του κινηματογράφου.

Promotion της ταινίας *City of Song*¹⁵⁴⁰

στη Βρετανία λίγα θέατρα εικόνων σχεδιάστηκαν με ανάλογη απλότητα το 1929, με το διεθνές στυλ που προηγήθηκε της άφιξης των σύγχρονων εξπρεσιονιστικών σχεδίων [<http://www.kythera-family.net/en/history/documents/walgett-luxury-theatre-opening-programme-1937>, (ημ. προσβ. 2-2-2020)].

¹⁵³⁸ www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/athenium-theatre-junee-view-towards-the-stage-from-high-reserve, (ημ. προσβ. 2-2-2020).

¹⁵³⁹ Τα μοτίβα που εμφανίζονται ζωγραφισμένα στους τοίχους, απεικονίζονταν σε θέατρα στη Ρώμη και την Πομπηία και αντίγραφα τους χρησιμοποιήθηκαν και σε σχεδιασμούς πρώιμων ρωμαϊκών σταδίων (ό.π.).

¹⁵⁴⁰ Ο.π.

- “Capitol Theatre”, Tamworth NNO (J. Kouvelis)

“Capitol Theatre”, Tamworth 1946 ¹⁵⁴¹

Το “Capitol” στο Tamworth χτίστηκε το 1927 από τον Έλληνα μετανάστη Jack Kouvelis (Ζαχαρία «Τζακ» Κούβελις), ο οποίος έφτασε στην Αυστραλία το 1910 και ασχολήθηκε με επιχειρήσεις κινηματογράφων μαζί τον αδελφό του. Ο Kouvelis (Κούβελις ή Κουβέλις) είχε αρκετά θέατρα στην ιδιοκτησία του πριν ανοικοδομήσει το “Capitol”, στη 77 Brisbane str., NNO. ¹⁵⁴² Η εταιρεία κατασκευής “Capitol Theatre” ιδρύθηκε με 100 μετόχους το 1925, από τον τοπικό επιχειρηματία William Urjohn. ¹⁵⁴³ Επικεφαλής όλων ήταν ο αρχιτέκτονας Behringer, εργολάβοι οι C. & A. Skinner, επιστάτης ο Dengate και οι διακοσμήσεις έγιναν από τον Laker. Στην κατασκευή χρησιμοποιήθηκαν παλιά τούβλα από τον παρακείμενο αλευρόμυλο του George Fielder. Το θέατρο που ανοικοδομήθηκε διέθετε 300 φώτα και καθίσματα για 1.400 θεατές. Κόστισε συνολικά 85.000 λίρες και θεωρήθηκε ως ένα από τα πιο σημαντικά της χώρας.

Ο δήμαρχος William Thibault εγκαινίασε το θέατρο στις 27 Ιουλίου 1927 και η πρώτη προβολή πραγματοποιήθηκε με τη βωβή αμερικανική ταινία *Fast and Furious*, η οποία έκανε την αυστραλιανή πρεμιέρα της στο Tamworth. Στο θέατρο αυτό στις 30 Σεπτεμβρίου 1929 προβλήθηκε και η πρώτη ομιλούσα ταινία (talkie), η αμερικάνικη ταινία περιπέτειας *The black watch*, του John Ford. Το θέατρο άκμασε για μια περίοδο και το 1946 μεταβιβάστηκε στον Hoyts και λειτούργησε ως θέατρο μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960. ¹⁵⁴⁴ Ο Κούβελις όταν μεταβίβασε τον κινηματογράφο “Capitol”,

¹⁵⁴¹ <http://cinematreasures.org/theaters>, (ημ. προσβ. 2-5-2022).

¹⁵⁴² Ο Τζακ Κούβελις ξεκίνησε με τον αδελφό του Peter τις κινηματογραφικές ενασχολήσεις το 1918, στο Young. Αρχές του 1919 ο Peter είχε τρία θέατρα στη Cowra, ενώ ο Τζακ ανέλαβε τις μισθώσεις των θεάτρων “Star” and “Crown” στην Temora, μέχρι το 1924 (*Young Chronicle*, 12 Δεκεμβρίου 1924).

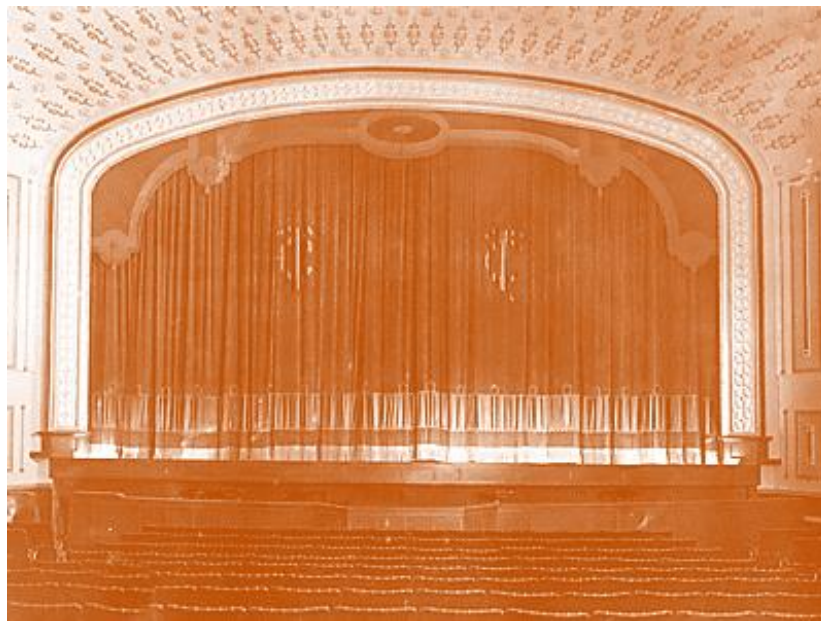
¹⁵⁴³ Στο Tamworth, ο Κουβέλις ήταν διευθυντής της κατασκευαστικής εταιρείας του “Capitol”. Αυτό ήταν το πρώτο από τα θέατρα “Capitol” για τον Κούβελις, της αλυσίδας “J K Capitol Theatres Pty Ltd” (δικής του κινηματογραφικής εταιρείας) <https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 2-5-2022).

¹⁵⁴⁴ Το κτήριο είχε διάφορες χρήσεις από τότε, όπως ντισκοτέκ, κέντρο νεότητας και κατάσταση μεταχειρισμένων ειδών. Το κτήριο τελικά αγοράστηκε από τον κ. Jamison και κατεδαφίστηκε το 1984 <https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 22-4-2022).

εμφάνιζε στην ιδιοκτησία της εταιρείας του τους ακόλουθους κινηματογράφους: “Strand” στο Young, “Capitol” και “Arcadia” στο Armidale, “Capitol” και “Regent” στο Tamworth, “Capitol” και “Plaza” στο Wagga Wagga, “Capitol” και “Capitol Garden Theatre” στο Moree, “Regent” και υπαίθριος “East Moree” στο Moree, “Capitol” στο Inverel. Ο Τζακ Κούβελης απέκτησε στη συνέχεια πολλά ακόμα θέατρα σε διάφορες άλλες πόλεις.¹⁵⁴⁵

Εσωτερικό “Capitol Theatre”, Tamworth ¹⁵⁴⁶

Εσωτερικό “Capitol Theatre”, Tamworth ¹⁵⁴⁷

¹⁵⁴⁵ Ο Κούβελης, ιδιοκτήτης του “Capitol Theatre” στο Moree, ήταν και ιδιοκτήτης των θεάτρων στο Tamworth, Armidale, Wagga και Young και είχε επίσης αγοράσει το Lennon's Hotel στο Brisbane (*North West Champion*, 28 Φεβρουαρίου 1938).

¹⁵⁴⁶ <http://cinematreasures.org/theaters/41437/photos>, (ημ. προσβ. 2-4-2022).

¹⁵⁴⁷ Ο.π.

- **“East Moree Theatre”, Moree NNO (Andronicos Buildings)**

“East Moree Theatre”, Moree, 1937 ¹⁵⁴⁸

Το “East Moree Theatre” ανεγέρθηκε το 1936 από τον Νικόλαο Ανδρόνικο στο Moree της NNO. Μια πινακίδα με υψωμένα τσιμεντένια γράμματα “Andronicos Buildings”, υφίστατο πάνω από το κτήριο. Το θέατρο του Νικόλαου Ανδρόνικου ήταν ανάμεσα στο καφενείο του ίδιου και την είσοδο του “New Garden Theatre”.

Ενώ η πρόσοψη του καφέ ήταν αξιόλογη, η πρόσοψη του θεάτρου κατασκευάστηκε από ξύλο και απομίμηση λίθινων μεταλλικών φύλλων, πράγμα που οδήγησε το Συμβούλιο της πόλης να παραπονεθεί ότι το θέατρο είχε αντιαισθητική εμφάνιση και να ζητήσει τη διακόσμησή του. Ωστόσο, ο κύριος λόγος ήταν το γεγονός ότι το “East Moree Theatre” έκλεισε το “Showboat Pictures”. Εντέλει ο Νικόλαος Ανδρόνικος μίσθωσε το θέατρο στην εταιρεία “J K Capitol Theatres”, η οποία το έκλεισε αμέσως.¹⁵⁴⁹

- **“Luxury Theatre”, Walgett (Αφοί Κονόμος)**

Το “Luxury Theatre” οικοδομήθηκε από τους αδελφούς Conomos για να αντικαταστήσει το “Hall of the School of Arts” της πόλης Walgett, N.N.O. Το θέατρο αδειοδοτήθηκε στις 20 Απριλίου 1937 και στα μεγαλοπρεπή εγκαίνιά του παρουσιάστηκε το αμερικάνικο μιούζικαλ *Born to dance* του Roy Del Routh (1936). Στο σημαντικό αυτό γεγονός της περιοχής συνωστίστηκαν 1.100 θεατές, παρά τη χωρητικότητα των 500 καθισμάτων του θεάτρου.¹⁵⁵⁰

Το οικοδόμημα που στεγαζόταν το κινηματοθέατρο ήταν αρκετά μεγάλο και αποτελείτο από τρεις ορόφους. Διέθετε επίσης εμπορικά καταστήματα και κόστισε 8.000 λίρες. Ο αρχιτέκτονας ο Brus Delit είχε σχεδιάσει και τα θέατρα “Fame”, “Liberty”, “Minerva” και το Μνημείο στο Hyde Park στο Σύδνεϋ.

¹⁵⁴⁸ <https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/picture-gallery-chapt-7-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 12-1-2022).

¹⁵⁴⁹ Ο Ανδρόνικος είχε παραδεχθεί ότι δεν είχε αρκετά χρήματα για να το κατασκευάσει και έκτισε ό,τι μπορούσε. Τα κτιριακά συγκρότημα διασώζεται, αλλά το θέατρο μετατράπηκε σε καταστήματα (ό.π.).

¹⁵⁵⁰ www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/case-study-of-greek-involvement-in-cinema-exhibition-in-a-new, (ημ. προσβ. 20-3-2022).

“Luxury Theatre”, Walgett ¹⁵⁵¹

Το αρχιτεκτονικό στυλ του θεάτρου ήταν Art Deco, με χρυσές βελούδινες κουρτίνες που προέρχονταν από το Grace Bros του “Broadway Cinema Scope”. ¹⁵⁵² Ήταν μοντέρνο στον σχεδιασμό και ο αρχιτέκτονας είχε αντλήσει για την έμπνευσή του στοιχεία από το θέατρο “Liberty” στο Σίδνεϋ. Η πρόσοψη περιείχε κλιμακωτά πάνελ με κατακόρυφο χαρακτηριστικό κεντρικό πίνακα. Τη νύχτα όλη η πρόσοψη ήταν φωτισμένη, ενώ υπήρχε ένα ειδικό φως στην κορυφή της. Το μπροστινό μέρος του κτηρίου ήταν από τσιμέντο και φουτουριστικού σχεδιασμού, βαμμένο λευκό με πινελιές σε μπλε και ασημί.

Όπως ανέφερε ο ομογενειακός τύπος, τα μέλη της οικογένειας Conomos ή Μεγαλοοικονόμου (Λάμπρος, Εμμανουήλ και Δημήτριος), είχαν αρκετές άλλες επιχειρήσεις στην πόλη και παράλληλα ήταν κοινωνικοί παράγοντες και πατριώτες, ενώ ο Λάμπρος ήταν και αντιπρόεδρος της ΑΧΕΠΑ. Το καλλιτεχνικό κινηματοθέατρο “Luxury” ήταν εφάμιλλο των καλύτερων θεάτρων της πολιτείας

Κατά τη διάρκεια της ζωής του, το “Luxury Theatre”, φιλοξένησε πολλές συνεστιάσεις και χοροεσπερίδες, ιδίως για φιλανθρωπικούς σκοπούς. ¹⁵⁵³ Η οικογένεια Conomos ήταν ευεργέτες παρέχοντας διάφορες δωρεάν εξυπηρετήσεις, καθώς όλοι εργαζόνταν σκληρά και ευημερούσαν, εξυψώνοντας ταυτόχρονα το γόητρο και το

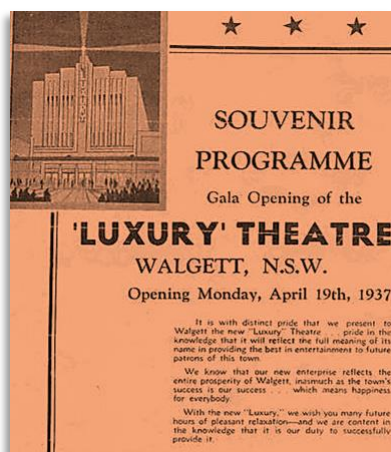
¹⁵⁵¹ <http://cinematreasures.org/theaters>, (ημ. προσβ. 21-2-2022).

¹⁵⁵² *Εθνικόν Βήμα*, 2 Οκτωβρίου 1940.

¹⁵⁵³ *Ο.π.*

κύρος της μικρής πόλης. Το θέατρο παρέμεινε υπό τον έλεγχο της οικογένειας μέχρι που καταστράφηκε ολοσχερώς από πυρκαγιά το 1979 και έπαψε να υπάρχει.¹⁵⁵⁴

Η συμβολή της οικογένειας Conomos, των Ελλήνων θεατρώνων και επιχειρηματιών θεατρικών χώρων, δεν αναφέρεται σε κανένα βιβλίο ιστορίας του Walgett. Δυστυχώς έχει ξεχαστεί η προσφορά και τα επιτεύγματα μιας μικρής ομάδας μεταναστών στον τομέα των παραστατικών τεχνών και της ψυχαγωγίας.¹⁵⁵⁵

Πρόγραμμα του θεάτρου “Luxury”¹⁵⁵⁶

Αρχιτεκτονικό σχέδιο θεάτρου “Luxury”¹⁵⁵⁷

¹⁵⁵⁴ Ιδιαίτερα σημαντική ήταν μια έκθεση που συνέγραψε ο Les Tod με τον Ross Thorne και τον Kevin Cork, για το Αυστραλιανό Γραφείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς NSW, το 1996. Βλ. και Μητρώο Πολιτιστικής Κληρονομιάς Κινηματογραφικών Θεάτρων για τη Νέα Νότια Ουαλία 1896-1996, Σύδνεϋ: Τμήμα Αρχιτεκτονικής, Πανεπιστήμιο του Σύδνεϋ. Ένα εθνικό έργο ακινήτων για το γραφείο κληρονομιάς NSW και την αυστραλιανή επιτροπή κληρονομιάς [<https://www.kythera-family.net/en/history/documents/walgett-luxury-theatre-opening-programme-1937-conomos-bros-commentary>, (ημ. προσβ. 7-5-2022)].

¹⁵⁵⁵ <https://www.photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/case-study-of-greekinvolvement-in-cinema-exhibition-in-a-new-south-wales>, (ημ. προσβ. 7-5-2022).

¹⁵⁵⁶ Ο.π. και *Εθνικόν Βήμα*, ό.π.

¹⁵⁵⁷ Ο.π.

- **“Regent Theatre”, Tamworth NNO (J. Kouvelis)**

“Regent Theatre”, Tamworth ¹⁵⁵⁸

Το 1938 ο Jack Kouvelis (Τζακ Κούβελης ή Κουβέλης) κατασκεύασε το θέατρο “Regent” σε στυλ Art Deco, στο Tamworth, NNO. Η πρεμιέρα ήταν μια εορταστική εκδήλωση που μεταδόθηκε στο ραδιόφωνο και το εναρκτήριο πρόγραμμα της παρουσιάστηκε από τον Bobby Brin στο “Make a Wish” και τον Tiron Power στο “Love is News”. Το θέατρο διέθετε χαρακτηριστικά στοιχεία που ήταν σπάνια ακόμη και στο Σύδνεϋ, ηχομονωτική θεατρική σκηνή, “cry room” για μητέρες με μωρά, κλιματισμό και θέρμανση αερίου. Είχε επίσης εξοπλιστεί με τα καλύτερα συστήματα αναπαραγωγής ήχου και διέθετε ειδικά ακουστικά βαρηκοΐας για τους μερικώς κωφούς. Ο Κούβελης πούλησε το θέατρό του στον Hoyts το 1946 και αποσύρθηκε από τις επιχειρήσεις σε ηλικία 50 ετών.¹⁵⁵⁹

- **“Rio Theatre”, Lockhart NNO (N. Laurantus)**

Το “Rio Theatre” στο Lockhart της NNO ανοικοδομήθηκε το 1935 από τον τους Nicholas και George Laurantus (Λουράντο) από τη Narrandera, οι οποίοι είχαν στην ιδιοκτησία τους κινηματογραφικά θέατρα στην πόλη, αλλά και σε άλλες πόλεις της Riverina. Το “Rio” αντικατέστησε έναν υπαίθριο κινηματογράφο το “Sid George” και η κατασκευή του συνδέεται με χαρακτηριστικά της εποχής της ακμής του Art Deco.¹⁵⁶⁰

¹⁵⁵⁸ <https://mapio.net/pic/p-14956385>, (ημ. προσβ. 3-4-2022).

¹⁵⁵⁹ Το 1944 έγιναν έρευνες από το Τμήμα Ερευνών της Κοινοπολιτείας για την “J K Capitol Theatres Pty Ltd”. Η εταιρεία έλεγχε αρκετούς κινηματογράφους στις μεγάλες, επαρχιακές πόλεις Armidale, Inverell, Moree, Tamworth, Wagga Wagga και Young. Η έρευνα έλαβε χώρα εξαιτίας της πεποίθησης ότι οι φορολογικοί κανονισμοί ψυχαγωγίας δεν εφαρμόζονταν. Φορολογικοί εκπρόσωποι ταξίδεψαν σε διάφορα κέντρα της χώρας για να ανακρίνουν τους διευθυντές θεάτρων, ενώ συντάχθηκε μια έκθεση με σύντομη βιογραφία των δύο ιδιοκτητών των θεάτρων “J K Capitol Pty Ltd”, Jack και Harry Kouvelis, όπου διακρίνεται μια σαφής προκατάληψη εναντίον τους. Κάτω από την πίεση των συνθηκών ένας Αυστραλός διευθυντής τους, αυτοκτόνησε [<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 12-4-2022)].

¹⁵⁶⁰ Ο.π.

“Rio Theatre”, 2020 ¹⁵⁶¹

Σημαντικές εκδηλώσεις φιλοξενήθηκαν στην εναρκτήρια τελετή του, όπως η χοροεσπερίδα των Diggers κατά την επίσημη ημέρα των εγκαινίων του στις 24 Αυγούστου 1935, στην οποία παρευρέθηκαν 600 άτομα. Στο εναρκτήριο πρόγραμμα προβλήθηκε το *Cindrella Type* με τους Marion Davis και Big Crosby και το *The Cat and The Fiddle* με τους Janer MacDonald, Ramon Novarro και Frank Morgan.

Στο θέατρο λειτουργούσε επίσης και ένα milk bar, καθώς και μία αίθουσα χορού. Ο N. Laurantus είχε επίσης στην κατοχή του 60 ζευγάρια πατίνια που ενοικίαζε τα απογεύματα της Παρασκευής για πατινάζ στο θέατρο. ¹⁵⁶²

Η εσωτερική διακόσμηση του θεάτρου ήταν ενδιαφέρουσα. Η οροφή και οι πλευρικοί τοίχοι του αμφιθεάτρου, το προσκήνιο και άλλα σημεία διακοσμήθηκαν με μεγάλες ζωγραφισμένες στο χέρι τοιχογραφίες Art Deco από ιπτάμενες πάπιες. Ωστόσο, η διακόσμηση αυτή δείχνει κάπως ερασιτεχνική χωρίς καμία συνοχή σχεδιασμού. Στο θέατρο του Lockhart υπάρχει ζωγραφισμένη διακόσμηση από τραχύ γύψο σε ελεύθερους στροβιλισμούς μεσογειακού χαρακτήρα, πιθανότατα ελληνικού. Οι πέργκολες και τα μοτίβα αμπέλου αντιπροσωπεύουν καλάθια από ιτιά και διακοσμήσεις με σταφύλια στην Ελλάδα του 19^{ου} και αρχών 20^{ου} αιώνα. ¹⁵⁶³ Σήμερα το θέατρο αποτελεί θέρετρο και προσφέρεται προς ενοικίαση.

¹⁵⁶¹ <https://mapio.net/pic/p-120817204>, (ημ. προσβ. 12-5-2022).

¹⁵⁶² <http://www.history.lockhart.nsw.gov.au/businessdirectory.htm>, (ημ. προσβ. 10-5-2021).

¹⁵⁶³ Σύμφωνα με τον Ελληνοαυστραλό αρχιτέκτονα Χρήστο Τσιούλο, η απεικόνιση της αμπέλου (εμφανίζεται παρόμοια με τα αμπελόφυλλα Shiraz) αποτελεί παραδοσιακό χαρακτηριστικό της ελληνικής ζωής και διακόσμησης (ό.π.).

“Ritz Cinema” στο “Ritz Centre”.
[*Εθνικόν Βήμα*, 4 Αυγούστου 1937]

- **“Ritz Cinema”, Port Macquarie NNO (Ευάγγελος Χατσατούρης)**

Το 1937 οι ομογενείς επιχειρηματίες Ευάγγελος Χατσατούρης και υιοί, ανήγειραν ένα μεγάλο και πολυτελές κινηματοθέατρο στο κέντρο της πόλης του Port Macquarie της Ν. Ν. Ουαλίας, σε δικό τους κτηριακό συγκρότημα, το “Ritz Centre”.¹⁵⁶⁴ Ο κινηματογράφος είχε χωρητικότητα 900 θέσεων και 300 ανάκλιτρα στο dress circle. Την εκπόνηση του αρχιτεκτονικού σχεδίου ανέλαβε ο αρχιτέκτονας Kenworth, που είχε μεγάλη φήμη από τον σχεδιασμό των “State Theatre”, “st. James” και “Capitol”. Το περίλαμπρο οικοδόμημα στέγαζε και έξι καταστήματα.¹⁵⁶⁵ Ο ομογενειακός τύπος το χαρακτήρισε ανακτορικό ίδρυμα που τιμά και χαροποιεί τον Ελληνισμό. Όπως ανέφερε, το πολυτελές κινηματοθέατρο στο Port Macquarie του Ευάγγελου Χατσατούρη και υιών, με το όλο κτηριακό συγκρότημα του “Ritz Theatre”, αποτελούσε το αγκυραίο της περιοχής. Κατά την επίσημη πανηγυρική τελετή των εγκαινίων του θεάτρου στις 22 Δεκεμβρίου 1938, ο Δήμαρχος της πόλης ανέφερε ότι το περίλαμπρο οικοδόμημα που κοσμούσε την πόλη ήταν πολύ μπροστά στις εξελίξεις και συνεχάρη την οικογένεια Χατσατούρη. Ακολούθως, ο Δήμαρχος κήρυξε το άνοιγμα του θεάτρου με την παρουσίαση ποικίλου προγράμματος.¹⁵⁶⁶

Το κινηματοθέατρο του Ευαγγέλου Χατσατούρη και υιών δέχτηκε την επίσκεψη του ως τιμητικού προσκεκλημένου στην Αυστραλία, Άγγλου Λόρδου Σφραγιδοφύλακος Κόμητος De la Wouar, που παρακολούθησε την πρεμιέρα της ταινίας *Jungle Princess*, ο οποίος το επαίνεσε για την πολυτέλειά του και τις ανέσεις του, τονίζοντας ότι καλύτερο θέατρο δεν γνώρισε από αυτό στις εξοχές της Αγγλίας.¹⁵⁶⁷ Το θέατρο “Ritz” υφίσταται έως και σήμερα στο Macquarie και αποτελεί απόλυτο ταξιδιωτικό προορισμό για τους επισκέπτες της πόλης.¹⁵⁶⁸

¹⁵⁶⁴ *Εθνικόν Βήμα*, 4 Αυγούστου 1937.

¹⁵⁶⁵ *Ο.π.*, 14 Ιουλίου 1937.

¹⁵⁶⁶ *Ο.π.*, 19 Ιανουαρίου 1938.

¹⁵⁶⁷ *Ο.π.*, 23 Μαρτίου 1938.

¹⁵⁶⁸ <https://www.tripadvisor.com/Attractions-g255329-Activities-c56t97PortMacquarieNewSouthWales>, (ημ. προσβ. 2-5-2022).

- “Roxy Theatre”, Leeton NNO (George Conson – Georgantopoulos)

“Roxy Theatre”, Leeton ¹⁵⁶⁹

Το 1927, ο George Conson ή Georgantopoulos ο οποίος είχε εμπλακεί στον τομέα των κινηματογραφικών επιχειρήσεων, αποφάσισε να ανοικοδομήσει ένα δικό του θέατρο στο Leeton. ¹⁵⁷⁰ Οι αρχιτέκτονες Kaberry και Chard ανέλαβαν τον σχεδιασμό του θεάτρου, σε συνδυασμό στυλ Art Deco με στοιχεία Art Nouveau και Spanish Mission. Η κατασκευή ξεκίνησε το 1929 και το θέατρο των 1.091 θέσεων που ανεγέρθηκε ονομάστηκε “The Roxy”. ¹⁵⁷¹

Το θέατρο ήταν εξοπλισμένο με ευρωπαϊκό ηλεκτρικό ηχοσύστημα και προβολέα τελευταίας τεχνολογίας, με το κόστος κατασκευής να ανέρχεται σε 5.000 £. ¹⁵⁷² Τον Οκτώβριο του 1933 προστέθηκε μια ακόμα σκηνή και κοίλο ορχήστρας στον εσωτερικό χώρο του θεάτρου για τη διεξαγωγή συναυλιών και άλλων εκδηλώσεων. ¹⁵⁷³ Η διάσημη Αυστραλή σοπράνο Gladys Moncrieff κλήθηκε να τραγουδήσει για έξι νύχτες από τις 9 Οκτωβρίου 1933 για να σηματοδοτήσει την επίσημη έναρξή του. ¹⁵⁷⁴ Οι μεγάλες κόκκινες πινακίδες του θεάτρου που ήταν ορατές από μεγάλη απόσταση τη νύχτα, του προσέδωσαν την ονομασία “Big Red”. ¹⁵⁷⁵ Το κτήριο κατασκευάστηκε από τούβλα στην κύρια πρόσοψη, ενώ η οροφή επενδύθηκε από σίδηρο και ξύλο. ¹⁵⁷⁶

¹⁵⁶⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Roxy_Community_Theatre, (ημ. προσβ. 1-5-2022).

¹⁵⁷⁰ Ο Conson που είχε επιχειρήσεις θεαμάτων στο “Enterprise Hall” και “Globe Theatre”, αγόρασε το τετράγωνο στη γωνία των λεωφόρων Pine & Wade, για να ανοικοδομήσει το “Roxy Theatre” [<https://www.irrigator.com.au/story/4194394/historic-link-to-roxy>, (ημ. πρ. 3-3-2021)].

¹⁵⁷¹ Η δημοτικότητα του “Roxy” αντικατοπτρίζει την παγκόσμια επιρροή του λαμπερού τρόπου ζωής των ταινιών του Hollywood, τη μεσοπολεμική περίοδο. Το αρχικό “Roxy” στη Νέα Υόρκη το 1927 ήταν ο μεγαλύτερος κινηματογράφος και πήρε το όνομά του από τον showman, Samuel Roxy Rothapfel, όταν η αμερικανική κουλτούρα ήταν τρόπος ζωής και αντικείμενο θαυμασμού. Το “Roxy Theatre” του Leeton υποδήλωνε τον επηρεασμό της Αμερικής, στη νοοτροπία της Αυστραλίας (Margaret Sands, *Up in Lights, 80 years of Roxy Community Theatre*, Leeton, N.S.W.: Leeton Shire Council, 2010, σσ. 23 - 44).

¹⁵⁷² Η πρώτη ταινία που προβλήθηκε στις 7 Απριλίου 1930 ήταν το *The black watch* με πρωταγωνιστές τους Victor McLaglen και Myrna Loy (ό.π.).

¹⁵⁷³ *Everyone’s*, vol. 15, no. 401, 1 Σεπτεμβρίου 1937.

¹⁵⁷⁴ *Murrumbidgee Irrigator*, 10 Οκτωβρίου 1933.

¹⁵⁷⁵ *Ό.π.*, 4 Ιουλίου 1933.

¹⁵⁷⁶ Η κινηματογραφική οθόνη του “Roxy” ήταν μία από τις μεγαλύτερες μηχανικές οθόνες στην Αυστραλία με πλάτος περίπου δέκα έξη μέτρα και ύψος οκτώ μέτρα [<https://www.roxyleeton.com.au>, (ημ. προσβ. 5-4-2022)].

Διέθετε μεγάλη σκηνή συναυλιών, φουαγιέ, χώρο πώλησης εισιτηρίων και ένα κατάστημα στη δυτική πλευρά, αποτελώντας σπάνιο δείγμα θεάτρου που διατηρεί τους αρχικούς εσωτερικούς του χώρους σε δύο επίπεδα.¹⁵⁷⁷ Εξέφραζε τις πρώιμες αισθητικές αξίες και τα υψηλά χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικής δημιουργίας στη Ν.Ν.Ο.¹⁵⁷⁸ Ακόμα ήταν αξιόλογο ως ένα διασωζόμενο εξοχικό θέατρο εποχής. Το θέατρο “Roxy” αποτελεί βασικό κέντρο εκδηλώσεων και ψυχαγωγίας και τόπο ανάπτυξης του κοινωνικού και πολιτιστικού ιστού της πόλης.¹⁵⁷⁹ Ακόμα, συνδέεται με ασυνήθιστες και σπάνιες πτυχές της ελληνοαυστραλιανής πολιτιστικής ιστορίας.¹⁵⁸⁰ Πρόκειται για ένα πολυδύναμο κέντρο που συνδυάζει συναυλίες, ζωντανό θέατρο, ταινίες και κοινοτικές εκδηλώσεις με χωρητικότητα άνω των 600 θέσεων.¹⁵⁸¹

- **“Roxy Theatre”, Bigara NNO (Feros, Psalti, Aroney)**

Η εμπειρία της ελληνικής μετανάστευσης είναι συνυφασμένη με την πολιτιστική ανάπτυξη της Αυστραλίας.¹⁵⁸² Έλληνες επιχειρηματίες έκτισαν το θέατρο “Roxy” στη Bigara στη ΝΝΟ το 1936, ένα θέατρο σύμβολο της πόλης.¹⁵⁸³ Κτίστηκε από την εταιρεία Peter & Co, της οποίας χρηματοδότες ήταν οι Έλληνες εταίροι Feros, Psalti και N. Aroney.¹⁵⁸⁴ Χρειάστηκαν 16 μήνες προκειμένου να αποπερατωθεί το θέατρο, αλλά δεν είχε την τύχη να λειτουργήσει από τους κατασκευαστές του, καθώς η προκατάληψη για τους ελληνικής καταγωγής επιχειρηματίες στάθηκε εμπόδιο στην πρόοδο και ευημερία τους.¹⁵⁸⁵

¹⁵⁷⁷ Η κεντρική τοποθεσία και ο σχεδιασμός του “Roxy” υποδηλώνουν την κοινωνική σημασία του, όταν η μετάβαση στο θέατρο ήταν η πιο δημοφιλής δραστηριότητα αναψυχής [<https://yellow.place/en/roxy-community-theatre-leeton-australia>, (ημ. προσβ. 12-4-2022)].

¹⁵⁷⁸ *Murrumbidgee Irrigator*, 15 Απριλίου 1932.

¹⁵⁷⁹ Το “Roxy” ήταν ο πρώτος κινηματογράφος στη ΝΝΟ που αγοράστηκε από την κοινότητα για να μην κατεδαφιστεί [<https://www.leetontourism.com.au/things-to-do/the-roxy-community-theatre>, (ημ. προσβ. 2-3-2022)].

¹⁵⁸⁰ Διατηρεί τους διάτρητους ψεύτικους διακοσμητικούς τοίχους σε κάθε σημείο του ανοίγματος της σκηνής, το διακριτικό θεατρικό χαρακτηριστικό των αρχιτεκτόνων Kaberry και Chard (ό.π.).

¹⁵⁸¹ [<https://www.visitnsw.com/destinations/country-nsw/riverina/leeton/attractions/roxy-theatre-leeton>, (ημ. προσβ. 2-7-2022)].

¹⁵⁸² Η Bingara ήταν μια εφημερούσα μια μικρή πόλη περίπου 1.500 κατοίκων κατά μήκος του “The Fossickers Way”, από τα μέσα του 1800 [<https://www.bingara.com.au/our-history>, (ημ. προσβ. 12-3-2019)].

¹⁵⁸³ Η πόλη διέθετε τέσσερα θέατρα, αλλά ποτέ δεν λειτούργησαν περισσότερα από δύο ταυτόχρονα. Το πρώτο θέατρο - κινηματογράφος, το “Old Bingara”, κατασκευάστηκε το 1912. Το δεύτερο ήταν το παλιό “Regent Theatre” με ιδιοκτήτη τον Victor Peacocke που παρουσίαζε εικόνες και ομιλούσες ταινίες, με αποτέλεσμα το πρώτο θέατρο να κλείσει το 1934, από τον ανταγωνισμό. Το τρίτο θέατρο - κινηματογράφος ήταν το “New Regent”, επίσης του Peacocke που αναγέρθηκε με καταπληκτική ταχύτητα προκειμένου να προλάβει τον επερχόμενο ανταγωνιστή, “Roxy Theatre” [<https://www.kythera-family.net/en/history/documents/walgett-luxury-theatreopening-programme-1937-conomos-bros-commentary>, (ημ. προσβ. 11-3-2020)].

¹⁵⁸⁴ Ο Nicolas Aroney από τα Κύθηρα ξεκίνησε από την πόλη Grenfell, όπου αναδείχθηκε ως επιχειρηματίας, ιδιοκτήτης ξενοδοχείου, σινεμά και κατασκευαστής ελληνοαυστραλιανών κινηματογράφων (ό.π., βλ. και H. Gilchrist, ό.π., σ. 214).

¹⁵⁸⁵ Ο Δήμαρχος αγωνίσθηκε σθεναρά να μην επικρατήσει το ελληνικό θέατρο, κάνοντας εκστρατεία για να εκτοπίσει τα ξενοφοβικά στοιχεία από την πόλη, αναφέροντας ότι το δικό του σινεμά στελεχωνόταν από Αυστραλούς και διατηρούσε αλληλογραφία με μέλη του Κοινοβουλίου κατηγορώντας τους Έλληνες (ό.π.).

“Roxy Theatre”, 2014 ¹⁵⁸⁶

Εσωτερικό του θεάτρου “Roxy” ¹⁵⁸⁷

¹⁵⁸⁶ <https://greekreporter.com/2014/04/08/greek-museum-in-australia-to-honor-greek-immigrants>, (ημ. προσβ. 2-3-2022).

¹⁵⁸⁷ <https://www.alamy.com/stock-photo-interior-of-the-historic-roxy-theatre-in-bingara-new-south-wales-australia>, (ημ. προσβ. 12-3-2022).

Το “Roxy Theatre” ήταν μέρος ενός φιλόδοξου συγκροτήματος στυλ Art Deco που σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα του Σύδνεϋ Mark Woodforde για να φιλοξενήσει 750 θεατές.¹⁵⁸⁸ Με το όνειρο να γοητεύσουν το κοινό της πόλης προσφέροντας μια αίσθηση αίγλης στην περιοχή οι Έλληνες ομογενείς ανοικοδόμησαν όχι μόνο ένα πολυτελές νέο θέατρο και αίθουσες αναψυκτικών, αλλά τρία ανεξάρτητα καταστήματα τελευταίας τεχνολογίας και έναν ξενώνα στον οποίο οι συμμετέχοντες από τις απομακρυσμένες αγροτικές τοποθεσίες θα μπορούσαν να διανυκτερεύουν. Μέχρι το 1934 είχαν αγοράσει μια μεγάλη γωνιακή τοποθεσία στην οδό Maitland και Cunningham και είχαν προσλάβει τον Woodforde για να καταρτίσει σχέδια για το θεατρικό συγκρότημα. Η αρχική κατασκευή του θεάτρου υποβλήθηκε σε μια σειρά από αλλαγές που οδήγησαν σε επιπλέον χρόνο και έξοδα.¹⁵⁸⁹

Ήδη, με την ανακοίνωση των σχεδίων για το “Roxy”, ο ανταγωνιστής Peacocke αποφάσισε να χτίσει έναν άλλο νέο κινηματογράφο στην πόλη, το “Regent”.¹⁵⁹⁰ Εντέλει μετά από έξι μήνες λειτουργίας του “Roxy”, τον Αύγουστο του 1936 η εταιρεία θεάτρου, Peters & Co., χρεοκόπησε. Οι Έλληνες επιχειρηματίες που πτώχευσαν έφυγαν από την πόλη, εκτός από τον N. Aroney που εργάστηκε σε τοπικό καφέ.

Το θέατρο “Roxy” λειτουργούσε ως κινηματογράφος μέχρι το 1958 όταν έκλεισε, αλλά αποτελεί ακόμα το καλύτερο παράδειγμα ενός κινηματογράφου στυλ Art Deco. Σήμερα λειτουργεί ως χώρος ζωντανών παραστάσεων, ως κινηματογραφική λέσχη, φιλοξενεί δεξιώσεις πολιτών, γάμους και άλλες εκδηλώσεις, ενώ το κατάλυμα πάνω από το καφέ είναι συνεδριακό κέντρο. Μάλιστα επεκτάθηκε στην πίσω πλευρά με χρηματοδότηση του Υπουργείου Παιδείας για να διευκολύνονται οι θεατρικές παραστάσεις του τοπικού σχολείου.¹⁵⁹¹

Η σκηνή του θεάτρου “Roxy”¹⁵⁹²

¹⁵⁸⁸ Μεταξύ 1958 και 1999 το αμφιθέατρο είχε ποικίλες χρήσεις, έως ότου το απέκτησε το Συμβούλιο Bingara Shire ως καταπίστευμα για τους ψηφοφόρους του το 1999, αποκαταστάθηκε και άνοιξε ξανά ως “Roxy Community Theatre” το 2004, όπου και λειτουργεί ακόμα (ό.π).

¹⁵⁸⁹ Μια από τις αλλαγές ήταν να αυξήσει τους τοίχους του αμφιθέατρου, πράγμα που επέφερε αλλαγές στη διακόσμηση της κύριας οροφής και του προσκηνίου. Τα εμπόδια στην ταχεία κατασκευή του θεάτρου προήλθαν από τον Victor Reginald Peacocke (ό.π).

¹⁵⁹⁰ Μετά το άνοιγμα του “Roxy” τον Μάρτιο του 1936, ο Peacocke συνέχισε να αγωνίζεται να αποσπάσει το κοινό από το ελληνικό θέατρο, μειώνοντας τις τιμές εισόδου του θεάτρου “Regent” (ό.π).

¹⁵⁹¹ <https://www.wikipedia.org>, (ημ. προσβ. 1-5-2021).

¹⁵⁹² <https://www.google.gr/search?q=roxy+theatre+bigara&tbm>, (ημ. προσβ. 12-5-2022).

- “Roxy Theatre”, Cootamundra NNO (J. Simos)

“Roxy Theatre”, Cootamundra ¹⁵⁹³

Η ανοικοδόμηση του θεάτρου “Roxy” στην Cootamundra της NNO, οφείλεται στην πρωτοβουλία του G. Laurantus, που έως τα εγκαίνιά του το 1936 εγκατέστησε τον ομογενή χρηματοδότη του Jacob Simos ως υπεύθυνο να ασκεί τη διαχείριση, διεύθυνση και λειτουργία του. ¹⁵⁹⁴ Το θέατρο άνοιξε τις πύλες του για πρώτη φορά στις 3 Φεβρουαρίου 1936 με τις προβολές των έργων *Naughty Marietta*, *Tit for Tat*, καθώς και τρεις ταινίες technicolor. Στην πανηγυρική τελετή της έναρξής του, παρευρέθηκε ο Δήμαρχος και το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης.

Η εταιρεία κατασκευής λειτουργούσε υπό τη διεύθυνση του Jacob Simos (Ιάκωβου Σίμου), που ήταν κύριος μέτοχός της. Το θέατρο ήταν εξοπλισμένο με τα πλέον σύγχρονα συστήματα, προβολείς Cummings & Wilson με ηχοσύστημα RCA. ¹⁵⁹⁵ Η εταιρεία Cootamundra Theatres Ltd, που είχε αναλάβει την ανοικοδόμηση του θεάτρου είχε αναθέσει τον σχεδιασμό στον αρχιτέκτονα George Mamatat, σύμφωνα με την επιρροή του Art Deco της δεκαετίας του 1930 μαζί με έναν υπαιτιγμό αιγυπτιακού στυλ. ¹⁵⁹⁶ Η χωρητικότητα του θεάτρου ήταν για 1.068 άτομα και η λειτουργία του συνέβαλε κατά πολύ στην καλλιτεχνική ζωή της πόλης. Ο Έλληνας διευθυντής και ιδιοκτήτης του ήταν ιδιαίτερα αγαπητός για τα υψηλής ποιότητας θεάματα που προσέφερε στην πόλη, έως το 1938. ¹⁵⁹⁷ Παρά τον ξαφνικό θάνατό του J.

¹⁵⁹³ <http://cinematreasures.org/theaters>, (ημ. προσβ. 22-3-2022).

¹⁵⁹⁴ Ο George Laurantus είχε συνεργασία με τον Jacob Simos έως το 1923, στο θέατρο “Arcadia” στην Cootamundra, με τον Simos στη συνέχεια να γίνεται ο μοναδικός ιδιοκτήτης. Αργότερα ο Simos (1935) αγόρασε το 1/3 της εταιρείας Cootamundra Theatres Ltd, μιας μικρής εταιρείας των αδελφών Lawson στο Σύδνεϋ και το “Arcadia” έγινε αίθουσα χορού [<http://dimensional1@bigpond.com>, (ημ. προσβ. 22-3-2022)].

¹⁵⁹⁵ *Ο.π.*

¹⁵⁹⁶ *Ο.π.*

¹⁵⁹⁷ Στις 16 Σεπτεμβρίου 1938, οι πολίτες της Cootamundra σοκαρίστηκαν όταν διαδόθηκε η θλιβερή είδηση ότι ο συμπαθής J. Simos του “Roxy Theatre” είχε βρει τραγικό τέλος, ενώ οδηγούσε το αυτοκίνητό του επιστρέφοντας από το Σύδνεϋ (*ό.π.*).

Simos, η λειτουργία του θεάτρου συνεχίστηκε και το εξαιρετικής αρχιτεκτονικής κτήριο συνέχισε να κοσμεί την πόλη έως το 1992 οπότε κατεδαφίστηκε, καθώς την τελευταία στιγμή είχαν χαθεί τα αποδεικτικά στοιχεία που το χαρακτήριζαν «διατηρητέο» και σηματοδοτούσαν ένα ακόμα δείγμα της συμβολής του ελληνικού στοιχείου στη θεατρική αρχιτεκτονική της Αυστραλίας και στο ευρύτερο ζήτημα της ελληνοαυστραλιανής θεατρικής και κινηματογραφικής κληρονομιάς.¹⁵⁹⁸

Εσωτερικό θεάτρου “Roxy”¹⁵⁹⁹

- **“Saratón”, Grafton NNO (John – Antony Notaras)**

Το “Saratón” Theatre στην οδό Prince στο Grafton της NNO, κατασκευάστηκε από τους Κυθήριους αδελφούς John και Anthony Notaras.¹⁶⁰⁰ Το κτήριο ανοικοδομήθηκε το 1926 με σχέδια του F. J. Board από την εταιρεία ψυχαγωγίας Notaras Bros Pty Ltd. Διέθετε 1.200 καθίσματα, είχε εσωτερικά θεωρεία και ήταν κλασικού σχεδιασμού. Το εσωτερικό του ανακαινίσθηκε στο τέλος της δεκαετίας το 1930. Τα στοιχεία διακόσμησης και αρχιτεκτονικής του το κατατάσσουν ως ένα από τα πλέον όμορφα και διατηρητέα θέατρα. Ο εξωτερικός σχεδιασμός του “Saratón” απεικόνιζε τα θέατρα της δεκαετίας του 1920, ενώ η εσωτερική του διαρρύθμιση και ιδίως το φουαγιέ αποτελούσε εξαιρετικό δείγμα των θεάτρων της δεκαετίας του 1930, σύμφωνα με τον αρχιτέκτονα Ross Thorne.¹⁶⁰¹

¹⁵⁹⁸ Ο.π.

¹⁵⁹⁹ <http://cinematreasures.org/theaters/62737/photos>, (ημ. προσβ. 12-2-2022).

¹⁶⁰⁰ Το θέατρο “Saratón” στην οδό Prince ανήκει στο Μητρώο Κρατικής Κληρονομιάς της Νέας Νότιας Ουαλίας και λειτουργεί ως κινηματογράφος και χώρος ζωντανών παραστάσεων [https://en.wikipedia.org/wiki/Roxy_Theatre_and_Peters_Greek_Cafe_Comple, (ημ. προσβ. 4-4-2022)].

¹⁶⁰¹ Στοιχεία του εξωτερικού διάκοσμου προσφέρουν μια εικόνα για τον σχεδιασμό των θεάτρων που κατασκευάστηκαν τη δεκαετία του 1920, αν και το εσωτερικό του έχει τη μεγαλύτερη αρχιτεκτονική σημασία. Το φουαγιέ, ανέφερε ο αρχιτέκτονας Ross Thorne, με τις ζώνες του dado, τις φούστες, τις πόρτες, τις οροφές και το ταβάνι, παραμένει ένα εξαιρετικό παράδειγμα φουαγιέ στην κατηγορία των μεγαλύτερων θεάτρων της δεκαετίας του 1930 [<https://www.kythera-family.net/en/history/documents/walgett-luxury-theatre-opening-programme-1937-conomos-bros-commentary>, (ημ. προσβ. 5-5-2022)].

“Saratton Theatre”, 1930
[*Everyone's*, vol. 6, no. 369, 30 Μαρτίου 1930]

Οι αδερφοί Νοταράς (Notaras) είχαν και άλλες επιχειρήσεις στο Grafton και τον έλεγχο τριών θεάτρων, δύο στο Grafton και ενός άλλου στο Woolgoolga.¹⁶⁰² Το “Saratton”, που είναι αναγραμματισμός της λέξης Notaras αντιπροσωπεύει τη συμμετοχή Ελλήνων μεταναστών κατά το πρώτο μισό του 20ου αιώνα στην παρουσίαση ταινιών σε επαρχιακές πόλεις.¹⁶⁰³ Η οικογένεια Notaras, συμμετέχει για ένα αιώνα στα κινηματογραφικά τεκταινόμενα της πόλης Crafftton και διατηρεί το θέατρο στην ιδιοκτησία της έως σήμερα.¹⁶⁰⁴

“Saratton Theatre”¹⁶⁰⁵

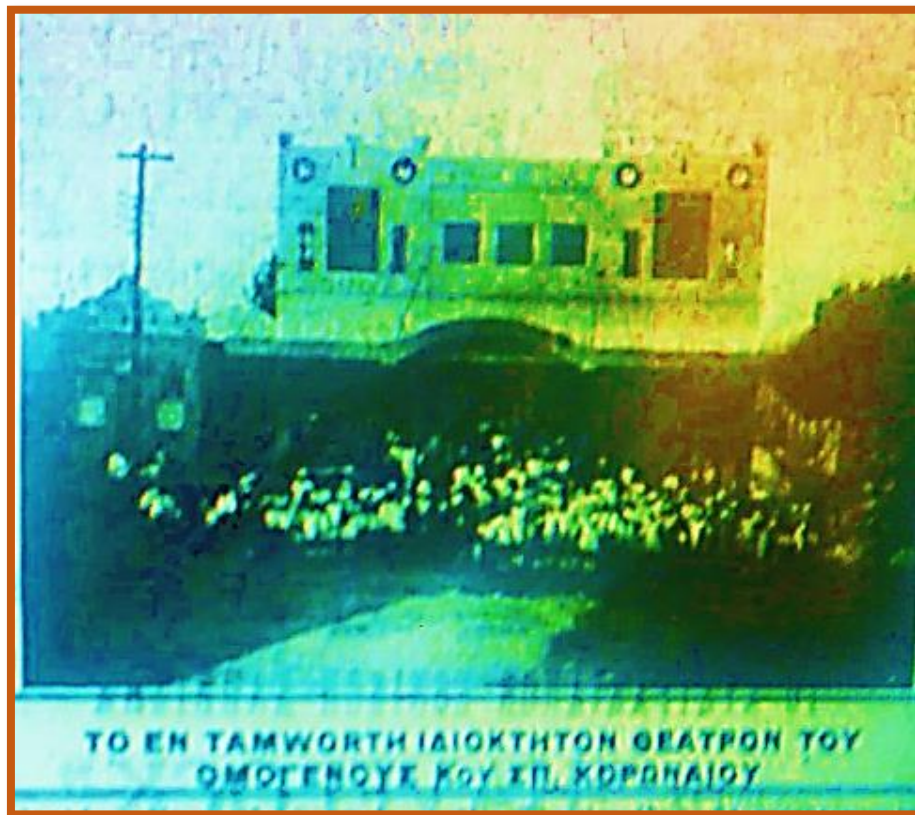
¹⁶⁰² Αν και τα αδέρφια Νοταράς μίσθωσαν τις αίθουσες Grafton σε έναν ανεξάρτητο ατζέντη κινηματογράφου από τις αρχές της δεκαετίας του 1930 έως τη δεκαετία του 1960, ένα μέλος της οικογένειας, η Ειρήνη Νοταρά άρχισε να το λειτουργεί ξανά από το 1982 (ό.π.).

¹⁶⁰³ Από τα 385 θέατρα της χώρας που κάποτε ανήκαν, ή λειτουργούσαν Έλληνες μετανάστες, αυτό είναι ίσως το τελευταίο που διαχειρίζονται μέλη της οικογένειας των αρχικών Ελλήνων επιχειρηματιών (ό.π.).

¹⁶⁰⁴ Αναφέρονταν ως ένθερμοι πατριώτες, πάντοτε πρόθυμοι να συμβάλλουν σε κάθε εθνοφελές έργο (*Εθνικόν Βήμα*, 10 Απριλίου 1935).

¹⁶⁰⁵ https://www.123rf.com/photo_121596121_facade-of-the-saratton-theatre-a-heritage-listed-art-deco-building-built-in-1926-in-the-country-town, (ημ. προσβ. 4-4-2022).

- “Star de Lux”, Tamworth NNO (Σπύρος Κορωναίος)

Τα εγκαίνια του “Star de lux”, Tamworth 1928
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 16 Φεβρουαρίου 1928]

Το 1926 ο Σπύρος Κορωναίος αγόρασε και ανακαίνισε πλήρως έναν κινηματογράφο στο Tamworth στην περιοχή της Ν. Ουαλίας, ενώ ταυτόχρονα προσέφερε και ένα σεβαστό ποσό, ως δωρεά για το νοσοκομείο της πόλεως.¹⁶⁰⁶

Στα εγκαίνια του “Star de lux” έγινε σχετική ομιλία από εκπρόσωπο του Κορωναίου, με μουσικό πρόγραμμα και προβολή ταινίας. Επίσης παρουσιάστηκε κινηματογραφημένο και το εσωτερικό του νοσοκομείου προς όφελος του οποίου θα προσφέρονταν οι εισπράξεις.¹⁶⁰⁷ Παρά τις υψηλές προσδοκίες του κοινού της πόλης και την υποδοχή που συνάντησε κατά την έναρξη λειτουργίας του, το θέατρο μετά από ένα χρόνο κήκε και έκλεισε.

¹⁶⁰⁶ Τα εγκαίνια έγιναν στις 9 Ιανουαρίου 1928, παρουσία του Δημάρχου και άλλων επισήμων, ενώ οι εισπράξεις της πρώτης κινηματογραφικής παράστασης διατέθηκαν υπέρ του νοσοκομείου της πόλεως. Άνω των 2.000 ατόμων είχαν προσέλθει κατά τα εγκαίνια, όμως επειδή το εσωτερικό του θεάτρου ήταν ημιτελές μόνο το ήμισυ του κοινού κατόρθωσε να εξασφαλίσει εισόδο (Πανελλήνιος Κήρυξ, 16 Φεβρουαρίου 1928).

¹⁶⁰⁷ Ο Δήμαρχος της πόλεως ευχαρίστησε τον Κορωναίο για τη δωρεά του και για το ιδιόκτητο θέατρο του το οποίο συνέτεινε στον καλλωπισμό της πόλης. Το Tamworth ήταν κοσμοπολίτικη πόλη που μπορούσε να υποστηρίξει και δύο κινηματογράφους. Το θέατρο είχε μήκος 158 πόδια, πλάτος 50, χωρητικότητα 1.200 ατόμων και δύο καταστήματα στην είσοδο. Πλινθόκτιστο, με τελειότητα επίπλωση και δύο καινούργιες κινηματογραφικές μηχανές, είχε όλες τις προδιαγραφές να προσελκύσει το κοινό (ό.π.).

- **“Strand Theatre”, Young NNO (J. Kouvelis)**

“Strand Theatre”, Young¹⁶⁰⁸

Το θέατρο “Strand” ανοικοδομήθηκε στο Young στη NNO από τους Peter και Jack Kouvelis (Πέτρο και Τζακ Κούβελη) και εγκαινιάστηκε το 1923. Επτά εργολάβοι υπέβαλαν προσφορά για το νέο θέατρο εικόνων από τούβλα και τα σχέδια τα ετοίμασαν οι Sonden και Gladdys, αρχιτέκτονες, από το Σύδνεϋ. Εντέλει εργολάβος ανέλαβε ο A. G. Brown και το κόστος ανήλθε σε £ 12.000. Στο κτήριο υπήρχε μια σύγχρονη σκηνή, που λειτουργούσε σε συνδυασμό με την προβολή εικόνων. Συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις και προβολές ταινιών παρουσιάζονταν ταυτόχρονα. Επίσης διέθετε ευρύχωρη και πλήρη αίθουσα χορού με όλες τις ανέσεις. Το θέατρο “Strand” εγκαινιάστηκε από τον Δήμαρχο του Young Mr. Rabbets. Μια ορχήστρα που διεύθυνε ο W. J. Philpott ανέλαβε να παίζει καθημερινά μαζί με τις παραστάσεις, από την τελετή των εγκαινίων και στη συνέχεια.¹⁶⁰⁹ Μετά την ανακαίνισή του λειτουργεί ως κατάστημα πώλησης ειδών ρουχισμού.

- **“Strand Theatre”, Temora NNO (Peter Calligeros)**

Η ιστορία της πόλεως Temora στη NNO συνδέεται πολιτιστικά με το όνομα του Peter Calligeros (Πέτρου Καλλίγερου) που ανήγειρε το θέατρο “Strand” το 1926. Αρχικά χτίστηκε χαμηλότερο, αλλά λίγα χρόνια αργότερα η οροφή ανυψώθηκε και δημιουργήθηκαν τα θεωρεία και τα καταστήματα. Το θέατρο “Strand” θεωρήθηκε ως ένα από τα καλύτερα στην επικράτεια, που είχε εξαιρετικά φιλόδοξα σχέδια για το μέλλον.¹⁶¹⁰ Λειτουργήσε ως θέατρο, έως το 1966.¹⁶¹¹ Την περίοδο 1947-48, ο Καλλίγερους μεταβίβασε το “Strand Theatre” στο South Western Theatres Pty., Ltd., Pitt str., Sydney.¹⁶¹² Διασώζεται έως σήμερα ως ένα δείγμα της πολιτιστικής κληρονομιάς της Αυστραλίας, αλλά χρησιμοποιείται για εμπορικούς σκοπούς.¹⁶¹³

¹⁶⁰⁸ <http://cinematreasures.org/theaters/39574/photos>, (ημ. προσβ. 3-3-2022).

¹⁶⁰⁹ Όταν προέκυψε η ευκαιρία το 1925 να επισκεφθεί την οικογένειά του στην Ελλάδα, πούλησε το “Strand” στον μόνιμο διευθυντή του [<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 2-12-2021)].

¹⁶¹⁰ *Everyone’s*, vol. 9, no. 41, 20 Νοεμβρίου 1929.

¹⁶¹¹ Ο Peter Calligeros είχε πολλά ακίνητα στην οδό Hoskins και μεγάλη περιουσία, όπως κοσμηματοπωλεία και ξενοδοχεία στο Σύδνεϋ [<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 2-2-2022)].

¹⁶¹² Κατά τη διάρκεια του 2004, ο χώρος έγινε θέατρο του Main Street Variety και ανακαινίστηκε πλήρως η οροφή και το εσωτερικό του. Αποτελεί μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς με χαρακτηριστικά Art Deco [www.environment.nsw.gov.au/heritageapp/ViewHeritageItem, (ημ. προσβ. 2-4-2022)].

¹⁶¹³ <http://www.caths.org.au/venues/pdf/nswn.pdf>, (ημ. προσβ. 3-6-2022).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
(Παραστάσεις και θεατρικά κείμενα)

Α) Ελληνικό θέατρο

• **Έλληνες μετανάστες και Επανάσταση**

Η εποικιστική ιστορία των πρώτων Ελλήνων μεταναστών στην Αυστραλία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον αγώνα ανεξαρτησίας του έθνους. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας τα κύματα των Ελλήνων που κατέφυγαν στα νησιά του Αιγαίου και το εξωτερικό, συμμετείχαν με τον εμπορικό στόλο τους στην Επανάσταση του 1821. Οι επτά Υδραίοι ναυτικοί που συνελήφθησαν για πειρατεία από το αγγλικό πλοίο *Cygnets* το 1829 και οδηγήθηκαν στην Αυστραλία για να δικάστούν, στην πραγματικότητα ήταν καπεταναίοι επαναστάτες που συγκέντρωναν χρήματα για την πατρίδα.¹⁶¹⁴

Το 1826, λίγες ημέρες πριν την ηρωική έξοδο των πολιορκημένων του Μεσολογγίου, φυγαδεύτηκε στη νήσο Κάλαμο η πρώτη Ελληνίδα οικίστρια της Αυστραλίας, Αικατερίνη Πλέσσο, που ήταν και προσωπική φίλη του Λόρδου Βύρωνα. Εγκαταστάθηκε στο Σύδνεϋ το 1828 μαζί με τον σύζυγο της Διοικητή Crummer και μέχρι το τέλος της ζωής της το 1907, δεν έπαυσε να διηγείται τις νεανικές της ενθυμήσεις από την Ελλάδα και να διατηρεί δεσμούς με τη γενέτειρα της.¹⁶¹⁵ Αργότερα, το 1858 κατοίκησε στη Βρισβάνη η Επτανήσια κοντεσίνα Διαμαντίνα Ρώμα, σύζυγος του Διοικητή Bowen, που άφησε το ελληνικό της στίγμα στη μακρινή ήπειρο και έγινε ιδιαίτερα αγαπητή για το φιλανθρωπικό της έργο.¹⁶¹⁶ Παράλληλα με τις δύο πρέσβειρες του Ελληνισμού, οι Αυστραλοί γνώρισαν την επαναστατική ιστορία του ελληνικού έθνους μέσα από τις προσωπικές ιστορίες των πρώτων ομογενών που έφθασαν εκδιωγμένοι από τους Τούρκους, αναζητώντας καταφύγιο και ασφάλεια στους Αντίποδες. Το πρώτο κύμα ήταν κυρίως νησιώτες που ήθελαν να αποφύγουν τη στρατολόγησή τους στον τουρκικό στρατό, ενώ αργότερα έφθασαν και οι Μικρασιάτες το 1922.¹⁶¹⁷

Ο πρώτος θεατρικός συγγραφέας Κων/νος Κυριαζόπουλος, που χάρισε ανέμελες στιγμές στην παροικία το 1917 με την παράσταση του έργου *Αδιάκριτος Μουσαφίρης*, που παίχτηκε για φιλανθρωπικούς σκοπούς, ήταν απόγονος επιφανούς ηρωϊκής οικογένειας.¹⁶¹⁸ Με καταγωγή από την Ανδριανούπολη, η γενεαλογία του αναγόταν στον Πατριάρχη Κύριλλο, που απαγχονίσθηκε από τους Τούρκους ως αντίποινα για την εξέγερση της Ανδριανούπολης κατά την Επανάσταση του 1821.¹⁶¹⁹

¹⁶¹⁴ A. Tamis, "The Pre World War II Greek Community of Australia", *ό.π.*, σ. 56. Βλ. και σσ.15, 29 του παρόντος.

¹⁶¹⁵ Απεβίωσε στο Σύδνεϋ το 1907 σε ηλικία 98 ετών (*West Australian*, 12 Αυγούστου 1907).

¹⁶¹⁶ Οι Αυστραλοί που αγάπησαν την κόμισσα Διαμαντίνα Ρώμα (Lady Bowen), έδωσαν το όνομα Diamantina σε ένα ποτάμι στο Queensland, καθώς και σε καταρράκτες στην περιοχή Omeo (*Leader*, 25 Νοεμβρίου 1893).

¹⁶¹⁷ Βλ. και σσ. 63, 96 για Έλληνες στη Βρισβάνη και στο Περθ και Σωτήρης Χατζημανώλης, *ό.π.* και *West Australian*, 28 Μαΐου 1932.

¹⁶¹⁸ Anastasios Tamis, *Greeks in Australia*, *ό.π.*, σ. 145.

¹⁶¹⁹ *The Age*, 22 Αυγούστου 1939 και Ιωάννης Κομήνος, *Η ζωή εν Αυστραλία*, *ό.π.*, σ. 162.

Ο συγγραφέας Κων/νος Κυριαζόπουλος
[*Herald*, 1 Σεπτεμβρίου 1921]

Οι ιστορικές συγκυρίες ήταν ο κύριος λόγος που από τη Βουλγαρία που εργάζετο ως περιοδεύων ιατρός, κατέφυγε στην Αυστραλία ως μετανάστης. Η καταγωγή του ιατρού και συγγραφέα Κων/νου Κυριαζόπουλου, αλλά και οι γνώσεις του γύρω από τα πολιτικά ζητήματα, (διετέλεσε και Πρόξενος της Ελλάδος), τον ώθησαν να αρθρογραφή συχνά στον Τύπο με το ψευδώνυμο Κτύλος.

Προσωπική εμπειρία από το σκηνικό του πολέμου είχε και ο θεατρικός συγγραφέας, Δημήτριος Ιωαννίδης, όπου ανήκε στο επιτελείο του αποκαλούμενου μαύρου καβαλάρη Νικόλαου Πλαστήρα και πολέμησε στη Μικρασιατική Εκστρατεία.¹⁶²⁰

Οι πρώτοι Έλληνες μόλις έφθασαν στις πολιτείες της Αυστραλίας οργανώθηκαν συγκροτώντας μικρές ομάδες που διατήρησαν τα έθιμα και τις παραδόσεις της πατρίδας τους. Η εθνική επέτειος της 25^{ης} Μαρτίου ήταν ένα γεγονός αρχικά της ελληνικής παροικίας, που στη συνέχεια έγινε αποδεκτό και αγκαλιάστηκε από ολόκληρη την αυστραλιανή Κοινοπολιτεία. Παρελάσεις, εκκλησιαστικές τελετές και εορταστικά δρώμενα ήταν στο πρόγραμμα. Η γενεσιουργός αιτία, ήταν τα βιώματα και η προσωπική σύνδεση των πρώτων ομογενών με τα ιστορικά γεγονότα. Η παλιγγενεσία της Ελλάδας πάντοτε εορτάζετο μέσα σε ένα γενικότερο κλίμα συγκίνησης που μεταδιδόταν στους νεαρούς βλαστούς της παροικίας, που συμμετείχαν στις εκδηλώσεις.¹⁶²¹ Και όχι μόνο οι αυστραλογεννημένοι ομογενείς, αλλά και οι Αυστραλοί γνώρισαν πρώιμα την ιστορία του έθνους μας, μέσα από τις παραστάσεις των εθνικών έργων των Ελλήνων ομογενών.¹⁶²²

¹⁶²⁰ *West Australian*, 17 Μαρτίου 1945.

¹⁶²¹ *Εθνικόν Βήμα*, 5 Απριλίου 1933, 30 Μαρτίου 1938 και 29 Μαρτίου 1939.

¹⁶²² Όπως στον εορτασμό της Εθνικής Παλιγγενεσίας που πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 27 Μαρτίου 1927 στην αίθουσα του Lonsdale street, η ερασιτεχνική ομάδα του Συλλόγου «Ορφεύς» παρουσίασε

• Παραστάσεις εθνικών έργων

Το πρώτο έργο που επιλέχθηκε σε παράσταση της ελληνικής ομογένειας στο Σύδνεϋ, ήταν εθνικού περιεχομένου. Στις 12 Ιουλίου 1916 παρουσιάστηκε στο “Little Theatre” η *Σκλάβο* του Σπ. Περεσιάδη.¹⁶²³ Η υπόθεση της *Σκλάβο* απασχόλησε τον εγχώριο τύπο (*The Sydney Morning Herald* και *Evening News*) και προκάλεσε το ενδιαφέρον των Αυστραλών για την επαναστατική ιστορία της Ελλάδας.¹⁶²⁴

Εθνικά δραματικά έργα παρουσιάζονταν συχνά και στη Μελβούρνη. Το 1927 στην αίθουσα “Temperance Hall”, (Russel str.), δόθηκε η παράσταση της *Εσμέ* του Σπ. Περεσιάδη.¹⁶²⁵ Στις 25 Μαρτίου 1929 στην αίθουσα “Kings Hall”, (Hunter str.), παίχτηκε ο *Αθανάσιος Διάκος* του Λέοντος Μελά.¹⁶²⁶ Το 1934 παρουσιάστηκε εκ νέου η *Εσμέ*, στη σκηνή του Συλλόγου «Ορφεύς» από τη Μακεδονική Αδελφότητα «Μέγας Αλέξανδρος».¹⁶²⁷

Η *Εσμέ* είχε την τιμητική της και στη Βρισβάνη, στους εορτασμούς της εκατονταετηρίδας από την ανακήρυξη του ελληνικού έθνους το 1921.¹⁶²⁸ Την 25^η Μαρτίου 1930 ανεβάστηκε στη σκηνή του “Hellenic House” το έργο *η θανάτωση του Αλή Πασά* του Δημ. Βουγά.¹⁶²⁹ Τον Απρίλιο και Μάιο 1933 παρουσιάστηκε το πατριωτικό δράμα *Αθανάσιος Διάκος*.¹⁶³⁰ Το ίδιο έργο (*Αθανάσιος Διάκος*) επαναλήφθηκε δύο φορές το έτος 1934.¹⁶³¹ Την ίδια χρονιά την 25^η Μαρτίου παρουσιάστηκε και η *Εσμέ*.¹⁶³² Το 1935 παρουσιάστηκε το έργο *Μάρτυρες κι εκδικηταί* του Ηλία Τζανετή.¹⁶³³ Με την απειλή του πολέμου το 1939 παρουσιάστηκε και πάλι η *Εσμέ*.¹⁶³⁴

Στο Περθ ο Δημ. Ιωαννίδης παρουσίασε δύο δικά του πρωτότυπα έργα

Το σχολικό θέατρο έκανε μία δυναμική εμφάνιση από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας των παρειακών σχολείων. Παρουσιάστηκαν συχνά εθνικά έργα, ή και διαμορφωμένες ζώσες εικόνες, από τους μαθητές των πρώτων λειτουργούντων σχολείων της ομογένειας. Η πρώτη σχολική θεατρική παράσταση δόθηκε με την ευκαιρία εθνικού εορτασμού στο Σύδνεϋ το 1912. Παρόλο που δεν υπάρχουν άλλες πληροφορίες για τη *Λύρα του Γερονικόλα* του Δημ. Κόκκου, όπως για τους συντελεστές της παράστασης, διασώζεται ένα (ίσως) μικρό στιγμιότυπο μετά την εκδήλωση.¹⁶³⁵

λαμπρά ζώσα εικόνα (tableau vivant) της Ελληνικής Επανάστασης (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 5 Απριλίου 1927).

¹⁶²³ Σε αυτήν συμμετείχαν οι ομογενείς που χάραξαν μετέπειτα την πορεία του ελληνικού ομογενειακού θεάτρου, όπως οι Γ. Παΐζης, Αλέξανδρος Γρίβας, Θ. Μακρής, Ανδρ. Ζαλοκώστα (*Evening News* και *The Sydney Morning Herald*, 13 Ιουλίου 1916).

¹⁶²⁴ *Ο.π.*

¹⁶²⁵ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 23 Αυγούστου 1927.

¹⁶²⁶ *Ο.π.*, 20 Μαρτίου 1929.

¹⁶²⁷ *Εθνικόν Βήμα*, 2 Μαΐου και 25 Ιουλίου 1934.

¹⁶²⁸ *Queensland Times*, 12 Απριλίου 1921.

¹⁶²⁹ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 3 Απριλίου 1930.

¹⁶³⁰ *Ο.π.*, 30 Απριλίου 1933.

¹⁶³¹ *Εθνικόν Βήμα*, 9 Μαΐου 1939.

¹⁶³² *Ο.π.*, 14 Φεβρουαρίου 1934.

¹⁶³³ *Ο.π.*, 17 Ιουλίου 1935.

¹⁶³⁴ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 27 Απριλίου 1939.

¹⁶³⁵ Γ. Καναράκης, «Το ομογενειακό θέατρο της Αυστραλίας», εφημ. *Η Καθημερινή*, (Επτά Ημέρες), 7 Σεπτεμβρίου 2003.

Ο Ι. Κομήνος με την οικογένειά του, μετά από σχολική εορτή ¹⁶³⁶

Η απεικόνιση της οικογένειας του Ι. Κομήνου στην εξοχική τους κατοικία με τα ενδεδυμένα με εθνικές στολές τέκνα του μετά από σχολικό εορτασμό, δίνει έμφαση στο σημαντικό προηγούμενο γεγονός.¹⁶³⁷

Στο Σύδνεϋ από το έτος 1928 δίδονταν συνεχώς σχολικές παραστάσεις για τον εορτασμό των εθνικών επετείων, με θεατρικά έργα όπως: *Αλέξανδρος Υψηλάντης* του Σπυρίδωνα Βασιλειάδη, τα μονόπρακτα *Κανάρης* και *Κολοκοτρώνης* του Γεωργίου Κούρτη, *Το ζύπνημα του Γούναρη*. Επίσης παρουσιάζονταν ζώσες εικόνες με θέμα την Ελληνική Επανάσταση: Στις 30 Μαρτίου 1930 στην αίθουσα του Y.W.C.A., (Young Women Christian Association), σε εσπερίδα υπέρ του πανδήμου εορτασμού της πρώτης εκατονταετίας της ανεξαρτησίας, η μαθήτρια Κ. Α. Κομήνου, εκπροσώπησε την Ελλάδα.¹⁶³⁸ Στο θεατρικό έργο *η Ελλάς με θυγατέρες της*, του Λέοντα Μαρούλη, που παρουσιάστηκε το 1934, οι μαθήτριες ενσάρκωσαν την Ελλάδα, Ήπειρο, Μακεδονία, Κρήτη, Δωδεκάνησα, Καστελόριζο και Δυτική Θράκη.

¹⁶³⁶ Ο.π.

¹⁶³⁷ Ιωάννου Δ. Κομήνου, *ό.π.*, σ. 123.

¹⁶³⁸ Η προσωποποίηση της Ελλάδας ήταν ένα θέμα αγαπητό στους ομογενείς και σε κάθε εκδήλωση υπήρχε σχεδόν πάντα ένα πατριωτικό tableau vivant (ζώσα σκηνή).

Στη Μελβούρνη στις 29 Μαρτίου 1933, προσήλθε σύσσωμη η ελληνική παροικία για τον εορτασμό της εθνικής επετείου στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς», όπου οι μαθητές παρουσίασαν την *Ορκομωσία στη Σημαία*.¹⁶³⁹

Στη Βρισβάνη τον Δεκέμβριο του 1924 μια ενδιαφέρουσα παιδική παράσταση πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της εορτής των Χριστουγέννων, που την κατέγραψε και δημοσίευσε στον τύπο ένας Αυστραλός θεατής. Οι μαθητές της παράστασης δεν ήταν πάνω από δέκα αγόρια και κορίτσια. Ενδεδυμένα με τα εθνικά τους κοστούμια, άσπρες φουστανέλες με κόκκινα σακάκια τα αγόρια και τα κορίτσια με χρωματιστές στολές, μεταξωτά τσεμπέρια και γνήσια χρυσά περιδέραια, παρουσίασαν το έργο *Μάρκος Βότσαρης* του Παύλου Καρρέρ.¹⁶⁴⁰ «Υπήρχαν αρκετά σπαθιά και τουφέκια στο εθνικό έργο, που θα έκαναν τον Υπουργό Παιδείας να χλωμιάσει», καθώς ήταν αυθεντικά.¹⁶⁴¹ Εκτός από την περιγραφή της περιρρέουσας ατμόσφαιρας και την πιστή αναπαράσταση των σκηνών του έργου, η κριτική αντιμετώπιση της παράστασης ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρουσα.

Οι ήρωες της Ελληνικής Επανάστασης συνδέθηκαν με τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς θρύλους της σκωτσέζικης, ελβετικής και βρετανικής ιστορίας. Η ελεγεία του Ivallace, ο Γουλιέλμος Τέλλος, και ο πλοίαρχος Νέλσον, συγκρίθηκαν και αναμετρήθηκαν με το εθνικό έργο *Μάρκος Βότσαρης*. Όπως διαπίστωνε ο Αυστραλός θεατής για τους Έλληνες της Βρισβάνης το εθνικό έργο *Μάρκος Βότσαρης*, δεν αποτελούσε μία δυσάρεστη μακρινή ιστορία αλλά ζωντανή μνήμη, καθώς το ανέβασμα του θεατρικού, είχε αναλάβει μία δασκάλα που αρπάχθηκε από τους Τούρκους κατά τη μικρασιατική καταστροφή. Μετά από μία περιπετειώδη πορεία δύο χρόνων και τη μεσολάβηση των Αδελφών του Ελέους, (Sisters of Mercy), μόλις έχει φθάσει την Αυστραλία όπου διοργάνωσε την παράσταση.¹⁶⁴²

Η ζωντανή σύνδεση των ομογενών της Βρισβάνης με το παρελθόν τους ήταν εμφανής καθώς δέκα χρόνια μετά παρουσιάστηκε στις 30 Ιανουαρίου 1934 από τους μαθητές και μαθήτριες του Σχολείου «ο Πλάτων», το εθνικό δράμα, *Η καταστροφή της Σμύρνης* του Ιωάννη Δρόσου.¹⁶⁴³

Αντίστοιχα σε άλλες μικρές περιοχές, η ελληνική ομογένεια παρουσίασε εθνικά έργα με μαθητές όπως στο Home Hill, στη Stanley str., στις 29 Μαρτίου 1936 με τα έργα: *Αθανάσιος Διάκος* του Γ. Κούρτη και *Χορός του Ζαλόγγου* του Σπ. Περесиάδη.¹⁶⁴⁴

Στο Port Pirie στις 24 Μαρτίου 1935, ο δάσκαλος Όμηρος Πυκνής παρουσίασε τον *Χορό του Ζαλόγγου*, ζώσα εικόνα, όπου συμμετείχαν 20 μαθήτριες με λευκές

¹⁶³⁹ *Εθνικόν Βήμα*, 29 Μαρτίου 1933.

¹⁶⁴⁰ Το ιταλικό λιμπρέτο του μελοδράματος του Καρρέρ είχε μεταφραστεί στα ελληνικά, ενώ ήδη από το 1849 υπήρχε το ελληνικό λιμπρέτο του Γεωργίου Λαγουϊδέρα, της χαμένης σήμερα ομώνυμης όπερας του αγωνιστή της επανάστασης Φραγκίσκου Δομενεγίνη (Στέλα Κουρμπάνα, «Το πρώτο ελληνικό μελόδραμα και ο διεκδικητής του», *Ελληνικότητα και ετερότητα, Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και εθνικός χαρακτήρας στο 19^ο αιώνα, Πρακτικά Συμποσίου*, τόμος Β', επιμ. Άννα Ταμπάκη – Ουρανία Πολυκανδριώτη, Αθήνα 2016, σ. 507 και Αύρα Ξεπαπαδάκου, *Ο Παύλος Καρρέρ και το μελοδραματικό του έργο (1829 – 1896)*, Διδακτορική διατριβή, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα 2005).

¹⁶⁴¹ *The Brisbane Courier*, 27 Δεκεμβρίου 1924.

¹⁶⁴² Η Βρισβάνη είχε κατοικηθεί κυρίως από μικρασιάτες (βλ. κεφ. 2, IV. Θέατρο στη Βρισβάνη και Queensland, σσ. 63 – 64 του παρόντος).

¹⁶⁴³ *Εθνικόν Βήμα*, 21 Φεβρουαρίου 1934.

¹⁶⁴⁴ *Ο.π.*, 3 Απριλίου 1936.

ενδυμασίες, κυανές ταινίες με χρυσές επιγραφές και δύο μαθητές με ευζωνικές στολές.¹⁶⁴⁵

Στο Περθ την 25^η Μαρτίου 1934, οι δασκάλες Άννα Περιβολάρη και Ελένη Αλεξοπούλου, παρουσίασαν στο “Unity Theatre” ένα πρόγραμμα με ζώσες εικόνες της Ελλάδας, από τα χρόνια της δουλείας έως την αναγέννησή της. Σκηνές από την αποβίβαση των Ιερολοχιτών στο Ιάσιο, τη Φιλική Εταιρεία, τον χορό του Ζαλόγγου, διαδέχθηκαν η μία την άλλη σε μία προσπάθεια ανάκλησης ένδοξων ιστορικών στιγμών της Ελληνικής Επανάστασης.¹⁶⁴⁶

Ο εγχώριος τύπος αναφέρθηκε στην παράσταση, ως εξής: ¹⁶⁴⁷ «Πώς θα πρέπει να μιλήσουμε για τον τρόπο, που οι Τούρκοι τελικά εκδιώχθηκαν από την Ελλάδα το 1821; Πώς η λευκή και γαλάζια σημαία της ελευθερίας που ανεμίζει, προέρχεται από τη γη του Δημοσθένη, του Αριστοτέλη, του Σωκράτη και άλλων επιφανών αρχαίων Ελλήνων; Ο θρύλος της αρχαίας και νεώτερης Ελλάδας μπορεί να γίνει κουραστικός, στην εξιστόρηση. Αλλά με κατάλληλα κοστούμια και μουσική, με διάλογους, χορωδίες και άλλα σύνολα μπορεί να προσφερθεί ως μάθημα μόνιμο και ενημερωτικό και να εκτιμηθεί όχι μόνο από την ανερχόμενη γενιά των Ελλήνων, αλλά και από ενήλικες άλλων λαών».¹⁶⁴⁸

Ο Ελληνισμός στην Αυστραλία έκανε γνωστή την ιστορία του μέσα από την παρουσίαση εθνικών δραματικών έργων και παραστατικών συνθέσεων με τη σύγχρονη ορολογία του «εθνοδράματος». Οι ομογενείς ανέμεναν με ενθουσιασμό τους εορτασμούς των εθνικών επετείων, που αποτελούσαν μία αναμνηχή και προσωρινή διέξοδο από τα προβλήματα της ξενιτειάς και του νόστου για την πατρίδα.¹⁶⁴⁹

Ήδη, από το 1923 ο ομογενειακός τύπος είχε περιγράψει τους ηθοποιούς του περιοδεύοντος Αθηναϊκού Θιάσου, ως «ήρωες και εθναποστόλους».¹⁶⁵⁰ Ο παλαίμαχος ιδρυτής του, Θεόδωρος Ποφάντης, συγκρότησε δικό του θίασο με εντολή της ελληνικής κυβέρνησης και περιόδευε σε Πόντο, Φιλιππούπολη και αλλού, ενώ για την κρυφή εθνική δράση του φυλακίστηκε δύο φορές στο Μοναστήριο και στις Σέρρες.¹⁶⁵¹ Ο Αθηναϊκός θίασος παρουσίασε μεταξύ άλλων και το ιστορικό δράμα *Κολοκοτρώνης* του Γ. Κούρτη, ενώ ο περιοδεύων θίασος της Βρουσούλας Παντοπούλου παρουσίασε αποσπάσματα από μελοδραματικά έργα και οι ομογενείς ενθουσιάσθηκαν με το «Ευζωνάκι» και το «Γέρο – Δήμο».¹⁶⁵²

Η εθνική συνείδηση των ομογενών αφυπνίζετο στις εκδηλώσεις της αυστραλιανής Κοινοπολιτείας, όπου η ελληνικές ομάδες εμφανίζονταν σε σύνολα με αναφορές στην ιστορία της Ελλάδας.

¹⁶⁴⁵ *Ο.π.*, 10 Απριλίου 1935 και *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 11 Απριλίου 1935.

¹⁶⁴⁶ *Εθνικόν Βήμα*, 4 Απριλίου 1934.

¹⁶⁴⁷ *Sunday Times*, 8 Απριλίου 1934.

¹⁶⁴⁸ *Ο.π.*

¹⁶⁴⁹ Χαρακτηριστικά, το *Εθνικόν Βήμα* στις 18 Μαρτίου 1931, ανέφερε: «Οι πίκρες και τα φαρμάκια θα ξεχασθούν γρήγορα, για λίγες ώρες το εσπέρας της 25^{ης} Μαρτίου. Οι προετοιμασίες είναι μεγάλες και τρανές και θα γίνει η καρδιά μας περιβόλι. Και τούτο είναι πολύ φυσικό, αφού σε όλα επιστατεί η ακούραστη δασκάλα μας κα Περιβολάρη».

¹⁶⁵⁰ *Εθνική Σάλπιξ*, 25 Ιουλίου και 5 Σεπτεμβρίου 1923.

¹⁶⁵¹ *Ο.π.*

¹⁶⁵² *Ο.π.*, 2 Μαΐου 1923.

Η ελληνική συμμετοχή στο International Ball, Σύδνεϋ 1927
[*The Sun*, 13 Ιουλίου 1927]

Διεθνείς διοργανώσεις και εκδηλώσεις, όπως ο χορός της Κοινωνίας των Εθνών, το “International gala Pageant of Peace” περιλάμβαναν αξιόλογες ελληνικές συμμετοχές.¹⁶⁵³ Όπως, στις 5 Ιουλίου 1927 στη Διεθνή Διοργάνωση του International Ball της Ένωσης των Ηνωμένων Εθνών στο “Palais Royal”, όπου η Ελλάδα έλαβε το δεύτερο βραβείο ανάμεσα στην Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία, Κίνα, Γερμανία και Μεξικό, καθώς αντιπροσωπεύθηκε με ελληνικά κοστούμια που αναφέρονταν στην επαναστατική ιστορία της Ελλάδας και τον αγώνα για την ελευθερία.¹⁶⁵⁴

Β) Θεατρικές μεταναστευτικές συνθέσεις

1) Η προθεατρική περίοδος

Με τον σχηματισμό των πρώτων παροικιών σε Μελβούρνη, Σύδνεϋ και τα προάστια τους γύρω στα 1900, τα καφενεία και οι λέσχες λειτούργησαν ως τόποι κοινωνικοποίησης και έκφρασης της πολιτιστικής ταυτότητας των Ελλήνων μεταναστών. Στους χώρους αυτούς άνθισε η έμπνευση των ομογενών με τη μορφή της αυτοσχέδιας θεατρικής απαγγελίας, με την ευκαιρία οικογενειακών εκδηλώσεων

¹⁶⁵³ Οι Έλληνες ομογενείς σκηνοθετούσαν τον εαυτό τους στις διεθνείς διοργανώσεις, παρουσιάζοντας την πολιτιστική τους ιδιαιτερότητα, στο πολύχρωμο ιστορικό ψηφιδωτό των εθνών της νέας τους πατρίδας Αυστραλίας. Προέβαλαν σκηνές από την πλούσια ιστορία της Ελλάδας, κερδίζοντας βραβεία και αναγνώριση (*Table Talk*, 31 Οκτωβρίου 1912, *Sunday Times*, 15 Ιουλίου 1928, *The Argus*, 26 Ιουνίου 1936).

¹⁶⁵⁴ *The Sun*, 13 Ιουλίου 1927 και *The Sydney Morning Herald*, 6 Ιουλίου 1927.

και κοινοτικών εορτασμών.¹⁶⁵⁵ Τα αυτοσχέδια στιχουργήματα αντανακλούσαν τα ερεθίσματα των μεταναστών και τις συνθήκες της καθημερινής ζωής τους στην ξενιτιά.¹⁶⁵⁶ Είχαν σατιρικό, σκωπτικό και επίκαιρο στίχο, αποσκοπώντας να δημιουργήσουν ένα κλίμα ευφορίας και διασκέδασης μεταξύ των παροίκων. Απαγγέλλονταν με την ευκαιρία κοινωνικών και κοινοτικών εκδηλώσεων, σε γάμους, βαπτίσεις, και άλλες οικογενειακές στιγμές.¹⁶⁵⁷ Η λόγια και η δημόδης λογοτεχνία συνυπήρχαν στην κουλτούρα του προπολεμικού μετανάστη, που εύρισκε αφορμή και διέξοδο μέσα από τη λαϊκή ρίμα να συντηρήσει τις μνήμες του από την Ελλάδα.¹⁶⁵⁸ Η προφορική πνευματώδης σάτιρα, εξελίχθηκε αργότερα σε ποίηση και στους θεατρόμορφους διαλόγους, που εμφανίστηκαν στις στήλες της εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ* μεταξύ των ετών 1926 έως 1934 και τους υπέγραφε ο «Ξυπόλυτος».¹⁶⁵⁹

• Ριμαδόροι

Αρχαιότερος των ριμαδόρων ήταν ο Νίκος Καλλίνικος, κλασικός τύπος καφενόβιου που από το 1906 εντοπίστηκε σε διάφορες πόλεις της Αυστραλίας από την Αδελαΐδα έως τη Μελβούρνη.¹⁶⁶⁰ Τα στιχουργήματά του, εντάσσονται στην πρώτη δεκαετία του 20 αιώνα και είναι τα παλαιότερα διασωθέντα. Αναφέρονταν στην οικονομική κατάσταση που επικρατούσε στην Αυστραλία, ή σε άλλους χαρακτηριστικούς τύπους ομογενών, όπως τον συνάδελφο του Ν. Καλλίνικου, τον

¹⁶⁵⁵ Οι αυτοσχέδιοι στιχουργοί εκφράζονταν διαιωνίζοντας τη μακρά παράδοση των τροβαδούρων και στιχουργών του ομοιοκατάληκτου δεκαπεντασύλλαβου της μαντινάδας, του παραδοσιακού τραγουδιού και όλων των στοιχείων του λαϊκότερου πολιτισμού. Ήταν Επτανήσιοι, με επιρροές από την Ενετοκρατία, όπου ανθούσε το έθιμο των «καλανταδόρων» και ο απόηχος των «ομιλιών» (βλ. Γ. Καναράκης, *Η νεοελληνική λογοτεχνική δημιουργία των αποδήμων Ελλήνων στην Αυστραλία*, εκδ. Έλαφος, Αθήνα 1985, σ. 20 και Σπ. Ευαγγελάτου, *Ιστορία του θεάτρου εν Κεφαλληνία, 1600 – 1900*, ΕΚΠΑ, Αθήνα 1970, σσ. 30 – 33).

¹⁶⁵⁶ Αποτελούν την πρώτη ένδειξη θεατρικότητας, με τη σημερινή έννοια του όρου της επινόησης. Ο Έλληνας μετανάστης μετατρέπεται από βιοπαλαιστή σε πρωταγωνιστή στιχοπλόκο τραγουδοποιό. Γινόταν ένας performer, ο οποίος αποτύπωνε την κατάσταση και τις συνθήκες της στιγμής (Γ. Βασιλακάκος, *Η νεοελληνική λογοτεχνία της διασποράς: Αυστραλία*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2007).

¹⁶⁵⁷ Γ. Καναράκης, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία*, ό.π., σσ. 17-21.

¹⁶⁵⁸ Οι ριμαδόροι της Αυστραλίας εκφράζονταν σύμφωνα με αρχαίο τρόπο των ραψωδών. Τα Κύθηρα, η Κάρπαθος, η Κρήτη, η Κύπρος και γενικότερα ο νησιωτικός χώρος της Ελλάδας, έχουν μακράωνη παράδοση στη λαϊκή ποίηση από τα τέλη του 14^{ου} αιώνα, η οποία εκφράστηκε μέσα από τον ιαμβικό στίχο (Σπ. Βρεττός, «Λαϊκοί ποιητές στη Λευκάδα 1900 – 1985» και Μηνάς Αλεξιάδης, «Γραπτός και προφορικός λόγος στη λαϊκή παράδοση», στο περ. *Διαβάζω*, τεύχ. 245, 5 Σεπτεμβρίου 1990, σσ. 26 – 28 και 75 – 78).

¹⁶⁵⁹ Σκοπός των στιχουργημάτων αυτών ήταν να διεγείρει την ευθυμία και το γέλιο, μαζί με τον κοινωνικό προβληματισμό, μέσα από υπαινιγμούς και υπονοούμενα. Ωστόσο, μοιραία τα προφορικά στιχουργήματα δεν διασώθηκαν, ενώ αντίθετα τα γραπτά θεατρικά κείμενα που παρουσιάστηκαν στις στήλες της εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ* δεν έτυχαν σκηνικής αναπαράστασης (Γ. Καναράκης, «Έρευνα στην ελληνική λογοτεχνία της Αυστραλίας», περ. *Χρονικό*, Μελβούρνη 1980, σ. 11).

¹⁶⁶⁰ Το έτος 1916 μετακινήθηκε στη Μελβούρνη, όπου υπήρχαν και αρκετοί συμπατριώτες του Ιθακήσιοι, όπου έγινε μέλος του Φιλανθρωπικού Συνδέσμου Ιθακησίων Μελβούρνης, «Οδυσσεύς». Ο Νίκος Καλλίνικος ήταν λαϊκός σατιρικός στιχουργός, που ποτέ δεν κατέγραψε συστηματικά, ή δημοσίευσε τους στίχους του. Ωστόσο με ιδιαίτερη ευκολία αυτοσχεδίαζε στιχουργήματα και του είχε αποδοθεί το προσωνύμιο «Γιάπα – γιάπας» (Γ. Καναράκης, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία*, ό.π., σσ. 61 – 62).

ποιητή Ν. Φιαμπόλη.¹⁶⁶¹ Ο Νίκος Καλλίνικος δεν κατέγραφε τις αυτοσχέδιες ποιητικές του συνθέσεις τις οποίες περιστασιακά απήγγειλε στα ελληνικά καφενεία, εντούτοις κάποιες από αυτές διασώθηκαν καθώς δημοσιεύθηκαν σε Καστελλοριζιακό έντυπο της εποχής.¹⁶⁶²

Στον ριμαδόρο ποιητή Φιαμπόλη αφιέρωσε στίχους του ο Νίκος Καλλίνικος, δίνοντας παράλληλα πληροφορίες για τη ζωή του.¹⁶⁶³ Ο Νίκος Φιαμπόλης που ήλθε στη Μελβούρνη κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, συνέθετε παρλάτες και αυτοσχέδια σκετς (μικρά θεατρικά έργα), τα οποία όμως έχουν χαθεί.¹⁶⁶⁴

Ο Ηλίας Μπιζάνης στο Σύδνεϋ παρουσίαζε μικρά έργα (tableaux vivant με ποίηση) τα οποία μελοποιούσε.¹⁶⁶⁵ Ο Νίκος Παϊζης, αυτοσχέδιος ριμαδόρος ποιητής της Μελβούρνης, απήγγειλε δια ζώσης στιχουργήματά του σε εκδηλώσεις της τοπικής παροικίας. Αρκετά από αυτά έχουν καταγραφεί στην εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ*. Οι θεατρόμορφες συνθέσεις του αν και είχαν σατιρικό χαρακτήρα διακρίνονταν από ένα λυρισμό, που συγκινούσε το ακροατήριο της ελληνικής ομογένειας.

Ένας ιδιαίτερα πολυτάλαντος ομογενής ριμαδόρος, ήταν και ο Στάθης Ραυτόπουλος. Ποιητής και συγγραφέας σατιρικών (χιουμοριστικών) έργων, έως τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο συνήθιζε να αυτοσχεδιάζει και να απαγγέλει ρίμες ως λαϊκός ποιητής σε κοινωνικές εκδηλώσεις γάμων και εθνικών εορτασμών.¹⁶⁶⁶ Ήταν γνωστός και ως ο Rafto the Magician.¹⁶⁶⁷

Οι πρώτοι Έλληνες στιχοπλόκοι ποιητές στην Αυστραλία, με τη σκωπτική και ευτράπελη διάθεσή τους χαροποιούσαν πρόσκαιρα την ομήγυρη των μεταναστών και σχολίαζαν κοινωνικά θέματα με ανάλαφρο τρόπο.¹⁶⁶⁸

¹⁶⁶¹ Για την οικονομική κρίση που μάζιζε τους ομογενείς την εποχή του 1920, ο Νίκος Καλλίνικος, απήγγειλε το διασωθέν προφορικό στιχούργημα: «Το λένε τάστρα κι ο ουρανός/ το λέει και η σελίνη/ ότι η κάθε λίρα μας/ θε να γενεί σελλίνι!» (ό.π., σ. 63).

¹⁶⁶² Η επίδραση των νεοελληνικών δημοτικών τραγουδιών και των ελλαδικών ποιητών, όπως του Επτανήσιου Α. Λασκαράτου και του Αθηναίου Σουρή, είναι έκδηλη στο πρώτο ρεύμα της προθεατρικής περιόδου, όπου λειτούργησε ο θεσμός των αυτοσχέδιων ριμαδόρων παρουσιαστών (ό.π., σ. 20).

¹⁶⁶³ Σε στίχους αφιερωμένους στον Νίκο Φιαμπόλη, ο Ν. Καλλίνικος τον περιγράφει ως μεγάλο και ένδοξο ποιητή, συγκρίσιμο των Δάντε, Ομήρου, Σουρή, Παλαμά και Μπέρναρ Σω, υποδηλώνοντας τα λογοτεχνικά του πρότυπα (ό.π., σ. 63).

¹⁶⁶⁴ Ο Νίκος Φιαμπόλης απήγγειλε σατιρικά και πατριωτικά ποιήματα μαζί με τον Στάθη Ραυτόπουλο και τον Νίκο Παϊζη, στις 15μερες εκδηλώσεις του Συνδέσμου Ιθακησίων Μελβούρνης και στην αίθουσα Παλαιών Πολεμιστών. Μεταπολεμικά, παρουσίασε και πατριωτικές μονόπρακτες κωμωδίες για το παροικιακό κοινό της Μελβούρνης (ό.π., σσ. 200 – 202).

¹⁶⁶⁵ *Εθνικόν Βήμα*, 28 Νοεμβρίου 1934.

¹⁶⁶⁶ Ο Σ. Ραυτόπουλος αναδείχθηκε ως ηθοποιός του επινοητικού θεάτρου, καθώς παρουσίαζε ο ίδιος τα κωμικού περιεχομένου πατριωτικά έργα που συνέθετε, αρχικά στον στρατό και αργότερα σε εκδηλώσεις της ομογένειας. Αρχικά ξεκίνησε ως performer – ταχυδακτυλουργός, μαθητεύοντας στην τέχνη του Karl Wolf. Υπηρέτησε στις τάξεις του αυστραλιανού στρατού και ήταν αποσπασμένος σε περιόδους στρατιωτικά θεατρικά συγκροτήματα, στο Tocamwal και το Albury. Μεταπολεμικά, ασχολήθηκε με τον Κινηματογράφο (Γ. Καναράκης, ό.π., σ. 195).

¹⁶⁶⁷ Μετά από τη θητεία του στον αυστραλιανό στρατό, συμμετείχε σε εκδηλώσεις και εσπερίδες των Παλαιών Πολεμιστών. Όπως στις 27 Αυγούστου του 1944, όπου ανέλαβε την ηναγωγία των μελών των παλαιών πολεμιστών απαγγέλοντας πατριωτικά ποιήματα με τη Λούλα Ραυτοπούλου και καταχειροκροτήθηκε από όλους (*Εθνικόν Βήμα*, 6 Σεπτεμβρίου 1944).

¹⁶⁶⁸ Τα πρώτα ποιητικά στιχουργήματα, ενέχουν ιστορική αξία και αποτελούν πηγή πληροφοριών του τρόπου συστάσεως των πρώτων παροικιών, καθώς ο παλιός τρόπος εορτασμών των γεγονότων του βίου και οι κοινωνικές παραδοσιακές δομές των Ελλήνων, μεταφέρθηκαν στη νέα πατρίδα Αυστραλία. Ο προφορικός λόγος τους ήταν φιλτραρισμένος με στοιχεία του λαογραφικού πολιτισμού αφενός, αλλά

Ο ιδρυτής του Τύπου στην Αυστραλία, Ευστρ. Βενλής
[*Εθνικόν Βήμα*, 5 Ιουνίου 1935]

2) Ομογενειακός τύπος στους Αντίποδες ¹⁶⁶⁹

Ο τύπος της αυστραλιανής διασποράς εισέφερε τα μέγιστα στη διατήρηση της ταυτότητας του ξενιτεμένου Έλληνα μετανάστη. Οι εφημερίδες της ομογένειας προσέφεραν ειδήσεις από την Ελλάδα και την παροικία, ενώ παράλληλα λειτουργούσαν σαν μέσο κοινωνικοποίησης, καθώς καλούσαν τους ομογενείς να συμμετέχουν σε διάφορες εκδηλώσεις: διασκεδάσεις, χορούς και άλλα δρώμενα.

Το πρώτο ελληνόφωνο έντυπο στους Αντίποδες ήταν η *Αυστραλίσ*, που κυκλοφόρησε στη Μελβούρνη το 1913 όπου τότε ζούσαν μόλις 500 Έλληνες.¹⁶⁷⁰ Σε μικρό σχήμα, η τετρασέλιδη εφημερίδα του Ευστράτιου Βενλή ήταν επιμελημένη και σε στρωτή καθαρεύουσα.¹⁶⁷¹ Το 1914 ο νεαρός Κύπριος πρωτοπόρος, ο Γεώργιος Νικολαΐδης, εξέδωσε τη δεύτερη ελληνική εφημερίδα *Ωκεανίς*, σύντομης διάρκειας. Το 1922 ο ιδρυτής του ομογενειακού τύπου στην Αυστραλία Ευστρ. Βενλής, πώλησε

διατυπώθηκε μέσα από τα νέα δεδομένα της χώρας υποδοχής, του αυστραλιανού κατεστημένου. Με τον τρόπο αυτό δημιουργήθηκε το ύφος της ελληνοαυστραλιανής προθεατρικής περιόδου (βλ. και Γ. Καναράκη, «Η Λογοτεχνία των Ελλήνων της Αυστραλίας, Μία φιλολογική προσέγγιση», *Νεοελληνικόν Αρχαίον*, τόμ. Γ', Αθήνα 1988, σσ. 90 – 91).

¹⁶⁶⁹ Γ. Καναράκης, *Ο Ελληνικός τύπος στους Αντίποδες, Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία*, Ο Ελληνισμός της Διασποράς, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2000, σσ. 21 – 43.

¹⁶⁷⁰ Λέγεται ότι η «Αυστραλίσ» πούλησε 80 αντίτυπα στην πρώτη της έκδοση. Εκδότης, συντάκτης και τυπογράφος της ήταν ο Ευστράτιος Βενλής, 31 χρόνων, γεννημένος στην Αίγυπτο, που έφτασε στη Δυτική Αυστραλία το 1904. Το 1912 μετακόμισε στη Μελβούρνη όπου εξέδωσε την εφημερίδα «Αυστραλίσ». Πρωτοπόρο και σπουδαίο για την ομογένεια, ήταν το τυπογραφείο που ίδρυσε ο Ε. Βενλής, με τυπογραφικά στοιχεία, που έφερε από την Αίγυπτο [<https://www.heliachamber.gr/ilia/omogenia/articles/article.jsp?context=6004&categoryid=97&article>, (ημ. προσβ. 12-7-2020)].

¹⁶⁷¹ Ο Ε. Βενλής, πρώτος εκδότης εφημερίδας στους Αντίποδες, θεωρήθηκε ο πατέρας της ελληνικής δημοσιογραφίας στην Αυστραλία (*Εθνικόν Βήμα*, 5 Ιουνίου 1935).

την εφημερίδα *Αυστραλίσ* στον ιερέα Δ. Μαρινάκη στο Σύδνεϋ, που τη μετονόμασε *Εθνικόν Βήμα*. Λίγο αργότερα, το 1926 εμφανίσθηκε και το πρώτο φύλλο της εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ*, που επίσης είχε τόπο έκδοσης το Σύδνεϋ.

Οι ελληνόφωνες προπολεμικές εφημερίδες της Αυστραλίας, ήταν οι εξής:

- 1) *Αυστραλίσ* στη Μελβούρνη το 1913 από τον Ευστράτιο Βενλή,
- 2) *Ωκεανίς* στην Αδελαΐδα το 1914 από τον Γεώρ. Νικολαΐδη,
- 3) *Σάλπιξ* στη Μελβούρνη το 1917 από τον Ιωάννη Γιολέλη,
- 4) *Εθνικόν Βήμα* στο Σύδνεϋ το 1922 από τον Δ. Ν. Μαρινάκη,
- 5) *Εθνική Σάλπιξ* στη Μελβούρνη το 1923 από τον Γεώργιο Θεοτοκάτο,
- 6) *Προοδευτική* στη Μελβούρνη 1924 από τον Ειρηναίο Κασσιμάτη,
- 7) *Πανελλήνιος Κήρυξ* στο Σύδνεϋ το 1926 από τον Γεώργιο Μαρσέλλο,
- 8) *Αγγελιαφόρος* στη Βρισβάνη το 1931 από τον Π. Κουμεσόπουλο,
- 9) *Φάρος* στην Αδελαΐδα το 1932 από τον Όμηρο Ρήγα,
- 10) *Φλόγα* στην Αδελαΐδα το 1935 από τον Όμηρο Ρήγα,
- 11) *Φάρος* στην Αδελαΐδα το 1936 από τον Όμηρο Ρήγα,
- 12) *Φως* στη Μελβούρνη το 1936 από τον Ι. Παναγιωτόπουλο.

Ο αριθμός των ελληνόγλωσσων εφημερίδων που εκδόθηκαν στην Αυστραλία κατά την περίοδο 1880-1935 ήταν μεγάλος, παρά τους περιορισμούς και την αντιμεταναστευτική νοοτροπία.¹⁶⁷²

Ο πλουραλισμός του τύπου είχε σχέση με την ταραχώδη πολιτική και κοινωνική ζωή της ομογένειας και τις ενδοκοινοτικές συγκρούσεις της πρώτης μεταναστευτικής περιόδου.¹⁶⁷³

Η βραχυβιότητα ορισμένων εφημερίδων οφείλεται στην απειρία και τις κακές εκτιμήσεις των εκδοτών, αλλά και σε εφήμερες προσβλέψεις και στόχους.¹⁶⁷⁴ Στο τυπογραφείο που εκδόθηκε η εφημερίδα *Αυστραλίσ* στοιχειοθετήθηκε το 1916 και το πρώτο ελληνικό βιβλίο, *Η Ζωή εν Αυστραλία*. Αργότερα, το 1920 εκδόθηκε το έργο του Όσκαρ Γεωργούλα *Οδηγός του Έλληνα εν Αυστραλία / Greek Guide to Australia*, ενώ το 1927 ακολούθησε από τον Κύπριο Γεώργιο Νικολαΐδη, ένα ακόμα σημαντικό βιβλίο, ο *Διεθνής Κατάλογος*, με πολύτιμες πληροφορίες για τον Έλληνα μετανάστη της Αυστραλίας.¹⁶⁷⁵

¹⁶⁷² Γ. Καναράκης, «Ο Τύπος των Ελλήνων στην Αυστραλία», *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 ως σήμερα, Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, επιμ. Λουκία Δρούλια, *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, Αθήνα 23 – 25 Μαΐου 2005, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2005, σσ. 222-224.

¹⁶⁷³ Το γεγονός ότι υπήρξαν 26 εφημερίδες και περιοδικά που εκδόθηκαν και κυκλοφόρησαν από ιερείς, μεταξύ των οποίων και η αγορά της αρχαιότερης εφημερίδας του Ελληνισμού της Αυστραλίας *Εθνικόν Βήμα* από την Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας, αποδεικνύει την ένταση και το πάθος (Α.Μ. Tamis, “Greek Migration and Settlement in Oceania”, *ό.π.*, σ. 259).

¹⁶⁷⁴ Ο εκδοτικός πλουραλισμός των εντύπων οφείλεται στην ύπαρξη ισχυρής βάσης αναγνωστών, στο αναπτυσσόμενο εθνοτοπικιστικό συναίσθημα του Έλληνα και στο σύνδρομο της ιδιαιτερότητας και προσήλωσής του στην τοπική του παράδοση. Οι πρώτες ομογενειακές εφημερίδες προσέφεραν τεράστιες υπηρεσίες στη μεταναστευτική λογοτεχνία (Γ. Καναράκης, «Η συμβολή Ελληνικού απόδημου τύπου της Αυστραλίας, στη λογοτεχνική δημιουργία του αυστραλιώτη Ελληνισμού», *Επετηρίς Ιδρύματος Νεοελληνικών Σπουδών*, τόμ. 5^{ος}, Αθήνα 1987 – 1988, σσ. 202 – 216).

¹⁶⁷⁵ Αποτελείται από 600 σελίδες σε αγγλικά, ελληνικά και γαλλικά, με ποικιλίες πληροφοριών: βιογραφίες με φωτογραφίες των Ελλήνων στην Αυστραλία, ιστορία της Αυστραλίας και πληροφορίες για τις βιομηχανίες, το εμπόριο, τις επιχειρήσεις, για τους μετανάστες οι οποίοι είχαν αρχίσει να φτάνουν

Δ) Μεταναστευτική θεατρική λογοτεχνία

• Ιδιώματα μεταναστευτικού θεάτρου

Το μεταναστευτικό θέατρο έχει την ιδιαιτερότητα να συνδιαλέγεται ανάμεσα σε οριογραμμές πολιτισμικών ταυτοτήτων, σε μία εξελικτική διαδικασία συγχώνευσης και προσαρμογής.¹⁶⁷⁶ Η διασπορική τέχνη ανέκαθεν διαμορφωνόταν από την ανταλλαγή και σύνθεση ετερογενών πολιτιστικών στοιχείων, διαπραγματευόμενη οικουμενικά και πανανθρώπινα ζητήματα υπό το πρίσμα της παροικιακής ζωής των ομογενών.¹⁶⁷⁷

Η θεατρική παραγωγή των Ελλήνων μεταναστών της προπολεμικής περιόδου έχει ελάχιστα διασωθεί, καθώς δεν υπήρχε η δυνατότητα να τυπωθούν τα πρωτότυπα έργα που παρουσίαζαν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί για το κοινό της ομογένειας.¹⁶⁷⁸ Ακολουθώς, παρουσιάζονται ψήγματα της θεατρικής γραφής που καταγράφηκαν κυρίως στο πρωτογενές πολιτιστικό περιβάλλον του ομογενειακού τύπου. Αφορούν ποιητικά κείμενα που ακολουθούσαν την παράδοση των ριμαδόρων σε λόγια μορφή, θεατρικούς διαλόγους, μονολόγους και δύο θεατρικά μονόπρακτα.

• Τα πρώτα δείγματα ποιητικής γραφής

Ο ομογενειακός τύπος λειτούργησε ως μέσο λογοτεχνικής έκφρασης των πρώτων Ελλήνων ομογενών, που δημοσίευσαν στις στήλες του αντιπροσωπευτικά δείγματα μεταναστευτικής γραφής. Την περίοδο των πρώιμων χρόνων, οι γραπτές καταθέσεις ψυχής των Ελλήνων μεταναστών στον ομογενειακό τύπο, διαπνέονταν από ένα αγωνιστικό πνεύμα απέναντι στις αντίξοες συνθήκες εγκατάστασης στην αυστραλιανή ήπειρο. Αν και δεν είχαν να επιδείξουν υψηλό επίπεδο ποιήσεως, ή θεατρικού λόγου, αποτύπωναν τις συνθήκες εποίκησης στη νέα γη. Οι αυθόρμητες ποιητικές συνθέσεις των ομογενών που συνέχιζαν την παράδοση των ριμαδόρων, δημοσιεύθηκαν μαζί με επιλογές ποιημάτων έγκριτων ποιητών, όπως του Αλ. Ραγκαβή, Αλεξ. Σούτσου, Γ. Δροσίνη, Ι. Πολέμη. Επίσης, στην αγγλόγλωσση ύλη της εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ*, διασκευάστηκαν γνωστά δημώδη άσματα και ιστορικά θέματα του Βυζαντίου.

Την πρώτη περίοδο (από το 1900) εμφανίστηκαν οι ποιητές Νίκος Καλλίνικος, Γεώργιος Παΐζης.¹⁶⁷⁹ Ο Γ. Παΐζης, άνθρωπος του θεάτρου και λυρικός ποιητής, δημοσίευσε από το 1922 ποίησή του στην εφημερίδα *Εθνικόν Βήμα*, με το ψευδώνυμο

σε μεγάλους αριθμούς στις αρχές του 1920. Επανεκδόθηκε από την Ένωση Κυθηρίων [https://www.kythera-family.net/download/Greek_LIA_flyer_EMAIL, (ημ. προσβ. 7-9-2020)].

¹⁶⁷⁶ Η αντιπαράθεση του μετανάστη ανάμεσα στο οικείο και το αλλότριο, δημιουργεί το αίσθημα της διπλής πατρίδας και διπλής ξενιτιάς. Η συναισθηματικού επιπέδου συνάντηση με το έτερο και το ξένο, γεννά τη μεταναστευτική τέχνη (βλ. και Σαπφώ Μορτάκη, «Τέχνη, Μετανάστευση και ταυτότητα: Οι Έλληνες καλλιτέχνες της Διασποράς», στο *Ταυτότητες, γλώσσα και λογοτεχνία, Πρακτικά Διεθνούς Επετειακού Συνεδρίου*, επιμέλεια Ζωή Γαβρηλίδου, Μαρία Κωνσταντινίδου, Νίκος Μαυρέλος, Ιωάννης Ντεληγιάννης, Ιωάννα Παπαδοπούλου, Γεώργιος Τσομής, τόμος Α', εκδ. Σαΐτα, Κομοτηνή 2017, σ. 545).

¹⁶⁷⁷ Ο.π.

¹⁶⁷⁸ Όπως τα θεατρικά έργα που παρουσίασαν στην Αδελαΐδα οι Αφοί Σκοπελίτη και Παναγιωτίδη.

¹⁶⁷⁹ Ο Γ. Παΐζης ήταν μία πολύπλευρη προσωπικότητα. Συνέγραψε ποιήματα, διηγήματα, θεατρικά έργα, πρωτοστάτησε στα θεατρικά δρώμενα της ελληνικής παροικίας αλλά και στην αυστραλιανή σκηνή (βλ. Γ. Καναράκης, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία*, ό.π., σσ. 61 – 80).

«Θιακός». Πολλά στιχουργήματά του θυμίζουν τη ρομαντική σχολή των Αθηνών στις αρχές του εικοστού αιώνα.¹⁶⁸⁰ Αργότερα, μεταξύ του 1922 έως 1940, δημοσίευσαν ποιητικά τους έργα οι: Νικόλαος Κολιός, Θεόδωρος Γεωργαντόπουλος, Όμηρος Ρήγας, Ανάργυρος Φατσέας.¹⁶⁸¹ Ιδιαίτερη περίπτωση ποιητών αποτέλεσαν οι Νίκος Παΐζης και Ηλίας Μπιζάνης που απήγγειλαν τα αυτοσχέδια στιχουργήματά τους σε εορταστικές εκδηλώσεις της ομογένειας.¹⁶⁸² Ο Ηλίας Μπιζάνης που ήταν και εκδότης της εφημερίδας *Εθνικόν Βήμα*, συνέγραφε και μελοποιούσε ποιήματα και χορευτικά άσματα τα οποία σκηνοθετούσε ως δρώμενα σε σχολικές συναυλίες στο Σύδνεϋ, όπως το *Ελλάς και Αυστραλία, Χορέψατε Ελληνόπουλα, Προσφυγοπούλες*.¹⁶⁸³

Στην εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ*, δημοσίευσαν έργα τους και ποιητές με ψευδώνυμο, όπως ο «Παύλος». Κυρίαρχη ήταν η θεματολογία της νοσταλγίας για την πατρίδα, όπως σε ποιήματα το «Παράπονο», του «Ξενιτεμένου».¹⁶⁸⁴ Σε αρκετά στιχουργήματα μνημονεύετο με διάθεση ρεαλισμού το θέμα της προσαρμογής του μετανάστη στη νέα χώρα, όπως στο «Πως αρχινά την εργασία κάθε Ρωμιός στην Αυστραλία» του ποιητή Ν. Κολιού.¹⁶⁸⁵ Αλλά και στο ποίημά του, «Οι Έλληνες της Αυστραλίας», αναφερόταν: Είναι απροστάτευτοι αμαθείς, χωρίς τέχνη και γλώσσα/Και χωρίς νάχουν τα φτερά που δίνουνε τα γρόσια/Της τύχης όλοι απόκληροι με τη ζωή στο χέρι/Στην Αυστραλία ήλθανε στ' απόμακρα τα μέρη.¹⁶⁸⁶ Κατέληγε όμως με ένα μήνυμα αισιοδοξίας: Επάλεψαν εμόχθησαν θέλησαν να νικήσουν/Και χίλια δυο προσκόματα όλα να υπερπηδήσουν/ Και τέλος τα κατόρθωσαν κι οι αμαθείς εκείνοι/ Να διαβάσουν αγγλικά, τζέντλεμαν είναι φίνιοι.¹⁶⁸⁷ Οι πρωτοπόροι ομογενείς ποτέ δεν ξεχνούσαν την καταγωγή τους και την αποστολή τους ως Έλληνες.¹⁶⁸⁸ Επίκαιρο και φλέγον ήταν το θέμα της Μικρασιατικής καταστροφής, την περίοδο του 1923 – 1926.¹⁶⁸⁹ Η δε μητέρα μας Ελλάδα, φτωχή και ντροπιασμένη / Ερείπιον σωριάσθηκε πάλι στον Παρθενώνα, / Πλην πάλι από τα τέκνα της, νέαν δόξα προσμένει / Κι έτσι

¹⁶⁸⁰ George Kanarakis, “The View from Down Under: Perspectives on the Literary Achievements of Hellenism in Australia and the Attitude of Greece”, *Études helléniques / Hellenic Studies*, vol. 13, no. 1, 2005, σ. 33.

¹⁶⁸¹ Γ. Καναράκης, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία, ό.π.*, σσ. 103 – 123.

¹⁶⁸² Σε άρθρο της εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ* της 29^{ης} Μαρτίου 1934, γίνεται μνεία σε κοινοτική εκδήλωση για τον εορτασμό της 25^{ης} Μαρτίου, στη Μελβούρνη. Μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι ο Νίκος Παΐζης κατενθουσίασε το κοινό με την απαγγελία ποιήματος δικής του εμπνεύσεως, «το Άστρο της Ανατολής».

¹⁶⁸³ *Εθνικόν Βήμα, ό.π.*

¹⁶⁸⁴ Δεν θέλω νάβρω ανθόροδα / Στης ξηνητιάς το δρόμο / Χρήμα, νεράκι και φαΐ/Δεν θέλω να χορτάσω / ... Θέλω κομμάτι κρίθινο ψωμί / Με μια ελίτσα μόνο / Και στη γλυκειά πατρίδα μου / να πάω να ξαποστάσω (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 8 Νοεμβρίου 1928).

¹⁶⁸⁵ *Εθνική Σάλπιξ*, 28 Φεβρουαρίου 1923.

¹⁶⁸⁶ *Ό.π.*, 14 Φεβρουαρίου 1923.

¹⁶⁸⁷ *Ό.π.*

¹⁶⁸⁸ Έχουν δικά των μαγαζιά και πλούτη ζηλεμένα / Έχουν ευπαιδευτα παιδιά και μοσχαναθρεμένα / Έχουνε λέσχεις εκκλησιές και θέληση μεγάλη / Να δούνε τον Ελληνισμό εδώ παντού να θάλλει / Μέσα στην φτώχεια τους ένα πράγμα ποθούνε / Την γαλανή πατρίδα τους πάλι ένδοξη να δούνε / Έθνος με τέτοια γενεά δεν χάνεται δεν σβήνει / Ένδοξη αν ήταν η Ελλάδα, τρισένδοξη θα γίνει (*ό.π.*).

¹⁶⁸⁹ Ήτο η Πατρίς μας ένδοξη και τρισευτυχισμένη/ μέσα σε πέντε θάλασσες έλουζε το κορμί της..Αφ' την Ευρώπη μονομιάς πετούσε στην Ασία/ γιατί έτσι την προώρισεν η Πρόνοια η θεία../ Όσους σεβάστηκε η φωτιά και τουρκικό μαχαίρι/ απάτριδες, απέλπιδες, φτωχοί, δίχως φιλίας/φεύγουν την τσίκναν των σφαγών εις μακρυσμένα μέρη/ την γαλήνην των ζητούν στην γην της Αυστραλίας (*ό.π.*).

και πάλι ένδοξη θα γίνει τον αιώνα (Ν. Κολιός, *Εθνική Σάλπιξ*, 14 Φεβρουαρίου 1923). Επίσης, γίνονταν αναφορές και στη ζωή των ομογενών. Με έντονη διδακτική διάθεση, ποιήματα προέτρεπαν την αποφυγή των στοιχημάτων, στις «ρέσες» και τον τζόγο, αλλά και τόνιζαν την ανάγκη για κοινοτική ενότητα.¹⁶⁹⁰ Για παράδειγμα, «Ένωτικό ποίημα Προς τα μέλη του Ορφέως, ευχές στην Ρωμιούσνη».¹⁶⁹¹ Η εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ* αναδείκνυε φιλελεύθερα ιδεολογικές τάσεις και στοχασμούς, ποιητών εγκρίτων, ή μη, ανώνυμων, ή με ψευδώνυμο.¹⁶⁹² Λειτουργήσε ως το αντίπαλο δέος της παράλληλα εκδιδόμενης ομογενειακής εφημερίδας *Εθνικόν Βήμα* και της ασκούσε κριτική.¹⁶⁹³

• Σατιρικοί θεατρικοί διάλογοι και τραγούδια

Κατά την περίοδο 1926 έως 1937 μία σειρά ποιητικών κειμένων, έμμετρων διαλόγων, εν είδη σκετς, εμφανίστηκαν στις στήλες της εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ*, με έντονο σατιρικό περιεχόμενο - κατά το πρότυπα του Σουρή - απηχώντας μία ταραγμένη περίοδο της ελληνικής ομογένειας. Με ευτράπελη διάθεση, θίγονταν φλέγοντα γεγονότα της κοινωνικής ζωής της παροικίας. Παρουσιάζονταν προβλήματα που είχαν ενσκήψει από τον φατριασμό, με εύθυμο και διασκεδαστικό τρόπο, σε γλώσσα ομιλούσα άκομπη και αυθάδη, μεταφέροντας την αντίστοιχη παράδοση σατιρικών εντύπων της Σμύρνης και της Κωνσταντινούπολης.¹⁶⁹⁴ Συντάκτης των ποιημάτων ήταν ο Λουκάς Παρσέλλης που υπέγραφε τα κείμενά του ως «Ξυπόλυτος» και ταυτόχρονα εμφανιζόταν ως πρωταγωνιστής των διαλογικών κειμένων.¹⁶⁹⁵

¹⁶⁹⁰ Εις τις ρέσες όσοι πάνε/ μ' αυτοκίνητα καλά/ με τα πόδια τους γυρνάνε,/ ελαφροί, χωρίς ψιλά (ό.π.).

¹⁶⁹¹ Του Αη Βασίλη η καλωσύνη/ Είναι τρανή και αγαθή/ Είθε λοιπόν στη Ρωμιούσνη/ Να δώσει μόνο μια... ευχή/ Λίγα μυαλά και πολύ γνώση (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 1 Ιανουαρίου 1930).

¹⁶⁹² Ο ομογενειακός τύπος λειτουργούσε και ως λεύκωμα αφιερώσεων. Κοινωνικά και προσωπικά γεγονότα των ομογενών μετατρέπονταν σε ποιήματα που κοσμούσαν ειδήσεις ευχάριστες, ή θλιβερές. Σε άλλους εύχονταν καλό κατευόδιο όταν επέστρεφαν στην Ελλάδα. Αλλά και στίχοι επαινετικοί αφιερώνονταν σε εξέχουσες προσωπικότητες, όπως στον νικητή αθλητή της πάλης Κιλώνη (ό.π., 9 Νοεμβρίου 1927).

¹⁶⁹³ Βλ. και Όλγα Παπαζαφειροπούλου, «Ποίηση και θεατρική γραφή των Ελλήνων μεταναστών στην προπολεμική Αυστραλία», *Περάσματα, μεταβάσεις, διελεύσεις: όψεις μιας λογοτεχνίας εν κινήσει, Πρακτικά ΙΕ' Διεθνούς Επιστημονικής Συνάντησης*, 1-4 Μαρτίου 2017, Μνήμη Δ. Ν. Μαρωνίτη, Θεσσαλονίκη 2018, σσ. 283 - 292 [http://www.lit.auth.gr/sites/default/files/mnes_ie_book.pdf, (ημ. προσβ. 22-2-2019)].

¹⁶⁹⁴ Voula Posantzi, «Δείγματα σατιρικής ποίησης Μ. Ασίας και του Πόντου 1900 - 1910», *Η λογοτεχνική παραγωγή του μείζονος Ελληνισμού και του Ελληνισμού της Διασποράς κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα: Οι ελάσσονες περιπτώσεις*, in Ε. Close, Μ. Tsianikas and G. Frazis (επιμ.), *Greek Research in Australia: Proceedings of the Fourth Biennial Conference of Greek Studies*, Flinders University, September 2001, Flinders University Department of Languages - Modern Greek: Adelaide 2003, σσ. 282 - 286.

¹⁶⁹⁵ Στο φύλλο της 16 Νοεμβρίου 1926 της εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ* αναφέρεται: «Ξυπόλυτον τάγμα ονόμασαν οι αυτοτιλοφορούμενοι αριστοκράται της παροικίας μας τους Έλληνας, τους υποστηρίζοντας την αξιοπρέπειαν και υπόληψιν της Ελλάδος εις τα όμματα του λαού, μεταξύ του οποίου ζώμεν. Αλλά εις το ξυπόλητον τάγμα ανήκουν οι ...και πολλαί δεκάδες επιχειρηματιών και εμπόρων, αίτινες δια της εργασίας των εδραίωσαν έντιμον οικονομική ανεξαρτησίαν και δια του φλογερού πατριωτισμού των συνέντρεξαν και συντρέχουν πάντοτε εις τας ανάγκας της φιλότατης και μακρυνής μας Πατρίδας...».

Στα έμμετρα θεατρικής μορφής στιχουργήματα, οι τίτλοι ήταν ιδιαίτερα σκωπτικοί: «Ο κύριος Ξυπόλυτος αρχίζει πάλι να βγάζει σαπουνόφουσκες απ' το κεφάλι». ¹⁶⁹⁶ «Ο Ομογενής ρωτούσε και με στόμφο απορούσε». ¹⁶⁹⁷ «Ο κυρ Κολοκυνθόπουλος με πλείστας απαιτήσεις κάνει εις τον Ξυπόλυτον σφοδράς παρατηρήσεις». ¹⁶⁹⁸ «Αντάμωσε ο Ξυπόλυτος με τον χοντρομπακάλη και συζητούσανε κι οι δυο με μια φωνή μεγάλη». ¹⁶⁹⁹ «Ξυπόλυτος κι ομογενής και πάλιν κουβεντιάζουν και του Μπιζάνη τα γραπτά στο Βήμα ξεσκεπάζουν». ¹⁷⁰⁰ «Ο Νικολής και ο Ριγολής γαϊδουρινής μορφώσεως εσυζητούσαν και οι δυο περί μετεμψυχώσεως». ¹⁷⁰¹ «Ξυπόλυτος κι ομογενής τα δύο παλληκάρια επιάσανε για το σχολειό μεγάλη λογοδιάρια». ¹⁷⁰² «Ο Ξυπόλυτος θέλει να γίνει ξεμολόγος του Μαραβέλη». ¹⁷⁰³ «Ο Δόκτωρ Αδαμόπουλος αλληλοεξηγούνται μαζί με τον Ξυπόλυτο και αυτοτιτλοφορούνται», κ.α. ¹⁷⁰⁴

Ο Ξυπόλυτος, συνομιλούσε με συμπαροίκους του για τα ζητήματα της ομογένειας και χρονικογραφούσε τα τεκταινόμενα με καυστικό τρόπο και οξύτητα, μη συντασσόμενος με τη μερίδα των εκπροσώπων του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Άξονας των θεμάτων του ήταν τα παθήματα του Έλληνα μετανάστη, η αγωνιώδης προσπάθεια του να εδραιωθεί στη νέα πατρίδα, διατηρώντας ταυτόχρονα τις πατροπαράδοτες αξίες και ιδανικά του. Η ίδρυση ελληνικών σχολείων, η ανέγερση εκκλησιών, αλλά και η διαχείριση των οικονομικών, ήταν το κυρίαρχο θέμα των συζητήσεων του Ξυπόλυτου με άλλους κοινοτικούς παράγοντες. ¹⁷⁰⁵ Επίσης, στηλιτευόταν με δριμύτητα το ήθος των κληρικών και των εκπροσώπων της ελληνικής ομογένειας. Η ιστορική αναζήτηση των διακωμωδούντων προσώπων, αποδεικνύει ότι ίσως δεν συνέτρεχαν επακριβώς, όσα ο Ξυπόλυτος κατήγγειλε. ¹⁷⁰⁶ Οι διάλογοι του

¹⁶⁹⁶ *Πανελλήνιος Κήρυξ*, 24 Μαΐου 1927.

¹⁶⁹⁷ *Ομογενής*: - Ξέρεις εσύ Ξυπόλυτε ότι δεν είσαι Έλλην / και ανήκεις εις την ταπεινήν της Γκρέτσιας αγέλη; / *Ξυπόλυτος*: - Αν είμι' απ' την παρδαλή, ή απ' την άσπρη κλώσσα/ λέγομαι Έλλην γνήσιος αφού μιλώ την γλώσσα / ... Έλλην για τον Ελληνισμόν εις όλην την αγέλην / Ελλάς για τον Ελληνισμόν κι' ένας μόνος Έλλην (ό.π., 6 Σεπτεμβρίου 1929).

¹⁶⁹⁸ *Ο.π.*, 24 Οκτωβρίου 1929.

¹⁶⁹⁹ *Ο.π.*, 31 Οκτωβρίου 1929.

¹⁷⁰⁰ *Ο.π.*, 14 Νοεμβρίου 1929.

¹⁷⁰¹ *Νικολής*:... Ποθ' ήλθεν του Νικολή η τόση φαμελιά / πέσανε απ' τον ουρανό σαν μήλα απ' την μηλιά... / *Ριγολής*:... Αλλ' αν αυτά τα κώλα σου μέσα στην γη αφήσεις / τότε που πάει η ψυχή μετά αφού ψοφήσεις; / *Νικ.* ... Όλοι μετεμψυχώνονται γαϊδούρια και μουλάρια / και γίνονται υποζύγια με τέσσερα ποδάρια / ... Αφέντη Ριγολή καλά καλά δεν ξέρω / αν είμαι άνθρωπος σωστός ή ζώου φύση φέρω (ό.π., 19 Δεκεμβρίου 1929).

¹⁷⁰² *Ομογενής*: Κατ' έμαθα πως κάνετε έν' άλλο σωματείο / Και σκέπτομαι από τα δυο ποιό θάχει το πρωτείο.. *Ξυπόλυτος*: Ναι, ειν' αυτό το σχολικό που λένε σωματείο / Και θάχει ανεξάρτητο, για το σκοπό ταμείο / Κι η ενεργητικότης του θάναί για το σχολείο / Για μάθηση της γλώσσης μας προς εθνομεγαλείο / Θα ενεργεί συνεισφοράς, θα κάνει εσπερίδας / Με του σχολειού τους μαθητάς και με τας κορασίδας (ό.π., 1 Μαρτίου 1928).

¹⁷⁰³ *Ο.π.*, 11 Ιουλίου 1935.

¹⁷⁰⁴ *Ο.π.*, 12 Σεπτεμβρίου 1935.

¹⁷⁰⁵ Ο Ξυπόλυτος συζητούσε όπως ένας πολίτης στην αγορά της αρχαίας Αθήνας, για τα κοινά των ομογενών στην Αυστραλία.

¹⁷⁰⁶ Η κακή σχέση με τους εκκλησιαστικούς εκπροσώπους, οπωσδήποτε έχει νόμιμα ερείσματα. Ο Αδαμόπουλος επίσης που διακωμωδείται αποτελούσε υπαρκτό πρόσωπο, εξαιρετικά αξιόλογο και η μετέπειτα δράση του, ακυρώνει τα εμπαικτικά σχόλια του Παρσέλλη - *Ξυπόλυτου*. Ωστόσο, έχει μπει στο στόχαστρο, καθώς εκείνη την περίοδο είναι εκπρόσωπος και συντάκτης στην εφημερίδα *Εθνικόν Βήμα* (βλ. και George Kanarakis, "A page from the history of the Greek presence in the pacific rim", στο

ομογενούς παρά τον ειρωνικό χλευασμό και το διχαστικό πνεύμα, εξέφραζαν τον απόηχο μιας εθνικής υπαρξιακής αγωνίας, για τον τρόπο συνέχισης του Ελληνισμού, στην απέραντη νέα χώρα που λειτουργούσε σαν χωνευτήρι λαών και πολιτισμών.

Η ιδεολογική ομάδα του τάγματος των «Ξυπόλυτων» – εμπνεόμενη προφανώς από τον Καραγκιόζη – αρθρογραφούσε σε έμμετρη, ή πεζή θεατρική γραφή.¹⁷⁰⁷ Ο λαός που διέμενε στα δύο μεγάλα κέντρα του Σύδνεϋ και της Μελβούρνης, βίωσε περισσότερο έντονα τις οξείες αντιπαραθέσεις των εκκλησιαστικών και κοινοτικών παραγόντων.¹⁷⁰⁸

Στο Σύδνεϋ οι διαφωνούντες είχαν χωρισθεί σε ομάδες, στους εκκλησιαζόμενους στην Αγία Σοφία και στην άλλη μερίδα που ανήκε στην Αγία Τριάδα. Στο ποίημα αφιερωμένο «Στον Ορθόδοξο», το οποίο υπέγραφε ο Ι.Μ. («Ξυπόλυτος») ανέφερε: Εσείς εις την Αγία Σοφία/ Κι εμείς στην Αγία Τριάδα/ Τα κατσίκια με τ' αρνιά/Δεν κάνουνε ομάδα. Στο ποίημα «Εντυπώσεις και γνώμαι του πανορθόδοξου Ξυπόλυτου από την Άσοφη Σοφία», ειρωνικά διακωμωδούσε: Η λειτουργία άρχισε χωρίς προσκομιδή / γιατί ήταν εντεκάμιση και δεν είχαν κρασί. Επίσης, κυκλοφορούσαν ποιήματα ως τραγούδια, τα Νέα Λαϊκά Τραγούδια.¹⁷⁰⁹ Είχαν τον γενικό τίτλο, «οι Ξενύχτηδες της Μαρούβρας», όπως ο *Γέρο Δήμος*.¹⁷¹⁰ Τα τραγούδια υπογράφονταν από τον Μουσκίτο, όπως ο «Πάπα – Πάρις».¹⁷¹¹ Σε ιδιαίτερη αφιέρωση τονιζόταν ότι αφιερώνονταν στους αντίπαλους συντάκτες του *Εθνικού Βήματος*, τους θιασώτες και εκπροσώπους του Οικουμενικού Θρόνου.¹⁷¹² Αντίστοιχα, οι εκδότες της εφημερίδος *Εθνικόν Βήμα* ανταπαντούσαν με άλλα επίσης σατιρικά και περιπαικτικά κείμενα, διοχετεύοντας όλη την καλλιτεχνική έμπνευση και ενέργεια των ομογενών στην ενδοκοινοτική διαμάχη, η οποία δίχασε τους ομογενείς και άφησε μεγάλα ρήγματα στις ψυχές τους, παρά την προσπάθεια συμβιβασμού το 1932.

E. Close, M. Tsianikas and G. Frazis (επιμ.), *Greek Research in Australia: Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies*, Flinders University Department of Languages - Modern Greek: Adelaide 2003, σσ. 315-330.

¹⁷⁰⁷ Γ. Καναράκης, *Ο Ελληνικός Τύπος στους Αντίποδες*, ό.π., σσ. 91 - 95.

¹⁷⁰⁸ Α. Tamis, ό.π., σ. 94.

¹⁷⁰⁹ Από τα βυζαντινά χρόνια, υπήρχε η πρακτική της διαπόμπευσης (συνοδεία ασμάτων) για τους παραβάτες από τους μίμους στον ιππόδρομο (Βάλτερ Πούχγερ, *Ευρωπαϊκή Θεατρολογία, Ένδεκα Μελετήματα*, Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν, Αθήνα 1984, σσ. 44 - 46).

¹⁷¹⁰ Το ποίημα «αφιερύεται πάνυ αναψυκτικώς τω ανά τα όρη της Κατούμπας καλλιεργητή δημοσιογραφικού καλαμιού, θερμώ δε θιασώτη καμήλας και μουλαρίου Μπάρμπα Δήμω βηματάρά». Ανάμεσα στους στίχους αναφερόταν: Κι ωραίο χρονογράφημα στο *Βήμα* μου σκαρώνω / Και τον Ρουσσώ δολοφονώ και ξεροκαμαρώνω / Ωχ αμάν, Ρουσώ, ζαμάν (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 20 Σεπτεμβρίου 1927).

¹⁷¹¹ Αντίστοιχα, το ποίημα – τραγούδι «Ο παπά Πάρις» έχει σαν επωδό τους στίχους: Δεσπότη μου, Δεσπότη μου / μαζί σου θα πεθάνω / γιατί εσύ μου συγχωρείς /τα κρίματα που κάνω (ό.π., 27 Σεπτεμβρίου 1927).

¹⁷¹² «Σε όλους τους λαούς οι ιστορίες για αρπακτικούς ιερείς, παχείς επισκόπους και «επικίνδυνους» καλόγερους αποτελούν ένα μεγάλο μέρος των ευτράπελων διηγήσεων ή ακόμα και των σκωπτικών τραγουδιών. Ωστόσο, οι σατιρικές αυτές, συχνά απομυθποιητικές αλλά ακόμα πιο πολύ τολμηρές απόπειρες γελοιοποίησης των εκπροσώπων του ιερού και των δρωμένων και των λεγομένων τους δεν επηρεάζει ούτε συρρικνώνει το αίσθημα της καθαυτό θρησκευτικότητας, την κατάνυξη μπροστά στο ιερό και τον σεβασμό προς τους εκπροσώπους του θείου» (Βάλτερ Πούχγερ, *Κοινωνική Λαογραφία*, Ρόλοι – Συμπεριφορές – Αισθήματα, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2010, σσ. 272 – 273).

• **Συνέλευσις Συνελεύσεων (μονόπρακτο)**

Η *Συνέλευσις Συνελεύσεων*, ήταν μια μονόπρακτη κωμωδία που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ*, στις 11 Οκτωβρίου 1927. Αφορούσε τα προβλήματα που δημιούργησε ο φατριασμός στις κοινότητες της Αυστραλίας. Σύμφωνα με τις σκηνικές οδηγίες του έργου, η υπόθεση διαδραματιζόταν σε ένα καφενείο της Βρισβάνης, όπου οι θαμώνες πάροικοι συζητούσαν και έπαιζαν πρέφα. Μετά από συνοπτικές διαδικασίες οι ανυποψίαστοι καφενόβιοι γίνονταν ερήμην τους μέλη μιας γενικής συνέλευσης, ψηφίζοντας εν αγνοία τους για το Προεδρείο της Κοινότητας Βρισβάνης. Οι πρωταγωνιστές του φιάσκου, ο *Φυρουλής* και ο *Κουνενές*, πραξικοπηματικά αναλάμβαναν ρόλους μελών διοικητικού συμβουλίου και αυτοανακηρύσσονταν εκπρόσωποί του.¹⁷¹³ Οι επιτήδαιοι αυτοί τύποι υποχρέωναν τους θαμώνες να τους αναγνωρίσουν ως νέο Προεδρείο της Ελληνικής Κοινότητας και όταν εκείνοι το αντιλαμβάνονταν τρέπονταν σε άτακτο φυγή. Παρά το γεγονός ότι οι παρευρισκόμενοι στο κέντρο τους αμφισβητούσαν, εκείνοι απτόητοι υπέγραψαν μόνοι τους τα πρακτικά ως εκπρόσωποι της νέας Κοινότητας Βρισβάνης! Υπήρχε μεγάλη αληθοφάνεια στο σατιρικό αυτό θεατρικό μονόπρακτο το οποίο το υπέγραφε ο «Μονοσάνδαλος» και υπογράμμιζε τις θέσεις των οπαδών του «Ξυπόλυτου Τάγματος».¹⁷¹⁴ Σύμφωνα με τα ιστορικά γεγονότα, η εκλεγμένη και νόμιμη Ελληνική Κοινότητα της Βρισβάνης, βίαια καταργήθηκε. Μετά από ένα διάστημα απουσίας των μελών της, επιστρέφοντας ανακάλυψαν ότι είχαν αντικατασταθεί από νέο Διοικητικό Συμβούλιο της αντίθετης ιδεολογικά παράταξης των παροίκων. Κατά προσωπική αντίληψη, συγγραφέας του έργου ήταν ο πρωτοστάτης των θεατρικών έργων και εκπρόσωπος της παλαιάς Κοινότητας Βρισβάνης, Ιωάννης Στρατηγάκης.¹⁷¹⁵ Η όλη ατμόσφαιρα του μονόπρακτου σατιρικού έργου κινείται στα όρια του Καραγκιόζη, ή στα θεατρικά δρώμενα του λαϊκού θεάτρου. Πιθανόν, ο «Μονοσάνδαλος» εμπνεύστηκε από τον «Ξυπόλυτο» τη συγγραφή του μικρού θεατρικού που ακολουθούσε την ίδια σχολή των θεατρικών διαλόγων. Το μονόπρακτο θεατρικό έργο αποτελούσε μία καταγγελία. Αφορούσε τις ταραγμένες σχέσεις μεταξύ των ομογενών, αναφερόμενο σε πραγματικά γεγονότα που συνέβησαν μεταξύ των κοινοτικών παραγόντων της Βρισβάνης. Χρονολογικά, ήταν το δεύτερο έντυπο θεατρικό μονόπρακτο μετά τον *Αδιάκριτο μουσαφίρη* του Κ. Κυριαζόπουλου. Αν και γράφτηκε μετά από μία δεκαετία, αντανακλούσε το πνεύμα των προφορικών και γραπτών στιχουργημάτων, με την ανεπιτήδευτη απλότητα και τον ειλικρινή αυθορμητισμό, μέσα στον πραγματικό σκηνικό χώρο των πρώτων ομογενών, το καφενείο.¹⁷¹⁶

¹⁷¹³ *Φυρουλής*: Λοιπόν προτείνω τους κυρίους, εμένα, τον κύριον *Φυρουλή* και τον υποφαινόμενον, ως πρόεδρον, αντιπρόεδρον και ταμίαν/ *Κουνενές*: Άξιος! Άξιος! Άξιος!/ *Φυρουλής*: Τον κον *Κουνενέν* από δω, ως γενικόν γραμματέα, ιδιαίτερον γραμματέα και εισπράκτορα (*Πανελλήνιος Κήρυξ*, 5 Ιανουαρίου 1928).

¹⁷¹⁴ «Ξυπόλυτου», αυτοαποκαλούντο οι πάροικοι που διαφωνούσαν με τους υποστηρικτές της επίσημης εκκλησιαστικής ηγεσίας, που δρούσαν κατά την άποψη τους εις βάρος των κοινοτικών συμφερόντων (βλ. και Γ. Καναράκης, *ό.π.*, σ. 93).

¹⁷¹⁵ Η διχοστασία στην Κοινότητα Βρισβάνης και η παράλληλη θεατρική ζωή αναφέρεται στις σελίδες 77 – 85 του παρόντος.

¹⁷¹⁶ Γ. Καναράκης, *Όψεις της λογοτεχνίας των Ελλήνων της Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας, Ο Ελληνισμός της Διασποράς*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2003, σσ. 53 – 57.

• **Γράμμα στη μάνα (θεατρικός μονόλογος)**

Ο θεατρικός μονόλογος, του Κύπριου Γεώργιου Νικολαΐδη, *Γράμμα στη μάνα*, αποτέλεσε το πρώτο κείμενο μεταναστευτικής λογοτεχνίας.¹⁷¹⁷ Γράφτηκε και δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Αυστραλίας* το 1913. Στο έργο αυτό διατυπωνόταν ο συναισθηματικός κόσμος και ψυχισμός ενός ξενιτεμένου.¹⁷¹⁸ Ο ήρωας του Γ. Νικολαΐδη πνιγόταν κυριολεκτικά στις μνήμες της πατρίδας, της φτωχικής οικίας, της γλυκιάς μάνας, στους συμβολικούς τρεις πόλους αναφοράς του υπερεθνικού μετανάστη. Ο σύντομος και δυνατός μονόλογος του Γ. Νικολαΐδη, περιείχε όλα τα χαρακτηριστικά της «σύντομης ιστορίας» αποτελώντας το αντιπροσωπευτικότερο δείγμα του τρόπου ζωής των πρώτων μεταναστών.¹⁷¹⁹

Ο «ξενιτεμένος» ακουμπισμένος σε ένα βράχο είχε όλο τον κόσμο ξαπλωμένο γύρω του, που δεν του έκανε καμία εντύπωση καθώς αναλογιζόταν τη μοίρα του ανθρώπινου πεπρωμένου του.¹⁷²⁰ Στεκόταν στην ακροθαλασσιά μέσα σε ένα πέλαγος συλλογισμών, όταν αποφάσιζε να επιστρέψει στην οικία του και να γράψει το γράμμα στη μάνα του, που από καιρό ανέβαλε.¹⁷²¹ Εντέλει δεν υλοποιούσε την απόφασή του, αλλά μόλις εισερχόταν στη στενάχωρη κάμαρή του, έφευγε για να βρει τους φίλους του και να παίζει πρέφα.¹⁷²²

Η θεματολογία του μονόλογου του Γ. Νικολαΐδη εξακολουθεί να είναι διαχρονική και επίκαιρη έως και σήμερα και καθιστά το έργο του πρωτοποριακό.

¹⁷¹⁷ Πρόκειται για ένα εσωτερικό κείμενο που εμπεριέχει όλα τα στοιχεία της αριστοτελικής δράσης. Ο μονόλογος ως δραματική τεχνική συναρτάται με την έκφραση όλων των μύχιων σκέψεων και συναισθημάτων του προσώπου και ο λόγος αρθρώνεται και εκφωνείται απέναντι στον ορατό, ή αόρατο άλλο (Γ. Πεφάνης, *Το θέατρο και τα σύμβολα, Διαδικασίες συμβόλισης του δραματικού λόγου*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2012, σσ. 300 – 301).

¹⁷¹⁸ Ο ήρωας βουλιάζει στο νέο σκοτεινό κόσμο της ξενιτιάς και οδυνάται συναισθηματικά μέσα σε έναν ορυμαγδό αναμνήσεων που αδυνατεί να διαχειριστεί: «Ξύπνησα πρωί πρωί και με μεγάλη όρεξη για να γράψω γράμμα στη μάνα μου, τώρα κ' έξη μήνες έχω να της γράψω. Πριν όμως πάρω ακόμα την πέννα στο χέρι μου, κάποιος αόρατος πειρασμός μου σφύριξε στ' αυτί να βγω έξω, να πάω καθώς ήμουνα μαθημένος στο καφενείο, να δω τους φίλους μου... Το μεσημέρι – είπα – που θα γυρίσω στην κάμαρα μπορώ να καθήσω και να κάμω το γράμμα» (*Αυστραλίας*, 30 Ιουλίου 1913).

¹⁷¹⁹ Ο πρωταγωνιστής δεν είναι σε θέση να κατασταλάξει σε μία ακριβή θέση, ανάμεσα στην εσωτερική παρόρμηση που τον καλεί να αναλωθεί συναισθηματικά, σε μία νοσταλγική αναπόληση του οικογενειακού βίου και των δυνατών δεσμών που τον δένουν με τη μητέρα του και στη λογική που τον καλεί να επικεντρωθεί στη νέα του ζωή, στους φίλους και τη ζωή του καφενείου (βλ. και Andrea Garivaldis, *Diasporic and transnational identities in selected short stories of Greek Australian writers 1901 – 2001*, Master of Arts, RMIT University, Melbourne 2010, σσ. 114 – 119).

¹⁷²⁰ Όπως ο *Ορέστης* στις *Μύγες* του Σαρτρ, «στάθηκε μόνος του στο κέντρο του κόσμου», προσπαθώντας να γίνει ένας ελεύθερος άνθρωπος, χωρίς να τον βαραίνουν οι προκαταλήψεις, απόλυτα αδέσμευτος στις σκέψεις του (Μαρίνα Φανιουδάκη «Ο Σαρτρ και η ατομική ελευθερία», περ. *Διαβάζω*, τεύχος 127, Αθήνα 1990).

¹⁷²¹ «Στάθηκα' κει κι ακούμπησα σ' ένα βράχο. Ο κόσμος που ξαπλωνότανε ολόγυρα μου δεν μούκανε καμία εντύπωση. Μια φουρτούνα συλλογισμών άρχισε να γοργοταράζει το μυαλό μου. Ενθυμήθηκα την πατρίδα μου, το φτωχικό μου σπίτι, τη γηραιά μου μάνα... ενθυμήθηκα τα δάκρυα πόχυνε κατά την ημέραν του αποχωρισμού μας, ενθυμήθηκα τα γράμματα της... και γώ;... έχω να της γράψω έξη μήνες!...Α! μάνα μου ! γλυκιά μου μάνα!» (ό.π.).

¹⁷²² Ο Γεώργιος Νικολαΐδης παράλληλα με τον ομηρικό ήρωα *Αχιλλέα* που «παρά θιν' αλός» αναζητούσε τη θαλασσινή μητέρα του *Θέτιδα*, αναλογίζεται σε ένα σταμάτημα του χρόνου το στιγμιαίο του παρόν, ανακαλύπτοντας τον αισθητικό εαυτό του (Ομήρου, *Ιλιάδα*, Ραψ. Α' 350 – 431^ο και Γ. Πεφάνης, «Ανοικτά επιμύθια του μύθου», *Διαχρονικότητα και επικαιρότητα του μύθου*, επιμ. Θ. Γραμματάς, Εργαστήρι τέχνης και λόγου ΠΤΔΕ – ΕΚΠΑ, Θέατρο της Ημέρας, εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2013, σ. 142).

• **Ο αδιάκριτος μουσαφίρης (κωμειδύλλιο)**

Ο *Αδιάκριτος Μουσαφίρης* του Κων/νου Κυριαζόπουλου, θεωρείται το πρώτο επίσημα θεατρικό έργο Έλληνα μετανάστη στην Αυστραλία. Πρόκειται για ένα κωμειδύλλιο που έξη χρόνια μετά την πρώτη του θεατρική παράσταση το 1917, εμφανίστηκε σε τυπωμένη μορφή από τις εκδόσεις Α. Πάλλης στην Αθήνα (1923). Όπως αναφέρεται και στο εξώφυλλο του έντυπου έργου, το κωμειδύλλιο τονίστηκε ειδικά από τον Δημοσθένη Ζάττα, που την ίδια χρονιά περιόδευε στην Αυστραλία με τον Θίασο της Βρυσούλας Παντοπούλου.

Ο *Αδιάκριτος Μουσαφίρης*, εμφανίζει ιδιαιτερότητες ως έργο μεταναστευτικής παραγωγής.¹⁷²³ Το έργο διεξάγεται στην οικία ενός εύπορου ζεύγους, όχι σε εξωτερικό χώρο και θέμα του έχει τη φορτική παρουσία ενός αδιάκριτου μουσαφίρη, που αναστατώνει τη ζωή των εύπορων και ευυπόληπτων συζύγων, αλλά και της υπηρέτριας *Χρυσούλας*.¹⁷²⁴ Το ζευγάρι των κυριών που ανήκει στην ανώτερη τάξη και ενεργεί με τρόπους εξαιρετικά εκλεπτυσμένους, δεν έχει ονόματα όπως οι άλλοι χαρακτήρες του έργου (*ο Σύζυγος και η Σύζυγος*).¹⁷²⁵ Παρά την ανοχή που δείχνουν στη φορτική παρουσία του αδιάκριτου ξένου που έχει εισβάλλει στην οικία τους, εκδηλώνουν κομπιά τη δυσαρέσκειά τους και εφαρμόζουν ένα σχέδιο απομάκρυνσης του αδιάκριτου επισκέπτη, *Μπερεκέτη*.¹⁷²⁶ Από την περιγραφή του κλίματος, υποδηλώνεται ότι ο σκηνικός χώρος του κωμειδυλλίου είναι η Αυστραλία, μαζί με έναν υπαινιγμό για τις ιδιαίτερα δύσκολες και αντίξοες συνθήκες που επικρατούν από πάσης απόψεως. Παρόλο που το έργο δείχνει να είναι χαρούμενο και σκωπτικό, γράφτηκε στη σκοτεινή περίοδο για την ανθρωπότητα, του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η παράσταση του έργου στις 17 Οκτωβρίου 1917, πραγματοποιήθηκε μετά την επίσημη είσοδο της Ελλάδας στο πλευρό της «Αντάντ», στις 17 Ιουνίου 1917.

Παράλληλα, η γενοκτονία των Αρμενίων, Ελλήνων και Ασσυρίων το 1915 είχε αφήσει και πολλά Ελληνόπουλα ορφανά, υπέρ των οποίων δόθηκε και η θεατρική

¹⁷²³ Το κωμειδύλλιο, εμφανίστηκε στα πλαίσια της ανανέωσης της θεματογραφίας της ελληνικής λογοτεχνίας και της νοσταλγικής αναπόλησης της ζωής του χωριού και της υπαίθρου, καθώς κάθε Έλληνας της πόλης έκλεινε μέσα του έναν αγρότη. Παράλληλα, οι ξενιτεμένοι της Αυστραλίας νοσταλγούσαν τη ζωή στην Ελλάδα, την αγροτική ενδοχώρα και τον αρχέγονο τρόπο ζωής (βλ. και Μ. Μ. Παπαϊωάννου, *Το κωμειδύλλιο και το θέατρο της αστικής πνευματικής αναγέννησης του 19^{ου} αιώνα*, εκδ. Σόκολης, Αθήνα 1983, σ. 105).

¹⁷²⁴ Το ειδύλλιο της *Χρυσούλας* με τον *Μήτηρο*, κινδυνεύει εξαιτίας του ξένου και αδιάκριτου μουσαφίρη, *Μπερεκέτη*. Η παρουσία των δύο γνήσιων λαϊκών χαρακτήρων, της *Χρυσούλας* και του αγαπητικού της *Μήτρου*, αντικαθιστά τη μετάβαση στο γραφικό περιβάλλον της ελληνικής υπαίθρου, καθώς οι ίδιοι μεταφέρουν το ηθογραφικό κλίμα του κωμειδυλλίου. Η λαϊκότερη φρασεολογία *Χρυσούλας - Μήτρου* και ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούν, προσδίδουν έναν αυθορμητισμό στις σκηνές του μονόπρακτου έργου. Αντίθετα, οι άλλοι δύο χαρακτήρες που κινούνται σε δεύτερο παράλληλο πλάνο, *του Συζύγου και της Συζύγου*, πλαισιώνουν το έργο με την εκλογικευμένη αστική νοοτροπία και τις συμπεριφορές της ανώτερης τάξης. Ο *Μήτρος* ο Τσολιάς και η *Χρυσούλα* – Υπηρέτρια ενεργούν ως απλοϊκό ζευγάρι και αναδεικνύουν τον πλούτο της υπαίθρου μέσα από τα φυσιολατρικά τραγουδάκια που εξυμνούν την αγάπη, τα ανθισμένα λουλουδάκια και τα πουλάκια που κελαηδούν, τα άστρα και το φεγγάρι (Κ. Κυριαζόπουλος, *Ο αδιάκριτος μουσαφίρης*, εκδ. Α. Πάλλης, Αθήνα 1923, σσ. 6 – 11).

¹⁷²⁵ Προφανώς η έλλειψη ονομάτων υποδηλώνει τη σκηνικά αδιάφορη παρουσία τους και τη μαζική ένταξή τους στο κατεστημένο της αστικής τάξης.

¹⁷²⁶ Ο *Σύζυγος* αναφέρει στον *Μπερεκέτη*: «Που λες φίλε μου, καλός είναι ο τόπος μας εδώ. Καλοπερνάει πράγματι κανείς, αλλ' είναι και πολύ αρρωστιάρικος. Το κλίμα μας είναι άγριο, υγρό, σκουντούφλικο, δεν σηκώνει τους ξένους. Όσοι έρχονται φεύγουν άρον, άρον απ' εδώ. Με ρευματισμούς, με θέρμαις, με...» (ό.π., σ. 15).

παράσταση του έργου από τον Σύλλογο Ελληνίδων Γυναικών.¹⁷²⁷ Προφανώς, το έργο ο *Αδιάκριτος Μουσαφίρης*, ενέχει μία αλληγορία, αλλά και διπλή ανάγνωση.

Η Ελλάδα διερχόταν μία περίοδο εθνικού διχασμού όπου η αναστάτωση ήταν παρούσα, αλλά και στην Αυστραλία ο κάθε ξένος (ανάμεσα τους και ο Έλληνας) διατάρασσε και απειλούσε την ειρήνη της χώρας. Ο Έλληνας μετανάστης στην Αυστραλία ήταν ένας ανεπιθύμητος και «αδιάκριτος μουσαφίρης», που είχε εισβάλει στην εύπορη μεγάλη ήπειρο, διεκδικώντας με τους χοντρούς του τρόπους την καλοπέραση και ευμάρεια. Οι καλοί τρόποι των Άγγλων ευγενών, από τους οποίους είχε προκύψει το αυστραλιανό έθνος, χλεύαζαν τον απλοϊκό Έλληνα μετανάστη, που θεωρείτο φορτικός με την παρουσία του, στην πλούσια χώρα της Αυστραλίας.

Ο Κων/νος Κυριαζόπουλος (δεύτερος ιστάμενος από δεξιά)
μαζί με άλλους ομογενείς, 1908 ¹⁷²⁸

[Αρχείο La Trove]

¹⁷²⁷ Στην Αυστραλία λειτούργησε σημαντικό κέντρο βοήθειας των επιζώντων της γενοκτονίας που είχαν διασκορπιστεί στην Εγγύς Ανατολή. Στο Λονδίνο είχε δημιουργηθεί μία επιτροπή που είχε παράρτημα στο Σύδνεϋ, η οποία έστελνε τις δωρεές στο London Lord Mayor's Fund [Panayiotis Diamadis, “Greeks”, *Journal* τ. 3(2), Δεκέμβριος 2011, στο http://epress.lib.uts.edu.au/ojs/index.php/sydney_journal/index, (ημ. προσβ. 23-5-2019)].

¹⁷²⁸ Ο Κων/νος Κυριαζόπουλος και οι πρώτοι ομογενείς φωτογραφίζονται σε πικ – νικ, έξω από τη Μελβούρνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ ΣΥΝΟΨΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κέντρο Καστελλοριζιακής Αδελφότητας, Σύδνεϋ (1920 – 1929)
[Αρχείο La Trobe] ¹⁷²⁹

1) Θέατρο Ελλήνων ομογενών

Κυθήριοι, Ιθακήσιοι και Καστελλοριζιοί ήταν οι πρώτοι μετανάστες που έφθασαν στην Αυστραλία, ενώ ακολούθησαν μετανάστες και από τα υπόλοιπα μέρη της Ελλάδας και τα μεγάλα κέντρα του Ελληνισμού. Μεταξύ του 1896 και 1931, περισσότεροι από 15.000 Έλληνες κατέφυγαν στην Αυστραλία. Οι πρωτοπόροι Έλληνες έποικοι από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα συγκρότησαν τις δικές τους εθνοτικές ομάδες για τη διατήρηση της γλώσσας και του πολιτισμού τους. Δημιούργησαν Συλλόγους και Κοινότητες μέσα στις οποίες έδρασαν και διακρίθηκαν σε όλα τα επίπεδα και τους τομείς της καλλιτεχνικής θεατρικής δημιουργίας. Οι πρωτοπόροι ομογενείς παρουσίασαν σε τακτική βάση σε όλες τις πόλεις της Αυστραλίας θεατρικά έργα σε ποικίλες εκδηλώσεις με τις ερασιτεχνικές ομάδες των ομογενών που είχαν συγκροτήσει, ενώ υπήρχαν και μικρές φωτεινές αναλαμπές με παραστάσεις έργων επαγγελματικών αξιώσεων από τοπικούς και περιοδεύοντες θιάσους.

Εκτός από το οργανωμένο κοινοτικό θέατρο (επαγγελματικό και ερασιτεχνικό) οι πρώτοι ομογενείς έκαναν αισθητή την παρουσία τους στο αυστραλιανό θέατρο και κινηματογράφο, ως ηθοποιοί, σκηνοθέτες, θεατρικοί παραγωγοί και επιχειρηματίες. Ακόμα ανοικοδόμησαν ή ανακαίνισαν θέατρα των οποίων έγιναν ιδιοκτήτες, ή

¹⁷²⁹ <https://neoskosmos.com/en/2018/11/30/news/community/the-first-greek-migrants-who-settled-in-australia-are-the-real-heroes-of-the-diaspora>, (ημ. προσβ. 17-3-2022).

διαχειριστές των θεατρικών επιχειρήσεων, συμβάλλοντας στην ψυχαγωγία του αυστραλιανού λαού, που απολάμβανε στις αρχές του αιώνα τη νέα εμπειρία που προσέφερε ο κινηματογράφος.

Από την άλλη πλευρά, το αυστραλιανό θέατρο μυήθηκε στην αρχαιοελληνική κλασική παράδοση μέσα από πρωτοποριακές πανεπιστημιακές παραστάσεις, περιοδεύουσες τραγωδούς, αλλά και ντόπιους αυστραλιανούς θιάσους που ασχολήθηκαν κυρίως με παραστάσεις έργων του Ευριπίδη.

Οι κοινοτικές περιπέτειες με τους εσωτερικούς διχασμούς και διαιρέσεις που δοκίμασαν ιδιαίτερα οι μεγάλες πόλεις του Σύδνεϋ, της Μελβούρνης, της Βρισβάνης, αλλά και της Αδελαΐδας, ήταν η κύρια αιτία που το κοινοτικό θέατρο δεν εξελίχθηκε ιδιαίτερα, αλλά φυτοζωούσε παραμένοντας στάσιμο με παραστάσεις κυρίως εθνικών έργων της προηγούμενης πεντηκονταετίας.

Οι θεατράνθρωποι Γ. Παΐζης και Δ. Ιωαννίδης προσέφεραν μία αναζωογονητική πνοή σε Σύδνεϋ και Περθ, θέτοντας τις βάσεις του ελληνικού θεάτρου της Αυστραλίας, που μεταπολεμικά εξελίχτηκε δυναμικά. Θεατρικά έργα και κείμενα την προπολεμική περίοδο, υπάρχουν λιγοστά. Παρόλα αυτά αποτελούν ένα σπάνιο δείγμα μεταναστευτικής λογοτεχνίας, καθώς ενέχουν εξαιρετικούς συμβολισμούς.¹⁷³⁰

Σημαντικός ήταν και ο ρόλος του σχολικού θεάτρου την πρώτη περίοδο που τέθηκαν οι βάσεις των ελληνικών κοινοτήτων. Οι δάσκαλοι καθόρισαν την εξέλιξη του Ελληνισμού, με την εκμάθηση της γλώσσας μέσα από τις πρώτες σχολικές παραστάσεις και τα έργα εθνικού και πατριωτικού περιεχομένου που παρουσιάστηκαν. Οι πολύπλοκες διαδικασίες δημιουργίας των πρώτων κοινοτικών σχολείων, η εμπλοκή τους με τις φατρίες των ομογενών που τα υποστήριζαν, ο ρόλος των δασκάλων και ιδίως οι μαθητικές παραστάσεις, καθιστούν το σχολικό θέατρο αυτόνομη περίπτωση που χρήζει ειδικής εξέτασης και παρουσίασης στο μέλλον.

Αντώνιος Λεκατσάς¹⁷³¹

¹⁷³¹ <http://archive.kefalonianmantata.gr/articles/view/5783>, (ημ. προσβ. 5-5-2020).

2) Ερασιτεχνικό (κοινοτικό) θέατρο

Α) Ερασιτεχνικό θέατρο στη Μελβούρνη

Στη Μελβούρνη οι πρώτοι μετανάστες που έφθασαν από το 1829 – 1854, συγκρότησαν την Ελληνική Κοινότητα Μελβούρνης το 1894. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν στη δημιουργία της οι Αλέξανδρος Β. Μανιάκης, Αντώνιος Λεκατσάς και Γρηγόριος Π. Ματορίκος. Με τη σκληρή εργασία τους κέρδισαν σταδιακά την αναγνώριση από το αυστραλιανό κατεστημένο, ενώ ο Αντώνιος Λεκατσάς που διετέλεσε και Πρόεδρος της Ελλάδας, υπήρξε μία πατρική φυσιογνωμία για τον Ελληνισμό της Αυστραλίας και ιδίως της Μελβούρνης.

Η πρώτη συσσωμάτωση που δημιουργήθηκε στη Μελβούρνη ήταν το 1912, η Ελληνική Εταιρεία, (“Greek Society”). Ακολούθησαν το 1916 ο Σύλλογος «Ορφεύς» και ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Γυναικών Μελβούρνης, το 1924 η «Καστελλοριζιακή Αδελφότητα», το 1931 η Αδελφότητα «Αλέξανδρος ο Μέγας», το 1932 η Αδελφότητα των Κυπρίων «Ζήνων» και των Μικρασιατών ο «Φάρος της Ερυθραίας».

Το 1917 παρουσιάστηκε το πρώτο θεατρικό έργο που γράφτηκε στην Αυστραλία, το κωμειδύλλιο *ο Αδιάκριτος μουσαφίρης* του γιατρού Κ. Κυριαζόπουλου, από τον Σύνδεσμο Ελληνίδων Γυναικών Μελβούρνης.

Αρκετές θεατρικές παραστάσεις δόθηκαν και στη θεατρική σκηνή του Συλλόγου «Ορφεύς», ο οποίος διατηρούσε και δική του ερασιτεχνική ομάδα. Παρουσιάστηκαν τα έργα: *Οι δύο λοχίαί* του Baudoïn d’ Aubigny το 1923, *Θυμιούλα η Γαλαξειδιώτισσα* του Πανάγου Μελισσιώτη το 1924, *Εσμέ* του Σπ. Περεσιάδη και *Ο βασιλεύς της Ρέγγας* του Αλεξ. Πίστη το 1927. Ακολούθησαν *Το κοκκαλάκι της νυχτερίδας* και το *Ενοικιάζεται* του Νικόλαου Λάσκαρη το 1929, *η Σκλάβα* και η *Γκόλφω* του Σπ. Περεσιάδη και η *Αντιπεθερινή* του Ν. Λάσκαρη το 1930. Η *Γκόλφω* επαναλήφθηκε το 1931, μαζί την κωμωδία *Ο πνευματισμός* του Νικ. Λάσκαρη. Την ίδια χρονιά παρουσιάστηκε και η τραγωδία, *Για την τιμήν* του Χ. Χρηστοβασίλη από τον Δ. Μαυροειδή. Το 1933 παρουσιάστηκαν *Η καραντίνα* κωμωδία του Νικ. Λάσκαρη και *Το Φιόρο του Λεβάντε*, του Γρηγόριου Ξενοπούλου. Το 1934 παρουσιάστηκε το δραματικό έργο *Μαρία η Πενταγιώτισσα* του Παύλου Νιρβάνα υπέρ της οικογενείας του δάσκαλου Δημ. Μαυροειδή, που βρήκε τραγικό θάνατο από ατύχημα. Το 1935 παίχτηκε *Η τύχη του κουραμπιέ*, μονόπρακτη κωμωδία του ομογενούς Αδάμ Ταυλαρίδη, στο θέατρο “Garrick”, που ενοικίαζε και εκμεταλλευόταν ο ομογενής επιχειρηματίας Θεόδωρος Πολίτης, ενώ το 1936 παρουσιάστηκε το θεατρικό έργο *Ζητείται υπηρέτης*, του Χ. Άννινου. Το 1938, ο Σύλλογος «Ορφεύς» παρουσίασε το δραματικό ειδύλλιο, *Ο Αγαπητικός της Βοσκοπούλας* του Δημ. Κορομηλά στο θέατρο “Imperial” της πόλεως, Μελβούρνης.

Την 25^η Μαρτίου 1929 το Σώμα Ελλήνων Προσκόπων Αυστραλίας παρουσίασε το εθνικό έργο *Αθανάσιος Διάκος*, του Λέοντος Μελά στην αίθουσα “Kings Hall”, Hunter str.

Η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα παρουσίασε το 1927 τον *Πολιτικό ανεμόμυλο* του Edmond Gondinet σε διασκευή Νικ. Λάσκαρη και το *Υποβρύχιο* του Κ. Ρωμανού,

στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς». Επίσης παρουσίασε το 1932 το τρίπρακτο εθνικό δράμα *Μόρφω* του Σπυρίδωνα Περεσιάδη και το 1936 το έργο *η Ανάστασις του Λαζάρου* (έργο ανωνύμου από χειρόγραφο), στην ίδια αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς».

Το 1929 ομάδα Νοτιομακεδόνων ερασιτεχνών παρουσίασε τα θεατρικά έργα: το πεντάπρακτο δραματικό ειδύλλιο, *η Γκόλφω* του Σπυρ. Περεσιάδη και τη μονόπρακτη κωμωδία *ο Πνευματισμός* του Νικ. Λάσκαρη, στην αίθουσα του Συλλόγου «Ορφεύς». Το 1934 η Μακεδονική Αδελφότητα «Μέγας Αλέξανδρος» παρουσίασε την τραγωδία *Εσμέ η Τουρκοπούλα* του Σπυρ. Περεσιάδη, το 1935 την τρίπρακτη κωμωδία *ο Αγαθόπουλος ο Ξηροχωρίτης* διασκευή του Παντελή Σούτσα και το 1936 την *Γκόλφω* του Σπ. Περεσιάδη, επίσης στη σκηνή της αίθουσας του Συλλόγου «Ορφεύς».

Το 1935 η Κυπριακή Αδελφότητα ανέλαβε την παρουσίαση των έργων *Η κόμισσα ζητιάνα* και *Οι επιστήμονες* της Κυπρίας συγγραφέως Ιουλίας Περισιτιάνη στο “Imperial Theatre”, Rusel str.

Το 1939 παρουσιάστηκε η *Στέλλα Βιολάντη* του Γρ. Ξενόπουλου στην αίθουσα “Kevin Hall” Μελβούρνης, από τη Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας». Το 1939 δόθηκαν και τρεις παραστάσεις με το έργο *Πειρασμός* του Γρηγ. Ξενόπουλου, στο “Imperial Theatre”, (172 Russel str.). Το ίδιο έτος, η Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας» παρουσίασε και τα έργα *Ο βασιλεύς της ρέγγας* και *θα Αυτοχειριαστώ* του Αλεξ. Πίστη, σε συνεργασία με τον κουκλοπαίκτη Λεωνίδα Φωτεινό.

Β) Ερασιτεχνικό θέατρο στο Σύδνεϋ

Παρότι οι πρώτες αφίξεις στο Σύδνεϋ χρονολογούνταν από το έτος 1814, οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες που διασκορπίστηκαν στην αχανή περιφέρεια της ΝΝΟ, εξασκώντας διάφορα επαγγέλματα και επιβιώνοντας κυρίως ως καταστηματάρχες, χρειάστηκαν περισσότερο από 100 χρόνια για να εδραιώσουν τη θέση τους και να καθιερωθούν σαν μία αξιόλογη πολιτισμική ομάδα. Το 1923 ήταν μία καλή χρονιά για τον Ελληνισμό καθώς όπως ανέφερε σχετικό άρθρο του εγχώριου τύπου, οι Έλληνες ομογενείς βρίσκονταν ψηλά σε κάθε τομέα, επιστημονικό, εμπορικό και επιχειρηματικό, ενώ κατονόμαζε ως επιτυχημένους διάφορους επιχειρηματίες στο Σύδνεϋ, όπως τους Αντώνιο Λούκα (Λεκατσά), Ι. Κομίνο, Ε. Ανδρόνικο, Δ. Ζαλοκώστα, Ν. Μαρινάκη, Β. Βραχνά, Π. Παξινό και άλλους.

Στο Σύδνεϋ η Ελληνική Κοινότητα ιδρύθηκε από το 1898, ενώ ακολούθησαν η Ένωση Κυθηρίων (1922), των Καστελλοριζίων (1924) και των Πελοποννησίων ο «Χελμός» (1925). Το 1933 ιδρύθηκαν η Κυπριακή Αδελφότητα, η αριστεριστική οργάνωση «Πλάτων», η Αδελφότητα Ιθακησίων το 1935 και ο «Άτλας» το 1939. Η νεανική οργάνωση “ΡΟΤΝΑΣ” και το «Βυζάντιο» (αποτελούμενο από Μικρασιάτες), σχηματίστηκαν το 1932 – 1933, αλλά αμέσως μετά διαλύθηκαν.

Από το έτος 1912 η Ελληνική Κοινότητα του Σύδνεϋ συντηρούσε ελληνικό σχολείο, όπου την ίδια χρονιά διοργανώθηκε σχολική γιορτή και παίχτηκε η *Λύρα του Γερονικόλα* του Δημ. Κόκκου, που θεωρείται και η πρώτη παράσταση των Ελλήνων.

Χοροεσπερίδα Καστελλοριζίων, Σύδνεϋ 1915 ¹⁷³²

Οι πρώτοι Έλληνες του Σύδνεϋ ίδρυσαν το 1915 μία μικρή εφήμερη ένωση, τη “Greek Music Lover Society” και ξεκίνησαν τις καλλιτεχνικές τους εκδηλώσεις.

Το 1927 το Ταμείο της Ελληνικής Κοινότητας Σύδνεϋ διοργάνωσε συναυλία στην αίθουσα “Kings Hall”, όπου δόθηκαν δύο μικρές θεατρικές παραστάσεις. Το 1928 πραγματοποιήθηκε εσπερίδα από την Επιτροπή Κυριών του Κοινοτικού Ταμείου στην ίδια αίθουσα “Kings Hall”, όπου παρουσιάστηκε και το θεατρικό έργο, *Η Δημοπρασία* του Τεύκρου Ανθία.

Το 1925 τα μέλη της Πανελληνίου Ενώσεως παρουσίασαν τα θεατρικά έργα *Dream faces* και *Anticipation* στο “st. James Hall”. Συμμετείχαν οι Γ. Παϊζης και Αλ. Γρίβας, καθώς και η Ι. Περιβολάρη.

Το 1933 η Πανελλήνιος Ομοσπονδία Νέων Αυστραλίας διοργάνωσε πρωτοχρονιάτικη εορτή με πλούσιο πρόγραμμα με χορούς και παρουσίαση κωμικών μονολόγων, τη *Θρηνωδία Καραμανλή*, την *Τρίχα*, του Ιωάννη Δεληκατερίνη και *Το γκαρσόνι*.

Το 1936 ο Γ. Παϊζης ίδρυσε τον Μητροπολιτικό Ερασιτεχνικό Θεατρικό Όμιλο Αγ. Σοφίας που στη σκηνή της σχολικής αίθουσας της Αγίας Σοφίας παρουσίασε τα έργα: *Ζητείται υπηρέτης*, του Χ. Άννινου, *Mr and Mrs Smith are dressing*, *Μις Έβανς* (κωμωδίες), καθώς και το δράμα *The brass door knob*. Στη δεύτερη παράστασή του ο Όμιλος παρουσίασε τα έργα: *Αλλού κτυπά το νερό*, κωμωδία σε τρεις πράξεις των Νικ. Λάσκαρη και Βασιλ. Κολοκοτρώνη, *Ask no Question*, αγγλική κωμωδία της Gwen Meredith, *Στα στραβά*, μονόπρακτη κωμωδία των Νικ. Λάσκαρη και Δημ. Αγέλαστου.

Στις αρχές του 1939 η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα παρουσίασε το έργο *Στέλλα Βιολάντη* του Γρ. Ξενόπουλου στην αίθουσα του “Maccabean Hall”. Στην

¹⁷³² <https://www.greece-is.com/migrants-transnational-citizens>, (ημ. προσβ. 4-4-2021).

επανάληψη του έργου παρουσιάστηκε και το έργο *Ζητείται υπηρέτης* του Χαρ. Άννινου. Το ίδιο έτος 1939 ο Καλλιτεχνικός Σύνδεσμος της πόλεως Σύδνεϋ, παρουσίασε τον *Πειρασμό* του Γρ. Ξενόπουλου, υπό την καλλιτεχνική δ/ση του Κ. Λαζαρίδη, με το ίδιο θεατρικό σχήμα που παρουσίασε τη *Στέλλα Βιολάντη*.

Γ) Θεατρικές παραστάσεις στη Βρισβάνη (Queensland)

Μικρός αριθμός πρωτοπόρων εποίκων είχε αφιχθεί στο Queensland έως το 1880. Αργότερα, Δωκεκανήσιοι και Τσιριγιώτες κατέφθασαν σε μεγάλους αριθμούς, όπως και πρόσφυγες μετά τη μικρασιατική καταστροφή από διάφορες περιοχές της Μικράς Ασίας. Η ελληνική παροικία στη Βρισβάνη οργανώθηκε κοινοτικά γύρω στα 1920, ενώ η καλλιτεχνική ζωή και άνθιση του θεάτρου ξεκίνησε εκείνη την εποχή.

Από το 1913 λειτούργησε η πρώτη ελληνική συσσωμάτωση στο Queensland με την επωνυμία «Ελληνικός Σύνδεσμος» (“Queensland Hellenic Association”), που λειτουργούσε στη θέση της Κοινότητας, καθώς Ελληνική Κοινότητα δεν είχε ακόμα ιδρυθεί. Ο «Ελληνικός Σύνδεσμος» ξεκίνησε τη θεατρική ζωή στην πόλη της Βρισβάνης. Αρκετά πατριωτικά κοντσέρτα δόθηκαν και δραματικά εθνικά έργα παίχτηκαν, όπως *Η Γκόλφω* του Σπ. Περεσιάδη, ο *Υψηλάντης* του Σπ. Βασιλειάδη, καθώς και αποσπάσματα θεατρικών έργων του Shakespeare.

Η Ελληνική Δραματική Εταιρεία έδρασε στα πλαίσια της υπό σύσταση Ελληνικής Κοινότητας Βρισβάνης το 1921 και παρουσίασε το έργο *Εσμέ* του Σπυρ. Περεσιάδη. Την ίδια χρονιά παρουσίασε το έργο *Η Γκόλφω* του Σπυρ. Περεσιάδη, στην αίθουσα του “Hellenic Club” στη Charlotte str., παράσταση που επαναλήφθηκε και το έτος 1923 από τους ίδιους συντελεστές, αλλά με διαφορετική διανομή ρόλων.

Στην Ελληνική Κοινότητα Βρισβάνης εντοπίζονται οι εξής θεατρικές παραστάσεις: Το 1930 *Η θανάτωση του Αλή Πασά* του Δημητρίου Βουγά, το 1931 η *Βαβυλωνία* του Δημ. Βυζάντιου, το 1932 η κωμωδία *Δεν έχει τα προσόντα* του Γ. Σουρή και το θεατρικό έργο η *Επιστράτευσις*. Το 1933 παρουσιάστηκε το εθνικό δράμα *Αθανάσιος Διάκος* του Λέοντος Μελά. Το Μάρτιο και Μάιο του 1934 στο “Hellenic House” παρουσιάστηκε το θεατρικό έργο *Εσμέ η Τουρκοπούλα* του Σπ. Περεσιάδη. Τον Αύγουστο του 1934 δόθηκε η παράσταση *Αθανάσιος Διάκος* του Λ. Μελά, από τα μέλη της κοινότητας που είχαν συστήσει την εκκλησιαστική χορωδία του Αγ. Γεωργίου. Το 1935 ομάδα ερασιτεχνών της Ελληνικής Κοινότητας παρουσίασε το πατριωτικό δραματικό έργο *Μάρτυρες κι εκδικηταί* του Ηλία Τζανετή. Στις 2 Μαΐου 1939 στην αίθουσα “School of Arts”, στο West End, δόθηκε θεατρική παράσταση από την Κοινότητα Βρισβάνης και περιχώρων με το έργο: *Εσμέ η Τουρκοπούλα* του Σπ. Περεσιάδη.

Το 1933 στην αίθουσα της Ελληνικής Λέσχης, κατά την πρώτη του χοροεσπερίδα ο Ελληνικός Μουσικός Σύλλογος ο «Αρίων» παρουσίασε μία κωμωδία. Επίσης, τον Ιούλιο 1933 πραγματοποίησε εκδήλωση στην οποία παρουσιάστηκε ένα θεατρικό έργο. Το 1934 παρουσιάστηκε από τον Σύλλογο ο «Αρίων» το θεατρικό έργο *Επιδημία* του Γ. Σουρή και το εθνικό δράμα *Αθανάσιος Διάκος* του Λέοντος Μελά.

Το 1933 η ερασιτεχνική ομάδα του Συλλόγου «Απόλλων» παρουσίασε στην κοινοτική λέσχη (“Hellenic House”) την κωμωδία *Καναρίνι* του Ανδρέα Νικολάρα και

το πατριωτικό δράμα *Αθανάσιος Διάκος* του Λέοντος Μελά. Την ίδια χρονιά παίχτηκε *Η Γκόλφω* του Σπ. Περεισιάδη.

Το 1936 η Κυπριακή Αδελφότητα Βρισβάνης παρουσίασε το θεατρικό έργο *Επιστροφή του Ασώτου*, τρίπρακτο δράμα, αγνώστου συγγραφέα, σε σκηνοθεσία Ευστράτιου Χριστοφίδη, στην κοινοτική λέσχη (“Hellenic House”).

Δ) Παραστάσεις στο Ιννισφαίηλ (Queensland)

Στις 20 Αυγούστου 1939 η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα στην αίθουσα του “Blue Bird Café”, παρουσίασε δύο θεατρικά έργα: *Ο Μανάβης και η δούλα* και ο *Κος Κοντόφαρδος*, κωμωδίες. Το 1940 στην αίθουσα του Blue Bird Café, διοργανώθηκε χοροεσπερίδα, για τον εορτασμό της εκκλησίας της Ελληνικής Κοινότητας (Κοίμηση Θεοτόκου), στην οποία παίχτηκαν οι κωμωδίες: *Η περίφημη λαθρέμπορος*, *Η μαγική θύρα* και *Το παράπονο του μεθυσμένου*. Στις 21 Μαΐου 1939 στην αίθουσα του καταστήματος αφών Κυπριώτη (“Blue Bird Café”), στη χοροεσπερίδα της Καστελλοριζιακής Αδελφότητας Βορείου Κουηνσλάδης, παρουσιάστηκαν τα έργα: *Η δίκη ενός παραγοποιού*, κωμωδία και *Ο Μάγκας, ο ναύτης του Αιγαίου*, έργα του Δ. Πεγκλή. Επίσης, στις 21 Μαΐου 1940 στην ίδια αίθουσα η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα διοργάνωσε εκδήλωση όπου παρουσιάστηκαν οι κωμωδίες: *Ο Ιατρός*, *ο Φωτογράφος* και *Το φάντασμα*.

Ε) Παραστάσεις στο Μακαίη (Queensland)

Η 25^η Μαρτίου 1939 στην αίθουσα του café των αφών Ζαγλανίκη (“Zagla’s café”) παρουσιάστηκαν τα θεατρικά έργα: *Καυγάζ πενθεράς και γαμβρού* κωμωδία, *Οι έρωτες ενός γέροντος*, κωμωδία του Νικολάου Καρά.

Ζ) Ερασιτεχνικό θέατρο στην Αδελαΐδα και Νότια Αυστραλία

Από τις αρχές του 1920 η Νότιος Αυστραλία παρουσίασε ζωηρή οικονομική άνθηση εξαιτίας της δημιουργίας τεχνικών υποδομών, όπως σιδηροδρομικών γραμμών. Ανάμεσά τους προσελκύνθηκε ο νεαρός Έλληνας μετανάστης Γεώργιος Τραμουντάνας ή Βόρδος, που έγινε ο πρώτος οικιστής ελληνικής καταγωγής στη Νότια Αυστραλία το 1842. Περίπου πενήντα Έλληνες είχαν εγκατασταθεί στη Ν. Αυστραλία στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες αναζητούσαν κάθε είδους εργασία, ως εργάτες ή ναυτικοί στο Port Adelaide και προέρχονταν κυρίως από τα νησιά της Ιθάκης και του Καστελλόριζου. Ζούσαν γύρω στο 1924 σε μικρά σπιτάκια στο δυτικό τμήμα της πόλης. Τα καφενεία ήταν σημεία αναφοράς για τους πρώτους Έλληνες μετανάστες, όπου στις αίθουσες τους παρουσιάστηκαν αρκετά θεατρικά έργα.

Τον Μάρτιο 1923 δόθηκε ένα κοντσέρτο στην αίθουσα της Πανελληνίας Ένωσης (Hellenic Association), όπου παρουσιάστηκε ένα μονόπρακτο δράμα, κωμωδία και άλλα τραγούδια. Το 1925 στην αίθουσα της Πανελληνίου Ενώσεως, δόθηκε επίσης ένα κοντσέρτο για τη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ του νοσοκομείου της Αδελαΐδας και οι ερασιτέχνες ηθοποιοί της παροικίας παρουσίασαν ένα μονόπρακτο δράμα, μία κωμωδία και μουσικά άσματα.

Την περίοδο του 1930 μνημονεύονται από την Κοινότητα Αδελαΐδας οι εξής παραστάσεις:

Στις 30 Μαρτίου 1930 εορτάσθηκε η 100ετηρίδα της εθνικής επετείου, στην αίθουσα του καταστήματος του Προδρόμου Κωνσταντίνου (“Melville café”), Grote str., όπου παρουσιάστηκαν ποιήματα, εθνικά άσματα και διάφορες κωμωδίες. Το 1932 παρουσιάστηκαν από την ερασιτεχνική ομάδα των καλλιτεχνών της Αδελαΐδας δύο μονόπρακτα εγχώριας παραγωγής, *Μία γυναίκα στους στρατώνες*, (κωμωδία) και *Ο τρελός χαρτοπαίκτης της ξενιτειάς* (δράμα). Τον Μάρτιο του 1933 στο “Osborne Hall” της πόλεως, πραγματοποιήθηκαν εορτασμοί για την Εθνική Παλιγγενεσία και παρουσιάστηκε η κωμωδία οι *Δεκανείς*.

Το 1936 η δασκάλα του κοινοτικού σχολείου Αδελαΐδας διοργάνωσε εσπερίδα, όπου παίχτηκε η κωμωδία *Οι εθελοντές*. Το 1937 στο κατάστημα του Κωνσταντίνου Προδρόμου μετά από το πρόγραμμα μαθητικού εορτασμού, παίχτηκε η κωμωδία *Ο γραμματικός*.

Στις 30 Μαρτίου 1930 στην αίθουσα του καταστήματος του Προδρόμου Κωνσταντίνου, Grote str., η επιτροπή του Συλλόγου «Απόλλων» πραγματοποίησε εσπερίδα, όπου παίχθηκαν και διάφορες κωμωδίες.

Το 1931 στο “Panellinion Club”, 122 Hindley str., η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα, ανέβασε μία θεατρική παράσταση υπέρ της Ελληνικής Κοινότητας, με τα έργα *Το κορίτσι της ταβέρνας* και το *Καναρίνι*, δίπρακτη κωμωδία του Ανδρέα Νικολάρα.

Το 1933 η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα «ο Μεγιστεύς» εόρτασε στο “Panellinion club” στην οδό Hindley την 4^η επέτειο της ιδρύσεως της και παίχτηκε η *Προσφυγοπούλα* και η κωμωδία *ο Υπηρέτης του Κόμητος*, από τους νέους καλλιτέχνες της πόλεως.

Το 1938 στο “Marmarinos Hall”, Grote str., ο Σύλλογος Γυναικών Αδελαΐδας διοργάνωσε εκδήλωση ποικίλου περιεχομένου, όπου συμμετείχαν σε διαγωνισμό “Penny a Prick” (διαγωνισμός περισυλλογής πεννών) τα παιδιά της παροικίας.

Το 1939 ο Αθλητικός Σύλλογος Νέων παρουσίασε στην αίθουσα “Claridge Theatre”, Gauler Place, τις κωμωδίες: *Ο Μπιμπίκος Κατσαρομάλλης*, *Ο βασιλεύς της ρέγγας* του Γ. Τσοκόπουλου και οι *Απαρηγόρητοι χήροι* του E. Cluck.

Η) Ερασιτεχνικό θέατρο στην Κοινότητα στο Port Pirie

Η πρώτη ελληνική άφιξη στο Port Pirie στην περιοχή Warrick, του Έλληνα Peter (όνομα αγγλοποιημένο) από την Καλαμάτα, καταγράφηκε το 1880. Οι Έλληνες στο Port Pirie κατάγονταν από την Ιθάκη, το Καστελλόριζο και τα Δωδεκάνησα. Έως το 1930, ο ελληνικός πληθυσμός στο Port Pirie σταθεροποιήθηκε περίπου στους 250 εποίκους. Εκτός από ορισμένους που εργάζονταν στα χυτήρια, οι περισσότεροι Έλληνες είχαν δικά τους καταστήματα και μικρές επιχειρήσεις.

Παράλληλα με την ίδρυση της Ελληνικής Κοινότητας και τη λειτουργία του σχολείου, στις 24 Μαρτίου 1935 στην αίθουσα του “Parish Hall”, συνδιοργανώθηκε εκδήλωση από την Κοινοτική Επιτροπή και τον δάσκαλο Όμηρο Πυκνή, όπου παίχτηκε η κωμωδία *Γάμος και Κηδεία*.

Το 1939 στην αίθουσα του “Parish Hall” δόθηκε από ερασιτέχνες της παροικίας, θεατρική παράσταση με μεγάλη επιτυχία, όπου παρουσιάστηκαν οι κωμωδίες: *Γαμβρός με δανεική νύφη* και *Το μονό κρεββάτι*.

Θ) Ερασιτεχνικό θέατρο στο Περθ και τη Δυτική Αυστραλία

Η εποίκηση των Ελλήνων στη Δυτική Αυστραλία ξεκίνησε το 1829 από κατοίκους της Βικτώριας, που εγκαταστάθηκαν σποραδικά στην περιοχή εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Το 1890 έφθασε στο Περθ ο Καστελλορίζιος Αθανάσιος Αυγουστής μετά από μία περιπετειώδη πορεία, ο οποίος αποτέλεσε τον συνδετικό κρίκο για τη μετανάστευση πολλών συμπατριωτών του. Το 1913 ο Αθ. Αυγουστής σχημάτισε την Καστελλοριζιακή Ένωση, ενώ το 1918 δημιουργήθηκε η Ελληνική Ένωση Δυτικής Αυστραλίας. Το 1922 η Καστελλοριζιακή Ένωση ανέλαβε την πρωτοβουλία αγοράς γης για την ανέγερση Ορθόδοξης Εκκλησίας, αλλά τελικά κατασκευάστηκε μία αίθουσα που θα χρησιμοποιείτο και ως χώρος εκκλησιαστικών συναθροίσεων. Η ελληνική αίθουσα, “Greek Hall”, έγινε ο τόπος συναντήσεων των πρώτων ομογενών του Περθ. Συγκροτήθηκε μία καλλιτεχνική ομάδα από τους: Βλάσιο Ζαναΐλη, Βασίλη Κουτσούκο, (ή Basil Konstance), Άννα Περιβολάρη, Ιωάννη Μιχαηλίδη, Ιωάννη Αριστοτέλους, Δημήτριο Ιωαννίδη και Στέλιο Σαλίγκαρο. Οι δύο τελευταίοι συνέβαλαν στην εξύψωση του κύρους της ελληνικής παροικίας και στην αναγνώριση της από τους καλλιτεχνικούς κύκλους των Αυστραλών του Περθ. Το 1937 ολοκληρώθηκε η ανέγερση της εκκλησίας και ο Βλάσιος Ζαναΐλης ανέλαβε να την αγιογραφήσει.

Στο Περθ πραγματοποιήθηκαν από την Κοινότητα οι ακόλουθες εσπερίδες: Το 1928 στην κοινοτική αίθουσα το έργο *Ανεμοχάψιμο*, κωμωδία. Το 1931 στην αίθουσα του “Hibernian Hall” παρουσιάστηκε από τον Φιλοτεχνικό Όμιλο η τρίπρακτη οπερέτα ο *Λεμπλεμιτζής Χορχόρ Αγάς*, σε διασκευή του Δημήτριου Ιωαννίδη. Το 1933 πραγματοποιήθηκε στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” χοροεσπερίδα από τον Ερασιτεχνικό Σύλλογο της παροικίας, με την ευγενική σύμπραξη του καλλιτέχνη Ιωάννου Μιχαηλίδη, όπου παίχτηκαν οι κωμωδίες: *Ο Βαρώνος Μαστερχάουζεν και ο υπηρέτης του*, ο *Ναστραδίν Χότζας και ο Παπά Λαυρέντιος*. Τον Αύγουστο του 1934 πραγματοποιήθηκε εσπερίδα στην κοινοτική αίθουσα, όπου παρουσιάστηκε το έργο *Παριζιάνικο Καμπαρέ*, του Δημ. Ιωαννίδη. Επίσης παίχτηκε από τους ερασιτέχνες η κωμωδία του Γ. Σουρή, *Δεν έχει τα προσόντα*. Το 1934 στην κοινοτική αίθουσα παίχτηκε το έργο *Βενέτικη Νύχτα* του Δημ. Ιωαννίδη, καθώς το μονόπρακτο κωμικό έργο *Ο Βασιλεύς της ρέγγας* του Γ. Τσοκόπουλου. Τον Ιούνιο 1935 στην κοινοτική αίθουσα παρουσιάστηκαν το θεατρικό έργο *Εις τον σταθμόν* του Δημ. Ιωαννίδη και η μονόπρακτη κωμωδία *Ο Πνευματισμός* του Ν. Λάσκαρη. Τον Αύγουστο του 1935 στην ίδια αίθουσα παίχτηκαν το *Ιαπωνικόν τειοπωλείον* (διασκευή του Δημ. Ιωαννίδη) και η τρίπρακτη κωμωδία *Αλλού χτυπάει το νερό* του Νικ. Λάσκαρη. Το 1936 ανάμεσα σε ένα ποικίλο πρόγραμμα οι ομογενείς παρακολούθησαν τη διασκευή του Δ. Ιωαννίδη, την κωμωδία *Η Ελενίτσα της οδού Προδρόμου*. Στις 21 Μαΐου 1939 δόθηκε στο “Greek Hall” κοινοτική χοροεσπερίδα όπου παίχτηκε η κωμωδία, η *Ανάστασις του Λαζάρου*. Το 1938 στο “Greek Hall” πραγματοποιήθηκε εσπερίδα και μεταξύ άλλων παρουσιάστηκε η μονόπρακτη κωμωδία *Στα Στραβά* του Νικ. Λάσκαρη. Στις 13 Νοεμβρίου 1938 στην κοινοτική αίθουσα “Greek Hall” δόθηκε μεγάλη θεατρική παράσταση με το έργο *Αυστραλομάνια*, επιθεώρηση του Δ. Ιωαννίδη.

Ο Δημ. Ιωαννίδης το 1936 ίδρυσε τον Μουσικό Σύλλογο του «Ορφέα». Αποτελείτο από τους νέους της παρούσας, στους οποίους ο ίδιος δίδασκε μουσική. Εκτός από την ορχήστρα του «Ορφέα» υπήρχε και ένα δραματικό παράρτημα που οι ερασιτέχνες λάμβαναν μέρος στα έργα που ανέβαζε ο Δημ. Ιωαννίδης.

Τον Ιούνιο του 1939 παρουσιάστηκε το έργο ο *Νεοφερμένος στην Αυστραλία*, πρωτότυπη αγγλοελληνική οπερέτα, των Δημ. Ιωαννίδη και Στέλιου Σαλίγκαρου. Στις 3 Αυγούστου 1940, η Ελληνική Δραματική Εταιρεία του «Ορφέα» παρουσίασε στην κοινοτική αίθουσα του Περθ, το τρίπρακτο δράμα, *Η Φώτω η Σουλιωτοπούλα* και τη μονόπρακτη επιθεώρηση *Ο θεός από την Αυστραλία*, έργα του Δημ. Ιωαννίδη.

Τον Οκτώβριο του 1936, η Ένωση Γυναικών παρουσίασε σε εσπερίδα τα μονόπρακτα έργα: την οπερέτα του Σακελλαρίδη *Το μάθημα της γαλλικής* και την κωμωδία του Γρ. Ξενοπούλου, *Το φόρεμα της κυρίας*. Ακολούθησε η κωμωδία *το Κέηκ*.

Τον Αύγουστο του 1939, σε εσπερίδα υπέρ του ελληνικού σχολείου από την Καστελλοριαζιακή Αδελφότητα, παρουσιάστηκε στη σκηνή η μονόπρακτη κωμωδία *το Κοκκαλάκι της νυχτερίδας* του Νικ. Λάσκαρη.

Στις 12 Μαΐου 1940 ο Ελληνομακεδονικός Σύλλογος του Περθ παρουσίασε δύο θεατρικά έργα σε μεγάλη εσπερίδα: *Η Σκλάββα*, μονόπρακτο δράμα, της ηρωϊκής εποχής της Επανάστασης του 1821 και *Ο Ανανίας στην Αυστραλία*, επιθεώρηση, έργα του Δημ. Ιωαννίδη.

Έλληνες στο Περθ, 1915 ¹⁷³³
[*Sunday Times*, 10 Οκτωβρίου 1915]

¹⁷³³ Επιφανείς Έλληνες του Περθ συμμετείχαν σε καρναβαλικά δρώμενα παλαιών ποδοσφαιριστών που έλαβαν χώρα στην πόλη του Περθ το 1915. Παρέλασαν με πλήρη στρατιωτικό εξοπλισμό και η ομάδα τους αποτελείτο από τους: Δημήτριο Μυλωνά, Τζέιμς Φερμάνις, Γεώργιο Ζυμπούλη, Εμ. Καλάφ, Α. Μηλίδη, Μικ Πόλ και Τζέιμς Καλαφάτης (*Sunday Times*, 10 Οκτωβρίου 1915). Ο Δημήτριος Μυλωνάς είχε ανοικοδομήσει το “Joy Ark Theatre” στη Victoria (βλ. σσ. 95 – 96 του παρόντος).

3) Συμπεράσματα παραστάσεων έργων ερασιτεχνικού (κοινοτικού θεάτρου)

Η παραστασιολογία των θεατρικών έργων στις μεγάλες πόλεις της Αυστραλίας (Μελβούρνη, Σύδνεϋ, Βρισβάνη, Αδελαΐδα και τα περίχωρά της, Περθ) ανατρέπει την αντίληψη που επικρατούσε για την πτωχή και αποσπασματική σκηνική παρουσίαση θεατρικών έργων, κατά την προπολεμική περίοδο.

Το διάστημα 1917 – 1939 η Μελβούρνη κατείχε τα πρωτεία στη θεατρική ζωή, με παραστάσεις ηθογραφικών έργων και κωμειδυλίων, τα οποία παρουσιάστηκαν στην πλειονότητά τους από τον Πανελλήνιο Σύλλογο «Ορφεύς», ο οποίος διέθετε δική του αίθουσα με σκηνή που φιλοξενούσε επίσης παραστάσεις άλλων Συλλόγων και Σωματείων. Συνολικά, δόθηκαν τριάντα εννέα (39) παραστάσεις θεατρικών έργων, σε είκοσι επτά (27) θεατρικές διοργανώσεις. Από αυτές ένδεκα (11) θεατρικές εκδηλώσεις διοργάνωσε η Ερασιτεχνική Ομάδα του Συλλόγου «Ορφέως», από τρεις (3) παρουσίασαν αντίστοιχα η Μακεδονική Αδελφότητα, η Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας», ο Σύλλογος Καστελλοριζίων. Σε δύο (2) εκδηλώσεις ανέλαβε τη διοργάνωση ο Σύνδεσμος Γυναικών Μελβούρνης, σε μία (1) το Σώμα Ελλήνων Προσκόπων και η Κυπριακή Αδελφότητα, ενώ δύο (2) θεατρικές εκδηλώσεις δόθηκαν από κοινού από όλους τους Συλλόγους της Μελβούρνης που συνεργάστηκαν μεταξύ τους. Η Ελληνική Κοινότητα Μελβούρνης και Σύδνεϋ ήταν σχεδόν απύσες στις θεατρικές διοργανώσεις ενηλίκων, ενώ παρουσίασαν αξιόλογα θεατρικά έργα με τους μαθητές των σχολείων τους.

Το διάστημα 1925 – 1939 στο Σύδνεϋ παρουσιάστηκαν είκοσι ένα (21) θεατρικά έργα ερασιτεχνικού χαρακτήρα, τα οποία ανεβάστηκαν σε δέκα (10) διοργανώσεις τοπικών φορέων. Κανένας τοπικός ή θεατρικός φορέας δεν επιμελήθηκε πάνω από δύο φορές θεατρική εκδήλωση, εκτός από την Καστελλοριζιακή Αδελφότητα, η οποία ανέλαβε τρεις (3) διοργανώσεις. Το Φιλανθρωπικό Ταμείο της Κοινότητας Σύδνεϋ ανέλαβε δύο (2) φορές διοργάνωση παραστάσεων, το ίδιο ο Μητροπολιτικός Ερασιτεχνικός Όμιλος της Αγ. Σοφίας, ενώ από μία (1) θεατρική εκδήλωση ανέλαβαν να παρουσιάσουν η Πανελλήνια Ένωση, η Πανελλήνια Ομοσπονδία Νέων και ο Καλλιτεχνικός Σύνδεσμος Σύδνεϋ. Ο λόγος για τον οποίο η θεατρική ζωή στο Σύδνεϋ παρουσιάζεται περιορισμένη, οφείλεται στην απόπειρα δημιουργίας μόνιμου θεατρικού οργανισμού επαγγελματικού επιπέδου, αλλά και στην ενασχόληση του Γ. Παΐζη με το αυστραλιανό θέατρο.

Το διάστημα 1921 – 1939 στη Βρισβάνη δόθηκαν είκοσι τρεις (23) θεατρικές παραστάσεις, σε ισάριθμες θεατρικές διοργανώσεις. Από αυτές τις δέκα (10) διοργανώσεις είχε αναλάβει η Ελληνική Κοινότητα Βρισβάνης, από τέσσερις (4) ο Σύλλογος «Αρίων» και η Ελληνική Δραματική Εταιρεία, τρεις (3) ο «Απόλλων», από μία (1) ο Ελληνικός Σύνδεσμος και η Κυπριακή Αδελφότητα.

Την περίοδο 1939 – 1940 στο Ιννισφαϊήλ δόθηκαν ένδεκα (11) θεατρικές παραστάσεις, σε πέντε (5) εκδηλώσεις με θεατρικό περιεχόμενο. Τη διοργάνωση των τριών (3) είχε αναλάβει η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Ιννισφαϊήλ και των άλλων δύο (2) η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα. Στο Μακαίη το 1939 δόθηκαν δύο (2) θεατρικές παραστάσεις σε μία (1) εκδήλωση που ανέλαβε τη διοργάνωση η Ελληνική Κοινότητα Μακαίη.

Στην Αδελαΐδα για το διάστημα 1923 – 1940 παρουσιάστηκαν είκοσι τέσσερα (24) θεατρικά έργα, σε δέκα επτά (17) καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Ο φορέας των οκτώ (8) εκδηλώσεων ήταν η Ελληνική Κοινότητα Αδελαΐδας, των τριών (3) η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα, από δύο (2) διοργανώσεις ανέλαβαν η Πανελλήνια Ένωση Αδελαΐδας και ο Αθλητικός Σύλλογος Νέων, ενώ από μία (1) ο Σύλλογος Απόλλων και ο Σύλλογος Γυναικών. Στο Port Pirie την περίοδο 1935 – 1939 παρουσιάστηκαν τρία (3) θεατρικά έργα, σε δύο (2) διοργανώσεις της Ελληνικής Κοινότητας.

Στο Περθ από το διάστημα 1933 – 1940 πραγματοποιήθηκαν είκοσι οκτώ (28) παραστάσεις θεατρικών έργων, σε δέκα επτά (17) θεατρικές διοργανώσεις. Από αυτές εννέα (9) διοργανώσεις ανέλαβε ο Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας, τέσσερις (4) το Δραματικό Τμήμα του «Ορφέα» και από μία (1) εκδήλωση ανέλαβαν ο Φιλοτεχνικός Όμιλος της Κοινότητας, η Ένωση Γυναικών και ο Ελληνομακεδονικός Σύλλογος.

Όπως αποδεικνύεται, ο Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς» και ο Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας Περθ παρουσίασαν την πλουσιότερη θεατρική δράση, ενώ ακολούθησαν η Αδελαΐδα και η Βρισβάνη. Στη Μελβούρνη παρουσιάστηκαν γνωστά ηθογραφικά έργα νεοελληνικής δραματουργίας, στην Αδελαΐδα θεατρικά έργα πρωτότυπης δραματουργίας, ενώ στο Περθ η παραστασιολογία ήταν μεικτού περιεχομένου, καθώς πολλά θεατρικά έργα ανήκαν στον συγγραφέα Δημ. Ιωαννίδη. Οι ερασιτέχνες της Βρισβάνης παρουσίασαν κυρίως πατριωτικά έργα, καθώς επικρατούσε το μικρασιατικό στοιχείο. Η τοπικιστική οργάνωση Σύλλογος Καστελλοριζίων είχε μια καλή παρουσία σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Αυστραλίας και διοργάνωσε θεατρικές παραστάσεις σε Μελβούρνη, Σύδνεϋ, Αδελαΐδα, Ιννισφάιηλ, εκτός από τη Βρισβάνη και το Περθ. Στη Βρισβάνη η παρουσία των Καστελλοριζίων δεν ήταν ιδιαίτερη, ενώ στο Περθ οι πρώτοι Καστελλοριζίοι είχαν παραμερίσει τον τοπικισμό και είχαν δημιουργήσει τον Σύνδεσμο που θα εκπροσωπούσε την Ελληνική Κοινότητα από το 1913. Οι Σύλλογοι ή Σύνδεσμοι Ελληνίδων Γυναικών είχαν μία ισχυρή παρουσία σε Μελβούρνη, Αδελαΐδα και Περθ και παρουσίασαν εκδηλώσεις θεατρικού περιεχομένου με σκοπούς φιλανθρωπικούς, προκειμένου να καλύψουν έξοδα των κοινοτήτων και συνέβαλαν σημαντικά στην ανέγερση των εκκλησιών.¹⁷³⁴ Στο Σύνδεϋ λειτούργησε από ομάδα γυναικών η Φιλόπτωχος Αδελφότητα υπό την αιγίδα της συζύγου του Προξένου, Ιωάννας Χρυσανθοπούλου. Αντίστοιχα, στους Συλλόγους Γυναικών πρωτοστάτησαν στη Μελβούρνη η Αντιγόνη Κυριαζοπούλου, στο Περθ η Άννα Περιβολάρη, στην Αδελαΐδα η Καθολική Αναστασάς και στη Βρισβάνη η Αριάδνη Φρυλίγκου. Τα παραρτήματα της Μακεδονικής Αδελφότητας παρουσίασαν θεατρικά έργα εθνικού περιεχομένου από ομάδα ερασιτεχνών με αποκλειστικά άρρενα πληθυσμό, που συνήθως ανήκαν στα μέλη εκπροσώπησής τους.

Σημαντικό ρόλο για την πραγματοποίηση θεατρικών παραστάσεων διαδραμάτισαν οι θεατρικοί χώροι και το έμπυχο υλικό, οι πρωτεργάτες που συντόνισαν τους ερασιτέχνες ομογενείς και υπό την επίβλεψή τους διεκπεραιώθηκε η

¹⁷³⁴ Οι Σύλλογοι Γυναικών είχαν σύνδεσμο και με άλλες γυναικείες οργανώσεις της Αυστραλίας στις οποίες ανήκαν ως μέλη τους.

φροντίδα του ανεβάσματος των θεατρικών έργων. Οι αίθουσες που συγκεντρώνονταν κυρίως οι ομογενείς σε Μελβούρνη, Βρισβάνη και Περθ, ήταν εκείνες που φιλοξένησαν και τις περισσότερες θεατρικές παραστάσεις. Στη Μελβούρνη Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς», ο οποίος τύγγανε της γενικής αποδοχής των ομογενών και συνεργαζόταν με την Ελληνική Κοινότητα, διέθετε μόνιμη θεατρική στέγη στην οποία δόθηκαν όλες οι παραστάσεις. Η αίθουσα αυτή παραχωρείτο και σε άλλους Συλλόγους για το ανέβασμα θεατρικών έργων και άλλων εκδηλώσεων. Παράλληλα, στις κοινοτικές αίθουσες (“Greek House” ή “Greek Club”) σε Βρισβάνη και Περθ διοργανώθηκαν αρκετές εκδηλώσεις θεατρικού περιεχομένου.¹⁷³⁵ Στις Κοινότητες που δεν διέθεταν αντίστοιχους καλλιτεχνικούς χώρους, οι θεατρικές εκδηλώσεις πραγματοποιούνταν σε αίθουσες καφενείων, οι οποίες είχαν ειδικά διαμορφωθεί για να φιλοξενήσουν εκδηλώσεις των ομογενών. Στο “Blue Bird Café” στο Ιννισφαίηλ πραγματοποιήθηκαν χοροεσπερίδες, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και παρουσιάστηκαν θεατρικά έργα.¹⁷³⁶ Αντίστοιχα, στο κατάστημα των αδελφών Ζαγλανίκη (“Zagla’s café”) στο Μακαίη παρουσιάστηκαν δύο θεατρικά έργα το 1939. Σε άλλες περιπτώσεις οι πρόβες διεξάγονταν στα καφενεία και ενοικιάζονταν θέατρα μόνο για την παράσταση. Η συμβολή εμπνευσμένων προσώπων τα οποία διέθεταν θεατρική πείρα και ικανότητα να συνενώσουν τους ομογενείς στο ανέβασμα ερασιτεχνικών θεατρικών έργων ήταν καταλυτική. Στη Μελβούρνη ο Δημ. Μαυροειδής συνέβαλε καθοριστικά στο ανέβασμα παραστάσεων με τον Πανελλήνιο Σύλλογο «Ορφεύς». Οι θεατρικές παραστάσεις του Ερασιτεχνικού Τμήματος του Συλλόγου συνεχίστηκαν μετά τον αιφνίδιο θάνατό του το 1934, με άλλους υπεύθυνους όπως τον Π. Σταυράκη, Αλ. Στάμο, κ.α.¹⁷³⁷ Στο Περθ ο Ιωάννης Αριστοτέλους ανέλαβε τη διοργάνωση κοινοτικών εσπερίδων, με τον Ερασιτεχνικό Όμιλο της Ελληνικής Κοινότητας Περθ.¹⁷³⁸ Στην Ελληνική Κοινότητα Αδελαΐδας, από το 1930 οι αδελφοί Παναγιωτίδη και Σκοπελίτη παρουσίασαν πρωτότυπα θεατρικά έργα. Στη Βρισβάνη οι θεατρικές προσπάθειες ξεκίνησαν από το 1921 από τον Πρόεδρο της υπό σύσταση Κοινότητας Ιωάννη Στρατηγάκη, ενώ στη συνέχεια ανέλαβε τη διοργάνωση τους ο Πρόεδρος της Κοινότητας και Πρόξενος Χρήστος Φριλίγκος. Παράλληλα, ο Ε. Βενλής πρόεδρος του Συλλόγου «Αρίων», παρουσίασε θεατρικά έργα, με τα μέλη και τους συνεργάτες του σωματείου του.¹⁷³⁹ Οι εμπλεκόμενοι με τα θεατρικά ήταν συνήθως μέλη των Διοικητικών Συμβουλίων και οι θεατρικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνταν ανήκαν στις δράσεις των Συλλόγων και Σωματείων.¹⁷⁴⁰

¹⁷³⁵ Η σκηνή της Ελληνικής Αίθουσας στη Βρισβάνη είχε ανακαινισθεί και τα εγκαίνια της είχαν εορτασθεί με την παράσταση του έργου *Αθανάσιος Διάκος* στις 28 Μαΐου 1933 (*Εθνικόν Βήμα*, 21 Ιουνίου 1933).

¹⁷³⁶ Το café ανήκε στα ξαδέλφια Βαμβακάρη και Κυπριώτη από τα Κύθηρα, ενώ διέθετε τέσσερα επίπεδα, με αρτοποιείο, καφέ και αίθουσα χορού, όπου πραγματοποιούνταν οι εκδηλώσεις.

¹⁷³⁷ Ο Δημ. Μαυροειδής, ένας από τους ιδρυτές του Πανελληνίου Συλλόγου «Ορφεύς», συνέστησε την Ερασιτεχνική Επιτροπή του Συλλόγου το έτος 1923 και δίδαξε από σκηνής πολλά έργα Ελλήνων και ξένων συγγραφέων. Από τις προσόδους των θεατρικών παραστάσεων πραγματοποιήθηκαν πολλά κοινοτικά έργα και διατέθηκαν αρκετά ποσά για την εκκλησία, το σχολείο και άλλες εθνικές ανάγκες (ό.π., 10 Ιανουαρίου 1934).

¹⁷³⁸ Ο.π., 31 Οκτωβρίου 1934.

¹⁷³⁹ Ο.π., 11 Οκτωβρίου 1933.

¹⁷⁴⁰ Ο.π., 20 Ιουλίου 1938.

Η ελληνική ομάδα Μελβούρνης στο International gala, 1931
[*Εθνικόν Βήμα*, 16 Σεπτεμβρίου 1931]

Στη Μελβούρνη ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Γυναικών παρουσίασε το 1917, το πρώτο θεατρικό έργο Έλληνα μετανάστη, τον *Αδιάκριτο Μουσαφίρη*, έργο του Κων/νου Κυριαζόπουλου, συζύγου της Προέδρου του Συνδέσμου Αντιγόνης Κυριαζοπούλου και είχε σχέση με τα ευρύτερα καλλιτεχνικά γεγονότα της πόλης. Η δράση του σωματείου των Γυναικών Μελβούρνης ήταν υποβοηθητική σε κάθε εκδήλωση της παροικίας. Διοργάνωναν τον στολισμό του Χριστουγεννιάτικου δένδρου με παιχνίδια για τα παιδιά, φρόντιζαν για τον σχολικό εξοπλισμό, την παρουσίαση της Ελληνικής Κοινότητας σε διεθνείς επιδείξεις και δραστηριοποιούνταν σε κάθε έργο που εξύψωνε τον Ελληνισμό.¹⁷⁴¹ Ενδεικτική, είναι η ανωτέρω φωτογραφία που εικονίζει την ελληνική ομάδα Μελβούρνης, που παρουσιάστηκε με πρωτοβουλία της Αντιγόνης Κυριαζοπούλου και προκρίθηκε σε διεθνή διοργάνωση το 1931. Αντίστοιχη δράση είχαν και οι άλλοι Σύλλογοι Ελληνίδων Γυναικών, που δραστηριοποιούνταν σε αγαθοεργίες, την υποστήριξη κοινοτικών σκοπών, αλλά και σε θεατρικά δρώμενα, με την επιμέλεια της παρουσίασης ελληνικών ομάδων σε διεθνείς επιδείξεις. Στη Βρισμπάνη, η Αριάδνη Φριλίγκου ανέλαβε τη συμμετοχή της ελληνικής ομάδας στο *International Revue* το 1933. Στο Περθ δημιουργήθηκε το 1935 ο Σύλλογος Κυριών και Δεσποινίδων Δυτικής Αυστραλίας, με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων για την ανέγερση εκκλησίας και για να λειτουργήσει μετά την αποπεράτωσή της η κοινοτική αίθουσα ως σχολικό κτήριο. Πρόεδρο της είχε την Άννα Περιβολάρη, Ταμία την Περλ Μιχελίδου και Αντιπρόεδρο την επίσης δασκάλα Ελένη Αλεξοπούλου.¹⁷⁴² Στην Αδελαΐδα ο Σύλλογος Γυναικών με Πρόεδρο την Καθολική Ανασταστά, διοργάνωσε αρκετές εσπερίδες με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων για την ανέγερση της εκκλησίας των Ταξιαρχών γύρω στο 1937 – 1939. Παράλληλα με το όραμα για οργανωμένο κοινοτικό θέατρο που είχε ο Γ. Παΐζης και άλλοι ομογενείς, το θέατρο είχε μία συνεχή παρουσία σε όλες τις πόλεις της Αυστραλίας από τις ομάδες των πρώτων ερασιτεχνών ηθοποιών, με αφορμή την αγαθοεργία.

¹⁷⁴¹ *Ο.π.*, 26 Αυγούστου 1931, 30 Δεκεμβρίου 1936, 18 Αυγούστου 1943.

¹⁷⁴² *Ο.π.*, 29 Μαΐου 1935.

4) Επαγγελματικό κοινοτικό θέατρο

Α) Περιοδεύοντες θίασοι

• Ελληνικός Δραματικός θίασος Αθηνών

Ο Ελληνικός Δραματικός θίασος Αθηνών έφθασε στους Αντίποδες τον Ιούλιο του 1923 και περιόδευσε σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Αυστραλίας. Αποτελείτο από τους Θεόδωρο Ποφάντη, Θεμιστοκλή Νέζερ, Ιωάννη Ιωαννίδη, Άννα Νέζερ, Μαρία Ποφάντη, Λίζα Κουρούκλη, Γεράσιμο Κουρούκλη και Αναστάσιο Πάρλα. Από το έτος 1921 είχε ξεκινήσει την περιοδεία του σε Αίγυπτο, Σουδάν και Ν. Αφρική. Στην Αυστραλία παρουσίασε τα έργα όπως: *Δικαίωμα ο Έρωσ* του Max Nordaου, *Ένοχος* δράμα του Αναρβάν, *Ψυχοκόρη* του Ι. Βότσαρη, *Κολοκοτρώνης* του Γ. Κούρτη, *Cinema Cambare*, κ.α. Ο θίασος κέρδισε τις εντυπώσεις των Ελλήνων και Αυστραλών με την αρχαία τραγωδία *Οιδίπους Τύραννος*. Στο Σύδνεϋ η παράσταση του *Οιδίποδα* δόθηκε στο “Kings Hall” στις 17 Ιουλ. και στο “Conservatorium” στις 6 Αυγ. 1923. Στη Μελβούρνη ο *Οιδίποδας* παρουσιάστηκε στο “Temperance Hall”, Russel str., στις 24 Σεπ. 1923. Το ίδιο έργο επαναλήφθηκε στο “Elite Theatre”, George str., της Βρισβάνης, στις 13 και 24 Δεκ. του ίδιου έτους. Μετά από την επιτυχημένη περιοδεία του ο Αθηναϊκός θίασος στις 28 Φεβρουαρίου 1924 ταξίδεψε για την Αμερική χωρίς το ζεύγος Νέζερ.

• Συμπεράσματα

Η Αμερική και οι οργανωμένες Κοινότητες των Ελλήνων ήταν το όνειρο του Αθηναϊκού Θιάσου και η περιοδεία τους στην Αυστραλία, πραγματοποιήθηκε κατόπιν της προτροπής εξεχόντων ομογενών, όπως του κύκλου της οικογενείας Κυριαζοπούλου, Α. Λεκατσά, του Γ. Παΐζη, κ.α. Παρόλο που έδωσαν περιορισμένο αριθμό παραστάσεων, καθώς οι πρώτοι ομογενείς υστερούσαν αριθμητικά σε σχέση με της Αμερικής, η παρουσία των Ελλήνων ηθοποιών από την Αθήνα, υπήρξε έντονη και αισθητή. Ο εγχώριος τύπος επαίνεσε τις παραστάσεις τους, αναφέροντας ότι παρέδωσαν μαθήματα υψηλής αισθητικής με την αρχαία τραγωδία *Οιδίπους Τύραννος*. Οπωσδήποτε, ο θεατρικός χώρος απογείωσε την παράσταση στο Σύδνεϋ καθώς δόθηκε στο “Conservatorium”. Η παρουσία του Αθηναϊκού Θιάσου σηματοδότησε το αυστραλιανό θέατρο και ενεθάρρυνε τους ομογενείς.

“Conservatorium”, Sydney¹⁷⁴³

¹⁷⁴³ Στο “Conservatorium”, Sydney, δόθηκε η παράσταση του *Οιδίποδα* από τον Αθηναϊκό Θίασο [<https://www.google.com/search?q=conservatorium+of+music+Sydney>, (ημ. προσβ. 22-3-2020)].

- **Θίασος Βρυσούλας Παντοπούλου**

Ο Θίασος της Βρυσούλας Παντοπούλου ξεκίνησε μία παράλληλη παγκόσμια περιοδεία στις αρχές του 1922. Μετά από αρκετές στάσεις στην Αφρική έφθασε στην Αυστραλία, με προορισμό την Αμερική. Αποτελείτο από τους Βρυσούλα Παντοπούλου, Λεωνίδα Δέρβη, Ιωάννη Μιχαηλίδη, Μάκι Καρνέρη, τον μουσικό Δημοσθένη Ζάττα και τον διοργανωτή της περιοδείας, Χριστόφορο Ταβουλαρίδη. Έδωσε παραστάσεις με έργα επιθεωρήσεων σε Περθ, Μελβούρνη, Βρισβάνη, ενώ σε Σύδνεϋ, Βρισβάνη και Port Pirie πραγματοποίησε συναυλίες κοσμοπολίτικου χαρακτήρα. Τον Μάιο του 1923 ο θίασος παρουσίασε στο Περθ στο “Assemprly Hall”, τα έργα: την επιθεώρηση *Πι και Φι* του Αντώνη Κοσματόπουλου σε μουσική Κώστα Δουράκη, τις οπερέτες *Πριγκήπισσα της Τζάρδας* του Ίμρε Κάλμαν, *Μαμζέλ Νιτούς*, *Χορχόρ Αγάς* του Ν. Τσοχατζιάν, κ.α.. Στις 7 Ιουνίου 1923 παρουσίασε στη Μελβούρνη τραγούδια από το μελόδραμα *Μάρκος Μπότσαρης* του Καρρέρ και αρχές Ιουλίου στη Βρισβάνη το έργο *Πι και Φι*, του Κ. Δουράκη. Στο Σύδνεϋ στις 12 και 14 Σεπτεμβρίου στο “Town Hall” και στις 17 Οκτωβρίου 1923 στο “Conservatorium”, ενώ στη Βρισβάνη στο “Palace Theatre” στις 12 και 13 Νοεμβρίου 1922, ο θίασος παρουσίασε πρωτότυπες συνθέσεις του Δημ. Ζάττα. Επίσης, στο Townsville του Queensland στις 3 και 4 Δεκεμβρίου 1923, στο “Theatre Stanley”. Στο Port Pirie στο θέατρο “Alambra” στις 12 Ιανουαρίου 1924, ο θίασος παρουσίασε έργα του ως Διεθνής Οπερετική Κομπανία. Τέλη Φεβρουαρίου 1924, ο Θίασος Παντοπούλου μαζί με τα περισσότερα μέλη του Αθηναϊκού Θιάσου αναχώρησαν για την Αμερική, χωρίς τον Λ. Δέρβη και τον Ιωάννη Μιχαηλίδη που εγκαταστάθηκε στο Περθ με τη σύζυγό του.

- **Συμπεράσματα**

Ο θίασος της Βρυσούλας Παντοπούλου οραματιζόταν επίσης να διακριθεί στην Αμερική. Όμως δεν παρουσίασε οπερετικά κοντσέρτα με πρωτότυπες συνθέσεις του Δημ. Ζάττα, αλλά αντίθετα διακρίθηκε και έμεινε γνωστός για την παρουσία του στα «καφέ – αμάν» και τις ηχογραφήσεις του. Χωρίς διάθεση υποτίμησης του μουσικού είδους του ρεμπέτικου, ο Δημ. Ζάττας προσάρμοσε το τάλαντό του, στις προτιμήσεις του κοινού του. Η συναυλία που δόθηκε στο Σύδνεϋ στις 17 Οκτωβρίου 1923 στο “Conservatorium” (of Music), ενώπιον μεγάλου ακροατηρίου ήταν μία φωτεινή εξαίρεση, αλλά και απόδειξη των κλασικών δυνατοτήτων του θιάσου.

“Conservatorium”, 1920 ¹⁷⁴⁴

¹⁷⁴⁴ <https://www.google.com/search?q=conservatorium+of+music+sydney>, (ημ. προσβ. 12-2-2020).

Β) Θεατρικοί οργανισμοί στο Σύδνεϋ

Το 1915, η Greek Music Lover Society συσπείρωσε άτυπα έναν κύκλο ομογενών στο Σύδνεϋ. Παράλληλα ιδρύθηκε η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία (1915 – 1920), η οποία παρουσίασε το θεατρικό έργο *Η Σκλάβια* του Σ. Περεσιάδη στο “Little Theatre”, στις 12 Ιουλίου 1916. Ιδρυτές της ήταν οι Αλ. Γρίβας και Γ. Παΐζης και μέλη οι: Δημήτριος Ζαλοκώστας, Ντον Σερβετοπούλου, Θεόδωρος Μακρής, Ι. Βελισσαρόπουλος. Το 1931, ο Ελληνικός Θιάσος Αυστραλίας αποτέλεσε τη δεύτερη οργανωμένη προσπάθεια ίδρυσης επαγγελματικού θεάτρου. Συστήθηκε από τους Γ. Παΐζη, Γ. Πυρπασόπουλο και Όμηρο Ρήγα και σκοπό είχε να παρέχει θέατρο σοβαρού ρεπερτορίου. Το 1931 ο Ελληνικός Θιάσος Αυστραλίας παρουσίασε στο θέατρο “Savoy”, το τρίπρακτο δράμα *Το Κουρέλι*, του Dario Niccodemi. Η δεύτερη του παράσταση δόθηκε στην αίθουσα του “st. James Hall”, Phillip str., με τα έργα: *Τιμή Άδοξη* του Κ. Ρωμανού, μαζί με τη μουσική επιθεώρηση των Θεόφραστου Σακελλαρίδη και Γεώργιου Ασημακόπουλου, *Μία νύκτα στην Αθήνα* (27 και 28 Μαΐου 1931). Η τρίτη παράσταση πραγματοποιήθηκε με τα έργα *Ψυχοσάββατο* και την αθηναϊκή οπερέτα *Το 'χαψε ο θείος* (15 και 18 Ιουν. 1931). Η τελευταία παράσταση του θιάσου δόθηκε με την επανάληψη της τρίπρακτης λαϊκής ηθογραφίας *Τιμή Άδοξη*, (*Σταυρός του Σωτήρος*) και την αγγλοελληνική φάρσα *Δραγουμάνος* (26 Φεβρ. 1932).

• Συμπέρασμα

Το κοινό του Σύδνεϋ, όπως και οι επαγγελματίες ηθοποιοί που πλαισίωσαν τις θεατρικές προσπάθειες του Γ. Παΐζη δεν είχαν την δυνατότητα να συντηρήσουν ένα θεατρικό οργανισμό σε μόνιμη βάση. Η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία παρουσίασε μόνο ένα έργο το 1917. Το 1931 ο Ελληνικός Θιάσος Αυστραλίας παρουσίασε έργα του Γρ. Ξενόπουλου και Dario Niccodemi που ήταν σαφώς μεγαλύτερων απαιτήσεων από τα έργα κωμειδυλλίων του Σπ. Περεσιάδη που με ευκολία ανέβαζαν οι ερασιτεχνικοί Σύλλογοι στις άλλες πόλεις της Αυστραλίας. Επίσης, έργα του Γ. Ξενόπουλου παρουσίασε στο Σύδνεϋ ο Κ. Λαζαρίδης το 1939. Η *Γκόλφω* δεν είχε καμία θέση στην «αριστοκρατική» παροικία του Σύδνεϋ, αλλά παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το 1939 και 1941, την περίοδο του πολέμου.¹⁷⁴⁵

Όπως αποδεικνύεται, οι παραστάσεις υψηλού καλλιτεχνικού επιπέδου ήταν δύσκολο εγχείρημα για την προπολεμική παροικία του Σύδνεϋ. Απέτυχε ακόμα και η δημιουργία μόνιμου ερασιτεχνικού θιάσου καθώς ο Ερασιτεχνικός Μητροπολιτικός Όμιλος Αγ. Σοφίας, διαλύθηκε μετά τη δεύτερη κατά σειρά παράστασή του.

Διαφήμιση του έργου, *Το κουρέλι*
[Πανελλήνιος Κήρυξ, 2 Απριλίου 1931]

¹⁷⁴⁵ *Εθνικόν Βήμα*, 28 Μαΐου 1941.

“Town Hall” στο Περθ¹⁷⁴⁶ Μουσική παράσταση στο “Town Hall” Περθ, 1936¹⁷⁴⁷

Γ) Καλλιτεχνικοί Οργανισμοί και συνεργασίες στο Περθ

Το 1939 οι Δημήτριος Ιωαννίδης και Στέλιος Σαλίγκαρος δημιούργησαν το Ελληνοαυστραλιανό Μουσικό Σωματείο που στη συνέχεια μετονομάστηκε σε Ελληνικό Μουσικό Σύλλογο «Ορφέα» και παρουσίασαν τις αγγλόγλωσσες оперέτες, *Αθηναϊκές νύκτες* (1939) και *Κάπου στο Περθ* (1940), που ενθουσίασαν το αυστραλιανό κοινό.¹⁷⁴⁸ Οι *Αθηναϊκές νύκτες - Athenian nights* παρουσιάστηκαν στο Δημαρχείο του Περθ στις 15 Σεπτεμβρίου 1939. Το έργο επαναλήφθηκε στη μεγάλη σκηνή του θεάτρου “Capitol” στις 26 Οκτωβρίου 1939, στο Δημαρχείο Fremantle στις 24 Νοεμβρίου και στο Δημαρχείο του Midland Junction (Περθ) στις 8 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, για φιλανθρωπικούς σκοπούς. Η оперέτα *Κάπου στο Περθ / Somewhere in Petrh* παρουσιάστηκε στο “Her Majesty’s Theatre” στις 28 και 29 Σεπτεμβρίου 1940 και θέμα της είχε την προώθηση της τοπικής βιομηχανίας.

• Συμπεράσματα

Το 1939 οι ερασιτέχνες ηθοποιοί της Ελληνικής Κοινότητας του Περθ είχαν την τιμητική διάκριση να συμπράξουν με επαγγελματίες καλλιτέχνες σε δύο εξαιρετικού επιπέδου παραγωγές оперетικών έργων και να τα παρουσιάσουν στην αίθουσα εκδηλώσεων του “Town Hall” του Περθ και σε άλλα μεγάλα θέατρα της πόλης.

Το ταλέντο των Δημ. Ιωαννίδη και Στ. Σαλίγκαρου θα είχε δώσει και πολλά άλλα ακόμα έργα πρωτότυπης δραματουργίας και μουσικοσυνθέσεων εάν οι δύο ομογενείς είχαν εξασφαλίσει τις βιοποριστικές τους ανάγκες και δεν ήταν εργαζόμενοι στο καπνεργοστάσιο του Π. Μιχελίδη. Η προσφορά και συμβολή τους στο αυστραλιανό μουσικό θέατρο είναι δεδομένη, καθώς έθεσαν τις βάσεις του σε μία περίοδο που κυριαρχούσαν έργα απομιμήσεων και αμερικάνικες επιτυχίες.

¹⁷⁴⁶ <https://www.abc.net.au/news/2020-06-08/perth-town-hall-marks-150-years-and-traditional-owners>, (ημ. προσβ. 12-5-2022).

¹⁷⁴⁷ Ο.π.

¹⁷⁴⁸ Οι *Αθηναϊκές νύκτες* αναφέρονται στον εγχώριο τύπο ως επιθεώρηση.

5) Έλληνες στο αυστραλιανό θέατρο

A) Ηθοποιοί

• Κλασικό θέατρο (Γ. Παϊζης – Σ. Περγάμαλη)

Αρκετοί Έλληνες ομογενείς είχαν αξιόλογη παρουσία στην αυστραλιανή σκηνή σαν ηθοποιοί, σκηνοθέτες, παραγωγοί, θεατρικοί επιχειρηματίες. Η δράση τους μνημονεύεται στο αυστραλιανό θέατρο, όπου διέπρεψαν τιμώντας τον Ελληνισμό. Ο Γεώργιος Παϊζης, που μαθήτευσε σε κορυφαίους Αυστραλούς δασκάλους και σκηνοθέτες χρησιμοποίησε το ψευδώνυμο H. Haggard συμμετέχοντας σε μικρούς ρόλους, ενώ ήταν μαθητής της Σχολής του Gregan MacMahon. Έλαβε μέρος στα έργα: *Foundations* του Galsworthy (1921), *Loyalties* του John Galsworthy (1922), *Abraham Lincoln* του συγγραφέα John Drinkwater και *Liliom* του F. Molnár (1924). Το 1926 ο Γ. Παϊζης (H. A. Haggard) συνεργάστηκε με τον Ρώσο ηθοποιό Maurice Moscovitch, στην ανεξάρτητη παραγωγή του έργου *They Knew What They Wanted* του Sidney Howard. Το 1936 η νεαρή ομογενής ηθοποιός Σοφία Περγάμαλη, υποδύθηκε τον βασιλιά *Ερρίκο Η'* του Shakespeare, ενώ το 1940 στην αίθουσα “Federian Hall” (166 Phillip str.) παρουσίασε παράσταση προς ενίσχυση του καλλιτεχνικού ομίλου Art Club Military Entertainment.

• Συμπεράσματα

Στο Σύδνεϋ αναδείχτηκαν Έλληνες ηθοποιοί που συμμετείχαν σε επαγγελματικές παραγωγές του αυστραλιανού θεάτρου. Αν και ο Γ. Παϊζης συνέχισε σε όλο το διάστημα της ζωής του να βιοπορίζεται εξασκώντας την τέχνη του υποδηματοποιού, η αυστραλογεννημένη Σοφία Περγάμαλη δημιούργησε δικό της Studio υποκριτικής, συνδυάζοντας το ταλέντο της με την επαγγελματική της δραστηριότητα.

• Μουσικό θέατρο (Αγγέλα Παρσέλλη)

Η νεαρή Ελληνίδα Αγγέλα Παρσέλλη έγινε γνωστή στην Αυστραλία το 1930 όταν βραβεύτηκε ανάμεσα σε άλλες πενήντα υποψήφιες σε διαγωνισμό ομοιότητάς της Gloria Swatson και έκανε συμβόλαια με θεατρικές εταιρίες, συμμετέχοντας στις επιθεωρήσεις του Nat Phillips, στο “Grand Opera House” στο Σύδνεϋ. Το 1930 έλαβε μέρος στα έργα *Snapshops, Laugh Parade, Speed and Sparkle, Frills and flounces Fun of the fair, Painting the Town Red, All smiles, Beauty and the Beast* σε παντομίμα, *Hot and strong should be popular, Ace High, Showers of fun, The joy makers, Silver clouds, Tons of fun*. Το 1931 εμφανίσθηκε στα έργα επιθεώρησης: *Happy hours, Laughing faces, Fine and dandy, Gloom tonics, Keep smiling, Bubble and squeak, Bric-a brac, Our big party, Fun spots, Wise cracks, Sure fire, Meet mabel, A good time, High kicks, Vanities, Funbursts*, ενώ ο τύπος δημοσίευε συχνά στιγμιότυπα από τις εμφανίσεις της συμπαθούς Ελληνίδας σοπράνο και επαινετικές κριτικές για τη συμμετοχή της. Στις 20 Ιουνίου 1931, στην επιθεώρηση *Funbursts*, απέδειξε την αξία της ως ηθοποιός ερμηνεύοντας τον ρόλο της καμαριέρας Maggie. Το 1931 στο “Grand Opera House” ακολούθησαν οι επιθεωρήσεις: *Bits of fluff* (27 Ιουν.), *Ducks and Drakes* (4 Ιουλ.), *Au Revoir* (11 Ιουλ.) και άλλες. Το 1932, παρουσιάστηκε και πάλι η παντομίμα *Cinderella* (*Σταχτοπούτα*), στο “Tivoli Theatre”, με την εξαιρετική και πάλι συμμετοχή της

Αγγέλας Παρσέλλη. Ακολούθησαν στο “Grand Opera House” η επιθεώρηση *Back Again* και τα έργα: *Very nice too* (30 Ιαν.), *All Aboard* (6 Φεβρ.), *Au Revoir* (20 Φεβρ.). Το 1932 στο “Grand Opera House”, η Αγγέλα Παρσέλλη συμμετείχε σε παράσταση με τον τίτλο *Joe Spots*. Το 1932 έλαβε μέρος στο gala του Sun Toy Fund στο “Stadium”. Ακολούθως συνεργάστηκε με τη θεατρική εταιρεία Jack Russell and his New Musical Comedy Co. στο “Tivoli Theatre” Σύδνεϋ, σε μία σειρά νέων εβδομαδιαίων έργων Επιθεώρησης. Το 1934 η Αγγέλα Παρσέλλη συμμετείχε στο Broken Hill με την Operetic Society στο έργο *Florodora*, στο “Crystal Theatre”. Έκανε καριέρα και στο Λονδίνο, ενώ μεταπολεμικά περιόδευσε στη Ν. Ζηλανδία.

- **Συμπεράσματα**

Η ελληνική παροιμία του Σύδνεϋ ανέδειξε μία καταξιωμένη σοπράνο, η οποία έκανε περήφανους όχι μόνο τους Έλληνες, αλλά και τους Αυστραλούς με τις επιτυχίες της στο Λονδίνο. Η παρουσία της νεαρής Αγγέλας Παρσέλλη στις μουσικοθεατρικές εκδηλώσεις της ελληνικής παροιμίας, υπό την καθοδήγηση του Γ. Παϊζή οπωσδήποτε συνέτεινε στη διεύρυνση του έμφυτου ταλέντου της νεαρής τραγουδίστριας. Ο πόλεμος ανέκοψε την καλλιτεχνική της εξέλιξη, όμως παραμένει ένα λαμπρό αστέρι στο αυστραλιανό μουσικό θέατρο, τιμώντας τον Ελληνισμό. Παρουσίαζε από ραδιοφώνου πρόγραμμα με ελληνικά τραγούδια, τα οποία ηχογραφήθηκαν στο Σύδνεϋ και διασώζονται σε φωνογραφικούς δίσκους.

B) Θεατρικοί επιχειρηματίες

- **J. Lemmone Company**

Το 1889 ο ελληνικής καταγωγής φλαουτίστας John Lemmone εμφανίζεται σε συναυλίες και κοντσέρτα στην Αυστραλία. Έκανε το σόλο ντεμπούτο του σε ευεργετική συναυλία της Μελβούρνης με τον Herr Elsässer το 1884. Ασχολήθηκε επαγγελματικά με τη διαχείριση συναυλιών, διοργανώνοντας περιοδείες μουσικών, όπως του πιανίστα Mark Hambourg, της τραγουδίστριας Marie Narelle και της Nellie Melba, ενώ πραγματοποίησε επιτυχείς οπερετικές περιοδείες σε Ευρώπη, Ασία και Ν. Αφρική. Εξοικειωμένος με την ιταλική παράδοση του belcanto εξαιτίας της συνεργασίας του με τραγουδιστές της όπερας, όπως της Adelina Patti, χρησιμοποίησε τις τρίλιες για να προσθέσει «νέα δραστηριότητα» στη μελωδία και θεωρείται βιρτουόζος στο είδος του.

- **Συμπεράσματα**

Ένας ακόμα αυστραλογεννημένος Έλληνας, που ήταν γνωστός στην Αυστραλία για την ελληνική του καταγωγή, αλλά άγνωστος στην Ελλάδα. Η ενασχόλησή του με τις θεατρικές επιχειρήσεις, αποδεικνύει την οξύτητα και διορατικότητα του ελληνικού πνεύματος, καθώς κατόρθωσε να συνδυάσει το πάθος και την αγάπη του με τη μουσική με την εμπορικότητα, να γίνει μέντορας μεγάλων μουσικών, αλλά και να μείνει στην ιστορία για τις μοναδικές του ερμηνείες στο φλάουτο, με τις οποίες καθιέρωσε δική του Σχολή.

Η Αυστραλία τον θαύμασε για το μεγάλο του ταλέντο που διέφυγε από τα όρια της και αναγνωρίστηκε παγκοσμίως, αποκαλώντας τον «Ορφέα» του σύγχρονου φλάουτου.

Γ) Σκηνοθέτες – Παραγωγοί

- **Γ. Παϊζης**

Το 1935 ο Γ. Παϊζης (H. A. Haggard) παρουσίασε το μονόπρακτο *Carrion Crow* των Leonard J. Hines και Frank King στο διαγωνισμό Eisteddfod στο Σύδνεϋ, που κέρδισε 1^ο βραβείο ανάμεσα σε 25 θεατρικούς ομίλους. Στις 16 Οκτωβρίου 1935, το βραβευμένο έργο *Carrion Crow*, παρουσιάστηκε μαζί με τη μονόπρακτη κωμωδία *Wurzel Flummery* του A. Milner στο “Emerson Hall”. Στις 15 Ιουνίου 1935, οι ηθοποιοί της ομάδας των Austral Players, παρουσίασαν στο “Little Theatre”, Phillip str., Σύδνεϋ, τρία μονόπρακτα σε σκηνοθεσία και παραγωγή Γ. Παϊζη, τις κωμωδίες, *No ask question* της Gwen Meredith και *Mr and Misses Smith are dressing*, καθώς και το δραματικό έργο *Drought* του Millicent Armstron. Τον Δεκέμβριο του 1935 ο Γ. Παϊζης συνεργάστηκε με τους Art Workers Club στο ανέβασμα του τετράπρακτου έργου *Life is calling*, του Vladimir Belotserkovsky, που παρουσιάστηκε στο “Railway and Tramway Institute”, Chalmers str., Σύδνεϋ. Το έργο επαναλήφθηκε στις 18 Ιανουαρίου 1936. Το 1939 ο Γ. Παϊζης συνεργάστηκε με το Jewish Youth Theatre στο ανέβασμα των πρωτοποριακών έργων, *The petrified forest/ Απολιθωμένο Δάσος* και *Israel in the kitchen/ Ισραήλ στην κουζίνα*, που έτυχαν μεγάλης αποδοχής από το κοινό του Σύδνεϋ.

- **Συμπεράσματα**

Η βράβευση του Γ. Παϊζη για τη σκηνοθεσία του στο μονόπρακτο *Carrion Crow* των Leonard J. Hines και Frank King, αποδεικνύει όχι μόνο το ταλέντο του, αλλά και την ικανότητά του να συνεργάζεται με αυστραλιανούς θεατρικούς κύκλους, στους οποίους τύγχανε αποδοχής και αναγνώρισης. Προφανώς, αυτός ήταν ο λόγος που ο Γ. Παϊζης δεν συνεργάστηκε μόνιμα με τους Έλληνες ομογενείς της παροικίας του Σύδνεϋ, καθώς τον χαρακτήριζε μία συνέπεια και επαγγελματική προσήλωση στη θεατρική ενασχόληση που δεν διέθεταν οι υπόλοιποι συνεργάτες του.

- **Ραούλ Καρδαμάτης**

Στις αρχές του 1930, ο Ραούλ Καρδαμάτης Έλληνας μετανάστης από την Αθήνα με σπουδές ιατρικής, φιλοσοφίας και θεάτρου στο Berlin, ανέλαβε τη σκηνοθεσία και παραγωγή θεατρικών έργων στην Αυστραλία. Στις 15 Απριλίου 1932 παρουσίασε την κωμωδία *Art and Mrs. Bottle* του Ben Levy στο “st. James Hall”, από τους Players Club σε παραγωγή και σκηνογραφία δική του. Στις 6 και 20 Αυγούστου 1932 παίχτηκε το έργο *Duch Courage*, του Mac Lucer στο “st. James Hall”, υπό τη διεύθυνσή του. Στις 19, 20 Απριλίου και 3 Μαΐου 1933 η Ιμπρεσιονιστική Εταιρεία (“Impressionist Group”) του Ρ. Καρδαμάτη παρουσίασε το έργο *Hannele* του Gerhardt Hauptmann. Στις 16 και 21 Δεκεμβρίου 1933 παρουσίασε το *Cyrano de Bergerac* του Rostand στο “Royal Theatre”. Στις 19, 20 και 21 Ιουνίου 1934 στο “Savoy Theatre” παρουσίασε το έργο *Ο θάνατος κάνει διακοπές*, κωμωδία σε τρεις πράξεις, του Walter

Ferris. Τα σκηνικά, κοστούμια και οι φωτισμοί του Ραούλ Καρδαμάτη, προσέδωσαν μία νέα φιλοσοφική διάθεση στην παράσταση του έργου. Στις 13 και 17 Οκτωβρίου 1934 παρουσιάστηκε η *Σαλώμη* του Oscar Wilde στο “Little Theatre” (“Conservatorium Hall”) του Σύδνεϋ, που επαναλήφθηκε τον Νοέμβριο στο “Kings Theatre” στη Μελβούρνη και η σκηνογραφία του Ρ. Καρδαμάτη εντυπωσίασε τους θεατές. Στις 22, 29 Μαΐου και 5, 12 Ιουνίου 1935 ανεβάστηκε από το Ιμπρεσιονιστικό Θέατρο (Impressionist Theatre Group), το έργο *The Tempest* του William Shakespeare στη σκηνή του “Savoy Theatre”, σε παραγωγή και σκηνικά του Ραούλ Καρδαμάτη. Στις 13 Ιανουαρίου 1938 παρουσιάστηκε *The Ghost Sonata* του Strindberg από το Jewish Youth Theatre League στο “21 Macquarie Place”, σε δική του παραγωγή. Στις 25 Ιουλίου και 1 Αυγούστου 1938, ο Καρδαμάτης ήταν υπεύθυνος για την παραγωγή, ενός φιλόδοξου έργου *The Lowers Depths* του Maxim Gorky στο “Railway and Tram Institute” από την ομάδα του Jewish Youth Theatre. Ο πρωτοποριακός σκηνοθέτης και σκηνογράφος συνέχισε και μεταπολεμικά να ανεβάζει έργα που ενθουσίαζαν το αυστραλιανό θεατρικό κοινό.

- **Συμπεράσματα**

Ο Ραούλ Καρδαμάτης υπήρξε μια μοναδική και ιδιαίτερη περίπτωση όχι μόνο για τον Ελληνισμό, αλλά και για το αυστραλιανό θέατρο. Με τις πρωτοποριακές παραστάσεις του έφερε σε επαφή το κοινό με τα έργα και τη σκηνοθεσία της γερμανικής δραματουργίας και του δασκάλου του Max Reinhardt, καθώς κατασκεύασε για τις παραγωγές των έργων του μοντέλα σκηνής, σύμφωνα με τις μελέτες του. Οι φιλοσοφικές του γνώσεις του επέτρεψαν να προσεγγίσει τα έργα που παρουσίασε σε ένα βαθύτερο πνεύμα αναλυτικής διάστασης, την οποία μετέφερε στη δραματουργική ατμόσφαιρα με προηγμένα συστήματα φωτισμών και τεχνολογικών μέσων. Οι παραγωγές και σκηνοθεσίες του Ραούλ Καρδαμάτη αναδείχτηκαν στην αυστραλιανή ήπειρο την οποία προτίμησε από τη μεσοπολεμική Ευρώπη, τη Γερμανία που ανατράφηκε και την Ελλάδα που γεννήθηκε.

6) Αρχαιοελληνικό θέατρο

Η σκηνική αναπαράσταση έργων αρχαιοελληνικής κωμωδίας και τραγωδίας άνησε στα κολλέγια από τους σπουδαστές με την καθοδήγηση των καθηγητών των αρχαίων ελληνικών κλασικών σπουδών, που συχνά έκαναν και διασκευές, ή μεταφράσεις των έργων που ανεβάστηκαν. Εκείνο όμως που θεωρήθηκε πρωτοποριακό, ήταν το ανέβασμα έργων τραγωδίας στα αρχαία ελληνικά.

Το 1886, πραγματοποιήθηκε στο “Great Hall” του Πανεπιστημίου του Σύδνεϋ η παράσταση του *Αγαμέμνονα* του Αισχύλου στο αρχαιοελληνικό πρωτότυπο από φοιτητές. Το έργο ενθουσίασε μία μερίδα των θεατών, αλλά προκάλεσε και αντιδράσεις για το ακατάληπτο της αρχαιοελληνικής γλώσσας. Στις 22 Ιουνίου 1898 παρουσιάστηκε η *Αλκηστis* του Ευριπίδη στα αρχαία ελληνικά στο “Town Hall” Μελβούρνης υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Leeper του Trinity College, στο Πανεπιστήμιο Μελβούρνης. Στις 17 Δεκεμβρίου 1923 παρουσιάστηκε ο *Προμηθέας Δεσμώτης* του Αισχύλου στο “Kings Hall” Σύδνεϋ στα αρχαία ελληνικά, από την Armidale School Dramatic Society. Το 1925 παρουσιάστηκε η *Μήδεια* του Ευριπίδη

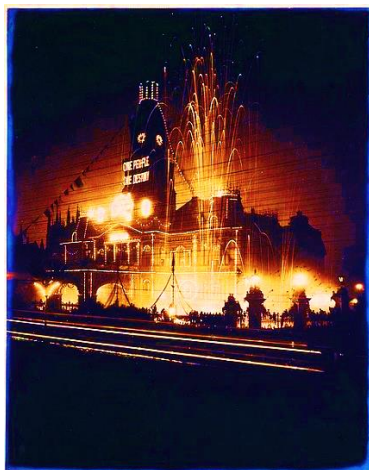
επίσης στο πρωτότυπο αρχαιοελληνικό κείμενο, από τα μέλη της Armidale School Dramatic Society στο “Conservatorium” του Σύδνεϋ. Το 1932 παρουσιάστηκε η *Ιφιγένεια εν Αυλίδι* του Ευριπίδη από τα αγόρια της Κολεγιακής Σχολής st. Peter, Αδελαΐδας. Επίσης παρουσιάστηκαν έργα κωμωδίας, όπως στις 9 Απριλίου 1896 στη Μελβούρνη οι *Ορνιθες* του Αριστοφάνη από το Ormond College στον χώρο του Πανεπιστημίου. Το 1901, από το ίδιο κολλέγιο παρουσιάστηκαν οι *Βάτραχοι* του Αριστοφάνη. Το έργο αυτό ξαναπαίχτηκε στις 26, 27 και 28 Σεπτεμβρίου 1940, από το Δραματικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Σύδνεϋ στο “Great Hall” του Πανεπιστημίου. Στις 27 Απριλίου 1906 παρουσιάστηκαν οι *Σφήκες* του Αριστοφάνη στο “Town Hall” Μελβούρνης από το Trinity College. Τα Πανεπιστήμια στην Αυστραλία είχαν την τακτική να πραγματοποιούν μία τουλάχιστον ετήσια θεατρική παραγωγή και οι παραγωγές των κολλεγίων ήταν οι πιο φιλόδοξες και ριζοσπαστικές. Την περίοδο 1913 – 1920, η εστία των φοιτητριών σε συνεργασία με όλα τα κολλέγια πραγματοποιούσε εκδηλώσεις αρχαϊκού χαρακτήρα, “Pageant of ancient nations” (Καλλιστεία των αρχαίων εθνών). Μία από τις πιο φαντασμαγορικές πομπές, με τριήμερους εορτασμούς στο “Town Hall”, πραγματοποιήθηκε το 1914 και της ελληνικής ομάδας ηγείτο η ποιήτρια *Σαπφώ*.

Η επινοητικότητα στη σκηνοθεσία, η συγγραφή πρόσθετων στίχων από τους καθηγητές των αρχαίων Ελληνικών, αλλά και η γενικότερη διασκευή των έργων είχαν εντυπωσιακά αποτελέσματα. Το 1906 στις *Σφήκες* του Αριστοφάνη που παρουσιάστηκαν από το Trinity College, ο καθηγητής Tucker συνέθεσε στίχους στα ελληνικά που θα τραγουδούσε ο χορός. Το 1917 παρουσιάστηκε η *Ιφιγένεια εν Ταύροις* του Ευριπίδη στο “Albert Hall” από τους μαθητές του Craigard School, Mackay στο Queensland. Το 1933 παρουσιάστηκαν οι *Τρωάδες* του Ευριπίδη από το Πανεπιστήμιο του Περθ, σαν μία καταγγελία απέναντι στον πόλεμο. Το 1935 παρουσιάστηκε η *Άλκηστις* του Ευριπίδη, από το High School Sydney (Λύκειο Θηλέων). Το 1936 παρουσιάστηκε το έργο *Ιφιγένεια εν Ταύροις* του Ευριπίδη, στο σχολείο της st. Hilda, Southport στη Μελβούρνη. Το 1938, στη Βρισβάνη παρουσιάστηκε ένα απόσπασμα του έργου *Άλκηστις* του Ευριπίδη στο “Princess Theatre” από το University Burlesque. Αρκετές παραγωγές έργων ήταν ιδιαίτερα καινοτόμες όπως τον Ιούλιο 1892 όταν η Elms Dramatic Society, του Buthurst Girl’s High School, παρουσίασε μία διασκευή του *Ιωνα* του Ευριπίδη.

Εκτός από τις πανεπιστημιακές παραστάσεις, αρκετά έργα αρχαίας τραγωδίας δόθηκαν πρώιμα και από μεγάλες τραγωδούς της εποχής σε περιοδεία, ή από άλλα εγχώρια θεατρικά σχήματα και κλασικές ενώσεις. Το 1885 στη Μελβούρνη δόθηκε φιλανθρωπική παράσταση με το έργο *Αντιγόνη* του Σοφοκλή, στο “Town Hall” από την Genevieve Ward. Επίσης, η Spinney επισκεπτόταν κατά διαστήματα την Αυστραλία δίνοντας παραστάσεις με έργα όπως: *Αγαμέμνονα*, *Βάκχες* και *Τρωάδες*. Τον Ιούνιο 1925 παρουσίασε την Ηλέκτρα του Σοφοκλή, στο “Assembly Hall” Μελβούρνης, ενώ τον επόμενο μήνα έδωσε στην Αδελαΐδα μία σειρά από παραστάσεις στο “Liberal Union Hall” με τραγωδίες του Ευριπίδη. Στις 6 και 20 Μαΐου 1925 στο “Elite Theatre” Βρισβάνης από την Classical Association (Κλασική Ένωση) παρουσιάστηκε η *Ιφιγένεια εν Ταύροις* του Ευριπίδη. Το 1931, στο υπαίθριο ελληνικό πανηγύρι του Mosman (προάστιο στο λιμάνι του Σύδνεϋ) παίχθηκαν οι *Τρωάδες* του

Ευριπίδη από τα μέλη του Independent Theatre. Στη Μελβούρνη, στις 14, 16 και 21 Ιουλίου 1932 η Αγγλίδα ηθοποιός Sybil Thorndike που ήταν σε περιοδεία στην Αυστραλία με την εταιρεία της, παρουσίασε τη *Μήδεια* του Ευριπίδη στο θέατρο “Allan’s”, ενώ το Νοέμβριο του 1932 παρουσίασε στη Βρισβάνη τη *Μήδεια* του Ευριπίδη στο “His Majesty’s Theatre”. Στις 1 Ιουλίου 1936 παρουσιάστηκε η *Ηλέκτρα* του Ευριπίδη στο “Conservatorium Hall” Σύδνεϋ, από την Rosalind Spence. Τον Απρίλιο 1935 παρουσιάστηκε η *Ιφιγένεια εν Ταύροις* του Ευριπίδη στο “Haven Scenic Theatre, Castlecrag” (Middle Harbour), από την Ανθρωποσοφική Εταιρεία, σε μετάφραση Gilbert Murrays. Το 1938 παρουσιάστηκε η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή από την ίδια εταιρεία στο ίδιο υπαίθριο θέατρο “Haven Scenic Theatre, Castlecrag”.

Η πρώτη παράσταση αρχαίας τραγωδίας Ελλήνων ομογενών ήταν μαθητική. Στις 4 Δεκεμβρίου 1935 παρουσιάστηκε η *Μήδεια* του Ευριπίδη από το ελληνικό κοινοτικό σχολείο Σύδνεϋ, υπό τη διεύθυνση της δασκάλας Ευανθίας Βέργου, στα πλαίσια της Εβδομάδας Διεθνούς Δράματος. Η παράσταση της *Μήδειας* επαναλήφθηκε στο Σύδνεϋ στις 9 Δεκεμβρίου 1935 στην αίθουσα του “Australian Hall”. Ήδη στην Αυστραλία από το 1923 ο Αθηναϊκός Θίασος είχε περιοδεύσει με τον *Οιδίποδα Τύραννο* σε νεοελληνική απόδοση. Παρά το εμπόδιο της γλώσσας, η υποκριτική των ηθοποιών ήταν εξαιρετικά πειστική και κέρδισαν το αυστραλιανό ακροατήριο. Επίσης, παρουσιάστηκαν από τους Έλληνες ομογενείς αρχαιοελληνικά δρώμενα, όπως στη Μελβούρνη το 1918 για τους εορτασμούς της Our Boy’s Day. Οι εκδηλώσεις είχαν ως σκοπό την υποστήριξη του ταμείου πολέμου και Ελληνική Κοινότητα δημιούργησε ένα περίπτερο που αναπαριστούσε τον Παρθενώνα. Το 1919 στις εκδηλώσεις για την Ειρήνη παρουσιάστηκε στο Childers (προάστειο στο Queensland) δρώμενο με επίδειξη της αρχαίας Ελλάδας (Ancient Greek Display) από τον Παύλο Κομίνο. Στο Ολυμπιακό Ball που έλαβε χώρα στις 2 Οκτωβρίου 1923 στην αίθουσα του “Town Hall” Σύδνεϋ με σκοπό την εκπροσώπηση της Αυστραλίας στα Ολυμπιακά αθλήματα στο Παρίσι, ο Ι. Σερβετόπουλος αναπαρέστησε τον *Απόλλωνα*.

“Town Hall”, Σύδνεϋ ¹⁷⁴⁹

¹⁷⁴⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/File:Town_Hall,_Sydney,_Inauguration_of_Australian_Common, (ημ. προσβ. 2-3-2020).

Στο κατάστρωμα του πλοίου “Naldera” στις 25 Ιουλίου 1925 στο Σύδνεϋ, στη Διεθνή συγκέντρωση η ελληνική ομάδα διακρίθηκε ανάμεσα σε άλλες εθνικές ομάδες, με αρχαιοελληνικό δρώμενο. Στις 10 Ιουλίου 1928 στην αίθουσα του “Palais Royal”, Σύδνεϋ, πραγματοποιήθηκε διεθνής χοροεσπερίδα όπου η ελληνική ομάδα κέρδισε την πρώτη θέση, παρουσιάζοντας μία ομάδα Σπαρτιατών. Το 1929 στα εθνικά σέτ που παρουσιάστηκαν στο “Palais Royal” Σύδνεϋ, στο International Ball της Ενώσεως Ηνωμένων Εθνών, η ελληνική παρκοκία παρουσίασε το θεαματικότερο δρώμενο, με τη *θεά Αθηνά*. Τον Μάιο 1934 στο International Ball Σύδνεϋ, η ελληνική ομάδα αναπαρέστησε τις *ιέρειες της Αρτέμιδας*. Το 1935, στον χορό του Συνδέσμου της Κοινωνίας των Εθνών Σύδνεϋ, οι Ελληνίδες παρουσίασαν tableau vivant με διάφορα προϊόντα της Ελλάδας. Το 1937 στο International Ball, οι Ελληνίδες παρουσιάστηκαν ως *ιέρειες της Αρτέμιδας*. Στη Βρισβάνη το 1933 η ομάδα των ελλήνων ερασιτεχνών διακρίθηκε ανάμεσα σε άλλους 550 ερασιτέχνες που συμμετείχαν στο International Revue. Το 1936 στους εορτασμούς της εκατονταετηρίδας της πόλης της Αδελαΐδας, η Ελληνική Κοινότητα προκρίθηκε των ομάδων των εθνών όπου συμμετείχε.

• Συμπεράσματα

Η υποδοχή του αρχαιοελληνικού δράματος στην Αυστραλία, φωτίζεται από σημαντικές παραστάσεις που υποδηλώνουν τον τρόπο ενάσκησης των θεσμών στη νεοδημιουργούμενη Κοινοπολιτεία. Στον Τύπο εμφανίστηκαν κείμενα αρχαιοελληνικής τραγωδίας και κωμωδίας που παρείχαν διαχρονικά μηνύματα για την εκπαίδευση και τις αξίες της αθηναϊκής δημοκρατίας. Πρώιμες φοιτητικές, ερασιτεχνικές, επαγγελματικές παραστάσεις αυστραλιανών και περιοδεύοντων θιάσων αρχαιοελληνικού δράματος στην Αυστραλία δημιούργησαν ένα γενικότερο ενδιαφέρον για την αρχαιοελληνική γραμματεία. Διαλέξεις Πανεπιστημιακών για το αρχαίο δράμα, τόνιζαν την επιμορφωτική και ψυχαγωγική αξία των έργων και εισήγαγαν τους ακροατές στο πολιτιστικό περιβάλλον της αθηναϊκής δημοκρατίας του 5^{ου} αιώνα. Η αγγλική μετάφραση του συνόλου σχεδόν των έργων της κλασικής γραμματείας συνέβαλε στη σκηνική αναπαράσταση έργων αρχαίας τραγωδίας, καθιστώντας εύληπτους τους αρχαίους κλασικούς και τη στροφή προς το αρχαίο δράμα, μία καθολική υπόθεση. Στην αναβίωσή του, πρωτοστάτησαν το ζεύγος Σικελιανού και Duncan, προσελκύνοντας το ενδιαφέρον των Αυστραλών. Οι Αυστραλοί έχοντας τις προσλαμβάνουσες του πρωτογονισμού των Αβορίγινων και της κουλτούρας των Ελλήνων ομογενών, δημιούργησαν δική τους αντίληψη και σχολή, ως προς τους κανόνες αισθητικής παρουσίασης του αρχαίου δράματος. Παράλληλα, στις ερμηνείες των ηθοποιών του περιοδεύοντα Αθηναϊκού Θιάσου το 1923, αναγνωρίστηκαν οι κανόνες της αριστοτελικής κάθαρσης από τους Ακαδημαϊκούς Αυστραλούς. Η συμμετοχή των Ελλήνων μεταναστών σε αυστραλιανά δρώμενα ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακή σε διεθνείς διοργανώσεις, όπου κέρδισαν διακρίσεις, μονοπωλώντας τη γνησιότητα του ελληνικού πνεύματος στην εκπροσώπηση του κλασικού πολιτισμού. Το ενδιαφέρον των Αυστραλών για το αρχαιοελληνικό θέατρο αποδεικνύει τη συμπόρευση του ελληνοαυστραλιανού πολιτισμού.

7) Παραστάσεις πολυθέαματος – κινηματογράφος

Από το 1867 ο δυνατός άνδρας John Hatzopoulos (Greek George) και ο illusionist Alexander Canaris από την Αμερική, πραγματοποίησαν για το αυστραλιανό κοινό παραστάσεις σε Σύδνεϋ, Αδελαΐδα και Βρισβάνη, επίδειξης ρώμης ο πρώτος και μυστηρίου ο δεύτερος. Πολύ αργότερα, το 1939 ένας ακόμα περιοδεύων Έλληνας, ο Λεωνίδας Φωτεινός προσέφερε σε όλες τις πόλεις της Αυστραλίας ένα σπάνιο θέαμα με τα ανδρείκελα και τις κούκλες του, ερχόμενος από την Αίγυπτο. Έδωσε παραστάσεις με την παγκόσμια γλώσσα της παντομίμας στο Περθ, Κάλκουρι, Βρισβάνη, Αδελαΐδα, Μελβούρνη και Σύδνεϋ που εντυπωσίασαν όχι μόνο την ομογένεια, αλλά και τους Αυστραλούς, ενώ στη συνέχεια αναχώρησε για την Αμερική. Το 1940 ο Αντώνιος Κανάρης παρουσίασε Καραγκιόζη στο Σύδνεϋ και την Αδελαΐδα, διαφημίζοντας ότι προέρχεται από τα θεατράκια σκιών του Θησειού και του Πειραιά.

Από τη δεκαετία του 1910 οι ομογενείς ενεπλάκησαν σε επιχειρήσεις θεαμάτων, καθώς οι Marino Lucas στην Τασμανία με το “Luca’s Gaiety Entertainers”, George Conson στη Riverina, Βρετός Μαργέτης στο Fairfield, Κρις Σουρρής στο Inglewood – Goodiwindi, Peter Sourry και Alec Coroneo στο Armidale, J. Kouvelis στην εταιρεία J. K. Capitol Theatres Pty Ltd., ενοικίασαν θεατρικούς χώρους που παρουσίασαν τις πρώτες ταινίες βωβού κινηματογράφου, ή ασχολήθηκαν με τη διανομή ταινιών και άλλες επιχειρήσεις κινηματοθεάτρου, αμέσως μόλις το νέο είδος διασκέδασης έκανε την εμφάνισή του.

Οι Γ. Παϊζης (H. Haggard) και Αγγέλα Παρσέλλη συμμετείχαν ως ηθοποιοί σε έργα βωβού και ομιλούντος κινηματογράφου, ο πρώτος στα έργα *Triumph of Love* και *Should a Doctor Tell* και η δεύτερη στο *Cinesound Varieties*. Ο Αδάμ Ταυλαρίδης συνέγραψε το σενάριο και χρηματοδότησε την ταινία *Boy of Dardanelles / Αγόρι από τα Δαρδανέλια*, στην οποία έλαβε μέρος ως ηθοποιός, ενώ καταχώρωσε δικά του σενάρια και σε άλλες ταινίες που επίσης συμμετείχε, όμως δεν έχουν διασωθεί.

Οι πρωτοπόροι ομογενείς ανήγειραν δικά τους θέατρα, μοναδικής αρχιτεκτονικής και σχεδιασμού, όπως οι αδελφοί Αντώνιος και Μαρίνος Λούκας (Λεκατσάς), ο G. Laurantus, ο J. Kouvelis, η εταιρεία του Andronicos, οι αδελφοί Κονόμος, η οικογένεια Χατσατούρη, εκ των οποίων ορισμένα στέκουν έως σήμερα αγέρωχα στον χρόνο. Το ανακαινισμένο “Capitol Theatre” στη Μελβούρνη του Αντώνιου Λεκατσά, αποτελεί έναν υποδειγματικό θεατρικό χώρο σπάνιας αρχιτεκτονικής. Ένα ακόμα μοναδικό θεατρικό κτήριο αποτελεί το “Athenium Theatre” το οποίο ανοικοδόμησε ο G. Laurantus, με δείγματα ελληνιστικών επιρροών, το “Capitol Theatre” που ανήγειρε ο J. Kouvelis στο Tamworth, κ.α.

Σχέδιο του θεάτρου “Capitol”, Tamworth 1927
[Yass Courier, 11 Αυγούστου 1927]

- **Συμπεράσματα**

Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες διέπρεψαν στον τομέα των αυστραλιανών θεαμάτων, είτε με παραστάσεις, ή συνεισφέροντας στην ανοικοδόμηση, διαχείριση, διεύθυνση θεάτρων και κινηματοθεάτρων, σε Τασμανία, Μελβούρνη και μικρότερες πόλεις της ΝΝΟ. Αρκετά από τα θέατρα που ανήγειραν και έχουν ανακατασκευασθεί, λειτουργούν. Ανήκουν στα μνημεία της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς της Αυστραλίας, υπενθυμίζοντας τη συμβολή των Ελλήνων στον τομέα του ελληνοαυστραλιανού θεάματος. Η συμβολή των πρώτων Ελλήνων μεταναστών ήταν αξιόλογη στην παρουσίαση κάθε είδους θεάματος: ποικιλιών, ανδρείκελων, караγκιόζη, κινηματοθέατρου, κινηματογράφου. Διέπρεψαν ως παρουσιαστές ταινιών, επιχειρηματίες, διευθυντές και ιδιοκτήτες θεάτρων. Οι ομογενείς υπηρέτησαν τη θεατρική διαδικασία, με πάθος για δημιουργία και αγάπη για καλλιτεχνική ανάπτυξη. Τη χρυσή εποχή του κινηματοθέατρου ανήγειραν θεατρικά οικοδομήματα - ναούς της τέχνης, με τη μορφή εξευγενισμένων ιερών ισπανικών καταβολών Art Deco τεχνοτροπίας.¹⁷⁵⁰

8) Εθνικό μεταναστευτικό θέατρο (Παραστάσεις και θεατρικά έργα)

Η πρώτη παράσταση εθνικού έργου ήταν στο Σύδνεϋ το 1916 ήταν η *Σκλάβο* του Σπ. Περεσιάδη, από την Ελληνική Φιλοδραματική εταιρεία. Παραστάσεις εθνικών δραματικών έργων έχουμε αντίστοιχα και στη Μελβούρνη, με παραστάσεις της *Εσμέ* του Σπ. Περεσιάδη το 1927 και 1934 και του *Αθανάσιου Διάκου* του Λέοντος Μελά το 1929. Η δημοφιλής *Εσμέ* του Σπ. Περεσιάδη παρουσιάστηκε και στη Βρισβάνη το 1921 με εμβληματικά γνήσια κοστούμια της εποχής του 1821.¹⁷⁵¹ Την 25^η Μαρτίου 1930 η *Θανάτωσις του Αλή Πασά* του Δημ. Βουγά, τον Απρίλιο και Μάιο του 1933 παρουσιάστηκε το πατριωτικό δράμα *Αθανάσιος Διάκος* του Λέοντος Μελά, που επαναλήφθηκε δύο φορές το 1934. Το 1934 και 1939 παρουσιάστηκε η *Εσμέ* η Τουρκοπούλα του Σπ. Περεσιάδη και το 1935 το πατριωτικό δραματικό έργο *Μάρτυρες κι εκδικηταί* του Ηλία Τζανετή. Η αναζήτηση της εθνικής ταυτότητας των πρώτων μεταναστών αποτυπώθηκε στα θεατρικά μεταναστευτικά έργα, που έκαναν την εμφάνισή τους μετά την παράδοση των ριμαδόρων, με τη μορφή ποιητικών διαλόγων και στα μονόπρακτα έργα *Συνέλευσις Συνελεύσεων*, *Ο αδιάκριτος μουσαφίρης* και στον μονόλογο *Γράμμα στη μάννα*.

- **Συμπεράσματα**

Το εθνικό μεταναστευτικό θέατρο ήταν απόρροια της νοσταλγίας των ξενιτεμένων ομογενών, της μεγάλης αγάπης τους για την πατρίδα, αλλά και της ανάγκης εγκαθίδρυσής τους στη νέα χώρα. Η πολυποίκιλη δράση των πρώτων Ελλήνων μεταναστών στη διαδικασία της παραγωγής θεατρικών έργων (συγγραφή ή παρουσίαση), αντανακλά την ιδιαιτερότητα των συνθηκών που επικρατούσαν στο περιβάλλον των Κοινοτήτων ανά τις πόλεις της Αυστραλίας.

¹⁷⁵⁰ Ελένη Φεσσά – Εμμανουήλ, *Η αρχιτεκτονική του Νεοελληνικού Θεάτρου 1720 – 1940*, Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών και Ίδρυμα Ιωάννη Φ. Κωστοπούλου, τόμος Β', Αθήνα 1994, σ. 47.

¹⁷⁵¹ *Queensland Times*, 12 Απριλίου 1921.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το προπολεμικό ελληνικό θέατρο στην Αυστραλία αποτελείται από το ελληνικό παροικιακό θέατρο, το αρχαιοελληνικό θέατρο της αυστραλιανής Κοινοπολιτείας, αλλά σε αυτό εξετάζεται και η συμμετοχή των πρωτοπόρων ομογενών σε κάθε τομέα των παραστατικών τεχνών στην Αυστραλία.

Οι πρώτοι Έλληνες ομογενείς δημιούργησαν εστίες πολιτισμού, ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούσαν στην αχανή ήπειρο στην οποία εξαπλώθηκαν. Στα μεγάλα αστικά κέντρα των πόλεων (Σύδνεϋ, Μελβούρνη, Βρισβάνη, Αδελαΐδα, Περθ), δημιούργησαν κοινοτικό θέατρο σύμφωνα με τα πολιτισμικά τους πρότυπα, την κοινωνικοπνευματική τους πρόοδο και ανάπτυξη και τη σχέση τους με τη θεατρική δημιουργία. Σε κάθε πόλη το ελληνικό παροικιακό θέατρο ανέπτυξε έναν αυτόνομο θεατρικό χαρακτήρα, ανάλογα με τους θεατρανθρώπους που το διοργάνωσαν (Γ. Παΐζης στο Σύδνεϋ, Δ. Μαυροειδής στη Μελβούρνη, Γ. Παναγιωτίδης στην Αδελαΐδα, Ι. Στρατηγάκης και Χρ. Φριλίγκος στη Βρισβάνη, Δ. Ιωαννίδης και Ι. Αριστοτέλους στο Περθ).

Παρόλο που το ερασιτεχνικό θέατρο των πρώτων Ελλήνων ομογενών αναλύθηκε σε διαφορετικό κεφάλαιο από τις μεμονωμένες περιπτώσεις επαγγελματικού θεάτρου, είναι παρακινδυνευμένο να οριοθετείται αυστηρά, καθώς οι θίασοι που συγκροτήθηκαν ήταν σε όλες τις περιπτώσεις μεικτοί. Αν και αποτελείτο κυρίως από ερασιτέχνες, οι θιασάρχες ήταν συνήθως απόφοιτοι δραματικών σχολών και οι ομογενείς ηθοποιοί απέδωσαν σε πολλές περιπτώσεις σε επίπεδο επαγγελματιών, όπως μαρτυρεί ο παροικιακός τύπος.

Οι εκκλησιαστικές έριδες ανέκοψαν τη θεατρική δραστηριότητα των πρωτοπόρων ομογενών στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπως όμως αποδεικνύεται οι μετανάστες των μικρών πόλεων και ιδίως της ΝΝΟ, δημιούργησαν τους δικούς τους ναούς της τέχνης. Ύψωσαν θεατρικά κτήρια (θέατρα και κινηματοθέατρα) που αρκετά από αυτά διατηρούνται έως και σήμερα, υπογραμμίζοντας την ελληνική συμβολή στην καλλιτεχνική εξέλιξη της αυστραλιανής Κοινοπολιτείας. Ο Ελληνισμός στην Αυστραλία έδρασε στον τομέα του πολυθέαματος, αντανακλώντας τα ρεύματα της εποχής και την παγκόσμια διάδοση των μηχανικών εξελίξεων (κινούμενες εικόνες, σκιογράφος, κινηματοθέατρο, κινούμενοι λαμπτήρες, technicolour), αλλά και τη συνάντηση του καινούργιου με το παλιό με τις περιοδείες του κουκλοπαίκτη Λ. Φωτεινού και του Καραγκιοζοπαίκτη Α. Κανάρη.

Οι αυστραλογεννημένοι νέοι της παροικίας, καθώς και πρωτοπόροι ομογενείς εντάχθηκαν στα θεατρικά και κινηματογραφικά δρώμενα της Αυστραλίας. Κινητοποιήθηκαν πέρα από τα στενά όρια της παροικίας, κερδίζοντας την αναγνώριση και προβάλλοντας τον Ελληνισμό στο αυστραλιανό κατεστημένο. Οι Γ. Παΐζης (Α. Haggard), Δημήτριος Ιωαννίδης, Στέλιος Σαλίγκαρος, Αγγέλα Παρσέλλη, Σοφία Περγάμαλη, Ραούλ Καρδαμάτης, Αδάμ Ταυλαρίδης, John Lemonne, Rudy Ricco, Άρτεμις Λινού, διακρίθηκαν γράφοντας το όνομά τους στην ιστορία του αυστραλιανού θεάτρου, καθώς υπηρέτησαν με συνέπεια τη θεατρική διαδικασία, εξυψώνοντας το φρόνημα της ομογένειας κατά τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής της στην αυστραλιανή Κοινοπολιτεία.

Το προπολεμικό θέατρο των ελληνικών κοινοτήτων έθεσε τις βάσεις και τα θεμέλια του μεταπολεμικού θεάτρου της ελληνικής διασποράς στην Αυστραλία και σηματοδότησε την έναρξη μιας σχέσης αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ Ελλήνων και Αυστραλών. Ήδη, τις σπουδαιότερες παραστάσεις των δύο πρώτων θεατρικών έργων της παροικίας του Σύδνεϋ (*Σκλάβοι*, 1916) και της Μελβούρνης (*Αδιάκριτος Μουσαφίρης*, 1917), παρακολούθησε και αυστραλιανό ακροατήριο, ενώ αναφέρθηκε σε αυτές ο εγχώριος τύπος, επαινώντας την ελληνική πρωτοβουλία και τον συγγραφέα του πρωτότυπου κωμειδουλίου, ιατρό της Μελβούρνης, Κ. Κυριαζόπουλο. Αντίστοιχα, εικοσιδύο χρόνια μετά, στο Περθ ομογενείς και ντόπιοι παρουσίασαν με ενθουσιασμό τις αγγλοελληνικές οπερέτες *Αθηναϊκές νύκτες* (1939) και *Κάπου στο Περθ* (1940), των Δ. Ιωαννίδη και Στ. Σαλίγκαρου.

Οι Αυστραλοί παρακολούθησαν με ενδιαφέρον έργα αρχαίας ελληνικής τραγωδίας και κωμωδίας από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, από ντόπιους επαγγελματικούς, ερασιτεχνικούς και πανεπιστημιακούς θιάσους, αλλά και από περιοδεύουσες σημαντικές τραγωδούς. Οι δύο επαγγελματικοί θίασοι που περιόδευαν από την Αθήνα το 1924 άφησαν τις καλύτερες εντυπώσεις στην ομογένεια, αλλά και στους Αυστραλούς, που ενθουσιάστηκαν με την ερμηνεία του *Οιδίποδα* των ηθοποιών της Αθηναϊκής Εταιρείας. Παράλληλα, ο Θίασος Βρυσούλας Παντοπούλου παρουσίασε αξιόλογες οπερετικές συνθέσεις του Δ. Ζάττα, σε σύμπραξη με Αυστραλούς μουσικούς. Η ελληνική παρουσία σε διεθνείς διοργανώσεις και καλλιτεχνικά δρώμενα της αυστραλιανής Κοινοπολιτείας ήταν αξιοσημείωτη, με συχνές βραβεύσεις για τα αρχαιοελληνικά σύνολα που οι ομογενείς παρουσίασαν.

Η θεατρική δημιουργία των πρωτοπόρων ομογενών εκφράσθηκε και μέσα από ιδιότυπα θεατρικά στιχουργήματα, ή μικρά θεατρικά έργα. Παρόλο που η έντυπή τους αποτύπωση ήταν περιορισμένη, τα διασωθέντα κείμενα αντιπροσωπεύουν χαρακτηριστικά τις συνθήκες που επικρατούσαν την πρώιμη μεταναστευτική περίοδο ανάμεσα στους πρωτοπόρους Έλληνες και αντανακλούν τις σχέσεις τους με τους Αυστραλούς, αλλά και τον πόνο της ξενιτιάς. Η αγάπη και η νοσταλγία των πρώτων ομογενών για την πατρίδα, αποδεικνύεται από την κατά συρροή παρουσίαση εθνικών έργων σε όλη τη διάρκεια της προπολεμικής περιόδου, στις περισσότερες ελληνικές κοινότητες της Αυστραλίας.

Εντέλει, στο σύνθετο φαινόμενο που εξύφανε το προπολεμικό ελληνικό θέατρο της Αυστραλίας, πρωταγωνιστές ήταν Έλληνες πάροικοι και ελληνιστές Αυστραλοί. Παρουσίασαν ένα έργο που ήταν όλοι παρόντες: θιασάρχες και κομπάρσοι, σκηνογράφοι και παραγωγοί, μουσικοσυνθέτες και λιμπρετίστες, σκηνοθέτες και θεατρικοί συγγραφείς, αιδοί και χορευτές, μπρεσάριοι και θεατρικοί επιχειρηματίες, θεατρώνες και ιδιοκτήτες θεάτρων, επαγγελματίες και ερασιτέχνες. Όλοι τους ήταν Έλληνες της Αυστραλίας, που φώτισαν την καρδιά των Αυστραλών με τη λάμψη της ελληνικής αστραπής.

Κατάλογος θεατρικών έργων

Ι) ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΚΟ (ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ) ΘΕΑΤΡΟ

1) Μελβούρνη (Βικτώρια)

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
17 Οκτ. 1917	“Mason Hall”	<i>Αδιάκριτος μουσαφίρης</i>	Κ. Κυριαζόπουλος
Ιούλ. 1923	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Οι δύο λοχίαι</i>	Baudoin d' Aubigny
1924	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Θυμιούλα η Γαλαξειδιώτισσα</i>	Πανάγος Μελισσιώτης
16 Μαρτ. 1927	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Πολιτικός ανεμόμυλος</i>	διασκ. Νικ. Λάσκαρης
16 Μαρτ. 1927	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Υποβρύχιο</i>	Κ. Ρωμανός
10 Αυγ. 1927	“Temperance Hall”	<i>Εσμέ</i>	Σπ. Περεσιάδης
27 Σεπτ. 1927	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Ο βασιλεύς της Ρέγγας</i>	Αλεξ. Πίστης
24 Μαρτ. 1929	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Το κοκκαλάκι της νυχτερίδας</i>	Νικόλ. Λάσκαρης
24 Μαρτ. 1929	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Ενοικιάζεται</i>	Νικόλ. Λάσκαρης
25 Μαρτ. 1929	αίθ. “Kings Hall”	<i>Αθανάσιος Διάκος</i>	Λέων Μελάς
18 Αυγ. 1929	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Γκόλφω</i>	Σπυρ. Περεσιάδης
18 Αυγ. 1929	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Πνευματισμός</i>	Νικ. Λάσκαρης
9 Μαρτ. 1930	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Σκλάβοι</i>	Σπ. Περεσιάδης
20 Ιουλ. 1930	αίθ. κοιν. σχ.	<i>Αντιπεθερινή</i>	Ν. Λάσκαρης
25 Αυγ. 1930	αίθ. κοιν. σχ.	<i>Γκόλφω</i>	Σπ. Περεσιάδης
19 Ιουλ. 1931	αίθ. κοιν. σχ.	<i>Γκόλφω</i>	Σπ. Περεσιάδης
19 Ιουλ. 1931	αίθ. κοιν. σχ.	<i>Ο πνευματισμός</i>	Νικόλ. Λάσκαρης
25 Οκτ. 1931	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Για την τιμήν</i>	Χ. Χρηστοβασίλης
24 Ιουλ. 1932	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Μόρφω</i>	Σπυρίδ. Περεσιάδης

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
7 Φεβρ. 1933	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Η καραντίνα</i>	Νικόλ. Λάσκαρης
9 Ιουλ. 1933	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Το Φιόρο του Λεβάντε</i>	Γρηγόριος Ξενόπουλος
21 Ιουλ. 1933		<i>Πατρικό Σπίτι</i>	Στέφανος Δάφνης
25 Φεβρ. 1934	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Μαρία η Πενταγιώτισσα</i>	Παύλος Νιρβάνας
Μάιος 1934	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Εσμέ η Τουρκοπούλα</i>	Σπυρ. Περесиιάδης
7 Μαρτ. 1935	θέατρο “Garrick”	<i>Η τύχη του κουραμπιέ</i>	Αδάμ Ταυλαρίδης
25 Μαρτ. 1935	αίθ. «Ορφεύς»	<i>εθνικό έργο</i>	
1 Οκτ. 1935	“Imperial Theatre”	<i>Η κόμισσα ζητιάνα</i>	Ιουλία Περιστιάνη
1 Οκτ. 1935	“Imperial Theatre”	<i>Οι επιστήμονες</i>	Ιουλία Περιστιάνη
5 Απρ. 1936	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Γκόλφω</i>	Σπ. Περесиιάδης
7 Ιουν. 1936	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Ζητείται υπηρέτης</i>	Χ. Άννινος
29 Νοεμβ. 1936	αίθ. «Ορφεύς»	<i>Ανάστασις του Λαζάρου</i>	Ανώνυμος
13 Δεκ. 1938	θέατρο “Imperial”	<i>Αγαπητικός της Βοσκοπούλας</i>	Δημ. Κορομηλάς
28 Απρ. 1939	αίθ. “Kevin Hall”	<i>Στέλλα Βιολάντη</i>	Γρ. Ξενόπουλος
28 Απρ. 1939	αίθ. “Kevin Hall”	<i>Ζητείται υπηρέτης</i>	Χ. Άννινος
13 Ιουν. 1939	“Scotts Hall”	<i>Ο βασιλεύς της ρέγγας</i>	Αλεξ. Πίστης
13 Ιουν. 1939	“Scotts Hall”	<i>θα Αυτοχειριασθώ</i>	Αλεξ. Πίστης
30 Αυγ. 1939	“Imperial Theatre”	<i>Πειρασμός</i>	Γρηγ. Ξενόπουλος
8 Σεπτ. 1939	“Imperial Theatre”	<i>Πειρασμός</i>	Γρηγ. Ξενόπουλος
15 Σεπτ. 1939	“Imperial Theatre”	<i>Πειρασμός</i>	Γρηγ. Ξενόπουλος

2) Σύδνεϋ (NNO)

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
1912	Κοιν. Σχολείο	<i>Λύρα του Γερονικόλα</i>	Δημ. Κόκκος
15 Ιουλ. 1925	“st. James Hall”	<i>Dream faces</i>	
15 Ιουλ. 1925	“st. James Hall”	<i>Ακόμα δεν τον είδαμε</i>	Νικ. Λάσκαρης
1927	αίθ. “Kings Hall”	δύο θεατρικές παραστάσεις	
2 Ιουλ. 1928	αίθ. “Kings Hall”	<i>Η Δημοπρασία</i>	Τεύκρος Ανθίας
25 Μαρτ. 1930	αίθ. “Kings Hall”	<i>Αθανάσιος Διάκος</i>	Λ. Μελάς
15 Ιουν. 1930	“Y.W.C.A.”	ποικίλο πρόγραμμα I. Διαμαντή	
1 Ιαν. 1933	“Menzie café”	<i>Θρηνοδία Καραμανλή</i>	
1 Ιαν. 1933	“Menzie café”	<i>Τρίχα</i>	Ιωάν. Δεληκατερίνης
1 Ιαν. 1933	“Menzie café”	<i>Το γκαρσόνι</i>	
15, 16 Σεπτ. 1936	σχ. αίθ. Αγ. Σοφίας	<i>Ζητείται υπηρέτης</i>	Χ. Αννινος
15, 16 Σεπτ. 1936	σχ. αίθ. Αγ. Σοφίας	<i>Mr and Mrs Smith are dressing</i>	
15, 16 Σεπτ. 1936	σχ. αίθ. Αγ. Σοφίας	<i>Μις Έβανς</i>	
1, 2 Δεκ. 1936	σχ. αίθ. Αγ. Σοφίας	<i>Αλλού κτυπά το νερό</i>	Ν. Λάσκαρη - Β.Κολοκοτρ.
1, 2 Δεκ. 1936	σχ. αίθ. Αγ. Σοφίας	<i>Ask no Question</i>	Gwen Merredith
1, 2 Δεκ. 1936	σχ. αίθ. Αγ. Σοφίας	<i>Στα στραβά</i>	Ν. Λάσκαρης - Δημ. Αγέλαστος
20 Φεβρ. 1939	“Maccabean Hall”	<i>Στέλλα Βιολάντη</i>	Γρ. Ξενόπουλος
26 Απρ. 1939	“Maccabean Hall”	<i>Στέλλα Βιολάντη</i>	Γρ. Ξενόπουλος
26 Απρ. 1939	“Maccabean Hall”	<i>Ζητείται υπηρέτης</i>	Χ. Αννινος
24 και 29 Ιουν. 1939	“Maccabean Hall”	<i>Πειρασμός</i>	Γρ. Ξενόπουλος
επανάληψη παράστασης 30 Αυγ. 8 και 16 Σεπτ. 1939			

3) Βρισβάνη (Queensland)

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
Μάρτ. 1921	“Hellenic Club”	<i>Εσμέ</i>	Σπυρ. Περεσιιάδης
1921	“Hellenic Club”	<i>Γκόλφω</i>	Σπυρ. Περεσιιάδης
1923	“Hellenic Club”	<i>Γκόλφω</i>	Σπυρ. Περεσιιάδης
1923	“Hellenic Club”	<i>Ο Φιάκας</i>	Δ. Μισιτζής
25 Μαρ. 1930	“Hellenic Club”	<i>Η θανάτωσις του Αλή Πασά</i>	Δημ. Βουγάς
Μάρτ. 1931	“Hellenic Club”	<i>Βαβυλωνία</i>	Δημ. Βυζάντιος
27 Μαρτ. 1932	“Hellenic Club”	<i>Δεν έχει τα προσόντα</i>	Γ. Σουρής
22 Μαΐου 1932	“Hellenic Club”	<i>Επιστράτευσις</i>	
19 Φεβρ. 1933	“Hellenic Club”	<i>Καναρίνι</i>	Ανδρέας Νικολάρας
28 Μαΐου 1933	“Hellenic Club”	<i>Αθανάσιος Διάκος</i>	Λέων Μελάς
25 Ιουν. 1933	“Hellenic Club”	<i>κωμωδία</i>	
Ιούν. 1933	“Hellenic Club”	<i>Αθανάσιος Διάκος</i>	Λέων Μελάς
Ιούλιο 1933	“Hellenic Club”	<i>θεατρικό έργο (Αρίωνα)</i>	
1 Οκτ. 1933	“Hellenic Club”	<i>Γκόλφω</i>	Σπυρ. Περεσιιάδης
25 Μαρτ. 1934	“Hellenic Club”	<i>Επιδημία</i>	Γ. Σουρής
25 Μαρτ. 1934	“Hellenic Club”	<i>Είμαι ένας τρελλός καβαλιέρος</i>	
25 Μαρτ. 1934	“Hellenic Club”	<i>Εσμέ η Τουρκοπούλα</i>	Σπ. Περεσιιάδης
4 Φεβρ. 1934	“Hellenic Club”	<i>κωμωδία</i>	
27 Μαΐου 1934	“Hellenic Club”	<i>Αθανάσιος Διάκος</i>	Λέων Μελάς
12 Αυγ. 1934	“Hellenic Club”	<i>Αθανάσιος Διάκος</i>	Λέων Μελάς

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
14 Ιουλ. 1935	“Hellenic Club”	<i>Μάρτυρες κι εκδικηταί</i>	Ηλίας Τζανετής
13 Δεκ. 1936	αίθ. “st. Luke”	<i>Επιστροφή του Ασώτου</i>	Ευστρ. Χριστοφίδης
2 Μαΐου 1939	αίθ. “School of Arts”	<i>Εσμέ η Τουρκοπούλα</i>	Σπ. Περεσιάδης

4) Ιννισφαίηλ (Queensland)

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
21 Μαΐου 1939	αίθ. “Blue Bird Café”	<i>Η δίκη ενός ταραχοποιού</i>	Δ. Πεγκλής
21 Μαΐου 1939	αίθ. “Blue Bird Café”	<i>Ο Μάγκας, ο ναύτης του Αιγαίου</i>	Δ. Πεγκλής
20 Αυγ. 1939	αίθ. “Blue Bird Café”	<i>Ο Μανάβης και η δούλα</i>	
20 Αυγ. 1939	αίθ. “Blue Bird Café”	<i>ο Κορς Κοντόφαρδος</i>	
31 Δεκ. 1939	αίθ. “Blue Bird Café”	θεατρική παράσταση	
21 Μαΐου 1940	αίθ. “Blue Bird Café”	<i>Ο Ιατρός</i>	
21 Μαΐου 1940	αίθ. “Blue Bird Café”	<i>ο Φωτογράφος</i>	
21 Μαΐου 1940	αίθ. “Blue Bird Café”	<i>Το φάντασμα</i>	
20 Αυγ. 1940	αίθ. “Blue Bird Café”	<i>Η περίφημη λαθρέμπορος</i>	
20 Αυγ. 1940	αίθ. “Blue Bird Café”	<i>Η μαγική θύρα</i>	
20 Αυγ. 1940	αίθ. “Blue Bird Café”	<i>Το παράπονο του μεθυσμένου</i>	

5) Μακαίη (Queensland)

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
25 Μαρ. 1939	café αφών Ζαγλανίκη	<i>Καυγιάς πενθεράς και γαμβρού</i>	
25 Μαρ. 1939	café αφών Ζαγλανίκη	<i>Οι έρωτες ενός γέροντος</i>	Νικολ. Κάρας

6) Αδελαΐδα (Νότια Αυστραλία)

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
Μάρτ. 1923	αίθ. Ελλην. Λέσχης	δράμα, κωμωδία	
29 Μαρ. 1925	αίθ. Ελλην. Λέσχης	δράμα, κωμωδία	
30 Μαρ. 1930	κατ. Πρ. Κωνσταντίνου	κωμωδίες	
1 Φεβρ. 1931	“Panellinion Club”	<i>Το κορίτσι της ταβέρνας</i>	
1 Φεβρ. 1931	“Panellinion Club”	<i>Καναρίνι</i>	Ανδρέας Νικολάρας
1932		<i>Μία γυναίκα στους στρατώνες</i>	
1932		<i>Ο τρελός χαρτοπαίκτης της ξενιτειάς</i>	
26 Μαρ. 1933	“Osborne Hall”	<i>Δεκανείς</i>	
18 Μαΐου 1933	“Panellinion Club”	<i>Προσφυγοπούλα</i>	
18 Μαΐου 1933	“Panellinion Club”	<i>Ο Υπηρέτης του Κόμητος</i>	
2 Ιουλ. 1933	κατ. αφών Καλλινίκου	θεατρική παράσταση	
Δεκ. 1934	“Bafra Hall”	<i>Αχ! αυτές οι πενθερές!</i>	
16 Αυγ. 1936		<i>Οι εθελοντές</i>	
Νοέμβ. 1937	κατ. Πρ. Κωνσταντίνου	<i>Ο γραμματικός</i>	
1938	“Marmarinos Hall”	θεατρική παράσταση	
18 Ιουνίου 1939	“Claridge Theatre”	<i>Ο Μπιμπίκος Κατσαρομάλης</i>	
18 Ιουνίου 1939	“Claridge Theatre”	<i>Ο βασιλεύς της ρέγγας</i>	
18 Ιουνίου 1939	“Claridge Theatre”	<i>Απαρηγόρητοι χήροι</i>	
10 Νοεμβ. 1940	“Panellinion Club”	<i>το Σχολείον</i>	
10 Νοεμβ. 1940	“Panellinion Club”	<i>ο Σταμάτης</i>	

7) Port Pirie (Νότια Αυστραλία)

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
24 Μαρτ. 1935	“Parish Hall”	<i>Γάμος και Κηδεία</i>	
Μάϊος 1939	“Parish Hall”	<i>Γαμβρός με δανεική νύφη</i>	
Μάϊος 1939	“Parish Hall”	<i>Το μονό κρεβάτι</i>	

8) Περθ (Δυτική Αυστραλία)

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
14 Σεπτ. 1928	“Greek Hall”	<i>Ανεμοχάψιμο</i>	
1931	“Greek Hall”	<i>Βιενέζικη οπερέτα</i>	Κάλμαν
1931	“Greek Hall”	<i>Τσιγγάνα πριγκήπισσα</i>	Δημ. Ιωαννίδης
1931	“Greek Hall”	<i>Βιενέζικες νύκτες</i>	Δημ. Ιωαννίδης
11 Οκτ. 1931	“Hibernian Hall”	<i>Χορχόρ Αγάς</i>	Δημ. Ιωαννίδης
19 Νοεμ. 1933	“Greek Hall”	<i>Ο Βαρόνος Μαστερχάουζεν και ο υπηρέτης του</i>	
26 Αυγ. 1934	“Greek Hall”	<i>Παριζιάνικο Καμπαρέ</i>	Δημ. Ιωαννίδης
26 Αυγ. 1934	“Greek Hall”	<i>Δεν έχει τα προσόντα</i>	Γ. Σουρής
21 Οκτ. 1934	“Greek Hall”	<i>Βενέτικη Νύχτα</i>	Δημ. Ιωαννίδης
21 Οκτ. 1934	“Greek Hall”	<i>Ο Βασιλεύς της ρέγγας</i>	Γ. Τσοκόπουλος
Ιούν, 1935	“Greek Hall”	<i>Πνευματισμός</i>	Ν. Λάσκαρης
11 Αυγ. 1935	“Greek Hall”	<i>Ιαπωνικόν τειοπωλείον</i>	Δημ. Ιωαννίδης
11 Αυγ. 1935	“Greek Hall”	<i>Αλλού χτυπάει το νερό</i>	Νικ. Λάσκαρης
30 Αυγ. 1936	“Greek Hall”	<i>Η Ελενίτσα της οδού Προδρόμου</i>	Δημ. Ιωαννίδης
Οκτ. 1936	“Greek Hall”	<i>Το μάθημα της γαλλικής</i>	Σακελλαρίδης
Οκτ. 1936	“Greek Hall”	<i>Το φόρεμα της κυρίας</i>	Γρ. Ξενοπούλος
Οκτ. 1936	“Greek Hall”	<i>το Κέηκ</i>	

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
4 Ιουλ. 1937	“Greek Hall”	<i>Ανάστασις του Λαζάρου</i>	Ανώνυμος
10 Σεπτ. 1938	“Greek Hall”	<i>Στα Στραβά</i>	Νικ. Λάσκαρης
13 Νοεμβ. 1938	“Greek Hall”	<i>Αυστραλομάνια</i>	Δημ. Ιωαννίδης
21 Μαΐου 1939	“Greek Hall”	<i>Ανάστασις του Λαζάρου</i>	Ανώνυμος
Ιούν, 1939	“Greek Hall”	<i>Νεοφερμένος στην Αυστραλία</i>	Δημ. Ιωαννίδης
Αυγ.1939	“Greek Hall”	<i>Κοκκαλάκι της νυχτερίδας</i>	Νικ. Λάσκαρης
3 Αυγ. 1940	“Greek Hall”	<i>Ο θείος από την Αυστραλία</i>	Δημ. Ιωαννίδης
12 Μαΐου 1940	“Greek Hall”	<i>Η Σκλάβα</i>	Δημ. Ιωαννίδης
12 Μαΐου 1940	“Greek Hall”	<i>Ο Ανανίας στην Αυστραλία</i>	Δημ. Ιωαννίδης
27 Μαΐου 1940	“Greek Hall”	<i>Η Σκλάβα</i>	Δημ. Ιωαννίδης
27 Μαΐου 1940	“Greek Hall”	<i>Ο Ανανίας στην Αυστραλία</i>	Δημ. Ιωαννίδης

II) ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

A) Σύδνεϋ (NNO)

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
12 Ιουλ. 1916	“Little Theatre”	<i>Σκλάβα</i>	Σ. Περεσιιάδης
16 Ιαν. 1931	“Savoy Theatre”	<i>Το Κουρέλι</i>	Dario Niccodemi
27, 28 Μαΐ. 1931	“st. James Hall”	<i>Τιμή Άδοξη</i>	Κ. Ρωμανός
27, 28 Μαΐ. 1931	“st. James Hall”	<i>Μία νύκτα στην Αθήνα</i>	
15, 18 Ιουν. 1931	“st. James Hall”	<i>Ψυχοσάββατο</i>	Γρ. Ξενόπουλος
15, 18 Ιουν. 1931	“st. James Hall”	<i>Το χαμην ο θείος</i>	
26 Φεβρ. 1932	“st. James Hall”	<i>Τιμή Άδοξη</i>	Κ. Ρωμανός
26 Φεβρ. 1932	“st. James Hall”	<i>Δραγουμάνος</i>	

Β) Περθ (Δυτική Αυστραλία)

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
15 Σεπτ. 1939	Δημαρχείο Περθ	<i>Αθηναϊκές νύκτες/Athenian nights</i>	Δημ. Ιωαννίδης
26 Οκτ. 1939	“Capitol Theatre”	<i>Αθηναϊκές νύκτες/Athenian nights</i>	Δημ. Ιωαννίδης
24 Νοεμ. 1939	Δημαρχείο Fremantle	<i>Αθηναϊκές νύκτες/Athenian nights</i>	Δ. Ιωαννίδης
8 Δεκ. 1939	Δημαρχείο Midland Junction	<i>Αθην. νύκτες/Athenian nights</i>	Δ. Ιωαννίδης
28,29 Σεπ. 1940	“Her Majesty’s Theatre”	<i>Κάπου στο Περθ/Somewhere in Perth</i>	Ιωαν.

ΙΙΙ) ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ

1)Μελβούρνη		
ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
Σύνδεσμος Γυναικών Μελβούρνης	<i>ο Αδιάκριτος μουσαφίρης</i> 1917	Αντιγ. Κυριαζοπούλου
Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς»	<i>Οι δύο λοχίαί</i> 1923	Δημ. Μαυροειδής
Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς»	<i>Θυμιούλα η Γαλαξειδιώτισσα</i> 1924	Δημ. Μαυροειδής
<i>Εσμέ</i> «Ορφεύς»	Δημ. Μαυροειδής 1927	
Κοινή εκδήλωση Σωματείων Μελβούρνης	<i>Ο βασιλεύς της ρέγγας</i> 1927	Δημ. Μαυροειδής
Καστελλοριζιακή Αδελφότητα Μελβούρνης	<i>Πολιτικός ανεμόμυλος</i> <i>Υποβρύχιο, 1927</i>	
Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς»	<i>Το κοκκαλάκι της νυχτερίδας</i> <i>Ενοικιάζεται, 1929</i>	Δημ. Μαυροειδής
Σώμα Προσκόπων Μελβούρνης	<i>Αθανάσιος Διάκος</i> 1929	
Κοινή εκδήλωση Σωματείων Μελβούρνης	<i>η Σκλάβα, 1929</i> (1930)	
Μακεδονική Αδελφότητα	<i>Γκόλφω</i> <i>Πνευματισμός, 1929</i>	Δ. Μαυροειδής
Καστελλοριζιακή Αδελφότητα Μελβούρνης	<i>Μόρφω</i> 1932	Δημ. Μαυροειδής Κ. Αμώνης

ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς»	<i>Η καραντίνα</i> 1933	
Σύνδεσμος Γυναικών Μελβούρνης	<i>το Πατρικό Σπίτι</i> 1933	Αντιγ. Κυριαζοπούλου
Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς»	<i>Το Φιόρο του Λεβάντε</i> 1933	
Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς»	<i>Μαρία η Πενταγιώτισσα</i> 1934	
Μακεδονική Αδελφότητα	<i>Εσμέ η Τουρκοπούλα</i> 1934	Ν. Ηλιόπουλος
Μακεδονική Αδελφότητα	<i>Αγαθόπουλος ο Ξηροχωρίτης</i> 1935	
Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς», Κοινότητα	<i>Η τύχη του κουραμπιέ</i> 1935	Αδάμ Ταυλαρίδης
Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς»	<i>εθνικό έργο</i> 1935	
Κυπριακή Αδελφότητα	<i>Η κόμισσα ζητιάνα</i> <i>Οι επιστήμονες, 1935</i>	
Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς»	<i>Ζητείται υπηρέτης</i> 1936	Αλεξάνδρα Βραχνά
Καστελλοριζιακή Αδελφότητα	<i>Ανάστασις του Λαζάρου</i> 1936	
Μακεδονική Αδελφότητα	<i>Γκόλφω</i> 1936	
Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς»	<i>Αγαπητικός της Βοσκοπούλας</i> 1938	Αλ. Στάμος
Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας»	<i>Στέλλα Βιολάντη</i> 1939	Κ. Λαζαρίδης
Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας»	<i>Πειρασμός</i> 1939	Κ. Λαζαρίδης
Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας»	<i>Ο βασιλεύς της ρέγγας</i> <i>θα Αυτοχειριασθώ, 1939</i>	Λεωνίδας Φωτεινός

2) Σύδνεϋ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία	<i>Σκλάβοι</i> 1916	Γ. Παΐζης
Πανελλήνιος Ένωση	<i>Dream faces</i> <i>Ακόμα δεν τον είδαμε</i> , 1925	Γ. Παΐζης Αλ. Γρίβας
Φιλανθρωπικό Ταμείο Κοινότητας Σύδνεϋ	θεατρικές παραστάσεις 1927	Χρυσανθοπούλου Ιωάν.
Φιλανθρωπικό Ταμείο Κοινότητας Σύδνεϋ	<i>Η Δημοπρασία</i> 1928	
Καστελλοριζιακή Αδελφότητα Σύδνεϋ	φιλολογική εσπερίδα δράματος και απαγγελίας, 1930	Ι. Διαμαντής
Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας	<i>Το Κουρέλι</i> 1931	Γ. Παΐζης
Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας	<i>Τιμή Άδοξη</i> <i>Μία νύκτα στην Αθήνα</i> , 1931	Γ. Παΐζης
Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας	<i>Ψυχοσάββατο</i> <i>Το 'χαψε ο θεός</i> , 1931	Γ. Παΐζης
Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας	<i>Τιμή Άδοξη</i> <i>Δραγουμάνος</i> , 1932	Γ. Παΐζης
Πανελλήνιος Ομοσπονδία Νέων Αυστραλίας	<i>Θρηνωδία Καραμανλή</i> <i>Τρίχα, Το γκαρσόνι</i> , 1933	
Μητροπολιτικός Ερασιτεχνικός Θεατρικός Όμιλος Αγ. Σοφίας	<i>Ζητείται υπηρέτης</i> <i>Mr and Mrs Smith are dressing</i> <i>Μις Έβανς, The brass door knob</i> , 1936	Γ. Παΐζης
Μητροπολιτικός Ερασιτεχνικός Θεατρικός Όμιλος Αγ. Σοφίας	<i>Άλλού κτυπά το νερό</i> <i>Ask no Question</i> <i>Στα στραβά</i> , 1936	Γ. Παΐζης
Καστελλοριζιακή Αδελφότητα	<i>Στέλλα Βιολάντη</i> 1939	Κων/νος Λαζαρίδης
Καστελλοριζιακή Αδελφότητα	<i>Στέλλα Βιολάντη</i> <i>Ζητείται υπηρέτης</i> , 1939	Κων/νος Λαζαρίδης
Καλλιτεχνικός Σύνδεσμος Σύδνεϋ	<i>Πειρασμός</i> 1939	Κων/νος Λαζαρίδης

3) Βρισηάνη
ΣΥΛΛΟΓΟΣ

	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
Ελληνικός Σύνδεσμος	<i>Γκόλφω, Υψηλάντης</i> έως 1920	
Ελληνική Δραματική Εταιρεία	<i>Εσμέ, 1921</i>	Χ. Καράτζας
Ελληνική Δραματική Εταιρεία	<i>Γκόλφω, 1921</i>	Ιωάννης Στρατηγάκης
Ελληνική Δραματική Εταιρεία	<i>Γκόλφω, 1923</i>	Ιωάννης Στρατηγάκης
Ελληνική Δραματική Εταιρεία	<i>Φιάκας, 1923</i>	Ν. Λουτίδης
Ελληνική Κοινότητα Βρισηάνης	<i>Η θανάτωσις του Αλή Πασά</i> 1930	
Ελληνική Κοινότητα Βρισηάνης	<i>Βαβυλωνία</i> 1931	Βαρνάβας Καταχάνας
Ελληνική Κοινότητα Βρισηάνης	<i>Δεν έχει τα προσόντα</i> 1932	
Ελληνική Κοινότητα Βρισηάνης	<i>Επιστράτευσις</i> 1932	
Ελληνική Κοινότητα Βρισηάνης	<i>Αθανάσιος Διάκος</i> 1933	
Σύλλογος «Αρίων»	κωμωδία 1933	
Σύλλογος «Αρίων»	θεατρικό έργο 1933	
Δραματική Κοινωνία «Απόλλων»	<i>Καναρίνι</i> 1933	
Δραματική Κοινωνία «Απόλλων»	<i>Αθανάσιος Διάκος</i> 1933	οικογένεια Φριλίγκου
Δραματική Κοινωνία Απόλλων»	<i>Γκόλφω</i> 1933	Ιωάν. Στρατηγάκης Ε. Βενλής
Σύλλογος «Αρίων»	<i>Επιδημία</i> <i>Είμαι ένας τρελλός καβαλιέρος, 1934</i>	Ι. Στρατηγάκης
Ελληνική Κοινότητα Βρισηάνης	<i>Εσμέ η Τουρκοπούλα</i> 1934	
Ελληνική Κοινότητα Βρισηάνης	<i>Αθανάσιος Διάκος</i> 1934	
Σύλλογος «Αρίων»	<i>Αθανάσιος Διάκος</i> 1934	

ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
Ελληνική Κοινότητα Βρισηάνης	<i>Αθανάσιος Διάκος</i> 1934 (άλλη θεατρική ομάδα)	
Ελληνική Κοινότητα Βρισηάνης	<i>Μάρτυρες κι εκδικηταί</i> 1935	Ε. Βενλής
Κυπριακή Αδελφότητα	<i>Επιστροφή του Ασώτου</i> 1936	Ευστρ. Χριστοφίδης
Ελληνική Κοινότητα Βρισηάνης	<i>Εσμέ η Τουρκοπούλα</i> 1939	

4) Ιννισφαίηλ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Ιννισφαίηλ	<i>Ο Μανάβης και η δούλα</i> <i>Κος Κοντόφαρδος</i> , 1939	Θ. Στρατηγός
Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Ιννισφαίηλ	θεατρική παράσταση 1939	Θ. Στρατηγός
Καστελλοριζιακή Αδελφότητα	<i>Η δίκη ενός ταραχοποιού</i> <i>Ο Μάγκας, ο ναύτης του Αιγαίου</i> , 1939	Δ. Πεγκλή
Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Ιννισφαίηλ	<i>Η περίφημη λαθρέμπορος</i> <i>Η μαγική θύρα</i> , 1940 <i>Το παράπονο του μεθυσμένου</i>	Θ. Στρατηγός
Καστελλοριζιακή Αδελφότητα	<i>Ο Ιατρός, Φωτογράφος</i> <i>Το φάντασμα</i> , 1940	Θ. Στρατηγός

5) Μακαίη

ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
Ελληνική Κοινότητα Μακαίη	<i>Καυγας πενθερας και γαμβρού,</i> <i>Οι έρωτες ενός γέροντος</i> , 1939	

6) Αδελαιίδα

ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
Πανελλήνια Ένωση Αδελαιίδας	κοντσέρτο με θεατρικά έργα 1923	Γ. Νικολαΐδης
Πανελλήνια Ένωση Αδελαιίδας	μονόπρακτο δράμα κωμωδίες, 1925	Γ. Νικολαΐδης
Κοινότητα Αδελαιίδας	κωμωδίες 1930	

ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
----------	------------------	----------------

Σύλλογος Απόλλων	κωμωδίες 1930	
---------------------	------------------	--

Καστελλοριζιακή Αδελφότητα	<i>Το κορίτσι της ταβέρνας</i> <i>Καναρίνι, 1931</i>	Ζαμπέτα
-------------------------------	---	---------

Κοινότητα Αδελαΐδας	<i>Μία γυναίκα στους στρατώνες</i> <i>Ο τρελός χαρτοπαίκτης της ξενιτειάς, 1932</i>	Κων/νος Παναγιωτίδης
------------------------	--	----------------------

Αθλητικός Σύλλογος Νέων	θεατρική παράσταση 1932	Λούλα Νικολαΐδου
----------------------------	----------------------------	------------------

Καστελλοριζιακή Αδελφότητα	<i>Προσφυγοπούλα</i> <i>Υπηρέτης του Κόμητος, 1933</i>	Κων/νος Παναγιωτίδης Γ. Παναγιωτίδης
-------------------------------	---	---

Κοινότητα Αδελαΐδας	<i>Δεκανείς</i> 1933	Κων/νος και Αντ. Σκοπελίτης
------------------------	-------------------------	-----------------------------

Κοινότητα Αδελαΐδας	θεατρική παράσταση 1933	
------------------------	----------------------------	--

Κοινότητα Αδελαΐδας	<i>Αχ! αυτές οι πενθερές</i> 1934	
------------------------	--------------------------------------	--

Κοινότητα Αδελαΐδας	<i>Οι εθελοντές</i> 1936	Γ. Παναγιωτίδης Αντ. Σκοπελίτης, Κ. Φίνος
------------------------	-----------------------------	--

Κοινότητα Αδελαΐδας	<i>Ο γραμματικός</i> 1937	
------------------------	------------------------------	--

Σύλλογος Γυναικών Αδελαΐδας	θεατρική εκδήλωση 1938	
--------------------------------	---------------------------	--

Αθλητικός Σύλλογος Νέων	<i>Ο Μπιμπίκος Κατσαρομάλης</i> <i>Ο βασιλεύς της ρέγγας</i> <i>Απαρηγόρητοι χήροι 1939</i>	Λούλα Νικολαΐδη
----------------------------	---	-----------------

Καστελλοριζιακή Αδελφότητα	θεατρικό έργο 1940	
-------------------------------	-----------------------	--

Κοινότητα Αδελαΐδας	<i>Το Σχολείον</i> <i>Ο Σωκράτης 1940</i>	
------------------------	--	--

7)Port Pirie

ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
----------	------------------	----------------

Ελληνική Κοινότητα	<i>Γάμος και Κηδεία</i> 1935	Όμηρος Πυκνής
--------------------	---------------------------------	---------------

Ελληνική Κοινότητα	<i>Γαμβρός με δανεική νύφη</i> <i>Το μονό κρεβάτι, 1939</i>	Ι. Αθηναίος
--------------------	--	-------------

8)Περθ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ	ΕΡΓΟ /ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΟΡΓ./ΣΚΗΝΟΘ.
Φιλοτεχνικός Όμιλος Κοινότητας	<i>Χορχόρ Αγάς</i> 1931	Δημήτρ. Ιωαννίδης
Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας	<i>Ο Βαρώνος Μαστερχάουζεν και ο υπηρέτης του</i> , 1933	
Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας	<i>Παριζιάνικο Καμπαρέ</i> <i>Δεν έχει τα προσόντα</i> , 1934	Ιωάν. Αριστοτέλους
Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας	<i>Βενέτικη Νύχτα</i> <i>Ο Βασιλεύς της ρέγγας</i> , 1934	Δημήτρ. Ιωαννίδης
Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας	<i>Εις τον σταθμόν</i> <i>Ο Πνευματισμός</i> , 1934	Δημήτρ. Ιωαννίδης
Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας	<i>Ιαπωνικόν τειοπωλείον</i> <i>Αλλού χτυπάει το νερό</i> , 1935	Δημήτρ. Ιωαννίδης
Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας	<i>Η Ελενίτσα της οδού Προδρόμου</i> 1936	Δημήτρ. Ιωαννίδης
Ένωση Γυναικών	<i>Το μάθημα της γαλλικής</i> <i>Το φόρεμα της κυρίας</i> <i>το Κέηκ</i> , 1936	Άννα Περιβολάρη
Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας	<i>Ανάστασις του Λαζάρου</i> 1937	
Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας	<i>Στα Στραβά</i> 1938	
Ερασιτεχνικός Σύλλογος Κοινότητας	<i>Αυστραλομάνια</i> 1938	Δημήτρ. Ιωαννίδης
Δραματικό Τμήμα «Ορφέα»	<i>Νεοφερμένος στην Αυστραλία</i> 1939	Δημήτρ. Ιωαννίδης
Καστελλοριαζιακή Αδελφότητα	<i>Κοκκαλάκι της νυχτερίδας</i> 1939	
Δραματικό Τμήμα «Ορφέα» σε σύμπραξη	<i>Αθηναϊκές νύκτες –</i> <i>Athenian nights</i> , 1939	Δημήτρ. Ιωαννίδης
Δραματικό Τμήμα «Ορφέα»	<i>Φώτω η Σουλιωτοπούλα</i> 1940	Δημήτρ. Ιωαννίδης
Ελληνομακεδονικός Σύλλογος	<i>Η Σκλάβα</i> <i>Ο Ανανίας στην Αυστραλία</i> , 1940	Δημήτρ. Ιωαννίδης
Δραματικό Τμήμα «Ορφέα» σε σύμπραξη	<i>Κάπου στο Περθ –</i> <i>Somewhere in Perth</i> , 1940	Δημήτρ. Ιωαννίδης

IV) ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΟ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

A) Κλασικό θέατρο

1) Συμμετοχές Γ. Παΐζη – H. Haggard στο Σύδνεϋ

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
29 Οκτ., 5 Νοεμ. 1921	“PlayHouse”	<i>Foundations</i>	John Galsworthy
10 Οκτ. 1922	“PlayHouse”	<i>Foundations</i>	John Galsworthy
Οκτ. 1922	“Princess”	<i>Loyalties</i>	John Galsworthy
15 - 22 Μαρ. 1924	“NSW Conservatorium”	<i>Abraham Lincoln</i> (of Music)	John Drinkwater
1924	“Nicholson’s”	<i>Liliom</i>	F. Molnár
1926	“Critirion”	<i>They Knew What They Wanted</i>	Sidney Howard

2) Συμμετοχές Σοφίας Περγάμαλη στο Σύδνεϋ

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
1 Ιουν. 1936		<i>Ερρίκος Η΄</i>	W. Shakespeare
Αυγ. 1936	“Jame’s Hall”	ανδρικός ρόλος σε θεατρ. έργο	
28 Φεβρ. 1940	“Federian Hall”	δραματικές συνθέσεις	

B) Μουσικό θέατρο

• Συμμετοχές Αγγέλας Παρσέλλη στο Σύδνεϋ

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
1 - 14 Νοεμ. 1930	“Grand Opera House”	<i>Snapshops</i>	Nat Phillips
15 - 21 Νοεμ. 1930	“Grand Opera House”	<i>Laugh Parade</i>	Nat Phillips
22 -29 Νοεμ. 1930	“Grand Opera House”	<i>Speed and Sparkle</i>	Nat Phillips
30 Νοεμ.-5 Δεκ.30	“Grand Opera House”	<i>Frills and flounces</i>	Nat Phillips
6 -12 Δεκ. 1930	“Grand Opera House”	<i>Fun of the fair</i>	Nat Phillips
13-19 Δεκ. 1930	“Grand Opera House”	<i>Painting the Town Red</i>	Nat Phillips
20- 22 Δεκ. 1930	“Grand Opera House”	<i>All smiles</i>	Nat Phillips

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
26 Δεκ.30-23 Ιαν. 31	“Grand Opera House”	<i>Beauty and the Beast</i> (παντομίμα)	
Ιαν. 1931	“Grand Opera House”	<i>Hot and strong should be popular</i>	
Φεβ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Ace High</i>	Nat Phillips
Φεβ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Showers of fun</i>	Nat Phillips
Φεβ. 1931	“Grand Opera House”	<i>The joy makers</i>	Nat Phillips
Φεβ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Silver clouds</i>	Nat Phillips
Φεβ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Tons of fun</i>	Nat Phillips
7 Μαρ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Happy hours</i>	Nat Phillips
14 Μαρ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Laughing faces</i>	Nat Phillips
21 Μαρτ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Fine and dandy</i>	Nat Phillips
28 Μαρτ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Gloom tonics</i>	Nat Phillips
4 Απριλ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Keep smiling</i>	Nat Phillips
11 Απριλ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Bubble and squeak</i>	Nat Phillips
18 Απριλ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Bric-a brac</i>	Nat Phillips
25 Απριλ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Our big party</i>	Nat Phillips
2 Μαΐου 1931	“Grand Opera House”	<i>Fun spots</i>	Nat Phillips
9 Μαΐου 1931	“Grand Opera House”	<i>Wise cracks</i>	Nat Phillips
16 Μαΐου 1931	“Grand Opera House”	<i>Sure fire</i>	Nat Phillips
23 Μαΐου 1931	“Grand Opera House”	<i>Meet mabel</i>	Nat Phillips
30 Μαΐου 1931	“Grand Opera House”	<i>A good time</i>	Nat Phillips
6 Ιουν. 1931	“Grand Opera House”	<i>High kicks</i>	Nat Phillips
13 Ιουν. 1931	“Grand Opera House”	<i>Vanities</i>	Nat Phillips

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
20 Ιουν. 1931	“Grand Opera House”	<i>Funbursts</i>	Nat Phillips
27 Ιουν. 1931	“Grand Opera House	<i>Bits of fluff</i>	Nat Phillips
4 Ιουλ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Ducks and Drakes</i>	Nat Phillips
11 Ιουλ. 1931	“Grand Opera House”	<i>Au Revoir</i>	Nat Phillips
4 Ιαν. 1932	“Tivoli Theatre”	<i>Cinderella</i>	Nat Phillips
23 Ιαν. 1932	“Grand Opera House”	<i>Back Again</i>	Nat Phillips
30 Ιαν. 1932	“Grand Opera House”	<i>Very nice too</i>	Nat Phillips
6 Φεβρ. 1932	“Grand Opera House”	<i>All Aboard</i>	Nat Phillips
20 Φεβρ. 1932	“Grand Opera House”	<i>Au Revoir</i>	Nat Phillips
Οκτ. 1932	“Grand Opera House”	<i>Joe Spots</i>	Nat Phillips
17 Νοεμ. 1932	“Stadium”	gala του Sun Toy Fund	
Νοεμ. – Δεκ. 1932	“Tivoli Theatre”	<i>Hello everybody</i>	
Δεκ. 1932	“Tivoli Theatre”	<i>Forbidden sweets</i>	
Δεκ. 1932	“Tivoli Theatre”	<i>Ole time minstrels</i>	
Δεκ. 1932	“Tivoli Theatre”	<i>The petted pup</i>	
Δεκ. 1932	“Tivoli Theatre”	<i>Practice what you preach</i>	
Δεκ. 1932	“Tivoli Theatre”	<i>Take my place</i>	
Δεκ. 1932	“Tivoli Theatre”	<i>Summer boarders</i>	
Δεκ. 1932	“Tivoli Theatre”	<i>The lady's stocking</i>	
16 Δεκ. 1933	“Town Hall” Σύδνεϋ	συναυλία	
Ιούν. 1934	“Crystal Theatre” Broken Hill	<i>Florodora</i>	

V) ΠΑΡΑΓΩΓΕΣ

• Γ. Παϊζής / G. Paizie (producer στο Σόδνεϋ)

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
1935	“Town Hall” Σόδνεϋ	<i>Carrion Crow</i>	Leon. J. Hines και Frank King
15 Ιουν. 1935	“Little Theatre”	<i>No ask question</i>	Gwen Meredith
15 Ιουν. 1935	“Little Theatre”	<i>Mr and Misses Smith are dressing</i>	
15 Ιουν. 1935	“Little Theatre”	<i>Drought</i>	Millicent Armstron
επανάληψη των ανωτέρω τριών έργων			
25 Αυγ. 1935			
16 Οκτ. 1935	“Emerson Hall”	<i>Carrion Crow</i>	Leon. J. Hines και Frank King
Δεκ. 1935	“Railway and Tramway Institute”	<i>Life is calling</i>	Vladimir Belotserkovsky
18 Ιαν. 1936	“Railway and Tram Institute”	<i>Life is calling</i>	Vladimir Belotserkovsky
25, 27 Μαρ. 1939	“Little Theatre”	<i>The Petrified Forest</i>	Robert E. Sherwood
3, 9 Σεπτ. 1939	“Little Theatre”	<i>Israel in the Kitchen</i>	Noah Elstein

• Ραούλ Καρδαμάτης/ Raul Cardamatis (producer)

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
15, 26, 29 Απρ. 1932	“st. James Hall”	<i>Art and Mrs. Bottle</i>	Ben Levy
6, 20 Αυγ. 1932	“James Hall”	<i>Duch Courage</i>	Mac Lucer
19, 20 Απρ. 3 Μαΐου 1933		<i>Hannele</i>	Gerhardt Hauptmann
16, 21 Δεκ. 1933	“Royal Theatre”	<i>Cyrano de Bergerac</i>	Rostand
19, 20, 21 Ιουν. 1934	“Savoy Theatre”	<i>Ο θάνατος κάνει διακοπές</i>	Walter Ferris
13, 17 Οκτ. 1934	“Little Theatre”	<i>Σαλώμη</i>	Oscar Wilde

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
22, 29 Μαΐ. 5, 12 Ιουν. 1935	“Savoy Theatre”	<i>The Tempest</i>	William Shakespeare
13 Ιαν. 1938	“21 Macquarie Place”	<i>The Ghost Sonata</i>	Strindberg
25 Ιουλ. 1 Αυγ. 1938	“Railway and Tram Institute”	<i>The Lowers Depths</i>	Maxim Gorky

VI) ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

A) Έργα Τραγωδίας στα πανεπιστήμια

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
14 Ιουν. 1886	“Great Hall” Πανεπ. Σύδνεϋ	<i>Αγαμέμνωνας</i>	Αισχύλος
22 Ιουν. 1898	“Town Hall” Μελβ.	<i>Άλκηστις</i>	Ευριπίδης
Ιούλ. 1892	Buthurst Girl’s High School	<i>Ίωνας</i>	διασκευή Ευριπίδη
1917	“Albert Hall” Mackay, Queensland	<i>Ιφιγένεια εν Ταύροις</i>	Ευριπίδης
17 Δεκ. 1923	“Kings Hall” Σύδνεϋ	<i>Προμηθέας Δεσμώτης</i>	Αισχύλος
1925	“Conservatorium” Σύδνεϋ	<i>Μήδεια</i>	Ευριπίδης
1933	Πανεπιστήμιο Περθ	<i>Τρωάδες</i>	Ευριπίδης
1935	High School Σύδνεϋ	<i>Άλκηστις</i>	Ευριπίδης
1936	st. Hilda School Μελβ.	<i>Ιφιγένεια εν Ταύροις</i>	Ευριπίδης
1938	“Princess Theatre” απόσπασμα από έργο University Burlesque Βρισβάνης	<i>Άλκηστις</i>	Ευριπίδης

B) Έργα κωμωδίας στα πανεπιστήμια

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
9 Απρ. 1896	Ormond College Μελβ.	<i>Όρνιθες</i>	Αριστοφάνης
1901	Ormond College Μελβ.	<i>Βάτραχοι</i>	Αριστοφάνης
27 Απρ. 1906	“Town Hall” Μελβ.	<i>Σφήκες</i>	Αριστοφάνης
26, 27, 28 Σεπτ. 40	“Great Hall” Παν. Σύδνεϋ	<i>Βάτραχοι</i>	Αριστοφάνης

Γ) Παραστάσεις περιοδευόντων - εγχώριων θιάσων

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
1885	“Town Hall” Μελβούρνης	<i>Αντιγόνη</i>	Σοφοκλής
1914	Σύδνεϋ	<i>Τρωάδες</i>	Ευριπίδης
1925	“Assemply Hall” Μελβούρνης	<i>Ηλέκτρα</i>	Σοφοκλής
6, 20 Μαΐου 1925	“Elite Theatre” Βρισβάνης	<i>Ιφιγένεια εν Ταύροις</i>	Ευριπίδης
30 Ιουν. 1925	“Liberal Union Hall” Αδελαΐδ.	<i>Άλκηστις</i>	Ευριπίδης
4 Ιουλ. 1925	“Liberal Union Hall” Αδελαΐδ.	<i>Ιφιγένεια εν Αυλίδι</i>	Ευριπίδης
6 Ιουλ. 1925	“Liberal Union Hall” Αδελαΐδ.	<i>Ηλέκτρα</i>	Ευριπίδης
9 Ιουλ. 1925	“Liberal Union Hall” Αδελαΐδ.	<i>Ιππόλυτος</i>	Ευριπίδης
13 Ιουλ. 1925	“Liberal Union Hall” Αδελαΐδ.	<i>Μήδεια</i>	Ευριπίδης
13 Ιουλ 1925	“Liberal Union Hall” Αδελαΐδ.	<i>Τρωάδες</i>	Ευριπίδης
1931	ύπαιθρος Mosman Σύδνεϋ	<i>Τρωάδες</i>	Ευριπίδης
14, 16, 21 Ιουλ. 1932	“Allan’s Theatre” Μελβ.	<i>Μήδεια</i>	Ευριπίδης
22 Ιουλ. 1932	“King’s Theatre” Μελβ.	<i>Μήδεια</i>	Ευριπίδης
Απρ. 1935	“Haven Scenic Theatre” Σύδνεϋ	<i>Ιφιγένεια εν Ταύροις</i>	Ευριπίδης
1 Ιουλ. 1936	“Conservatorium Hall” Σύδνεϋ	<i>Ηλέκτρα</i>	Ευριπίδης
1938	“Haven Scenic Theatre” Σύδνεϋ	<i>Αντιγόνη</i>	Σοφοκλής

Δ) Ελληνικές παραστάσεις (Αθηναϊκού Θιάσου – μαθητική)

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
17 Ιουλ. 1923	“Kings Hall” Σύδνεϋ	<i>Οιδίπους Τύραννος</i>	Σοφοκλής
6 Αυγ. 1923 (ίδια παράσταση)	“Conservatorium” Σύδνεϋ	<i>Οιδίπους Τύραννος</i>	Σοφοκλής
24 Σεπ. 1923	“Temperance Hall” Μελβ.	<i>Οιδίπους Τύραννος</i>	Σοφοκλής

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
13, 24 Δεκ. 1923	“Elite Theatre” Βρισβ.	<i>Οιδίπους Τύραννος</i>	Σοφοκλής
5 Δεκ. 1935	“Emerson Hall” Σύδνεϋ	<i>Μήδεια</i>	Ευριπίδης
9 Δεκ. 1935	“Australian Hall” Σύδνεϋ (ίδια παράσταση)	<i>Μήδεια</i>	Ευριπίδης

VII) ΠΟΛΥΘΕΑΜΑ

1) Παραστάσεις Λ. Φωτεινού

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ
Ιαν. 1939	χοροδιδασκαλείο Περθ	παράστ. ανδρείκελα
19 Φεβρ. 1939	αίθ. στο Kalgoorlie	παράστ. ανδρείκελα
25 Φεβρ/ 1939	“Vatle Hall” Port Pirie	παράστ. ανδρείκελα
2, 9, 11 Μαρ. 39	“Vatle Hall” Port Pirie	παράστ. ανδρείκελα
Μαρ. 39	αίθ. στο Broken Hill	παράστ. ανδρείκελα
21 Μαρ. 39	αίθ. Αγγλικ. εκκλ. Αδελαΐδ.	παράστ. ανδρείκελα
Ιούν. 1939	“Scotts Hall” Μερβ.	μικτό πρόγραμμα
16 Ιουλ 39	αίθ. Αγίας Σοφίας Σύδν.	<i>Φωτιά στα Τσιφλίκια</i> (ανδρείκ.)
23 Αυγ. 39	αίθ. Αγίας Σοφίας Σύδν.	παράστ. ανδρείκελα
29 Αυγ. 39	“Maccabean Hall” Σύδν.	μικτό πρόγραμμα
31 Σεπτ. 39	Σύδνεϋ	ο <i>Φασουλής Δικηγόρος</i>
Οκτ. 1939	Σύδνεϋ	το <i>Φρενοκομείο</i>
Οκτ. 1939	«Αθηναϊκό Κέντρο» Βρισβ.	παράστ. ανδρείκελα
Δεκ. 1939	καφ. «Ομόνοια» Newcastle	παράστ. ανδρείκελα

2) Καραγκιόζης - Αντώνιος Κανάρης

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ
22 Ιουν. 1938	αίθ. Αγίας Σοφίας	<i>Καραγκιόζης Γραμματικός</i>
Αύγ. 1940	Αγγλικ. Εκκλ. Αγ. Τριάδος Αδελαΐδ.	παράσταση Καραγκιόζης

3) Επιχειρήσεις θεαμάτων - κινούμενων εικόνων

ΧΡΟΝΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
1907-1917	<i>Launceston</i> (Tasmania)	“Luca’s Gaiety Entertainers”	Marino Lucas
1920	Riverina (NNO)	“Riverina Theatres Ltd.”	George Conson
1920-	περιοχή (NNO)	διαχείριση θεάτρων	οικογ. Χατσατούρη
1922-	Narrandera (NNO)	“Globe Theatre”, “New Globe”	N. – G. Laurantus
1924-1928	Fairfield (NNO)	“The Crescent”, “The Butterfly”	Βρετός Μαργέτης
1925-	Armidale (NNO)	“Arcadia Theatre”	P. Sourry - A. Coroneo
1927-1936	Inglewood (Goodiwindi)	“Splendid Theatre”	Κρις Σουρρής
1927 -	Armidale (NNO)	“J. K. Capitol Theatres Pty Ltd.”	J. Kouvelis
1928	Melbourne (Victoria)	θέατρο “Playhouse”	Theo Polites
1930	Tumut (NNO)	θέατρο “Montreal”	Peter Stathis

4) Ηθοποιοί – Παραγωγοί στον κινηματογράφο

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΤΑΙΝΙΑ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
1922	<i>The Triumph of Love</i>	Γ. Παΐζης, ή Η. Haggard (ηθοποιός)
1924	<i>Should a Doctor Tell</i>	Γ. Παΐζης, ή Η. Haggard (ηθοποιός)
1924	<i>The Boy of Dardanelles</i> ή <i>The Daughter of East</i>	Αδάμ Ταβλαρίδης (σεναριογράφος-παραγωγός- ηθοποιός)
1934	<i>Cinesound Varieties</i>	Αγγέλα Παρσέλλη

5) Θεατρικοί χώροι – Θέατρα και κινηματοθέατρα

Α) Έλληνες ομογενείς στην ανοικοδόμηση θεάτρων και κινηματοθεάτρων

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΤΟΠΟΣ	ΘΕΑΤΡΟ	ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
1911	Launceston (Tasmania)	“Princess Theatre”	Marino Lucas
1912	Geelong (Victoria)	“Joy – Ark”	Δ. Μυλωνάς – Γ. Πανάμ
1917	Launceston (Tasmania)	“Majestic Theatre”	Marino Lucas
1920	Melbourne (Victoria)	“Victory Theatre”	Marino Lucas
1923	Young (NNO)	“Strand Theatre”	J. Kouvelis
1924	Melbourne (Victoria)	“Capitol Theatre”	Antony J. Lucas
1926	Grafton (NNO)	“Saraton”	John – Antony Notaras
1926	Temora (NNO)	“Strand Theatre”	P. Calligeros
1927	Tamworth (NNO)	“Capitol Theatre”	J. Kouvelis
1928	Tamworth (NNO)	“Star de Lux”	Σπύρος Κορωναίος
1929	Junea (NNO)	“Athenium Theatre”	G. Laurantus
1930	Leeton (NNO)	“Roxy Theatre”	G. Conson – Georgantopoulos
1935	Lockhart (NNO)	“Rio Theatre”	N. Laurantus
1936	Moree (NNO)	“East Moree Theatre”	Andronicos Buildings
1936	Walgett (NNO)	“Luxury Theatre”	Αφοί Κονόμος
1937	Port Macquarie (NNO)	“Ritz Cinema”	Γ. Χατσατούρης
1937	Bigara (NNO)	“Roxy Theatre”	Feros, Psalti, Aroney
1937	Cootamundra (NNO)	“Roxy Theatre”	J. Simos
1938	Tamworth (NNO)	“Regent Theatre”	J. Kouvelis

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1) ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Αλεξιάδης Μηνάς**, «Γραπτός και προφορικός λόγος στη λαϊκή παράδοση», περ. *Διαβάζω*, τεύχ. 245, 5 Σεπτεμβρίου 1990, σσ. 74- 78
- Αλλοίμονος Κωνσταντίνος**, «Οι ελληνικές τοπικές Αδελφότητες της Αυστραλίας», *Η ελληνική διασπορά στην Αυστραλία*, επιμ. Α. Κόντης – Ν. Τάτσης, Εργαστήριο Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2012, σσ. 245-252.
- Αναστασίου Ελένη**, *Οι ελληνικοί περιοδεύοντες θίασοι στην Κύπρο την περίοδο 1897 – 1907. Η υποδοχή τους και η σημασία τους για την εξέλιξη του θεάτρου στην Κύπρο*, Διπλωματική Εργασία, Σχολή Καλών Τεχνών, Τμήμα Θεάτρου, Θεσσαλονίκη 2015 – 2016.
- Βάλσας Μίμης.**, *Το νεοελληνικό θέατρο από το 1453 έως το 1966*, Αθήνα 1994.
- Βαρίκα Ελένη**, *Η εξέγερση των Κυριών, Η γένεση της φεμινιστικής συνείδησης στην Ελλάδα 1833 – 1907*, εκδ. Κατάρτι, Αθήνα 1996.
- Βαροπούλου Ελένη**, «Διαπολιτισμικότητα και τραγωδία», *Το Βήμα της Κυριακής*, 28 Ιουλίου 2002.
- Βασιλακάκος Γιάννης**, *Η νεοελληνική λογοτεχνία της διασποράς: Αυστραλία*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2007.
- Βασιλείου Αρετή**, *Εκσυγχρονισμός ή παράδοση; Το θέατρο πρόζας στην Αθήνα του Μεσοπολέμου*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2004.
- Βασιλείου Αρετή**, «Επί ξυρού ακμής». *Ιστορικά νεοελληνικού θεάτρου*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2012.
- Βασιλείου Αρετή**, «Το χειρόγραφο της ιστορικής τραγωδίας *Ίσαυροι/Εικονοκλάσται* του Κλέωνος Ραγκαβή (1887) και η παράστασή της από το Βασιλικόν Θέατρον (1904)», *Σκηνή*, αρ. 7, 2015.
- Βιβιλάκης Ιωσήφ**, *Το κήρυγμα ως performance, Εκκλησιαστική ρητορική και θεατρική τέχνη μετά το Βυζάντιο*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2013.
- Βρεττός Σπύρος**, «Λαϊκοί ποιητές στη Λευκάδα 1900 – 1985», περ. *Διαβάζω*, τεύχ. 245, 5 Σεπτεμβρίου 1990, σσ. 75-78.
- Γεωργακάκη Ελευθερία**, «Αναβίωση αρχαίου δράματος τον 20^ο αιώνα στην Ελλάδα: Από την *Άλκηστη* του Χρηστομάνου στην *Εκάβη* του Μελαχρινού», *Παγκόσμιο θέατρο: Πράξη - δραματολογία - θεωρία. Επιστημονική συνάντηση αφιερωμένη στα 300 χρόνια από τη γέννηση του Denis Diderot*, Πρακτικά - Επιμέλεια: Αλεξία Αλτουβά - Μαρία Σεχοπούλου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Αθήνα 2017, σσ. 39-48.
- Γεωργακάκη Κωνσταντζα**, *1894-1914. Η εφήμερη γοητεία της επιθεώρησης*, εισαγωγικά κείμενα: Μ. Κοτοπούλη, Μ. Νέζερ, Μ. Τραϊφόρος, Γ. Ανεμογιάννης, Μ. Ρέππας, εκδ. Polaris, Αθήνα 2013.
- Γεωργακάκη Κωνσταντζα, Πούχγερ Βάλτερ**, Οδηγός νεοελληνικής δραματολογίας, Αθήνα 2009 (*Παράβασις*, Επιστημονικό Δελτίο Τμήματος Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών Παράρτημα [Βοηθήματα 1]).
- Γεωργιάδη Κωνσταντίνα**, «Προσπάθειες εδραίωσης του αρχαϊσμού στα τέλη του 19^{ου} αιώνα: η *Αντιγόνη* του 1896 και ο Γεώργιος Μιστριώτης», *Το αρχαίο ελληνικό θέατρο και η πρόσληψή του*, Πρακτικά Δ' Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου, Πάτρα 26-

29 Μαΐου 2011, επιμέλεια Κωνσταντίνος Κυριακός, Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Πάτρα 2015, σσ. 195 - 209.

Γεωργοπούλου Βαρβάρα, *Ο Διόνυσος στο Ιόνιο: Το θέατρο στην Κεφαλλονιά 1900 – 1953*, Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών, Αθήνα 2010.

Γεωργούλας Όσκαρ, *Οδηγός του Έλληνα εν Αυστραλία/Greek Guide to Australia*, εκδ. Greek Community – Central Press, Sydney 1920.

Γεωργουσόπουλος Κώστας, «Ο θεατρικός Ξενόπουλος: Ο διασκευαστής του εαυτού του», *Γρηγόριος Ξενόπουλος. Πενήντα χρόνια από το θάνατο ενός αθάνατου (1951-2001)*, *Πρακτικά Συνεδρίου*, 28 και 29 Νοεμβρίου 2001, επιμέλεια Κυριάκος Ντελόπουλος, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 2003, σσ. 73 - 84.

Γεωργουσόπουλος Κώστας, *Κλειδιά και κώδικες του θεάτρου. I. Αρχαίο δράμα*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2007.

Γεωργουσόπουλος Κώστας, *Κλειδιά και κώδικες θεάτρου, II. Ελληνικό θέατρο*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1984.

Γεωργουσόπουλος Κώστας, «Όψεις του νεοελληνικού θεάτρου 1880-1980», *Νεοελληνικό θέατρο 17^{ος}-20^{ός} αι., Επιστημονικές επιμορφωτικές διαλέξεις*, Ειδικές Μορφωτικές Εκδηλώσεις, Φεβρουάριος - Μάρτιος 1996, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 1997, σσ. 59-72.

Γιαλουράκης Μανώλης, *Η Αίγυπτος των Ελλήνων, συνοπτική ιστορία του Ελληνισμού της Αιγύπτου*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2006.

Γκιζέλης Γρηγόριος, «Οι αλλαγές στην ελληνική πολιτισμική ταυτότητα και οι επιπτώσεις τους στον παλινοστούντα μετανάστη», *Επιθεώρηση Κοινωνικών ερευνών*, τεύχ. 84, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1994, σσ. 34-42.

Γλυτζουρής Αντώνης, «Ένα ερευνητικό πρόγραμμα γύρω από την πρόσημη πρόσληψη του Ρεαλισμού στο νεοελληνικό θέατρο: επιτεύγματα, ερωτήματα και επιδιώξεις», *Η πρόσημη υποδοχή του Ρεαλισμού και του Νατουραλισμού στο νεοελληνικό θέατρο, Πρακτικά ημερίδας*, επιμέλεια Αντώνης Γλυτζουρής - Κωνσταντίνα Γεωργιάδη - Μαρία Μαυρογένη, Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας - Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών, Ρέθυμνο 2016, σσ. 5-27.

Γρηγορίου Ρέα, *Ο Δημήτριος Κορομηλάς και το νεοελληνικό θέατρο την τελευταία 25ετία του 19^{ου} αιώνα*, Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Σχολή Καλών Τεχνών, Τμήμα Θεάτρου, Θεσσαλονίκη 2009.

Δαμανάκης Μιχάλης, *Από τη ζωή των Ελλήνων στην Αυστραλία*, Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο 2004.

Δελβερούδη Ελίζα-Άννα, *Ο Αλ. Σούτσος, η πολιτική και το θέατρο*, εκδ. Πορεία, Αθήνα 1997.

Δελβερούδη Ελίζα-Άννα, «Η καλλιέργεια του πατριωτικού αισθήματος στη θεατρική παραγωγή των αρχών του 20ού αιώνα», *Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός*, επιμ. Γεώργιος Θ. Μαυρογορδάτος & Χρήστος Χ. Χατζηιωσήφ, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1988.

Διακουμοπούλου Αικατερίνη, *Το ελληνικό θέατρο στη Νέα Υόρκη: από τα τέλη του 19^{ου} αι έως το 1940*, Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Κοινωνιολογίας – Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2007.

Διακουμοπούλου Αικατερίνη, «Οιδίπους Τύραννος ή αλλιώς ένα πρώιμο μανιφέστο της πρόσληψης του αρχαίου θεάτρου», *Μετάφραση και περιοδικός τύπος στον 19ο αιώνα, Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου*, Άννα Ταμπάκη – Αλεξία Αλτουβά (επιμ.), Αθήνα 2016, σσ. 177-184.

Διακουμοπούλου Αικατερίνη, «Η τύχη της ελληνικής οπερέτας στην Αμερική του Μεσοπολέμου», *Ελληνική μουσική δημιουργία του 20ού αι. για το λυρικό θέατρο και άλλες παραστατικές τέχνες, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 27-29 Μαρτίου 2009, επιμ. Γιώργος Βλαστός, Σύλλογος «οι Φίλοι της Μουσικής», Αθήνα 2009, σσ. 406-413.

Ελευθεριάδης Γιώργος, *Η εξέλιξη του ελληνικού παροικιακού θεάτρου στη Μελβούρνη από τις αρχές του αιώνα έως σήμερα*, B.A. Thesis, La Trobe University, Faculty of Humanities and Social Science, Melbourne 2003.

Ελληνική Κοινότητα Μελβούρνης και Βικτόριας, *Λεύκωμα για τα 90 χρόνια της Κοινότητας*, Μελβούρνη 1997.

Έξαρχος Θεόδωρος, *Έλληνες ηθοποιοί. Αναζητώντας τις ρίζες. Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι το 1899*, τόμος πρώτος, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννενα 1997.

Έξαρχος Θεόδωρος, *Έλληνες ηθοποιοί. Αναζητώντας τις ρίζες. Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι το 1899*, Συμπλήρωμα του Α΄ τόμου με προσθήκες και διορθώσεις, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννενα 1997.

Έξαρχος Θεόδωρος, *Έλληνες ηθοποιοί. Αναζητώντας τις ρίζες. Έτος γέννησης από το 1900 μέχρι το 1925*, τόμος δεύτερος (Ν-Ω), εκδ. Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννενα 1996.

Εταιρεία ο «Ελληνισμός», *Ο Ελληνισμός εν Μακεδονία*, Τύποις Πανελληνίου Κράτους, Εν Αθήναις 1909.

Ευαγγελάτος Σπύρος, *Ιστορία του θεάτρου εν Κεφαλληνία, 1600 – 1900*, ΕΚΠΑ, Αθήνα 1970.

Θεοδωράτου Αικ., *Το θέατρο της ελληνικής διασποράς στην Αυστραλία*, Πτυχιακή Εργασία, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Αθήνα 2004.

Ιωσηφίδου (Elles) Πιπίνα, *Η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα του Σύδνεϋ και της Νέας Νότιας Ουαλίας και το παροικιακό θέατρο*, Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Σύδνεϋ, Σύδνεϋ 2002.

Καζάκος Πάνος, «Απόδημος Ελληνισμός και σύγχρονα θέματα», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τεύχ. 3, 1994, σσ. 103-134.

Καλομοίρης Δημήτρης, «Οι ρίζες και η πορεία του Ελληνισμού της Αυστραλίας», περ. *Αλλαγή*, τεύχ. 3, Σύδνεϋ 1981, σσ. 19-28.

Καναράκης Γιώργος, «Μια άλλη όψη του καλλιτέχνη – λογοτέχνη Γιώργου Παΐζη» περ. *Το Γιοφύρι*, τεύχ. 12, Σύδνεϋ 1992, σσ. 77-78.

Καναράκης Γιώργος, *Γιώργος Νικολαΐδης, Μία κυπριακή σελίδα στον Αυστραλιώτη Ελληνισμό*, Βιβλιοθήκη Κυπριακής Διασποράς, εκδόσεις Γραφείου Προεδρικού Επιτρόπου, Λευκωσία 2003.

- Καναράκης Γιώργος**, «Η δυναμική της λογοτεχνίας των Ελληνίδων συγγραφέων στην Αυστραλία», *Πρακτικά Επιστημονικής Συνάντησης «Ελληνίδες Συγγραφείς της Διασποράς»*, (19 – 20 Δεκ. 1998), Υπουργείο Εξωτερικών, Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, Αθήνα 2001, σσ. 74-84.
- Καναράκης Γιώργος**, *Ο Ελληνικός Τύπος στους Αντίποδες: Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2000.
- Καναράκης Γιώργος/ Kanarakis George**, «Έρευνα στην ελληνική λογοτεχνία της Αυστραλίας»/ “Research into the Greek literature of Australia”, [Ανάτυπο] από περ. *Χρονικό / journal Chronicle*, Μελβούρνη/ Melbourne 1980.
- Καναράκης Γιώργος**, «Η θεατρική δημιουργία των Ελλήνων στην πολυπολιτισμική Αυστραλία», *Θέατρο, Διασπορά και Εκπαίδευση, Πρακτικά Συμποσίου*, 22-23 Ιουλίου 2006, επιμ. Μιχάλης Δαμανάκης, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, Ρέθυμνο 2007, σσ. 43-54.
- Καναράκης Γιώργος**, «Ο θεατρικός λόγος του Αυστραλιώτη Ελληνισμού στο πέρασμα του χρόνου», εφημ. *Νέος Κόσμος*, Αυστραλία 2007, σσ. 42-46.
- Καναράκης Γιώργος**, «Η Λογοτεχνία των Ελλήνων της Αυστραλίας, Μία φιλολογική προσέγγιση», *Νεοελληνικόν Αρχαίον*, τόμ. Γ', [Ανάτυπο], Αθήνα 1988, σσ. 1-96.
- Καναράκης Γιώργος**, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία*, Ίδρυμα Νεοελληνικών Σπουδών, Αθήνα 1985.
- Καναράκης Γιώργος**, *Η νεοελληνική λογοτεχνική δημιουργία των αποδήμων Ελλήνων στην Αυστραλία*, εκδ. Έλαφος, Αθήνα 1985.
- Καναράκης Γιώργος**, *Μια Οδύσσεια στο ελληνικό θέατρο της Αυστραλίας: το φαινόμενο του Χρυσόστομου Μαντουρίδη*, Σύδνεϋ 1986.
- Καναράκης Γιώργος**, «Το ομογενειακό θέατρο της Αυστραλίας», στο Αφιέρωμα στο Θέατρο της Διασποράς, *Καθημερινή, Επτά ημέρες*, 7 Σεπτ. 2003, σσ. 28-30.
- Καναράκης Γιώργος**, *Όψεις της λογοτεχνίας των Ελλήνων της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας, Ο Ελληνισμός της Διασποράς*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2003.
- Καναράκης Γιώργος**, «Η ταυτότητα και η συμβολή του ομογενειακού τύπου στην Αυστραλία», *Η ελληνική διασπορά στην Αυστραλία*, επιμ. Α. Κόντης – Ν. Τάτσης, Εργαστήριο Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2012, σσ. 480-495.
- Καναράκης Γιώργος**, «Ο Τύπος των Ελλήνων στην Αυστραλία», *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 ως σήμερα, Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, επιμ. Λουκία Δρούλια, 23 – 25 Μαΐου 2002, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2005, σσ. 422-425.
- Καμπάνης Αρίστος** *Ιστορία της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, Εστία, Αθήνα 1948.
- Κάραλης Βρασίδης**, «Ψυχοδυναμική των διαπολιτισμικών επαφών: η ελληνική παρουσία στην αυστραλιανή κοινωνία», *Η ελληνική διασπορά στην Αυστραλία*, επιμ. Α. Κόντης – Ν. Τάτσης, Εργαστήριο Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2012, σσ. 428-449.
- Κατσιγιαννόπουλος Σπυρίδων**, *Τα αποτελέσματα του Ευρωπαϊκού πολέμου, τα αίτια των πολέμων και η κατάργησις αυτών και η Πανελλήνιος και Διεθνής Ένωσις και ευδαιμονία*, Αι Θερμοπύλαι, Λαμία 1917.
- Κάτσικας Σ.**, *Ο Απόδημος Ελληνισμός, Φάκελλος: Αυστραλία, ΗΠΑ, Καναδάς, Νέα Ζηλανδία*, ΥΠΕΞ – ΓΓΑΕ, Αθήνα 1995.

- Κοκκινίδου Δ.**, «Οι Έλληνες της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας», *Ελληνισμός της Διασποράς*, Κόντης Α. – Φακιολάς Ρ. (επιμ.), τομ. 3^{ος}, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2002, σσ. 153-194.
- Κομήνος Ιωάννης**, *Η ζωή εν Αυστραλία*, Australia Printing & Publishing, Σύδνεϋ 1916.
- Κορνέϊγ Πιέρ**, *Από τον Αριστοτέλη στον Μπρέχτ*, εκδ. Κάλβος, Αθήνα 1979.
- Κουρμπάνα Στέλλα**, «Το πρώτο ελληνικό μελόδραμα και ο διεκδικητές του», *Ελληνικότητα και ετερότητα, Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και εθνικός χαρακτήρας στο 19^ο αιώνα, Πρακτικά Συμποσίου*, τόμος Β', επιμ. Άννα Ταμπάκη – Ουρανία Πολυκανδριώτη, Αθήνα 2016, σσ. 505-515.
- Κουρής Αλφρέδος**, *Μετανάστης*, Greek press, Melbourne 1997.
- Κουρής Αλφρέδος**, *Μετανάστης: Η ευλογία και δυστυχία να αγαπάς δύο πατρίδες*, Κέδρος, Αθήνα 1998.
- Κυριαζόπουλος Κων/νος**, *Ο Αδιάκριτος Μουσαφίρης*, εκδ. Πάλλης, Αθήνα 1923.
- Λυγίζος Μήτσος**, *Το νεοελληνικό πλάι στο παγκόσμιο θέατρο. Δραματολογική ανάλυση - αισθητική και ιστορική τοποθέτηση*, τόμος Β', εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1980.
- Μαράκα Λίλα**, *Δράμα και παράσταση, Μελετήματα για το νεοελληνικό θέατρο*, Πολύτροπον, Αθήνα 2006.
- Μαράκα Λίλα**, *Ελληνική θεατρική Επιθεώρηση, 1894 – 1926, τέσσερα κείμενα*, τόμος Β', «Πολεμικά Παναθήναια», εκδ. Ρωμέϊκο, Αθήνα 2000.
- Μαράκα Λίλα**, *Το θέατρο της Επιθεώρησης στη μεταβατική περίοδο των μέσων της δεκαετίας του '20 και το Ρωμέϊκο του Μιλτιάδη Λιδωρίκη*, Επιστημονικό Δελτίο του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, Παράρτημα, Μελετήματα 2, εκδ. Ergo, Αθήνα 2002, σσ. 253-261.
- Μάρρεϊ Γκίλμπερτ**, *Αισχύλος ο δημιουργός της τραγωδίας*, εκδ. Καρδαμίτσας, Αθήνα 1961.
- Μαυρομούστακος Πλάτων**, «Αντιγόνες, Οιδίποδες, πρωτότυπα, κακέκτυπα, διατηρητέα και αυθαίρετα», *Παράδοση και εκσυγχρονισμός στο νεοελληνικό θέατρο. «Από τις απαρχές ως τη μεταπολεμική εποχή»*, Πρακτικά του Γ' Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου, Ρέθυμνο 23-26 Οκτωβρίου 2008, αφιερωμένο στον Θόδωρο Χατζηπανταζή, επιμέλεια: Αντώνης Γλυτζουρή, Κωνσταντίνα Γεωργιάδη, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Φιλολογίας, Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2010, σσ. 411-420.
- Μαυρομούστακος Πλάτων**, «Η παράσταση των *Περσών* του Αισχύλου στη Ζάκυνθο το 1571», στο *Ζητήματα ιστορίας του νεοελληνικού θεάτρου, Μελέτες αφιερωμένες στον Δημήτριο Σπάθη*, Νικ. Παπανδρέου – Έφη Βαφειάδη (επιμ.), Πανεπιστημιακές εκδ. Κρήτης, Ηράκλειο 2007, σσ. 1-23.
- Μελάς Λέων**, *Ο Αθανάσιος Διάκος, τραγωδία εις τρεις πράξεις*, βιβλ. Μ. Σαλιβέρου, Εν Αθήναις 1920.
- Moisan Glement**, *Η λογοτεχνική ιστορία*, Ινστιτούτο του βιβλίου, εκδ. Καρδαμίτσας, Αθήνα 1992.
- Μορτάκη Σαπφώ**, «Τέχνη, Μετανάστευση και ταυτότητα: Οι Έλληνες καλλιτέχνες της Διασποράς», στο *Ταυτότητες, γλώσσα και λογοτεχνία, Πρακτικά Διεθνούς Επετειακού Συνεδρίου*, επιμέλεια Ζωή Γαβρηλίδου, Μαρία Κωνσταντινίδου, Νίκος

- Μαυρέλος, Ιωάννης Ντεληγιάννης, Ιωάννα Παπαδοπούλου, Γεώργιος Τσομής, τόμος Α΄, εκδ. Σαΐτα, Κομοτηνή 2017, σσ. 549-568.
- Μουδατσάκης Τηλέμαχος**, «Η Στέλλα Βιολάντη του Γρ. Ξενόπουλου. Το φεουδαρχικό “έλλειμμα” του άρχοντα στο πρόσωπο του Π. Βιολάντη», *Nulla dies sine lines, προσεγγίσεις στο έργο του Γρηγορίου Ξενόπουλου*, επιμ. Γιώργος Π. Πεφάνης, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 2007, σ. 221-242.
- Μουσμύτης Διονύσης**, *Το θέατρο στην πόλη της Ζακύνθου, 1860 - 1953*, τόμ. Α΄, εκδ. Μπάστα, Αθήνα 1999.
- Μουσμύτης Διονύσιος**, *Το θέατρο στην πόλη της Ζακύνθου 1901 – 1915*, τόμ. Β΄, εκδ. Μπάστα, Αθήνα 1999.
- Μπαστιάς Γιάννης**, *Ο Κωστής Μπαστιάς στα χρόνια του Μεσοπολέμου. Μεσοπόλεμος - Κατοχή - Απελευθέρωση*, τόμος Β΄, βιβλιογραφία, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1997.
- Μπογκντάνοβιτς Ιρένα, Πούχχερ Βάλτερ**, *Ελληνικό Θέατρο στην Οδησό, 1814 – 1914. Άγνωστα στοιχεία για ελληνικές παραστάσεις στην πόλη της Φιλικής Εταιρείας και στις Παρευξείνιες Χώρες από ρωσικές και ελληνικές εφημερίδες της Οδησού, Παράβασις, Επιστημονικό Περιοδικό Τμήματος Θεατρικών Σπουδών Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Μελετήματα 9, Αθήνα 2013, σσ. 27-31.*
- Μπρεντάνου Κατερίνα**, *Η θεατρική ζωή του Πειραιά (από την πρώτη παράσταση ώς το 1922)*, Διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Αθήνα Μάιος 2010.
- Μυλωνά Τερέζα**, «Φωτεινή Σάντρη - Στέλλα Βιολάντη: ένας σταθμός», *«Γρηγόριος Ξενόπουλος, 50 χρόνια μετά... συμβολή στην έρευνα του έργου»*, Πρακτικά Συνεδρίου, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Ζακυνθίων, 16, 17 & 18 Νοεμβρίου 2001, επιμέλεια: Διονύσης Ν. Μουσμύτης, Πλατύφορος, Ζάκυνθος 2005, σσ. 144-163.
- Ντουμάνης Νικόλαος**, «Οι Έλληνες της Αυστραλίας», *Η Ελληνική Διασπορά τον 20^ο αιώνα*, στο R. Clogg (επιμ.), *Ελληνικά Γράμματα*, Αθήνα 2004, σσ. 119-163.
- Ξενόπουλος Γρηγόριος**, *Θέατρο. Ο τρίτος - Ο ψυχοπατέρας - Φωτεινή Σάντρη - Το μυστικό της κοντέσσας Βαλέραινας*, τόμος Α΄, αδελφοί Βλάσση, Αθήνα 1991.
- Ξενόπουλος Γρηγόριος**, *Θέατρο. Ραχήλ- Στέλλα Βιολάντη - Χερουβείμ - Ψυχοσάββατο*, τόμος Β΄, αδελφοί Βλάσση, Αθήνα 1991, σσ. 165-190.
- Ξεπαπαδάκου Αύρα**, «Εκεί, στη Σαμαρκάνδη, Ευρωπαϊκοί περιπλανώμενοι λυρικοί θίασοι στην κοντινή και μακρινή Ανατολή», *Opera and the Greek world during the 19th century*, Ιόνιο Πανεπιστήμιο Τμήμα Μουσικής Έρευνας και Φιλαρμονική Εταιρεία Κέρκυρας, Κέρκυρα 2019, σσ. 174-183.
- Ξεπαπαδάκου Αύρα**, «Ο Μάρκος Μπότσαρης του Παύλου Καρρέρ: Μία εθνική όπερα», *Μουσικός Λόγος*, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, τεύχ. 5, Κέρκυρα 2003, σσ. 27-63.
- Ξεπαπαδάκου Αύρα**, *Ο Παύλος Καρρέρ και το μελοδραματικό του έργο (1829 – 1896)*, Διδακτορική διατριβή, Ιόνιο Πανεπιστήμιο Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Κέρκυρα 2005.
- Palaktsoglou Maria**, «Η μεταναστευτική πολιτική της Αυστραλίας προς την Ελλάδα και οι Έλληνες έποικοι της Νοτίου Αυστραλίας 1917–1930», in E Close, G. Gouvalis, G. Frazis, M. Palaktsoglou, M. Tsianikas (eds.), *Greek Research in Australia*:

- Proceedings of the Biennial International Conference of Greek studies*, Flinders University Department of Languages, Modern Greek, Adelaide 2009, σσ. 710-729.
- Πανουτσοπούλου Κ.**, *Η Ελληνίδα στη μετανάστευση*, Spring Press, Αθήνα – Μελβούρνη 1988.
- Παπαγεωργίου Στέφανος**, *Από το Γένος στο Έθνος, Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους, 1821– 1862*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2005.
- Παπαδημητρίου Θ. Κωνσταντίνος**, «Καλλίπολη 1915», τεύχ. 73, *Στρατιωτική Ιστορία (Μεγάλες Μάχες)*, Ιανουάριος 2016, σσ. 57-81.
- Παπαζαφειροπούλου Όλγα**, *Η θεατρική παρουσία των Ελλήνων μεταναστών στην Αυστραλία*, Μ.Α., Μεταπτυχιακή εργασία στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 2000.
- Παπαϊωάννου Μ. Μ.**, *Το κομειδύλλιο και το θέατρο της αστικής πνευματικής αναγέννησης του 19^{ου} αιώνα*, εκδ. Σόκολης, Αθήνα 1983.
- Πατσαλίδης Σάββας**, «Σώματα και πτώματα στο θεατρικό έργο του Γρηγορίου Ξενόπουλου», *Nulla dies sine linea, προσεγγίσεις στο έργο του Γρηγορίου Ξενόπουλου*, επιμέλεια Γιώργος Π. Πεφάνης, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 2007, σσ. 273-310.
- Πετράκου Κυριακή**, *Θεατρικές (Σ)τάσεις και πορείες, δεκαέξη μελετήματα για το νεοελληνικό θέατρο*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2007.
- Πεφάνης Γιώργος**, *Η άμμος του κειμένου, Αισθητικά και δραματολογικά θέματα στο ελληνικό θέατρο*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2008.
- Πεφάνης Γιώργος**, «Ανοικτά επιμύθια του μύθου», *Διαχρονικότητα και επικαιρότητα του μύθου*, επιμ. Θ. Γραμματάς, Εργαστήρι τέχνης και λόγου ΠΤΔΕ – ΕΚΠΑ, Θέατρο της Ημέρας, εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2013, σσ. 139-147.
- Πεφάνης Γιώργος**, «Ειδολογικές διασταυρώσεις στο έργο του Γρ. Ξενόπουλου», *Αφιέρωμα στον Γρηγόριο Ξενόπουλου (1867-1951), Επτανησιακά φύλλα*, τόμος ΚΑ΄, τεύχ. 3-4, επιμέλεια Διονύσιος Σέρρας, Ζάκυνθος Φθινόπωρο-Χειμώνας 2001, σσ. 317-376.
- Πεφάνης Γιώργος**, *Το θέατρο και τα σύμβολα, Διαδικασίες συμβόλισης του δραματικού λόγου*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2012.
- Πεφάνης Γιώργος**, *Σκηνές της θεωρίας, Ανοικτά πεδία στη θεωρία και την κριτική του θεάτρου*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2007.
- Πεφάνης Γιώργος**, «Οι σκηνικές οδηγίες και οι πρόλογοι στη δραματοουργία του Γρηγορίου Ξενόπουλου», *Nulla dies sine linea: Προσεγγίσεις στο έργο του Γρηγορίου Ξενόπουλου*, επιμέλεια Γιώργος Π. Πεφάνης, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 2007, σσ. 345-386.
- Posantzi Voula**, «Δείγματα σατιρικής ποίησης Μ. Ασίας και του Πόντου 1900 – 1910», *Η λογοτεχνική παραγωγή του μείζονος Ελληνισμού και του Ελληνισμού της Διασποράς κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα: Οι ελάχιστονες περιπτώσεις*, in E. Close, M. Tsianikas and G. Frazis (επιμ.), *Greek Research in Australia: Proceedings of the Fourth Biennial Conference of Greek Studies*, Flinders University, September 2001, Flinders University Department of Languages – Modern Greek: Adelaide 2003, σσ. 273-288.

- Πούχγερ Βάλτερ**, «Τα αβέβαια θεμέλια του ανθρωποκεντρισμού. Μια μεταεπιστημονική προσέγγιση», Α. Λυδάκη (επιμ.), *Ο άνθρωπος και τα άλλα ζώα*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2019.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Αναγνώσεις και ερμηνεύματα: Πέντε θεατρολογικά μελετήματα*, εκδ. Κορφή, Αθήνα 2002.
- Πούχγερ Βάλτερ**, «Για μια θεωρία της θεατρικής μετάφρασης. Σύγχρονες σκέψεις και τοποθετήσεις και η εφαρμογή τους στις μεταφράσεις του αρχαίου δράματος, ιδίως στα νεοελληνικά», *Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, Αθήνα 1992 - 1995, σσ. 107-149.
- Πούχγερ Βάλτερ**, «Δημοκρατία – Διάλογος – Θέατρο» [Democracy – dialogue – theatre], στο Α. Αλτουβά / Κ. Διαμαντάκου (επιμ.), *Θέατρο και Δημοκρατία. Με αφορμή τη συμπλήρωση 40 χρόνων από την αποκατάσταση της Δημοκρατίας. Αφιερωμένο στον Βάλτερ Πούχγερ, Πρακτικά Ε΄ Πανελληνίου Θεατρικού Συνεδρίου (5-8 Νοεμβρίου 2014)*, 2 vols., Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 2018, vol. I, σσ. 55-59.
- Πούχγερ Βάλτερ**, «Δραματουργικά στοιχεία της αρχαίας τραγωδίας στο θεατρικό έργο του William Shakespeare», *Δρόμους*, τεύχ. 15, Αθήνα 1996, σσ. 87-96.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Δραματουργικές αναζητήσεις. Πέντε θεατρολογικά μελετήματα*, Αθήνα, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1995.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Ελληνική Θεατρολογία: Δώδεκα μελετήματα*, Εταιρεία Θεάτρου Κρήτης, 1988.
- Πούχγερ Βάλτερ** “Η Επανάσταση στην ελληνική δραματουργία”, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, *Επίσημοι Λόγοι* (Πρυτανεία Κωνσταντίνου Α. Δημοπούλου 1997-2000), τόμ. 32 (από 19.1.1997 έως 31.1.2000), Αθήνα 2006, σσ. 763-804.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Ευρωπαϊκή Θεατρολογία, Ένδεκα Μελετήματα*, Ίδρυμα Γουλιέλμ Χορν, Αθήνα 1984.
- Πούχγερ Βάλτερ**, “Ηθοποιοί και αγωνιστές του 1821. Μια ηρωική τυπολογία”. Ο Επίσημος Εορτασμός για την Εθνική Επέτειο της 25ης Μαρτίου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, *Επίσημοι λόγοι. Πρυτανεία Γεωργίου Μπαμπινιώτη 2003-2006*, τόμ. 34^{ος} (μέρος Δ΄ 25. 3. 2006 – 31. 8. 2006), Αθήνα 2007, σσ. 29-48.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Θέσεις και διαθέσεις. Μελέτες για τη θεωρία της σκηνικής τέχνης και την ιστορία της κοινωνικής απήχυσής της*, Ηρόδοτος, Αθήνα 2019.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Ιστορικά νεοελληνικού θεάτρου. Έξι μελετήματα*, εκδ. Παϊρίδης, Αθήνα 1984.
- Πούχγερ Βάλτερ**, «Ο Καρπαθιακός Τύπος και η λαϊκή στιχουργία. Μια περιπτώση της ενδιάμεσης λογοτεχνίας μεταξύ προφορικότητας και εγγραμματοσύνης», Μ. Α. Αλεξιάδης / Π. Κ. Ξανθάκου (επιμ.), *Κάρπαθος και Λαογραφία. Δ΄ Διεθνές Συνέδριο Καρπαθιακής Λαογραφίας*, Αθήνα 2016, σσ. 775-781.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Κείμενα και αντικείμενα. Δέκα θεατρολογικά μελετήματα*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1997.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Κερκίδες και διαζώματα. Μελέτες για το αρχαίο θέατρο και την πρόσληψή του*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2016.

- Πούχγερ Βάλτερ**, “Κληρικές και φαναριώτικες σάτιρες του ελληνικού προεπαναστατικού θεάτρου (1690-1820). Μια πρώτη συνολική αποτίμηση”, Ν. Παπανδρέου / Έ. Βαφειάδη (eds.), *Ζητήματα ιστορίας του νεοελληνικού Θεάτρου. Μελέτες αφιερωμένες στον Δημήτρη Σπάθη*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2007, σσ. 25-46.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Κλίμακες και διαβαθμίσεις*, εκδ. Ιωλκός, Αθήνα 2003.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Κοινωνική Λαογραφία: Ρόλοι – Συμπεριφορές – Αισθήματα*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2010.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Ο κόμπος και το νήμα: Στα δίχτυα της ιστορικής αναζήτησης. Μελέτες για το θέατρο και τη λογοτεχνία*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2018.
- Πούχγερ Βάλτερ**, “Λατρεία και φόβος. Πολιτισμολογικές σημειώσεις για μιαν αμφίσημη σχέση”, Α. Α. Λυδάκη / Γ. Ν. Μπασκόζος (επιμ.), *Περί ζώων με λογική και συναίσθημα*, εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα 2011, σσ. 195-203.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Με θέα το θέατρο. Ιστορικές, συγκριτικές και αναστοχαστικές μελέτες* εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2017.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Πορείες και σταθμοί: Δέκα θεατρολογικά μελετήματα*, εκδ. Αιγόκερως, Αθήνα 2005.
- Πούχγερ Βάλτερ**, «Στοιχεία φιλοσοφικής κριτικής στη σημειωτική και φαινομενολογία του θεάτρου», Γ. Π. Πεφάνης (επιμ.), *Η Φιλοσοφία επί Σκηνής. Θεατροφιλοσοφικές Εστιάσεις*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2019.
- Πούχγερ Βάλτερ**, *Το 1821 και το θέατρο: Από τη μυθοποίηση στην απομυθοποίηση*, εκδ. Όταν, Αθήνα 2020.
- Πλωρίτης Μάριος**, *Μίμος και μίμοι*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1990.
- Πλωρίτης Μάριος**, *Ο πολιτικός Shakespeare: Η τραγωδία της εξουσίας*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2002.
- Ράπτης Μιχάλης**, *Επίτομη ιστορία του ελληνικού μελοδράματος και της Εθνικής Λυρικής Σκηνής (Ε.Λ.Σ.): 1888 – 1988*, Νέα Σύνορα - Αντώνης Α. Λιβάνης, Αθήνα 1989.
- Σαίξπηρ Ουίλλιαμ**, «Τέσσερεις διαλέξεις», AGIS, Ελληνική εκδ. εταιρεία, Αθήνα 1945.
- Σειραγάκης Μανώλης**, *Το ελαφρό μουσικό θέατρο στη Μεσοπολεμική Αθήνα. Τα γεγονότα και τα ζητήματα*, τόμος Α΄, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2009.
- Σειραγάκης Μανώλης**, *Το ελαφρό μουσικό θέατρο στη μεσοπολεμική Αθήνα. Οι άνθρωποι και τα έργα*, τόμος Β΄, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2000.
- Σειραγάκης Μανώλης**, «Ιστορία της ελληνικής θεατρικής επιθεώρησης», Σημειώσεις Διδάσκοντα, *Η μικρή ιστορία της επιθεώρησης*, έκδοση: 1.0. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ηράκλειο/Ρέθυμνο 2015.
- Σέλλινγκ Φ.**, *Περί μύθων*, εκδ. Θυμέλη, Αθήνα 1995.
- Σιατόπουλος Δημήτρης**, *Το θέατρο της ρωμιουσύνης, (Η νεοελληνική σκηνή στις πηγές της)*, εκδ. Φιλιπότη, Αθήνα 1984.
- Σιδέρης Γιάννης**, *Το αρχαίο θέατρο στη νέα ελληνική σκηνή 1817-1972*, τόμος Α΄ (1817- 1932), εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1976.
- Σιδέρης Γιάννης**, *Ιστορία του νέου ελληνικού θεάτρου 1794-1944*, τόμος Α΄, (1794-1908), εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2000.

Σιδέρης Γιάννης, *Ιστορία του νέου ελληνικού θεάτρου 1794-1944*, τόμος Β΄, μέρος πρώτο, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2000.

Σιδέρης Γιάννης, *Ιστορία του νέου ελληνικού θεάτρου 1794-1944*, τόμος Β΄, μέρος 2^ο, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2000.

Σιδέρης Γιάννης, *Ιστορία του νέου ελληνικού θεάτρου 1794-1944*, τόμος Β΄, μέρος 3^ο, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2000.

Σιδέρης Γιάννης, «Η παντομίμα», *Νέα Εστία*, τόμ. 40, τεύχ. 459, 1946, σσ. 861-870.

Σολομωνίδης Χρήστος, *Το θέατρο στη Σμύρνη (1657 – 1922)*, Αθήνα 1954.

Σοφοκλέους Μ., «Η πρακτική της αφομοίωσης και η πολιτιστική ανάπτυξη», *Ο Ελληνισμός της Διασποράς, Προβλήματα και προοπτικές*, Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1998, σσ. 159-169.

Σπάθης Δημήτρης, *Ο διαφωτισμός και το νεοελληνικό θέατρο*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1986.

Σπάθης Δημήτρης, «Ελληνικοί και ξένοι περιοδεύοντες θίασοι τον 19ο αιώνα. Οι συνέπειες μιας συνάντησης», στο *Σχέσεις του Νεοελληνικού θεάτρου με το Ευρωπαϊκό: διαδικασίες πρόσληψης στην ιστορία της ελληνικής δραματουργίας από την Αναγέννηση ως σήμερα. Πρακτικά Β' Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου*, Ergo, Αθήνα 2004.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις «Το αρχαίο ελληνικό δράμα στις ελληνικές παροικίες: Το παράδειγμα της Κωνσταντινούπολης στον 19ο αιώνα», *Παράβασις*, τόμ. 3, 2000, σσ. 191-219.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, «Οι Έλληνες ηθοποιοί και το δραματουργικό τους έργο το 19ο αιώνα: Μια πρώτη σφαιρική προσέγγιση», *Ο ηθοποιός και η τέχνη της υποκριτικής: Θεωρία και πράξη, ιστορία και παρόν*, Πρακτικά Διημερίδας στη μνήμη της Αγνής Μουζενίδου, επιμ. Γρηγόρης Ιωαννίδης, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Ergo, Αθήνα 2010.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, *Ελληνική βιβλιογραφία θεατρικών έργων, διαλόγων και μονολόγων 1900-1940*, Α΄ τόμος, Θεατρική βιβλιοθήκη - Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 2020.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, *Ελληνική βιβλιογραφία θεατρικών έργων, διαλόγων και μονολόγων 1900-1940*, Β΄ τόμος, Θεατρική βιβλιοθήκη - Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 2020.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, *Το ελληνικό θέατρο στην Κωνσταντινούπολη το 19ο αιώνα*, τόμος Α΄, Νέος Κύκλος Κωνσταντινουπολιτών, Αθήνα 1994.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, *Το ελληνικό θέατρο στην Κωνσταντινούπολη τον 19ο αι.*, τόμος Β΄, Παραστάσεις, Νέος Κύκλος Κωνσταντινουπολιτών, Αθήνα 1996.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις «Το ελληνικό θέατρο στην Κωνσταντινούπολη τον 19ο αιώνα», στον τόμο: *Κωνσταντινούπολη, η Πόλη των πόλεων / Constantinople the City of cities*, επιμ. Γιώργος Γιαννακόπουλος, Έφεσος, Αθήνα 2002, σσ. 115-134.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις «Το ελληνικό θέατρο στη Σμύρνη, Μία σφαιρική προσέγγιση», στο *3ο Συμπόσιο «Τρεις χιλιετίες μικρασιατικού πολιτισμού: Επιστήμες-Γράμματα-Τέχνες»*, Νέα Ιωνία, 23, 24 & 25 Νοεμβρίου 2007, Κέντρο

Σπουδής και Ανάδειξης Μικρασιατικού Πολιτισμού (ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ.), Νέα Ιωνία 2008, σσ. 225-237.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, *Το θέατρο του Ελληνισμού της Διασποράς: Προτεινόμενη βιβλιογραφία για το σεμιναριακό μάθημα του Τ.Μ.Σ.*, ΕΚΠΑ, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Αθήνα 1999 (συμπληρωμένη έκδοση 2003).

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, «Το θέατρο στα κέντρα του μείζονος Ελληνισμού», *Επίλογος*, ετήσια έκδοση 1998, σσ. 183-189.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, *Το θέατρο στην «καθ' ημάς» Ανατολή: Κωνσταντινούπολη – Σμύρνη: Οκτώ μελετήματα*, Πολύτροπον, Αθήνα 2006. (Σειρά: Δράμα και Δρώμενα. Α΄ Βραβείο Εστίας Νέας Σμύρνης, 2006. 2η ανατύπωση, Πολύτροπον, Αθήνα 2010).

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, «Μικρά Ασία: Εκπαίδευση-Πνευματική Παραγωγή-Πολιτισμός-Θέατρο: 1821-1922». Στον τόμο: *Η ιστορία της Μικράς Ασίας*. Τόμος 5: Από το 1821 έως το 1919, επιμ. Αρτέμης Ψαρμηλίγκος, Βασιλική Λάζου, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, Αθήνα 2011, σσ. 91-126.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, «Τα μονόπρακτα έργα του Γρηγόριου Ξενόπουλου», *Nulla dies sine linea, προσεγγίσεις στο έργο του Γρηγόριου Ξενόπουλου*, επιμ. Γιώργος Π. Πεφάνης, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 2007, σσ. 445-485.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις «Τα μονόπρακτα έργα του Γρηγόριου Ξενόπουλου», *Παράβασις*, τόμος 8, 2008, σσ. 483-504.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις «Η πρόσληψη της ευρωπαϊκής δραματουργίας στην καθ' ημάς Ανατολή. Μεταφράσεις-εκδόσεις: Μία συνολική παρουσίαση», *Σχέσεις του νεοελληνικού θεάτρου με το ευρωπαϊκό, Πρακτικά του Β΄ Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου*, επιμ. Κωνσταντζα Γεωργακάκη, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, εκδ. Ergo, Αθήνα 2004, σσ. 179-192.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, «Οι πρώτες Ελληνίδες ηθοποιοί», *Επί Σκηνής*, Διμηνιαίο Περιοδικό για το Θέατρο και τον Πολιτισμό, αρ. 23, Λευκωσία Ιαν. – Μάρτ. 2006.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, «Η συμρναϊκή δραματουργία: Πρωτότυπες θεατρικές εκδόσεις στη Σμύρνη του 19ου αιώνα». *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, τόμος ΙΣΤ΄ (αφιέρωμα στον Οδυσσέα Λαμπίδη), Αθήνα 2009, σσ. 211-287.

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, *Σωματείο Ελλήνων Ηθοποιών: 80 χρόνια 1971-1997*, Κ. και Π. Σμπίλιας, Αθήνα 1999.

Σταυράκης Γιώργος, *Στα βήματα του Οδυσσέα*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1999.

Στιβανάκη Ευανθία, «Γρηγόριος Ξενόπουλος: Έτσι είναι ο κόσμος;», *Γρηγόριος Ξενόπουλος, 50 χρόνια μετά: Συμβολή στην έρευνα του έργου*, Πρακτικά Συνεδρίου, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Ζακυνθίων, 16, 17 & 18 Νοεμβρίου 2001, επιμ. Διονύσης Ν. Μουσμύτης, Πλατύφορος, Ζάκυνθος 2005, σσ. 65-68.

Στιβανάκη Ευανθία, *Θεατρική ζωή, κίνηση και δραστηριότητα στην Πάτρα από το 1828 έως το 1900*, εκδ. Περί Τεχνών, Πάτρα 2001.

Σύλλογος Κυριών και Δεσποινίδων Νότιας Αυστραλίας «ο Ταξιάρχης»/ Greek Women’s Society South Australia “Taxiarhis”, «Η ιστορία μας/Our Story», Adelaide 2012.

Τάμης Αναστάσιος, «Αυστραλία», *Οι Έλληνες στην Διασπορά 15^{ος} -21^{ος} αιώνας*, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2006, σσ. 255-267.

Τάμης Αναστάσιος, «Ελληνισμός της Αυστραλίας: Εγκαταστάσεις, ωρίμανση και μετεξέλιξη», *Η ελληνική διασπορά στην Αυστραλία*, επιμ. Α. Κόντης – Ν. Τάτσης, Εργαστήριο Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2012, σσ. 27-67.

Τάμης Αναστάσιος, *Ο Ελληνισμός της Αυστραλίας*, Εθνικό και Καποδιστρικό Πανεπιστήμιο Αθηνών/ Πανεπιστήμιο La Trobe Βικτώρια Μελβούρνης, Αθήνα 2004.

Τάμης Αναστάσιος, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τόμος πρώτος 1830 – 1958, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1997.

Tamis A. M., «Τυπολογία ιστοριογραφίας της ελληνικής εποίκησης (Ωκεανία και Νότιος Αμερική)», in E. Close, M. Tsianikas and G. Franzis, eds, *Greek Research in Australia, Proceedings of the Biennial International Conference of the Greek Studies*, Flinders University April 2003, Flinders University Department of Languages, Modern Greek, Adelaide 2005, σσ. 425-448.

Ταμπάκη Άννα, «Από τον Βασιλικό του Α. Μάτεσι στη Στέλλα Βιολάντη του Γρ. Ξενόπουλου. Θεματικές επιβιώσεις και κοινωνικές ανατροπές», *ΙΑ΄ Διεθνές Πανιώνιο Συνέδριο. Επτανησιακός βίος και πολιτισμός. Τόμος ΙΙΙ: κοινωνική ιστορία, τύπος, μουσική, θέατρο. Τα Ιόνια νησιά σήμερα, Πρακτικά Συνεδρίου*, επιμ. Ηλίας Τουμασάτος, Αργοστόλι 2019, σσ. 441-458.

Ταμπάκη Άννα, *Η νεοελληνική δραματουργία και οι δυτικές της επιδράσεις (18ος–19ος αιώνας): Μία συγκριτική προσέγγιση*, Ergo, Αθήνα 2002.

Ταμπάκη Άννα, *Το νεοελληνικό θέατρο, 18ος–19ος αιώνας*, Διάυλος, Αθήνα 2005.

Ταμπάκη Άννα, *Το ελληνικό θέατρο στην Οδησό (1814-1818), Αθησαύριστα στοιχεία» στο Η νεοελληνική δραματουργία και οι δυτικές της επιδράσεις (18ος - 19ος αι.)*, Αθήνα 1993, σσ. 39-50.

Τζαγκαράκη Βλασία, «Ηράκλειο και Χανιά. Η θεατρική ζωή στην αυγή του εικοστού αιώνα», *Πηγές της Έρευνας στη σύγχρονη ελληνική θεατρολογία, Πρακτικά Επετειακού Συνεδρίου για τα 20 χρόνια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών*, 27-29 Απριλίου 2017, ΕΚΠΑ, Αθήνα 2021, σσ. 543-556.

Τζουμάκης Δημήτριος, «Ο πολιτιστικός ρόλος της Κοινότητας και ο πολιτισμός του μέλλοντος», περ. *Κοινοτική Παρέμβαση*, τεύχ. 1, Σύδνεϋ 2001, σσ. 20-22.

Τσαπαλιάρης Βασίλης, «Το οργανωτικό φαινόμενο στην ελληνική διασπορά: Χαρακτηριστικά και προβλήματα του οργανωτικού ιστού της ελληνικής διασποράς στην Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία, *Η ελληνική διασπορά στην Αυστραλία*, επιμ. Α. Κόντης – Ν. Τάτσης, Εργαστήριο Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2012, σσ. 233-308.

Τσεφαλά Ελένη, *100 χρόνια θέατρο των Ελλήνων στην Αυστραλία (1910 – 2010)*, εκδ. 24 Γράμματα, Αθήνα 2018.

Τσιγκρής Δ., *Ο κοινοτικός θεσμός στην Αυστραλία: Σύντομη ιστορική επισκόπηση*, εκδ. συγγραφέως, Σύδνεϋ 1992.

Τσουνής Μ., *Η ιστορία μιας Κοινότητας: Αδελαΐδα*, Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Νότιας Αυστραλίας, Αδελαΐδα 1990.

Τσουρδαλάκης Σωκράτης, *Οι Κρήτες της Ωκεανίας από τον 19^ο αιώνα/The Cretans of Oceania from the 19th Century*, Παγκρήτιος Ένωση Μελβούρνης, Pancretan Association of Melbourne, Αυστραλία/Australia 2008.

Φανιουδάκη Μαρίνα, «Ο Σαρτρ και η ατομική ελευθερία», περ. *Διαβάζω*, τεύχος 127, Αθήνα 1990.

Φεσσά-Εμμανουήλ Ελένη, *Η αρχιτεκτονική του νεοελληνικού θεάτρου (1720-1940)*, τόμος Α΄, Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών και Ίδρυμα Ιωάννη Φ. Κωστοπούλου, Αθήνα 1994.

Φεσσά-Εμμανουήλ Ελένη, «Παράδοση και νεωτερικότητα στην ελληνική θεατρική αρχιτεκτονική», *Νεοελληνικό θέατρο (17^{ος}-20^{ός} αι.)*, *Επιστημονικές επιμορφωτικές διαλέξεις*, ειδικές μορφωτικές εκδηλώσεις, Φεβρουάριος - Μάρτιος 1996, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 1997, σσ. 89-110.

Φίφης Χρήστος, *Από τους καθ' ημάς Αντίποδες*, Σ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 2015.

Φίφης Χρήστος, *Ελληνοαυστραλιανές αναφορές: Άρθρα και συζητήσεις*, εκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 2016.

Φίφης Χρήστος, «Η πορεία της ελληνο-αυστραλιανής παροικίας, Σταθμοί, χαρακτηριστικά, προβληματισμοί», περ. *Παρουσία*, (Αφιερωμένο στην Ελληνική Παροικία της Αυστραλίας), τεύχ. 50, Οκτ. – Δεκ., Αθήνα 2009.

Φίφης Χρήστος, *Η πρώτη Ελληνική Κοινότητα της Αυστραλίας*, εκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 2018.

Χαρκιανάκης Στυλιανός (πρώην Αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας), «Το σχιζοφρενικό σύνδρομο της πολιτικής εξουσίας», περ. *Φωνή της Ορθοδοξίας*, τόμος 21, τεύχ. 241, 1999, σσ. 73-75.

Χατζηπανταζής Θεόδωρος, *Από του Νείλου μέχρι του Δουνάβεως. Το χρονικό της ανάπτυξης του ελληνικού επαγγελματικού θεάτρου, στο ευρύτερο πλαίσιο της Ανατολικής Μεσογείου, από την ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους ως τη Μικρασιατική Καταστροφή*, τμ. Α2, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2006.

Χατζηπανταζής Θεόδωρος, *Από του Νείλου μέχρι του Δουνάβεως. Το χρονικό της ανάπτυξης του ελληνικού επαγγελματικού θεάτρου στο ευρύτερο πλαίσιο της Ανατολικής Μεσογείου από την ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους ως τη Μικρασιατική Καταστροφή*, τόμος Β1: *Σημαιοφόροι ιεραπόστολοι του εθνισμού... 1876-1897*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2012.

Χατζηπανταζής Θεόδωρος, *Από Νείλου μέχρι Δουνάβεως*, τόμ. Β, Παράρτημα – Κίνηση Ελληνικών θιάσων 1867-1897.

Χατζηπανταζής Θεόδωρος, *Διάγραμμα ιστορίας του νεοελληνικού θεάτρου*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2014.

Χατζηπανταζής Θεόδωρος, *Το ελληνικό ιστορικό δράμα. Από το 19ο στον 20ο αιώνα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2006.

Χατζηπανταζής Θεόδωρος, «Ο ιδιόμορφος χαρακτήρας του ρομαντισμού, στο ελληνικό θέατρο», *Σχέσεις του νεοελληνικού θεάτρου με το ευρωπαϊκό: Διαδικασίες πρόσληψης στην ιστορία της ελληνικής δραματουργίας από την Αναγέννηση ως σήμερα*,

Πρακτικά Β' Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου, επιμ. Κωνσταντζα Γεωργακάκη, Ergo, Αθήνα 2004, σσ. 59-68.

Χατζηπανταζής Θόδωρος, *Το κωμειδύλλιο, τόμος πρώτος: Το κωμειδύλλιο και η εποχή του*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 2002.

Χατζηπανταζής Θόδωρος, *Ρωμαίικος συμβολισμός: Διασταύρωση εγχώριας λαϊκής παράδοσης και ευρωπαϊκής πρωτοπορίας στο νεοελληνικό θέατρο ή θέατρο και εθνική ταυτότητα στην Ελλάδα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2018.

Χατζηπανταζής Θεόδωρος & Μαράκα Λίλα, *Η αθηναϊκή επιθεώρηση*, τόμος Α1, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 2003.

Χατζόπουλος Κωνσταντίνος, *Κριτικά κείμενα*, επιμέλεια: Κρίστα Ανεμούδη - Αρζόγλου, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 1996.

Χασιώτης Ιωάννης, *Επισκόπηση της ιστορίας της νεοελληνικής διασποράς*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993.

Χουρδάκης Α., «Η διδασκαλία της ελληνικής ιστορίας στην ελληνική διασπορά στην εποχή της παγκοσμιοποίησης», στο Μ. Δαμανάκης (επιμ.), *Διεθνές Συνέδριο Παγκοσμιοποίηση και ελληνική διασπορά*, 29 Ιουνίου - 1 Ιουλίου 2007, Ε.ΔΙ.ΑΜ.ΜΕ, Ρέθυμνο 2008, σσ. 159-170.

Χρυσανθοπούλου Βασιλική, «Η διαγενειακή διαχείριση της εθνοτικής ταυτότητας στους Καστελλορίζιους (Cazzies) του Περθ Δυτικής Αυστραλίας: Μία ανθρωπολογική προσέγγιση», *Η ελληνική διασπορά στην Αυστραλία*, επιμ. Α. Κόντης – Ν. Τάτσης, Εργαστήριο Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2012, σσ. 380-414.

Χρυσανθοπούλου Βασιλική, «Εορταστικές τελετουργίες, συμβολισμός και ταυτότητα στις κοινότητες της ελληνικής διασποράς», *Ελληνική Λαογραφία. Ιστορικά, Θεωρητικά, Μεθοδολογικά, Θεματικές*, τόμος Β', επιμ. Μανώλης Βαρβούνης και Σέργης, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2012, σσ. 293-338.

Ηλεκτρονικές δημοσιεύσεις σε ιστότοπους

Abd – El – Aal Mahmoud El Shawadfy, *Ελληνοαιγυπτιακές πνευματικές σχέσεις στο 19^ο και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα με βάση τις αρχαιακές πηγές*, Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Τμήμα Νηπαγωγών, Ιωάννινα 2009, pdf, στο <https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/bitstream/-ABD-ELAALMAHMOUD>, (ημ. προσβ. 24-5-2022).

Διακουμοπούλου Αικατερίνη, «Δύο άγνωστοι Κεφαλλονίτες ηθοποιοί του μουσικού θεάτρου, Ο Γεράσιμος Κουρούκλης και ο Παντελής Σβορώνος», *Επτανησιακή Όπερα και μουσικό θέατρο έως το 1953*, Πρακτικά Συνεδρίου για το Επτανησιακό Θέατρο έως το 1953, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών 23 – 24 Απριλίου 2010, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 2011, σσ. 35 - 47, pdf στο http://scholar.uoa.gr/sites/default/files/katdiak/files/e3.05_dimosieysi.pdf, (ημ. προσβ. 23-8-2019).

Διακουμοπούλου Αικατερίνη, «Ελληνες Ηθοποιοί της Διασποράς 1900 – 1922», *Πρακτικά του Β' Θεατρολογικού Συνέδριου του Πανελληνίου Επιστημονικού Συλλόγου Θεατρολόγων «Μετανάστες και πρόσφυγες στη σύγχρονη δραματουργία και τη σκηνική πράξη»*, Αφιερωμένο στο Δημήτριο Σπάθη, (επιμέλεια Τώνια Καραόγλου – Νικήτα

Αλιφέρη), εκδ. Ευρασία, Αθήνα 2021, σσ. 283 – 292, pdf στο http://scholar.uoa.gr/sites/default/files/katdiak/files/e3.18_dimosieysi_0.pdf, (ημ. προσβ. 10-4-2020).

Κουτούζης Βασίλης, «Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες», [web blog] στο <http://www.koutouzis.gr/metanastes.htm>, (ημ. προσβ. 1-10-2021).

Παπαζαφειροπούλου Όλγα, «Οι απαρχές του Ελληνικού θεάτρου στην πολυπολιτισμική Αυστραλία», *Παγκόσμιο Θέατρο: Πράξη – Δραματοουργία – Θεωρία: Πρακτικά Επιστημονικής Συνάντησης αφιερωμένη στα 300 χρόνια από τη γέννηση του Denis Diderot*, Επιμέλεια Αλεξία Αλτουβά – Μαρία Σεχοπούλου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών 2017, σσ. 231-246, pdf στο http://old-eclass.uop.gr/modules/document/file.php/TS364/PAGKOSMIO_THEATRO_E-BOOK.pdf, (ημ. προσβ. 12-5-2020).

Παπαζαφειροπούλου Όλγα, «Το Αρχείο Δαρδάλη και η πρώιμη θεατρική ζωή της ελληνικής παροικίας στην Αυστραλία», *Πηγές της έρευνας στη σύγχρονη Ελληνική θεατρολογία: Πρακτικά Επετειακού Συνεδρίου για τα 20 χρόνια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών*, Κεντρικό Κτήριο Πανεπιστημίου Αθηνών, 27-29 Απριλίου 2017, Αθήνα 2021, σσ. 577 – 588, pdf στο <https://synergasia.uoa.gr/modules/document/file.php/THEATRE101/1612%20piges%20tis%20ereynas.pdf>, (ημ. προσβ. 22-7-2022).

Παπαζαφειροπούλου Όλγα, «Εκπαιδευτική και Δημοκρατική Μεταρρύθμιση μέσα από παραστάσεις αρχαίου δράματος στην Αυστραλία στις αρχές του 20^{ου} αιώνα», *4^ο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο, Ι.Α.Κ.Ε.*, 27-29 Απριλίου 2018, Ηράκλειο 2018, pdf, σσ. 257-264, pdf στο <https://iake.weebly.com/praktika2018.html>, (ημ. προσβ. 12-3-2019).

Παπαζαφειροπούλου Όλγα, «Ποίηση και θεατρική γραφή των Ελλήνων μεταναστών στην προπολεμική Αυστραλία», *Περάσματα, μεταβάσεις, διελεύσεις: όψεις μιας λογοτεχνίας εν κινήσει: Πρακτικά ΙΕ' Διεθνούς Επιστημονικής Συνάντησης, 1-4 Μαρτίου 2017*, Μνήμη Δ. Ν. Μαρωνίτη, Θεσσαλονίκη 2018, σ. 283-292, pdf στο http://www.lit.auth.gr/sites/default/files/mnes_ie_book.pdf, (ημ. προσβ. 22-2-2019)].

Παπαζαφειροπούλου Όλγα, «Πρόσληψη της Ποιητικής του Αριστοτέλη και παραστάσεις αρχαίου δράματος, στην Αυστραλία, στις αρχές του 20ού αιώνα»/ “Australian 20th century recognition of Aristotle’s poetry and performances of Ancient Greek Drama”, *in celebration of the 2400th anniversary from Aristotle's birth/ αφιέρωμα στα 2400 χρόνια από την γέννηση του Αριστοτέλη*, 6ο Διεπιστημονικό Συνέδριο Φιλοσοφία και Κοσμολογία / 6th Interdisciplinary Conference on Philosophy and Cosmology, τόμος Πρακτικών /volume of Proceedings ISBN: 978-960-93-9691-2, Αθήνα 2018, pdf στο <http://deaeef.gr/wp-content/uploads/2018/04/Papazafeiropoulou-phil-cosm-2017-full-text.pdf>, (ημ. προσβ. 12-3-2020).

Πούχγερ Βάλτερ, «Και άλλη πηγή για το ελληνικό προεπαναστατικό θέατρο στην Οδησό», *Παράβασις/ Parabasis*, τ. 12/2, Αθήνα 2014, σσ. 223-230, pdf στο https://www.academia.edu/28901633/PARAVASIS_12_2_2014_ELLHNIKA.pdf, (ημ. προσβ. 11-5-2022).

Ρούσσου Νάντια - Μπαζίνη Έλενα - Τσιώλη Εβίτα, *Ματιές στην αναβίωση του αρχαίου δράματος στη νεότερη Ελλάδα*, pdf στο <http://www.fileculture.gr>, (ημ. προσβ. 2-3-2021).

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις, «Διαπολιτισμική πρόσληψη της δραματουργίας μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: Μία πρώτη προσέγγιση» (από κοινού με την Δρ. Αικατερίνη Διακουμοπούλου - Ζαραμπούκα), «*Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014): Οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία, Πρακτικά Ε' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών*, Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτ. 2014, επιμ. Κωνσταντίνος Α. Δημάδης, τόμ. Ε', Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών, Αθήνα 2015, pdf στο http://www.eens.org/EENS_congresses/2014/books/tomo5.pdf, (ημ. προσβ. 11-5-2022).

Σταματοπούλου-Βασιλάκου Χρυσόθεμις «Το θέατρο στην ελληνόφωνη εκπαίδευση της Σμύρνης: 19ος αιώνας-1922», *Παράβασις*, τ. 13/2, Αθήνα 2015, σσ. 167-180, pdf στο www.theatre.uoa.gr/ereyna/ekdoseis/parabasis/parabasis-online.html, (ημ. προσβ. 15-8-2022).

Τάμης Αναστάσιος, Οι Έλληνες της Αυστραλίας - ResearchOnline@ND, (DOC), στο <http://researchonline.nd.edu.au> > [nativviewcontent](http://researchonline.nd.edu.au/nativviewcontent), (ημ. προσβ. 1-2-2014).

Φίφης Ν. Χρήστος, *Το Ελληνικό θέατρο στην Αυστραλία* στο <https://neoskosmos.com/el/210997/to-elliniko-theatro-stin-afstralia>, (ημ. πρ. 5-6-2021).

Χατζημανώλης Σωτήρης, «Τα μικρά Αλάτσατα ζουν μέχρι σήμερα στην Αυστραλία», *Νέος Κόσμος*, [website] στο <http://neoskosmos.com/el/27987/ta-mikra-alatsata-zoun-mechri-simera>, (ημ. προσβ. 3-4-2019).

Άλλοι ιστότοποι

Γκίλμπερτ Μάρεϊ στο <https://www.yourdictionary.com>, (ημ. προσβ. 12-5-2018).

Γουόρντ, Ζενιέβ (1838-1922) <https://www.encyclopedia.com>, (ημ. προσβ. 7-8-2018).

«**Κυβέλη**: Φαινόμενο ηθοποιού σε δεκάδες διαφορετικούς ρόλους», στο <https://www.tanea.gr/1999/12/10/greece/afierwma-o-ellinikos-20os-aiwnas-ta-proswpa-50>, (ημ. προσβ. 3-4-2018).

Λίζα Κουρούκλη στο <https://www.vmrebetiko.gr/item>, (ημ. προσβ. 12-3-2020).

Λόρα Μακλούρ - «Ο Ευριπίδης είναι ποιητής της νεωτερικότητας» - Ειδήσεις - νέα - Το Βήμα Online <https://www.tovima.gr>, (ημ. προσβ. 9-9-1919).

Μίμης Φωτόπουλος: *Ο σοφός μάγκας του ελληνικού σινεμά* στο <https://www.alt.gr>>[mimis-fotopoulos](https://www.alt.gr/mimis-fotopoulos), (ημ. προσβ. 5-5-2021).

Μια υπενθύμιση για την κάθαρση: Οιδίποδας Ρεξ του Ρίμας Τουμίνας, Συμπαγωγή του Θεάτρου Βακτάνγκοφ και του Εθνικού Θεάτρου της Ελλάδας, στο <https://www.europeanstages.org>, (ημ. προσβ. 18-9-2019).

Σπουδάζοντας Σοφοκλή στις Συρακούσες, θέατρο, théâtre, teatro, theater, theatre... world <https://www.wordpress.com>, (ημ. προσβ. 23-5-2021).

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Akerholt M.**, *Translations and the Australian in theatre*, Australian drama studies, Sydney 1985.
- Alexakis E. & Janiszewski L.**, *Images of home/Μαύρη ξενιτειά*, Hale & Iremongere, Sydney 1995.
- Alexakis E. & Janiszewski L.**, *In their own image, Greek Australians*, Hale & Iremongere, Sydney 1998.
- Alexiou A. P.**, “Diaspora and Colonization in Australia in the 1920’s: The case of Alekos Doukas’s Migrant Voyage South”, *Journal for Greek letters*, vol. 13, Modern Greek Studies, Australia & New Zealand 2005, σσ. 206-220.
- Aughton Peter**, *Endeavour: The Story of Captain Cook's First Great Epic Voyage*, Cassell & Co., London 2002.
- Apleyard Reginald and Yiannakis John**, *Greek Pionners in Western Australia*, UWA Publishing, Nedlands WA 2002.
- Avgoulas Maria-Irini and Fanany Rebecca**, ‘Maintenance of Cultural Identity’, *Atiner’s Conference Paper Series*, no PSY2013-0504, Athens Institute for Education and Research Atiner, Athens 2013, σσ. 1-15.
- Bottomley G.**, *After the Odyssey: A study of Greek Australian*, University of Queensland Press, st. Lucia (Qld) 1979.
- Bottomley G.**, “Cultures, multiculturalism and the political representation”, *Journal for Intercultural Studies*, vol. 8, no. 2, σσ. 1-10.
- Bottomley G.**, *From Another Place, Migration and the Politics of Culture*, Cambridge University Press, Cambridge 1992.
- Bramarchi S.**, “Stages of The World”, in *On the subject of drama*, D. Hornbrook ed., Routledge, London 1998, σσ. 18-35.
- Briscoe Gordon, Len Smith**, *The Aboriginal Population Revisited: 70.000 years to the present*, Aboriginal History, Canberra 2002.
- Castan Con**, “What is Greek Australian Literature”, περ. *Chronicle/Χρονικό*, vol. 8 – 9, Melbourne 1988, σσ. 4-12.
- Castles S.**, *Ethnicity and Globalitation: From migrant worker to transnational citizen*, Sage, London 2000.
- Chryssanthopoulou Vassiliki**, «Gender and Ethno-Regional Identity among Greek Australians: Intersections», *Labour, Community and Identity in Greek Migrations, in Women, Gender and Diasporic Lives*, E. Tastsoglou, Lanham and Plymouth, Lexington Books, U.K. 2009, σσ. 197-227.
- Chryssanthopoulou Vassiliki**, “The Role of Dance in the Formation of Ethnic Identity among Diaspora Greeks, A Case Study from Australia”, *Cosmo Echo – Consonance of People of the Earth*”, in *Proceedings of the 4th IOV - Unesco World*, C. Tentzerakis, Greek Dance Archives, IOV Hellas and Municipality & Cultural Centre of Aspropyrgos, Athens 2008, σσ. 91-110.
- Clogg R.**, *The Greek diaspora in the twentieth century*, Macmillan press Ltd. & st. Matrin Press, London - New York 1999.
- Cohen A.**, “Introduction a lesson for ethnicitym”, in A Cohen (eds.) *Urban Ethnicity*, Tavistoc, London 1974, σσ. 4-8.

- Cohen R.**, *Global Diasporas: An introduction*, UCI. Press, London 1997.
- Conomos A. Denis**, *The Greeks in Queensland, A History from 1859-1945*, Copyright Publishing Co Ply Ltd Brisbane, Australia 2002.
- Curthoys Ann, Jessie Mitchell**, “The advent of self-government”, *The Cambridge History of Australia*, vol. 1, Australia 2013, σσ. 159-162.
- Diakoumopoulou Katenina**, “The Greek Theatre in the United States from the End of the 19th Century to the 21st Century”, *Etudes Hellenique/Hellenic Studies*, vol. 16, no. 2, Autumn/Automne 2008, σσ. 125-142.
- Doumanis N.**, “The Greeks in Australia”, in Richard Clogg (eds.), *The Greek Diaspora in the Twentieth Century*, London 1999, σσ. 58-86.
- Fifis Christos**, “The Pre–World War II Greek Community in Australia: Class Divisions and Trends”, *Journal of the Hellenic Diaspora, General Issue*, vol. 30, no. 2, 2004, σσ. 57-83.
- Fitton Doris**, *Not without dust and heat: My life in theatre*, Harper & Row, Sydney 1981.
- Floya Anthias, Yuval-Davis Nira**, “Contextualizing feminism gender, ethnic and class divisions”, *Feminist Revue*, no. 15, 1983, σσ. 62-75.
- Frost Lionel**, “The economy”, v. 1, *The Cambridge History of Australia*, Australia 2013, σσ. 310-325.
- Garivaldis Andreas**, *Diasporic and transnational identities in selected short stories of Greek Australian writers 1901 – 2001*, Master of Arts, RMIT University, Melbourne 2010.
- Gilchrist Hugh**, *Australian and Greeks*, vol. 1, Halstead Press, Sydney 1992.
- Gilchrist Hugh**, *Australians and Greeks*, vol. 2, Halstead Press, Sydney 1997.
- Gillespie Richard**, “Dating the First Australians”, *Radiocarbon*, vol. 44, no. 2, 2004, σσ. 455-472.
- Glazer Nathan and Moynihan Daniel**, *Ethnicity: Theory and Experience*, Harvard University Press, Cambridge 1975.
- Goodman David**, “The gold rushes of the 1850s”, *The Cambridge History of Australia*, vol. 1, Melbourne – NY 2003, σσ. 180-192.
- Helou Nada Ariane**, *Translation and Performance of Greek Tragedy in the Cinquecento*, Thesis, University of California, Berkeley 2003.
- Hrodotou Maria**, “Greeks in Australia”, *Etudes Hellenique/Hellenic Studies*, vol. 7, no 2., Autumn/Automne 1999, σσ. 1-18.
- Hobsbawn Eric and Ranger Terrence**, *The invension of tradition*, Cambridge University Press, Cambridge 2012.
- Janiszewski Leonard**, *Reap the golden Harvest, Bathurst, 1850–1862: together with a brief survey of developments to 1849*, MA Thesis, University of Sydney, 2 vols, Buthurst 1986.
- Janiszewski Leonard**, “Sidelights on history: Greeks on the goldfields”, *Journal of the Royal Australian Historical Society*, no. 13, Sydney 1986, σσ. 49-60.
- Janiszewski Leonard & Alexakis Effy**, “Faces beyond the Greek café: the traditional diversity of Greek–Australian occupational pursuits, 1820s–2010”, in M. Tsianikas, N. Maadad, G. Couvalis, and M. Palaktsoyglou (eds.), *Greek Research in Australia*,

Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies, Flinders University June 2011, Flinders University Department of Language Studies - Modern Greek, Adelaide 2013, σσ. 400-420.

Janiszewski Leonard & Alexakis Effy, “The Golden Greeks from Diggers to Settlers: Greek Migration and Settlement during the Australian Gold Rush Era, 1850s– 1890s”, *Journal of Modern Greek Studies*, Special Issue, Modern Greek Studies Association of Australia and New Zealand, Australia 2017, σσ. 159–182.

Jupp James, “*The Australian people: an encyclopedia of the nation, its people and their origins*”, Cambridge University Press, Cambridge - New York 2001.

Jupp James, *From White Australia to Woomera: The story of Australian Immigration*, Cambridge University Press, Cambridge 2002.

Kanarakis George, “A Contribution towards the study of the Greek press in Australia”, *Journal for Greek Letters*, vol. 1, Modern Greek Studies, Australia and New Zealand 1993, σσ. 70-101.

Kanarakis George, *Greek voices in Australia: a tradition of prose, poetry and drama*, Australian National University Press, Sydney 1987.

Kanarakis George, *In the Wake of Odysseus, Portraits of Greek Settlers in Australia*, Greek-Australian Archives Publications, RMIT University, Melbourne 1997.

Kanarakis George, “A page from the history of the Greek presence in the pacific rim”, *Greek Research in Australia, Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies*, in E. Close, M. Tsianikas and G. Frazis (eds.), Flinders University April 2003, Flinders University Department of Languages - Modern Greek, Adelaide 2005, σσ. 315-330.

Kanarakis George, “The theatre as an aspect of artistic expression by the Greeks in Australia”, *Journal for Greek Letters, Pages on C.P. Cavafy*, vol. II, Modern Greek Studies, Australia & New Zealand 2003, σσ. 198-227.

Kanarakis George, “The theatre of Australian Hellenism in historical perspective”, *Etudes Hellenique/Hellenic Studies*, vol. 16, no. 2, Autumn/Automne 2008, σσ. 179-183.

Karalis Vrasidas, “Some observations on the Greek Australian cultural Paradigm”, *Etudes Hellenique/Hellenic Studies*, vol. 7, no. 2, 1999, σσ. 111-126.

Karpardis A. & Tamis A., *Greeks in Australia*, River Seine Press, North Melbourne, 1988.

Karskens Grace, “The early colonial presence, 1788–1822”, *The Cambridge History of Australia*, vol. 1, Australia 2013, σσ. 90-115.

Koenig G. H, Moberg O. D., & Kvale N. J., “Religious activities and attitudes of older adults in a geriatric assessment clinic”, *Journal of the American Geriatrics Society*, vol. 36, no. 4, Wiley USA 1988, σσ. 362-374.

Koliodimos D., *The Greek filmography, 1914 through 1996*, McFarland and Company Inc., London 1999.

Leontis Artemis, *A life in ruins*, Princeton University Press, Princeton 2019.

Mooney C. & Ramsland J., “The classical curriculum and Sydney College 1835-1845: the making of colonial Etonians”, *Melbourne Studies in Education*, vol. 35, no. 1, Melbourne 1994, σσ. 134-148.

- Moudatsakis Tilemachos**, “The “Body” of Dionysos and Its Preannouncements: Theatre as an Ecumenical Diasporic Phenomenon”, *Etudes Hellenique/Hellenic Studies*, vol. 16, no. 2, Autumn/Automne 2008, σσ. 33-38.
- Murray Gilbert**, *An unfinished autobiography* (with contributions from his friends), edited by Jean Smith and Arnold Toynbee, London 1960.
- Nicolacopoulos Toula and Vassilacopoulos George**, “The making Greek – Australian citizenship: From eteronomous to autonomous political communities», *Journal for Greek Letters, Pages on C. P. Cavafy*, vol. II., Modern Greek Studies, Australia & New Zealand 2004, σσ. 165-176.
- Otto Kristin**, *Capital: Melbourne when it was the capital city of Australia 1901 – 1927*, University of Melbourne, Melbourne Victoria 2007.
- Paxinos George**, *The Ithacans: Ithacan Philanthropic Society Melbourne 1916 – 2016*, Ithacan Historical Society, Melbourne [Victoria] 2016.
- Prevelakis George**, “Finis Graeciae or the Return of the Greeks? State and Diaspora in the Context of Globalisation”, *Transcomm Working Papers*, Transnational Communities Programme, School of Geography, University of Oxford, 12 November 1998, σσ. 1-10.
- Prineas Peter**, *Wild Colonial Greeks*, Arcadia, North Melbourne, Victoria 2020.
- Price Charles**, “Southern Europeans in Australia: Problems of Assimilation”, *International Migration Review*, vol. 2, no. 3, Sage Publishing, New York 1968, σσ. 3-27.
- Richard Roberts, Jones Rhys, Spooner A. Nigel, M. Head, J. Murray, Andrew S. Smith**, “The human colonisation of Australia: optical dates of 53.000 and 60.000 years bracket human arrival at Deaf Adder Gorge, Northern Territory”, M.A., *Quaternary Science Reviews*, vol. 13, no. 5–7, 2004, σσ. 575-583.
- Puchner Walter**, *Greek Theatre between Antiquity and Independence. A History of Reinvention from the Third Century BC to 1830* (assisted by Andrew Walker White), Cambridge University Press, Cambridge 2017.
- Sands Margaret**, *Up in Lights, 80 years of Roxy Community Theatre*, Leeton Shire Council, Leeton NSW 2010.
- Stuan L. S.**, *Max Reinhardt, Directors in Perspective*, University Press of Cambridge, London 1982.
- Stuart Clive Donald**, “The Origin of Greek Tragedy in the Light of Dramatic Technique”, *Proceedings of the American Philological Associations*, vol. 47, The Johns Hopkins University Press, Baltimore USA 2016, σσ. 174-176.
- Tamis Anastasios**, *An illustrated history of Greeks in Australia*, La Trobe University Press, Melbourne 1997.
- Tamis Anastasios**, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, Melbourne 2005.
- Tamis Anastasios**, “Greek language and culture in Australia, in *Philathenaios, studies in honour of Michael J. Osborne*, A. M. Tamis, (eds.) C. J. Mackie, & S. Byrne, Greek Epigraphic Society, Athens 2010, σσ. 355-371.
- Tamis Anastasios**, “Greek Migration and Settlement in Oceania”, *The roads of Greeks*, in K. Loukeris & K. Pertakis (eds.), Polaris publishing, Athens 2009, σσ. 414-473.

- Tamis Anastasios**, “Hellenique Education in Australia”, *Etudes Helleniques/Hellenic Studies*, vol. 19, no. 1, Spring/Printemps 2011, σσ. 177-202.
- Tamis Anastasios**, *The immigration and settlement of Macedonian Greeks in Australia*, La Trobe University Press, Bundoora Victoria 1994.
- Tamis Anastasios**, “The Pre World War II Greek Community of Australia”, *Journal of Hellenic Diaspora*, vol. 30, no. 2, 2004, σσ. 57-83.
- Tamis A. M. and Gavaki E.**, *From Migrants to Citizens, Greek Migration to Australia and Canada*, National Centre for Hellenic Studies, La Trobe University, Melbourne 2002.
- Theophanous A.**, *Understanding Multiculturalism and Australian Indentity*, Elikia Books, Melbourne 1995.
- Tsounis Michalis**, *Greek communities in Australia*, PhD Thesis, University of Adelaide, 1971.
- Tsounis Michalis**, “Greek Communities in Australia”, in *Greeks in Australia*, ed. by C. Price (Hl.), Australian National University Press, Canberra 1975, σσ. 18-71.
- Tsounis Michalis**, “Greek Community, Paroikia Formations in Australia: 1880s-1980s”, *Greeks in English Countries, Hellenic Studies Forum*, in Vryonis S. (eds.), Melbourne 1993, σσ. 25-40.
- Turnbull Graig and Valiotis Chris**, “Beyond the rolling wave: A thematic history of Greek settlement in New South Wales”, New South Wales Heritage Office, Centre for Community History, University of New South Wales, Sydney 2001, σσ. 1-54.
- Turner V. W.**, *The Ritual Process*, Routledge and Kegan Paul, London 1969.
- Vasilakou – Stamatopoulou Chrysothemis**, “The Greek Communities in the Balkans and Asia Minor and Their Theatrical Activity 1800-1922”, *Etudes Hellenique/Hellenic Studies*, vol. 16, no. 2, Autumn/Automne 2008, σσ. 39-64.
- Vondra Josef**, *The history of Greeks in Australia*, ed. Widescope, Victoria 1979.
- Wilson Peter**, “Gilbert Murray and international relations: Hellenism, liberalism, and international intellectual cooperation as a path to peace”, *Review of International Studies*, vol. 37, no. 2, British International Studies Association, April 2011, 881-909.
- Wilton J. & Boswothr R.**, *Old Worlds and New Australia*, Penguin Ringwood, Victoria, Australia 1984.
- Xepapadakou Avra**, “European intinerant opera and operetta companies touring in the near and middle East”, *The music road, Coherence and Diversity in Music from the Mediterranean to India: Proceedings of the British Academy*, Reinhard Strohm (ed.), Oxford University Press, British Academy, 2019, σσ. 318-333.
- Yiannakis N. John**, “Hellenes in Western Australia: century of changing relations, responses and contributions”, *Greek Australians in the Twenty-first Century*, Royal Melbourne Institute of Technology (RMIT), 1 – 4 Απριλίου 2004, σσ. 1-14.

Δημοσιεύσεις σε ιστότοπους

Alexakis E. & Janiszewski E., *In her own image, Greek Australians Women*, RadioNational, 14-3-2004, [website] στο <http://www.abe>, (ημ. προσβ. 12-3-2012).

Appleyard R. & Yiannakis J., “Hellenic Community in Western Australia” στο <https://www.hcwa.org/en/about/history>, (ημ. προσβ. 12-2-2020).

Butimir Vedrana, History Trust of South Australia, “Hellenic Club”, SA History Hub, στο <http://www.sahistoryclub.history.sa.gov.au/places.hellenic-club>, (ημ. προσβ. 10-10-2018).

Diakoumopoulou Ekaterini, “The Body as a Means of Cultural Awareness and Social Intervention: The Case of Raymond Duncan and Penelope Sikelianos”, *Tête-à-Tête*: vol. 1, article 8, 2022, pdf στο https://digitalcommons.lsu.edu/tete_a_tete/vol1/iss1/18, (ημ. προσβ. 12-10-2022).

Diakoumopoulou Katerina, “Community Theater and Resilience: The Case of the Greek Diasporic Community Theater in Brussels, Local Development & Society”, pdf στο http://scholar.uoa.gr/sites/default/files/katdiak/files/e3.23_dimosieysi.pdf, (ημ. προσβ. 12-10-2022).

Garde Ulrike, *The Australian Reception of Austrian, German and Swiss Drama: Productions and reviews between 1945 and 1996*, Thesis, Monash University November 2000, pdf στο <https://bridges.monash.edu/articles/thesis>, (ημ. προσβ. 5-3-2022).

Janiszewski Leonard & Alexakis Effy, “In Their Own Image: Greek-Australians”, *Engaging and linking communities, Proceedings of Gold Rush Files - National Project*, Umac 2003, pdf στο <https://edoc.hu-berlin.de/bitstream/handle/18452/9227/janiszewski.pdf?sequence=1&isAllowed>, (ημ. προσβ. 12-2-2021).

Kanarakis George, “La presencia literaria griega en Australia”, *Βυζάντιο / Nea Hellas*, no. 5, 1997, σσ. 85 – 86, pdf στο <https://byzantion.uchile.cl/index.php/RBNH/article/view/49060>, (ημ. προσβ. 12-3-2017).

Kondos, “Greeks”, *Making multicultural Australia*, 2001, σσ. 176 – 188, pdf στο http://www.multiculturalaustralia.edu.au/doc/kondos_greek.pdf, (ημ. προσβ. 2-3-2018).

Manghi Luca, *Improvising on the Flute in Nineteenth-Century Italy: Pedagogy and Performance*, Thesis, University of Otago, Department of Music School of Performing Arts, Otago 2019, στο [ManghiLuca2016DMA.pdf](http://www.manghiluca.com/2016DMA.pdf), (ημ. προσβ. 3-2-2022).

Tamis Anastasios, “The Greek Settlement in Oceania”, *Etudes Helleniques/Hellenic Studies*, σσ. 21 – 63, pdf στο <https://ejournals.lib.uoc.gr/index.php/hellst/article/view/1338>, (ημ. προσβ. 3-4-2020).

Tamis Anastasios, “Kytherian Migration to Australia”, στο *Diaspora/Migration-Kithiria*, [website] στο <http://www.kythira-family.net/en/academic-research>, (ημ. προσβ. 2-8-2018).

Thorne Ross, *Problems of heritage assessment: A case study of the Athenium Theatre*, Junee, New South Wales, pdf, στο <http://www.rossthorne.com/downloads/Thorne%20SECOND%20Junee%20paper>, (ημ. προσβ. 12-3-2022).

Yiannakis N. John, “The Greek presence in Western Australia: an outline history”, *Multicultural Communities Online, Official Publication of the Online WA*, Multicultural Communities Gateway, vol. 3, no. 4, October 2002, στο <http://www.multicultural.online.wa.gov.au/wppuser/owamc/sept02news/page9.html>, (ημ. προσβ. 4-4-2019).

Ιστότοποι [website]

Adelaide/SAHistoryHub [website] στο <https://www.sahistoryhub.history.sa.gov.au>, (ημ. προσβ. 4-10-2019).

Angela Anderson, Blue Bird Café-Innisfail-Βόρειο Κουίνσλαντ-Αυστραλία [website] στο <http://dev.kythera-family.net>, (ημ. προσβ. 4-5-2021).

Australian Live Performance Database (AusStage), <https://amw.org.au>, (ημ. προσβ. 20-2-2022).

Australian Variety Theatre Archive, Popular culture entertainment (1850-1930), στο <https://ozvta.com/entrepreneurs-contents>, (ημ. προσβ. 3-6-2010).

Australian dictionary of biography, στο <https://www.adb-anu-edu.au/biography/mcmahon-gregan>, (ημ. προσβ. 5-6-2021).

Castellorizian Association of NSW, [website] στο <http://www.castelorziansnsw.com.au>, (ημ. προσβ. 20-3-2017).

ellines5.doc, στο <https://hellineshome.files.wordpress.com/2019/01/ellines5.docx>, (ημ. προσβ. 7-7-2021).

For the Duration: The Fashioning of an Imagined Australian National Identity on the Variety Stage Between 1914-1918 στο <http://www.ozvta.com>, (ημ. προσβ. 4-10-2020).

“Greek café and milk bar in Australia”, [website] στο <http://www.cafesandmilkbars.com.au>, (ημ. προσβ. 30-4-2020).

Greeks in South Australia, Adelaide, [website] στο <http://www.adelaidia.history.sa.gov.au/subjects/greeks-in-south-australia>, (ημ. προσβ. 2-3-2020).

Gregan McMahon CBE 1874 – 1941, στο <https://liveperformance.com.au>, (ημ. προσβ. 2-3-2021).

Gilbert Murray British scholar - Encyclopedia Britannica στο <https://www.britannica.com>, (ημ. προσβ. 2-3-2020).

“Highlights in Australian theatre history” στο <http://australia.gov.au/about-australia/australian-story/highlights-in-austn-theatre-history>, (ημ. προσβ. 12-3-2021).

“History of the Greek Orthodox Church in Brisbane”, *Brisbane times* στο <https://www.brisbanetimes.com.au/national/queensland/history-of-the-greek-orthodox-church-in-brisbane-20130509-2j8w4.html>, (ημ. προσβ. 2-4-2020).

Indroduction – Chapter 1 of Kevin Cork, [website] στο <https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 2-2-2020).

Immigration History from Greece, Origins, Museums Victoria, [website] στο <https://www.origins.museumsvictoria.com.au/immgrationmuseum>, (ημ. προσβ. 22-5-2019).

Jack Levy - Wiki, <https://newtheatrehistory.org.au>, (ημ. προσβ. 20-2-2022).

Map of Australia, https://www.world-nuclear.org/uploadedImages/org/info/Mines_appendices/Austmap, (ημ. προσβ. 12-2-2022).

“Multicultural Queensland, Greeks”, 2001 στο https://www.multiculturalaustralia.edu.au/doc/greek_, (ημ. προσβ. 4-5-21).

Panayiotis Diamadis, “Greeks”, *Journal* τ. 3(2), Δεκέμβριος 2011, στο <https://epress.lib.uts.edu.au/ojs/index.php/sydneyjournal/>, (ημ. προσβ. 23-5-2019).

“A short history of the Australian theatre” to 1910 στο <http://hat-archive.com/shorthistory.htm>, (ημ. προσβ. 12-8-2011).

The Tobacco Pioneers, Michelides, A Family History — Museum of Perth στο <http://www.museumofperth.com.au/the-tobacco-pioneers-mic>, (ημ. προσβ. 3-2-2016).

Vedrana Butimir, History Trust of South Australia, “Hellenic Club”, SA History Hub, <https://www.sahistoryclub.history.sa.gov.au/places.hellenic-club>, (ημ. προσβ. 10-10-2018).

Yarra Ranges Museum στο <https://www.yrrmuseumcollection.com>, (ημ. προσβ. 2-3-2022).

Άλλοι ιστότοποι

<https://www.abebooks.com/Oedipus-King-sophocles-Murray-Gilbert-Translator/3242037942>, (ημ. προσβ. 12-9-2022).

<https://www.abc.net.au/news/2016-04-05/historic-theatre-in-launceston-reopens>, (ημ. προσβ. 12-4-2022).

<https://www.abc.net.au/news/2020-06-08/perth-town-hall-marks-150-years-and-traditional-owners>, (ημ. προσβ. 12-5-2022).

<https://adb.anu.edu.au/le>, (ημ. προσβ. 2-1-2022).

https://www.academia.edu/28901633/PARAVASIS_12_2_2014_ELLHNIKA_pdf, (ημ. προσβ. 11-5-2022).

<https://adelaida.history.sa.gov.au/places/hellenic-club>, (ημ. προσβ. 12-8-2022).

<https://www.alamy.com/majestic-theatre-launceston>, (ημ. προσβ. 12-4-2021).

<https://www.alamy.com/negative-geelong-victoria-pre-1920-the-joy-ark-theatre-at-eastern-beach-the-theatre-is-built-over-the-water>, (ημ. προσβ. 1-4-2022).

<https://www.alamy.com/stock-photo-interior-of-the-historic-roxy-theatre-in-bingara-new-south-wales-australia>, (ημ. προσβ. 12-3-2022).

<https://archive.kefalonianmantata.gr/articles/view/5783>, (ημ. προσβ. 5-5-2020).

<https://apps.environment.nsw.gov.au/dpcheritageapp/ViewHeritageItemDetails>, (ημ. προσβ. 12-3-2021).

<https://www.atheniumtheatre.com/copy-of-the-theatre>, (ημ. προσβ. 3-3-2022).

<https://australian.museum/learn/science/human-evolution/the-spread-of-people-to-australia>, (ημ. προσβ. 3-4-2021).

<https://www.ausstage.edu.au>, (ημ. προσβ. 2-3-2022).

<https://www.austlit.edu.au>, (ημ. προσβ. 22-7-2020).

<https://www.bahai-library.com>, (ημ. προσβ. 21-3-2017).

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid>, (ημ. πρ. 2-3-2022).

<https://www.bingara.com.au/our-history>, (ημ. προσβ. 12-3-2019).

<https://blowering.com>, (ημ. προσβ. 12-3-2021).

<https://www.caths.org.au/venues/pdf/nsw.pdf>, (ημ. προσβ. 3-6-2021).

<https://cinematreasures.org/theaters>, (ημ. προσβ. 12-4-2022).

<https://cinematreasures.org/theaters/41437/photos>, (ημ. προσβ. 2-4-2022).

<https://cinematreasures.org/theaters/62737/photos>, (ημ. προσβ. 12-2-2022).

<https://collections.slq.qld.gov.au/viewer/IE314978>, (ημ. προσβ. 2-3-2021).

<https://www.couriermail.com.au/news/queensland/stanthorpe/cinema-empire-to-berecounted/news-story>, (ημ. προσβ. 23-3-2020).

<https://www.daa.org.au>, (ημ. προσβ. 5-3-2022).

<https://www.digitalcommonwealth.org> (ημ. προσβ. 2-3-2015).

<https://dimensional1@bigpond.com>, (ημ. προσβ. 22-3-2022).

<https://www.enotes.com/topics/loyalties/characters>, (ημ. προσβ. 2-3-21).

<https://eliaserver.elia.org.gr.8080> (ημ. προσβ. 7-7-2021).

<https://eliaserver.elia.org.gr.8080/lselia/listres>, (ημ. προσβ. 7-9-2020).

<https://www.environment.nsw.gov.au/heritageapp/ViewHeritageItem>, (ημ. προσβ. 2-4-2022).

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Town_Hall,_Sydney,_Inauguration_of_Australian_Common, (ημ. προσβ. 2-3-2020).

https://el.wikipedia.org/wiki/Ελσα_Ένκελ, (ημ. προσβ. 2-10-2022).

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Capitol,_Melbourne, (ημ. προσβ. 12-6-2019).

https://en.wikipedia.org/wiki/Daughter_of_the_East, (ημ. προσβ. 2-1-2020).

https://en.wikipedia.org/wiki/Look_for_the_Silver_Lining, (ημ. προσβ. 2-10-2022).

https://en.wikipedia.org/wiki/Montreal_Community_theatre, (ημ. προσβ. 1-5-2021).

https://en.wikipedia.org/wiki/Gilbert_Murray, (ημ. προσβ. 4-8-2022).

https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_Theatre_of_Orange, (ημ. προσβ. 18-3-2021).

https://en.wikipedia.org/wiki/Roxy_Community_Theatre, (ημ. προσβ. 1-5-2022).

https://en.wikipedia.org/wiki/Roxy_Theatre_and_Peters_Greek_Cafe_Comple, (ημ. προσβ. 4-4-2022).

<https://enromiosini.gr/category/apodhmos-ellhnismos>, (ημ. προσβ. 6-7-2021).

<https://www.facebook.com/cafesandmilkbars/post>, (ημ. προσβ. 5-3-2022).

<https://www.facebook.com/geelonghistory/posts/known-as-the-joy-ark-situated-on-the-sandy-section-of-eastern-beach>, (ημ. πρ. 1-4-2022).

<https://www.facebook.com/malvernhistoricalsocietystonnington/photos>, (ημ. προσβ. 2-5-2022).

<https://www.google.gr/search?q=Cinesound+Varieties>, (ημ. πρ. 2-2-2022).

<https://www.google.com/search?q=conservatorium+of+music+sydney>, (ημ. προσβ. 12-2-2020).

<https://www.google.gr/search?q=roxy+theatre+bigara&tbm>, (ημ. προσβ. 12-5-2022).

<https://www.greece-is.com/migrants-transnational-citizens>, (ημ. προσβ. 4-4-2021).

<https://greekherald.com.au/culture/history/on-this-day-in-1829-first-greeks-arrived-australia>, (ημ. προσβ. 8-8-2021).

<https://www.greekworldmedia.com>, (ημ. προσβ. 4-8-2021).

<https://greeceandco.com.au/biographies/κυκή-μπέττι/>, (ημ. προσβ. 5-2-2020).

<https://greekcitytimes.com/2021/12/30/greek-australians-in-their-own-image-tribute-to-hugh-gilchrist/> (ημ. προσβ. 2-10-18).

<https://greekreporter.com/2014/04/08/greek-museum-in-australia-to-honor-greek-immigrants>, (ημ. προσβ. 2-3-2022).

<https://greekworldmedia.com/history-of-greekaustralians>, (ημ. προσβ. 12-5-2020).

<https://www.heatg.org.au/resources/databases/multiculturalism/greeks>, (ημ. προσβ. 18-8-2021).

<https://helates.cut.ac.cy/uploads/r/rjc6y/8/8/5/88563e982e3fc0e2a467202934f170e50027d27f1e3a84352cc186a1047acca8/M26.39.pdf>, (ημ. προσβ. 5-7-2021).

<https://www.heliachamber.gr/ilia/omogenia/articles/article.jsp?context=6004&categoryid=97&article>, (ημ. προσβ. 12-7-2020).

<https://heritagecollection.fairfieldcity.nsw.gov.au>, (ημ. προσβ. 3-4-2022).

<https://www.history.lockhart.nsw.gov.au/businessdirectory.htm>, (ημ. προσβ. 10-5-2021).

<https://immigrationplace.com.au/story/mareeno-lucas-nee-lekatsas>, (ημ. προσβ. 2-5-2022).

<https://www.irrigator.com.au/story/4194394/historic-link-to-roxy>, (ημ. πρ. 3-3-2021).

<https://www.ithacanews.gr/oi-ithakisioi-tis-melvoyrnis-1850-1890> (ημ. προσβ. 7-10-2020).

<https://www.ithacanews.gr/o-syggrafeas-ithopoios-nikos-fiampolis-1899-1963/>, (ημ. προσβ. 20-1-2020).

<https://journal.monissa.com/a-visit-to-the-majestic-theatre>, (ημ. προσβ. 3-2-2021).

<https://www.kythera-family.net/en/history/general-history/the-only-place-xeni-could-find-work>, (ημ. προσβ. 13-7-2022).

<https://www.kythera-family.net/en/history/documents/walgett-luxury-theatre-opening-programme-1937>, (ημ. προσβ. 2-2-2020).

<https://www.kythera-family.net/en/history/documents/walgett-luxury-theatre-opening-programme-1937-conomos-bros-commentary>, (ημ. προσβ. 5-5-2022).

<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 22-4-2022).

<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shopscinemas/junee-athenium>, (ημ. προσβ. 5-15-2020).

<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 1-3-2022).

<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/junee-athenium>, (ημ. προσβ. 5-15-2020).

<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/athenium-theatre-junee-view-towards-the-stage-from-high-reserve>, (ημ. προσβ. 2-2-2020).

<https://www.kythera-family.net/en/history/general-history/sourry-coroneo-pioneer-film-exhibitors>, (ημ. προσβ. 3-5-2022).

<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/picture-gallery-chapt-7-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 12-1-2022).

<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/case-study-of-greek-involvement-in-cinema-exhibition-in-a-new>, (ημ. προσβ. 20-3-2022).

<https://www.kythera-family.net/en/history/documents/walgett-luxury-theatre-opening-programme-1937-conomos-bros-commentary>, (ημ. προσβ. 7-5-2022).

<https://www.kythera-family.net/en/photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/overview-of-the-cinema-years-chapter-4-of-kevin-corks>, (ημ. προσβ. 2-12-2021).

<https://www.leetontourism.com.au/things-to-do/the-roxy-community-theatre>, (ημ. προσβ. 2-3-2022).

<https://mapio.net/pic/p-14956385>, (ημ. προσβ. 3-4-2022).

https://mappaus.com/d-i.html?utm_content=capitol-theatre, (ημ. προσβ. 1-3-2021).

<https://mainlynorfolkinfo/roy.bailey/songs/thecarrioncrow>, (ημ. προσβ. 1-4-2019).

https://www.magictricks.com/biographies-of-magicians_ (ημ. προσβ. 3-4-2016).

<https://montrealtheatre.com.au>, (ημ. προσβ. 12-3-2021).

<https://www.neram.com.au>, (ημ. προσβ. 1-4-2022).

<https://neoskosmos.com/el/2016/12/08/features/pos-proklithike-to-ekklisiastiko>, (ημ. προσβ. 5-5-2020).

<https://neoskosmos.com/en/2019/06/16/features/the-greek-tale-behind-melbournes-iconic-capitol-theatre>, (ημ. προσβ. 12-6-2021).

<https://neoskosmos.com/en/2021/03/02/life/early-greek-settlers-the-two-greek-pioneers-of-cinema-and-their-beloved-joy-ark>, (ημ. προσβ. 12-5-2022).

<https://neoskosmos.com/en/2018/11/30/news/community/the-first-greek-migrants-who-settled-in-australia-are-the-real-heroes-of-the-diaspora>, (ημ. προσβ. 17-3-2022).

<https://www.noble.com.au>, (ημ. προσβ. 5-3-2022).

https://opal.latrobe.edu.au/articles/physical_object/Picnic_in_Red_Cliffs_Victoria_1927/16600328?bac/collections/Greek-AustralianMigrationStor, (ημ. προσβ. 2-5-2020).

https://opal.latrobe.edu.au/articles/physical_object/Workers_in_front_of_their_home_in_WA_1898/16441989?backTo=/collections/Greek-Australian_Migration_Story, (ημ. προσβ. 3-4-2020).

<https://www.ozvta.com>, (ημ. προσβ. 4-10-2020).

<https://www.photos/diaspore-cafes-shops-cinemas/case-study-of-greekinvolvement-in-cinema-exhibition-in-a-new-south-wales>, (ημ. προσβ. 7-5-2022).

<https://pandora.nla.gov.au/pan/67163/201007130031>, (ημ. προσβ. 6-5-2016).

<https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?t=5340&start=7>, (ημ. προσβ. 7-7-2021).

<https://rebetiko.sealabs.net/viewtopic.php?f=9&t=5340&start=35>, ημ. προσβ. 3-8-2021).

<https://rebetiko.sealabs.net/viewt0opic.php?t=5340&start49>, (ημ. προσβ. 20-8-2021).

<https://rembetiko.gr/t/o-συνθέτης-δημοσθένης-ζάττας/39674/5>, (ημ. προσβ. 5-8-2021).

<https://www.retrodb.gr/wiki/index.php>, (ημ. προσβ. 2-5-2020).

<https://www.rmit.edu.au/about/our-locations-and-facilities/facilities/capitol-theatre>, (ημ. προσβ. 30-3-2022).

www.roxyleeton.com.au, (ημ. προσβ. 4-3-2022).

<https://www.sansimera.gr/articles>, (ημ. προσβ. 3-4-2020).

<https://screeningthepast.com>, (ημ. προσβ. 12-4-2020).

https://www.searchculture.gr/aggregator/edm/ELIA/000100-29_326826, (ημ. προσβ. 11-5-2021).

<https://www.sensesofcinema.com/2017/screening-melbourne/melbournes-capitol-theatre>, (ημ. προσβ. 2-4-2020).

<https://www.smh.com.au/national/jock-levy-coproducer>, (ημ. προσβ. 12-3-2022).

<https://www.slv.vic.gov.au>, (ημ. προσβ. 1-2-2022).

<https://www.slv.vic.gov.au/pictoria/gid/slv-pic-aab74008>, (ημ. προσβ. 8-8-2022).

<https://www.slv.vic.gov.au/pictoria/gid/slv-pic-aab74009>, (ημ. προσβ. 8-8-2022).

<https://www.searchculture.gr/aggregator/edm/venizelosdig>, (ημ. προσβ. 5-5-2021).

<https://www.soundworld.com.au>, (ημ. πρ. 12-6-2020).

<https://stonnington.spydus.com/cgi-bin/spydus.exe>, (ημ. προσβ. 12-3-2020).

<https://tasmanianartsguide.com.au/places-to-go/theatre-performing-arts/princess-theatre>, (ημ. προσβ. 12-4-2021).

<https://thematakaialla.blogspot.com>, (ημ. προσβ. 5-3-2022).

<https://theatrenorth.com.au/history>, (ημ. προσβ. 30-2-2020).

<https://www.tripadvisor.com/Attractions-g255329-Activities-c56t97-Port-Macquarie-NewSouthWales>, (ημ. προσβ. 2-5-2022).

[https://trove.nla.gov.au/work/231578459?keyword=Greeks%20in%20Port%](https://trove.nla.gov.au/work/231578459?keyword=Greeks%20in%20Port%20), (ημ. προσβ. 20-2-2020).

<https://trove.nla.gov.au/work/246435625?keyword=Oral%20history%20of%20greek>, (ημερ. προσβ. 2-3-2021).

<https://yellow.place/en/roxy-community-theatre-leeton-australia>, (ημ. προσβ. 12-4-2022).

https://www.youtube.com/results?search_query=angela+parselles, (ημ. πρ. 2-2-2022).

<https://www.youtube.com/watch?v=e0A6zkELJT>, (ημ. προσβ. 2-8-2022).

<https://viewer.slv.vic.gov.au/?entity=IE6984953&mode=brows>, (ημ. προσβ. 12-7-2022).

<https://www.visitnsw.com/destinations/country-nsw/riverina/leeton/attractions/roxy-theatre-leeton>, (ημ. προσβ. 2-7-2022).

<https://websterbooth.blogspot.com/2014/11/broadcasting-1936-1937.html>, (ημ. πρ. 2-2-2022).

[https://wikipediaorg/wiki/They_Knew_What_They_Wanted_\(play\)](https://wikipediaorg/wiki/They_Knew_What_They_Wanted_(play)), (ημ. πρ. 2-3-2020).

<https://www.WikiTree>, (ημ. προσβ. 5-3-2022).

https://www.123rf.com/photo_121596121_facade-of-the-saraton-theatre-a-heritage-listed-art-deco-building-built-in-1926-in-the-country-town, (ημ. προσβ. 4-4-2022).

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ (ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ)

- *Ελεύθερον Βήμα*, Αθήνα (1922 – 1944)
- *Εμπρός*, Ερμούπολις, (1896 – 1911)
- *Καθημερινή*, Αθήνα (1919 -)
- *Νέα Εφημερίς*, Αθήνα (1881 - ;)
- *Νέα Γενεά*, Αθήνα (1862 – 1923)
- *Σύνταγμα*, Χανιά (1907 - ;)
- *Ταχυδρόμος*, Σικάγο (1924 - ;)
- *Φορολογούμενος*, Πάτρα (1896 - ;)

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ (ΕΛΛΗΝΙΚΑ)

- *Η Ελληνική Τέχνη*, Νίκος Συνοδινός – Λέων Παπαφλώρος, Αθήνα, (1924 – 1925)
- *Επιθεώρησις*, Εβδομαδιαία Φιλολογική, Επιστημονική, Κοινωνική, Κων/πολη, (1919)

- *Γιοφύρι*, Περιοδικό Νεοελληνικών Σπουδών, Σύδνεϋ, (1978 – 1993)
- *Έρευνα*, Μηνιαίο Περιοδικό, Αθήνα, (1914 – 1916)
- *Κόσμος*, Εβδομαδιαία Εικονογραφημένη Επιθεώρησις, Αθήνα, (1891 – 1909)
- *Αι μούσαι*, Φιλολογικόν και Ιστορικόν Περιοδικό, Ζάκυνθος, (1856 – 1956)
- *Πινακοθήκη*, Αθήνα, (1907 – 1920)

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ (ΔΙΓΛΩΣΣΕΣ)

- *Ατλαντίς*, Νέα Υόρκη, Η.Π.Α., Ημερησία ελληνική εφημερίς, (1894 – 1973)υ
- *Αυστραλίζ/Australia*, Μελβούρνη (1913 – 1922)
- *Αυστραλίζ/Australia*, Σύδνεϋ (1922 – 1926)
- *Εθνική Σάλπιξ/ Ethniki Salpinx*, Εβδομαδιαία Εφημερίς των εν Αυστραλία Ελλήνων/ Weekly Greek Newspaper of Australia, Melbourne, (1923)
- *Εθνικόν Βήμα*, Εβδομαδιαία Πολιτική και Κοινωνική Εφημερίς/ *National Tribune*, The Greatest Greek Newspaper in Australasia, Σύδνεϋ/Sydney, (1931 – 1954)
- *Εθνικός Κήρυξ/National Herald*, Νέα Υόρκη/New York, (1924 - 1932)
- *Ελευθέρα Φωνή*, Perth, (1956 – 1957)
- *Νέα Ελλάς/Nea Hellas*, Εβδομαδιαίο Όργανον της Ελληνικής Κοινότητας, Johannesburg, (1916 - ;)
- *Πανελλήνιος Κήρυξ*, Ανεξάρτητος Προοδευτική Εφημερίς των εν Αυστραλία Ελλήνων/ *Hellenic Herald*, The Leading Greek Newspaper in Australasia Σύδνεϋ, (1926 – 1934)
- *Πανελλήνιος Κήρυξ/ Hellenic Herald*, Εβδομαδιαία Κοινωνική και Εμπορική Εφημερίς των Ελλήνων Αυστραλίας, Weekly Social and Commercial Greek Newspaper, Σύδνεϋ, (1935 – 1949)

ΑΓΓΛΟΓΛΩΣΣΕΣ (ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ)

- *Advertiser Shepparton*, Victoria, (1914 – 1953)
- *Arizona Republicans*, Phoenix, Arizona, (1890 – 1930)
- *Bendigo Independent*, Vic., (1891 - 1918)
- *Canberra Times*, ACT, (1928 – 1957)
- *Catholic Freeman's Journal*, Sydney, NSW, (1932 - 1942)
- *Catholic Press*, Sydney, NSW, (1895 - 1942)
- *Chronicle*, Adelaide, SA, (1895 – 1954)
- *Commonwealth of Australia Gazette*, National, Canberra, (1901 - 1973)
- *Cootamundra Herald*, NSW, (1877 - 1954)
- *Coronado Journal*, Coronado, USA, (1912 – 1930)
- *Courier Mail*, Brisbane, Qld, (1933 - 1954)
- *Cowra Free Press*, NSW, (1911 - 1937)
- *Cumberland Argus and Fruitgrowers Advocate*, Parramatta, NSW, (1888 - 1950)
- *Daily Morning Herald*, NSW, (1842 - 1954)

- *Daily News*, Perth, WA, (1882 - 1955)
- *Daily Northern Argus*, Rockhampton, Qld., (1875 - 1896)
- *Daily Pictorial*, Sydney, NSW, (1930 – 1931)
- *Darling Downs Gazette and General Advertiser*, Toowoomba, Qld., (1858 – 1880)
- *Evening Journal*, Adelaide, SA, (1869 - 1912)
- *Evening News*, Sydney, NSW, (1869 - 1931)
- *Evening Post*, Wellington NZ, (1865 – 2002)
- *Evening Star*, Boulder, WA, (1898 – 1921)
- *Evening Telegraph*, Charters Towers, Qld., (1901 - 1921)
- *Everest Prahran Telegraph*, Vic., (1889 - 1930)
- *Examiner*, Launceston, Tas., (1900 - 1954)
- *Freeman's Journal*, Sydney, NSW, (1850 - 1932)
- *Geelong Advertiser*, Vic., (1859 - 1929)
- *Glen Innes Examiner*, NSW, (1908 - 1954)
- *Government Gazette Notices - Commonwealth of Australia Gazette*, National, (1901 -)
- *Gundagai Independent*, NSW, (1928 - 1954)
- *Herald*, Melbourne, Vic., (1861 - 1954)
- *Herald Referee*, NSW, (1896 - 1939)
- *Illustrated Sydney News*, NSW, (1853 - 1872)
- *Inquirer and Commercial News*, Perth, WA, (1855 - 1901)
- *Inverell Times*, NSW, (1899 - 1907, 1909 - 1954)
- *Ipswich Herald and General Advertiser*, Qld., (1861-)
- *Johnstone River Advocate and Innisfail News*, Qld., (1928 - 1941)
- *Kalgoorlie Miner*, WA, (1895 – 1954)
- *Labor Daily*, Sydney, NSW, (1924 - 1938)
- *Launceston Examiner*, Tas., (1842 - 1899)
- *Leader*, Melbourne, Vic., (1862 - 1918, 1935)
- *Mercury*, Hobart, Tas., (1860 - 1954)
- *Mercury and Weekly Courier*, Sydney, NSW, (1878 – 1903)
- *Merredin Mercury and Central Districts Index*, WA, (1912 – 1954)
- *Mirror*, Perth, WA, (1921 - 1956)
- *Morning Herald of Sydney*, NSW, (1842 - 1954)
- *Murrumbidgee Irrigator*, Leeton, NSW, (1915 – 1954)
- *Murrurundi Times and Liverpool Plains Gazette*, NSW, (1874 - 1907, 1926 - 1929)
- *National Republican*, Washington, (1860 – 1888)
- *Narandera Argus and Riverina Advertiser*, NSW, (1893 - 1953)
- *Nepean Times*, Penrith, NSW (1882 – 1962)
- *Newcastle Morning Herald and Miners' Advocate*, NSW (1876 - 1954)
- *News*, Adelaide, SA, (1923 - 1954)

- *New South Wales Police Gazette and Weekly Record of Crime*, Sydney NSW, (1860 - 1930)
- *New York Times*, NY, (1851 -)
- *North Australian, Ipswich and General Advertiser*, Ipswich, Qld., (1856 - 1862)
- *Northern Standard*, Darwin, NT, (1921 - 1955)
- *North West Champion*, Moree NSW, (1915 - 1954)
- *Pittsworth Sentinel*, Qld., (1919 - 1954)
- *Port Macquarie News and Hastings River Advocate*, NSW, (1882 – 1950)
- *Prahran Telegraph*, Vic. (1889 - 1930)
- *Punch*, Melbourne, Vic. (1900 - 1918, 1925)
- *Queensland*, Brisbane, Qld., (1866 - 1939)
- *Queensland Figaro*, Brisbane, Qld., (1901 - 1936)
- *Queensland Figaro and Punch*, Brisbane, Qld., (1885 - 1889)
- *Queenslander Pictorial* Brisbane, Qld., (1866 - 1939)
- *Queensland Times*, Ipswich, Qld., (1909 - 1954)
- *Recorder*, Port Pirie, SA, (1919 - 1954)
- *Register*, Adelaide, SA, (1901 - 1929)
- *Referee*, Sydney, NSW, (1886 - 1939)
- *San Francisco Call*, San Francisco, (1890 – 1922)
- *San Francisco Chronicle*, California, (1861-)
- *San Pedro Daily News*, California, (1906 - 1928)
- *Sedalia*, Mizuri, (1919 –)
- *Shepparton Advertiser*, Vic., (1914 - 1953)
- *Smith's Weekly*, Sydney, NSW, (1919 - 1950)
- *Sunraysia Daily*, Mildura, Vic., (1920 - 1937)
- *Sydney Jewish News*, Sydney, N.S.W, (1939 - 1954)
- *Sydney Mail*, NSW, (1912 - 1938)
- *Sydney Mail and New South Wales Advertiser*, NSW, (1871 - 1912)
- *South Australian Register*, SA, (1839 - 1900)
- *Sunday Times*, Sydney, NSW, (1895 - 1930)
- *Table Talk*, Melbourne, Vic., (1885 - 1939)
- *Tasmanian News*, Hobart, Tas., (1883 – 1911)
- *Telegraph*, Brisbane, Qld., (1872 - 1947)
- *The Advertiser*, Adelaide, SA, (1889 – 1931)
- *The Age*, Melbourne, Vic., (1854 - 1954)
- *The Argus*, Melbourne, Vic., (1848 - 1957)
- *The Armidale Express and New England General Advertiser*, NSW, (1856 – 1861, 1863 – 1889, 1891 – 1954)
- *The Australasian*, Melbourne, Vic. (1864 - 1946)
- *The Australian Star*, Sydney, NSW (1887 - 1909)

- *The Australian Town and Country Journal*, Sydney, NSW, (1870 – 1919)
- *The Australian Worker*, Sydney, NSW, (1913 - 1950)
- *The Ballarat Courier*, Vic., (1869 – 1884, 1914 - 1918).
- *The Ballarat Star*, Vic., (1865 - 1924)
- *The Barrier Miner*, Broken Hill, NSW, (1888 - 1954)
- *The Benalla Standard*, Vic., (1901 - 1931)
- *The Biz*, Fairfield, NSW, (1928 - 1972)
- *The Brisbane Courier*, Qld., (1864 - 1933)
- *The Bowral Free Press and Berrima District Intelligencer*, NSW, (1884 - 1901)
- *The Cairns Post*, Qld., (1909 - 1954)
- *The Coastal News and North Western Advertiser*, Ulverstone, Tas., (1890 – 1893)
- *The Daily Advertiser*, Wagga Wagga, NSW, (1911 - 1954)
- *The Daily Commercial News and Shipping List*, Sydney, NSW, (1891 – 1954)
- *The Daily Express*, Wagga Wagga, NSW, (1919 – 1930)
- *The Daily Herald*, Adelaide, SA, (1910 - 1924)
- *The Daily Mail*, Brisbane, Qld., (1903, 1916 - 1926)
- *The Daily Mercury*, Mackay, Qld., (1906 – 1954)
- *The Daily Post*, Hobart, Tas., (1908 - 1918)
- *The Daily Standard*, Brisbane, Qld., (1912 - 1936)
- *The Daily Telegraph*, Launceston, Tas. (1883 - 1928)
- *The Globe*, Sydney, NSW, (1885 – 1886, 1911 – 1914)
- *The Mail*, Adelaide, SA, (1912 – 1954)
- *The Sun*, Sydney, NSW, (1910 - 1954)
- *The Sunday Herald*, Sydney, NSW, (1949 - 1953)
- *The Sydney Morning Herald*, NSW, (1842 – 1954)
- *Townsville Daily Bulletin*, Qld., (1907 - 1954)
- *Tribune*, Philippines, (1932 - 1945)
- *Tribune*, Sydney, NSW, (1939 - 1991)
- *Truth*, Sydney, NSW (1894 - 1954)
- *Tumut Advocate and Farmers and Settlers' Adviser*, NSW, (1903 - 1925)
- *Tumut and Adelong Times*, NSW, (1864 – 1867, 1899 - 1950)
- *Uralla Times*, NSW, (1923 - 1954)
- *Wagga Wagga Express*, NSW, (1879 - 1917)
- *Warialda Standard and Northern Districts' Advertiser*, NSW, (1900 - 1954)
- *Warwick Daily News*, Qld., (1919 -1954)
- *Weekly Times*, Melbourne, Vic., (1869 - 1954)
- *Wellington Times*, NSW, (1899 - 1954)
- *West Australian*, Perth, WA, (1879 – 1954)
- *Western Champion*, Parkes, NSW, (1898 - 1934)

- *Western Mail*, Perth, WA, (1885 - 1954)
- *Westralian Worker*, Perth, WA, (1900 – 1951)
- *West Wyalong Advocate*, NSW, (1928 - 1954)
- *Whashington Times*, Whashington, (1894 – 1939)
- *Windsor and Richmond Gazette*, NSW, (1888 - 1965)
- *Workers' Weekly*, Sydney, NSW, (1923 – 1939)
- *Wyalong Advocate*, NSW, (1929 – 1954)
- *Yass Courier*, NSW, (1857 – 1929)
- *Young Chronicle*, NSW, (1902 - 1910; 1913 - 1915; 1924 - 1934; 1936 - 1940)
- *Young Witness*, NSW, (1915 - 1923)
- *Zeehan and Dundas Herald*, Tas., (1890 – 1922)

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- *The ABC Weekly*, Sydney, (1939 - 1959)
- *The Australian Women's Weekly*, Melbourne, (1933 - 1982)
- *The Bulletin*, Sydney, (1880 - 2008)
- *Everyone's*, Sydney, (1920 – 1939)
- *Woman's Mirror*, Sydney, (1924 – 1961)
- *Pix*, Sydney, (1938 – 1955)
- *Victorian Historical Journal*, Melbourne, (1911 -)
- *Wireless Weekly*, Sydney, (1922 – 1943)

ΑΡΧΕΙΑ (ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΑ – ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ)

- Αρχείο Ελληνικής Δισκογραφίας, (<https://www.discogs.com/label/291350>)
- Αρχείο Κουνάδη, (<https://vmrebetiko.gr>)
- Αρχείο Καναράκη, (Buthrust, Australia)
- Αρχείο La Trove, (<https://trove.nla.gov.au>)
- **Dardalis Archives (Αρχείο La Trove)**, La Trobe University, Plenty Road and Kingsbury Dr., Bundoora, VIC 3086, Αυστραλία
- **Public Library San Francisco**, 100 Larkin str., San Francisco, CA 94102, Ηνωμένες Πολιτείες
- **State Library of Queensland**, Cultural Precinct, Stanley Pl., South Brisbane, QLD 4101, Αυστραλία
- **State Library of NSW**, 1 Shakespeare Pl., Sydney, NSW 2000, Αυστραλία
- **State Library of Victoria**, 328 Swatson str., Melbourne, VIC 3000, Αυστραλία
- **State Library of San Francisco**, 1630 Holloway Ave, San Francisco, CA 94132, Ηνωμένες Πολιτείες
- **State Library of S. Australia**, (<https://www.slsa.sa.gov.au/home>)
- **La Trove newspapers**, 194-196 Norton str., Leichardt, NSW 2040, Αυστραλία (<https://trove.nla.gov.au/>) (Εφημερίδες Αυστραλίας)

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΑ

• Α

Αγγελίδης Ουμπ., 127
Αγγελίδου Φ., 127
Αγγέλου Μ., 76
Αγγελόπουλος Γ., 128
Αγέλαστος Δ., 341
Αθανασού Παν., 105
Αθηναίος Ι., 95
Αισχύλος, 109, 133, 222, 223, 224, 227, 228, 233, 249, 256, 257, 258, 261, 262, 358
Αϊτόπουλος Στ., 106
Αλεξάνδρου Θ., 43
Αλεξάνδρου Μυρτώ, 243
Αλεξιάδης Δημ., 124
Αλεξιάδης Μ., 324
Αλεξίου Κ., 127
Αλεξοπούλου Ε., 322, 350
Αλλαγιώτης Αγ., 81
Αμώνης Κ., 40, 43
Αναγνωστάτος Ε., 89
Αναρβάν (Αρβανιτάκης), 109, 351
Αναστασάκης Π., 100
Αναστασάς Ηλ., 101, 102, 103
Αναστασάς Καθ., 93, 348
Αναστασάς Π., 100, 105
Αναστασιάδης Ν., 107
Αναστασίου Α., 102
Αναστασίου Ελ., 108, 125
Αναστασίου Κ., 39, 42
Αναστασίου Μιχ., 106
Αναστασίου Τ., 39
Αναστασίου Χρ. 103, 104, 106, 149
Ανδρικοπούλου Κ., 69
Ανδρόνικος Ι., 40
Ανδρόνικος Ε., 50, 340
Ανδρόνικος Κ., 48
Ανδρόνικος Ν., 275, 302
Άνδρος Δ., 82
Ανθίας Τεύκρος, 55, 341
Ανθομελίδης Ν., 144, 145
Άννινος Χ., 8, 33, 42, 46, 58, 61, 109, 121, 191, 339, 341, 342
Αντζέντος, 92

Αντωνάς Δ., 105
Αντωνάτος Α., 55, 60
Αντωνιάδης Γ., 100
Αντωνιάδου Α., 77
Αντωνίου Τ., 157
Αντωνόπουλος Α., 40, 42, 44
Αντωνόπουλος Ν., 44
Αουλάϊφ, 101
Αουλάϊφ Μ., 101
Αποστολίδου Σ., 131
Αποστολόπουλος, 131
Αποστόλου Κ., 95
Αργυρίου Δ., 112
Αργυρόπουλος Κ., 51
Αργυροπούλου, 95
Αργυρού Ελ., 81
Αριστοδήμου Λ., 155
Αριστοτέλης, 239, 322
Αριστοτέλους Ι., 98, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 345, 349, 364
Αριστοτέλους Χ., 101, 102
Αριστοφάνης, 109, 224, 225, 227, 229, 230, 232, 233, 249, 261, 359
Άρονι Χ., 66, 67
Άρωνη Ν., 82
Άρωνης, 81
Άρωνης Α., 82
Αρώνης Γ., 247
Άρωνης Δ., 82
Αρώνης Κ., 25
Ασημακόπουλος Γ., 144, 353
Ασλάνη Ε., 153
Αυγουστής Α., 96, 345
Αυγουστίνου Τερψ., 89
Αχαϊόπουλος Δ., 44

• **B**

Βάσας Μ., 140
Βαμβακάρη, 78, 349
Βαξεβανίδης, 133
Βαράς Δ. Σ., 50
Βαρβαρέσου Α., 240
Βαρβαρίγος Ι., 36
Βαρβαρίγου Α., 39
Βαρθολομαίος Ι., 62
Βαρθολόμης Κ., 63

Βαρσαμή Α., 95, 96
Βασιλακάκης Κ., 40
Βασιλακάκος Γ., 324
Βασιλάκης Γερ., 15
Βασιλάκης Γεωρ. (ναυτικός), 29
Βασιλάκης Γ., 92
Βασιλάκης Κ., 41, 44
Βασιλειάδης Σπ., 64, 320, 342
Βασκοπούλου Β., 245, 246
Βατίστας Ι., 35
Βαφειάδη Ε., 222
Βεάκη Σμ., 127
Βεάκης Αιμ., 125, 127, 255
Βελισσαρόπουλος Ι., 55, 140, 353
Βελισσαροπούλου, 55
Βελισσαροπούλου Μηλ., 240
Βέλλη Νίκη, 58, 60, 157, 268
Βενιέρης Γ., 74
Βενιέρης Δ., 119
Βενιζέλος Ελ., 24, 63, 64, 217
Βενίτη Μ., 78, 81
Βενλής Ε., 71, 75, 326, 327, 349
Βεντήρης Γ., 73
Βεντούρα Σ., 153
Βεντούρας Λ., 63
Βέργου Ευανθ., 22, 240, 360
Βεριοπούλου Α., 105
Βεριοπούλου Κ., 87
Βερσής Κ., 71
Βερώνη Αικ., 121, 126
Βιβιλάκης Ι., 55, 225
Βιδάλη, 88
Βιδάλη Λιλή, 93
Βιδάλης Ε., 91, 93
Βιολάρη Ε., 78, 80, 81
Βλασσόπουλος, 30
Βλαχόπουλος Ν., 179
Βογιατζή Α., 74
Βογιατζή Καλ., 247
Βογιατζή Π., 74
Βογιατζόγλου Χ., 79
Βοζούκης, 40
Βονασέρα Φιλ., 123, 124
Βονασέρας Ε., 107, 119

Βονασέρα Π., 107, 123, 151, 225
Βόντης Δ., 74
Βότσαρης Ι., 109, 351
Βουγάς Δ., 68, 319, 342, 363
Βούλαρης Γ., 29
Βουρνάζος Δ., 157
Βούτας Ι., 247
Βραχιά Αλεξ., 22, 42, 45, 279
Βραχνάς Β., 50, 340
Βυζάντιος Δ., 68, 137, 342
Βώττης Αντ., 129

• Γ

Γαδ Α., 107
Γαδ Μ., 107
Γεγένης Β., 57
Γεμενή Μ., 101
Γεμενή Ν., 101, 103
Γεμενή Π., 103
Γενατάς Ε., 63
Γεωργαντόπουλος Θ., 155, 156, 329
Γεωργιάδη Σ., 245
Γεωργιάδου Α., 246
Γεωργιάδου Φ., 121, 246
Γεώργιος Α΄, 254
Γεωργίου Α., 127
Γεωργίου Θ., 95
Γεωργίου Λ., 157
Γεωργόπουλος Ν., 40
Γεωργούλας Όσκαρ, 50, 327
Γιαλεσάκης Ι., 39, 40
Γιαλουράκης Μ., 133
Γιαμογιάννης Ν., 82, 145
Γκαργκάλο Τ. Μ., 224
Γκίνης Κ., 40, 41, 44
Γκιουζέλη Β., 80, 81
Γκιρδή Π., 66
Γκιρδής, 63
Γκιρδής Α., 66, 179
Γκιρδής Ε., 64, 67
Γκλαβίνα Δ., 106
Γκόγκου Ι., 268
Γκόγκου Κ., 42, 46
Γκούμας, 237

Γουλόπουλος Ν., 41, 44
Γουρδή Αν., 103
Γουρδή Ι., 103
Γουρδή Κ., 103
Γουρδής Π., 103
Γρηγορίου Γρ., 58
Γρηγορίου Ελ., 127
Γρηγορίου Ι., 268
Γρίβας Αλ., 55, 57, 86, 98, 138, 139, 140, 160, 275, 319, 341, 353

• Δ

Δαβία Ι., 248
Δαγλανίκης Κ., 82
Δάφνης Στ., 34, 36
Δελενάρδος Ε., 125
Δεληκατερίνης Ι., 60, 341
Δέρβης Λ., 113, 114, 116, 129, 133, 134, 352
Δευτεραίος Σ., 75
Δημάτος Α., 55, 57, 62
Δημητρακόπουλος Ν., 218
Δημητράκου Χ., 61
Δημητριάδης Φλ., 41, 45
Δημητριάδου Λ., 45
Δημητρίου, 35
Δημητρίου Μ., 33, 105
Δημόπουλος Κ., 43
Δημόπουλος Π., 40
Δημοπούλου Ν., 245
Διακουμοπούλου Αικ., 112, 116, 120, 122, 123, 125, 129, 130, 137
Διαμαντάρας Ν., 100
Διαμαντής Ι., 37, 58, 135
Διβόλη Ε., 38, 39, 40
Διβόλη Μαργ., 39, 40, 41, 42
Διβόλη Τ., 44, 46
Διβόλης Δ., 41, 46, 268
Δονιάς Εμ., 100
Δουράκης Κ., 113, 114, 352
Δρίτσα Δημ., 45

• Ε

Ελευθερίου (Δις), 45
Ελευθερίου Μ., 45
Ελεφάντης Α., 69
Έντουαρντς, 35

Έξαρχος Θ., 118, 119, 121, 123, 124, 125, 127, 128
Ευριπίδης, 111, 224, 225, 228, 229, 230, 232, 233, 235, 236, 237, 240, 246, 249, 250,
253, 257, 260, 261, 338, 358, 359, 360
Ετρελέζης Γ., 86, 100
Ευαγγελάτος Σπ., 324
Ευαγγελινίδης Ι., 102, 103, 104, 106, 149
Ευαγγελινίδης Τ. (Μητροπολίτης), 51

• **Z**

Ζαβιτσιάνος Ι., 31
Ζαβιτσιάνος Ν., 40
Ζαγλανίκη Αφοί, 81, 82, 343, 349, 370
Ζαγλανίκη Δ., 82
Ζαγλανίκη Π. (νεαρή), 82
Ζαγλανίκης Π., 81
Ζαλοκώστα Ανδρ., 55, 140, 143, 174, 319
Ζαλοκώστα Β., 245, 246
Ζαλοκώστα Ε., 245
Ζαλοκώστα Ρόζα, 110
Ζαλοκώστα Μ., 186, 246
Ζαλοκώστας Δ., 50, 55, 140, 340, 353
Ζαμπέτα, 91
Ζαναΐλης Βλ., 88, 98, 100, 101, 168, 345
Ζαναπάλης Ν., 62
Ζαροκώστα Μ., 155
Ζάττας Δημ., 112, 113, 114, 115, 116, 120, 122, 123, 129, 130, 131, 132, 135, 136,
137, 335, 352, 365
Ζαφειρόπουλος Ανδ., 69
Ζαφειρόπουλος Αριστ., 69, 71, 75
Ζαχαρόπουλος Ι., 40
Ζεμπύλας Α., 105
Ζέρβα Α., 74
Ζερβού Αν., 245, 246
Ζερβού Ρ., 76
Ζήκου Κ., 246
Ζορμπάς Αχ., 101
Ζορμπά Μ., 78, 81
Ζυμπούλη Γ., 346
Ζυμπούλη Μ., 103
Ζωγράφου Β., 34
Ζωΐτσα Μ., 86

• **H**

Ηλιόπουλος Ν., 44, 375

Ηλιοπούλου Α., 245
Ηλιοπούλου Αθ., 103, 149
Ηλιού Γερμ., 22, 88, 95

• Θ

Θεοδοσίου, 74
Θεοδοσίου Γ., 45
Θεοδοσίου Μάρω, 41
Θεοδωράτου Α., 28
Θεοδωρίδης Κ., 116
Θεοδωρίδου Αλ., 127
Θεοδωροκάτος Σ., 66
Θεολόγου Κρ., 248
Θεοτοκάτος Γ., 327
Θύμιος Γ., 112

• Ι

Ιακωβίδης Ι., 157
Ιακώβου Μ., 92
Ιατρίδου Σ., 127
Ιερώνυμος Α., 100
Ιωαννίδης Δ., 8, 100, 106, 147, 148, 149, 150, 163, 164, 165, 169, 170, 338, 364
Ιωαννίδης Ι., 116, 126
Ιωαννίδης Κ., 112
Ιωαννίδου, 112
Ιωαννίδου Αρτ., 103
Ιωαννίδου Ελ., 100, 103, 112, 149, 168
Ιωαννίδου Λολ., 127
Ιωάννου Κ., 45
Ιωάννου Σ., 45
Ιωσηφίδου (Elles) Π., 139, 152

• Κ

Καβακλή Αφοί, 40
Κάβουρας Κ., 86
Καζής Κ., 112
Καζούρης Δ., 107, 108
Καθάρειου Σ., 152
Καϊλή Χρ., 100
Καΐση Φ., 81
Κακαβούλη Μ., 149
Κακαβούλη Σ., 149
Κακούλας Αθ., 103
Κακούλας Στ., 100, 101, 102, 103

Καλαμπουρνή Ζ., 248
Καλαμπουρνή Δ., 88, 89, 91, 95
Καλαφατά Αθ., 100
Καλαφατά Φ., 100
Καλαφατάς Δ., 98, 100, 101, 103, 167, 173
Καλαφατάς Εμ., 100, 104
Καλαφατάς Κ., 103
Καλδής Γ., 41
Καλδής Τ., 155, 157
Καλλίνικος Ν., 84, 92, 323, 324, 325, 328
Καλλινίκου Αφοί, 87, 92
Καλλινίκου Π., 61
Κάλμαν Ι., 100, 113, 134, 352
Καλοποτός Τ., 41
Καμπακλής Ι., 41, 44
Καμπακλής Ν., 44
Καμπούρογλου Ευαγ., 122
Κανάκη, 272
Κανάκη Μ., 61, 62
Κανάκης Π., 61, 62, 142, 143, 144, 145
Καναράκης Γ., 53, 57, 75, 84, 138, 151, 152, 153, 158, 160, 175, 199, 282, 283, 319, 324
Κανάρης Α., 10, 263, 269, 362, 364
Κανάρη Δ., 269
Κανάρη Φ., 269
Κανή Ασημ., 43, 63
Καντιώτης Σπ., 63
Καντόπουλος Ι., 36, 40, 41
Καπαγιάννης Ι., 82
Καπελούτη Ι., 266
Καπράλος Γ., 61, 156
Καπράλου Μ., 61
Καραγιάννη Δ., 105
Καραγιάννη Χ., 105
Καραγιαννοπούλου Κλ., 107
Καραθανασόπουλος Γ., 41
Καραμπελιάς Ξεν., 41, 42, 44
Καρανάσος Δ., 40, 41, 44
Καρανδρέου Ε., 77
Καρανδρέου Ξ., 66, 71, 72, 73, 75
Καρανδρέου Χ., 66
Καραντζής Σ., 89
Καραντώνης Ελ., 157
Καραντώνης Ι., 40, 41, 44

Καραπάτης Δ., 83
Καράς Ν., 82, 343
Καρασάβας Σ., 100
Καρατζά Ραλλού, 222
Καρατζάς Ι., 222
Καράτζας Χ., 66
Καρατζής Δ., 89
Καρδαμάτης Ραούλ (Κων/νος), 9, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 217, 218,
219, 220, 357, 358, 364
Καρδαμάτης Ι., 217
Καρνέρη Μάκι, 112, 113, 115, 116, 132, 135, 135, 136, 352
Καρπούζης Γ., 42
Καρρέρ Π., 113, 134, 321, 352, 395
Κασσιμάτης Ειρ., 327
Κασσιμάτης Μ., 157
Κασσιμάτης Ν., 268
Καστρίσιος Ξ., 69, 71, 75
Καστρίσιος Χ., 75
Καστρίσιου Β., 67
Καταβάτη Μ., 105
Καταχάνας Βαρν. (Katahanas Β.), 71, 72, 75, 77
Καταχάνα (κα), 72
Κατερίνα Μ., 157
Κατσούλη Στ., 67
Κελέτζης Α., 100
Κένταυρος Γ., 48
Κεριώτης Κ., 83
Κεφαλλονίτης Γερ., 30
Κικέρης Ι., 149
Κνίτης Χ., 24, 33, 53, 67
Κοκκίνου Ρ., 155
Κόκκος Δημ., 37, 53, 106, 319, 340
Κοκκώδης Ι., 96
Κοκοτάκης Ι., 188, 246
Κολέδας Λ., 63
Κολλίγα Σταυρ., 41, 42
Κολλίγας Β., 40, 41
Κολλίγας Γ., 41, 42
Κολιός Ν., 329, 330
Κολοκοτρώνης Β., 61, 341
Κολόμβος Αλ., 89
Κολόμβου Α., 248
Κολόμβου Ε., 22, 248
Κολυβά Μ., 149

Κολύβας Δ., 9, 214
Κομήνος Α., 51
Κομήνος Ι., 48, 50, 52, 57, 138, 139, 317, 320
Κομήνος Κ., 81
Κομήνου Θ., 82
Κομήνου Κ., 320
Κομίνος Γ., 66
Κομίνος Ι., 340
Κομίνος Π., 242, 360
Κομνηνός Αθ., 47
Κομνηνού Ελ., 240
Κομνηνού Κλ., 41
Κομνηνού Μπ., 58
Κονδυλιός Π., 157
Κοντογιάννης Εμ., 36, 41
Κοντούζογλου Ι., 87, 91, 102
Κορδάρη Αλ., 156, 245
Κορνάρος Β., 218
Κορνέϊγ Π., 239
Κορομηλάς Δ., 33, 42, 127, 154, 339
Κορωναίος Ε., 75
Κορωναίος Σπ., 315
Κορωναίου Αλίκη, 101, 102
Κορωναίου Μ., 101
Κορωναίου Νίτσα, 101
Κοσματόπουλος Α., 113, 352
Κοτζής Ι., 83
Κοτιάδης Ηλ., 67
Κοτοπούλη Ελ., 107
Κοτοπούλη Μαρ., 33, 107, 151, 255
Κοτοπούλης Δ., 107, 124
Κουβέλης Ζαχ. (Τζακ) βλ. Kouvelis J.
Κουκ, 72
Κουκούλης Π., 41, 44, 87
Κουμεσόπουλος Π., 327
Κουνής Β., 39
Κουρούκλης Γ. 109, 110, 112, 121, 122, 123, 137, 351
Κουρούκλη Λ., 109, 112, 116, 120, 121, 122, 127, 351
Κουρούπης Ανδ., 40, 268
Κουρούπης Κων/νος, 42, 46
Κουρτελαρίδης Λ., 77
Κούρτης Γ., 109, 240, 320, 321, 322, 351
Κουσαάδη Ρόζη., 78
Κουσαάδια Τ., 80

Κουσάδιας Δ., 80, 81
Κούσκουρας Γ., 44
Κουταλιανός Ι., 100
Κούτας Γ., 57, 143, 144, 145, 146
Κούτης Ν., 268
Κούτης Σ., 77
Κουτούζης Β., 47
Κουτούφας Γ., 63
Κούτσακος Α., 69, 71, 72, 73, 74, 75
Κούτσακος Κ., 75, 77
Κουτσουβέλης Θρ., 101
Κουτσούκος Β. (Constance Β.), 98, 101, 102, 103, 149, 345
Κουτσούκος Μιχ., 102
Κουτσούκου (Περιβολάρη) Αθ., 101, 102, 103, 144, 149
Κουτσούκου Ελ., 105
Κουτσούκου Θάλεια, 93
Κουτσούκου Φ., 103
Κουφαλάκης Ν., 75
Κράτσης Σ., 84
Κρεμαστού Ε., 78
Κριθάρι Θ., 50
Κυβέλη, 116, 143, 255
Κυλώνης Κ. 40
Κυπριώτη Αφοί, 78, 81, 343, 349
Κυπριώτου Φωτ., 61, 62, 246
Κυριαζής Μιχ., 78, 80
Κυριαζόπουλος Κ., 8, 33, 35, 111, 174, 317, 318, 333, 335, 336, 339, 350, 365
Κυριαζοπούλου Α., 32, 34, 241, 348, 350, 351
Κυριακάκης Γ., 43, 82
Κυριακίδης Α., 45
Κυριακίδης Δ., 45
Κύρος Αγγ., 112
Κωνσταντινίδης Σπ., 127
Κωνσταντίνου Πρόδρομος, 86, 87, 88, 89, 344
Κωστόγλου Β., 78
Κωστόγλου Μ., 78, 80

• Α

Λαγωνικός Μ., 86
Λαζαρέτος Χ., 66
Λαζαρίδης Κ., 46, 58, 59, 60, 268, 342, 353
Λάζος Ι., 78, 81
Λάζου Α., 78, 81
Λάζου Ι., 81

Λαθούρας, 63
Λαθούρας Α., 72
Λάμπρος, 156
Λαντισλάου Φ., 157
Λάππας, 42
Λάριστος Γ., 29
Λάσκαρης Δ., 107
Λάσκαρης Ν., 8, 33, 40, 41, 43, 44, 57, 61, 62, 101, 102, 105, 107, 132, 139, 154,
155, 166, 191, 339, 340, 341, 345, 346
Λεβή Σ., 245
Λεκατσάς Ανδρ., 29, 30
Λεκατσάς ή Λούκας Αντ.(Antony Lucas), 10, 30, 33, 37, 43, 49, 291, 295, 338, 339,
340, 351, 355, 362
Λεκατσάς Ν., 124, 225, 226
Λεκατσάς Π., 37
Λέλας Ε., 44
Λεμόνης Ι., 206
Λεόντης Η., 57
Λεούσης Θ., 51, 55, 138
Λεούσης Π., 51, 55, 138
Λεπενιώτης Τ., 129
Λιανός Ασπασία, 55, 130, 179
Λιανός Θεοδώρα, 273
Λιανού Κόρα, 55, 245, 246
Λιαρίδου Ε., 246
Λιαρίδου Μ., 246
Λίβερης Α., 105
Λινός Ι., 61, 62, 156, 216, 245
Λινού Α., 9, 60, 130, 145, 179, 216, 364
Λόλας Ε., 41
Λούης Λουδοβίκος, 121
Λουΐζος Γ., 88
Λουκά Φωφώ, 112
Λουράντος Ν., 48, 276, 277, 305
Λουτίδης Ν., 67
Λουτίδου Σ., 67
Λυκούδης Ν., 39
Λυμπερίδης Γ., 48

• **M**

Μάγκος Ε., 39, 43
Μάγκος Ι., 39, 40, 43
Μάγκος Μ., 39, 43
Μάγκου Ελ., 43

Μαγριπλής Μ., 103
Μάϊνα Αναστ., 75
Μάϊνα Ασπ., 22
Μάϊνα Σ., 69, 71, 75
Μακαρούνας Π., 155
Μακρή Δεσπ., 61, 245, 246, 268
Μακρή Έβα, 62
Μακρή Ελ., 268
Μακρής Θ., 55, 140, 319, 353
Μακρυγιάννης, 16
Μακρυγιάννης Μ., 112
Μαλαξός Αλ., 57
Μάλλη Ζωή, 103, 105
Μανδάλης Λαζ., 100
Μανιάκης Α., 30, 33, 43, 339
Μανιάκης Ι., 33
Μανιάτης Π., 66, 67
Μάνος Δημ., 223
Μανούσος Λ., 25
Μανούσος Μ., 47
Μαντουρίδης Χ., 153, 158, 393
Μανώλα Α., 101
Μανωλάκου Μπέτυ, 88
Μανωληός Σ., 75
Μανώλης Α., 29
Μαραβέλη Κ. (Αυγερινού), 68
Μαραβέλης Δ., 65, 67, 68, 331
Μαργέτη Βρ., 245
Μαργέτη Μ., 39, 40, 41, 44
Μαργέτη Μαργ., 39
Μαργέτης Βρετός, 10, 245, 273, 362, 388
Μαριέττη Μ., 42
Μαρή Ν., 34
Μαρινάκη Μ., 245, 246
Μαρινάκη Ν., 245
Μαρινάκης Δ., 327
Μαρινάκης Ν., 50, 340
Μαρούδας Γ., 69
Μαρσέλλος Γ., 55, 327
Μαρσέλλου Ε., 240, 246
Μαρσέλλου Μ., 240, 246
Μαρσέλου Στ., 64
Μαρτάκης Γ., 41
Μασσόν, 124

Ματθαίου Ανδρ., 41, 42, 44, 45, 46, 268
Ματορίκος, 35
Ματορίκος Γρ., 30, 339
Μαυρή Β., 246
Μαυροειδής Δημ., 22, 31, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 339, 349, 364
Μαυροκέφαλος Ε., 114
Μαυροκέφαλος Ι., 75
Μαυροκεφάλου Κ., 34
Μαυρομάτης Ι., 65, 66, 67
Μαυρομιχάλης Σ., 143, 144, 145, 146
Μαυρομούστακος Π., 222
Μάϋσον Ε., 157
Μεγαλοοικονόμου Δ., 303
Μεγαλοοικονόμου Ε., 303
Μεγαλοοικονόμου Λ., 275, 303
Μεγαλοοικονόμος Π., 74
Μελάς Λ., 8, 33, 42, 69, 70, 75, 319, 339, 342, 343, 363
Μελάς Σ., 155
Μελισσιώτης Π., 33, 39, 339
Μηλιάδης Ν., 127, 129, 145
Μηλιάδου Ανθή, 108
Μηλίδου Κατ., 44
Μίξης Δ., 95, 96
Μισιτζής Δ., 67
Μιχαηλίδης Ε., 88
Μιχαηλίδης Ι., 98, 100, 101, 102, 113, 116, 129, 134, 135, 345, 352
Μιχαηλίδης Μ., 88
Μιχαηλίδης Ν., 41
Μιχαηλίδης Π., 41, 45
Μιχάλης Γ. Δ., 50
Μιχαλόπουλος Γ., 48
Μιχελίδης Μ., 97, 170
Μιχελίδης Π., 20, 87, 97, 102, 147, 160, 163, 170, 172, 354
Μιχελίδου Δάφνη, 101
Μιχελίδου Ιάσμη, 100
Μιχελίδου Π., 104, 350
Μολιέρος, 137
Μορφέσης Γ., 29
Μόρφης Γ., 63
Μοιρόπουλος Α., 107
Μοιροπούλου Μ., 107
Μουσμώτης Δ., 124
Μουσολίνι, 191, 224
Μουσούρης Κ., 127

Μουσούρης Σπ., 157
Μουστάκας Κ., 131
Μπαζίνη Ελ., 222, 258
Μπαΐλου Δωρ., 240
Μπακάλη Αθ., 245
Μπέλος Στ., 106
Μπερδελή Μ., 107
Μπέτυ Κική, 153
Μπιζάνης Ηλ., 275, 325, 329, 331
Μπλακ Σ., 76
Μπόγρης Δ., 60, 155
Μπόλκας Μ., 92
Μπουζούκης Ν., 41, 44
Μπουρζουά, 124
Μυλωνάς Δ., 296, 297, 346
Μυράτ Μ., 129
Μωραΐτης Α., 80, 81
Μωραΐτης Π., 52, 89
Μωραΐτίνης Τ., 109, 118, 155

• Ν

Νάνος Στ., 106
Νέζερ Α., 109, 110, 112, 116, 117, 118, 127, 351
Νέζερ Θ., 109, 110, 112, 118, 119, 126, 351
Νέζερ Μ., 127
Νέζερ Χρ., 118, 127
Νέλσων, 321
Νένα Ε., 58, 60
Νένα Ισαβ., 60, 156
Νένα Τ., 57
Νίκα Ρ., 118, 121, 126, 129, 151
Νικηφόρου Α., 95, 96
Νικηφόρου Ι., 95
Νικίας Ε., 88
Νικίας Κ., 88, 91
Νικολαΐδη Ν., 162
Νικολαΐδης Γ., (Πρόξενος) 36, 38
Νικολαΐδης Γ., 84, 85, 86, 87, 92, 326, 327, 334
Νικολαΐδης Θ., 155, 173
Νικολαΐδης Π., 75
Νικολαΐδου Ε., 32, 34, 87
Νικολαΐδου Λίνα, 107
Νικολαΐδου Λούλα, 88, 92, 93
Νικολαΐδου Μ., 61, 62

Νικολαΐδου Ντίνα, 108
Νικολάου Κ., 88
Νικολάρας Α., 75, 91, 155, 342, 344
Νικολόπουλος Γ., 107
Νικολόπουλος Μ., 119
Νικολοπούλου Αρ., 107
Νίκολσον, 55, 140
Νίκολσον Γ., 55, 140
Νίνης Δ., 29
Νιρβάνας Π., 33, 42, 339
Νίτης Δ., 82
Νολίδης Ζ., 105
Νομικού Ε., 34, 35
Νοταρά Αφοί, 314
Νοταρά Β., 74
Νοταρά Ειρ., 314
Νοταρά Ι., 82
Νοταρά Π., 74
Νοταρά Ρουθ, 247
Νταβίσκο Δ., 153

• Ξ

Ξενόπουλος Γ., 8, 33, 46, 58, 59, 60, 139, 144, 153, 154, 156, 157, 160, 340, 341,
342, 353
Ξεπαπαδάκου Α., 321

• Ο

Οικονομίδης Κ., 119
Οικονομίδης Π., 81
Οικονόμου Α., 57, 88
Οικονόμου (δισ), 155
Ορφανίδης Θ., 266

• Π

Παΐζης Γ., 8, 9, 10, 33, 53, 55, 57, 61, 62, 110, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145,
151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 175, 176, 177, 188, 189, 190, 191,
199, 200, 202, 203, 209, 221, 243, 244, 281, 282, 319, 328, 338, 341, 351,
353, 355, 356, 357, 362, 364
Παΐζης Ν., 35, 38, 41, 325, 329
Παλάση Ιάσμη, 103, 105
Παλάση Χρυσή, 103
Πάλλης Απ., 125
Παλμίστρας Ομ., 61
Παλμύστρας Λ., 142, 143

Παναγιωτίδης Γ., 87, 88, 91, 328, 349, 364
Παναγιωτίδης Κ., 86, 87, 88, 90, 91, 102, 105, 328, 349
Παναγιωτόπουλος Ι., 32, 57, 327
Πανάμ (Παναγιωτόπουλος) Γ., 296
Παντόγλου Στ., 43
Παντόπουλος Α., 128
Παντόπουλος Ε., 113, 128, 130, 133, 134
Παντοπούλου Βρ., 7, 98, 112, 113, 114, 115, 116, 122, 123, 125, 126, 127, 129, 130,
132, 134, 136, 137, 322, 335, 352
Παντοπούλου (Κυπαρίσση) Α., 128
Παντοπούλου Ναυσ., 128
Παντοπούλου (Αγγελοπούλου) Φ., 128
Παξινός Π., 50, 55, 340
Πάξιονς, 35
Παξινού Αικ., 35
Παξινού Κατ., 33, 224
Παπά Κρινιώ, 157
Παπαδάκη Ελ., 224
Παπαδάκης Δ., 40, 41, 44
Παπαδόπουλος Α., 37, 47, 92, 241
Παπαδοπούλου Ι., 328
Παπαδοπούλου Μ., 158
Παπαζαφειροπούλου Ο., 239
Παπαϊωάννου Αρ., 106, 149
Παπαϊωάννου Β., 149
Παπαϊωάννου Ι., 92, 100
Παπαϊωάννου Κ., 124
Παπαϊωάννου Λ., 102, 103
Παπαϊωάννου Μ., 335
Παπαλαζάρου Αν., 101
Παπαλαζάρου Π., 43
Παπαναστασίου Σ. Ε., 337
Παπαναστασίου Χρ., 103
Παπανδρέας Ν., 29
Παπαστάθης Ν., 103
Παπατέας Μ., 50
Παππός Γ., 47
Παρασκευοπούλου Αικ., 151
Παρασκευοπούλου Ε., 124, 125
Παρίδη, 131
Πάρλας Α., 109, 116, 127
Πάρλας Χ., 127
Παρσέλλη Αγγ., 9, 10, 55, 116, 130, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 209, 210,
211, 212, 213, 286, 355, 356, 362, 364, 381

Παρσέλλη Άρτ., 245, 246
Παρσέλλη Δεσπ., 245
Παρσέλλης Λ., 209, 330, 331
Παυλίδου Γ., 82
Πεγκλής Α., 81
Πεγκλής Γ., 82
Πεγκλής Δ., 81, 82, 343
Πέππα Ε., 34
Περγάμαλη Σ., 178, 203, 204, 205, 206, 355
Περγαντάς Λ., 40
Περεσιάδης Σπ., 8, 33, 40, 41, 43, 44, 55, 60, 64, 65, 66, 70, 71, 75, 109, 138, 139
140, 154, 157, 319, 321, 339, 340, 342, 343, 353, 363
Περιβολάρη Α., 22, 98, 101, 104, 105, 167, 209, 322, 345, 348, 350, 380
Περιβολάρη Ι., 57, 341
Περικλής, 229
Περικλής Δ., 81
Περιστιάνη Ι., 33, 45, 340
Περώνη Μαρ., 41, 44, 45
Πίκκολος Ν., 222
Πίνδαρος, 228
Πισπινής Ν., 155
Πίσσου Ε., 106
Πίστης Αλ., 8, 33, 40, 46, 155, 339, 340
Πίτσικα Ασημ., 240
Πίτσικα Ελ., 101
Πίτσικα Ευδ., 240
Πίτσικα Ιάσμη, 101, 102
Πίτσικα Φώτω, 105
Πίτσικας Β., 58, 60, 61, 62, 63, 154, 268
Πίτσικας Ελ., 101
Πίτσικας Ι., 61
Πλαστήρας Ν., 162, 318
Πλατή Μ., 92
Πλάτων, 229
Πλαύτος, 252
Πλέσσο Αικ., 317
Πολίτης Γ., 94
Πολίτης Δ., 74
Πολίτης Θ., 38, 42, 278, 339
Πολίτης Π., 45
Πολίτης Φ., 255
Πολιτίνσκη Στ., 70, 73, 74, 247, 248
Πονηρός Ν., 101
Πουλή Ειρ., 78, 80, 81

Πουλή Κ., 78, 81
Πούλης Ν., 41, 44
Πούχγερ Β., 222, 225, 332
Ποφάντη Δ., 109, 110, 123
Ποφάντη Ο., 107
Ποφάντης Θ., 107, 108, 109, 110, 112, 116, 122, 123, 124, 125, 137, 151, 322, 351
Ποφάντη Μ., 109, 123, 351
Πριάμου Δούλα, 109
Πρινέας Βικ., 69
Πρινέας Γ., 131
Πρίντεζης Γ., 153
Πρωτομαστόρου Β., 101
Πρωτομαστόρου Π., 61, 62
Πρωτοψάλτη Σ., 69, 74
Πυκνής Όμηρος, 95, 321, 344
Πυρπασόπουλος Γ., 138, 141, 143, 145, 146, 353
Πυρπασοπούλου Κ., 138, 143, 144, 145, 145, 146

• **P**

Ραγκαβής Αλ., 225, 328
Ράλλη Ν., 133
Ράλλης Ι., 107
Ράμφος Ι., 123
Ράμφου Αντ., 123
Ραυτόπουλος Ι., 74
Ραυτόπουλος Ι. (μαθητής), 240
Ραυτόπουλος Στ., 37, 38, 325
Ραυτοπούλου Α., 34
Ραυτοπούλου Ι., 75, 77
Ραυτοπούλου Κ., 240
Ραυτοπούλου Λ., 325
Ραυτοπούλου Μπ., 75
Ραφτόπουλος Ι., 35, 174
Ραφτοπούλου Α., 140
Ραφτοπούλου Ε., 55
Ραφτοπούλου Ι., 72
Ρεζάν Αγνή, 121
Ρέπελλης Κ., 62
Ρήγα Ρ., 143, 144, 145, 146
Ρήγας Γ., 41, 42, 44, 45
Ρήγας Όμηρος, 138, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 160, 219, 327, 329, 353
Ρούσσου Ν., 222, 258
Ρώμα Διαμαντ., 19, 63, 317
Ρωμανός Κ., 43, 139, 144, 154, 157, 160, 339, 353

• Σ

Σαγιώρ, 132
Σακελλαρίδης Θεοφρ., 105, 139, 144, 171, 346, 353
Σάλακας Κ., 41
Σαλίγκαρος Στ., 98, 102, 103, 104, 105, 135, 147, 148, 149, 164, 171, 173, 267, 345, 346, 354, 364
Σαλίκης Ελ., 41
Σάλος Αφοί, 50
Σαματαρτζής Μ., 58, 60, 62
Σάμιος Εμ., 69
Σάμιος Μ., 73, 145, 154, 155, 268
Σάμιος Τσάρλυ, 67
Σαμουκάς Λ., 44
Σαπκάρη Κ., 103, 106, 149
Σαπκάρη Ολ., 106
Σαπκάρης Αλ., 149
Σαπκάρης Ν., 106
Σαράφη, 279
Σαρδοπούλου Ε., 243
Σαρντού, 125
Σαρόπουλος Τ., 103
Σεγιαδέλλης Ε., 267
Σειραγάκης Μ., 128, 129, 130, 131, 172
Σέλλινγκ Φ., 252
Σερβετόπουλος Ι., 243, 360
Σερβετόπουλος Κ., 50
Σερβετοπούλου Ε. (Ντον), 55, 140, 174, 353
Σερβετοπούλου Καλ., 243
Σημιακός Ι., 95, 96
Σιγάλα Αικ., 39
Σιγάλα Λιλή, 34, 35, 36, 211, 241
Σιγάλα Ρίτα, 35
Σιγάλας, 128
Σιγάλας Ιακ., 84
Σιδέρης Γ., 118, 121, 125, 127
Σιδέρης Ισιδ., 78
Σιδηρουργός Ι., 60
Σιδηρουργός Χ., 60
Σικελιανός Αγγ., 254, 256, 361
Σικελιανού Εύα (Πάλμερ), 254, 255, 256, 257, 361
Σικκάρης Κ., 103
Σισελίδη Ν., 100
Σιφνιός Μ., 129
Σκάθαρη Α., 131
Σκοπελίτης Α., 87, 88, 92, 328, 349
Σκοπελίτης Γ., 82

Σκοπελίτης Κ., 87, 92, 328, 349
Σούκας Π., 110
Σουρής Γ., 69, 75, 101, 325, 330, 342, 343, 345
Σουρής Γ., (ομογενής), 74
Σουρρής Έφη, 274
Σουρρής Κρις, 10, 273, 274, 362
Σούτσας Π., 44, 341
Σοφοκλής, 7, 109, 110, 222, 223, 224, 225, 234, 235, 238, 239, 258, 259, 360, 361
Σοφούλης Ε., 149, 267
Σπαρτάλης Λ., 111
Σπάρταλος Ν., 39
Σπεράντσας Σ., 132
Σπύρου Μ., 100
Σταματελλάτου Μ., 240
Σταματελλάτου Φ., 240
Σταματοπούλου (Βασιλάκου) Χρ., 7, 34, 44, 105, 108, 124, 125, 140, 151, 162, 163,
222, 225, 241
Στάμκος Ν., 44
Στάμμελ Αφοί, 50
Στάμος Αλ., 40, 41, 42, 44, 350
Στάμου Νέλλη., 157
Σταυράκης Γ., 27, 29
Σταυράκης Π., 42, 350
Σταυριανός Ε., 57
Σταύρου Ευαγ., 248
Στιβανάκη Ε., 107
Στρατηγάκη Αρ., 66, 67
Στρατηγάκη Κ., 66
Στρατηγάκη Μ., 66, 77
Στρατηγάκης Ι., 65, 66, 67, 70, 75, 320, 334, 350, 365
Στρατηγάκης Ν., 67
Στρατηγίου Δ., 245, 246
Στρατηγός Θ., 78, 79, 81, 80, 82
Στράτος Ν., 37
Στρομπόλης Κ., 29
Στρομπούλης Ο., 57
Συμεών Μ., 80
Συναδινός Θ., 118, 119
Σφήκα Σ., 133
Σωτηροπούλου Κ., 240

• Τ

Ταβουλάρης Διον., 151
Ταβουλαρίδης ή Ταβουλάρης (Κωστόπουλος) Χ., 112, 113, 116, 129, 130, 137, 352
Τάμης Α., 18, 24, 27, 35, 47, 48, 86
Ταμπάκης Γ., 82

Ταυλαρίδης Αδάμ, 10, 33, 37, 42, 283, 339, 362
Τέλλος Γ., 321
Τερεζάκη, 95
Τερέντιος, 252
Τερζάκης Αγγ., 143
Τζανετής Ηλ., 71, 319, 342, 364
Τιγγίρη Αμ., 92
Τιγγίρης Αν., 92
Τίτος Μ., 44
Τόλης Γ., 102
Τομπαζοπούλου Μ., 245, 246
Τονάκη Ζ., 67, 77
Τοπολσάββας Α., 92
Τότης Πασχ., 41, 44
Τουλόπουλος Ν., 40
Τουμίνας Ρ., 225
Τραϊανός Ε., 44
Τραμουντάνας Γ., 83, 239, 343
Τραχανάς Γ., 106
Τριφύλης Π., 82
Τροβά Γρ., 22
Τροβάς Ε., 73
Τσαούσης Θ., 88
Τσαρδάνης Γ., 153
Τσεκούρας Ν., 155
Τσερτίνης Χ., 108, 120
Τσέτης Π., 44
Τσεφαλά Ελ., 7, 68, 75, 98, 152, 153, 158
Τσικλέα Ελ., 67
Τσικλέας Μ., 65
Τσιούλος Χ., 306
Τσιώλη Ε., 222, 258
Τσκοκόπουλος Γ., 92, 101, 121, 344, 345
Τσοχατζιάν Ν., 100, 102, 113, 352
Τσουκάτος Μ., 107
Τσουρδαλάκης Σωκ., 30, 63, 66, 83
Τυράκη Κ., 77
Τυράκη Μ., 74, 76
Τυράκης Ν., 66

• Φ

Φανιουδάκη Μ., 334
Φάρρος Ι., 71
Φατούρος Γ., 44
Φατσέας Α., 329
Φερμάνης Σπ., 101

Φιαμπόλης Ν., 38, 325
Φιλαδελφινού Μ., 240
Φιλίππου, 95
Φιλίππου Γ., 88
Φίνος Κ., 88
Φίνος Μ., 88, 92
Φίφης Χ., 30, 33, 37, 152, 158
Φλωρίας Β., 29
Φλωρίας Χ., 38, 174, 175
Φοινικιώτης Β., 57
Φράγκος, 112
Φραγκούλης Τζ., 66
Φριλίγκος Ε., 75
Φριλίγκος Ι., 66, 71, 247, 248
Φριλίγκος Κ., 69, 71, 74, 75
Φριλίγκος Μ., 75
Φριλίγκος Π., 247
Φριλίγκος Τσάρλ, 67
Φριλίγκος Φρ., 73, 75, 248
Φριλίγκος Χ., 64, 67, 70, 77, 81, 349, 364
Φριλίγκου Αν., 247
Φριλίγκου Αρ., 247, 248, 350
Φριλίγκου Βερ., 248
Φριλίγκου Ειρ., 69, 74, 246
Φριλίγκου Μ., 69, 71, 74, 75
Φυρστ Ε., 118, 129
Φωκάς Σερ., 53
Φωτειάδου Κλειώ, 100
Φωτεινός Λ., 10, 46, 59, 60, 263, 266, 267, 268, 340, 362
Φωτεινού Φ., 266, 267
Φωτόπουλος Μ., 118

• X

Χαλκιόπουλος Ν., 107
Χαλκιοπούλου Α., 107
Χαλκιοπούλου Ε., 107
Χάμιλτον, 70
Χαντζηπανταζής, 268
Χατζαντωνάκη Ζ., 87
Χατζηαργυρός Παρ., 48
Χατζηγεωργούρας Εμ., 71
Χατζηγιαννάκη Α., 46
Χατζηγιαννάκης Μ., 102
Χατζηκυριάκος Δ., 45
Χατζηλουκάς Ν., 119
Χατζημανώλης Σωτ., 63, 317

Χατζημιχαήλ Μ., 117, 119
Χατζημιχαλάκης Στ., 120
Χατζηπανταζής Θ., 107, 108, 225
Χατζησάββα, 40
Χατζησάββας Γ., 40
Χατζησπύρου Μ., 101
Χατσατούρης Γ., 280, 308
Χατσατούρης Ε., 280, 308
Χελιώτης Α., 39
Χουρδάκης Α., 20
Χρηστοβασίλης Χ., 33, 41, 339
Χρηστίδου Δ., 41
Χρηστίδου Λόλα, 36, 41, 42
Χριστοδούλου Γ., 74
Χριστοδούλου Δ., 72
Χριστοφή Ε., 77
Χριστοφή Παρ., 40, 43
Χριστοφής Σ., 77
Χριστοφίδης Ε., 65, 77, 343
Χριστοφίδου Ε., 77
Χριστοφίδου Σ., 72
Χριστοφορίδης Σ., 72
Χριστοφόρου Ελ., 268
Χριστοφόρου Γ., 45
Χριστοφόρου Χρυσ., 45
Χρυσανθόπουλος Λεων., 61
Χρυσανθοπούλου Ιωάν., 54, 244, 348
Χρυσοχόου Αρ., 112

• Ψ

Ψαθάς Σ., 155
Ψάλτη Αφοί, 50
Ψαριανός Ευαγ., 82
Ψαριανού Ε., 82

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ

• Α

Abraham H., 195
Ackworth I., 179, 180
Adams A., 202
Adams B., 283, 284
Agate J., 191
Ainworth B., 246
Akerholt M., 249
Alexakis E., 16, 215
Alexander A., 281

Alton A. N., 295
Ambriozo A., 296
Anderson A., 78
Andronicus E., 243
Anicet A., 125
Anouilh J., 221
Apleyard R., 98
Appleton J., 192, 193
Archbald R., 248
Armstron M., 190, 221, 357
Arnold S., 189
Arnold V., 188, 189
Aroney P., 65
Aroney N., 309, 311
Astaire F., 215
Atholwood J., 177
Atholwood S., 177
Aubigny (d') B., 39, 339
Aughton P., 12
Austin J., 278
Austin M. T., 282
Avgoulas M. I., 27

• **B**

Barclay Fl., 157
Baker E., 202
Baker M., 206
Barker, 202
Batton T., 270
Baxter H., 271
Beatley, 209
Beck S., 182, 183, 184
Bedford R., 176
Behringer, 300
Belotserkovsky V., 189, 221, 357
Bennett A., 202
Bennett D., 179
Beresford A., 176
Berlin I., 286
Bernauer R., 218
Bisson A., 109, 121, 157
Black C., 270
Blackett B., 196
Blackett W., 196
Bland R. H., 296
Bluett A., 16

Bluett C., 286
Board F. J., 313
Bomond H., 294
Booth W., 213
Borgan T., 177
Boyd E., 178
Boyd R., 291
Boyd T., 178
Bowen (Διοικητής), 19, 63, 317
Bradley, 260
Bramarchi S., 260
Bransdon D., 195
Bridie J., 202
Brien B., 195
Brin B., 305
Briscoe G., 11
Bros L., 179, 180
Brose S., 246
Brown A., 316
Brown K., 111
Bruce, 281
Bryant G. 176
Butler A., 282
Byron, 261

• C

Calderon, 202
Calligeros P., 316
Canaris A., 10, 263, 264, 265, 362
Cardamatis D., 218
Cardamatis I., 218
Cardamatis W., 218
Carole C., 271
Caroll, 290
Carr G., 175, 176
Casella, 202
Casperaz E., 235
Cass W., 180
Castelvecchio (di) R., 125
Cavill E., 192, 193, 196
Cazabon A., 185, 196, 197
Cazabon N., 196, 198
Cecil L., 178
Chalmer J., 281
Chapman T., 180
Chard, 298, 308, 309

Chauvel C., 286
Chekhov, 202
Chesterton G., 202
Chisholm C., 13
Clarence C., 177
Clark, 45
Close E., 26, 64, 158, 330, 332
Cluck C. E., 92
Cohen A., 28
Collings E., 196
Collins A., 175, 176
Connell O' B., 189
Connolly K., 180, 181, 184
Conomos, 302, 303, 304, 305
Conomos D., 63, 64, 65, 66, 67, 68, 75, 76, 77, 79, 82
Conson (Georgantopoulos) G., 10, 272, 308, 362
Constantine Th., 84
Cook J., 12
Cook G. C., 257
Cooper J., 281
Cooper W., 14
Cork K., 263, 304
Coroneo A., 10, 274, 275, 362
Corrick A., 288
Corrick S., 288
Cortez J., 196
Cotton P., 195
Cough I., 176
Couvalis G., 215
Crey (Κόμης), 27
Crisp T., 278
Crosby B., 306
Crossland A., 295
Crummer (Διοικητής), 317
Cummins B., 276
Curli Calli, 129
Curry H. E., 177
Curthoys A., 13

• **D**

Dale M., 202
Dale T., 179, 180, 181
Dali S., 219
Dalton K., 115
Darling R., 283, 284, 285
Daviot, 202

Davis, 21
Davis L., 270
Davis M., 306
Dawson P., 213
Delit B., 302
Dell J., 270
Dengate, 300
DeMill C. B., 294
Destrango D., 270
Dewar D., 180
Dexter, 264
Dickens C., 115
Dickey M., 193
Distrihein L., 177
Donaghey L., 177
Douglas T., 179, 181, 195, 279
Doyle B., 179, 180
Doyle V., 175
Drinkwater J., 176, 202, 203, 355
Dumas A., 125
Duna St., 211
Duncan C., 203
Duncan I., 254
Duncan R., 10, 254, 361
Dunmore T., 184
Dusty S., 288
Dwar A., 179
Dyke V., 277
Dyson E., 202

• **E**

Eden P., 283
Edwards, 187
Elaine (de Chaire), 245
Elliot C., 250
Elliot M., 180
Elsässer H., 187, 207, 356
Elsborg R., 149
Elstein N., 191, 221
Esson L., 14, 202

• **F**

Fairfax W., 219, 221
Fairbanks D., 279
Fanany R., 27
Fanning L., 181, 182

Fennelly E., 184
Fenochio B., 177
Ferguson T., 150
Feros, 309
Ferris W., 196, 220, 357
Feuillet O., 125
Fielder G., 300
Fifis Ch., 96, 158
Filippo (de) E., 153, 155
Firth N., 195
Fitton D., 176, 188, 204, 218, 219, 235
Florence B., 29
Florias, 38, 175
Foley S., 179, 180
Folli S., 207
Fonteyn D. M., 288
Ford J., 294, 300
Ford W., 175, 176
Forsythe G., 195
Foster B., 195
Foster F., 180
Franzis G., 26

• **G**

Galsworthy J., 175, 176, 202, 203, 355
Garde U., 219
Gardner C., 195
Gardner N., 195
Garivaldis A., 334
Gazone E., 296
Gerald F., 180
Giacometti P., 261
Gilbert, 200, 233
Gilbert J., 132
Gilchrist H., 48, 83, 309
Gilpin T., 187
Glazer N., 28
Glendenning, 187
Goethe, 219, 220, 261
Golden, 270
Gondinet Edm., 43, 339
Gonzales N., 270
Gordon D., 149
Gordon E., 175
Gore T., 192
Gorky M., 198, 220, 358

Gould J., 195, 196
Gouvalis G., 64
Gravas E., 104
Gray J., 271
Griffin M. M., 237, 238, 291
Griffin W. B., 237, 238, 291
Grover M., 202
Gunn J & T, 287

• **H**

Hadley, 57
Haggard H., 10, 57, 152, 157, 175, 176, 177, 188, 203, 281, 282, 355, 357, 362, 364
Hall K. G., 213, 286
Hall M., 228
Hambourg M., 187, 356
Hankin J., 202
Harper B., 271
Harper C., 149
Harrap G., 190
Hart H., 271
Hatton F., 177
Hauptmann G., 193, 194, 202, 220, 357
Hatzopoulos J., 10, 263, 264, 362
Havely Lud., 125
Hawtree D., 285
Head M., 12
Heighway J., 195
Hefferman Bl., 299
Heffernan I. M., 218
Helou A. N., 252
Henery T., 192
Herbert H., 175
Herbert V., 185, 277
Hichkock, 190
Hilder B., 238
Hiley F., 177
Hines L., 53, 188, 221, 357
Hobsbawn E., 27
Hollinworth M., 196, 220
Holoind E., 176
Hosking E., 179, 180, 184
Howard C., 270
Howard K., 179, 180
Howard S., 177, 203, 355
Hoyts, 287, 300, 305
Hugo V., 125

Humfress R., 193
Hyde F., 196
Hyman D., 191
Hyman F., 180

• **I**

Ibsen, 14, 202, 235
Irving E., 175
Irving S., 176, 177
Izzo M., 177

• **J**

Jamison, 300
Janiszewski L., 13, 15, 16, 215
Jeffre, 281
Jeffrey I., 207
Johnes G., 271
Johnson I., 149
Johnson P.W., 173
Jones C., 195
Jones H., 179, 180, 182
Jones M., 150
Jupp J., 55, 65, 104, 122, 174

• **K**

Kaberry, 298, 308, 309
Kanarakis G., 55, 56, 83, 87, 122, 138, 139, 141, 147, 148, 151, 156, 159, 161, 167,
168, 193, 220, 329, 331
Kanawa D. K. T., 288
Karskens G., 13
Katz T., 286
Kazoda J., 191
Kean C., 14
Kean E., 14
Kenworth, 307
Keyes L., 213
King F., 53, 188
Kitson E., 149
Knight E., 281
Kondos, 63, 83
Kouvelis J., 10, 276, 300, 305, 316, 362
Kouvelis H., 276, 305
Kouvelis P., 316

• **L**

Lacy (de) E., 281

Laker, 300
Lamand A., 35
Lambert B., 184
Lamond S., 179, 180, 181, 182, 184
Laurantus N., 48, 276, 277, 279, 298, 299, 305, 306, 312, 362
Laurantus G., 10, 276, 277, 279, 298, 299, 298, 305, 306, 312, 362
Laurantus P., 298
Laurie A., 271
Law S., 176
Lawman J., 181, 182, 184
Lawson, 312
Leeper, 111, 228, 232, 358
Leibius G. H., 228
Leighton F., 180
Leonl (d') Arg., 177
Lemmone J., 187, 206, 207, 208, 356
Leston H., 152, 187, 199, 200, 201
Levy J., 191
Levy B., 192, 220, 357
Levy N., 233
Lewola J., 179, 180
Lewola T., 179, 180
Lexton E.J., 228
Lichnowski, 218
Liman, 190
Lisle (De) A., 202
Living E., 175
Livingstone P., 271
Lorraine, 270
Lorrimer F., 270
Loukeris K., 15
Lovely L., 295
Lowder D., 180
Lowell, 286
Lowick J., 149
Loyd K., 239
Lubrano A., 177
Lucas I. H., 177
Lucas Marino (Λεκατσάς Μαρ.), 10, 30, 270, 271, 287, 288, 290, 362
Lucas Marea, 295
Lucer M., 193, 220, 357

• **M**

Maadad N., 215
Macarthur El., 13
Mack P., 195

Mac Cann A., 209
MacDonald B., 176
MacDonald J., 306
Mackaness G., 192
Mac Lucer, 193, 220, 357
MacMahon G., 175, 176, 177, 199, 218, 278, 355
Mactavish J., 193
Madison N., 177
Maddaford B., 248
Maeterlinck, 202
Mahalom D., 264
Mamatat G., 312
Mansfield L., 176
Mant J., 196
Marina C., 176
Marina St., 177
Marlow G., 179
Marlow M., 180
Martin J., 195
Martini C., 57
Martlneau J., 235
Masterman, 260
Maugham W. S., 202
Mawson G., 57
McCarthy Lilah, 249
McDonald R., 195
McDonagh P., 283
Mc Evoy, 115
McEvoy C., 202
McKay S., 279
McLaglen V., 308
McLoupahan W., 281
McRae L., 180
McTavish J., 192
Meilhac H., 125
Meinert R., 218
Melba N., 187, 207, 208, 356
Meredith G., 190, 221, 357
Merritt D., 179, 180
Meyerhold, 202
Mills J., 181
Milner A., 188, 357
Milton, 261
Mintons, 270
Mitchell J., 13
Mizen A., 195

Molière, 44, 193
Molloy B., 193
Molnár F., 176, 203, 355
Moncrieff G., 308
Mondcomery W., 14
Monk W., 175
Monte H., 279
Monte (dal) T., 216
Mooney C., 252
Morel H., 272
Morgan F., 306
Morton H., 246
Moscovitch M., 177, 178, 203, 355
Moynihan D., 28
Murdock M., 195
Murray Gil., 111, 232, 235, 236, 237, 249, 250, 251, 252, 260, 261, 360
Murray Grace, 294
Murray J., 12
Murray M., 177
Muschailli B., 177

• N

Narelle M., 187, 356
Newling T., 57, 282, 285
Naylor, 187
Naylor D., 261, 262
Niblo F., 294
Niccodemi D., 8, 139, 143, 152, 160, 353
Nicolacopoulos T., 28
Nigel Sp., 12
Nordau M., 109
Notaras A., 313, 314
Notaras J., 313, 314
Novarro R., 294, 306
Nyssen J., 298

• O

Oliphant E. H., 202
O'Casey S., 202
Olcott S., 296
O'Neal H., 270
O'Neill E., 202
O'Neill N., 14
Oppey F., 281, 282
Orbison R., 288
Orme J., 149

Osborn P., 196
Otto J., 150
Otto K., 11
Ovenden, 81

• **P**

Paderewski, 187, 208
Pagan J., 195
Palaktsoglou M., 64, 215
Papas O., 177
Pappas C., 271
Parkinson G., 193
Parselles A. (Παρσέλλη Α.), 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186
Parsons A., 281, 282
Paterson E., 35
Paterson P., 35
Patti A., 187, 207
Patty Z., 207
Paxinos G., 37
Peackocke V., 309
Pearse E., 176
Pearson M., 204, 206
Peters M., 175
Petrakis K., 15
Phillip A., 12
Phillips N. (Stiffy), 14, 179, 180, 181, 182, 184, 355
Phillpotts E., 202
Philpot W. I., 316
Pierri A., 264
Pinero A., 202
Pinne P., 173
Pirandello, 202
Polites T., 278
Pollock E., 177
Power T., 305
Pratt B., 114, 115, 132
Price C., 17, 18, 30, 48, 51
Psalti, 309
Puccini G., 115, 130, 132

• **Q**

Quinn A., 195

• **R**

Raft G., 215
Rallis (de) A., 149

Ramsland J., 252
Ramster P. J., 281, 282, 283
Ranger T., 27
Raynor W., 181, 182
Reed S., 187
Reeves C., 189
Reibey M., 13
Reid J., 149
Reinhardt M., 9, 194, 198, 218, 219, 225, 252, 358
Rhodda, 92
Rhys J., 12
Rich L., 281
Richard R., 12
Richmond J., 147, 150
Rico R., 9, 214, 215
Rigattier, 150
Ristori Adel., 225, 261
Rochefford H., 271
Roberts R., 195
Robinson, 111
Robinson J., 246
Rogers, 233
Rogers G., 215
Rogers L., 188
Rogers P. H., 203
Ros J., 270
Rosebud S., 271
Ross El., 176
Rostand, 195, 220
Rothapfel S. R., 308
Routh R. D., 302
Rovetta G., 109
Rowling G., 195
Rubini J., 294
Russell J., 185, 271, 356

• S

Sadero S., 216
Sainsbury R., 248
Salier E., 193
Sanders R., 191
Sands M., 308
Sangster A., 278
Santley C., 207
Saracette P., 207
Sarner A., 177

Saul J., 195
Schiller, 219, 220
Schildberg H., 212
Scott Br., 270
Scott C., 179, 180
Scotts, 155, 228
Schnitzel, 202
Scully Ph., 196
Schulze H., 238
Searl A. J., 187
Secombe H., 288
Shakespeare, 9, 14, 65, 109, 120, 177, 178, 196, 198, 200, 220, 235, 236, 253, 259,
342, 355, 358
Shaw B., 175, 202
Shelley, 261
Shepherd W., 281, 282
Sherwin A., 207
Sherwood R., 152, 190, 221
Shine B., 271
Sidoni S., 177
Simons L., 191
Simos J., 277, 312, 313
Simpson G., 149
Simpson R., 57
Skinner C. & A., 300
Smith A., 12
Smith J., 249
Smith L., 11
Smith M., 233
Smith P. S., 177
Sourry P., 10, 274, 275, 362
Souter D., 202
Sowerby G., 202
Spence R., 234, 236, 360
Spinney D., 234, 235, 260, 359
Stanislavski, 202
Stanton J., 149
Stathis P., 279
Stathis G., 279
Steavens W., 270
Stefanoni T., 149
Stephenson M., 111
Stevenson E., 180
Stewart, 270
Stewart M., 196
Stone L., 202

Stow P., 294
Stratton C., 177
Strauss J., 185
Strindberg, 193, 198, 219, 220, 358
Stuart D. C., 250
Stuart I. J. L., 207
Suderman, 202
Sugden M., 231
Sullivan, 200, 233
Sullivan B., 14
Sullivan T., 189
Swatson G., 179, 210, 289, 355
Swinburne A. C., 250
Swinton D., 192
Sylvester D., 270
Sylvo, 264

• T

Tahmindjis G., 50
Taifalos, 77
Tait, 175, 203
Tamis A., 15, 16, 18, 19, 20, 22, 26, 29, 31, 32, 48, 83, 86, 94, 122, 139, 174, 317,
327, 332
Taplin D., 195
Tauber R., 211
Taylor J. C., 64, 296
Teece C., 187
Thibault W., 300
Thompson J., 64
Thompson L., 270
Thorndike S., 234, 236, 359
Thorne R., 298, 304, 313
Tidsley B., 176
Tindsale A.C., 278
Tod L., 304
Tosca, 214, 215
Tronzer H., 211
Tsaplin C., 178, 289
Tsianikas M., 26, 64, 158, 215, 330, 332
Tsounis M. P., 17, 19, 20, 22, 23, 24, 29, 31, 33, 51, 52, 54, 55, 56, 138, 139
Tucker, 232, 359
Turnbull C., 27, 272, 280
Tuttle F., 289

• U

Upjohn W., 300

• **V**

Valentino R., 289
Valiotis Chr., 27, 47, 48, 272, 280
Vassilacopoulos G., 28
Verdi J., 115, 132
Vernon H., 200
Villiers C., 285

• **W**

Wagner, 221
Waite C., 270
Want L., 176
Ward G., 234, 359
Waring H., 179, 180
Warton L., 184
Webb K., 176
Webber H., 286
Weldon D., 180, 184
Wells J., 188, 189
Wheeler B., 225
Williams D., 192
Williams E., 246
Williamson J. C., 14, 186, 187
Wilde O., 193, 196, 220, 357
Wilkinson M., 202
Wilson C., 111
Wilson L., 70
Wilson P., 251
Wilson W., 251
Wines B., 195
Witly M. M., 279
Woodforde M., 311
Woodhouse, 259
Woods S., 289
Woolacott L., 202
Wouar (De), 307
Wright B., 196
Wright F., 195
Wuorsly W., 275

• **X**

Xelmes H., 218

• **Y**

Yeats W. B., 239, 250
Yiannakis J., 96, 97, 98, 134

Young Bl., 202
Young I. V., 196

• **Z**

Ziegler A., 213
Zucco G., 177

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
(Ελληνόγλωσσων, ή Ελλήνων συγγραφέων)

• **A**

Αγαθόπουλος ο Ξηροχωρίτης, 44, 340
Αγαμέμνονας, 224, 227, 235, 253, 258, 259, 358
Αγνή Σουζάνα (οπερ.), 132
Άγνωστος, 109, 121
Αθανάσιος Διάκος, 42, 69, 70, 75, 76, 319, 321, 339, 342, 343, 363
Αθηναϊκές νύκτες (*Athenian nights*), 147, 148, 149, 150, 163, 167, 172, 354
Ακόμα δεν τον είδαμε (*Anticipation*), 57, 154, 159
Αλεκάκι, 125
Άλκηστις, 111, 224, 228, 229, 232, 233, 235, 358, 359
Αλλού κτυπά το νερό, 61, 62, 154, 341
Αν δουλέψεις θα φας, 155
Ανάστασις του Λαζάρου, 43, 87, 102, 172, 340, 345
Ανδρειωμένος, 155
Ανόητη Κολασμένη, (οπερ.), 114, 129, 130
Αντιγόνη, 223, 225, 232, 234, 237, 238, 258, 359, 360
Αντιπεθερινή, 41, 339
Αρχοντοχωριάτης, 137
Άστε ντούα, 155
Άτιμοι, 109
Αυστραλομάνια, 102, 164, 167, 345
Αχ! αυτές οι πενθερές, 88
Αχ! Δολλάρια, 33

• **B**

Βαβυλωνία, 68, 137, 342
Βάτραχοι, 229, 230, 249, 359
Βενέτικη Νύχτα, 101, 167, 169, 345
Βιενέζικη οπερέτα, 100
Βιενέζικες νύκτες, 100, 164
Βοσκοπούλα, 109

• **Γ**

Γαμβρός με δανεική νύφη, 95, 344
Γάμος και Κηδεία, 95, 344

Για την τιμήν, 41, 339
Γκέϊσα, 102, 135, 169
Γκόλφω, 41, 44, 60, 64, 66, 67, 75, 109, 133, 154, 339, 340, 342, 343, 353

• Δ

Δακτυλογράφος (οπερ.), 131
Δαλιδά, 125
Δεν έχει τα προσόντα, 69, 101, 342, 345
Δεκανείς, 87, 344
Δικαίωμα ο έρωσ, 109, 117, 118, 351
Δραγουμάνος, 145, 154, 353

• Ε

Είμαι ένας τρελλός καβαλιέρος, 75, 369
Εις τον σταθμόν, 101, 169, 345
Εκάβη, 222, 232
Εκκεντρικές ενωματίες (οπερ.), 132
Έμπορος της Βενετίας, 109, 177
Ενοικιάζεται, 40, 339
Ένοχος, 109, 351
Εξ αμάξης, 119
Επιδημία, 75, 342
Επιστράτευσις, 69, 342
Επιστροφή του Ασώτου, 77, 343
Επτά επί Θήβαις, 224
Ερρίκος Ε΄, 236
Ερρίκος Η΄, 178, 205, 355
Ερωτικές γκάφες (οπερ.), 132
Εσμέ, 40, 44, 65, 70, 71, 72, 154, 319, 339, 340, 342, 363

• Ζ

Ζητείται υπηρέτης, 42, 46, 58, 61, 154, 339, 341, 342

• Η

Ηλέκτρα, 225, 235, 236, 249, 359, 360
Η αθιγγανίς, 124
Η δίκη ενός ταραχοποιού, 81, 343
Η Ελενίτσα της οδού Προδρόμου, 102, 169, 345
Η καραντίνα, 41, 339
Η κόμισσα ζητιάνα, 45, 340
Η Λουλουδιά, 106
Η μαγική θύρα, 79, 343
Η περίφημη λαθρέμπορος, 79, 343
Η Πεντάμορφη με τους επτά νάνους, 156
Η τύχη του κουραμπιέ, 33, 42, 278, 339

• Θ

θα Αυτοχειριασθή, 46, 268, 340
Θεμιστοκλής, 240
Θρηνώδια Καραμανλή, 60, 341
Θυμούλα η Γαλαξειδιώτισσα, 39, 339

• Ι

Ιαπωνικόν τειϊοπωλείον, 101, 135, 169, 345
Ικέτιδες, 249, 256
Ιφιγένεια εν Αυλίδι, 228, 235, 358
Ιφιγένεια εν Ταύροις, 109, 232, 233, 235, 237, 249, 359, 360
Ιωνας, 233

• Κ

Καναρίνι, 75, 91, 155, 342, 344
Κάπου στο Περθ, 147, 150, 163, 166, 168, 172, 354
Καρακάζα, 118, 119
Καυγός πενθεράς και γαμβρού, 82, 343
Κέηκ, 105, 346
Κόκκινο σπαλέττο (οπερ.), 131
Κολοκοτρώνης, 109, 320, 322, 351
Κολοκοτρώνης εις θάνατον, 109
Κος Κοντόφαρδος, 78, 343, 370, 378
Κοσμική κίνηση, 118, 119

• Λ

Λιθουανία, 155
Λύρα του Γερονικόλα, 53, 319, 340
Λυσιστράτη, 225

• Μ

Μάκβεθ, 240, 253
Μαλλιά Κουβάρια, 154
Μαζζέλ Νιτούς, 113, 131, 133, 134, 352
Μαρία η Πενταγιώτισσα, 42, 339
Μάρκος Μπότσαρης, 113, 134, 353
Μάρτυρες κι εκδικηταί, 71, 319, 342, 363
Μ. Αλέξανδρος, 240
Μήδεια, 225, 228, 232, 235, 236, 240, 249, 253, 260, 261, 358, 359, 360
Μία γυναίκα στους στρατώνες, 87, 344
Μία νύκτα στην Αθήνα, 144, 154, 353
Μις Έβανς, 61, 154, 341
Μόρφω, 43, 340
Μπομπονιέρα, 118

• Ν

Νεοφερμένος στην Αυστραλία, 104, 164, 168, 346
Νεφέλες, 224

• Ο

Ο Αγαπητικός της Βοσκοπούλας, 42, 127, 131, 339
Ο Άγγελος τύραννος Πάδουας, 125
Ο Αδιάκριτος μουσαφίρης, 8, 33, 34, 35, 135, 174, 317, 335, 336, 339, 363, 365
Ο Ανανίας στην Αυστραλία, 105, 106, 166, 167, 346
Ο αποχωρισμός Έκτορος και Ανδρομάχης, 240
Ο Βαρώνος Μαστερχάουζεν και ο υπηρέτης του, 100, 169, 345
Ο βασιλεύς της ρέγγας, 40, 46, 92, 101, 268, 339, 340, 344, 345
Ο γάμος της μπογιατισμένης νύφης, 20
Ο γάμος του Λεμονάκη, 125
Ο γραμματικός, 88, 344
Ο δήμιος της βουλής των δέκα, 125
Ο θεός από την Αυστραλία, 104, 166, 167, 346
Ο Ιατρός, 81
Ο Μάγκας, ο ναύτης του Αιγαίου, 81, 343
Ο Μανάβης και η δούλα, 78, 343
Ο μπαμπάς εκπαιδεύεται, 155
Ο πνευματισμός, 41, 44, 101, 153, 155, 339, 340, 345
Ο Σταμάτης, 88
Ο τρελός χαρτοπαίκτης της ξενιτειάς, 87, 344
Ο υπηρέτης του κόμητος, 91, 344
Ο Φιάκας, 67
Οθέλλος, 109, 125
Οιδίπους Τύραννος, 109, 110, 111, 112, 118, 119, 120, 122, 123, 125, 126, 127, 157, 224, 225, 232, 239, 241, 249, 251, 252, 253, 255, 259, 351, 360, 365
Οι Απάχηδες των Αθηνών, 130
Οι δύο λοχίαι, 39, 127, 339
Οι εθελοντές, 88, 344
Οι επιστήμονες, 45, 340
Οι έρωτες ενός γέροντος, 82, 343
Ολυμπιακοί αγώνες, 113, 134
Όρνιθες, 225, 229, 232, 359

• Π

Πανόραμα, 109, 118
Παριζιάνικο Καμπαρέ, 101, 135, 345
Πειρασμός, 46, 59, 145, 340
Πι και Φι, 113, 114, 134, 352
Πικ νικ, 118
Πολιτικός ανεμόμυλος, 43, 339
Πριγκήπισσα Σορολόπ, 132
Πριγκήπισσα της Τζάρδας, 113, 134, 167, 352

Προμηθέας Δεσμώτης, 228, 256, 257, 261, 262, 358

Προσφυγοπούλα, 91, 344

Πύργος του πόνου, 119

• **P**

Ρήσος, 249

• **Σ**

Σαλώμη, 196, 220, 357

Σαμψών και Δαλιδά, 71, 177

Σαούλ (οπερ.), 131

Σκλάβα, 40, 55, 56, 105, 106, 138, 140, 141, 154, 157, 159, 166, 168, 319, 339, 346,
353, 363, 365

Στα στραβά, 61, 102, 154, 155, 341, 345

Στέλλα Βιολάντη, 46, 58, 60, 153, 156, 340, 341, 342

Σφήκες, 230, 232, 359

• **T**

Τα αρραβωνιάσματα, 60, 155

Τιμή Αδοξη (Σταυρός του Σωτήρος), 144, 145, 154, 157, 160, 353

Το γκαρσόνι, 60, 341

Το κοκκαλάκι της νυχτερίδας, 40, 105, 339, 346

Το κορίτσι της ταβέρνας, 91, 344

Το Κουρέλι, 143, 154, 160, 353

Το μάθημα της γαλλικής, 105, 346

Το μονό κρεβάτι, 95, 344

Το όνειρο της Πρωτοχρονιάς, 156

Το παράπονο του μεθυσμένου, 80, 343

Τόσκα, 125

Το στραβόξυλο, 155

Το Σχολείον, 88

Το φάντασμα, 81, 343

Το Φιόρο του Λεβάντε, 41, 339

Το φόρεμα της κυρίας, 105, 346

Το φραγκόσυκο (οπερ.), 131

Το 'χαψε ο θεός, 144, 145, 154, 157, 353

Τραχίνιες, 232

Τρίχα, 60, 341

Τρωάδες, 225, 232, 235, 249, 359

Τσιγγάνα πριγκήπισσα, 100, 167

• **Υ**

Υποβρύχιο, 43, 339

Υψηλάντης, 64, 320, 342

• Φ

Φαύλος κύκλος, 155

Φιλοκτήτης, 222

Φιλουμένα Μαρτουράνο, 153, 155

Φον Δημητράκης, 155

Φωνάζει ο κλέφτης, 155

Φωτογράφος, 81, 343

Φώτω η Σουλιωτοπούλα (Φώτω Η ηρωίδα του Σουλίου), 104, 166, 168, 346

• Χ

Χοηφόροι, 224

Χορός Ζαλόγγου, 154, 321, 322

Χορχόρ Αγάς, 100, 102, 134, 135, 345, 352

• Ψ

Ψυχοκόρη, 109, 131, 351

Ψυχοσάββατο, 144, 145, 154, 160, 353

(Αγγλόγλωσσων, ή Ξένων συγγραφέων)

• Α

A good time, 182, 355

Abraham Lincoln, 176, 203, 355

Ace High, 181, 355

All Aboard, 184, 356

All smiles, 180, 355

Art and Mrs. Bottle, 192, 220, 357

Ask no Question, 61, 62, 154, 341

Au Revoir, 183, 184, 355, 356

• Β

Back Again, 184, 356

Beauty and the Beast, 167, 180, 210, 355

Bits of fluff, 183, 355

Bric-a brac, 182, 355

Bubble and squeak, 182, 355

• C

Carrion Crow, 53, 188, 189, 221, 357

Cinderella, 184, 355

Cyrano de Bergerac, 195, 220, 357

• D

Death takes a holiday, 196

Dream Faces, 57, 154, 157, 341

Dream Play, 219, 221
Drought, 190, 221, 357
Ducks and Drakes, 183, 355
Duch Courage, 193, 220, 357

• **F**

Faust, 119, 220, 271
Fine and dandy, 182, 355
Florodora, 186, 356
Forbidden sweets, 185
Foundations, 175, 203, 355
Frills and flounces, 179, 355
Fun of the fair, 180, 355
Fun spots, 182, 355
Funbursts, 182, 355

• **H**

Hamlet, 64, 178, 198, 226
Hannele, 194, 195, 220, 357
Happy hours, 182, 355
Hedda Gabler, 14
Hello everybody, 185
Henry V, 220
High kicks, 182, 355
Hot and strong should be popular, 180, 355

• **I**

Israel in the kitchen, 190, 191, 221, 357

• **J**

Joe Spots, 184, 356

• **K**

Keep smiling, 182, 355

• **L**

Laughing faces, 182, 355
Laugh Parade, 179, 355
Liliom, 176, 177, 203, 355
Life is calling, 189, 221, 357
Loyalties, 176, 203, 355

• **M**

Madame Butterfly, 132
Mary Stuart, 220
Meet mabel, 182, 355

Monsieur de Pourceaugnac, 44
Mr and Mrs Smith are dressing, 61, 154, 341

• **O**

Ole time minstrels, 185
On our selection, 14
Our big party, 182, 355

• **P**

Painting the Town Red, 180, 355
Persia Perhaps, 173
Practice what you preach, 185

• **S**

Scandal in a Girls' High School, 152
Showers of fun, 181, 355
Silver clouds, 181, 355
Slickers Ltd., 189
Snapshops, 179, 355
Somewhere in Petrh, 147, 150, 354
Speed and Sparkle, 179, 355
Summer boarders, 185

• **T**

Take my place, 185
The brass door knob, 61, 154, 341
The dark lady of sonnets, 175
The Ghost Sonata, 198, 220, 358
The hount of heaven, 198
The joy makers, 181, 355
The lady's stocking, 185
The Lark, 221
The Lowers Depths, 198, 220, 358
The petrifeid forest, 190, 221, 357
The petted pup, 185
The Silver Slipper, 175
The Sons of Morning (Υιοί της Πρωΐας), 25, 203
The Sunken Bell, 220
The Tempest, 196, 197, 220, 294, 358
The time is not yet tipe, 14
They Knew What They Wanted, 177, 203, 355
Tons of fun, 181, 356

• **V**

Vanities, 182, 355
Very nice too, 184, 356

Vintage For Heroes, 221

- **W**

Waiting for Lefty, 231

Waltz Time, 185

Wise cracks, 182, 355

Wurzel Flummery, 188, 357

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ

1) Μελβούρνη

- **Ελληνικές αίθουσες**

Αίθουσα «Ορφεύς», 38, 40, 41, 42, 348

Σχολική αίθουσα Συλλόγου «Ορφεύς», 41

- **Αυστραλιανές αίθουσες**

“Academy of Music”, 265

“Allan’s Theatre”, 236, 359

“Assemly Hall”, 235, 359

“Garrick Theatre”, 42, 278, 279, 339

“Imperial Theatre”, 42, 45, 46, 339, 340

“Kevin Hall”, 46, 340

“Kings Hall”, 42, 88, 93, 319, 339

“Kings Theatre”, 177, 196, 220, 358

“Mason Hall”, 35, 174

“Scotts Hall”, 46, 268

“Temperance Hall”, 40, 111, 157, 270, 319, 351

“Town Hall”, 228, 230, 232, 235, 352, 359, 360

2) Σύδνεϋ

- **Ελληνικές αίθουσες**

Σχολική αίθουσα Αγ. Σοφίας, 61, 154

- **Αυστραλιανές αίθουσες – θέατρα**

“Academy of Music”, 265

“Assemly Hall”, 154

“Australian Hall”, 240, 360

“Central Hall”, 60

“Critirion”, 177, 203, 249

“Crystal Theatre”, 186, 356

“Emerson Hall”, 53, 188, 240, 357

“Federian Hall”, 178, 204, 205, 355

“Grand Opera House”, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 355, 356

“Great Hall” (Πανεπ. Σύδνεϋ), 198, 205, 227, 229, 358, 359

“Haven Scenic Theatre”, 236, 237, 238, 360

“Kings Hall”, 42, 54, 110, 157, 228, 259, 341, 351, 359
“Little Theatre”, 55, 62, 140, 154, 157, 159, 189, 190, 191, 196, 220, 221, 319, 353,
357
“Maccabean Hall”, 58, 60, 154, 155, 156, 268, 341
“Menzie café”, 60
ύπαιθρος Mosman, 235, 359
“Nicholson’s”, 176, 203
“NSW Conservatorium”, 110, 114, 122, 176, 203, 220, 221, 228, 236, 351
“Ogora House”, 264
“PlayHouse”, 175, 176, 203, 278
“Princess”, 176, 203
“Railway and Tramway Institute”, 189, 198, 220, 221, 357, 358
“Royal Theatre”, 14, 195, 204, 206, 220, 265, 357
“Savoy Theatre”, 143, 154, 160, 196, 220, 353, 357, 358
“School of Arts”, 264
“Stadium”, 185, 356
“st. George Music Hall”, 265
“st. James Hall”, 57, 144, 154, 160, 192, 220, 341, 353, 357
“Sydney Mechanics' School of Arts”, 187
“Tivoli Theatre”, 183, 184, 185, 215, 355, 356
“Town Hall”, 114, 185, 243, 246, 360
“21 Macquarie Place”, 198, 220, 358
“Y.W.C.A.”, 155, 156, 157, 240, 321

3) Βρισβάνη

- **Ελληνικές αίθουσες**

“Greek House” ή “Hellenic Club” ή “Greek club”, 66, 67, 68, 70, 72, 76, 343, 350

- **Αυστραλιανές αίθουσες - θέατρα**

Αίθ. “st. Luke”, 77

Αίθ. “School of Arts”, 71, 72, 187, 264, 302, 342

“Elite Theatre”, 111, 235, 351, 359

“Princess Theatre”, 233

“Royal Theatre”, 264, 265

4) Ιννισφαίηλ

- **Ελληνικές αίθουσες**

“Blue Bird Café”, 78, 79, 81, 343, 349

5) Μακαίη

- **Ελληνικές αίθουσες**

Café αφών Ζαγλανίκη (“Zagla’s café”), 81, 82, 343, 349

- **Αυστραλιανές αίθουσες**

“Albert Hall”, 207, 232, 359

6) Αδελαΐδα

- **Ελληνικές αίθουσες**

Αίθουσα Ελληνικής Λέσχης, 86, 87
Κατάστημα Προδρόμου Κωνσταντίνου (“Melville café”), 86, 87, 88, 344
Κατάστημα αφών Καλλινίκου (“National café”), 91, 92
“Panellinion Club”, 90, 91, 344
“Marmarinos Hall”, 93, 344

- **Αυστραλιανές αίθουσες**

“Bafra Hall”, 88
“Central Hall”, 264
“Liberal Union Hall”, 235, 359
“Osborne Hall”, 87, 344
“Y.W.C.A.” (Νοτίου Αυστραλίας), 248

7) Port Pirie

- **Αυστραλιανές αίθουσες**

“Parish Hall”, 95, 344
“Vatle Hall”, 267

8) Περθ

- **Ελληνικές αίθουσες**

“Greek Hall”, 20, 96, 98, 100, 102, 105, 106, 135, 167, 168, 169, 345

- **Αυστραλιανές αίθουσες**

Δημαρχείο Περθ, 98, 148, 149, 165, 168, 354
Δημαρχείο Fremantle, 149, 168, 354
Δημαρχείο Midland Junction, 149, 354
“Assemply Hall”, 113, 352
“Capitol”, 149, 168, 354
“Her Majesty’s Theatre”, 150, 168, 354
“Hibernian Hall”, 99, 100, 135, 168, 296, 297, 345
“Repertory Club”, 173

9) Hobart (Tasmania)

“Temperance Hall”, 270
“Theatre Royal”, 270

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΝΩΣΕΩΝ – ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ

Δραματική Κοινωνία «Απόλλων», 20, 71, 75, 84, 89, 342, 344, 347
(Σύλλογος «Απόλλων» Αδελαΐδας)
Ελληνική Δραματική Εταιρεία, 65
Ελληνική Ένωση Δυτικής Αυστραλίας, 96
Ελληνική Κοινότητα Δυτικής Αυστραλίας, 97
Ελληνική (Ορθόδοξη) Κοινότητα Βρισβάνης, 65, 65, 67, 68, 70, 72, 333, 342
Ελληνική (Ορθόδοξη) Κοινότητα Ιννισφαίηλ, 77, 347
Ελληνική (Ορθόδοξη) Κοινότητα Μακαΐη, 82, 347
Ελληνική (Ορθόδοξη) Κοινότητα Μελβούρνης, 30, 31, 32, 43, 45, 339, 347

Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Σύδνεϋ, 53, 163
 Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία, 7, 55, 56, 138, 139, 140, 141, 153, 154, 157, 159,
 (Hellenic Amateur Dramatic Society) 174, 353
 Ελληνικός Σύνδεσμος Queensland, 64, 342, 347
 (Queensland Hellenic Association)
 Ελληνικός Δραματικός Θίασος Αθηνών, 107, 108, 109, 351
 Ελληνικός Θίασος Αυστραλίας, 8, 138, 141, 142, 153, 154, 353
 Φιλανθρωπικός Σύλλογος Ιθακησίων «Οδυσσεύς», 31, 37, 40, 45
 Ελληνικός Φιλανθρωπικός Σύλλογος Ν. Αυστραλίας «Ομόνοια», 84, 85, 215, 269
 Ερασιτεχνικός Όμιλος Περθ, 167, 168, 169
 Ελληνομακεδονικός Σύλλογος «Μέγας Αλέξανδρος», (Περθ), 105, 319, 340
 Ερασιτεχνικός Σύλλογος «Αρίων», (Βρισβάνης), 71, 72, 73, 74, 75, 89, 248, 342
 Θίασος Βρυσούλας Παντοπούλου, 7, 112, 113, 116, 122, 125, 127, 129, 132, 335,
 352, 365
 Καλλιτεχνικός Σύνδεσμος Σύδνεϋ, 59, 60, 142
 Καστελλοριζιακή Αδελφότητα (Ιννισφαίηλ), 80, 81
 Καστελλοριζιακή Αδελφότητα «το Καστελλόριζον» (Μελβούρνης), 31, 32, 40, 43
 Καστελλοριζιακή Αδελφότητα (Σύδνεϋ), 57, 58
 Καστελλοριζιακή Αδελφότητα «ο Μεγιστεύς» (Αδελαΐδας), 90, 91, 344
 Καστελλοριζιακή Ένωση (Ιννισφαίηλ), 84
 Καστελλοριζιακή Ένωση (Περθ), 96, 345
 Κυπριακή Αδελφότητα «Αγ. Κυπριανός», 77
 Κοινότητα (Ορθόδοξη) Port Pirie, 97, 133, 136
 Κυπριακή αδελφότητα «Ζήνων» (Μελβούρνης), 31, 32, 45, 339
 Μακεδονική Αδελφότητα «Μ. Αλέξανδρος» (Μελβούρνης), 20, 32, 40, 43, 44, 339
 Μητροπολιτικός Ερασιτεχνικός Όμιλος Αγίας Σοφίας, 7, 61, 154, 367
 Μικρασιατική Ένωση «Φάρος της Ερυθραίας» (Μελβούρνης), 32, 45, 46, 59, 339,
 340
 Μουσικός Σύλλογος «Ορφέας» (Περθ), 102, 103, 104, 135, 147, 148, 164, 167, 168
 Πανελλήνια Ένωση Γυναικών (Περθ), 96
 Πανελλήνια Ένωση Γυναικών Δυτ. Αυστραλίας, 104
 Πανελλήνια Ένωση, Λέσχη (Αδελαΐδα), 85, 96
 Πανελλήνιος Ένωσις εν Αυστραλία (Σύδνεϋ), 56
 Πανελλήνιος Ομοσπονδία Νέων Αυστραλίας, 60, 71, 421
 Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς» (Μελβούρνης), 8, 19, 31, 33, 38, 39, 40, 41, 42, 43,
 44, 45, 347, 348, 349
 Σύλλογος Γυναικών Αδελαΐδας, 93, 344, 348, 350
 Σύλλογος Ελληνίδων Δυτικής Αυστραλίας, 104
 Σύνδεσμος Ελληνίδων Γυναικών (Μελβούρνης), 34, 339, 349
 Σώμα Προσκόπων (Μελβούρνης), 42, 339, 347
 Φιλανθρωπικό Ταμείο Ελληνικής Κοινότητας Ν. Ουαλίας, 54, 347
 Φιλοτεχνικός Όμιλος Περθ, 99, 100, 135, 168, 345, 348

Περίληψη

Το ελληνικό προπολεμικό θέατρο στην Αυστραλία μελετά τις παραστάσεις Ελλήνων ομογενών και περιοδεούντων θιάσων από την Αθήνα, αυστραλιανές παραγωγές με ελληνική συμμετοχή καθώς και παραστάσεις αρχαιοελληνικών έργων. Συνδέεται επίσης με την παρουσία των Ελλήνων ομογενών στο κινηματοθέατρο - κινηματογράφο και στα πολυθεάματα.

Στο Σύδνεϋ οι πρώτοι ομογενείς παρουσίασαν εθνικά έργα, τη *Σκλάβο* το 1916 (Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία) και τον *Αθανάσιο Διάκο* το 1930. Στη Βρισβάνη το 1921 η Δραματική Κοινωνία παρουσίασε την *Εσμέ* και το 1930 την *Θανάτωση του Αλή Πασά*. Στη Μελβούρνη ο Πανελλήνιος Σύλλογος «Ορφεύς» παρουσίασε από το 1923 έργα όπως: *Οι δύο λοχία*, *Θυμιούλα η Γαλαξειδιώτισσα*, *Πολιτικός ανεμόμυλος*, *Υποβρύχιο*, *Γκόλφω*, *Εσμέ η Τουρκοπούλα*. Στην Αδελαΐδα παρουσιάστηκαν πρωτότυπα θεατρικά έργα όπως: *Αχ! Αυτές οι πενθερές, οι Εθελοντές, ο Γραμματικός*, γύρω στο 1935. Από το 1930-1940 στο Περθ ο Δ. Ιωαννίδης συνέγραψε ποικίλα έργα: *Ο νεοφερμένος στην Αυστραλία*, *Αυστραλομάνια*, *Ο Ανανίας στην Αυστραλία* και δύο αγγλόγλωσσα μουσικά έργα (*Athenian nights* και *Somewhere in Perth*).

Το 1923 Έλληνες ομογενείς και Αυστραλοί παρακολούθησαν παραστάσεις του Αθηναϊκού Θιάσου και της Βρυσούλας Παντοπούλου, σε όλες τις πόλεις της Αυστραλίας. Στο Σύδνεϋ έγινε προσπάθεια δημιουργίας μόνιμου παραιοικιακού θιάσου το 1915 και το 1931. Το 1936 ιδρύθηκε ο Ερασιτεχνικός Μητροπολιτικός Όμιλος Αγίας Σοφίας, όμως όλοι οι θίασοι είχαν σύντομη διάρκεια.

Περιοδεύοντες τραγωδοί από την Ευρώπη, πανεπιστημιακοί φοιτητές και ντόπιοι θίασοι Αυστραλών παρουσίασαν όλα τα έργα της αρχαιοελληνικής γραμματείας. Στο Σύδνεϋ από το 1922 οι Αδάμ Ταυλαρίδης και Γεώργιος Παΐζης, συμμετείχαν σε αυστραλιανά θεατρικά, ή κινηματογραφικά έργα, ως ηθοποιοί, σκηνοθέτες, παραγωγοί. Η σοπράνο Αγγέλα Παρσέλλη, ο Ραούλ Καρδαμάτης σκηνογράφος – παραγωγός, ο φλαουτίστας John Lemmone, ο Δημήτριος Κολύβας (Rudy Rico), η Άρτεμις Λινού, γνώρισαν καταξίωση στο αυστραλιανό θέατρο.

Από το 1867 ο John Hatzopoulos και ο illusionist Alexander Canaris περιόδευσαν στην Αυστραλία με παραστάσεις πολυθεάματος. Το 1939 ο Λεωνίδας Φωτεινός έφερε στην Αυστραλία τα ανδρείκελά του. Από τη δεκαετία του 1910 οι ομογενείς ασχολήθηκαν με επιχειρήσεις θεαμάτων, διαχειρίστηκαν, ή έκτισαν δικά τους θέατρα, όπως οι: Marino Lucas, George Conson, Βρετός Μαργέτης, Αντώνιος Λούκας, G. Laurantus, J. Kouvelis, Andronicos, αδελφοί Κονόμος, οικογένεια Χατσατούρη.

Το 1924 εκδόθηκε το πρώτο έργο Έλληνα συγγραφέα, του Κων/νου Κυριαζόπουλου, *Ο Αδιάκριτος μουσαφίρης*, που είχε ανεβαστεί στη Μελβούρνη το 1917. Θεατρόμορφα ποιήματα (σε μορφή διαλόγου), καθώς και μία μονόπρακτη κωμωδία αγνώστου, η *Συνέλευσις Συνελεύσεων*, είδαν το φως της δημοσιότητας, από τις στήλες της ομογενειακής εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ*, την περίοδο 1926 – 1930, ενώ από το 1913 είχε γραφτεί και δημοσιευθεί ο μονόλογος *Γράμμα στη μάνα*.

Η προπολεμική παρουσία των πρωτοπόρων Ελλήνων ομογενών στο παραιοικιακό και αυστραλιανό θέατρο αποδεικνύεται πολύπλευρη και σημαντική.

Summary

The dissertation with title ‘The theater of Greek immigrants in Australia: The preliminary phase 1900-1940’ studies the Greek pre-war theater in Australia. More specifically, it studies the performances of Greek expatriates and touring troupes from Athens, Australian productions with Greek participation as well as performances of ancient Greek plays. Such theatrical activities have been also associated with the presence of the Greek diaspora in the cinema and theaters.

In Sydney the first expatriates presented various plays inspired by the Greek national History, such as *Sklava (Slave)* in 1916 (“Hellenic Philodramatic Society”) and *Athanasios Diakos* in 1930. Likewise, in Brisbane in 1921 the Dramatic Society presented *Esme* and in 1930 *The Killing of Ali Pasha*.

In Melbourne, the Panhellenic Association "Orpheus" has presented since 1923 works such as: *The Two Sergeants*, *Thymiula the Galaxidiotissa*, *Political Windmill*, *Submarine*, *Golfo*, *Esme the Turkish*. Several original plays were also presented in Adelaide, such as: *Ah! These five women*, *The Volunteers*, *The Secretary*, around 1935. From 1930-1940 in Perth, D. Ioannidis wrote various works: *The Newcomer to Australia*, *Australomania*, *Ananias in Australia* and two English-language musical works (*Athenian nights* και *Somewhere in Perth*).

In 1923, Greek expatriates and Australians had the chance to attend performances by the Athenian Company and Vrysoula Pantopoulos, in all Australian cities. There was also an attempt for the foundation of a permanent parish troupe in Sydney 1915 and 1931. In 1936, the Amateur Metropolitan Association of Agia Sophia was founded· however such troupes were usually short-lived.

Traveling tragedians from Europe, university students and local Australian troupes performed all the works of ancient Greek literature. In Sydney from 1922, Adam Tavlaridis and Georgios Paizis participated in Australian theater or film projects, as actors, directors, producers.

The soprano Angela Parcellis, Raoul Kardamatis the set designer - producer, the flautist John Lemmone, Dimitrios Kolyvas (Rudy Rico), Artemis Linou, became renowned in the Australian audience.

From 1867 onwards, John Hatzopoulos and the illusionist Alexander Canaris toured Australia presenting multi-spectacular shows. In 1939, Leonidas Foteinos brought his puppets to Australia. From the 1910s, expatriates engaged in entertainment businesses, managed, or built their own theaters, such as: Marino Lucas, George Conson, Vretos Margetis, Antonios Loukas, G. Laurantus, J. Kouvelis, Andronicos, Konomos brothers, Hatsatouri family. In 1924, the first play by a Greek writer, Kon. Kyriazopoulos, was published, *O Adiakritos musafiris (The indiscreet Visitor)* which had been staged in Melbourne in 1917. Theatrical poems (in a dialogue form), as well as a one-act comedy by an unknown person, *The Assembly of Assemblies*, saw the light of day publicity, through the columns of the national newspaper Panhellenios Kyryx, in the period 1926 – 1930, while from 1913 the monologue *Letter to the mother* was written and published. The pre-war presence of the pioneering Greek expatriates in the regional and Australian theater proves to be multifaceted and important.

